

Sametingets plenum

Møtebok 01/12

Árvjuvárgæaidnu 50, N-9730 Kárašjohka

Telefon +47 78 47 40 00

Telefaks +47 78 47 40 90

samediggi@samediggi.no

www.samediggi.no

Tid: 20. - 24.02.12

Sted: Karasjok

Saksliste

Saksnr.	Sakstittel
001/12	Konstituering
002/12	Sametingsrådets beretning
003/12	Spørsmål til Sametingsrådet
004/12	Kunngjøring av nye saker
005/12	Sametingets årsmelding 2011
006/12	Samarbeidsavtale mellom Sametinget og Statskog SF
007/12	Sametingsmelding om opplæring og utdanning
008/12	Endringer av reindriftsforvaltningen - grunnlag og premisser
009/12	Møteplan for Sametingets komité- og plenumsmøter 2012
010/12	Møteplan for Sametingets komité- og plenumsmøter 2013
011/12	Innspill til jordbruksforhandlingene 2012
012/12	Rusbehandling og forebygging av rusmisbruk

Møtesekvenser

Tid		Sak	Side
22.02.12	kl. 08.30 - 08.45	01/12	4
	kl. 09.00 - 12.15	02/12	7
	kl. 15.00 - 17.40	03/12	45
	kl. 17.40 - 19.15	04/12	58
23.02.12	kl. 08.30 - 11.00	05/12	68
	kl. 11.00 - 15.55	06/12 debatt	215
	kl. 15.55 - 18.25	07/12	220
	kl. 18.30 - 19.50	08/12	334
	kl. 19.50 - 20.05	09/12	346
	kl. 20.05 - 20.10	10/12	348
24.02.12	kl. 08.30 - 09.55	11/12	350
	kl. 09.55 - 10.10	06/12 votering	215
	kl. 10.35 - 12.00	12/12	369

Ašši/Sak SP | **001/12**

Konstituering

Saken påbegynt 22.02.12 kl. 08.30

Representanter

Følgende representanter var til stede ved konstitueringen:

1. Mariann Wollmann Magga	21. Odd Iver Sara
2. Gunn-Britt Retter	22. Geir Tommy Pedersen
3. Knut Inge Store	23. Willy Ørnebakk
4. Trond Are Anti	24. Randi A. Skum
5. Ragnhild M. Aslaksen	25. Margit Eli Anti Oskal
6. Hans J. Eriksen	26. Selmer Johansen (<i>vara for Aud Marthinsen</i>)
7. Alf Isaksen	27. Rolf Johansen
8. Aili Keskitalo	28. Ann-Mari Thomassen
9. Ronny Wilhelmsen	29. Inga-Lill Sundset
10. Per Andersen Bæhr	30. Miriam Paulsen
11. Olaf Eliassen	31. Nanna Thomassen (<i>vara for Åge Nordkild 23. - 24.02.12</i>)
12. Mathis Nilsen Eira	32. Geir Johnsen
13. Marit Kirsten Anti Gaup (<i>vara for Anne Helene Moeng Saari</i>)	33. Jarle Jonassen
14. Anders Somby jr	34. Aina Kristine Kant (<i>vara for Sten Erling Jønsson</i>)
15. Knut Roger Hanssen	35. Leif Aksel Renfjell (<i>vara for Ida Marie Bransfjell</i>)
16. <i>Ingen vara for Hilde Anita Nyvoll</i>	36. Jørn Are Gaski
17. Arthur Johan Tørfoss	37. Kirsti Guvsám
18. Toril Bakken Kåven	38. Monica Balto (<i>vara for Marie Therese N. Aslaksen</i>)
19. Silje Karine Muotka	39. Heidi P. Greiner Haaker
20. Inger Jørstad	

Innvilgende permisjoner

Permisjoner for hele plenumsmøtet

Representant nr. 13 Anne Helene Moeng Saari
Representant nr. 16 Hilde Anita Nyvoll
Representant nr. 26 Aud Marthinsen
Representant nr. 31 Åge Nordkild
Representant nr. 34 Sten Erling Jønsson
Representant nr. 35 Ida Marie Bransfjell
Representant nr. 38 Marie Therese N. Aslaksen

Permisjoner for deler av plenumsmøtet

Representant nr. 3 Knut Store 23.02.12 fra kl. 15.00 - 24.02.12
Representant nr. 9 Ronny Wilhelmsen 22.02.12 fra kl. 17.30
Representant nr. 15 Knut Roger Hanssen 22.02. fra kl. 12.00 - 24.02.12
Representant nr. 18 Toril Bakken Kåven 24.02.12
Representant nr. 24 Randi A. Skum 24.02.12
Vararepresentant Leif Aksel Renfjell 24.02.12 fra kl. 10.30

Vararepresentanter

Vararepresentant Marit Kirsten A. Gaup møtte for representant nr. 13 Anne Helene Moeng Saari 22. - 24.02.12
Vararepresentant Selmer Johansen møtte for representant nr. 26 Aud Marthinsen 22. - 24.02.12
Vararepresentant Aina Kristine Kant møtte for representant nr. 34 Sten Erling Jønsson 22. - 24.02.12
Vararepresentant Leif Aksel Renfjell møtte for representant nr. 35 Ida Marie Bransfjell 22. - 24.02.12
Vararepresentant Monica Balto møtte for representant nr. 38 Marie Therese N. Aslaksen. 22. - 24.02.12
Vararepresentant Stig Furu møtte for representant nr. 18 Toril Bakken Kåven 24.02.12
Vararepresentant Anne-Marit Eira møtte for representant nr. 15 Knut Roger Hanssen 23. - 24.02.12
Vararepresentant Nanna Thomassen møtte for representant nr. 31 Åge Nordkild 23. - 24.02.12

I Dokumenter

Møteinnkalling av 03.02. 2012 med forslag til sakliste.

II Forslag og merknader

Plenumsledelsens innstilling overfor Sametinget

- Innkalling av 03.02.12 med innstilling til sakliste, program og taletid godkjennes
Plenumsledelsens innstilling ble enstemmig vedtatt.
- Plenumsleder Jarle Jonassen tok opp behovet for å velge en settemøteleder på grunn av permisjoner.
- Willy Ørenbakk foreslo Inger Jørstad som settemøteleder.
Forslaget ble enstemmig vedtatt

III Votering

- Av 39 representanter var 37 til stede. Det ble ikke votert over saken.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Jarle Jonassen, plenumsleder	
	Ann-Mari Thomassen, forretningsorden	
	Willy Ørnebakk, forretningsorden	

VI Sametingets vedtak

- Innkalling av 03.02.12 med innstilling til saksliste, program og taletid godkjennes. Inger Jørstad velges som setteleder.

Behandlingen av saken ble avsluttet 22.02.12 kl. 08.45

Åšši/Sak SP | **002/12**

Sametingsrådets beretning om virksomheten

Arkiv

Arkivsaksnr.

SF-

12/49

Saken påbegynt 22.02.12 kl. 09.00

I Dokumentliste

Nr	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel

II Forslag og merknader

Sametingsrådets innstilling overfor Sametinget:

Sametinget tar Sametingsrådets beretning om virksomheten i perioden 12. november 2011 til 7. februar til orientering.

1 Innledning

Denne beretningen omhandler perioden fra 12.11.2011 – 07.02.2012 og er knyttet opp til Sametingets budsjett for 2012.

Sametingsrådet har i denne perioden avholdt 7 møter og behandlet 68 saker. Av disse er 35 tilskuddssaker.

Som det framgår av oversikten på www.sametinget.no har rådet i tillegg deltatt på flere møter og representasjoner.

Likestilling

Politimester i Øst-Finnmark politidistrikt Ellen Katrine Hætta er oppnevnt som en av syv nye medlemmer i Likestillings- og diskrimineringsnemnda. Hætta er oppnevnt av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, etter forslag fra sametingsrådet.

Ellen Katrine Hætta er en av få samiskspråklige samiske jurister, og har gjennom sin utdanning og sitt arbeid innenfor politietaten god kjennskap til de juridiske problemstillinger som Likestillings- og diskrimineringsnemnda skal befatte seg med.

Likestillings- og diskrimineringsnemnda er klageinstans etter Likestillings- og diskrimineringsombudet, og er meget viktig for rettsutviklingen på likestillings- og diskrimineringsfeltet. Samene har som urfolk og minoritet særlige rettigheter og et særlig vern når det gjelder diskriminering. Derfor er det av prinsipiell betydning at det er samisk representasjon i Likestillings- og diskrimineringsnemnda, da dette vil sikre at nemdas legitimitet vil styrkes for den samiske befolkningen i Norge.

2 Språk

Den samiske befolkningen skal ha mulighet og rett til å bruke sitt eget språk. Bevaring, styrking og utvikling av de samiske språkene er sentralt for den samiske kulturens framtid.

Hovedmål

- Samisk er et naturlig språk på alle arenaer

Delmål

- Vi har levedyktige og aktive arenaer for samisk språk
- Samisk språk er synlig og blir brukt også i områder der språket har hatt en svak stilling
- Samisk språk brukes aktivt og er synlig i det offentlige rom
- Samisk språk er et fullverdig bruksspråk i dagliglivet

Strategier

- Gjennom dialog med lokale, regionale og sentrale myndigheter og andre aktører skape gode rammevilkår for samisk språk

Møte med Tromsø kommune

Tromsø kommune inviterte lag, foreninger og institusjoner til dialogmøte om styrking og videreutvikling av samisk språk og kultur i Tromsø kommune.

Bakgrunnen for invitasjonen var Tromsø kommunes tilbaketrekking av søknaden om å bli en del av det samiske forvaltningsområdet og den debatten som denne avgjørelsen medførte. Sametinget var også invitert til dette møtet, men valgte å be om et møte med Tromsø kommune i forkant av dette dialogmøtet. Sametingsrådet møtte Tromsø kommunes politiske ledelse ved ordfører byråd for næring, kultur og idrett samt en representant for Tromsø kommunes samiske språksenter, Gáisi giellaguovddáš i Tromsø 11.1.12.

Agenda for møtet var hvordan Tromsø kommune kan bidra til at samisk språk og kultur i Tromsø kommune kan styrkes og utvikles. Sametinget hadde en meget positiv og bra dialog med representantene for Tromsø kommune og berømmer Tromsø kommunes initiativ ved å innkalle lag og foreninger til dialogmøte. Tromsø kommune har dermed satt fokus på at kommunen ønsker å bidra til at samisk språk og kultur kan styrkes og utvikles i kommunen. De viser også at de ønsker en dialog med sin samiske befolkning i kommunen om hvilke behov som finnes og hvordan disse kan løses på best mulig måte. Sametingsrådet er positiv til å gi råd og veiledning og ønsker en god dialog med kommunen.

Sametingets deltok på dialogmøtet som Tromsø kommune hadde invitert lag og forening til den 13.01.12.

Besøk hos Gáisi giellaguovddáš

Sametingsrådet var 20.12.11 invitert til Gáisi giellaguovddáš i Tromsø kommune i forbindelse med avslutning av et av kursene i deres voksenopplæringsprogram. Mange i området ønsker å lære seg samisk. Gáisi giellaguovddáš har derfor hatt stor pågang til sitt voksenopplæringsprogram.

Regjeringens handlingsplan for samiske språk

Handlingsplanen for samiske språk ble fremlagt i mai 2009. I handlingsplanen er det slått fast at det skal utarbeides en årlig statusrapport på gjennomføring av handlingsplanen. Første statusrapportering på handlingsplanen, Handlingsplanen for samiske språk – status 2010 og videre innsats 2011, ble fremlagt i februar 2011. Det tas nå sikte på at den andre statusrapporten skal foreligge i løpet av våren 2012. Statusrapporten vil bli utarbeidet i samarbeid med de departementene som er ansvarlige for

oppfølging av tiltak i handlingsplanen og i dialog med Sametinget. Statusrapportene vil foreligge på norsk, nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk.

I forbindelse med tiltak 34 ”rådgiving på videregående skoler i sørsamisk område”, ble det 15.11.11 avholdt et møte mellom Sametinget, Nord-Trøndelag fylkeskommune og Sør-Trøndelag fylkeskommune. Det er stor enighet om at dette tiltaket vil være av stor betydning for samisk ungdom i området, og at det er viktig å få på plass et tilbud om rådgiving rettet mot samisk ungdom. Det vil også være viktig at de ulike institusjonene i det sørsamiske området er med i utformingen og gjennomføringen av dette tiltaket. Arbeidsgruppen, bestående av Nord Trøndelag fylkeskommune, Sør Trøndelag fylkeskommune og Sametinget, arbeider videre, og det vil bli avholdt nytt møte i løpet av våren 2012.

Under det halvårige konsultasjonsmøte mellom Fornyings- administrasjons- og kirkedepartementet (FAD) og Sametinget 13.12.11 ble arbeidet i forbindelse med handlingsplanen tatt opp. Fra Sametingets side har man sett en del utfordringer i arbeidet med handlingsplanen. Sametinget deltok i prosessen med å utarbeide planen, og en rekke av Sametingets aktiviteter og tiltak som Sametinget har igangsatt for handlingsplanen ble laget, er satt inn som tiltak i planen. Under rapportering av gjennomføringen av tiltakene kan det derfor se ut som om tiltak er igangsatt av Regjeringen og ikke av Sametinget, til tross for at dette har vært tiltak Sametinget har arbeidet med i lengre tid. Videre påpekte Sametinget at det er en stor utfordring når flere aktører i samarbeid har ansvar for tiltak og vi ser at Sametinget i slike tilfeller må stille med nødvendig kompetanse. Det ble også drøftet hvorvidt handlingsplanen skal omdøpes til ”Sametingets og regjeringens handlingsplan for samiske språk”. Dette for å sikre et felles eierskap og god fremdrift for arbeidet med samiske språk. Saken vil bli fulgt opp i Sametinget og FAD.

Samarbeidsavtaler med kommuner og fylkeskommuner

Sametingsrådet er ferdig med prosessen med utformingen av de individuelle samarbeidsavtalene med kommuner/fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk. Avtalene tar for seg hvordan den enkelte kommune/fylkeskommune i forvaltningsområdet for samisk språk skal arbeide for å fremme, styrke og utvikle samiske språk. Sametingsrådet har vært i tett dialog med kommunene og fylkeskommunene om innholdet og utformingen av samarbeidsavtalene. Sametingsrådet har invitert kommuner og fylkeskommuner til felles underskriving av samarbeidsavtalene under dette plenum. Samarbeidsavtalene er gjeldende fra 2012.

Samisk språkundersøkelse 2011

Sametinget inngikk i 2011 kontrakt med Nordlandsforskning AS og Norut Alta om gjennomføring av en samisk språkundersøkelse i Norge. Undersøkelsen består av et spørreskjema som skal sendes ut til et større antall respondenter. I tillegg skal det gjennomføres dybdestudier i 12 utvalgte kommuner. Følgende kommuner er utvalgt: Snåsa, Hattfjell, Røros, Tysfjord, Bodø, Kautokeino, Nesseby, Kåfjord, Kvalsund, Skånland, Tromsø og Oslo.

Spørreskjemaet skal foreligge på de tre samiske språkene og norsk. Nordlandsforskning er nå i slutfasen med oversettelser av spørreskjemaet. Etter planen skal spørreskjemaene bli sendt ut til respondentene denne måneden. Nordlandsforskning har også ferdigstilt intervjuguiden som skal brukes til dybdeintervjuene.

- Gjennom aktiv bruk av virkemidler fremme bruken av samisk språk, med spesiell vektlegging på lulesamisk og sørsamisk

Sametingsrådet har utbetalt første del av tospråklighetstilskuddet for 2012 til kommunene og Fylkeskommunene, og driftstilskuddet til de samiske språksentrene.

- Bidra til å opprettholde og videreutvikle eksisterende arenaer, og bidra til etablering av nye arenaer for samisk språk

Gielem nastedh

Gielem nastedh, språksentret på Snåsa har fra 2012 kommet inn på Sametingets budsjett, under posten direkte tilskudd til samiske språksentre. Gielem nastedh har vært et prosjekt i forbindelse med Snåsa kommunes innlemmelse i forvaltningsområdet for samiske språk. Prosjektet har hatt som mål å sette i gang tiltak for å styrke og utvikle sørsamisk språk i kommunen. Gielem nastedh har hatt stor aktivitet og har avholdt en rekke kurs og arrangement de siste 3 år.

Nordisk språksamarbeid

Etter oppfordring fra Samisk parlamentarisk råd (SPR) igangsatte sametingene i Norge, Finland og Sverige i begynnelsen av 2011 et Interreg finansiert prosjekt om etablering av nordisk samisk forsknings- og fag/ resurssenter. Prosjektets sluttrapport ferdig i september 2011. SPR plenum godkjente på møte i Krikenes den 9.11.11 videreføring av prosjektet. Tilskuddssøknad til videreføringsprosjektet er sendt til Interreg programmet. I tillegg er det i disse dager sendt søknad om støtte til Troms fylkeskommune som administrerer Norges Interreg- midler og RPO- midler. Målet er å igangsette prosjektet i mai måned i år.

Evaluering av de samiske språksentrene

I desember 2011 er det inngått avtale med Norut Alta AS om å gjennomføre en evaluering av samiske språksentre.

Sametingets mål for de samiske språksentrene som mottar grunntilskudd fra Sametinget er at samisk språk høres og synes i språksentrenes virkeområder. Evalueringa av de samiske språksentrene skal se på hvordan språksentrene er organisert og hvordan de oppfyller Sametingets mål. Sametinget mener at språksentrene bør kunne utvide sine virkeområder slik at de kan fungere som regionale språksentre. Sametinget ønsker derfor at evalueringen skal se på hvordan vi kan oppnå en bedre og mer målrettet utnyttelse av tilskuddet, samt komme med konkrete forslag til endringer og forbedringer av Sametingets forvaltning av grunntilskuddet slik at en oppnår dette.

Arbeidet med evalueringen er igangsatt i desember 2011 og rapporten skal være klar i juni 2012.

- Bidra til økt bevissthet om bruken av språket
- Dra nytte av de eldre som ressurser i språkarbeidet
- Styrke, bevare og synliggjøre samiske stedsnavn

Sametingsrådet har i samarbeid med samiske stedsnavnkonsulenter gitt tilråding i navnesaker, blant annet tilråding på navnesaker i Tana kommune og navn på riksrøyser i Lierne og Namsskogan kommuner. Sametingsrådet er meget positive til at kommuner tar offisielt i bruk samiske stedsnavn. Dette er med på å synliggjøre samiske stedsnavn.

Sametingsrådet har også gitt tilråding i bruk av samiske stedsnavn til journalister, kommuner og andre som arbeider med samiske stedsnavn. Det har blitt gitt informasjon om vedtatte og godkjente skrivemåter på ulike stedsnavn.

Sametingsrådet ser meget positivt på Klagenemnda for stedsnavnsakers vedtak i forbindelse med klagesaken som hører til manglende vedtak på samiske stedsnavn i Narvik. Klagenemndas vedtak viser at samiske stedsnavn ikke kan velges bort.

Sametingsrådet er nå godt i gang med arbeidet å få digitalisert det gamle papir- og kassetarkivet til tidligere samisk navnekonsepttjeneste. Dette innebærer skanning av saksdokumenter, innsamlingslister og andre dokumenter fra arkivet, og kassettkonvertering til digitale filer. Dette er umistelige dokumentasjoner og kulturminner som ikke bør gå tapt.

- Utvikle og tilgjengeliggjøre samisk terminologi

Sametingsrådet gir råd og hjelp med oversettelser både på nord-, lule- og sørsamisk og jobber kontinuerlig med terminologilister.

Samisk språknemnds terminologigruppe for sørsamisk har gjennomgått og behandlet terminologilistene med sørsamiske termer for samfunnsfag, historie og geografi i grunnskolen. Sametingsrådet har vært rådgiver for Samisk språknemnds nordiske terminologigruppe i forkant av endelig tilråding av terminologilistene som ble behandlet i møtet i Stockholm i desember 2011.

- Effektivisere terminologiarbeidet

3 Kultur

Et allsidig kulturliv styrker samisk samhørighet, identitet og språk, og bidrar til levende lokalsamfunn.

Hovedmål

- Et levende og allsidig samisk kunst- og kulturliv

Delmål

- Aktive samiske møteplasser, kulturinstitusjoner og museer med høy faglig standard
- Et mangfold av samiske kunstneriske og kulturelle uttrykk synliggjøres i samfunnet
- Et mangfold av idrettsaktiviteter for den samiske befolkningen
- Et bredt og godt kulturtilbud for samiske barn og unge
- Et godt bibliotektilbud til samiske brukere

Strategier

- Gjennom dialog med lokale, regionale og sentrale myndigheter og andre aktører styrke rammevilkårene for samisk kulturutvikling

Sametingsrådet har tatt kontakt med Kulturdepartementet vedrørende det kommende arbeidet med kulturpolitikken etter 2014. I Statsråd i mars 2011 ble det oppnevnt et utvalg i forbindelse med dette arbeidet. Sametingsrådet var ikke informert om opprettelsen av utvalget og dets mandat. Som et resultat av vår henvendelse til Kulturdepartementet, kom tre representanter for Kulturutredningen 2014 til Karasjok i november 2011. På møtet fikk sametingsrådet lagt fram sine utfordringer i forbindelse med den fremtidige kulturpolitikken. Sametingsrådet og Kulturutredningen 2014 skal holde kontakt videre i dette viktige arbeidet.

Sametingsrådet har, sammen med Troms fylkeskommune, hatt møte med ansvarlige for Márkomeannu 19.12.11 vedrørende videreutvikling av festivalen. Márkomeannu jobber får få finansiert en produsentstilling tilknyttet festivalen. Det ble på møtet diskutert ulike utfordringer når det gjelder finansiering av en slik stilling.

Sametingsrådet har hatt møte med Harald Gaski 11.01.12 vedrørende samiske kulturspørsmål. På møtet ble utfordringer knyttet til samisk litteratur, forlagsvirksomhet, statlige myndigheter, lærebøker, og de samiske språkene drøftet.

Mearrásámi diehtoguovddáš /Sjøsamisk kompetansesenter

Sametingsrådet hadde møte med Mearrásámi diehtoguovddáš /Sjøsamisk kompetansesenter 17.01.12. På møtet ble rådet orientert om at Porsanger kommune ikke har bevilget sin andel til drift for 2012, og at dette vil medføre en vanskelig økonomisk situasjon for drift av sentret i 2012. Sametingsrådet har bedt senteret om å utarbeide forslag til løsning på den økonomiske situasjonen, og at dette sendes Sametinget.

- Gjennom aktiv virkemiddelbruk bidra til å opprettholde og videreutvikle samisk kunst- og kulturliv

Sametingets kultur- og idrettsstipend

Sametingets kultur- og idrettsstipend for ungdom skal motivere samisk ungdom til å engasjere seg innenfor musikk, kunst, kultur og idrett. Det tildeles i alt fire stipender à kr 25 000. Sametingsrådet valgte i 2011 å dele ut fire stipender til aktive idretts- og kulturutøvere. I år kom det inn veldig mange søknader fra idrettsaktive ungdommer, det ble dermed bestemt at tre stipend skulle tildeles idretten og ett til kultur.

Idrettsstipend for ungdom for 2011 gikk til Christer Kjønso Karlsen fra Finnsnes Karateklubb, skiløper Silje Wilsgård fra IL Forsøk og fotballspiller Márjá Sofe H. Hætta fra Alta IF.

Kulturstipendet ble tildelt den sørsamiske joikeren Marja Helena Fjellheim Mortensson fra Elgå.

Finnmark fotballkrets

Sametingsrådet hadde møte med Finnmark fotballkrets 17.01.12 angående deres søknad om støtte til åpent nordisk mesterskap for J-16 i Alta og Hammerfest. Sametingsrådet kan ikke støtte mesterskap, men kan vurdere støtte til kulturelle arrangement/innslag i forbindelse med mesterskapet, der samisk kultur inngår.

- Bidra til en styrking av det samiske medietilbudet for alle samiske språkgrupper
- Arbeide for å sikre bredden innen samisk idrett
- Skape større forpliktelse til felles utvikling av samisk kunst, kulturliv og samiske kulturinstitusjoner gjennom samarbeidsavtalene med fylkeskommunene

Sametingsrådet har hatt møte med Troms fylkeskommune 11.01.12 vedrørende Samisk hus i Tromsø. Initiativet til et eget Samisk hus i Tromsø kom fra de samiske organisasjonene i byen, som vil ha Sametinget og Troms fylkeskommune med på å støtte opp om samiske aktiviteter i byen. Sametingsrådet ønsker at fylkeskommunen er med på grunnfinansiering til drift. Sametingsrådet og Tromsø kommune skal ha møte om saken i forbindelse med aprilplenum, og fylkeskommunen vil også gjerne delta på dette møtet. Det ble avtalt videre dialog med fylkeskommunen vedrørende Samisk hus i Tromsø.

- Legge til rette for å skape og formidle samisk kunst gjennom kunstneravtalen
- Følge opp prioriterte tiltak i melding om samisk institusjonsutvikling

Samisk kunstmuseum – byggeprogram

Sametingsrådet ga i brev av 25.02.09 oppdrag til Statsbygg om å gjennomføre programmeringsarbeidet for Samisk kunstmuseum. I følge brevet skulle Dette skje i nært samarbeid med eierne av anlegget, RidduDuottarMuseat/Samisk kunstmuseum. Sametingsrådet garanterte for at et beløp inntil kr 850 000 ble stilt til disposisjon for Statsbygg for gjennomføring av arbeidet.

Statsbygg har nå gjennomført programmeringsarbeidet og oversendt byggeprogram for prosjekt Samisk kunstmuseum. Byggeprogrammet inneholder blant annet tilstandsanalyse og programestimat.

Samisk kunstmuseum skal etableres i det eksisterende bygget til RidduDuottar Museum, samt et nytt tilbygg til dette. Statsbygg uttaler at det er stor usikkerhet knyttet til estimering av de totale kostnader. Arbeidet med å avklare forhold angående eierskap og forvaltning, samt drift og vedlikehold av eksisterende anlegg er ikke sluttført. Statsbygg uttrykker imidlertid en positiv holding til at det samlede anlegget kan inngå i Statsbyggs portefølje etter ferdigstillelse av nybygg og rehabilitering/ombygging av eksisterende bygning.

Sametingsrådets ambisjon er å videreføre og realisere prosjektet over husleiefinansieringsordningen. Flere forhold må imidlertid avklares før videreføring, deriblant eierskap og drift. Sametingsrådet har tatt initiativ til at det avholdes brukermøte, hvor Sametinget, Kulturdepartementet, Statsbygg, RidduDuottar Museum og eierstyret i De samiske Samlinger møtes for å diskutere videre prosess for prosjektet.

Stabbursnes naturhus og museum

Sametingsrådet hadde møte med Porsanger kommune 17.01.12 om utvidelse av Stabbursnes naturhus og museum. Porsanger kommune, som er eier av Porsanger museum, har vedtatt at Porsanger museum skal lokaliseres til Stabbursnes naturhus og museum. Utvidelsen vil også omfatte kontorer, magasiner og utstillingsareal for Porsanger museum (del av RidduDuottarMuseat). Sametingsrådet må se på regelverket for offentlige anskaffelser før vi kan vurdere å støtte en slik utvidelse.

Sametingsrådet hadde også møte med RidduDuottarMuseat samme dag om Porsanger museums behov for lokaler ved Stabbursnes naturhus og museum. RidduDuottarMuseat skal utarbeide en plan for denne museumsvirksomheten med tilhørende behov for lokaler. Sametingsrådet ønsker å øke driftsmidlene til RidduDuottarMuseat for å dekke opp for den økte husleia for nye kontorlokaler, som vil beløpe seg til nærmere 100 000 kr.

Saemien Sijte

Kulturdepartementet ba i brev av 19.11.11 om Sametingets vurdering av de arealrammer og kostnadsforpliktelser som er knyttet til den delen av prosjektet som gjelder stiftelsen Saemien Sijtes lokaler. Vurderingen vil være til hjelp for Kulturdepartementets behandling av forprosjektet. Det er i oppdrag til Statsbygg om forprosjektet lagt opp til at Sametinget vil være den formelle leietakeren for den delen av husleien som gjelder stiftelsen Saemiens Sijtes lokaler. Det vises til Sametingets rolle ved innføring av husleieordningen for samiske kulturbygg – bekreftet i konsultasjon 20.09.11.

Sametingsrådet har foretatt vurdering, slik Kulturdepartementet har bedt om. Grunnlaget for vurderingen er data fra forprosjektet og tilsendte oversikter fra Statsbygg. For stiftelsen er det lagt til grunn brutto areal inkludert fellesareal på 2490 m². Sametingsrådets konklusjon er at det under forutsetning av at Sametinget over sitt budsjett får dekket alle husleiekostnader og senere økning av leiesatsene, vil Sametinget påta seg ansvaret med å opptre som leietaker for de arealer som stiftelsen Saemien Sijte skal disponere.

Fra Sametingets side ble det videre fremhevet blant annet at:

- Bygget vil framstå som en arkitektonisk perle og vil utvilsomt bli en severdighet i området. Dette gir en god mulighet til å framheve, presentere og synliggjøre den sørsamiske kulturen på en verdig måte, og dette vil være en styrke både for Snåsa og regionen generelt. Dette samsvarer godt med regjeringens satsingsområder i Kulturloftet hvor visuell kunst, arkitektur og design framheves.
- Et attraktivt bygg med gode arbeidsforhold vil bidra til en god rekruttering til viktige nøkkelstillinger i det sørsamiske området, og er derfor med på å bidra til styrking av fagmiljø for sørsamisk språk og kultur.

- En museumsvirksomhet med utstilling og tilhørende veiledningsverksted for sámi duodji (samisk husflid og kunsthåndverk) vil dokumentere den sørsamiske kulturen på en verdifull og levende måte.
- En samlokalisering med annen offentlig virksomhet med samiskrelaterte oppgaver vil i sum gi god faglig inspirasjon for alle parter.
- Prosjektet forholder seg innenfor de gitte arealrammer og har et betydelig redusert energimål.

Åarjelhsaemien teatere

Med bakgrunn i Sametingsrådets melding om samisk institusjonsutvikling har Åarjelhsaemien teatere vedtatt en ny styrings- og organisasjonsform som ivaretar meldingens intensjoner. Det er dette som danner grunnlaget til teatrets invitasjon til stiftelse av aksjeselskapet "Åarjelhsaemien teatere N a/s". Selskapet formål er at Åarjelhsaemien Teatre skal arbeide for å fremme og utvikle sørsamisk scenekunst. Sørsamisk språk og kultur skal stå sentralt i arbeidet. Nordland fylkeskommune, Rana kommune, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedemark fylkeskommuner og Sametinget er invitert til å delta.

Sametingsrådet har meddelt teatret at det er positivt at teateret har satt i gang en prosess med tanke på å imøtekomme intensjonene i Sametingsrådets melding om samisk institusjonsutvikling når det gjelder styrings – og organisasjonsform. Sametingsrådet gir tilslutning til forslaget om å omdanne sydsamisk teater til Åarjelhsaemien teatere N a/s med en aksekapital på kr 100 000 fordelt på 100 aksjer, og at selskapet skal ha hovedsete i Mo i Rana. Sametinget eierandel settes til 55 % av den totale aksekapitalen. Eierandelen kan justeres. Dette kan skje etter avtale mellom aksjeeiere.

Åarjelhsaemien teatere har meddelt sametingsrådet om at det vil bli innkalt til etableringsmøte, men dato er ikke bestemt.

Beaivváš Sami Našunalteáhter – nytt teaterbygg

Statsbygg fikk oppdrag datert 03.02.11 å utarbeide byggeprogram for teaterbygg innefor en ramme på 3000 kvm brutto med kostnadsestimat, fremdriftsplan og å foreta tomteavklaringer. Statsbygg skal være ansvarlig for byggeprosjektet. Sametinget har satt følgende samfunns mål for prosjektet:

- Et nasjonalt samisk teaterbygg skal gi det samiske samfunn en arena for opplevelse, synliggjøring og formidling samisk scenekunst og kultur.
- Et teaterbygg hvor samisk brukes som scenespråk vil heve det samiske språkets status og styrke samisk identitet.
- Teateret skal være åpent, utadvendt og i dialog med det omkringliggende samfunn og med de samiske områdene i nabolandene. Teatret vil få betydning internasjonalt i urfolksammenheng.
- Teaterbygget skal være et kraftsenter og samlingspunkt for ulike samiske og andre kunstneriske og teaterfaglige faggrupper.

Statsbygg har utført arbeidet i henhold til sametingsrådets oppdrag, unntatt tomteavklaringer. Byggeprogrammet er overlevert Sametinget.

Sametingsrådet deltok 28.11.12 sammen med Statsbygg, Kulturdepartementet og Beaivváš Sámi Našunalteáhter på oppdragsmøte for nytt teaterbygg. Statsbygg presenterte forslag til byggeprogram, jf. oppdrag gitt av Sametinget om å gjennomføre programmeringsarbeidet.

Sametingsrådet har som intensjon at Statsbygg skal stå som ansvarlig for en videreføring av arbeidet fram til ferdig nybygg og senere drift av nybygget. Dette avhenger av at Sametinget og Kulturdepartementet kommer til enighet om at prosjektet inngår i og finansieres over husleiefinansieringsordningen for nye samiske kulturbygg.

Sametingets institusjonsmelding - oppfølging

Den overordnede målsettingen for sametingsrådets arbeid med samisk institusjonsutvikling er:

- å styrke og utvikle samiske institusjoner på sentrale samfunnsområder som grunnlag for samisk demokrati, kunnskap og kapasitet i og for det samiske samfunnet.

Med utgangspunkt i denne målsettingen har Sametingsrådet har tatt opp med Mearrásámi diehtoguovddáš /Sjøsamisk kompetansesenter og Duoddar Rafe/Pitesamisk hus endring av deres vedtekter.

I institusjonsmeldingen er utfordringene for samisk institusjonsutvikling vurdert. Disse er blant annet knyttet til institusjonenes styrings- og organisasjonsform. For at de samiske institusjonene skal kunne videreutvikles og oppfylle sitt formål med en bred og inkluderende aktivitet, er det nødvendig å vurdere styrings- og organisasjonsformen. Med bakgrunn i dette ber Sametingsrådet om at Mearrásámi diehtoguovddáš/Sjøsamisk kompetansesenter og Duoddar Rafe/Pitesamisk hus igangsetter en prosess med formål å endre vedtektene, slik at de blir i tråd med krav om styreoppnevningensmyndighet til Sametinget. Sametingsrådet ber om at arbeidet er fullført før fristen for andre delutbetaling av driftstilskuddet for 2012.

Sametingets rolle vil i denne sammenheng kun være å oppnevne et antall styrerepresentanter som står i forhold til det offentlige tilskuddet Sametinget yter. At Sametinget ønsker en funksjon som styreoppnevningens instans, er ikke det samme som at Sametinget skal instruere eller detaljregulere virksomhetene i institusjonene.

Samisk Hus i Oslo

Politisk rådgiver Johan Vasara deltok 24.11.11 på et folkemøte om fremtiden for Samisk Hus i Oslo.

- Bidra til positiv kulturutvikling i østsamiske samfunn
- Samarbeide med Den norske kirke og andre trossamfunn
- Bidra til positiv kulturutvikling i det sørsamiske samfunnet

Ungdomspolitik/Sametingets ungdomspolitiske utvalg

Sametingsrådet oppnevnte i møte 13.-15.desember følgende nye medlemmer til Sametingets ungdomspolitiske utvalg – SUPU - for perioden 01.01.12. – 31.12.13:

Medlemmer

Sagka (Sigrid Marie)Danielsen (leder)
Siw-Kristin Johnsen
Karen Marit Siri
Áike Niillas Peder Selfors
Nils Andre Eriksen

Varamedlemmer

Marja Lisa Thomassen
Ina Kristine Store
Maahke (Nils Mathias) Bransfjell
Mikkel Rasmus Logje
Dávvet Solbakk

SUPU har i beretningsperioden hatt to telefonmøter, og deltatt på møter med styret for Riddu Ridđu og i arbeidsgruppa for planlegging av konferansen Digitale nabokjerringer.

SUPU ved leder Sagka Danielsen deltok på klimakonferansen Jokkmokk Winter Conference 2012.

SUPU ved Áike Niillas Selfors holdt tale under markering av Samefolkets dag på Lakselv videregående skole.

På bakgrunn av en henvendelse fra Sør-Trøndelag fylkeskommune har SUPU takket ja til å delta i Rådgivende utvalg for samiske saker i Sør-Trøndelag. SUPUs leder Sagka Danielsen, med varamedlem Maahke Bransfjell, er foreslått til utvalget.

Sametingsrådet har hatt møte med Noereh! 11.01.12. På møtet orienterte Noereh! om sin virksomhet, og de økonomiske utfordringene de møter i det daglige for å få en ungdomsorganisasjon til å fungere. Sametinget har bevilget midler til organisasjonen, slik at de kan få mulighet til å planlegge og gjennomføre sine oppgaver og arrangementer.

4 Kunnskap

Kunnskap og kompetanse er grunnlaget for utvikling og styrking av samiske samfunn.

Hovedmål

- Den samiske befolkningen har kunnskap, kompetanse og ferdigheter som kreves for å utvikle samiske samfunn.

Delmål

- Samiske barn og unge har en sterk samisk identitet og tilknytning til samisk språk, kultur og samfunnsliv.
- Den samiske befolkningen har reell rett til kvalitativ god opplæring i og på samisk
- All høyere utdanning og forskning ivaretar det samiske perspektivet

Strategier

- Gjennom dialog med sentrale, regionale og lokale myndigheter og andre aktuelle aktører sikre gode rammevilkår for samisk barnehage, grunnopplæring, voksenopplæring, høyere utdanning og forskning

Sametingsrådet har hatt administrativt møte med Kunnskapsdepartementet om blant annet ny stortingsmelding om fremtidens barnehage, oversettelse av nasjonale barnehagerelaterte dokumenter til samisk og overføring av oppgaver fra Kunnskapsdepartementet til Utdanningsdirektoratet.

Sametingets visepresident har deltatt i markering av samenes nasjonaldag i Cizáš samiske barnehage i Oslo.

24. og 25.01.12 ble det arrangert nettverksmøte for barnehageansatte med samiske barn. Dette fant sted i Tromsø. Overordnet tema for nettverksmøte var språk i barnehagen. Det ble holdt innlegg om språkarbeid i barnehagen, om bruk av uteområder som språkarena og representanter for Guovssahas mánáidgárdi i Tromsø fortalte om språkprosjektet Somá. Det ble også arrangert en workshop hos Senter for IKT i utdanningen. Nettverksmøtet er en oppfølging av posten "Kvalitetsutvikling i barnehager" i budsjettet for 2011.

Dialog med Samisk lærerutdanningsregion

Utdanningsdirektoratet tildelte 08.12.2011 Samisk lærerutdanningsregion videreutdanningstilbud for perioden 2012 -2015. Sametingsrådet er fornøyd med at Andrespråkspedagogikk ved Sámi allaskuvla er et av tilbudene, i tillegg til sørsamisk og lulesamisk språktilbud ved henholdsvis Høgskolen i Nord-Trøndelag og Universitetet i Nordland. Sametingsrådet har mottatt kopi av brev som Høgskolen i Finnmark har sendt Kunnskapsdepartementet (KD) etter at videreutdanningstilbud i sjøsamisk kulturkunnskap ikke ble en del av tilbudet til regionen. Sametingsrådet har vært i flere samtaler med departementet om denne saken. Den er nå under behandling i Kunnskapsdepartementet. KD har sendt svar 03.02.12 til Høgskolen i Finnmark hvor de avslutningsvis uttaler:

"Kunnskapsdepartementet forstår likevel regionens bekymringer med tanke på svakt kunnskapsnivå

om samiske forhold blant lærere generelt. Vi vil derfor melde saken inn til drøfting med strategipartene med sikte på å få til en løsning”. Sametingsrådet forventer et positivt resultat i saken.

Rekrutteringsgruppa innen Samisk lærerutdanningsregion

Sametingsrådet har deltatt på møte i rekrutteringsgruppa i Samisk lærerutdanningsregion 10.-11.11.11 og 19.01.12. Gruppas arbeid var å prioritere tiltak innenfor den nasjonale rekrutteringsstrategien for samisk høyere utdanning og foreslå hvordan midlene for 2011 skulle brukes. Dette arbeidet ledes av Høgskolen i Nord-Trøndelag.

Tiltakene er foreslått med grunnlag i en meldt ramme på 1,3 mill kr for 2011 og godkjent av Kunnskapsdepartementet.

Arbeidsgruppa for samisk språk, samiske fag og emner i Samisk lærerutdanningsregion

Sametingsrådet har deltatt på første møte i arbeidsgruppa for samisk språk, samiske fag og emner i Samisk lærerutdanningsregion den 19.01.12. Arbeidsgruppa ledes av Sámi allaskuvla. På møtet ble mandatet for arbeidsgruppa, status for studietilbud i samisk språk, samiske fag og emner ved institusjonene i Samisk lærerutdanningsregion og det videre arbeid drøftet.

Teknologigruppa i Samisk lærerutdanningsregion

Sametingsrådet deltok på første møte i teknologigruppa 07.02.12. Hver av samarbeidspartnerne ga en kort redegjørelse om sine prioriteringer og aktiviteter på bruk av IKT i undervisning og fleksibilisering av utdanninger. Hver institusjon utarbeider en stikkordsmessig oversikt over sine aktiviteter på området. Konkrete aktiviteter planlegges etter at statusoversikt foreligger. Det tas også hensyn til arbeidet som er gjort i teknologigruppa for Lærerutdanningsregion 6. Arbeidet ledes av Høgskolen i Finnmark.

Kompetanseforum

Sametingsrådet deltok på møte i kompetanseforum i Vadsø 23. og 24.11.11. Kompetanseforum er et samarbeidsforum mellom Fylkesmannen i Finnmark, Finnmark fylkeskommune, Utdanningsforbundet, KS, Styret for de samiske videregående skolene, Sámi allaskuvla og Sametinget. På dette møtet ble det orientert om ny finansieringsmodell i barnehagesektoren, og det ble orientert om hvor mange lærere som tok videreutdanning i Finnmark i regi av den nasjonale strategien "Kompetanse for kvalitet". Nasjonalt tilsyn i grunnskolen og planene for arbeidet med ny struktur for videregående skoler i Finnmark var også tema. I tillegg fikk forumet en grundig orientering om "Ny Giv", som er et landsomfattende satsingsprosjekt om overgangen mellom grunnskole og videregående skole. Forumet ble orientert om hvilke kommuner som var kommet med, og at også de to samiske videregående skolene var med i prosjektet. Samarbeidsmøtene avholdes 4 ganger i året.

Samarbeidsmøte mellom Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet og Sámi allaskuvla

Sametingsrådet deltar på samarbeidsmøter mellom Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet og Sámi allaskuvla. 21.11.11 var det møte, der departementet informerte om og ba om innspill på deres foreslåtte fordeling av midler til Sámi allaskuvla på 2012-budsjettet til prosjektene faglig analysegruppe, tradisjonell kunnskap og veiviserne. I tillegg ble også tilskudd til Senter for samisk i opplæringen drøftet på møtet.

Sametingsrådet har vært i møte med Porsanger kommune den 09.12.12 i forbindelse med nedlegging av bygdeskoler. Rådet besøkte Billefjord sjøsamiske oppvekstsenter/skole og Børselv skole og kvensk institutt på Børselv.

- Bidra til gode økonomiske rammevilkår for skoleeiere, for å sikre god kvalitativ opplæring i og på samisk
- Medvirke til at Sámi allaskuvla utvikles til et urfolksuniversitet
- Medvirke til at Senter for samisk i opplæringen blir et permanent nasjonalt ressurscenter
- Arbeide for at det utvikles læremidler til samiske barn i barnehager

Sametingsrådet har satt i gang prosjekt om samiske leker og pedagogisk materiell til barnehager. Det er nedsatt en ekstern gruppe med barnehageansatte som skal se på hvilket innhold en "samisk snakkepakke" skal inneholde. Hensikten med en slik pakke er å styrke barns samiske språkferdigheter. Gruppen skal levere sitt forslag innen 1. juli 2012.

- Iverksette nye kriterier for tilskudd til barnehager

Det er utarbeidet "Veileder for tilskudd til barnehager med samiske barn". Veilederen skal publiseres på Sametingets nettside og den skal gis ut i papirversjon. Det er innhentet tilbud for trykking.

Medvirke til at styringsdokumentene ivaretar det samiske perspektivet i opplæringen

Melding om barnehager med samiske barn

Sametingsrådet har satt i gang arbeidet med ny melding om barnehager med samiske barn. Bakgrunnen for meldingen er at Sametingsrådet ønsker å forme en overordnet politikk på barnehageområdet, som vil være retningsgivende og klargjøre prinsipielle spørsmål når det gjelder barnehagetilbud til samiske barn. Meldingen om barnehager med samiske barn har som målsetting å bidra til refleksjon og dialog om hvordan oppnå politiske mål for forbedret oppvekstvilkår gjennom barnehagetilbud. Sametingsrådet har utarbeidet et oppstartsnotat for meldingen.

Fag- og timefordeling

Utdanningsdirektoratet sendte 20.12.11 brev til utvalgte kommuner og fylkeskommuner der de ba om tilbakemelding på fag- og timefordeling for elever med opplæring i samisk og finsk, med unntak av fag- og timefordeling for elever i yrkesfaglige utdanningsprogram. På bakgrunn av tilbakemeldinger vil direktoratet sende ut et formelt høringsbrev. Kunnskapsdepartementet vil i juni 2012 fastsette ny fag- og timefordeling som skal gjelde fra høsten 2012. Sametingsrådet vil følge opp Utdanningsdirektoratets revisjon av fag- og timefordeling for elever med samisk i grunn- og videregående skole.

I desember 2011 ga sametingsrådet høringsuttalelse til Utdanningsdirektoratet om endring av fag- og timefordeling for elever i norsk, engelsk og samisk for yrkesfag. Sametingsrådet støttet endringen i timetallet i engelsk i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene og uttalte at timetallet som "frigjøres" i Vg1 og Vg2 skal fordeles likt mellom norsk og samisk. Vi påpekte at differansen i timetallet i norsk mellom elever som har opplæring i samisk og øvrige elever er problematisk, og at det bør lages en egen læreplan i norsk for elever med samisk om andrespråk, alternativt må omfang i læreplan i norsk tilpasses det reelle timetallet.

I januar 2012 ga Sametingsrådet høringsuttalelse til Kunnskapsdepartementet om endringer i opplæringsloven, forskrifter til opplæringsloven og fag- og timefordeling – Organisering av skoleåret på Vg3 (videregående trinn 3). Sametingsrådet ba også om konsultasjon om saka. Denne ble gjennomført 25.1.12 med Kunnskapsdepartementet. Det var enighet om deling av skoleåret i studieforberegende Vg3 i to perioder, en periode for ordinær opplæring på 34 uker, og en eksamensperiode på 2 uker. Delingen innebærer en komprimering av opplæringsperioden, og medfører behov for justering av fag- og timefordeling for elever med opplæring i samisk. Sametingsrådet og Kunnskapsdepartementet ble enige om at det skal holdes konsultasjon mellom Sametinget og Utdanningsdirektoratet før en revidert fag- og timefordeling for elever med samisk sendes på høring, samt konsultasjon mellom Sametinget og Kunnskapsdepartementet før fag- og timefordelingen fastsettes. Sametingsrådet og Kunnskapsdepartementet er opptatt av at det samlede regelverket bør være innrettet slik at det motiverer og stimulerer samiske elever til å velge opplæring i samisk språk.

Læreplaner

Etter oppdrag fra Kunnskapsdepartementet igangsatte Utdanningsdirektoratet 25.10.11 revisjon av de fem grunnleggende ferdigheter i læreplaner i norsk, engelsk, matetikk, samfunnsfag og naturfag i oktober 2012. Oppdraget omfatter også de parallelle likeverdige samiske læreplaner, det vil si læreplan i norsk for elever med samisk som førstespråk, samfunnsfag-samisk og naturfag-samisk.

Sametingsrådet har hatt møte med Utdanningsdirektoratet 11.01.12 hvor vi ble enige om hvordan samarbeidet mellom direktoratet og Sametinget skal være. Videre ble det enighet om at Sametingsrådet utpeker medlem til læreplangruppe i norsk, samfunnsfag og naturfag, medlem til en referansegruppe og medlemmer til en samisk ressursgruppe.

Sametingsrådet har i 2011 foreslått endringer i grunnleggende leseferdigheter i læreplaner i samisk, men endringene er ikke fastsatt enda. Sametingsrådet ser behov for å gjennomføre en større revisjon av læreplaner i samisk som første- og andrespråk, og skal det kommende året gjennomgå grunnleggende skrive-, muntlig-, regne- og digitalferdighet for å legge til rette for god progresjon i utvikling av elevenes grunnleggende ferdigheter. Læreplanene må også revideres i forhold til endringer i fag- og timefordeling. Sametingsrådet kommer til å oppnevne læreplangrupper og referansegrupper/-personer, som skal gjennomføre selve revisjonen. Revisjon av læreplaner må gjøres etter omfangs- og ressursrammer fastsatt av departementet, jf. Opplæringsloven § 6-4.

Omfangs- og ressursrammer er i dette tilfellet

- Retningslinjer for utforming av læreplaner for fag, fastsatt av KD oktober 2011
- Rammeverk for grunnleggende ferdigheter, fastsatt av KD i januar 2012
- Fag- og timefordeling for elever med samisk i fagkretsen, som er under revisjon
- Presisering av retningslinjer for Kunnskapsløftet – Samisk, som Kunnskapsdepartementet og Sametinget ble enig om i slutten av 2005.

Det er også behov for en mindre justering av læreplan i samisk historie og samfunn og eventuelt en evaluering av læreplaner i reindrift. Reviderte læreplaner skal sendes på høring, og etter høring fastsetter og publiserer sametingsrådet læreplanene.

- Gjennom aktiv virkemiddelbruk styrke kunnskap og kompetanse i samiske samfunn
- Legge til rette for overføring av tradisjonell kunnskap mellom generasjonene
- God og effektiv utvikling av samiske læremidler og pedagogisk materiell
- Medvirke til at den nasjonale politikken innenfor barnehage, grunnopplæring, høyere utdanning og forskning ivaretar det samiske perspektivet

Foreldreutvalget for grunnopplæringen

Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG) er et nasjonalt utvalg for og med foreldre som har barn i skolen. Alle medlemmer må derfor ha barn i grunnskolen eller videregående opplæring.

FUG oppnevnes av Kongen i statsråd for perioder på fire år og består av leder, nestleder, fem medlemmer og to varamedlemmer. Medlemmene bør komme fra ulike deler av landet. FUG ble opprettet i 1976 og er hjemlet i opplæringsloven § 11-9.

Sametinget har arbeidet for å få en samisk representant i utvalget. Laila Aleksandersen Nutti fra Kautokeino er oppnevnt som samisk representant for perioden 2012 – 2015.

Nordområdekonsferanse

Sametingsrådet deltok på nordområdekonsferansen som ble arrangert i Bodø 14. og 15.11.11. Nordområdeforskning som virkemiddel i forskningspolitikken sto sentralt. Samfunnsutvikling i nordområdene, som også er et prioritert satsningsområde i strategien, ble belyst og diskutert i sammenheng med de andre temaene.

Forskningsfond Nord-Norge

Eva Josefsen er oppnevnt som Sametingets medlem i fondsstyret for Nord- Norge for perioden 2012 – 2015. Varamedlem i fondsstyret er Kevin Johansen.

Arnt Erik Tjønnå er oppnevnt som Sametingets medlem i fondsstyret for Midt- Norge for perioden 2012 -2015. Varamedlem i fondsstyret er Nora Marie Bransfjell.

Arbeidet med ny revidert rammeplan for førskolelærerutdanning

Sametinget har hatt fast medlem i planutvalget for ny revidert rammeplan for førskolelærerutdanning og utvalget har hatt ni møter i Oslo. De to siste var 3.11.2011 og 5.-6.1.2012. Utvalget er ferdig med forslag til rammeplan som er oversendt Kunnskapsdepartementet. Det er også utarbeidet et sett med nasjonale retningslinjer til institusjonene om bestemmelser på nivået under den nasjonale rammeplanen. Retningslinjene skal ikke fastsettes av departementet, men av utvalget selv i samarbeid med faggruppene. Rammeplanen er en forskrift og ble 01.01.12 sendt på offentlig høring. De nasjonale retningslinjene skal ikke sendes på høring. Sametingsrådet har gjort avtale om konsultasjoner med departementet vedrørende de nasjonale retningslinjene både før de offentliggjøres og i mai, samtidig som det skal være konsultasjon om forskriften før både retningslinjene og forskriften endelig fastsettes. Sametingsrådet er nå inne i en prosess om de nasjonale retningslinjene.

Ny rammeplan for samisk førskolelærerutdanning.

Det skal utarbeides en rammeplan for samisk førskolelærerutdanning. Det skal oppnevnes medlemmer til et rammeplanutvalg. Sametingsrådet har foreslått en mannlig og en kvinnelig representant. En av disse vil bli oppnevnt og skal være Sametingets representant i utvalget. Departementet har utnevnt leder og nestleder for utvalget og Sámi allaskuvla skal ha sekretariatsfunksjonen.

Mandat for rammeplanutvalget for samisk førskolelærerutdanning

Sametingsrådet har hatt en konsultasjonsprosess om mandatet for rammeplanutvalget for samisk førskolelærerutdanning og er blitt enige med Kunnskapsdepartementet 01.02.12. Rammeplanutvalget skal oppnevnes i løpet av kort tid.

Nordområdeprosjektets avslutningskonferanse.

Sametingsrådet deltok på Nordområdeprosjektets avslutningskonferanse i Tromsø 26.01.12. Det ble blant annet holdt en paneldebatt med tema: "Framtiden for nordområdekunnskap i skolen i Norge?" der sametingsrådet deltok.

Tromsø kommune har igjennom dette prosjektet utviklet tverrfaglige undervisningsopplegg med nordområdeprofil som kan brukes av alle skoler i Norge. Prosjektet gir også etterutdanning til lærere og utvikler universitetsstudier med nordområdeprofil. De ulike skolene hadde flotte presentasjoner av sitt arbeid. Nordområdeprosjektet gir i disse dager ut en egen lærebok i nordområdekunnskap. Denne skal etter hvert oversettes og legges ut på ovttas.no Som en del av Nordområdeprosjektet har Høgskolelektor Andy Sortland analysert to mye brukte lærerverk i ungdomsskolene i Troms og i landsdelen for øvrig. Trigger 1 og 2 og Natur og Univers 1 og 2. Han reagerte på at lærebøkene for grunnskolen overser eksempler og kildemateriale fra nordområdene, og advarer mot konsekvensene. Sortland reagerte blant annet på måten samer fremstilles i de to analyserte bøkene. Det er helt ubalansert og mangler tidsperspektiv. Han mener man står i fare for å danne et bilde av samer som

naive ”naturbarn” som lever i pakt med naturen, under henholdsvis flammende midnattsol og nordlys. Dette ble nærmere debattert under paneldebatten.

- Bidra til økning av den formelle kompetansen i den samiske befolkningen
- Bidra til samisk innhold i barnehager med samiske barn
- Informasjon og veiledning om samisk opplæring innenfor barnehage og grunnsopplæring
- Medvirke til etablering av et varig studietilbud innen samisk tolkeutdanning
- Bidra til at Universitetet i Nordland og Høgskolen i Nord-Trøndelag (HINT) kan koordinere og tilby kurs og studietilbud i lulesamisk og sørsamisk språk og kultur
- Støtte opp om initiativet til samiske foreldreutvalg
- Jobbe for tilsyn med skole og skoleeiers ansvar for å sørge for en mobbefri skolehverdag for samiske barn
- Medvirke til etablering av utmarksskoler

5 Helse og sosial

Sametingets helse- og sosialpolitikk bygger på en likeverdig helse- og sosialtjeneste til det samiske folk på lik linje med befolkningen for øvrig. Grunnlaget for å sikre målsettingen om en likeverdig tjeneste er kunnskap om og kompetanse i flerkulturell forståelse og samisk språk og kultur på alle nivåer.

Hovedmål

- En likeverdig helse- og sosialtjeneste til det samiske folk som tar utgangspunkt i samisk språk og kultur.

Delmål

- En styrket helse- og sosialtjeneste tilpasset det samiske folks rettigheter og behov.
- Helse- og sosialfaglig personell på alle nivå har samisk språk- og kulturkompetanse.

Strategier

- Gjennom dialog og samarbeid med myndigheter og relevante aktører sikre Sametingets innflytelse på utforming og gjennomføring av helse- og sosialtjenester til det samiske folk.

Oppdragsdokumenter til regionale helseforetak 2012

Sametingsrådet har konsultert Helse- og omsorgsdepartementet om oppdragsdokumenter til regionale helseforetak for 2012.

Sametingsrådet viste til at for å gi samiske pasienter et kvalitativt godt tilbud, er det viktig at den desentraliserte spesialisthelsetjenesten med kunnskap i samisk språk og kultur samordnes og bygges opp videre. Det vises spesielt til tilbud som forutsetter god kommunikasjon mellom pasient og behandler, som rehabilitering, geriatri, demens, tilbud til rusmiddelavhengige, og læring og mestring av kroniske sykdommer. Dette er også viktig når det gjelder å ivareta spesialisthelsetjenestens veiledningsansvar ovenfor kommuner med samisk befolkning. På bakgrunn av dette ba sametingsrådet om at det gis i oppdrag til regionale helseforetak å sørge for at samiske pasienter mottar et habiliterings- og rehabiliteringstilbud på eget språk, og med utgangspunkt i egen kultur.

Som resultat er følgende oppdrag gitt i overordnede føringer til regionale helseforetak for 2012:

Samiske pasienters rett og behov for tilrettelagte tjenester må etterspørres og synliggjøres fra planleggingsfasen, gjennom utredningsfasen, og når beslutninger tas. Spesiell oppmerksomhet bør rettes mot utvikling av habiliterings- og rehabiliteringstilbud med utgangspunkt i samisk språk og kultur.

Sametingsrådet er bekymret for opprettholdelse og videreutvikling av tilbudet som er bygd opp ved Samisk nasjonalt kompetansesenter dersom dette ikke får et spesielt fokus når omstilling innen psykisk helsevern videreføres. Sametingsrådet ser positivt på at den distriktpspsykiatriske rollen styrkes. Samtidig vet vi at kunnskap om samisk språk og kultur innenfor det distriktpspsykiatriske tjenestetilbudet er mangelfull. Samisk nasjonalt kompetansesenter innen psykisk helse (SANKS) har tatt denne utfordringen på alvor, og har som følge av dette drevet et nasjonalt prosjekt i 2 år, med fokus på klinisk virksomhet, samt informasjon og undervisning. Prosjektet har resultert i økt etterspørsel og henvisninger til SANKS fra sør- og lulesamisk område både i forhold til poliklinisk og døgnbasert behandling. SANKS har også en nasjonal funksjon når det gjelder utvikling av et likeverdig tjenestetilbud innen psykisk helse til samiske pasienter over hele landet. Sametingsrådet mener at dette arbeidet må videreføres og styrkes. På bakgrunn av dette ber vi om Helse Nord RHF må sørge for at tjenestetilbudet ved Samisk nasjonal kompetansesenter innen psykisk helsevern videreføres og styrkes for å nå ut til samiske pasienter i alle samiske områder.

Som resultat er følgende oppdrag gitt til Helse Nord RHF som mål for 2012:

Helse Nord har lagt til rette for drift og videreutvikling av Samisk nasjonalt kompetansesenter innen psykisk helsevern. Tilbudet er tilgjengelig for samiske pasienter i alle samiske områder.

Sametingsrådet viste videre til at den viktigste enkeltfaktoren for å skape og opprettholde et sterkt fagmiljø, er tilstedeværelsen av spesialister (psykiatere og psykologspesialister). Dersom muligheten for rekruttering og stabilisering av disse faggruppene svekkes, har alle andre gode tiltak liten hensikt. Sentralt for rekruttering og stabilisering av leger og psykologer er at institusjonen er godkjent som utdanningssted for spesialistutdanning. Sametinget er også opptatt av SANKS videre rolle som en utdanningsinstitusjon, da det har en sentral rolle for fremtidig utdanning av fagfolk med samisk språk og kulturkompetanse. På bakgrunn av dette ber vi om at Helse Nord RHF gis i oppdrag å bevare og videreutvikle SANKS funksjon som samisk utdanningscenter innen psykisk helsevern for barn og voksne.

Følgende oppdrag er gitt til Helse Nord RHF som mål for 2012:

SANKS funksjon som utdanningssted for spesialistutdanning i psykiatri er videreutviklet

Sametingsrådet er fornøyd med oppgavene som er gitt til regionale helseforetak, og mener at dette er viktige skritt i utviklingen av likeverdige helsetjenester til samiske pasienter.

Myldringsseminar om samisk helspark.

Sametingsrådet ble invitert og har deltatt på et myldringsseminar om opprettelse av samisk helspark. Seminaret var initiert av direktør i Helse Finnmark. Temaene for seminaret var samisk helseparks rolle innenfor fremtidig organisering av somatikk og psykiatri i Finnmark, samlokalisering av spesialistlegesenteret og SANKS, fremtidig organisering av psykiatri og rusfeltet

Tolkeprosjektet

Gjennom Sametingsrådets konsultasjoner på oppdragsdokumenter til regionale helseforetak for 2010, fikk Helse Nord i oppdrag å gjennomføre et tolkeprosjekt for å bedre tolketjenesten til samisk befolkning. Sametingsrådet vil delta i utformingen av mandatet for dette prosjektet. Helse Finnmark fikk ansvaret for gjennomføring av prosjektet. Prosjektet ble igangsatt i 2011.

Styringsgruppa til prosjektet består av kliniksjefer innen somatisk og psykisk helsevern ved Hammerfest og Kirkenes sykehus, forskningsleder ved Hammerfest sykehus, Leder ved Forsknings og utviklingsavdeling ved SANKS, brukerrepresentant, representant fra Sámi allaskuvla og Sametinget. Prosjektet ledes av nasjonalt senter for samhandling og telemedisin Tromsø

Prosjektet har som hovedmål å etablere en god tolketjeneste hele døgnet for pasienter med samisk som morsmål i Helse Nord RHF- område.

Status for prosjektet

- Prosjektet er i gang med vurdering av teknologiske løsninger for bruk i tolkeprosesser. Vurderer en prøveperiode hvor man inngår kortsiktig kontrakt med etablerte tolker som kan tolke ved hjelp av lyd/bilde eller andre teknologiske løsninger.
- Prosjektet har gjennomført en kartlegging av samisk helsepersonell i spesialisthelsetjenesten som kan være interessert i å ha tolking som en arbeidsoppgave, inngå i en tolketurnus, og ta en videreutdanning i tolking. En eventuell videreutdanning innen tolking vil gi lønnskompensasjon.
- Prosjektet har kontakt med Sámi Állaskuvla for vurdering av en egen tolkeutdanning innen helse.
- Prosjektet har begynt arbeidet med å utvikle et e-læringsprogram om tolking, knyttet til en allerede eksisterende helsenettside som er drevet av nasjonalt senter for telemedisin.
- Prosjektet har i samarbeid med Sametinget holdt et seminar 8. februar for ansatte i Helse Finnmark, med tema ”Bruk av samisk tolk, holdninger – rettigheter.” Temaet omhandler tolkebehovet innenfor helse, kommunikasjon mellom pasient og helsepersonell, Sameloven og pasientrettighetsloven, regler for bruk av eget språk, tolkeetiske retningslinjer, holdninger og etikk i vurderinga av tolkebehov og tilbud om tolk

Forslag til revidert forskrift om barnets talsperson i saker som skal behandles i Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet planlegger revidering av forskrift om barnets talsperson i saker som skal behandles i Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Sametingsrådet har konsultert med departementet for å påse at samiske barns rettigheter blir ivaretatt i forskriften.

Sametingsrådet har konsultert Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet om iverksettelse av forskrift om tilsyn for barn under barnevernets omsorg. Sametingsrådet har konsultert om ivaretagelse av samiske barns rettigheter til språk og kultur når de er under barnevernets omsorg. Konsultasjonene om innhold er avsluttet, og det er kun iverksettelse av forskrift som gjenstår. Sametingsrådet har konsultert om fortgang av iverksettelse av forskrift.

Møte med Barnehuset

Sametingsrådet deltok 23.11.11 på et møte med Politidirektoratet, samisktalende politifolk og Barnehuset i Tromsø. Tema for møtet var ivaretagelse av samiske barn som er utsatt for seksuell overgrep og/eller vold. Situasjonen i dag er at Barnehuset i Tromsø ikke har noen fast ansatt med kompetanse i samisk språk og kultur. For dommeravhør av nordsamiske barn har de nå en polititjenestekvinne som har godkjent etterutdanning til å foreta dommeravhør av barna. Hun har ikke sin stilling ved Barnehuset, men hentes inn når det er behov for dommeravhør på nordsamisk. Sametingsrådets innspill på møtet var at Barnehuset i Tromsø må få et nasjonalt ansvar for ivaretagelsen av samiske barn, og at Barnehuset i Tromsø må øke sin kompetanse i samisk språk og kultur også blant andre yrkesgrupper som er tilknyttet senteret (psykolog, lege etc.). I tillegg må det satses på å få flere samisktalende politifolk med kompetanse til å gjennomføre dommeravhør.

På møtet ble deltakerne enige om at Politidirektoratet lager forslag til handlingsplan for hvordan styrke politiets kompetanse i samisk språk og kultur og ivaretagelse av samiske barn i møte med Barnehuset. Sametingsrådet skal få komme med sine innspill før forslaget sendes videre til Justisdepartementet. Sametingsrådet avventer nå forslaget.

Oppnevning av styrer til regionale og lokale helseforetak

Sametinget er invitert til å foreslå nye representanter til styrene i regionale og lokale helseforetak for styreperioden 2012 -2014. Til regionale helseforetak har sametingsrådet foreslått som følger:

Helse Nord:

- Silje Katrine Muotka med Hilde Anita Nyvoll som varamedlem. Inger Jørstad ble valgt inn til styret i Helse Nord RHF.

Helse Midt:

- Alf Daniel Moen (fast), med Kristin Sara som varamedlem. Ingen av våre forslag ble tatt til følge.

Helse Sør/øst:

- Heidi P. Greiner Haaker (fast), med Aina Dahl som varamedlem

Helse Vest:

- Jørn Are Gaski (fast) med Kirsti Guvsam som varamedlem

Ingen av Sametingsrådets forslag på øvrige regionale helseforetak ble tatt til følge.

Sametingsrådet har også sendt inn forslag til styremedlemmer til de underliggende helseforetakene:

Helse Nord:

- Universitetssykehuset i Nord-Norge: Geir Johnsen, Lavangen med Gunn Jensberg, Tromsø som varamedlem
- Helgeland sykehuset HF: John Aslak Kappfjell, Grane med Marit Kappfjell, Grane som varamedlem
- Helse Finnmark HF: Ragnhild Vassvik Kalstad, Karasjok med Frank M. Ingilæ, Tana som varamedlem
- Nordlandssykehuset HF: Johan Daniel O. Hætta, Tysfjord med Tone Amundsen, Bodø som varamedlem

Helse Midt:

- Helse More og Romsdal HF: Kirsti Guvsam med May Britt Anti, Hjelse som varamedlem
- St. Olavs hospital HF: Thomas Kappfjell, Trondheim med Kristin Sara, Melhus som varamedlem
- Helse Nord-Trøndelag HF: Inger Marit Eira Ahren, Røyrvik med Heidi Thomasson, Røyrvik som varamedlem
- Sykehusapotekene i Midt Norge HF: Wanja Bransfjell, Tydal med Vidar Andersen, Steinkjer som varamedlem
- Rusbehandling Midt-Norge HF: Heidi Thomasson, Røyrvik med Camilla Dærga, Bjugn som vara
- Ambulanse Midt-Norge HF: Vidar Gullaker, Tydal med Birgitte Bjørkås, Lierne som varamedlem

For de lokale helseforetakene er ikke de nye styrene for 2012-2014 oppnevnt enda.

Stortingsmelding om utdanning for velferdstjenestene

Sametingsrådet har deltatt i referansegruppe for Stortingsmelding om utdanning for velferdstjenestene i perioden desember 2010 til september 2011. I meldingsarbeidet tas det sikte på å fornye og tilpasse velferdsutdanningene til nye fremtidige behov. Arbeidet i referansegruppen er avsluttet, og meldingen planlegges fremlagt for Stortinget i februar 2012. Sametingsrådet har konsultert med Kunnskapsdepartementet før meldingen blir lagt fram, og vil fortsette dialogen i oppfølgingen av meldingen.

Sametingsrådet er fornøyd med at det samiske perspektivet er omtalt i meldingen, men har gjennom konsultasjon påpekt at dette må vies større plass. Vi ser det som naturlig at utdanning og rekruttering for fremtidens velferdstjeneste setter et større fokus på kunnskap om samer som urfolk, rettsgrunnlaget og samiske språk og kultur. Dette må danne grunnlag for alle fremtidige velferdsutdanninger på Bachelornivå. Kunnskap om urfolk og samisk språk og kultur, er en forutsetning for at samiske brukere av velferdstjenesten skal få det tilbud de har krav på. Det må derfor stilles krav om at all grunnutdanning på høyere nivå gir studentene opplæring om samer som urfolk, det rettslige grunnlaget, og samiske språk og kulturforståelse.

Konklusjon fra konsultasjon er at det i meldingens del 3 tas inn følgende setning:

"Samer som urfolk har rettigheter regulert i norsk lov og internasjonale konvensjoner. For å legge til rette for at samiske brukere kan få det tilbudet de har krav på, må kandidatene ha kunnskap om samisk språk og kultur og samiske samfunnsforhold. Dette gjelder grunnutdanningen i både videregående opplæring og høyere utdanning."

Sametingsrådet vil involveres i det videre oppfølgingsarbeidet etter Stortingets behandling av meldingen.

- Gjennom aktiv virkemiddelbruk bidra til å utvikle og tilrettelegge for en helse- og sosialtjeneste på alle nivå, som bygger på samisk språk- og kulturforståelse.

6 Arealer og miljø

Hovedmålsettingen i Sametingets miljø- og arealpolitikk er å sikre et langsiktig, bærekraftig perspektiv i all forvaltning av ressurser og arealer. Bærekraftig utvikling handler både om bruk og bevaring. Disponeringen av områdene og ressursene skal være grunnlagt på bruk og samiske rettigheter.

Hovedmål

- Bærekraftig utnyttning, bevaring og forvaltning av arealer og ressurser i samiske områder

Delmål

- Vern skal gagne samiske næringer og samisk kulturarv
- Ressurs- og energiutvinning skal styrke samisk kultur og samfunnsliv
- Samiske rettigheter skal ivaretas i bevaring og bruk av arealer i samiske områder
- Det skal jobbes for at samiske næringer og samisk kultur blir mindre sårbare for klimaendringer
- Det skal jobbes for en bærekraftig forvaltning av rovvilt, som sikrer en bærekraftig reindrift og et bærekraftig jordbruk

Strategier

- Sikre samisk areal-, miljøvern gjennom dialog og samarbeid med sentrale, regionale og lokale myndigheter og berørte parter

Oppfølgingen av Samerettsutvalget

På administrativt møte 10-11.05.11 mellom departementer og Sametinget om oppfølgingsprosessen av Samerettsutvalget var det enighet om at det er et mål at en kommer i gang med konsultasjoner mellom departementene og Sametinget om realiteter i saken i løpet av høsten 2011. I oktober 2011 ble Sametinget av Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet informert om at de er forsinket i sitt arbeid med saken på grunn av hendelsene sommeren 2011, men at de tok sikte på at grunnlag for konsultasjoner kan oversendes Sametinget på nyåret 2012, seinest i februar. Ved brev av 03.02.12 blir Sametinget informert om at et slikt grunnlag tidligst kan foreligge i løpet av første halvår 2012. Dette begrunnes med at arbeidet er krevende, men og vanskelige arbeidsforhold grunnet hendelsene sommeren 2011.

Sametingsrådet har forståelse for at terrorhendelsen i juli 2011 har forsinket departementets og regjeringens arbeid. En forsinkelse fordi saken er krevende er imidlertid bekymringsfullt. Det har nå gått fire år siden Samerettsutvalget avga sin innstilling og tre år siden høringsfristen gikk ut. Rådet mener det må være en målsetting å få fulgt opp forslagene om en kartleggingslovgiving og en konsultasjonslovgiving for behandling i Stortinget før valget 2013. Med den framdriften det nå er i saken mener rådet det må vurderes om det igangsettes en parallell prosess med regjeringen for iverksetting av overgangstiltak som beskytter samiske land- og ressursrettigheter utenfor Finnmark, slik ILO har anbefalt Norge i sin rapport av februar 2010.

Arctic Frontiers

Konferansen Arctic Frontiers ble arrangert for syvende gang i Tromsø i begynnelsen av januar. Temaet for Arctic Frontiers 2012 var "Energier i det høye nord". Fokuset på årets konferanse var mulighetene for energiutvinning i nord, utfordringene med energiutvinning i arktiske strøk, samfunnsutvikling og kompetansebehov. Sametingets visepresident Laila Susanne Vars åpnet Arctic Frontiers 2012. I sin tale la hun vekt på menneskene som bor her i nord, behovet for en bærekraftig utvikling av kultur og samfunn, samt prioritering av forskning på de samfunnsmessige og menneskelige konsekvensene av økt aktivitet i nord.

- Undersøkelse og uttak av naturressurser skal skje i samsvar med Sametingets vedtatte politikk

Utbyggingssaker i Repparfjord, Kvalsund kommune

I Repparfjord, Kvalsund kommune er det planer om flere utbyggingstiltak innefor et relativt begrenset geografisk område. Dette er gruveplanene til Nussir, Vindmøllekraftverk til Fred Olsen Renewables og Finnmark Kraft og 420 kW linje til Statnett. Disse er hver for seg og samlet betydelige inngrep og berører reinbeitedistriktene 20 Fálá 21, Gearretnjárga og 22 Fiettar. Sametinget inviterte de tre reinbeitedistriktene, utbyggerne, Reindriftsforvaltningen i Vest-Finnmark og Kvalsund kommune til møte i Kautokeino 20.01.12. Møtet bidro til å belyse hva planene kan bety enkeltvis og samlet, samt hvilke muligheter en har for å etablere respektfull dialog med sikte på enighet om løsninger mellom utbyggingsaktørene og rettighetshaverne i reindriften. Partene ga uttrykk for at et slikt fellesmøte var svært nyttig som grunnlag for videre dialog. Partene var enige om at disse sakene synliggjør behovet for at samiske rettighetshavere raskt settes kompetanse- og kapasitetsmessig i stand til å gå inn i løsningsorientert dialog/forhandlinger med utbyggingsaktører. Møtet var ikke ment å avklare hvordan dette skulle gjøres på kort sikt. Sametinget har imidlertid stilt seg positiv til å samle partene ved seinere anledning om det uttrykkes behov for det.

20.01.12 ble det avholdt et eget møte mellom reinbeitedistrikt 22 Fieltar, Nussir ASA og Sametinget om Fieltars mulige deltakelse i forhandlingene om konsesjonssøknad for gruvedrift. Møte klargjorde partenes ulike roller og hva som vil være framgangsmåtene i forhandlingene. Fieltar vil vurdere en deltakelse i forhandlingene og komme tilbake med hvilket standpunkt de tar til dette.

Regjeringens arbeid med strategier for mineralnæringen

Regjeringen har varslet at den vil utarbeide en strategi for mineralnæringen som skal se på rammebetingelsene for mineralnæringen og mineralpolitikken med et nasjonalt perspektiv. Dette framkommer også av nordrådemeldinga (St. meld. nr. 7 (2011-2012) Nordrådene – Visjon og virkemidler. Mineralstrategien er et regjeringsdokument som ikke skal stortingsbehandles. Den er ment å være relativt konsentrert om noen forhold med konkrete tiltak som skal lette muligheten for realisering av gruvevirksomhet.

Etter invitasjon fra statssekretær Rikke Lind i Nærings- og handelsdepartementet deltok sametingsrådet på møte om mineralstrategier 04.01.12. Fra Sametingets side ble det gitt uttrykk for at den nye minerallovens manglende etterlevelse av menneskerettighetene for urfolk medførte at Sametinget ikke har kunnet gi sitt samtykke til loven, noe som også medførte at Sametinget i utgangspunktet heller ikke har kunnet gi sin tilslutning til beslutninger ihht. loven, samt strategier og tiltak for å styrke mineralnæringen. Det ble imidlertid framhevet at Sametinget er åpen for å konsultere om tiltak i en mineralstrategi om det i strategien gis klart uttrykk for at mineralloven skal endres slike at hensynet til samisk kultur ivaretas for hele det tradisjonelle samiske området for mineraler staten holder eiendomsretten til. Målsettingen må være at dette skal fremmes våren 2013. Dette er en oppfølging av Samerettsutvalget II slik regjeringen varslet i Ot.prp. nr. 43 (2008-2009) Mineralloven.

Nærings- og handelsdepartementet sa de skulle vurdere dette og komme tilbake til Sametinget for eventuelle konsultasjoner om tiltak i en strategi for mineralnæringen.

- Utvikle positive klimatiltak og tilpasningsstrategier som gjør samiske samfunn mindre sårbar for klimaendringer

FNs klimakonvensjon

Sametingsrådet deltok på høgnivådelen under klimaforhandlingene gjennom deltakelse i Norges delegasjon på partsmøtet, COP 17, under FNs klimakonvensjon i perioden 5-9 desember 2011 i Duban i Sør-Afrika. Delegasjonen ble ledet av miljø- og utviklingsminister Erik Solheim.

Det overordnede målet til klimakonvensjonen er å redusere global oppvarming ved å redusere klimagassutslipp. Klimapakken fra Durban innebærer en løsning for en plan mot en framtidig juridisk klimaavtale for alle land. Den skal være forhandlet fram innen 2015 og tre i kraft i 2020. Kyotoprotokollen forlenges med fem år og det etableres et grønt fond for finansiering av klimatiltak i utviklingsland. Andre deler inneholder blant annet regler for overvåking og kontroll med utslipp, beskyttelse av regnskog, teknologioverføring til utviklingsland og klimatilpasning.

Klimaendringer angår urfolk i aller høyeste grad fordi urfolk ofte lever nært naturen og således i frontlinjen av klimaendringene. Dette gjelder særskilt for samene, og andre urfolk i Arktisk der klimaendringene skjer raskest. Nye beregninger fra Bjerkenessenteret for klimaforskning viser en oppvarming på mellom 4-6 grader i Arktisk i år 2050 dersom CO2 utslippene ikke reduseres. Det var derfor skuffende at urfolksperspektivet ble marginalisert i vedtakene på COP 17. Det er kun vage og lite forpliktende referanser til urfolk i beslutninger som knytter seg til klimatilpasninger og det grønne klimafondet. Beslutningene fra COP 16 på skoginitiativet REDD+ ligger imidlertid fortsatt fast. Det dreier seg om sikringsmekanismer i forhold til urfolks rettigheter, tradisjonell kunnskap og fullverdig urfolksdeltakelse.

- Følge opp Sametingets forpliktelser i offentlig planlegging og konsekvensutredning etter plan- og bygningsloven
- Være premissgiver for nasjonal og nordisk rovviltpolitikk og – forvaltning, herunder forsvarlig regulering av rovviltbestanden
- Følge opp verneprosessene i samiske områder

18. 01.12 hadde Sametinget konsultasjoner med Fylkesmannen i Nordland om prosessen for utvidelse og revisjon av Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark, samt konsultasjon vedrørende samisk deltagelse i arbeidsutvalget i forbindelse med utarbeiding av forvaltningsplan for Holmvassdalen naturreservat i Grane kommune. Sametinget mener at verneforskriften for Saltfjellet- Svartisen komplekset bør moderniseres. Videre ble man enig om at arbeidsutvalget skal ha god samisk representasjon. Konsultasjonene skal slutføres når Fylkesmannen i Nordland er ferdig med sitt forarbeid i nær framtid.

Sametinget kom 13.01.12 med høringsuttalelse vedrørende Femundsmarka nasjonalpark med tilgrensende landskapsvernområder. I forslaget til forvaltningsplanen foreslås det blant annet å dele nasjonalparken i to soner, A og B. De to sonene blir gitt ulike mål og strategier for vern og bruk. I og med at samiske rettigheter og interesser berøres direkte anses saken som konsultasjonspliktig, og Sametinget vil konsultere med Fylkesmennene i Sør-Trøndelag og Hedmark.

31.01.12 avga Sametinget høringsuttalelse vedrørende Junkerdalsura naturreservat. Sametinget ser det som svært viktig at de berørte reinbeitedistriktene ikke vil få noen innskrenkninger ved den daglige utøvelsen av reindriften. Sametinget påpeker at det i verneforskriftene og bestemmelsene må fremgå at det er Sametinget som er forvaltningsmyndighet for samiske kulturminner og kulturmiljøer. Sametinget vil konsultere med Direktoratet for naturforvaltning for forvaltningsplanen godkjennes.

- Arbeide for at motorisert ferdsel i utmark skjer på en bærekraftig måte som tar hensyn til samisk bruk av natur- og kulturmiljø og samisk utmarkshøsting og kommunenes selvråderett i motorferdselspolitikken
- Arbeide for at tradisjonell kunnskap får en større plass i forvaltningen av arealer
- Medvirke til å styrke arealgrunnlaget for samisk næring og samisk ressursbruk

Sametingsrådet har hatt møte med daglig leder Knut Berger ved Namdal Bruk AS/ Ola Mæle sine eiendommer i Namdalen 25.01.12. Årsaken til møtet var at Ola Mæle ønsker å bygge en hyttelandsby i Skorovatn, samt utvikle skiløypenett for turisme. Det er også søkt om løyve til prøveleting etter mineraler i disse områdene. Sametingsrådet ønsket å få vite hvilken dialog Namdal Bruk har hatt med reindriften i området. Selskapet fortalte at de var i fortløpende dialog med reindriften og at de hadde fått innspill fra dem om hvilke områder som var viktig for reindriftnæringen. Sametingsrådet fikk også opplysninger om at Fylkesmannen i Nord-Trøndelag hadde vært i kontakt med dem og ønsket å bruke denne saken som et eksempel i forbindelse med dialog mellom næringsutøvere og reindriften. Sametingsrådet la vekt på at det er viktig med dialog i forkant av slike prosjekter, og at man kommer til enighet med reindriften på dennes premisser.

Sametingsrådet har hatt møter med Voengel Njaarke og Åarjel Njaarke reinbeitedistrikter 7.02.12 angående vindkraftutbygging i Kalvvatnan i Nord-Trøndelag og Nordland. På møtet diskuterte de reindriften sin opplevelse av prosessene i forbindelse med etablering av vindkraft i reinbeiteområdene. Sametingsrådet redegjorde for hvordan man i Sametinget jobber med slike saker og hva Sametinget kan gjøre. Det ble avtalt at Sametingsrådet holder tett dialog med reinbeitedistriktene angående skriving av høringsuttalelse og prosessene videre.

Konsultasjoner om vindkraftverk på Raudfjellet i Tromsø kommune

Sametingsrådet har vært i konsultasjoner med Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) vedrørende konsesjonssøknad fra Norsk Miljøkraft Raudfjell AS, om etablering av vindkraftverk på Raudfjellet på Kvaløya i Tromsø kommune. Konsultasjonene har hatt fokus på hvorvidt reindriften blir berørt av etablering av vindkraftverk på Raudfjellet. Konsultasjonene ble avsluttet i februar 2012.

Sametingsrådet ga sin tilslutning til planene med de reduksjonene av planområdet som NVE foreslo på konsultasjonene 28.11.11. Reduksjonen tilsvarer omlag en halvering av planområdet. Sametingsrådet viser med dette forståelse for behovet for ny kraftforsyning og utvikling av miljøvennlig energi, og er fornøyd med at dette kan skje i samarbeid med, og ikke til fortrengsel av reindriften behov.

- Arbeide for å sikre samisk lokal deltakelse og medvirkning i all areal- og ressursforvaltning
- Arbeide for at administrative tiltak tilpasses for å sikre reindriftsutøvere den mobiliteten de trenger som følge av klimaendringer
- Følge opp arbeidet med Samerettsutvalget II, blant annet gjennom lokal og regional forankring av prosessen

7 Kulturminnevern

Hovedmål

- Verne og synliggjøre samiske kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon, både som en del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en samisk miljø- og ressursforvaltning

Delmål

- Samiske kulturminner brukes som dokumentasjon for samisk tilstedeværelse, og som bidrag til styrking av samisk kultur og identitet
- Samiske kulturminner og kulturmiljøer ivaretas i disponering og bruk av arealer og ressurser
- I forvaltning av den samiske kulturarven vektlegges et bærekraftig og langsiktig perspektiv
- Sametingets forvaltningsmyndighet over samiske kulturminner er direkte nedfelt i kulturminneloven

Strategier

- Skape gode rammevilkår for samisk kulturminnevern gjennom dialog og samarbeid med sentrale, regionale og lokale myndigheter samt andre relevante aktører
- Gjennom dialog med sentrale myndigheter arbeide for at Sametinget får forvaltningsmyndighet over samiske kulturminner direkte nedfelt i kulturminneloven
- Forvalte samiske kulturminner på grunnlag av egen historie og egne verdier

E 8 gjennom Lavangsdalen

Sametinget har for tiden flere store vegsaker i Troms til behandling. En av disse er E8 gjennom Lavangsdalen i Tromsø og Balsfjord kommuner. Vegstrekingen er svært ulykkesutsatt. Det har fra politisk hold blitt jobbet for å få satt opp midtrekkverk så snart som mulig. Saken har vært gitt prioritet også på departementsnivå. Det har blitt bevilget midler for oppstart allerede i 2012. Sametinget gjennomførte i fjor sommer befaringer i forbindelse med planarbeidet. Det ble registrert 12 lokaliteter med til sammen 20 samiske kulturminner i og ved planområdet. Så å si alle kulturminnene er relatert til reindrift. De fleste er automatisk fredet (eldre enn 100 år). Det dreier seg stort sett om teltboplasser og gjerdeplasser, men også om en tradisjonslokalitet (Sarasteinen) og bygninger som representerer reindriftssamisk bruk i etterkrigstiden. Bruken kan spores tilbake til 1700-tallet i skriftlige kilder, men ut fra utgravninger i tilgrensende områder kan vi regne med en betydelig lengre bruksperiode.

Vegutbyggingen er i konflikt med flere automatisk fredete samiske kulturminner. Sametinget har valgt å ikke reise innsigelse til planforslaget, men i stedet behandle saken som en dispensasjonssak etter kulturminneloven. Riksantikvaren fatter det endelige vedtaket om det kan gis dispensasjon fra kulturminnelovens bestemmelser eller ikke. Dette på bakgrunn av tilrådingen fra Sametinget. Hvis Riksantikvaren gir sin tilslutning til planforslaget, innebærer dette at kommunestyret får tillatelse til å vedta planen. Sametinget la i tilrådingen vekt på at det foreligger tungtveiende samfunnsmessige interesser (sikkerhetshensyn). Det er dessuten gjort inngrep fra før ved at nåværende E8 går gjennom utkanten av gjerdeplassene. I denne saken har Riksantikvaren fulgt Sametingets råd og ga 02.02.12 tillatelse til inngrep i to automatisk fredete gieddier/reingjerdeplasser.

Når det gjelder ivaretagelsen av de øvrige kulturminnene i planen, har det vært en lengre planprosess med tett samarbeid med vegvesenet. Dette resulterte i slutten av januar i en revidert plan, der vegvesenet har tatt hensyn til alle merknadene Sametinget har kommet med underveis.

Sametinget ga 06.02.12 vår uttalelse til planen. Undersøkelsene av de berørte kulturminnene vil bli foretatt av Tromsø Museum sommeren 2012. Alle kostnadene knyttet til undersøkelsene bæres av tiltakshaveren. De vil bestå av botanisk registrering (artsregistrering av planter) og pollenanalyse. Formålet er å kartlegge beiteplantene og si noe om når området først ble tatt i bruk til reinbeite. Det er gjort få slike undersøkelser i Sápmi. Det vil også bli gjort undersøkelser av en teltboplass.

Søknad om dispensasjon etter kulturminneloven § 8 fjerde ledd i forbindelse med offentlig ettersyn av reguleringsplan for Repvåg smoltanlegg, Nordkapp kommune, Finnmark

Saken gjelder offentlig ettersyn av reguleringsplan for etablering av Repvåg smoltanlegg i Nordkapp kommune. Formålet med reguleringsplanen er å legge til rette for etablering av et landbasert smoltanlegg for laks. Intensjonen er å etablere smoltanlegget i tilknytning til et allerede regulert og utbygd vassdrag uten å gjøre nye naturinngrep. Repvåg kraftstasjon ligger like nord for det planlagte tiltaket. Det er planlagt et anlegg som skal kunne produsere inntil 5 mill. smolt ved å rense prosessvannet med bruk av resirkuleringsteknologi og dermed redusere vannforbruket. Smoltanlegget forventes å skape ca 10 nye arbeidsplasser i Nordkapp kommune.

Men arealdisponeringene i reguleringsplanen er i direkte konflikt med automatisk fredete samiske kulturminner og derfor i strid med kulturminneloven § 3. Den registrerte kulturminnelokaliteten på det aktuelle stedet består av tre hustufter og fire gammetufter. På bakgrunn av de opplysninger Sametinget har klart å innhente så vurderer vi alle registrerte kulturminner som samiske og eldre enn 100 år. Dermed er de også automatisk fredete i henhold til kulturminnelovens bestemmelser. Siden det aktuelle arealet for utbygging er så pass lite og den planlagte utbyggingen så pass omfattende, var det etter dialog med tiltakshaver ikke mulig å komme frem til en løsning med en alternativ plassering av næringsbebyggelsen innenfor planområdet.

Riksantikvaren fatter det endelige vedtaket om det kan gis dispensasjon fra kulturminnelovens bestemmelser eller ikke. Dette på bakgrunn av tilrådingen fra Sametinget. Sametinget har i tilrådingen gått inn for at dispensasjonssøknaden kan innvilges, men under forutsetning av at det stilles vilkår om arkeologiske undersøkelser av kulturminnene før tiltaket kan iverksettes. Vi har i vår vurdering lagt vekt på at vi står ovenfor nærmere undersøkelser av kulturminner der resultatene vil være av betydning for senere registreringer og for forståelse av samiske kulturmiljøer/kulturlandskap på kysten. Slike undersøkelser vil også kunne føre til større kunnskap om, og interesse for, samisk kultur og kulturminner i nærmiljøet. Utbyttet av den kulturhistoriske informasjonen som en arkeologisk undersøkelse av kulturminnene vil kunne gi vil forhåpentligvis bli stort. Utgiftene til slike undersøkelser bæres av tiltakshaveren. Riksantikvarens vedtak ventes å foreligge i løpet av februar måned.

Om det videre arbeidet med Skoltebyen i Neiden

Anleggsplanen for parkeringsplassen i Skoltebyen er nå ferdig utarbeidet og klar til å legges ut på anbud. Planen er etter avtale utarbeidet av konsulentfirmaet Rambøll.

- Dokumentere og formidle kunnskap om samiske kulturminner og kulturmiljø

Registrering av samiske kulturminner i forbindelse med den planlagte 420 kV-kraftlinja mellom Balsfjord og Hammerfest

I forbindelse med Statnetts konsesjonssøknad for ny 420 kV-kraftledning mellom Balsfjord og Hammerfest ble det i 2010 satt i gang et prosjekt i Sametinget for å avklare om og i hvilken grad en eventuell utbygging vil berøre automatisk fredete samiske kulturminner.

Den planlagte linjen går gjennom områder der det har vært lite eller ingen kulturminneregistreringer tidligere. Sametinget har derfor gjennomført befaringer og registreringer langs linjetraseen i 2010 og 2011. Det er funnet 900 kulturminner som ligger i tilknytning til den tenkte linjetraseen. Flere av disse kulturminnene står i fare for å bli fjernet eller ødelagt hvis linjen bygges som planlagt, og dersom man ikke iverksetter tiltak for å beskytte kulturminnene mest mulig. Ca 1/3 av kulturminnene er definert som automatisk fredet ifølge bestemmelsene i kulturminneloven. Resten har enten uavklart vernestatus eller de er fra nyere tid.

Av kulturminnetyper kan nevnes ildsteder - hvorav de aller fleste representerer teltboplasser, varder, skyteskjul/bogastiller, reingjerder av stein, hellere og vindskjul, melkegjemmer gravd ned i bakken, steinovner, fangstgroper, graver, gammetufter, tjæremiler (i lavereliggende skogsområder), seidier og offerplasser. Flere steder er det registrert steinkonstruksjoner der funksjonen er uvis. Mange av de registrerte kulturminnene, særlig i høyfjellet, er spor etter reindriftsamiske sesongboplasser eller aktiviteter knyttet til reindrift fra ulik tid.

Ett av de mer oppsiktsvekkende funnene er en offerplass ved en stor, splittet kampestein, der det var lagt inn en hodeskalle av bjørn i et hulrom under steinen. Dette funnet ligger imidlertid på god avstand fra linja, og trues ikke av utbyggingen.

Sametinget har påvist til sammen 47 lokaliteter der en utbygging direkte kan skade eller ødelegge kulturminner. Vi er derfor nå inne i en prosess med Statnett der vi forsøker å finne løsninger på hvordan en ev. utbygging skal berøre færrest mulig kulturminner. Dette fordrer bl.a. at utbygger må videreformidle informasjon om kulturminnene, og sette opp klare føringer og retningslinjer for hvordan disse skal bevares til alle de som utfører det praktiske arbeidet ute i marka.

I noen tilfeller vil det sannsynligvis være vanskelig å komme utenom en søknad om dispensasjon fra kulturminnelovens bestemmelser slik at berørte kulturminner eventuelt kan fjernes før byggingen starter. Riksantikvaren fatter det endelige vedtaket om det kan gis dispensasjon fra kulturminnelovens bestemmelser eller ikke. Dette på bakgrunn av Sametingets tilråding i saken. Ved ev. innvilgelse av dispensasjon er det vanlig å stille krav om arkeologiske undersøkelser av berørte kulturminner. Utgiftene til slike undersøkelser bæres av tiltakshaveren.

Når det gjelder spørsmål knyttet til konsesjonssøknaden for øvrig, vil disse bli tatt opp direkte med Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) i henhold til konsultasjonsprosedyrene mellom statlige myndigheter og Sametinget.

- Ivareta samiske kulturminner utenfor konsultasjonsavtalens geografiske virkeområde
- Ivareta den immaterielle kulturarven, herunder registrering av muntlig tradisjon og samiske immaterielle kulturminner

- Integrere kjønnsperspektivet i arbeidet med dokumentasjon og registrering av samiske kulturminner og kulturmiljøer
- Gjennom aktiv virkemiddelbruk styrke kunnskapen om samisk tradisjon og historie samt grunnlaget for bevaring og vern av samiske kulturminner

Kulturminnevern – søkerbasert tilskudd

I perioden har 10 prosjekter fra tidligere år samt et prosjekt fra 2011 års tildelingsrunde blitt avsluttet. Sametinget har videre oppdatert søknadsskjemaet og sammenstilt en søkerveiledning for de som ønsker å søke penger over ordningen samt en veiledning for den som har blitt tildelt penger og skal rapportere på bruken. Foreløpig er kun norsk versjon ute på nett men nordsamisk versjon ventes å foreligge innen kort tid. Søknadsfristen for ordninga er 1. mars.

8 Næring

Hovedmål

- Et sterkt og allsidig næringsliv som bygger på og tar hensyn til samisk kultur, natur og miljø, og danner grunnlaget for livskraftige lokalsamfunn der mennesker ønsker å bo.

Innsatsområde Rammebetingelser i primærnæringer

Mål

- Bevare og utvikle marine næringer, reindrift og jordbruk som viktige kulturbærere og sysselsettere i samiske områder

Delmål

- Tilfredsstillende juridiske og økonomiske rammebetingelser
- Bedre lønnsomhet i primærnæringene
- God rekruttering
- Bedre kjønnsbalanse
- Rovviltpolitikk som tar hensyn til samiske næringer

Strategier

- Sikre arealer og ressurser
- Ha innflytelse på politikken innenfor marine næringer, reindrift, jordbruk og utmarksnæringer

Sametingsrådet deltok på møte den 10.11.11 og 24. 01.12 samt konsultasjon den 12. 12.11 med Fiskeridirektoratet om Sjøpattedyrrådet, angående gjeninnføring av offentlig høring av forslag til kvoter og forvaltning av kystsel. Bakgrunnen for Sametingets engasjement var at etter at Sjøpattedyrrådet ble nedlagt den 31.12.2011, så har verken Sametinget eller andre berørte parter/organisasjoner hatt mulighet til å få innsyn eller påvirke Fiskeridirektørens kvotefastsettelse og forvaltning av kystsel. Fiskeridirektøren har fulgt opp sametingets forslag ved å gjeninnføre åpne høringer av forslag til kvoter og forvaltning av kystsel i 2012 samt innføring av kompensasjonsordninger ved felling av kystsel.

I møte den 04.11.11 mellom sametingsrådet, Fiskeridirektøren og Havforskningsinstituttet fremmet Sametinget forslaget om å inkorporere lokal kunnskap i forskning og forvaltning av sjøpattedyr. Havforskningsinstituttet fulgte opp Sametinget innspill gjennom å forplikte seg til å innkalle Sametinget til et møte i Referansegruppen for Ressursforvaltning.

Sametingsrådet deltok på et møte i Tromsø den 05.12.11 om den nye landbruks- og matmeldingen ”Velkommen til bords”. Sametingsrådet holdt innlegg om Sametingets holdning til meldingen. Vi sa oss fornøyd med at meldingen har en satsing på landbruk i arktiske områder. Rådet pekte på at det i meldingen er liten fokus på samisk jordbruk. Videre understreket sametingsrådet at staten er forpliktet til å sikre det materielle grunnlaget for samisk kultur – dette gjelder også samisk jordbruk.

På samme møtet ga rådet uttrykk for misnøye med at ingen av de sakene Sametinget tok opp i konsultasjonene om reindriftsnæringen ble tatt med i meldingen.

Sametingsrådet har hatt møte med Finnmark bondelag den 15.11.11 og Troms bondelag den 05.12.11. Hensikten med disse møtene har vært å bedre kontakten med jordbruksnæringsorganisasjonene. Av de sakene som ble drøftet var jordbruksavtaleforhandlingene for 2012 og de store rovvilttapene i saueholdet.

Samspillet med Landbruks- og matdepartementet

Sametinget har i innspillet til reindrifftsavtalen i sak 44/11 vist til flere saker der Landbruks- og matdepartementet ikke har konsultert med Sametinget. Dette ble drøftet med landbruks- og matministeren på møte 10.01.12. Det var enighet om at det var behov for bedre tid og en mer grundig gjennomgang av konsultasjonspraksis ved eget møte, slik at den fungerer etter hensikten. Dette er fulgt opp med administrativt møte mellom Landbruks- og matdepartementet og Sametinget 09.02.12, og møte mellom landbruks- og matministeren og sametingsrådet 21.02.12. Sametingsrådet håper disse samtaler medvirker til at konsultasjonsavtalen praktiseres på en bedre måte i saker som kan ha betydning for samisk kultur innefor landbruksdepartementets faglige ansvarsområde.

Høringer i Stortinget

Sametingsrådet har deltatt på høring til Stortingets næringskomité om landbruks- og matmeldinga 06.01.12 og Stortingets utenriks- og forsvarskomité 09.02.12.

På høringen til landbruks- og matmeldinga la rådet vekt på at meldingen har en offensiv og god jordbrukspolitikk og at det er særlig bra med aktiv satsing på arktisk landbruk. Rådet savner imidlertid en tydeliggjøring av at sikring av samisk jordbruk både er en selvstendig begrunnelse og plikt for strategier og tiltak for arktisk landbruk. Når det gjaldt reindriftdelen av meldinga understreket rådet at meldinga ikke har en bred og offensiv politikk for reindrifta og at den legger et forfeilet og ensidig økologisk bærekraftsperspektiv til grunn for utviklinga av en bærekraftig reindrift. Det ble videre tatt opp at Landbruks- og matdepartementet ikke praktiserer konsultasjonsprosedyrene overfor Sametinget, heller ikke for tiltakene i landbruks- og matmeldinga. Rådet framhevet videre at beslutningen om endringen av reindrifftsforvaltningen, med nedleggelse av områdestyrever og flytting av områdekontorer til fylkesmannen, ikke vil ha legitimitet i reindrifta og det samiske samfunnet. Rådet har fulgt opp høringen med eget møte med leder i Stortingets næringskomité og saksordføreren for landbruksmeldinga 08.02.11. Norske Reindriftsamers Landsforbund har også deltatt på dette møtet.

På høringen til nordområdemeldinga la rådet vekt på at det er en gjennomgående god melding. Sametingsrådet framhevet blant annet at økende etablering av ny arealkrevende industri som energi, olje/gass, mineral, havbruk, samt ny infrastruktur for transport gjør det stadig viktigere å ha gode instrumenter og retningslinjer for dialog og avklaring med berørte urfolk. Nordområdemeldinga omtaler to gode tiltak for dette som med fordel kan ses i sammenheng og forankres i Arktisk råd. Det ble videre påpekt at om retningslinjer for kontakt og samhandling mellom urfolk og ny industri skal ha ønsket effekt må rettighetshavere blant samer og andre urfolk også settes kompetanse- og kapasitetsmessig i stand til å være en likeverdig aktør med nye næringer. Det ble i den sammenhengen vist til Stiftelsen Protect som er under etablering og som statlige myndigheter må ha et medansvar for å finansiere. Sametingsrådet uttrykte støtte til prioriteringene i meldinga om å styrke kunnskapen om urfolks endrede livsgrunnlag som følge av klimaendringer, samt kunnskapsprogram om grenseoverskridende samisk tradisjonskunnskap (Arbediehtu). Sametingsrådet ga og uttrykk for at det å styrke samisk forskning og samiske kunnskapsinstitusjoner må være en prioritert målsetting der en vurderer ytterligere tiltak som styrking av det samiske forskningsprogrammet i Norges Forskningsråd, kunnskapsproduksjon om konsekvensen av økt press på arealgrunnlaget, og utvikling av insentiver for samarbeid mellom samiske kunnskapsinstitusjoner nasjonalt og internasjonalt, samt samarbeid mellom samiske kunnskapsinstitusjoner og andre kunnskapsmiljøer.

Forvaltning av laks, sjørøye og sjøørret

Sametingsrådet arbeider med fiskereguleringene i elv og sjø for 2012. Sametingsrådet forventer at forhandlinger med Finland om en overenskomst på grensestrekket i Tanavassdraget kommer i gang i løpet av 2012. Sametingsrådet følger også opp arbeidet med lokalforvaltning i Neidenvassdraget.

Fiskereguleringene i elv og sjø for 2012

Arbeidsutvalget for fiskereguleringer i Nord-Troms og Finnmark kom med et forslag til fiskereguleringer i elv og sjø for 2012, samt en langsiktig strategi for reguleringene. Utvalgets forslag til reguleringer fra 2012 innebærer en utvidelse av fisketiden for kilenot, spesielt for Nord-Troms. Når det gjelder elvefisket la arbeidsutvalget til grunn fylkesmennenes forslag om å opprettholde beskatningen på dagens nivå i de fleste vassdragene. Arbeidsutvalgets rapport danner grunnlaget for den forestående konsultasjonen med direktoratet for naturforvaltning om reguleringer fra 2012. Sametinget og Direktoratet for naturforvaltning (DN) har konsultert om høringsutkastet med høringsfrist 20. januar. Høringsuttalelsene skal gjennomgås og samarbeidsrådet skal gjennomføre sitt årlige møte for Sametinget og DN møtes til ny konsultasjon. Sametingsrådet forventer å være ferdig med årets konsultasjonsprosess med direktoratet innen 1. mars, slik at fiskereguleringene er klare i god tid før årets fiskesesong.

Forhandlinger med Finland om Tanavassdraget

Sametinget skal sitte i det norske forhandlingsutvalget. Sametingsrådet forventer å få tilsendt oppnevningebrev og mandat for den norske forhandlingsdelegasjonen snarlig.

Reindrifftsavtalen

Sametingsrådet har hatt møte med Landbruks- og matminister Lars Peder Brekk 10.01.12 i Oslo angående Sametingets innspill til reindrifftsavtalen for 2012. Her fremmet sametingsrådet innspill om samarbeid og konsultasjon med departementet om reindriftpolitikk og forvaltningen av denne. Områder som ble drøftet var virkemiddelordningen i avtalen, reindriftens arealsituasjon, rovvilt, avgifter i reindrifta, helse, likestilling, markedsituasjon og reintilpasning. Konklusjonen på møtet var at sametingsrådet landbruksministeren skulle avholde møter framover for å finne løsninger. På møtet ble det avtalt at Lars Peder Brekk kommer til Karasjøk i forbindelse med Sametingets plenum i februar.

Sametingsrådets oppnevninger til områdestyrene for reindrift

Den 21.12.2011 oppnevnte Sametingsrådet medlemmer til områdestyrene for reindrift for perioden 2012-2015. Sametinget var ikke gjort oppmerksom på at Reindrifftslovens instruks som åpnet for at Sametinget kunne oppnevne ledere og nestledere til områdestyrene var falt ut. Dette fikk Sametinget beskjed om i etterkant av oppnevningene. Sametinget vil imidlertid invitere de aktuelle fylkestingene til samråd om disse oppnevningene.

Områdestyret i Øst-Finnmark:

Magne Ballovarra (leder) og Marit Kirsten Gaup (nestleder), med Mariann W. Magga og Johan Mathis Utsi som varamedlemmer.

Områdestyret i Vest-Finnmark:

Berit Kristina Hætta (leder) og Johan Martin Eira (nestleder), med Karen Inga Nilsdatter Eira og Nils Johan Gaup som varamedlemmer.

Områdestyret i Troms:

Arild P. Inga (leder) og Randi A. Skum (nestleder) med Magne Huuva og Anne B. Påve Kristiansen som varamedlemmer.

Områdestyret i Nordland:

Per Thomas Kuhmunen (leder) og Betty Kappfjell (nestleder), med Per Johan Westerfjell og Gun Margret Utsi som varamedlemmer.

Områdestyret i Nord-Trøndelag:

Ingegård Jåma og Albert Jåma, med Hanne-Lena Wilks og Lars Mathias Toven som varamedlemmer. Inger Marit Eira Åhren er leder, mens Albert Jåma er nestleder.

Områdestyret i Sør-Trøndelag/Hedmark:

Lars Ivar Danielsen, Idar Bransfjell (leder) og Eva Nordfjell (nestleder), med Aina Kant, Unni Fjellheim og Simon Danielsen som varamedlemmer.

- Legge til rette for videreføring av råvarer
- Bidra til utvikling av tilleggsnæringer
- Bidra til at det opprettes gode ordninger for generasjonsoverganger i primærnæringene
- Bidra til økt kvinneandel i primærnæringene
- Sikre utmarksutøvere tilgang til utmarksressursene

Innsatsområde: Attraktive lokalsamfunn

Mål

- Attraktive og levedyktige samiske lokalsamfunn

Delmål

- Et variert næringsliv med attraktive arbeidsplasser for begge kjønn i samiske områder
- Økt tilflytting til samiske områder som bidrar til levedyktige lokalsamfunn
- Flere kompetansearbeidsplasser til ungdom

Strategier

- Ha tettere samarbeid med kommunene
- Bidra aktivt til etablering av kompetansearbeidsplasser til ungdom
- Fremme kulturmøteplasser
- Kvinnelig entreprenørskap
- Utvide ordningen med å skrive ned studielån for å rekruttere unge til kompetansearbeidsplasser

Kommunal og regionaldepartementet har bestilt en gjennomgang av virkemidlene i tiltakssonen. Sametinget deltar i referansegruppen til prosjektet. Gjennom deltakelse i referansegruppen jobber Sametinget for at også samiske samfunnsforhold skal vektlegges i gjennomgangen. Arbeidet er forventet fremlagt første kvartal 2012. NORUT Alta står for denne gjennomgangen og er ansvarlig utgiver.

Innsatsområde: Kulturnæringer

Mål

- Flere arbeidsplasser i samiske kultur- og kulturbaserte næringer

Delmål

- Lønnsomme kulturnæringsbedrifter
- Økt omsetningen av egenprodusert duodji og andre kunst- og kulturprodukter
- Rekruttering til duodjinæringen
- Opplevelsesturisme der ekthet og troverdighet er i fokus Strategier
- Fremme lønnsomhet i kultur- og kulturbaserte næringer

Strategier

- Fremme lønnsomhet i kultur- og kulturbaserte områder.

Sametingsrådet har hatt møte med duodjinæringen den 17.01.12 om etablering av en duodjedállu i Karasjok som skal dekke Midt-Finnmark. utfordringen er å få en god nok finansiering av etableringen.

- Øke profesjonaliseringen og kommersialiseringen i samiske kulturnæringer

Rådet har finansiert et duodji-prosjekt i lulesamisk område. Hensikten med prosjektet er å øke interessen for duodji i lulesamisk område. Prosjektet er avgrenset til ett år.

- Prioritere lærlingeordning og utviklingsarbeid innenfor duodjinæringen

Sametinget bevilger hvert år 1,5 millioner kroner til lærlingeordningen i duodji. I 2011 har kontoret kontrakt med 15 lærlinger hvorav 14 er jenter. 10 av disse er fra Finnmark. To lærlinger ble ferdige med kontraktstida og to har opphevet lærekontrakten. utfordringen i 2011 har vært at flere ikke har tilstrekkelig med teori når de søker om opptak.

Sametingsrådet har hatt to møter med Duodjeinstituhitta om institusjonsmeldingen og videreutvikling av institusjonen. Rådet signaliserte at veiledningstjenesten i utgangspunktet er et ansvar for Duodjeinstituhitta, men at det kan være behov for andre tiltak så som særskilte satsninger og prosesser for å få i sving duodjivirksomheter. Rådet sa også at det er naturlig å samle flest mulige tiltak under næringsavtalen for duodji inkludert Duodjeinstituhitta. Duodjeinstituhitta orienterte om prosessen med å inkludere Duojáríid ealáhussearvi i styret for Duodjeinstituhitta.

Innsatsområde: Innovasjon, forskning og verdiskaping

Mål

- Flere innovasjoner med basis i samisk samfunns- og næringsliv

Delmål

- Økt nyskaping, vekst og fornying gjennom FoU-virksomhet
- Brede produktspekter
- Økt forskningsaktivitet i næringslivet i samiske områder

Strategier

- Stimulere til samarbeid mellom aktører
- Kompetanseheving på markeds- og produktutvikling
- Fremme lønnsomhet og profesjonalitet
- Støtte opp om aktive utviklingsmiljø i samiske områder
- Samarbeide med forskningsmiljøer som har kompetanse innenfor samisk næringsliv

Sametinget deltok på innovasjonsseminar i regi av VRI Finnmark 16.-17. Januar 2012. VRI står for Virkemidler for Regional Innovasjon, er et treårig program finansiert av Forskningsrådet, Finnmark fylkekommune og Innovasjon Norge Finnmark. Sametinget ønsket med dette å synliggjøre sine nasjonale virkemidler og strategier overfor virkemiddelaktører i Finnmark.

- Samarbeide med Innovasjon Norge for å øke nyskapingen i samiske områder

Innsatsområde: Kompetanseheving og nyetableringer

Mål

- Økt etableringshyppighet i samiske områder

Delmål

- Høyere kompetanse i næringslivet
- Flere nyetableringer
- Økt entreprenørskap

Strategier

- Gi etablereropplæring og oppfølging
- Oppfordre videregående skoler til å prioritere entreprenørskap i skolen
- Tilby kompetansehevende tiltak
- Kompetansehevende tiltak tilpasset samiske kombinasjonsutøvere

9 Regionalutvikling

Sametinget arbeider med å legge forholdene til rette slik at det samiske folk selv, og på egne premisser skal ha mulighet til å utvikle sine samfunn, sitt språk og kultur på best mulig måte. Dette er et ansvar som Sametinget verken skal, kan eller vil bære alene.

Mål

Hovedmål

- Et aktivt og målrettet samarbeid med regionale og lokale myndigheter for å styrke og utvikle samisk kultur, språk og samfunnsliv.

Delmål

- Skape gode rammevilkår for samisk språk, kultur og samfunnsliv gjennom dialog og samarbeid med regionale og lokale myndigheter samt andre relevante aktører

Strategier

- Optimalisere samarbeidsavtalene med fylkeskommunene

Sametinget og Finnmark fylkeskommune hadde møte 31.1.2012 om samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Finnmark fylkeskommune. Målet med avtalen er å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsliv i Finnmark fylke. Partene skrev under på rapporten for 2011, og har også blitt enig om ulike områder som partene skal følge opp i 2012.

Sametinget har blant annet sittet i styringsgruppa i det såkalte ”Barmarkskjøringsprosjektet”. Sametingsrådet har bedt om konsultasjoner med departementene om tiltakene prosjektet foreslår og oppfølgingen av disse.

I 2012 vil Sametinget vurdere om en skal delta aktivt i prosessen i utarbeidelsen av regional plan for vindkraft i Finnmark. Finnmarkseiendommen, Sametinget og Finnmark fylkeskommune vil vurdere et tettere samarbeid i forbindelse med spørsmål knyttet til mineralvirksomhet i Finnmark. Begge parter ønsker et tettere samarbeid for å utvikle kulturnæringa og vil jobbe aktivt med å få flere samiske næringsutøvere til å benytte seg av Finnmark Kulturnæringsfond. Sametinget vil i tillegg jobbe for et utviklingsprogram for samisk kulturnæring. Finnmark fylkeskommune ønsker på sikt å bidra til utviklingen av programmet.

Strategidokumentet "Strategiplan for samisk kompetanse i Finnmark fylkeskommune 2011-2014" blir et forpliktende dokument for fylkeskommunen når det gjelder utvikling av samisk språk i fylkeskommunen. I 2012 vil Sametinget og Finnmark fylkeskommune ta opp kravet til sidemålsopplæring i skolen. Finnmark fylkeskommune har tidligere søkt om at elever får opplæring i samisk eller finsk som fremmedspråk i stedet for sidemål. Denne søknaden ble avslått av nasjonale myndigheter. I det videre arbeidet må det arbeides med felles strategier og politisk forankring.

Både Sametinget og Finnmark fylkeskommune ønsker et mer aktivt og målrettet samarbeid mellom partene. Det skal derfor jobbes for å endre/revidere avtaleteksten fram mot sommeren.

Trøndelagsmøtet

Sametingsrådet deltok på Trøndelagsmøtet 9. – 10.01.12. Dette møtet arrangeres årlig og er den viktigste møteplassen i Trøndelag. Der samles rikspolitikere og fylkespolitikere, sentrale beslutningstakere i næringslivet og kunnskapsmiljøet og andre offentlige virksomheter i de to fylkene. Møtet arrangeres av Trøndelagsrådet som er et politisk samarbeidsorgan mellom Sør-Trøndelag fylkeskommune, Nord-Trøndelags fylkeskommune, Trondheim kommune og Steinkjer kommune.

Tema for årets møte var arbeidskraft og attraktivitet. De viktigste diskusjonene handlet om hvordan utdanningsinstitusjonene kan matche utviklingen i arbeidsmarkedet ved å utdanne kompetanse til utsatte sektorer som oljeindustrien, bygg og anlegg og fiskeriindustrien. Samarbeid mellom politisk sektor, utdanningssektoren og næringslivet for å utvikle stabile gode arbeidsplasser var sentral i denne diskusjonen. Fiskeri- og kystminister Lisbeth Berg-Hansen, Næringsminister Trond Giske, Arbeidsminister Hanne Bjurstrøm og administrerende direktør i NHO, John G. Bernander, deltok med innlegg på møtet.

- Målrettet og prioriterte samarbeidsavtaler
- En mer aktiv rolle overfor kommunene
- En helhetlig politikk overfor kommunene
- Gjennom aktiv virkemiddelbruk styrke samisk språk, kultur og samfunnsliv

10 Samisk samarbeid og internasjonalt arbeid

Sametinget forvalter prinsipielle standpunkt og interesser som fremmes og forsvares på den internasjonale arena. Det er viktig at urfolksdimensjonen i nasjonale og internasjonale fora blir ivaretatt, og at saker som har betydning for urfolk blir fremmet både nasjonalt og internasjonalt. Det grenseoverskridende arbeidet retter seg blant annet mot nasjonale og internasjonale fora og arenaer som angår FN, nordområdepolitikk, Samisk parlamentarisk råd, barentssamarbeidet, nordisk samarbeid, arktisk samarbeid, Interreg og EU.

Hovedmål

- Urfolk bestemmer over egen utvikling og har mulighet til å ivareta egne interesser internasjonalt.

Delmål

- En likeverdig sameksistens og utviklingsmuligheter for alle folkegrupper og for begge kjønn i nordområdene.
- Et utstrakt samarbeid mellom samene over landegrensene.
- Sametinget er en selvstendig aktør i samspill med andre i det internasjonale arbeidet.
- Den internasjonale rettsutviklingen for urfolk er bedret.

Strategier

- Arbeide nordisk og internasjonalt for å styrke samisk selvbestemmelse.
- Bidra til en nordområdeutvikling som styrker utvikling av samisk og andre urfolks kultur og samfunn.
- Styrke samenes situasjon i Russland.
- Gjennom internasjonalt samarbeid skape gode rammevilkår for andre urfolk.

FNs verdenskonferanse om urfolks rettigheter

Sametinget var arrangør for et idédugnadsmøte den 13-14 januar 2012 i København, hvor urfolk fra alle 7 urfolksregionene deltok. Saken som stod på agenda var hvordan verdens urfolk skal jobbe fremover for å forberede seg til FNs verdenskonferanse om urfolksrettigheter 2014. Sametinget er fornøyd med den positive tilbakemeldingen fra deltakerne på idédugnadsmøtet på invitasjonen om å arrangere en forberedende konferanse for urfolk i Alta 2013.

Møtedeltakerne vedtok en resolusjonstekst hvor man ber om at presidenten for FNs generalforsamling oppnevner en urfolks medtilrettelegger. Urfolkene oppnevnte SPR styrets representant John B. Henriksen som urfolkens medtilrettelegger.

Møtet fremhevet at verdenskonferansens legitimitet og suksess er avhengig av at verdens urfolk sikres full og effektiv deltakelse på verdenskonferansen i 2014, og i forberedelsesprosessen. Og at dette baseres på internasjonale standarder for urfolks rettigheter, herunder FNs erklæring om urfolks rettigheter. På idédugnadsmøtet var det enighet om å etablere en global koordineringsgruppe bestående av representanter fra de 7 urfolksregionene. I tillegg vil det oppnevnes representanter for ungdom og for kvinner. Fra den Arktiske regionen ble Hjalmar Dahl fra Inuit Circumpolar Council (ICC) oppnevnt som den faste representanten.

11 Kunngjøring av nye saker - oppfølging

Sametingsrådets oppfølging av nye saker kunngjort på plenumsmøtet sak 042/11.

Forslag 1: Elgjakt i Finnmark

I forslaget står det at Finnmarkseiendommen har en regel om at hele jaktlaget skal være bosatt i Finnmark, og det foreslås at Sametinget ved rådet skal instruere Sametingets representanter i Finnmarkseiendommens styre til å bidra til å endre denne regelen, slik at elgjakt i Finnmark blir åpent for alle som ønsker å søke uavhengig av bosted.

Det er ikke riktig at Finnmarkseiendommen har en regel om at hele jaktlaget skal være fra Finnmark. Følgende formulering står skrevet i Finnmarkseiendommens retningslinjer for storviltjakt under punkt 2: Jegere utenfra Finnmark kan delta på lokale jaktlag så lenge jaktleder og flertallet av medlemmer på jaktlaget er bosatt i Finnmark. Jaktlag utenfra fylket gis kun adgang til å jakte elg på finnmarkseiendommen dersom det etter reservetildeling fortsatt er ledige felter igjen.

Sametingsrådet ser ikke at det behov for å instruere Sametingets representanter i Finnmarkseiendommens styre i forhold til Finnmarkseiendommens praksis i gjennomføring av elgjakta i Finnmark.

Forslag 2: Gjør 2012 til Sametingets år for samisk språk

Sametingsrådet er enig i at det er viktig å fremme samisk språk og at utviklingsarbeidet med samisk språk skal være sentral i Sametinget.

Sametingsrådet kan ikke se at det er mulig å sette i gang et så stort prosjekt på så kort tid. Sametingsrådet mener at om man skal gjennomføre et slikt år beregnet på å fremme og utvikle samisk språk, må dette planlegges i god tid slik at vi klarer å gjennomføre dette godt nok. Av den grunn har Sametingsrådet foreslått at Sametinget gjennomfører en språkkampanje som har holdninger til samisk språk og oppmuntring til bruk av samisk språk i sentrum. Sametinget har også gått med på dette ved behandling av sak 46/ 11 "Sametingets budsjettbehov 2013".

Forslag 3: Effektivisering med bruk av ny teknologi

Saken tilhører plenumsledelsens ansvarsområde, og er oversendt dit for videre behandling.

Forslag 4: Opprettelse av et partistøtteregister

Saken tilhører plenumsledelsens ansvarsområde, og er oversendt dit for videre behandling.

Forslag 5: Opprettelse av register med oversikt over representantenes styreverv, forretningsmessige tilknytninger mv.

Saken tilhører plenumsledelsens ansvarsområde, og er oversendt dit for videre behandling.

Forslag 6: Nye modeller for samisk språkforvaltningsområder

Sametingsrådet har i politisk møte mellom sametingspresidenten og statsråd Rigmor Aasrud 13.12.2011 tatt opp saken om utfordringer og muligheter i forhold til forvaltningsområdet for samisk språk. Sametinget har hatt kontakt med kommuner som ønsker å få informasjon om hva det innebærer å være en del av forvaltningsområdet. Noe av det som kommunene opplever som problematisk, og som man eventuelt må se på er tilpassede modeller i forhold til byer og større tettsteder, er bl.a:

- forskrift til opplæringslova §1-1 Elevar i samisk distrikt skal ha opplæring i samsvar med Læreplanverket for Kunnskapsløftet - Samisk
- forskrift til stadnamnlova §7 – På skilt eller kart og lignende der det blir brukt meir enn eitt namn, skal vedtaksorganet fastsetje rekkjefølgja av namna. Ved fastsetjing av rekkjefølgja skal ein ta omsyn til språkbruken på staden. I forvaltningsområdet for samisk språk skal rekkjefølgja vere samisk, norsk, kvensk.

Sametingsrådet er åpne for å se på andre løsninger, endre regelverket for forvaltningsområdet med sikte på bedre tilpassing til mer urbane områder. I tillegg ser sametingsrådet at det er nødvendig å gjennomgå bestemmelsene i Samelovens språkregler for å se om der er ting som bør revideres.

Konklusjon på møtet mellom Sametingspresidenten og Statsråd Rigmor Aasrud er at det var enighet om at et arbeid med en tilpassing av språkreglene med sikte på å ivareta de spesielle forholdene i byer og tettsteder skulle settes i gang. Arbeidet ses i sammenheng med gjennomgangen av språkreglene som allerede er påbegynt.

Forslag 7: Gamle reingjerder

Bestemmelser om reindrifsgjerder er hjemlet i Lov om reindrift § 24. Reindriftsloven forvaltes av Statens reindriftsforvaltning og reindriftenes styringsorganer.

Dersom Sametinget har synspunkter om reindriften av forvaltningsmessig karakter, kan disse behandles i Sametingets årlige innspill til reindriftsavtalen, og fremmes overfor Landbruks- og matdepartementet som har det overordnede ansvaret for forvaltning av reindrift.

Forslag 8: Barmarkskjøring i Norge

Miniseminar om barmarkskjøring i februar 2011 bygget på et prosjekt som Sametinget, Finnmark fylkeskommune, Fylkesmannen i Finnmark og Direktoratet for Naturforvaltning hadde i løpet av 2010 og som var initiert av Miljøverndepartementet (MD). Prosjektet skulle legge fram forslag til tiltak som fører til redusert omfang av skadelig barmarkskjøring i Finnmark og tok utgangspunkt i de spesielle regler som er gjeldende for barmarkskjøringen i Finnmark.

Rapporten som ble lagt fram på miniseminar var resultatet av et samarbeid mellom de ovenfor nevnte instansene. Finansieringen av prosjektet kom også i hovedsak fra MD.

Gjennomføringen av prosjektet har gitt sametingsrådet et godt utgangspunkt for videre diskusjoner når det gjelder hvordan den samiske bruken av utmarka best kan ivaretas. Rådet mener at et bærekraftig bruk av motorkjøretøy i utmarka som tar hensyn til samisk bruk av natur- og kulturmiljø er viktig. Det er også viktig at samisk utmarkshøsting og selvråderetten til kommunene i denne saken ikke innskrenkes.

Sametingsrådet skal videre i konsultasjon med MD om de foreslåtte tiltakene i rapporten fra prosjektet barmarkskjøring i Finnmark. Sametingsrådet vil ta initiativ til et tilsvarende barmarkskjøringsprosjekt i områder sør for Finnmark i konsultasjonsprosessen med Miljøverndepartementet.

Forslag 9: Behov for samarbeidsavtale mellom Alta kommune og Sametinget

Sametingsrådet er enig i forslaget til NSR om behovet for et godt samarbeid med Alta kommune for å sikre et godt tjenestetilbud til den samiske befolkningen i Alta. Sametinget har derfor vært i kontakt med Alta kommune og planlegger et møte med dem for å se på mulige samarbeidsområder, og hvordan kommunen og Sametinget sammen kan forbedre situasjonen for den samiske befolkningen i Alta.

Forslag 10: Sametingets holdning, rolle og ansvar i forhold til forvaltning, forskning og rettigheter når det gjelder menneskelig biologisk materiale og bioteknologi

Regjeringens satsing på bioteknologi medfører mange endringer i ulike regelverk og praksis når det gjelder utvikling av helseregistre og biobanker. Man ønsker seg økt tilgjengelighet og flere bruksområder til datamateriale i nasjonale registre og biobanker. Dette vil bety at millioner av blodprøver, genetiske prøver og annet biologisk materiale som er samlet inn gjennom en årrekke, skal samles i Biobank Norge. Biobank Norge er planlagt å være en nasjonal forskningsinfrastruktur. Nye databaseløsninger og informasjonssystemer vil gjøre det lettere å koble helsedata til biobankmaterialet. Opprettelsen av Biobank Norge vil kunne legge til rette for forskning som kan gi en bedre pasientbehandling i fremtiden. Samtidig reiser det seg en rekke spørsmål av personvernmessig karakter og spørsmål om etnisitet og råderett over genetiske ressurser som tilhører den samiske befolkning. Videre planlegges det en mulig revidering av bioteknologiloven og andre lover, samt gjennomgang av ulike forskrifter som har betydning for den videre utvikling på det bioteknologiske område

I utgangspunktet så er det den enkelte pasient som samtykker til at genetiske prøver tas og oppbevares. Sametingsrådet er samtidig oppmerksom på at samisk genetiske materiale er av stor interesse i forskningssammenheng. Vi vet at mange av de samiske samfunn er så små, at den enkelte pasients genetiske materiale lett kan knyttes til en samisk etnisitet. I den sammenheng ser vi at dette går fra å være et spørsmål for den enkelte pasient til å være et spørsmål som omhandler det samiske folk som helhet.

Sametingsrådet er enig i at det er nødvendig med prinsipielle debatter i det samiske samfunnet og på Sametinget vedrørende bruk av biomateriale og samiske rettigheter i dette arbeidet. Samiske helseforskere har også etterlyst en slik debatt, og ønsker å være med å bidra i debatten. Sametingsrådet løftet derfor temaet til debatt på sameparlemantarikerkonferansen i Kirkenes hvor vi fikk en uttalelse i sluttdokumentet:

"Den bioteknologiske utvikling stiller det samiske folk ovenfor nye utfordringer. Konferansen understreker at det samiske folk selv må forvalte og eie kunnskapen om eget arvestoff (DNA), og at det samiske folk fortløpende må være i dialog med statlige myndigheter og forskningsmiljø for å følge og påvirke denne utviklingen."

Sametinget vil videre arrangere et seminar for politikere og fagfolk med tema: Hvilke konsekvenser har den bioteknologiske utvikling for det samiske folk??. I forlengelsen av dette vil den bioteknologiske utviklings betydning for det samiske folk, være en sak som reises for plenum i april.

Forslag 11: Organisering av Samisk hus i Oslo

Sametingsrådet viser til at for at de samiske institusjonene skal kunne videreutvikles og oppfylle sitt formål med en bred og inkluderende aktivitet, er det nødvendig å vurdere en styrings- og organisasjonsform. Sametingsrådet har vurdert at stiftelsesformen som den mest hensiktsmessige organisasjonsformen for de fleste samiske kulturinstitusjonene., men aksjeselskapsformen kan i visse tilfeller også være mulig løsning, jfr. Nordlige Folk Senter. Stiftelsesformen er den mest hensiktsmessige. Dette fordi den blant annet:

- Gir trygghet for at verdiene i institusjonen blir holdt samlet.
- Sikrer at beslutningsmyndigheten vil ligge i institusjonenes egne organer.
- Ivaretar best hensynet til at det bør være en armlengdes avstand til bidragsytere og forvaltningsnivåene.
- Ivaretar institusjonenes faglige integritet..
- Virker til selvstendighet og fokus på faglige oppgaver.

Selv om sametingsrådet har stilt seg positivt til at Sametinget kan være en av opprettere av Stiftelsen Samisk Hus i Oslo, noe som er i tråd med sametingsrådets melding om samisk institusjonsutvikling, mener sametingsrådet at andre organisasjonsformer kan vurderes. Aksjeselskapsformen kan i visse tilfeller også være en mulig løsning, jfr. Nordlige Folk Senter. Det kan orienteres om at sametingsrådet innvilget i sak RS 107/11 et tilskudd på kr. 100 000,- til omorganiseringsprosess. Det er sametingsrådets vurdering at Foreningen Samisk hus gjennomfører organiseringsprosesser som gir en organisasjonsform tilpasset den offentlige rollen. Sametingsrådet er av den oppfatning at styret selv er det rette organ i dette arbeidet. Sametingsrådet har avholdt møter med styret, hvor tema har vært både organisering og økonomi. Siste møte var 13. desember 2011 i Oslo. Videre er det avtalt møte mellom sametingsrådet og Oslo kommune hvor situasjonen for Samisk hus blir tatt opp.

Forslag 12: By- og tettstedsplan for samer

Sametingsrådet er kjent med de utfordringer som samer bosatt i byene møter, for eksempel gjennom oppvekstvilkår, velferdstilbud, bevaring og utvikling av samisk språk, helse og skolegang.

Sametingsrådet viser i denne forbindelse til Redegjørelse om regionalt og lokalt samarbeid 2011, vedtatt på Sametingets plenum i 2011. Sametinget er opptatt av at det lokale og regionale samarbeidet

kan utvikles, og i første omgang søker man å gjøre dette gjennom å arbeide for de strategiene som er vedtatt i denne redegjørelsen. Målet til regionalpolitisk redegjørelse er et aktivt og målrettet samarbeid med regionale og lokale myndigheter for å styrke og utvikle samisk kultur, språk og samfunnsliv. Kommunikasjon og samhandling med fylkeskommunene er sentralt i dette arbeidet, og målet er å få et handlingsrettet og fleksibelt samarbeid.

På grunn av begrensede ressurser, kan ikke sametingsrådet på nåværende tidspunkt igangsette arbeidet med en egen samisk by- og tettstedsplan.

Forslag 13: Europarådet

Dette er et forslag som sametingsrådet kan videreformidle til Samisk parlamentarisk råd. Samisk parlamentarisk råd har vedtatt en handlingsplan der blant annet spørsmål knyttet til EU berøres. Sametingsrådet ser betydningen av å delta i viktige internasjonale prosesser og vurderer dette opp mot hvilke organ som slik vil representere det samiske og hvilke ressurser et slikt engasjement vil måtte utløse. Styret i Samisk parlamentarisk råd vil på sitt møte 27.- 28. februar startet arbeidet med å realisere handlingsplanen som ble vedtatt Samisk parlamentarisk råd i Kirkenes av. Samisk parlamentarisk råds virksomhet og realisering av handlingsplanen avhenger av ressursituasjonen til sametingene.

III Votering

- Av 39 representanter var 37 til stede. Det ble ikke votert over saken.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Egil Olli, saksordfører	Ann-Mari Thomassen
		Miriam Paulsen
		Olaf Eliassen
	Egil Olli	
2	Aili Keskitalo	Jørn Are Gaski
		Marianne Balto
	Aili Keskitalo	
3	Willy Ørnebakk	Aili Keskitalo
		Marianne Balto
		Ann-Mari Thomassen
	Willy Ørnebakk	
4	Geir Tommy Pedersen	Jørn Are Gaski
		Willy Ørnebakk
		Marianne Balto
	Geir Tommy Pedersen	
5	Randi A. Skum	Egil Olli
		Jørn Are Gaski
	Randi A. Skum	
6	Jørn Are Gaski	Aili Keskitalo
		Marianne Balto
		Geir Tommy Pedersen
	Jørn Are Gaski	
7	Olaf Eliassen	Trond Are Anti
		Aili Keskitalo

		Ellinor Marita Jåma
	Olaf Eliassen	
8	Per Andersen Bæhr	Ellinor Marita Jåma
	Per Andersen Bæhr	
9	Anders Somby jr.	Aili Keskitalo
		Marit Kirsten Anti Gaup
	Anders Somby jr.	
10	Mariann Wollmann Magga	Jørn Are Gaski
11	Inga-Lill Sundset	
12	Silje Karine Muotka	Láilá Susanne Vars
	Silje Karine Muotka	
13	Láilá Susanne Vars	Rolf Johansen
		Geir Tommy Pedersen
		Silje Karine Muotka
	Láilá Susanne Vars	
14	Ronny Wilhelmsen	Geir Tommy Pedersen
		Silje Karine Muotka
15	Marianne Balto	Jørn Are Gaski
		Willy Ørnebakk
		Geir Tommy Pedersen
	Marianne Balto	
16	Leif Aksel Renfjell	Mariann Wollmann Magga
17	Egil Olli	
18	Ellinor Marita Jåma	
19	Gunn-Britt Retter	
20	Ann-Mari Thomassen	
21	Aili Keskitalo	
22	Olaf Eliassen	
	Per Andersen Bæhr, forretningsorden	
23	Willy Ørnebakk	
	Egil Olli	

VI Sametingets vedtak

- Sametinget tar Sametingsrådets beretning om virksomheten i perioden 12. november 2011 til 7. februar til orientering.

Behandlingen av saken ble avsluttet 22.02.12 kl. 12.15

Ašši/Sak SP | **003/12**

Spørsmål til Sametingsrådet

Arkiv

Arkivsaksnr.

SF-

12/50

Saken påbegynt 22.02.12 kl. 15.00

I Dokumentliste

Nr	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	14.02.12	Representant Gunn-Britt Retter, NSRs sametingsgruppe	Oppfølging av Kystfiskeutvalget
2	14.02.12	Representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe	Styremedlemmer i regionale og underliggende helseforetak
3	15.02.12	Representant Silje Karine Muotka, NSRs sametingsgruppe	Senter for samisk i opplæringen
4	15.02.12	Representant Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe	Nedlegging av Vátnjavári/Bolås skole i Skånland og Billevuotna skole i Porsanger
5	15.02.12	Representant Randi A. Skum, NSRs sametingsgruppe	Oppnevning av områdestyrer
6	15.02.12	Representant Randi A. Skum, NSRs sametingsgruppe	Oppfølging av Sametingsrådets melding om samisk reindrift
7	15.02.12	Representant Aud Marthinsen, Fremskrittspartiet	Fredning i Finnmark
8	15.02.12	Representant Trond Are Anti, NSR/SáB	Sametingets årsmelding for 2011- Alminnelige læremidler for grunnopplæringen
9	15.02.12	Representant Trond Are Anti, NSR/SáB	Sametingets årsmelding for 2011 - betjene publikum på samisk på grunnlag av Samelovens språkregler
10	15.02.12	Representant Trond Are Anti, NSR/SáB	Sametingets årsmelding for 2011 - gode rammevilkår fra samiske barnehager
11	15.02.12	Representant Trond Are Anti, NSR/SáB	Sametingets årsmelding for 2011 - rett til studiepermisjon
12	15.02.12	Representant Trond Are Anti, NSR/SáB	Sametingets årsmelding for 2011 - Konsultasjon og kommunikasjon med sentrale myndigheter i opplæringssaker

II Spørsmål og svar

Spørsmål 1, representant Gunn-Britt Retter, NSRs sametingsgruppe

Oppfølging av Kystfiskeutvalget

Da Sametinget behandlet saken om kystfiskeavtalen mellom Sametinget og regjeringen i sak 27/11 Retten til fiske i sjøsamiske områder, fastslo Sametingsrådet både i Sametingets plenumsmøte og gjennom media at saken ikke skal stoppes men skal følges opp gjennom konsultasjoner om fiskeretten med regjeringen.

- Hva konkret har skjedd med kystfiskesaken siden november i fjor?
- Hvilke skritt er tatt når det gjelder anerkjennelse av fiskerettigheter siden november i fjor?

Svar på spørsmål 1

Sametingsrådet har vært i løpende dialog med Fiskeri- og Kystdepartementet for å slutføre proposisjonsteksten slik vi ble enige om på det siste politiske konsultasjonsmøtet og i henhold til plenumsvedtaket i sak 27/11.. Vi er nå helt i slutfasen av dette arbeidet.

Sametingsrådet regner med at saken snart vil oversendes Stortinget fra Regjeringen og vil følge den videre behandling av saken. Når de lovmessige tiltak konsultasjonsprosessen har resultert i har blitt vedtatt, vil Sametingsrådet sette igang et oppfølgende arbeid rundt de nye forskrifter som skal utarbeides om etablering og arbeidsoppgaver for den nye fjordfiskerimndda, samt prosedyrer for konsultasjoner i fiskerisaker når disse prosessene starter opp i departementet.

Spørsmål 2, representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe

Styremedlemmer i regionale og underliggende helseforetak

Sametinget har i flere år hatt anledning til å foreslå styremedlemmer til de regionale helseforetakene. Departementet foretar den endelige oppnevningen. I forbindelse med nylig oppnevning av styre til Helse Nord har det i følge media oppstått noen ”misforståelser”.

- Hvem ble foreslått til styret for Helse Nord av Sametinget? Kan representantene få dokumentasjon på forslaget?
- Hvem ble oppnevnt til styret for Helse Nord av departementet? Fikk Sametingsrådet gjennomslag for sitt forslag? Hva var departementets begrunnelse hvis Sametingsrådet ikke fikk gjennomslag?
- Hva skjedde forrige gang styret for Helse Nord ble oppnevnt? Hvem var Sametingsrådets forslag? Kan representantene få dokumentasjon på dette?
- Fikk Sametingsrådet gjennomslag for sitt forslag ved forrige styreoppnevning? Hvis ikke, hva var departementets begrunnelse for det?
- Er Sametingsrådet fornøyd med sin gjennomslagskraft når det gjelder samiske styrerepresentanter?
- Hvordan fungerer den interne dialogen i Sametingsrådet når det gjelder forslag og oppfølging av forslag? Har man kommunikasjons- og koordineringsproblemer i Sametingsrådet?

Svar på spørsmål 2

Styremedlemmer i regionale og underliggende helseforetak

Fra Sametingets administrasjon gikk det ut e-post datert 15.12.2011 til Helse- og omsorgsdepartementet med følgende forslag:

Silje Karine Muotka (fast)
Hilde Anita Nyvoll (vara)

For styret i Helse Nord ble Inger Jørstad oppnevnt som styremedlem. Sametinget mottar ingen begrunnelse for valget av styremedlemmer, verken til regionale eller underliggende helseforetak.

Ved forrige valg til Helse Nord styre var Sametingsrådets forslag Jørn Are Gaski, vara Amund Peder Teigmo jf. brev fra Sametinget til HOD datert 18.12.2009(websak 09/4900-5).

Foreslått kandidat ved forrige valg av styremedlem til Helse Nord, Jørn Are Gaski var ikke valgbar grunnet at han ikke bodde i helseforetakets dekningsområde. Inger Jørstad ble lansert som ny kandidat og ble innvalgt i styret.

Sametingsrådet har ikke vært fornøyd med gjennomslagskraften når det gjelder oppnevning av representanter, hverken til regionale eller til underliggende foretak. Det er grunnen til at

Sametingsrådet i oktober 2011 ba om politiske konsultasjoner med HOD om oppnevning av styrerepresentanter til regionale helseforetak. Departementet avsto anmodning om konsultasjoner på oppnevning av styrerepresentanter til regionale helseforetak. De begrunner dette med at saken ikke gir grunnlag for konsultasjonsprosess da oppnevning av styrerepresentanter til regionale helseforetak (RHF) verken er lovgivning eller tiltak som regjeringen overveier. Departementet påpeker at oppnevning av styrerepresentanter faller etter deres vurdering utenfor konsultasjonsprosedyrenes virkeområder, og at departementet ikke konsulterer om personalkabaler. Helse- og omsorgsdepartementet mener at de gir statlige styringssignaler på kvaliteten på samiske helsetjenester gjennom oppdragsdokumentene til RHF-ene, og ikke gjennom styrerepresentasjon. Sametingsrådet har gitt departementet tilbakemelding på at sametingsrådet ikke er enig i departementets vurdering.

Den interne dialogen i Sametingsrådet er tilfredsstillende, det vil imidlertid være forskjellige oppfatninger innad i rådet, spesielt til forslag av kandidater til diverse råd, utvalg og styrer

Spørsmål 3, representant Silje Karine Muotka, NSRs sametingsgruppe

Senter for samisk i opplæringen

Senter for samisk i opplæringen (Lohkanguovddáš) har vært delfinansiert over Sametingets budsjett i en årrekke. I budsjett for 2012 er bevilgningen nullet ut. Hva er årsaken til dette, og hvilke konsekvenser har det for virksomheten som drives ved senteret?

Hva er status for utviklingen av nasjonale prøver i de samiske språkene?

Har Sametinget bidratt til å sikre finansiering av dette utviklingsarbeidet på linje med det som avsettes til andre fag?

Svar på spørsmål 3

Senter for samisk i opplæringen (Lohkanguovddáš) har vært delfinansiert over Sametingets budsjett i en årrekke. I budsjett for 2012 er bevilgningen nullet ut. Hva er årsaken til dette, og hvilke konsekvenser har det for virksomheten som drives ved senteret?

Senter for samisk i opplæringen (Lohkanguovddáš) har mottatt støtte fra Sametinget kr. 500 000,- de siste årene, med tanke på at det skal bli permanent senter over statsbudsjettet. Fra og med 2012 har Senter for samisk i opplæringen (Lohkanguovddáš) fått status som permanent senter som mottar fast støtte over samisk høyskolebudsjett.

Sametingsrådet har ikke satt av midler på budsjettet, fordi senteret var i ferd med å få permanent status, og da burde departementet også dekke kostnadene.

Sametinget ser det uheldige som har oppstått i denne overgangsfasen. Sametingsrådet vil derfor se på muligheter for at Senter for samisk i opplæringen (Lohkanguovddáš) også får støtte i 2012.

Nasjonale prøver i lesing på nordsamisk skal være ferdig til høsten 2012 for 5. årstrinn og 8. årstrinn. Elever i 9.årstrinn tar samme nasjonalprøve som elever i 8.årstrinn. I mars/april skal elever i noen skoler teste prøvene. Nasjonale prøver i lesing på lulesamisk og på sørsamisk skal være ferdig til høsten 2013.

Det er Kunnskapsdepartementet som har ansvar for alle nasjonale prøver, og det er de som finansierer arbeidet.

Spørsmål 4, representant Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe

Nedlegging av Vátnjavári/Boltås skole i Skånland og Billevuotna skole i Porsanger

Iinná ja biras sámiiid searvi – NSR har sendt høringsuttalelse med kopi til bl.a sametingsrådet den prosessen som Skånland har satt i gang med innsparing i kommunebudsjettet ved sammenslåinger av skoler og dermed nedlegging av Vátnjavári/Boltås skole i Skånland. Fokuset i høringsuttalelsen retter seg mot de samfunnsmessige konsekvenser en nedlegging vil medføre. Visepresidenten har i følge

media sendt nedlegging av både Vátnjavári skole og Billefjord skole inn for FN's systemet. I følge sosiale medier skulle visepresidenten også ta opp nedlegging av skolene på møtet med statssekretær Elisabeth Dahle onsdag 15. febr. i år. Hva ble i såfall resultatet mht. Vátnjavári skole og Billevuotna skole?

Svar på spørsmål 4

Visepresidenten har i følge media sendt nedlegging av både Vátnjavári skole og Billefjord skole inn for FN's systemet. I følge sosiale medier skulle visepresidenten også ta opp nedlegging av skolene på møtet med statssekretær Elisabeth Dahle onsdag 15. febr. i år. Hva ble i såfall resultatet mht. Vátnjavári skole og Billevuotna skole?

Visepresident Laila Susanne Vars har hatt møte med statssekretær Elisabeth Dahle hvor skolenedleggelse var tema. Statssekretæren sa at skolene er et kommunalt ansvar og hun uttrykte at lokale politikere forhåpentligvis har tenkt nøye gjennom konsekvensene av sine vedtak. Videre anmodet hun lokalpolitikere til å se hvilke alternativer som finnes for å beholde skolene. Skolene fungerer mange steder som kompetansemiljøer og betyr mye for de enkelte bygdene og alle har en interesse for å beholde skolene/sentrene i drift. Statssekretæren besøkte Billefjord sjøsamisk oppvekstsenter/skole, Børselv skole og Láhpoluoppal skole i Kautokeino.

Sametingsrådet har gitt politisk støtte til Skånland kommune i forbindelse med utredning om egen samisk videregående skole til regionen. Visepresidenten har i august 2011 hatt møter med tidligere ordfører i Skånland angående videregående skole og Boltås skole.

Det har ikke vært foretatt konsultasjoner angående skolenedleggelse, med sametingsrådet vil følge saken videre. Rådet kommer til å sende bekymringsmelding til relevante FN organer om nedleggingsstruede / vedtatt nedlagte sameskoler.

Spørsmål 5, representant Randi A. Skum, NSRs sametingsgruppe

Oppnevning av områdestyrer

Det vises til at fylkestingene og Sametinget har foretatt oppnevning av medlemmer til områdestyrene for reindriftsnæringen - perioden 2012 - 2015.

Fylkestinget og Sametinget skal i samråd sørge for at det er en balanse mellom kjønn, geografi, fag og allmenne forutsetninger i styrene.

Hvilken kontakt har det vært mellom Sametinget og fylkestingene i forbindelse med denne oppnevningen?

Hvordan har de reindriftsfaglige kunnskapene blitt vektlagt i en eventuell kontakt?

Svar på spørsmål 5.

Sametingsrådet har hatt kontakt med fylkesordførerne i Finnmark, Nordland og Troms. Hva gjelder Nord-Trøndelag fylkeskommunes forslag, så har Sametinget støttet dette forslaget. Sør-Trøndelag fylkeskommune står ved sitt forslag og har uttalt at man ikke ønsker å endre noe på dette.

Den reindriftsfaglige kunnskapen har vært det bærende element i Sametingsrådets egne oppnevninger til områdestyrene og i forhandlingene med fylkesordførerne.

Spørsmål 6, representant Randi A. Skum, NSRs sametingsgruppe

Oppfølging av Sametingsrådets melding om samisk reindrift

I Sametingsrådets melding om samisk reindrift som ble behandlet av Sametinget i 2009 skisseres det en rekke tiltak som sametingsrådet skal bidra til/iverksette.

I meldingen tas det opp to svært aktuelle saker, som NSR/SÁB vil be om en statusoppdatering på.

Det første gjelder avgifter i reindriften. I meldingen heter det at sametingsrådet skal:

- Bidra til at avgiftsordningene i reindriften blir likestilt med jordbruket.

Denne står fortsatt som uløst, og spørsmålet er som følger:

- Hva har sametingsrådet gjort i forbindelse med denne saken, og hvordan vil rådet bidra til å løse saken?

Den andre saken omhandler reintall, hvor rådet i hht. meldingen vil:

- Bidra til at det etableres en egen rettslig kommisjon som skal avklare de interne rettighetsforholdene i reindriften?

Har rådet jobbet med denne saken, og hva er status for dette arbeidet?

Svar på spørsmål 6

NSR/SÁB tar opp to svært aktuelle tiltak i vår reindriftnmelding, avgiftsordningene og avklaring av de interne rettighetene i reindriften.

Det er to avgiftsordninger for reindriften det her er snakk om. Sametingsrådet, i likhet med NSR/SÁB, mener at 1) reindriften bør få avgiftsreduksjon ved investering av driftsmidler som motorsykkler og skutere, og 2) få avgiftsreduksjon ved drift av disse driftsmidlene. Det siste betyr konkret av reindriftsutøvere bør få tilgang til avgiftsfri besittelse til disse sentrale driftsmidlene.

Det er ikke riktig at reindriften ikke skal få avgiftslette for investering og drift av driftsmidlene, all den tid andre næringer, som jordbruket får avgiftslette. Sametingsrådet har fremmet dette kravet i egne møter med finansdepartementet, i forbindelse med de årlige innspillene til reindriftsavtalen og rådet har gitt tilskudd til Norske reindriftsamers landsforbund/NRL til å gjennomføre en juridisk betenkning omkring dette spørsmålet.

Sametingsrådet vil fortsette å fremme krav om skattelette for reindriften overfor finansdepartementet.

NSRs/SÁBs etterlyser statusen på sametingsrådets innsats i forhold til å etablere et eget organ som skal avklare de interne rettighetene i reindriften. Det er svært uheldig at reindriften ikke har et eget organ som avklarer landrettighetsforhold internt i reindriften. Det er sametingsrådets klare stanspunkt at dette må etableres så raskt som mulig. Det er tre ulike modeller som utpeker seg som aktuelle organer; 1) en egen reindriftskommisjon, 2) utvidelse av finnmarkskommisjonene til å omfatte hele landet når det gjelder reindriftsaker, eller 3) en utvidelse av jordkifterettens virkemidler.

I 2011 vurderte en arbeidsgruppe i regi av Domstolsadministrasjonen dette forholdet i rapporten "Den samiske dimensjonen i rettsvesenet". I vår uttalelse av 28.04.11 til denne sa Sametinget: Sametinget slutter seg til arbeidsgruppens vurderinger og forståelse om at reindriften er avskåret fra å bruke jordskiftevirkemidlene, og har dermed manglende rettssikkerhet i forhold til å løse interne bruksrettighetstvister. Sametinget er oppmerksom på dette forhold, og er særlig bekymret for de pågående prosessene med å tilpasse reintallet i Finnmark til ressursgrunnlaget. I mange områder er reindriften internt uenig om hvilke arealer de ulike sidaene disponerer, og det er derfor vanskelig å enes om et reintall når siddagrensene ikke er avklart.

Sametinget er opptatt av at disse uavklarte rettsforholdene blir avklart primært gjennom at det opprettes en egen Reindriftskommisjon, etter modell av Finnmarkskommisjonen. Andre muligheter er at Finnmarkskommisjonens mandat utvides til å omfatte også reindriftsaker på nasjonalt nivå, eller at Jordskifteretten gjøres kapasitetsmessig i stand til å ivareta reindriften rettslige interesser. Dette er Sametingets foreløpige vurderinger av disse forholdene.

Senere har sametingsrådet vært i konsultasjoner om samme tema i forbindelse Stortingets landbruks- og matmelding. Posisjonen har vært den samme som i vår høringsuttalelse.

Sametingsrådet har også rådført seg med kunnskapsmiljøer, som Universitetet i Tromsø, for å innhente kompetanse om hvilke organisering reindrifta vil være mest tjent med. Sametingsrådet er klar over at et slikt tvisteløsningsorgan for reindriften bør komme på plass raskt, blant annet for å lykkes med reintallstilpasningen. Den mest tidsbesparende løsningen vil trolig være å utvide jordskifterettens kompetanse til å behandle reindriftssamiske saker.

Spørsmål 7, representant Arthur Johan Tørfoss, Fremskrittspartiet

Fredning i Finnmark

Det er fremlagt et forslag fra Direktoratet for Naturforvaltning (DN) om fredning av hele Tanafjorden, Øksfjord og indre del av Porsangerfjorden.

Porsanger består i dag av totalt 5000 km². Med det foreliggende forslaget fra DN, vil 80 % av Porsanger kommune være fredet, vernet eller båndlagt.

Finnmark står foran tidenes industrieventyr. Med olje- og gassforekomster utenfor vår nære kyst, og stadig økende interesse for mineralforekomstene, er kommunene avhengig av å posisjonere seg.

Det er naturlig for Fremskrittspartiet å se for seg at lokalsamfunnene skal få «sin» del av eventyret. Da er kommunene avhengig av infrastruktur og tilgang til arealer. Tilgang til fjorden med kai og havnearlegg for utskipping av mineraler fra egen region, og kanskje også fra andre, blir viktig.

Med den fredningsiveren som synes å blomstre i de forskjellige departementer, vil kommunen bli stående ribbet tilbake når eventyret blir skrevet, og det kun er forskere, fuglekikkere og andre sære interessenter igjen som fatter interesse for Finnmark.

1. Er Sametingsrådet enig i at arbeidsplasser er grunnlaget for bosetting i Finnmark?
2. Vil Sametingsrådet bidra til at fredningsplanene forkastes, og at det heller settes inn tilretteleggende tiltak for å få lokalsamfunnene i Finnmark til å bli bærekraftig bidragsytere for både nåværende og fremtidige generasjoner i fylket?

Svar på spørsmål 7

1. Gjennom generasjoner har bruk og bevaring av naturressurser gitt grunnlag for både bosetting, arbeidsplasser og kulturelle verdier som er av stor betydning for lokalsamfunn i hele det samiske området. Jeg tror det er bred enighet om det i denne salen. Så svaret på den første delen av spørsmålet er derfor; ja. Naturressursene gir grunnlaget for en næringsutvikling som bidrar til at det skapes arbeidsplasser som igjen gir grunnlag for bosetting. Dette gjelder ikke bare for Finnmarks vedkommende, men for hele landet.

2. Sametingsrådet er i saken om marint vern innstilt på å følge konsultasjonsprosessen som er nedfelt i avtale mellom Sametinget og Miljøverndepartementet om retningslinjer for verneplanarbeid i samiske områder. Sametinget konsultert i 2009 med Direktoratet for naturforvaltning og vi ble enig om mandatet og sammensetningen for et felles arbeidsutvalg for Nordland, Troms og Finnmark for marin verneplan. Dette arbeidsutvalget har samisk representasjon fra Bivdi, som er en sjøsamisk fangst- og fiskeriorganisasjon, og fra Fjordfiskernes Forening. Sametinget skal på senere stadier konsultere om innholdet og avgrensningene til marin verneplan med både Direktoratet for naturforvaltning og med Miljøverndepartementet før den endelige behandlingen i regjeringen. Samiske interesser er godt ivaretatt i den skisserte prosessen. Resultatene og forslagene fra både det felles arbeidsutvalget og lokale referansegrupper vil danne et viktig konsultasjonsgrunnlag for Sametinget i den sentrale konsultasjonsprosessen.

På generell basis vil restriksjonsnivået ved etablering av marine verneområder varieres etter om det er bunn, vannsøyle eller overflate som er hovedformålet med vernet. Normalt vil ikke fiske med passivt redskap bli berørt. Oppdrettsvirksomhet vil i hovedsak kunne tillates. Mens mudring, dumping av avfall, nedslamming og byggeaktiviteter på havbunnen i utgangspunktet blir forbudt. Bunnfisketråling som påvirker sjøbunnen vil også kunne få restriksjoner. Alt dette skal utredes og vurderes fra sak til sak i verneområdene.

Sametingsrådet vil i den videre prosessen for marin verneplan forsikre seg om at naturgrunnlaget opprettholdes gjennom framtidig bruk og bevaring slik at sjøsamisk kultur og næringsutøvelse kan bestå og videreutvikles. Både økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft henger nøye sammen. Begrepet om en bærekraftig samfunnsutvikling som sikrer mulighetene for kommende generasjoner åpner for å forstå og håndtere naturlige og kulturelle systemer som gjensidig påvirkende. Dette perspektivet er viktig å ha som ballast i sjøsamiske områder der den samiske kulturen ofte er særskilt sårbar.

Spørsmål 8, representant Trond Are Anti, NSR/SáB

Sametingets årsmelding for 2011- Alminnelige læremidler for grunnopplæringen

I 2011 ble det avsatt kr. 13 325 107 til samiske læremidler tilpasset kunnskapsløftet. Sametinget fikk inn 62 søknader og bevilget midler til 31 av disse. (Sametingets årsmelding 2011: 14).

- Hvilke vilkår setter Sametinget for bevilgninger til samiske læremidler?
- Sikrer Sametinget bevilgninger til alle samiske forlag som får midler av Sametinget etter post 201, til samiske læremidler?
- På hvilken måte blir læremidlene kvalitetssikret før de blir trykket og utgitt?
- Kvalitetssikrer Sametinget læremidlene som det gir tilskudd til?
- Når kan det ventes at alle fag har læremidler, både vanlige og spesielt tilpassede, som dekker kunnskapsløftets kompetansemål samt veiledninger
- Hva er rådets strategi i dette arbeidet?

Svar på spørsmål 8

Sametingets strategiske plan for læremidler for perioden 2009-2012 legger premisser for hvordan midlene til læremiddelutviklingen skal brukes. Mål, prioriteringer og strategier fremkommer i planen for 2009-2012. Prioriteringer for det enkelte år legges i Sametingets budsjett.

I tildelingskriteriene legges det til grunn at søknader til læremiddelprosjekter er kommet til Sametinget innen tidsfristen og at søknaden er innenfor prioriteringene i de ulike fagene.

Søknader vurderes etter blant annet faglige, økonomiske, tekniske og andre relevante kriterier og prioriteres deretter, og ikke etter hvem det er som søker.

I 2000 opphørte godkjenningsordningen for læremidler i Norge. Kvalitetssikringen av læremidler er i dag forlagenes ansvar. En del av tilskuddet som Sametinget tildeler til læremiddelprosjekter, skal dekke utgifter til referansegruppe. Referansegruppa skal gi råd til læremiddelutviklere i forhold til språk, pedagogikk og faglige spørsmål.

Det er flere forhold som påvirker læremiddelutviklingen. Kunnskapsdepartementet tildeler årlig midler til Sametinget til samisk opplæring, og Sametinget legger innenfor sitt budsjett rammer for samisk læremiddelutvikling. Den største utfordringen er å ha nok læremidelforfattere som behersker samisk. Læremidler for et årstrinn koster omlag kr. 1 000 000.

Sametingsrådet jobber for at flere tar høyere utdanning, spesielt i samisk og også lærerutdanning. Sametinget tildeler stipender til de som tar høyt utdanning i fag som er prioritert i budsjettet, til voksenopplæring og til elever med samisk i fagkretsen i den videregående skole. Stipendet skal motivere de som velger å studere samisk.

Spørsmål 9, representant Trond Are Anti, NSR/SÁB

Sametingets årsmelding for 2011 – betjene publikum på samisk på grunnlag av Samelovens språkregler

Sametinget bevilger årlig støtte til samiske institusjoner som samiske museer fra post 210, samiske teatre fra post 206 samt samiske bokbusser fra post 209. Sametinget bevilget i 2011 kr. 23 767 000 til samiske museer, kr. 17 740 000 til samiske teatre, og kr. 6 975 000 til samiske bokbusser.

(Sametingets regnskap 2011: 8)

- Gjelder samelovens språkregler for disse institusjonene, som får driftstilskudd fra Sametinget og som er innenfor forvaltningsområdet for samisk språk?
- Er f.eks. Varanger Samiske Museum pliktet til å betjene sine gjester på samisk i tillegg til norsk?

Innenfor forvaltningsområde for samisk språk er det private institusjoner som private barnehager. Disse institusjonene gir samme tjenester som offentlige tjenesteytere. I denne sammenhengen de samme tjenestene som kommunale barnehager.

- Forplikter samelovens språkregler private samiske barnehager innenfor forvaltningsområde for samisk språk å gi tilbud til brukere både på norsk og samisk?
- Bevilger Sametinget tospråkligsmidler til private barnehager til å dekke utgifter for å betjene brukere på begge språk? Ekstrautgifter med tospråklighet kan være skriftlige meldinger/ tekster på samisk og norsk, simultantolking i forbindelse med møter, f.eks. foreldremøter, der det tolkes fra samisk til norsk eller fra norsk til samisk. Sametinget dekker slike utgifter i kommunale barnehager over tospråkligsmidlene som kommunene får.

I dag gir Sametinget tospråkligsmidler til lokale samiske offentlige organer innenfor forvaltningsområde, både til alle kommunale og til fylkeskommunale, til å dekke utgifter med å betjene publikum på to språk.

- Har rådet vurdert strategier til å forbedre rammevilkårene for private samiske institusjoner og frivillige foreninger/ organisasjoner innenfor forvaltningsområde for samisk språk, til å betjene og å informere på norsk og samisk?

Svar på spørsmål 9

Hvem loven er ment for finner en i Samelovens språkregler § 3-1 Definisjoner:

§ 3-1. Definisjoner

I dette kapitlet menes med:

1. forvaltningsområdet for samisk språk: de kommunene som Kongen i forskrift har fastsatt at skal inngå i forvaltningsområdet for samisk språk,
2. offentlige organ: ethvert organ for stat og kommune,
3. lokalt offentlig organ i forvaltningsområdet: ethvert kommunalt, fylkeskommunalt og statlig organ som har en tjenestekrets som omfatter en kommune eller en del av en kommune i forvaltningsområdet for samisk språk,
4. regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet: ethvert fylkeskommunalt og statlig organ som har en tjenestekrets som helt eller delvis omfatter flere av kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk, men som likevel ikke er landsomfattende.

I forarbeidene til Samelovens språkregler er det tatt utgangspunkt i uttrykket forvaltningsorgan i forvaltningsloven og målloven. Loven gjelder for bla sentrale stats-, fylkeskommune- og kommuneadministrasjonen med underliggende organ, samt forvaltningsbedrifter som televerket,

postverket og statlige aksjeselskap som er opprettet ved særskilt lov, domstolene, samt offentlig oppnevnte råd og utvalg. Skoler omfattes av loven, men det gis særlig regler for undervisning i andre lover slik at undervisning er unntatt og omfattes ikke av språkreglene.

Stiftelser vil reglene i utgangspunktet ikke gjelde for, men i de tilfellene forvaltningslovens regler gjelder for slike stiftelser, gjelder språkreglene.

Offentlige fond og også andre offentlige organ som i prinsippet faller innenfor reglene vil etter forslaget ikke gjelde for dem uten at det er særskilt bestemt jfr.

§ 3-10. Utvidelse av bestemmelsenes virkeområde

Kongen kan fastsette at bestemmelsene i dette kapitlet som er begrenset til lokale eller regionale offentlige organ i forvaltningsområdet, helt eller delvis også skal gjelde for andre offentlige organ eller for private rettssubjekt når de treffer vedtak på vegne av stat eller kommune.

I forarbeidene til lovene er nevnt Sametinget, Samisk utdanningsråd, Samisk høyskole, de statlige samiske skolene og Reindriftsadministrasjonen.

Utifra ovenstående så vil eierskap, om de er statlige eller fylkeskommunale institusjoner, og om de treffer vedtak på vegne av stat eller kommune ha en betydning for å definere om språkreglene gjelder for disse institusjonene.

Varanger Samiske Museum eies og drives av Nesseby kommune, der det øverste beslutningsorganet er kommunestyret. Varanger Samiske Museum er et lokalt offentlig organ i forvaltningsområdet i forhold til definisjonen i Samelovens språkregler 3-1. Om de treffer vedtak på vegne av stat eller kommune vil definere om språkreglene gjelder for Varanger samiske Museum.

Uavhengig av Samelovens språkregler og i forhold til Barnehagelovens §2.3 ledd og 8.3 ledd har kommunen som tilsynsmyndighet ansvar for å gi tilbud til samiske barn i barnehager.

Det skal jfr Barnehagelovens §2.3 taes hensyn til samiske barns språk og kultur og jfr § 8.3 har kommunen ansvaret for at barnehagetilbudet til samiske barn i samiske distrikt bygger på samisk språk og kultur. I øvrige kommuner skal forholdene legges til rette for at samiske barn kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur.

Sametinget bevilger tospråklighetsmidler til kommunene og fylkeskommunene. Det bevilges ikke tospråklighetsmidler til private samiske barnehager, men Sametinget gir tilskudd til samiske barnehager. Tilskuddet skal brukes til merkostnader knyttet til drift av samisk barnehage

Sametinget er nå i gang med Melding om samiske språk. Det vil være viktig å se på strategier også i forhold til å forbedre rammevilkårene for private samiske institusjoner og frivillige foreninger/ organisasjoner innenfor forvaltningsområde for samisk språk, til å betjene og å informere på norsk og samisk.

Spørsmål 10, representant Trond Are Anti, NSR/SáB

Sametingets årsmelding for 2011 - gode rammevilkår fra samiske barnehager

Mange samiske barnehager er private siden offentlige myndigheter ikke har prioritert samiske barnehager. Private interessenter har startet private samiske barnehager, da de har sett verdien og den viktige jobben som samiske barnehager gjør i samiske barns oppdragelse, med samisk språk og kultur. Private barnehager skal fra og med 1.august 2011 få minst 91% av det sammenlignbare kommunale barnehager får i statstøtte.

I Sametingets årsmelding for 2011 står det at samarbeid med sentrale, regionale og lokale myndigheter og andre aktuelle aktører kan være med på å sikre gode rammevilkår for barnehager med samiske barn. (Sametingets årsmelding 2011: 9).

- Hva har Sametinget gjort for å medvirke til at sentrale myndigheter øker stastøtte til samiske barnehager fra 90 % til 100 %?
- Vil rådet bidra til at private samiske barnehager får like mye i statsstøtte som kommunale samiske barnehager?
- Hvilke strategier har rådet for å bevare og utvikle samiske barnehager?

Svar på spørsmål 10

Sametinget har tatt opp sak om samiske barnehagers utfordringer på generelt grunnlag, men har ikke tatt opp konkret spørsmålet om å øke statsstøtten til private samiske barnehager fra 90% til 100%.

Sametinget kan løfte dette opp som sak på samarbeidsmøtene med Kunnskapsdepartementet og utdanningsdirektoratet, og videreformidle bekymringen til fylkesmennene.

Et av Sametingets virkemidler i forhold til barnehager med samiske barn er tildeling av tilskudd. Sametingets tilskudd til barnehager skal bidra til at barnehagene sikrer et tilbud til samiske barn slik at de utvikler sitt samiske språk og kultur, og sin identitet. Tilskuddet skal bidra til kvalitativt samisk innhold i barnehager med samiske barn.

Sametinget har foretatt en kartlegging av samiske leker og pedagogisk materiell i barnehagen. Rapporten kommer blant annet med forslag til å nedsette en ekstern gruppe som skal komme med forslag til innhold i en samisk "snakkepakke". Hensikten med en slik pakke er å styrke barnehagebarns språkferdigheter.

Sametinget tilbyr barnehager med samiske barn kompetansehevingstiltak som nettverksmøter for styrere, språkmedarbeidere og sørsamiske barnehageansatte.

Sametinget tar opp aktuelle saker som angår samiske barnehager på årlige samarbeidsmøter mellom Sametinget og Kunnskapsdepartementet. Sametinget gir innspill til høringer som angår barnehager og om nødvendig gjennomføres det møter og konsultasjoner om saker som utredes.

Sametinget er i gang med en revidering av Sametingets melding om barnehager med samiske barn, og her vil det blant annet komme frem hvordan Sametinget vil jobbe for å bevare og utvikle samiske barnehager. Sametinget vil i meldingen komme inn på viktige innsatsområder, utfordringer og strategier som Sametinget vil arbeide med fremover.

Spørsmål 11, representant Trond Are Anti, NSR/SáB

Sametingets årsmelding for 2011 - rett til studiepermisjon

Etter samelovens språkregler har tilsatte i et lokalt eller regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet rett til permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk når organet har behov for slik kunnskap (Samelovens språkregler §3-7 Rett til studiepermisjon).

- Gjelder denne språkregelen for lærere?
- Mener rådet at lærere som søker om å få studere samisk eller delta på samisk kurs, skal få permisjon med lønn på grunnlag av samelovens språkregler, § 3-7 for å delta på studiet/kurset?
- Hvis ja, mener rådet at tospråklighetsmidlene som Sametinget bevilger til samiske forvaltningskommunene og -fylkeskommunene skal brukes til å dekke disse lønnsutgiftene?

Svar på spørsmål 11

Språkloven gjelder for lærere, dersom de kan defineres som tilsatte i kommunale eller statlig skoler, jfr. § 3-7. Tilsatte i et lokalt eller regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet.

Tilsatte i et lokalt eller regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet har rett til permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk når organet har behov for slik kunnskap.

Kommunen eller fylkeskommunen har mulighet til å dekke lønnsutgifter via tospråklighetsmidlene. Organet kan selv definere om det er behov for slik kompetanse og det er opp til hvert enkelt organ å ta stilling til hvorvidt søknad om permisjon med lønn innvilges. I forskrifter til Samelovens språkregler er det i §1 3 ledd lagt et ansvar på arbeidsgiver. Hvert organ har ansvaret for at det har kompetent samisk språklig personell.

I tillegg så er det i § 2 Permisjonsregler i offentlige organ sagt følgende: Der det praktisk og økonomisk er fordelaktig, bør samiskopplæringen skje i samarbeid mellom flere organ som omfattes av samelovens kapittel 3 og denne forskriften. Tilsatte i organ som gis permisjon for å lære samisk ved en utdanningsinstitusjon, har rett til lønn under opplæringen. Utbetaling av delvis lønn kan gis når utdanningen er mer omfattende enn det organet har behov for og når utdanningen ikke er direkte nødvendig for tjenesten.

Lærere har også en mulighet til å søke Statens utdanningskontor om studiehjemler for å ta videreutdanning i samisk.

Spørsmål 12, representant Trond Are Anti, NSR/SáB

Sametingets årsmelding for 2011 - Konsultasjon og kommunikasjon med sentrale myndigheter i opplæringssaker

I 2011 konsulterte Sametinget to opplæringssaker med staten. Det var Akkrediteringer for oppstart av nye doktorgradsstudier og Stortingsmeldingen om ungdomstrinnet (Sametingets årsmelding 2011: 7). Sametinget har hatt tre samarbeidsmøter med kunnskapsdepartementet (Sametingets årsmelding 2011: 11).

I plenumet i desember 2010 foreslo NSR/SáB ny sak, å følge opp samisk lærers arbeidsforhold. NRS mente og mener fortsatt at samiske lærere har strengere arbeidsforhold enn lærere i norske skoler. NSR/SáB foreslo da behovet for å kartlegge og evaluere arbeidsforholdet til lærere i samiske skoler. Målet med kartlegginga og evalueringa var å se forskjellene i lærernes arbeidsforhold i samiske og norske skoler. Dette skulle gi grunnlag for å vite hva som var forskjellen og hva kom kunne gjøres for å få samme arbeidsforhold.

Bakgrunnen til den nye saken i 2010 var at mange samiske lærere gikk til andre stillinger enn lærerstillinger i sameskolene. Noen foretrekker å begynne som lærer i norsk skole der det er mindre arbeidsbyrde og alle læremidlene og lærerveiledningene er tilpasset kunnskapsløftet. For noen år siden mistet samiske lærere også konverteringen. Med konverteringa fikk samiske lærere 16 % mindre undervisningstid siden alle læremidlene ikke var på samisk. Denne tiden ble brukt til ekstra planleggingsarbeid.

NSR/SáB mener at vi må få tilbake konverteringsordningen, og bidra til at lønningene for samiske lærere forhøyes. Denne ordningen skal fungere til lærere i samiske skoler har de samme arbeidsforholdene som norske skoler.

I Sametingets årsmelding for 2011 kommer det ikke frem at rådet har fulgt opp denne saken og den er heller ikke nevnt i meldinga. Dette har heller ikke vært en sak som Sametinget har konsultert staten eller tatt opp i samarbeidsmøter med Kunnskapsdepartementet.

- Hva har rådet gjort med denne saken?
- Vil rådet gjøre noe med denne saken?
- Hva er rådets syn på arbeidsforholdene til samisk lærere sammenliknet med lærere i norske skoler?
- Har rådet en strategi for å bedre arbeidsbyrden for lærere i samiske skoler, og hva går den strategien ut på?

Svar på spørsmål 12

Konvertering og høyere lønn for lærere som underviser i og på samisk

I 2004 overtok KS ansvaret for lønnsforhandlingene i kommunale og fylkeskommunale skoler. KS og Utdanningsforbundet har inngått arbeidstidsavtale i 2009 for undervisningsstillinger i grunnskolen, videregående opplæring og voksenopplæring. Avtalen er forlenget/prolongert fram til 2012. Avtalen

omhandler bl.a. ressurser til lærere med byrdefull arbeidssituasjon. Fordeling av ressursen drøftes på den enkelte skole/enhet etter bestemmelsene i hovedavtalen. Sametinget er ikke part i denne saken.

Kartlegging og evaluering av arbeidssituasjonen for lærere som underviser i og på samisk
Det er etablert en arbeidsgruppe med medlemmer fra Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet, KS og Sametinget som skal se på hvilke utfordringer kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk har ved ivaretagelsen av den samiske befolkningen.

Sametingets representant i denne gruppa vil jobbe videre for å belyse problemstillingen i forhold til at tidligere konverteringsressurs for lærere som underviste i og på samisk i ble omgjort til en ressurs for byrdefull undervisning. Sametingsrådet er klar over at denne ressursen for byrdefull undervisning både skal dekke tidligere konverteringsressurs til lærere som underviser i og på samisk, og også tidligere konverteringsressurs til spesialundervisning. Denne ressursen ble kraftig redusert etter at konverteringsressursen ble omgjort til ressurs for byrdefull undervisning.

Sametingsrådet vil vurdere hvordan saken kan følges opp overfor statlige myndigheter og eventuelle andre parter etter at arbeidsgruppen er ferdig med sitt arbeid og legger frem en rapport

III Votering

- Av 39 representanter var 37 til stede. Det ble ikke votert over saken.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Gunn-Britt Retter	
	Egil Olli	
	Gunn-Britt Retter	
	Egil Olli	
2	Aili Keskitalo	
	Ellinor Marita Jåma	
	Aili Keskitalo	
	Ellinor Marita Jåma	Silje Karine Muotka
		Jørn Are Gaski
		Toril Bakken Kåven
	Ellinor Marita Jåma	
	Rolf Johansen, forretningsorden	
3	Silje Karine Muotka	
	Láilá Susanne Vars	Aili Keskitalo
	Silje Karine Muotka	
	Láilá Susanne Vars	
4	Ann-Mari Thomassen	
	Láilá Susanne Vars	
	Ann-Mari Thomassen	
	Láilá Susanne Vars	
5	Randi A. Skum	
	Ellinor Marita Jåma	
6	Randi A. Skum	
	Ellinor Marita Jåma	Anders Somby jr.

	Randi A. Skum	
	Ellinor Marita Jåma	
7	Arthur Johan Tørfoss	
	Marianne Balto	
	Arthur Johan Tørfoss	
	Marianne Balto	
8	Trond Are Anti	
	Láilá Susanne Vars	
	Trond Are Anti	
	Láilá Susanne Vars	
9	Trond Are Anti	
	Ellinor Marita Jåma	
	Trond Are Anti	
	Ellinor Marita Jåma	
10	Trond Are Anti	
	Láilá Susanne Vars	
	Trond Are Anti	
	Láilá Susanne Vars	
11	Trond Are Anti	
	Ellinor Marita Jåma	
12	Trond Are Anti	
	Láilá Susanne Vars	
	Trond Are Anti	
	Láilá Susanne Vars	

Behandlingen av saken ble avsluttet 22.02.12 kl. 17.40

Åšši/Sak SP	004/12
--------------------	---------------

Kunngjøring av nye saker

Arkiv

Arkivsaksnr.

SF-

12/51

Saken påbegynt 22.02.12 kl. 17.40

I Dokumentliste

Nr	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	20.02.12	Representant Anders Somby jr., Flyttsamelist	Nordområdemelding
2	15.02.12	Representant Aud Marthinsen, Fremskrittspartiet	Sametingets forretningsorden
3	21.02.12	Representant Randi A. Skum, NSRs sametingsgruppe	Samisk representasjon i styret for Ungt Entreprenørskap Norge og fylkesorganisasjonene
4	21.02.12	Representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe	Samisk e-bok satsning
5	21.02.12	Representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe	Språkåret 2013
6	21.02.12	Representant Trond Are Anti, NSR/SáB sametingsgruppe	Samisk overvåkings-, veilednings- og informasjonsorgan – samisk ombud
7	21.02.12	Representant Trond Are Anti, NSR/SáB sametingsgruppe	Granskning av samiske tjenester i de samiske institusjonene som Sametinget finansierer
8	21.02.12	Representant Trond Are Anti, NSR/SáB sametingsgruppe	Heder for øking av antall brukere i samisk språk
9	21.02.12	Representant Trond Are Anti, NSR/SáB sametingsgruppe	Ressursavgift på Olje- og gass i olje- og gassutvinningsanlegg i samisk kystområde
10	21.02.12	Representant Trond Are Anti, NSR/SáB sametingsgruppe	VIVAT – på samisk
11	21.02.12	Representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe	Samisk språk og rettsikkerhet
12	21.02.12	Representant Rolf Johansen, NSRs sametingsgruppe	Sametinget må behandle Europautredningen
13	21.02.12	Representantene Rolf Johansen og Geir Tommy Pedersen, NSRs sametingsgruppe	Sametingsrådet må bidra til løsning på areallbruk for samiske primærnæringer i Lyngen
14	21.02.12	Representant Silje Karine Muotka, NSRs sametingsgruppe	Kampanje for å rekruttere samiske fosterhjem
15	21.02.12	Representant Silje Karine Muotka, NSRs sametingsgruppe	Ringvirkningsanalyse i kommuner som er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk
16	21.02.12	Representant Geir Tommy Pedersen, NSRs sametingsgruppe	Sametinget bør engasjere seg i det pågående saneringsarbeidet for geit for å unngå bruksnedleggelse
17	21.02.12	Representant Miriam Paulsen, NSRs sametingsgruppe	Rett til bruk av samisk språk i institusjoner i kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk
18	21.02.12	Representant Ronny Wilhelmsen, APs sametingsgruppe	Seminar om fiskeri og havbruk
19	21.02.12	Representant Geir Johnsen, APs sametingsgruppe	Trygge lokalsamfunn, gi trygghet for den samiske befolkningen
20	21.02.12	Representant Ronny Wilhelmsen, APs sametingsgruppe	Finansiering av fremtidig infrastruktur i nordlige regioner
21	21.02.12	Representant Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe	Ny granskning om omfanget av overvåking av samer

22		21.02.12	Representant Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe	Oppretting av tilskuddsordning for private skoler med samisk innhold. Bevaring av Vátnjaári giliskovlá/Boltás grendeskole i Skånland
----	--	----------	---	--

II Forslag

Forslag 1, representant Anders Somby jr., Flyttsamelista

Nordområdemelding

Flyttsamelista foreslår at Sametinget utnevner en referansegruppe, som skal være med på å utforme en nordområdemelding. Denne gruppen må også være med i konsultasjonene.

I referansegruppa må disse være med:

- Norske reindriftsamers landsforbund
- Medlemmene må ha en vid geografisk sammensetning
- Rettighetsbærere

Forslag 2, representant Arthur Johan Tørfoss, Fremskrittspartiet

Sametingets Forretningsorden;

Sametinget ønsker å forandre § 9 Valgkomiteen.

Ny Ordlyden;

Etter at et nytt sameting har konstituert seg, velger plenum 1 representant og 1 vararepresentant fra hvert parti som er representert på sametinget. Leder og nestleder velges av plenum. Valget skjer ved forholdsvalg.

Valgkomiteen gir innstilling om alle valg som plenum overdrar til den å forberede.

Forslag 3, representant Randi A. Skum, NSRs sametingsgruppe

Samisk representasjon i styret for Ungt Entreprenørskap Norge og fylkesorganisasjonene

Ungt entreprenørskap (UE) har som visjon å inspirere barn og unge til å tenke nytt og skape verdier, hvor verdiskapning og nyskapning skal bidra til livskraftige lokalsamfunn. Dette har etter hvert fått fornyet aktualitet i kjølvannet av Regjeringens nordområdesatsning der nettopp verdiskapning, kunnskap og kompetanse står sentralt.

Det er derfor bra at Regjeringen har økt tilskuddet til UE for 2012, som er et klart signal om at det skal satses på entreprenørskap i utdanningen.

NSR er opptatt av et rikt mangfold av arbeidsplasser også innenfor de samiske lokalsamfunnene, og mener derfor at entreprenørskapssatsningen vil være viktig i forhold til å stimulere samisk ungdom til å velge entreprenørskap i undervisningen.

UE er en viktig støttespiller for entreprenørskapssatsningen i skolene, og det er derfor viktig at organisasjonen har en samisk representasjon i styrer og fylkesorganisasjoner.

NSR ber om at Sametingsrådet igangsetter en prosess om å få på plass fast samisk representasjon i styret for UE Norge og i fylkesorganisasjoner som dekker områder med samisk bosetting.

Forslag 4, representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe

Samisk e-bok satsning.

Nye tekniske løsninger gjør det vanligere å publisere både fag- og skjønnlitteratur digitalt til e-boklesere og andre digitale plattformer, slik som lesebrett, pcer og mobiltelefoner. Dette kan gjøre bøker mer tilgjengelige for leserne, og også spare utgifter til trykking.

Det er dyrere å produsere samisk litteratur enn for eksempel norsk litteratur, fordi vi er en liten språkgruppe. Få lesere betyr små opplag som igjen betyr at hver eneste samiske bok er dyrere. De fleste samiske utgivelser er finansiert med offentlig støtte, og det betyr at det ikke utgis så mange titler årlig. Samiske lesere har dermed ikke så mange titler å velge mellom. Digital distribusjon kan bidra til å senke kostnadene for bokproduksjon, og også gjøre det lettere å distribuere samiske bøker.

Det foreslås at Sametinget i samarbeid med de samiske forlagene utreder en samisk e-boksatsning i forkant av behandlingen for neste års budsjett

Forslag 5, representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe

Språkåret 2013

2013 er et nasjonalt språkår, og Sametinget må sammen med Kulturdepartementet sikre at det også er et samisk språkår. Flere av satsningene på Sametingets budsjettinnspill til regjeringen for 2013 kan inngå som en del av Sametingets satsning på Språkåret 2013, bl.a. språkkonferanse, språkambassadører og språkkampanje.

Sametinget må også ta et ansvar for å sikre at samiske språksentre, kommuner, organisasjoner og institusjoner blir informert om det planlagte språkåret, slik at de kan vurdere å delta i satsningen.

Oversettelsen av Harry Potter kan inngå som et av de samiske prosjektene. Det gledet mange når Arbeiderpartiets nestleder og parlamentariske leder foreslå at Harry Potter skulle oversettes til samisk. Dette er så positive signaler fra det største regjeringspartiet at det bør følges opp av Sametinget overfor Kulturdepartementet for å sikre finansiering av en slik oversettelse og utgivelse..

Forslag 6, representant Trond Are Anti, NSR og SáBs sametingsgruppe

Samisk tilsyn, veilednings- og informasjonsorgan – samisk ombud

Samelovens språkregler trådte i kraft i 1992 og virkeområde er forvaltningsområde for samiske språk. Etter Samelovens språkregler skal brukere av offentlige tjenester i forvaltningsområde for samiske språk ha rett til å få betjening på samisk, både skriftlig og muntlig. Sametinget bevilger hvert år tospråklighetsmidler til kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samiske språk. I fjor har Sametinget tilsammen bevilget 45 929 000 til kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområde for samiske språk. Tospråklighetsmidlene skal dekke merutgifter som Samelovens språkregler medfører.

Etter Samelovens språkregler har befolkningen språklige rettigheter når de tar kontakt med de forskjellige offentlige institusjoner. Dette innebærer at regelverk, informasjon og skjema skal finnes på samisk, brukere har rett til å få svar på samisk, brukere har utvidet rett til å bruke samisk språk i kontakt med rettsvesen, helsetjenesten og sosialområde, brukere skal få tilpasset kirkelig tjeneste på samisk og brukere har rett til å få permisjon med lønn og samisk opplæring.

NSR/SáB foreslår at det opprettes samisk tilsyn, veilednings- og informasjonsorgan – samisk ombud. Institusjonens eller ombudets oppgave blir bl.a. å overvåke tospråklighetsmidlenes bruk i forhold til Samelovens språkregler og informasjon om bruk av samisk språk. NSR/SáB foreslår at Sametinget utreder opprettelse innenfor alternativene og bestemt mandat. Utredningen bør være klar til plenumsmøtet i september og legges frem der. Det er naturlig at partienes gruppeledere får være med å utarbeide innholdet i utredningen. Målet er å opprette et slikt organ eller ombud i 2013 som er nasjonalt språkår.

Forslag 7, representant Trond Are Anti, NSR og SáBs sametingsgruppe

Granskning av samiske tjenester i de samiske institusjonene som Sametinget finansierer

Sametinget finansierer offentlige samiske institusjoner. Det forventes at de samiske institusjonene som får driftsstøtte via Sametinget, betjener befolkningen på samisk, både skriftlig og muntlig. Noen av de samiske institusjonene som får driftsstøtte fra Sametinget, makter ikke i dag å gi tjenester på samisk. NSR/SL kan ikke godta at situasjonen er slik den er. NSR/SL har i spørsmål til Sametingsrådet i sak 03/12 påpekt at Varanger samiske museum har en mangelfull samiskspråklig servise.

NSR/SL foreslår at Sametinget setter i gang en vid granskning av hvordan de institusjonene som Sametinget finansierer, gjennomfører tjenestene på samisk. Granskingen bør være gjennomført innen plenumsmøtet i september og fremmes for plenum. Det er naturlig at gruppelederne for partiene får være med på å forme innholdet i granskingen.

Forslag 8, representant Trond Are Anti, NSR og SáBs sametingsgruppe

Heder for øking av antall brukere i samisk språk

På 1970-tallet kom de første samiske barnehagene som tilbød et helhetlig samisk innhold, dvs på samisk og i samisk kultur. De samiske barnehagene hadde som formål å bevare og utvikle det samiske språket hos samiske barn. Disse barnehagene rekrutterte, og gjør det fortsatt, elever til samiske skoler. Samiske barnehager er viktige institusjoner for å øke antallet språkbrukere i samisk språk, og for revitalisering av samisk.

NSR/SáB mener at tiden er inne for å hedre ansatte og oppstartere av de første samiske barnehagene. NSR/SáB foreslår at Sametinget jobber med saken og at gruppelederne er med i arbeidet. Målet er at hedringen skal arrangeres i 2013 som er det nasjonale språkåret.

Forslag 9, representant Trond Are Anti, NSR og SáBs sametingsgruppe

Ressursavgift på Olje- og gass i olje- og gassutvinningsanlegg i samisk kystområde

I dag er det gassutvinning i Hammerfest- område. Det er planlagt flere olje- og gassutvinningsanlegg i Sápmi. Disse anleggene blir etablert i områder hvor det bl.a. også er samisk kystfiske. Utvinningsvirksomhetene går også utover kystfiske samtidig som ressurser tas fra Sápmi.

Det er naturlig at man skal få vederlag for utvinningsvirksomhetene og når det tas ut ressurser fra Sápmi. NSR/SáB mener at Sametinget skal kreve årlig erstatning for virksomhet i olje- og gassutvinningsanlegg, og for ressursuttak i Sápmi.

Forslag 10, representant Trond Are Anti, NSR og SáBs sametingsgruppe

VIVAT – på samisk

VIVAT er forebygging av selvmord og er Helsedirektoratets tiltak for forebygging av selvmord. Formålet er å tilføre kompetanse i førstehjelp ved fare for selvmord. Dette gjøres ved at fagfolk med forskjellig bakgrunn får kunnskaper og beredskap slik at de kan hjelpe mennesker som er i akutt selvmordssituasjon.

VIVAT kursene tilbys til alle også i samiske områder. Kurset er ikke utarbeidet på samisk.

NSR/SL foreslår at Sametinget arbeider for at VIVAT kurset tilpasses samisk språk og kultur. Sametinget skal også virke til at samisktalende kursledere blir opplært som kursledere på VIVAT.

Forslag 11, representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe

Samisk språk og rettsikkerhet

Det var et stort skritt fram for samisk språk i rettsvesenet når Indre-Finnmark tingrett ble etablert. Nå kommer er det mulig å kommunisere med tingretten både på samisk og norsk, rettsforhandlingene blir tolket, og noen ganger blir sakene ført stort sett på samisk, fordi både dommer, meddommere, aktor, advokat, vitner og andre involverte er samiskspråklige. Det styrker rettsikkerheten til de involverte at de kan bruke sitt eget språk i kontakt med rettsvesenet.

Også politi- og lensmannsetaten er forpliktet av språkloven når de opererer innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Hva gjør etaten for å sikre at de rekrutterer og tar vare på den kompetansen de trenger for å ivareta samers rettssikkerhet? Stillingsutlysninger viser at de bare ser på samisk språk som en tilleggskvalifikasjon, og ikke som en vesentlig kvalifikasjon eller et krav for å arbeide i områder der en stor del av befolkningen er samiskspråklige. Det er bekymringsverdig av etaten ikke er mer opptatt av å sikre en god kommunikasjon med det samfunnet de skal betjene, og at det synes å være liten bevissthet omkring språk- og kulturkompetanse som viktig kompetanse.

Det foreslås at Sametinget tar kontakt med Justisministeren og Politidirektoratet for å drøfte hvordan man bedre kan sikre rettsikkerheten for det samiske folk og den enkelte same i kontakt med politiet og med rettsystemet.

Forslag 12, representant Rolf Johansen, NSRs sametingsgruppe

Sametinget må behandle Europautredningen

Europautredningen som nylig er lagt fram, NOU 2012:2 «Innenfor og utenfor», beskriver Norges avtaler med EU i tiden 1992-2012.

Denne faglige utredningen ble den 10.02.12 behandlet i Europapolitisk forum, Regjeringens kontaktorgan mot kommuner, fylkeskommuner og Sametinget når det gjelder Europapolitikken.

Regjeringen legger opp til Stortingsmelding høsten 2012. Høringsfrist er mai 2012.

Sametinget bør delta aktivt ved behandlingen av Europautredningen for å skape større bevissthet om dette viktige politikkområdet, og på dette grunnlaget bidra til sikring og utvikling av samiske interesser.

Forslag 13, representantene Rolf Johansen og Geir Tommy Pedersen, NSRs sametingsgruppe

Sametingsrådet må bidra til løsning på arealbruk for samiske primærnæringer i Lyngen

Som ledd i utviklingen av landbruksnæringa i Lyngen, legges det opp til nydyrking av til sammen ca 2000 dekar som Troms Landbruksselskap disponerer.

Så langt er ca 450 dekar opparbeidet og klar for tilsåing og høsting i 2012.

Prosjektet er viktig all den stund landbruksnæringa i kommunen er i særstilling som stor næringsaktør, preget av optimisme og framtidstro. Sametingets engasjement i finansiering av driftsmidler inngår som viktig element for denne positive situasjonen.

Dette viser det seg blant annet ved at næringa har knapphet på produksjonsarealer. Tilgjengelige jordbruksarealer for moderne drift utnyttes fullt ut, og en viss nydyrking skjer stadig. Nydyrkingsprosjektet som innebærer oppdyrking av Landbruksselskapets eiendom utgjør i denne sammenheng et gedigent positivt bidrag for driftsmulighetene.

Det er gjennomført konsekvensutredning av prosjektet, med deltakelse fra ulike interessenter, både reindrifta og landbruksnæringa.

Fra Reindriftsforvaltninga kom det i oktober 2011 innsigelse på prosjektet, med henvisning til feil i saksbehandlingen som Lyngen kommune har hatt ansvaret for.

Resultatet kan bli at noen av brukene mister grunnlag for drift, og at investeringer som er gjort også med støtte fra Sametinget kan vise seg umulig å nytte til den planlagte verdiskapingen.

Sametingspresident Egil Olli og Sametingsrådet må snarest engasjere seg i denne saken med sikte på å bidra til en løsning. Både jordbruk og reindrift er to viktige samiske næringer som Sametingsrådet på beste måte må bistå for å finne langsiktige løsninger som gir bærekraftige driftsmuligheter.

Forslag 14, representant Silje Karine Muotka, NSRs sametingsgruppe

Kampanje for å rekruttere samiske fosterhjem

Det er viktig at samiske barn som trenger det får mulighet til å bo i et samisk fosterhjem. Det er behov for en kampanje for å rekruttere flere samiske fosterhjem. Sametinget må være pådriver for å utforme og å iverksette en kampanje i samarbeid med ansvarlige myndigheter.

Forslag 15, representant Silje Karine Muotka, NSRs sametingsgruppe

Ringvirkningsanalyse i kommuner som er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk

Sametinget bør få synliggjort de positive effektene ved å være innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk gjennom ringvirkningsanalyser. Grunnen er at det i en del sammenhenger er gitt uttrykk for at forvaltningskommunene ikke får tilstrekkelig med ressurser til å ivareta sine oppgaver som forvaltningskommune.

Det har også vært mye diskusjon omkring hva en innlemmelse i forvaltningsområdet innebærer i større byer i nord den senere tiden, og i disse sammenhengene har diskusjoner omkring økonomiske konsekvenser vært problematisert. Videre er det også etter kommunevalget aktualisert en utfordring omkring at det har vært diskusjoner i enkelte forvaltningskommuner i forhold til å skulle melde seg ut av forvaltningsområdet for samisk språk.

En ringvirkningsanalyse vil kunne gi et mer utvidet bilde av hva ordningen med å innlemmes i forvaltningsområdet innebærer for lokalsamfunnet.

Forslag 16, representant Geir Tommy Pedersen, NSRs sametingsgruppe

Sametinget bør engasjere seg i det pågående saneringsprosjektet for geit for å unngå bruksnedleggelse.

Geitas tilstedeværelse i Sápmi kan spores langt tilbake i historisk tid og er viktig for tradisjonell samisk utnyttelse av områdene. Nyere forskningresultater viser at geita muligens var det første som ble ”brukt” som husdyr av mennesker for å skaffe seg melk og andre matprodukter. Det kan nevnes at sjøsamer har holdt geit (sytingsgeiter) for andre samiske grupper bla. for at disse skulle ha tilgang til næringsrik melk. I samisk tradisjonell bruk har geitmelk blitt benyttet som en ikke er allergifremkallende drikke, spesielt for småbarn.

I forbindelse med smittesaneringsprosjektet for geit er det stor bekymring for at en rekke geitbruk trues av nedleggelse og nedlegges. I denne forbindelse bør Sametinget engasjere seg for å utvikle geitnæringen som en viktig samisk landbasert tamdriftsnæring.

Forslag 17, representant Miriam Paulsen, NSRs sametingsgruppe

Rett til bruk av samisk språk i institusjoner i kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk

De samiske kommunene som er del av forvaltningsområdet for samisk språk har gjennom Sameloven påtatt seg et særskilt ansvar for bevaring og utvikling av samisk språk. Samelovens §1-1 som sier generelt at "forholdene skal legges til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk (...)" mens samme lov i §3-5 spesielt sier at man har en utvidet rett til bruk av samisk i helse- og sosialsektoren hvor "den som ønsker å bruke samisk for å ivareta egne interesser overfor lokale og regionale offentlige helse- og sosialinstitusjoner i forvaltningsområdet, har rett til å bli betjent på samisk".

Tysfjord kommune har i budsjettbehandling for 2012 avvirket stillingen som språkmedarbeider ved Tysfjord syke- og aldershjem. Dette medfører at beboere ved institusjonen ikke lenger har en garantert og fast språkressurs å forholde seg til. Eldre mennesker husker og lever sine liv best på sitt eget morsmål, noe som fordrer at personalet kan samhandle og kommunisere på de språklige og kulturelle premisser de eldre setter gjennom sine levde liv og sitt foretrukne og naturlige valg av språk. Prioritering av de eldre muligheter til å få best mulig tjenester tilgjengeliggjort henger i aller høyeste grad sammen med livskvaliteten som ligger i å kunne gjøre seg forstått av omverdenen på sitt eget språk i en avsluttende fase av livet. En språkstilling i et område hvor en stor andel eldre har samisk som sitt morsmål var en delvis oppfylling av en slik prioritering og et skritt i riktig retning. Denne stillingen er nå tatt vekk og de samisktalende eldre ved Tysfjord syke- og aldershjem sitter igjen uten garanti for sikkerheten det gir å kunne kommunisere på sitt eget morsmål.

NSR ber sametingsrådet om snarest gå i dialog med Tysfjord kommune med formål å sikre at tospråkligheten blir ivarettatt ved kommunens institusjoner for eldre.

Forslag 18, representant Ronny Wilhelmsen, APs sametingsgruppe

Seminar om fiskeri og havbruk

Hva gir den mest bærekraftige utviklingen for lokalsamfunn i sjøsamiske områder?

Havbruksnæringen er en viktig næring for Norge og er i fortsatt vekst. Samtidig registreres det at det er lokal skepsis til havbruksnæringens tilstedeværelse og ekspansjon. Jeg foreslår at Sametinget arrangerer et seminar som omhandler fiskeri og havbruk.

På dette seminaret ser jeg for meg at alle parter som har interesser innenfor dette fagområdet blir invitert til å komme med synspunkter. Det er viktig at både fiskere, representanter for havbruksnæringen, miljøvernorganisasjoner og lokale brukere av områdene kan bidra med sin fagkunnskap om temaet.

Forslag 19, representant Geir Johnsen, APs sametingsgruppe

Trygge lokalsamfunn, gi trygghet for den samiske befolkningen.

Gjennom statistikker, faktainformasjon innhentet gjennom undersøkelser/registreringer, blir vi ofte gjort oppmerksom på ulykker, vold og uønskede hendelser også i det samiske samfunnet. Vi vet i dag at ved å forebygge bare 10% av disse hendelsene sparer vi samfunnet for mer en 17 mrd kroner. Dette er den økonomiske effekten av dette. I tillegg kommer redusert livskvalitet for enkeltindividene, og samfunnet generelt.

Sametinget må igjennom dialog med kommuner og fylkeskommuner og andre naturlige samarbeidspartnere, starte arbeidet som bidrar til tryggere lokalsamfunn.

Kommuner og fylkeskommuner er kommet langt i dette arbeidet, for Sametinget er det nødvendig å ha fokus på den samiske befolkningen. På dette området er det, det samiske samfunnet selv som kan bidra mest med forståelse for trygghet til oss selv. I den videre prosessen er det viktig å innhente,

systematisere og dokumentere den praksisnære kunnskapen, drive kunnskapsspredning og implementering samt å etablere møteplasser for kompetanseheving og kunnskapsutvikling.

Forslag 20, representant Ronny Wilhelmsen, APs sametingsgruppe

Finansiering av fremtidig infrastruktur i nordlige regioner.

Sametinget må bidra til å få igangsatt et forprosjekt for ulike mulige nye finansieringsmodeller for fremtidige infrastrukturinvesteringer i nordlige regioner med et spredt bosettingsmønster.

Målene med et slikt prosjekt skal være at det lages en utredning som drøfter ulike prinsipper/modeller for finansiering av offentlig infrastruktur.

Bosettingsmønster, næringsstruktur og geografi gjør bygging av infrastruktur vanskelig i nordlige områder, særlig sammenlignet med resten av Norge og Europa. Vegutbygging som baseres på dagens medfinansiering (bompenger) er svært vanskelig å gjennomføre i distrikts-Norge.

Forslag 21, representant Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe

Ny granskning om omfanget av overvåkning av samer

Nye opplysninger er kommet frem i kjølvannet av at samer fikk innsyn i POTs arkiver om overvåkning av samer. Det har vært helt ukjent til nå at samer har blitt overvåket så langt tilbake som på 50 tallet.

Lund-kommisjonen, som etter oppdrag fra Stortinget undersøkte overvåkingsvirksomhet rettet mot ulike befolkningsgrupper i Norge, kastet i liten grad lys over overvåking rettet mot samene ut over at "samiske bevegelser" oppgis å være nevnt av Overvåkingscentralen på begynnelsen av 1980-tallet som organisasjoner som venstresida angivelig skal ha "infiltrert" på linje med fagbevegelsen og tillitsmannsapparatet i Forsvaret (Lund-rapporten s. 224).

Et av resultatene av Lund-kommisjonens arbeid var innsynsloven av 1. januar 2000 som, på nærmere angitte vilkår, gir anledning til innsyn i overvåkingspolitiets arkiver og mulighet til å søke erstatning. Mange samer benyttet seg av retten til å få tilgang til opplysninger innhentet av overvåkingstjenesten. De opplysningene de har fått tilgang til tyder på at overvåkingsvirksomheten har hatt større omfang enn det kommisjonen i sin tid avdekket.

Ut fra nye opplysninger kan man stille spørsmål om Overvåkingspolitiet har bedrevet etnisk overvåking av samer. Hvis dette har skjedd, er det et overgrep mot det samiske folk.

Tidligere tiders holdninger har vist seg å ha større overlevelsessevne innen overvåkingsmiljøene enn man hadde antatt. De trusselbilder man i disse miljøene har operert med synes i mange tilfeller å ha vært svært overdrevet. Dette gir grunn til uro i de lag av befolkningen som historisk er blitt mistenkeliggjort og utsatt for negative tiltak. Mange samer har ikke best om innsyn i arkiver og føler utrygghet for at de kan ha vært utsatt for ulike former for overvåking. At den enkelte same selv har fått muligheten til å begjære innsyn, er ikke tilstrekkelig. Det kan ikke være den enkelte sames ansvar å synliggjøre overgrep som er gjort mot samene som folk. Det samiske samfunnet har krav på å få vite hva som har skjedd og på hvilket grunnlag.

NSR anmoder sametingspresident Egil Olli fremme krav overfor Regjeringen, ved justisministeren om at alle relevante opplysninger om disse forholdene kommer på bordet. Det må igangsettes en offentlig granskning av norske myndigheters overvåkning av den samiske befolkningen, enkeltpersoner, samiske institusjoner og samiske organisasjoner i den nære fortid. De nye opplysningene fra innsyn aktualiserer spørsmålet om det har foregått etnisk overvåkning av den samiske befolkning.

Forslag 22, representant Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe

Oppretting av tilskuddsordning for private samiske skoler med samisk innhold.

Bevaring av Vátnjavári giliskovlá / Boltås grendeskole i Skånland.

Vátnjavári skole må bestå som en viktig samisk institusjon i Skånland der samisk språk og kultur er grunnstolpene i opplæringen. Sametingsrådet bør i samråd med Kunnskapsdepartementet, kommunen og foreldregruppen til barn med samisk i fagkretsen utrede en tilskuddsordning for private skoler med samisk innhold – der Kunnskapsløftet samisk er grunnsteinen i opplæringen.

- I Skånland kommune sitt kommunebudsjett for 2012 ligger det inne en ønsket økonomisk besparelse ved nedleggelse av Vatnjavari skole, uten at kommunen har sett på samfunnsperpektivene ved nedlegging av markebygdskola. Saka har vært ute på høring. IBSS-NSR har sendt høringsuttalelse og vi stiller oss spørrende til om hensynet til samiske kulturbærere vil bli ivarettatt ved å flytte elevene fra markebygdskolen til sentralskolen?
- Vátnjavári skole er svært viktig både for vedlikehold og utvikling av samisk språk. Skolen er det siste skolestedet i markebygdene i Skånland/Evenes. På nordsiden av kommunen har skolenedleggelse ført til avfolkning av de samiske bygdene.
- Markebygdene på sørsiden i Skånland kommune er i vekst, det er et økende antall ungdommer som flytter tilbake til sin hjemkommune etter endt utdanning. Markomanak samisk barnehage og Vatnjavári skole er viktige faktorer for etablering i markebygdene, nettopp pga et trygt oppvekstmiljø for barna i nærmiljøet der samisk språk og kultur er en naturlig del i barnehagen og grendeskolen.
- På Vátnjavári/Boltås skole undervises det i samisk på alle nivå. 80 % av elevene på skolen har samisk i sin fagkrets. Interessen for og motet til å bruke samisk er økende. På skolen merker man det ved at antall elever som velger samisk, øker og at samisk høres og ses i skolehverdagen. Dette er et resultat av langvarig samisk språkarbeid som det samiske miljøet har hatt fokus på. Dette må man ivareta og videreutvikle videre fremover.

NSR foreslår følgende:

1. Sametingsrådet bør gå i dialog med foreldre til barna som har samisk på skolen og med Skånland kommune om bevaring og styrking av Vátnjavári skole som en samisk ressurskole der målet er funksjonell tospråklige barn
2. Sametinget bør utrede mulighetene for etablering av en tilskuddsordning ved etablering av privatskoler der det pedagogiske grunnlaget er Kunnskapsløftet samisk for å sikre elevenes rett til opplæring i og på samisk. Dette bør tas opp med Kunnskapsdepartementet da statens andel bør være det økonomisk bærende

Plenumsledelsens innstilling:

- Ny sak nr 2 sendes plenumsledelsen for videre behandling.
- Nye saker 1, 3 - 22 oversendes Sametingsrådet for behandling

III Votering

Av 39 representanter var 37 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Plenumsledelsens forslag ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Ronny Wilhelmsen	Rolf Johansen
		Geir Tommy Pedersen
2	Ronny Wilhelmsen	Geir Johnsen
		Geir Tommy Pedersen
3	Miriam Paulsen	
4	Anders Somby jr.	
5	Arthur Tørfoss	Geir Johnsen
6	Randi A. Skum	Mariann Wollmann Magga
7	Aili Keskitalo	
8	Aili Keskitalo	Jørn Are Gaski
	Aili Keskitalo	
9	Trond Are Anti	Jørn Are Gaski
		Geir Tommy Pedersen
	Trond Are Anti	
10	Trond Are Anti	Jørn Are Gaski
	Trond Are Anti	
11	Trond Are Anti	
12	Trond Are Anti	Jørn Are Gaski
		Marit Kirsten Anti Gaup
13	Trond Are Anti	
14	Aili Keskitalo	
15	Rolf Johansen	Jørn Are Gaski
		Geir Tommy Pedersen
	Rolf Johansen	
16	Rolf Johansen	
17	Silje Karine Muotka	Jørn Are Gaski
	Silje Karine Muotka	
18	Silje Karine Muotka	
19	Geir Tommy Pedersen	Inger Jørstad
		Willy Ørnebakk
	Geir Tommy Pedersen	
20	Geir Johnsen	Ann-Mari Thomassen
	Geir Johnsen	
21	Ann-Mari Thomassen	
22	Ann-Mari Thomassen	Mariann Wollmann Magga
	Ann-Mari Thomassen	

VI Sametingets vedtak

- Ny sak nr 2 sendes plenumsledelsen for videre behandling.
- Nye saker 1 og 3 - 22 oversendes Sametingsrådet for behandling.

Behandlingen av saken ble avsluttet 22.02.12 kl. 19.15.

Originalspråk: Norsk

Åšši/Sak PFK	001/12
Åšši/Sak SP	005/12

Sametingets årsmelding 2011

Arkivsaknr.
11/5683

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	17.01.12	SR 008/12
Plan- og finanskomiteen	20. – 21.02.12	PFK 001/12
Sametingets plenum	22. – 24.02.12	SP 005/12

Saken påbegynt 23.02.12 kl. 08.30

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1			Regnskap

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Sametingets årsmelding 2011

1 Innledning

Sametinget er en folkevalgt forsamling for samene i Norge. 39 representanter velges fra 7 valgkretser hvert fjerde år. Sametinget skal styrke samenes politiske stilling og fremme samenes interesser i Norge, bidra til en likeverdig og rettferdig behandling av det samiske folket og arbeide med å legge forholdene til rette for at samene kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

Sametinget arbeider med saker innenfor alle samfunnsområder som særlig berører samene, i tillegg til å gi uttalelser og være en høringsinstans for offentlige myndigheter. Sametinget forvalter en del av de midlene som bevilges til samiske formål over statsbudsjettet, og gjennom Sametinget har samene i Norge fått en viss myndighet innenfor kultur, språk, opplæring, kulturminnevern og næring.

Sametingets årsmelding omfatter Sametingets politiske og forvaltningsmessige aktivitet i 2011. Årsmeldingen rapporterer om oppfølgingen av hovedmålene og delmålene for de enkelte fagområdene og bruken av virkemidlene i budsjettet for 2011.

Sametingets regnskap for 2011 er vedlagt årsmeldingen.

Sametingsvalget

Forskrift om valg til Sametinget ble endret i 2011. Endringen innebærer at Sametingets valgmanntall også utarbeides i de årene det er kommune- og fylkestingsvalg. Dette valgmanntallet bestemmer hvilke kommuner som skal avholde valgting ved neste sametingsvalg, hvilke kommuner som kun har forhåndsstemmegivning og mandatfordelingen på valgkretsene.

Forskriftsendringene er en oppfølging av plenumsvedtak fra 2007 om valgordningen til sametingsvalget.

14 162 personer var i 2011 innmeldt i Sametingets valgmanntall. Det er ni nye kommuner som får valgting, og ved sametingsvalget i 2013 vil i alt 56 kommuner ha valgting.

Mandatfordelingen til valget i 2013 blir som følger:

Valgkrets 1 Østre: 6 mandater, ingen endring
Valgkrets 2 Ávjovárri: 8 mandater, - 1 mandat
Valgkrets 3 Nordre: 5 mandater, - 1 mandat
Valgkrets 4 Gáisi: 6 mandater, ingen endring
Valgkrets 5 Vesthavet: 4 mandater, - 1 mandat
Valgkrets 6 Sørsamisk: 4 mandater, + 1 mandat
Valgkrets 7 Sør-Norge: 6 mandater, + 2 mandater

Samefolkets fond

Stortinget har i Samefolkets fond avsatt 75 millioner kroner som kollektiv erstatning for skadene og den uretten fornorskningspolitikken har påført det samiske folk. Avkastningen fra fondet ble tatt i bruk i 2008 og forvaltes av Sametinget. Stortinget har satt som forutsetning at Samefolkets fond ikke skal anvendes til individuelle erstatninger.

Fastsettelse av bruken av den årlige avkastningen i budsjettet gjøres med grunnlag i vedtak om prioritering og satsingsområder for valgperioden, jf. sak 47/09.

I 2011 ble det avsatt kr 5 500 000 under Samefolkets fond:

- kr 1 200 000 til språkutviklingstiltak
- kr 1 300 000 til tradisjonell kunnskap
- kr 2 000 000 til litteratur
- kr 800 000 til språkprogram
- kr 200 000 til systematisk kartlegging av tradisjonell kunnskap

Likestilling

Likestilling og likeverd ligger til grunn for Sametingets virksomhet. Sametinget arbeider derfor for å fremme likestilling og likeverd uavhengig av kjønn, etnisitet og seksuell legning. Likestilling berører alle samfunnsområder og skal være en integrert del av Sametingets arbeid. Til grunn for Sametingets arbeid med likestilling er vår egen handlingsplan for likestilling for perioden 2009-2013.

For Sametinget er det viktig å ha en god dialog med de samiske likestillingsorganisasjonene. Vi har møte med organisasjonene hvert år. På møtene diskuteres Sametingets tilskudd til organisasjonene og generelle likestillingspolitiske saker. Sametinget setter pris på at organisasjonene utfordrer Sametinget på likestillingsspørsmål og at de fremmer likestillingspolitiske saker i samiske samfunn generelt.

Sametinget markerte den internasjonale kvinnedagen 8. mars i forbindelse med Sametingets plenum i Karasjok. Dette var første gang at det ble holdt appell om kvinnedagen fra Sametingets talerstol.

En annen oppfølging av handlingsplanen er kjønnsperspektivet i Finnmarkskommisjonens arbeid. Sametinget har bedt kommisjonen om å være bevisst på kjønnsperspektivet i arbeidet med å

- kartlegge eksisterende rettigheter til grunn og naturressurser i Finnmark. Sametinget er derfor glad for at kvinner og menns bruk av utmarka var et av temaene som ble belyst under høringsmøtet om kartleggingen av utmarksbruk i Nesseby kommune.

Sametinget har hatt en god dialog og et godt samarbeid med Barne-, likestillings- og integreringsdepartementet det siste året. Sametinget og departementet har hatt konsultasjoner om Regjeringens handlingsplan for likestilling mellom kjønnene. Med handlingsplanen ønsker regjeringen å gi en mest mulig samlet framstilling av politiske mål, strategier og tiltak for likestilling mellom kjønnene. Vår egen handlingsplan danner grunnlaget for Sametingets posisjon i konsultasjonene. For Sametinget var det viktig at det samiske perspektivet ble integrert i handlingsplanen og i regjeringens videre arbeid med likestilling. Av konkrete oppfølginger av konsultasjonen er et samarbeidsprosjekt med Justisdepartementet om vold i nære relasjoner og en regional konferanse for samiske menn og gutter. Sametinget holdt også innlegg om vårt arbeid med kjønnsrepresentasjonen i Sametinget på fagseminaret som ble arrangert i forbindelse med framleggelsen av regjeringens handlingsplan.

Sametinget har i tillegg hatt møte med statssekretær Kirsti Bergstø i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. På møtet tok Sametinget blant annet opp at Likestillings- og diskrimineringsombudet har få henvendelser fra samiske brukere, at samiske likestillingsorganisasjoner ikke er inkludert i likestillingsarbeidet på nordisk nivå og hvordan det samiske perspektivet kan inkluderes i likestillingsutvalgets arbeid.

For øvrige oppfølginger av vår handlingsplan for likestilling, vises til fagkapitlene.

Konsultasjoner

Gjennom folkeretten er norske myndigheter forpliktet til å konsultere samene i saker som har betydning for det samiske samfunnet. Det er derfor inngått avtale mellom staten og Sametinget om hvordan konsultasjonene skal foregå. Konsultasjonsprosedyrene gjelder i alle typer saker, som for eksempel i arbeidet med lover eller administrative tiltak som kan påvirke samiske interesser direkte. Konsultasjonene skal ikke avsluttes så lenge Sametinget og staten mener det er mulig å oppnå enighet.

I 2011 er det gjennomført konsultasjoner i følgende saker:

Likestilling

Likestilling 2014. Regjeringens handlingsplan for likestilling mellom kjønnene. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Opplæring

Akkrediteringer for oppstart av nye doktorgradsstudier. Kunnskapsdepartementet.
Stortingsmeldingen om ungdomstrinnet. Kunnskapsdepartementet.

Kultur

Husleiefinansiering av samiske kulturhus. Kulturdepartementet.

Næring

- Rovviltsituasjonen i sørsamisk område. Miljøverndepartementet
- Reindriften: forskrift om avgift ved brudd på bruksregler og forskrift om tvangsmulkt. Landbruks- og matdepartementet.
- Stortingets landbruks- og matpolitisk melding. Landbruks- og matdepartementet.

Arealer

- Bygging av en 132 kV-kraftlinje i Vevelstad og Brønnøy kommuner. Olje- og energidepartementet
- Statnetts søknad om konsesjon til bygging av ny 420 kV kraftlinje mellom Balsfjord og Hammerfest. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Melding om Kvalsund vindkraftverk i Kvalsund kommune, Finnmark fylke. Fred. Olsen Renewables AS. 280 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Melding om Fálesrašša vindkraftverk i Kvalsund kommune, Finnmark fylke. Finnmark Kraft AS. 430 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Melding om Nordkyn vindkraftverk i Lebesby og Gamvik kommuner, Finnmark fylke. Statkraft Development DA. 750 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Melding om Kovfjellet vindkraftverk i Vefsn kommune, Nordland fylke. Nord-Norsk Vindkraft AS. 57 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Melding om Stortuva vindkraftverk i Vefsn kommune, Nordland fylke. Nord-Norsk Vindkraft AS. 70 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Melding om Seiskallåfjellet vindkraftverk i Rødøy kommune, Nordland fylke. Nord-Norsk Vindkraft AS. 147 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Melding om Kvalhovudet vindkraftverk i Rødøy kommune, Nordland fylke. Nord-Norsk Vindkraft AS. 33 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Melding om Sjonfjellet i Rana og Nesna kommuner nr I, Nordland fylke. Nord-Norsk Vindkraft AS. 436 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Melding om Sjonfjellet i Rana og Nesna kommuner nr II, Nordland fylke. Norsk Grønnkraft AS. 360 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Søknad om Hamnefjell vindkraftverk i Båtsfjord kommune, Finnmark fylke. Statoil ASA. 120 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Søknad om Dønnesfjord vindkraftverk i Hasvik kommune, Finnmark fylke. Vindkraft Nord AS. 10 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Søknad om Raudfjellet vindkraftverk i Tromsø kommune, Troms fylke. Norsk Miljøkraft Raudfjell AS. 144 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Rovviltsituasjonen i Nord-Trøndelag. Miljøverndepartementet.
- Forskrift om dverggås som prioritert art etter naturmangfoldloven med tilhørende funksjonsområde. Miljøverndepartementet.
- Nasjonalparkstyret for Reisa nasjonalpark/Ráisa ábmotlasmeahcci og Ráisduottarháldi landskapsvernområde. Miljøverndepartementet.
- Verneområdestyre for Nordkvaløya-Rebbernesøy landskapsvernområde. Miljøverndepartementet.
- Nasjonalparkstyret for Ånderdalen nasjonalpark. Miljøverndepartementet.
- Nasjonalparkstyret for Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarken vaarjelimmiedajve og Strauman Landskapsvernområde. Miljøverndepartementet.
- Verneområdestyret for Lyngsalpan landskapsvernområde - Ittugáissáid suodjemeahcci. Miljøverndepartementet.
- Nasjonalparkstyret for Rohkunborri nasjonalpark - Rohkunbori álbmotmeahcci. Miljøverndepartementet.
- Stortingsmelding om petroleumsvirksomhet. Olje- og energidepartementet.

- Forvaltningsplanen for Sjunkehatten nasjonalpark. Direktoratet for naturforvaltning.
- Skogsvern for 26 naturreservater i Nord-Trøndelag. Miljøverndepartementet.

Helse, sosial og omsorg

Forslag til endring av forskrift om tilsyn i fosterhjem og barnevernsinstitusjoner. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Ivaretagelse av samiske pasienters behov og rettigheter i oppdragsdokumenter til de regionale helseforetakene for 2012. Helse- og omsorgsdepartementet.

Forslag til ny folkehelselov. Helse og omsorgsdepartementet.

Forslag til kommunal helse- og omsorgslov. Helse- og omsorgsdepartementet.

Ivaretagelse av samiske pasienter i Nasjonal helse- og omsorgsplan 2012- 2015. Helse- og omsorgsdepartementet.

Konsultasjon om Stortingsmelding om ruspolitikk. Helse- og omsorgsdepartementet.

Konsultasjon om forskrift om barnets talsperson i saker som skal behandles i Fylkesnemnda for barnevern og sosial saker. Barne-, likestillings,- og inkluderingsdepartementet.

Bedre service

Sametinget startet i 2010 et webprosjekt hvor målet var å lansere ny nettside. For å realisere dette inngikk vi en rammeavtale med firmaet Making Waves. I 2011 har vi fullført forprosjektet, hatt eksterne brukertester, samt utviklet siden. Siden er tilpasset dagens krav for moderne offentlige nettsider og vil lanseres på sør-, lule-, nordsamisk og norsk i januar 2012.

2 Opplæring

Sametingets hovedmålsetting i arbeidet med opplæring er at den samiske befolkningen skal ha kunnskap, kompetanse og ferdigheter som kreves for å utvikle samiske samfunn. Dette betyr at den samiske befolkningen har reell rett til opplæring i og på samisk. For å oppnå denne målsettingen, må det samiske perspektivet ivaretas både i barnehage, grunnopplæring og høyere utdanning.

Sametinget arbeider på ulike måter for å nå disse målsettingene. Vi samarbeider med sentrale myndigheter og gir informasjon og veiledning om samiskopplæring. Vi gir tilskudd og stipend, forvalter læremiddelproduksjonen, utarbeider læreplaner og sikrer rammebetingelser for barnehage, grunnopplæringen, høyere utdanning og forskning.

Barnehage

Samarbeid

Samarbeid med sentrale, regionale og lokale myndigheter og andre aktuelle aktører kan være med på å sikre gode rammevilkår for barnehager med samiske barn.

Sametinget har samarbeidet med ulike aktører om saker som angår samisk barnehagesektor. Blant disse er det etablert et forum med aktuelle fylkesmenn. Temaer som ble tatt opp i dette forumet er blant annet implementering av ny formålsparagraf, pedagogisk likestillingsarbeid i barnehagen, ny stortingsmelding om fremtidens barnehager og Barnehagelovutvalget. Sametinget har også deltatt på Kunnskapsdepartementets "Regelverksamling for barnehagesektoren" hvor pedagogisk bemanning, likeverdig behandling, tilsyn og statstilskudd på barnehageområdet var tema.

Sametinget har vært i dialog med Sámi allaskuvla om rekruttering til førskolelærerutdanningen ved høgskolen og kompetanseheving for ansatte i barnehager med samiske barn. Sámi allaskuvla ønsket en partnerskapsavtale med Sametinget for videre samarbeid.

Kunnskapsdepartementet er en naturlig samarbeidspartner og det er avholdt møter på administrativt nivå blant annet om oppfølging av Handlingsplan for samiske språk, ny stortingsmelding om

fremtidens barnehage, tilsyn i barnehagen, rekruttering, og oversettelser av diverse materiell for barnehager.

For Sametinget er det viktig å være i dialog med den samiske befolkningen. Det er avholdt møte med samiske foreldre via samisk foreldrenettverk i Sør-Varanger. Tema for møtet var barnehagetilbud til samiske barn, rekruttering av samisktalende ansatte i barnehagene, tildeling av barnehageplasser og Sametingets tildelingskriterier.

Den samiske representanten i det nasjonale foreldreutvalg for barnehager (FUB) og Sametinget har sett behov for gjensidig kommunikasjon og informasjonsutveksling. Det er blitt avholdt møte med FUB og det ble som følge av dette etablert samarbeid mellom Sametinget og FUB.

Sametinget ønsker også dialog med sine tilskuddsmottakere og har avholdt årlige dialogmøter med tilskuddsmottakere om barnehagetilbud til samiske barn. I 2011 er det avholdt møter med Røyrvik, Grong, Snåsa, Røros, Alta og Sør-Varanger kommuner. Tema under disse møtene har blant annet vært rekruttering av samisktalende ansatte, prosjektmidler og læremidler. Det kommunene i hovedsak melder er at det er vanskelig å rekruttere språkarbeidere til barnehagene, samt at det er en utfordring økonomisk å få dekket utgifter til språkarbeider.

Fylkesmannen i Finnmark har invitert Sametinget til å sitte i et likestillingsteam i Finnmark. Dette teamet skal på bakgrunn av erfaringer og lokale behov, legge til rette for kompetansetiltak, lokalt utviklingsarbeid og erfaringsspredning for å fremme likestilling mellom gutter og jenter samt i gangsette tiltak som skal bidra til å øke andelen av menn i barnehagene. I en kartlegging som ble gjort i forbindelse med "Handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnopplæring 2008-2010" kom det fram at det i liten grad foregår systematisk og kontinuerlig likestillingsarbeid i barnehagene. Til tross for at mange har et overordnet bevissthetsnivå om å gi gutter og jenter i barnehagene like muligheter, glemmer man det gjerne i hverdagen. Som en start på dette arbeidet har Sametinget deltatt på en likestillingskonferanse for barnehagesektoren den.

Informasjon og veiledning

Det er i 2011 avholdt 3 nettverksmøter for barnehageansatte. Nettverksmøtene er arena for informasjon, kompetanseheving, veiledning og nettverksbygging. Til sammen har ca 70 barnehageansatte deltatt på disse nettverksmøtene. Tema har blant annet vært samisk språk, joik og fortelling, IKT i barnehager, regler og lover for bruk av naturen, oppvekst i reindrift, og menn i barnehager.

Retningslinjer for tilskudd til samiske barnehager ble endret noe i budsjett for 2012. I den forbindelse er det gitt informasjon og veiledning til både nye og tidligere søkere om tilskuddet og tildelingskriteriene.

Sametinget får også en del henvendelser fra foreldre med spørsmål om samiske barns rettigheter og om samisk barnehagetilbud, og veileder ofte foreldre i slike saker.

Sametinget har deltatt på Konferanse om samisk barnehage- og skoleforskning i Bodø og Lulesamisk konferanse. Det ble holdt innlegg om Sametingets rolle som premissleverandør for samisk og annen forskning, og om Sametingsrådets arbeid med Sametingets opplæringsmelding.

Sametinget har også vært representert under Gielevierne 2011, Sørsamisk språknettverk på sørsamisk område og på Sørsamisk konferanse. Dette nettverket er et samarbeid mellom Aajege i Røros, Gielem Nastedh på Snåsa og Samisk Språkcentrum, Sametinget i Sverige.

Sametinget har hatt møte med Barnehagelovutvalget. Her ble det informert om Sametingets erfaringer og vurderinger knyttet til styringen av barnehagesektoren. Vi la også frem Sametingets syn

på gjeldende lovverk angående samiske barn og barnehager, og de erfaringer vi har når det gjelder samiske barns mulighet til å få barnehagetilbud basert på barnas samiske språk og kultur. I tillegg fikk utvalget en gjennomgang av samiske barnehagers historie, samt informasjon om Sametingets tilskudd til barnehager. Utvalget besøkte en samisk barnehage i Karasjok hvor de også fikk samtaler med barnehagens ansatte.

Sametinget har utgitt to utgaver av barnehagetidsskriftet ”Stullán”. Tema har blant annet vært læremiddelportalen Ovttas Aktan Aktesne, Foreldreutvalg for barnehager (FUB), om kommende sametingsmelding om barnehager, og intervju med en styrer og en førskolelærerstudent. Hvert nummer har faste poster med nytt fra Sametinget, informasjon om prosjekter, og om nye læremidler. Stullán blir distribuert til alle samiske barnehager og alle barnehager med samiske barn, samt en del andre offentlige institusjoner

Prosjekt om samiske leker og pedagogisk materiell til barnehager

Sametinget har i 2011 gjennomført kartlegging av hva som finnes av leker og pedagogisk materiell i barnehagene i dag. Formålet med prosjektet er å få utviklet flere samiske leker til bruk i barnehage. Til sammen er det gjort kartlegging i elleve barnehager i åtte kommuner. Formålet med disse besøkene har vært å kartlegge hva samiske barnehager innehar av samiske leker og pedagogisk materiell. Prosjektet er nå avsluttet og det er utarbeidet en rapport fra prosjektet, der forslag på videre arbeid beskrives. Undersøkelsen viser at det er behov for leker og pedagogisk materiell som gjenspeiler mangfoldet i samiske samfunn.

Barnehagedagen

Barnehagedagen markeres årlig over hele landet. Formålet med dagen er å vise fram barnehagen. Årets slagord var Vi kan! . Sametinget deltok under markering i barnehagene i Karasjok, der det var omvisning og informasjon om samisk innhold i barnehagen.

Evaluering av tilskudd til samiske barnehager

Sametinget har, som en oppfølging av Asplan Viaks evalueringsrapport “Evaluering av Sametingets tilskudd til samiske barnehager” utarbeidet og vedtatt nye tildelingskriterier for tilskudd til barnehager med samiske barn. Kriteriene ble endret slik at hvert tilskudd har eget mål, og kriteriene er noe ulike for hvert tilskudd. Det er ikke foretatt større endringer for tilskuddet som vil få konsekvenser for søkere.

Tilskudd til læremidler til barnehager

Sametinget vil at det skal utvikles læremidler og faglitteratur på grunnlag av gjeldende rammeplan for barnehager. I budsjettet for 2011 var derfor det avsatt kr 1 500 000 til dette formålet. Det kom inn 10 søknader. Det ble bevilget kr 2 186 000 til seks prosjekter, blant annet interaktiv bok for barn, nyopptrykk og fornying av sangboken “Suga Suga Su” og digitalt læremiddel.

Tilskudd til samiske barnehager

Sametinget er med på og sikrer samiske barn et barnehagetilbud bygd på samisk språk og kultur. I budsjettet for 2011 var det avsatt kr 9 405 000 til tilskudd til samiske barnehager. 33 samiske barnehager har fått tildelt tilskudd, til sammen kr 7 410 200. 28 barnehager har fått tildelt tilskudd til samisk språkopplæring, til sammen kr 1 315 000.

Totalt er det tildelt kr 8 875 200 i tilskudd til samiske barnehager. Gjenstående er kr 529 800. Det kom inn noen færre søknader i 2011 til språkopplæring for enkeltbarn enn i 2010.

Grunnoppplæring og voksenoppplæring

Samarbeid

Sametingsrådet har i 2011 utarbeidet en sametingsmelding om opplæring og utdanning, som ble lagt fram i plenum i november. Den skal behandles i Sametingets plenum i 2012. Opplæringsmeldingen tar sikte på å avklare og styrke Sametingets rolle i utdanningspolitikken. I dag er Sametingets myndighet og ansvar for gjennomføring av lovfestede rettigheter innen opplæring uavklart. Sametingets konsultasjonsrett gir oss en bedre mulighet til å påvirke nasjonal utdanningspolitikk enn hva som var tilfelle før konsultasjonsavtalen trådte i kraft i 2005, og Sametinget skal konsulteres i alle opplærings saker som berører samiske interesser. Det er derfor viktig at Sametinget blir involvert i saker så tidlig som mulig, og gode samarbeidsformer med sentrale myndigheter er derfor av stor betydning.

Sametinget har hatt tre samarbeidsmøter med Kunnskapsdepartementet (KD). Dette er avtalte, faste møter, der det blir tatt opp aktuelle saker som gjelder både barnehage og grunnoppplæring. Utdanningsdirektoratet deltar også på disse møtene.

Aktuelle saker som er tatt opp i 2011, er lovendring på barnehageområdet, kommende Stortingsmelding om framtidens barnehage, videre behandling av fag- og timefordeling for elever som har samisk opplæring, framdriften for nasjonale prøver i lesing på samisk, læremiddelutvikling og revidering/justering av læreplaner i norsk for elever som har samisk som førstespråk og læreplanene i samisk som førstespråk og samisk som andrespråk.

Sametinget har også fulgt de faste samarbeidsmøtene som Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet har med statlig utdanningsadministrasjon, det vil si utdanningsdirektørene i alle landets fylker. Der blir aktuelle barnehage- og opplærings saker satt på dagsorden.

Sametinget samarbeider også med andre aktører når det gjelder opplæring. Sametinget har deltatt på møte med fylkesmennene i de tre nordligste fylkene og Utdanningsdirektoratet, der Sametinget har presentert læremiddelportalprosjektet Ovttas/Aktan/Aktesne og rapporten om fag- og timefordeling. Begge prosjektene omtales senere i kapitlet.

Sametinget har deltatt i en administrativ samarbeidsgruppe mellom Norge og Sverige, med medlemmer fra Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet i Norge, Utbildningsdepartementet og Skolverket, i Sverige, Sameskolstyrelsen og Sametinget i Norge. Samarbeidsgruppen skal lage utkast til avtale mellom Norge og Sverige om samiskopplæring, med hovedvekt på sør- og lulesamisk. Et eventuelt samarbeid med Finland om inkludering av nordsamisk kan bli tatt opp på et senere tidspunkt.

Sametinget har deltatt på et møte i kompetanseforum, som er et samarbeidsforum mellom Fylkesmannen i Finnmark, Finnmark fylkeskommune, Utdanningsforbundet, KS, Styret for de samiske videregående skolene, Sámi allaskuvla og Sametinget. Formålet med møtene er å informere hverandre om ulike planer og felles utfordringer vedrørende opplæring og utdanning. På dette møtet ble det orientert om ny finansieringsmodell i barnehagesektoren og om hvor mange lærere som tok videreutdanning i Finnmark i regi av den nasjonale strategien "Kompetanse for kvalitet". Nasjonalt tilsyn i grunnskolen og planene for arbeidet med ny struktur for videregående skoler i Finnmark var også tema. I tillegg fikk forumet en grundig orientering om "Ny Giv" som er et landsomfattende satsingsprosjekt om overgangen mellom grunnskole og videregående skole. Forumet ble orientert om hvilke kommuner som var kommet med, og at også de to samiske videregående skolene var med i prosjektet.

Etter forslag fra Sametinget er Laila Aleksandersen Nutti fra Kautokeino oppnevnt som samisk representant i Foreldreutvalget for grunnoppplæringen (FUG) for perioden 2012 – 2015. FUG er et

nasjonalt utvalg for og med foreldre som har barn i skolen og oppnevnes av Kongen i statsråd for perioder på fire år. Utvalget består av leder, nestleder, fem medlemmer og to varamedlemmer.

Stortingsmelding om ungdomstrinnet

Regjeringen la i april 2011 fram en ny melding til Stortinget om ungdomstrinnet, St. meld. 22 (2010 – 2011) Motivasjon – Mestring – Muligheter. Sametinget har kommet med innspill i prosessen, og det har vært administrativ konsultasjon mellom Kunnskapsdepartementet og Sametingsrådet. Formålet med konsultasjonen var at den samiske eleven skulle bli ivaretatt i den nye Stortingsmeldingen.

Meldingen har blant annet forslått innføring av valgfag, og Utdanningsdirektoratet har sendt dette forslaget på høring. Sametinget vil følge opp både dette forslaget og den videre oppfølgingen av meldingen.

Nye kompetansekrav for undervisning i samisk

Kunnskapsdepartementet har orientert om at de har tatt Sametingets innspill vedrørende kompetansekrav for undervisning i samisk i opplæringsloven og privatskoleloven til følge. Det betyr at det vil stilles samme kompetansekrav til lærere uansett om de skal undervise i samisk som førstespråk eller samisk som andrespråk. Sametinget vurderer det slik at elever som har samisk som andrespråk også har krav på en kvalitativ god opplæring og er fornøyd med at dette tas med i lovarbeidet.

Informasjon og veiledning

Sametinget gir fortløpende informasjon og råd til foreldre og skoler om ulike saker på områder innenfor opplæring. Det er spesielt foreldre og skoler utenfor forvaltningsområdet for samisk språk som tar kontakt. Blant annet har det vært spørsmål omkring rett til opplæring i samisk på private skoler.

Sametinget får ofte besøk av organisasjoner, universitet og skolemyndigheter fra andre land som ønsker å få informasjon om utdanningssystemet i Norge, Sametingets rolle og myndighet, tospråklighet, finansiering av skoler og særlig om samisk læremiddelutvikling.

Sametinget gir informasjon om samiske læremidler gjennom læremiddelportalen Ovtta.no og gjennom Samisk læremiddelsentral. Samisk læremiddelsentral tar imot besøkende og låner ut læremidler, gir informasjon om og publiserer nye læremidler på nett. Sametinget har videreført ordningen med gratis læremidler for skoler som gir opplæring i og/eller på samisk og for barnehager som har samiske barn. Disse kan bestilles fra forlagene.

Læreplaner

Sametingets ansvar og rolle når det gjelder læreplaner er hjemlet i opplæringsloven. Sametinget gir i følge loven forskrifter om læreplaner for opplæring i samisk språk i grunnskolen og videregående opplæring og om læreplaner for særskilte samiske fag i videregående opplæring. Forskriftene må ligge innenfor omfangs- og ressursrammer fastsatt av Kunnskapsdepartementet.

Forskriftene gir også pålegg om opplæring om samer og om samisk språk, kultur og samfunnsliv. Innenfor rammer fastsatt av departementet gir Sametinget forskrifter om innholdet i slik opplæring.

Departementet gir forskrifter om andre særskilte læreplaner for opplæring i samisk distrikt og for elever utenfor samisk distrikt som får samisk opplæring. Sametinget kan i samråd med departementet lage utkast til disse forskriftene.

På bakgrunn av dette har Sametinget i 2011 gjort følgende når det gjelder læreplaner: Kunnskapsdepartementet har igangsatt arbeid med å utarbeide læreplaner i valgfag for ungdomstrinnet. Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å utarbeide læreplanene. Sametinget har foreslått medlemmer til faggruppene og fått inn medlemmer til flere av gruppene.

Utdanningsdirektoratet har i 2010 justert den ordinære læreplanen i norsk med hensyn til lesing og yrkesretting. Sametinget har i 2011 sendt ut til høring forslag på justering av læreplan i samisk som førstespråk og læreplan i samisk som andrespråk. I samarbeid med Utdanningsdirektoratet ble også justering av læreplan i norsk for elever med samisk som førstespråk sendt ut til høring. Oppsummering av hørings svar er gjort, og viderebehandling av justeringer i læreplanene er i gang. Justeringer vil bli gjort gjeldende for neste skoleår.

Utdanningsdirektoratet har også satt i gang en større revidering av læreplanene i norsk, samfunnsfag, naturfag, matematikk og engelsk for at disse fagene samlet sett skal kunne legge til rette for god progresjon i utvikling av elevenes grunnleggende ferdigheter gjennom hele opplæringsløpet. Sametinget har foreslått medlemmer til arbeidsgrupper som arbeider med forslag til revideringer av læreplanene.

Sametinget har vedtatt anbefaling om justering av læreplan i samfunnsfag – samisk og naturfag – samisk for videregående opplæring.

Sametinget har fastsatt læreplan i treduodjifaget og horn-, bein- og metallduodjifaget for Vg3/opplæring i bedrift. Videre har Sametinget vedtatt å godkjenne fagbrev som betegnelse på sluttkompetanse i duodjifagene.

Fag- og timefordeling

Fag- og timefordeling for elever som har opplæring i samisk har vært drøftet med Kunnskapsdepartementet ved innføring av Kunnskapsløftet-samisk og ved timetallsutvidelsen i 2008. Sametinget har ved flere anledninger påpekt at det ikke er samsvar mellom timetall og læreplan i norsk for de elevene som har samisk som andrespråk og har derfor bedt om en egen læreplan i norsk (som førstespråk) for elever som har samisk som andrespråk.

Saken var behandlet i innledende konsultasjoner i 2009, og det ble enighet om å opprette en arbeidsgruppe på 6 personer, tre fra departementet og tre fra Sametinget.

Denne gruppen la i januar 2011 fram en rapport om fag- og timefordelingen for elever som har samisk opplæring. Rapporten fremmer tiltak for å bedre organiseringen av opplæringen for disse elevene og forslår endringer i opplæringsloven, forskrift til opplæringsloven, læreplaner i norsk og samisk og endringer i fag- og timefordeling. Sametingsrådet behandlet rapporten i mai 2011 og støttet de forslagene som er fremmet i rapporten. Videre uttaler Sametingsrådet at det haster med å få på plass en fag- og timefordeling som gjør det lettere for skoler å organisere samiskopplæringen, men at forslagene må sendes på høring før Sametinget kan gå til endelig konsultasjon i saken.

Det er Kunnskapsdepartementet som har myndighet til å fastsette de fleste endringer som foreslås i rapporten. Etter oppdrag fra departementet har Utdanningsdirektoratet i desember 2011 sendt brev til et utvalg kommuner og fylkeskommuner og bedt om tilbakemelding på sentrale tiltak i rapporten. På bakgrunn av tilbakemeldingene vil direktoratet sende ut et formelt høringsbrev om endringer i fag- og timefordeling for elever som har samiskopplæring.

I oktober 2011 sendte Utdanningsdirektoratet fag- og timefordeling i norsk og engelsk i yrkesfaglige utdanningsprogram i videregående opplæring på høring. På grunnlag av forslag i rapporten, har Sametinget bearbeidet modeller for fag- og timefordeling for elever med samisk i yrkesfaglige

utdanningsprogram og modeller for vg3 påbygning til generell studiekompetanse for elever som har tatt yrkesfaglig utdanningsprogram i vg1 og vg2, og avgitt uttalelse på grunnlag av dette.

Søkerbaserte tilskudd

Ordinære læremidler for grunnopplæringen

Sametinget skal legge til rette for å utvikle samiske læremidler på grunnlag av gjeldende læreplanverk. I 2011 var det avsatt kr 13 325 107 til ordinære læremidler for grunnopplæringen. Dette er etter revidert budsjett og tilbaketreknings. Det kom inn 62 søknader til utvikling av ordinære læremidler. Av disse ble 31 søknader innvilget.

Læremidlene omfatter både bøker, film, cd og nettressurs. Blant de nye læremidlene er det et læreverk i sørsamisk som førstespråk for 3. årstrinn, sjangerlesebok for ungdomstrinnet på lulesamisk og en bok om planter på nordsamisk/norsk beregnet for barnehage og for 1.-7.årstrinn.

Ferdigstilte læremidler i 2011 fordeler seg slik:

Språk	Antall
Nordsamisk	32
Lulesamisk	3
Sørsamisk	11
Sum	46

Av dette ble det bevilget tilskudd til nyopptrykk av 12 læremidler

Særskilt tilrettelagte læremidler

Tilskudd til særskilt tilrettelagte læremidler blir prioritert etter innrapporterte, individuelle behov og til læremidler innen områdene syns-, hørsels-, matematikk- og lese-/skrivevansker samt til kartleggings- og veiledningsmateriell.

Til særskilt tilrettelagte læremidler var det satt av kr 1 940 101. Det kom det inn 17 søknader, og 6 av dem ble innvilget.

Tiltak for å styrke læremiddelproduksjonen

I budsjettet for 2011 var det avsatt kr 4 000 000 til oversetting av matematikkverk for grunnskolen. Matematikkbøker på nordsamisk for 5.-7. årstrinn er ferdig, ett år tidligere enn planlagt. Bøkene for 1.-4. årstrinn blir igangsatt på nyåret 2012 på alle tre samiske språk.

Drag skole har gjennomført pilotprosjektet Ressursskole for utvikling av lulesamiske læremidler. De har utviklet læremidler på lulesamisk, blant annet arbeidsbøker til eksisterende lærebøker. Skolen har ikke ønsket å fortsette med læremiddelutvikling som en del av virksomheten, på grunn av lærersituasjonen ved skolen. Prosjektet er nå avsluttet.

Samisk læremiddelportal

Sametinget har i samarbeid med Senter for i IKT i utdanningen utviklet en læremiddelportal for samiske læremidler på internett. Læremiddelportalen har fått navnet Ovttas | Aktan | Aktesne.

I budsjettet for 2011 var det avsatt kr 3 500 000 til læremiddelportalen. Læremiddelportalen Ovttas | Aktan | Aktesne ble offisielt åpnet i Kautokeino i november 2011, og i den forbindelse ble det arrangert en lanseringskonferanse, med innbudte forelesere og talere. Sametingsrådet stod for åpningen og holdte innlegg om viktigheten av Ovttas | Aktan | Aktesne. I forbindelse med lanseringen av læremiddelportalen ble det avholdt en læremiddelutstilling hvor samiske forlag og Giellatekno ved Universitetet i Tromsø var blant utstillerne. Det ble også arrangert arbeidsseminarer i aktuelle temaer for konferansedeltakerne.

Redaksjonen i prosjektet arbeider kontinuerlig med publisering av lærerressurser, og har så langt lagt inn informasjon om over 800 i ressurser i portalen. Redaksjonen består av fem personer i tillegg til prosjektleder, og innehar nord-, lule- og sørsamisk språkkompetanse. I fase II i prosjektet er det under produksjon 2 læremiddelpiloter. Pilotene utarbeides til fagene naturfag på ungdomstrinnet og samfunnsfag på mellomtrinnet. I produksjonen av læremiddelpilotene samarbeider prosjektet med flere læremiddelforfattere.

Kompetanseheving

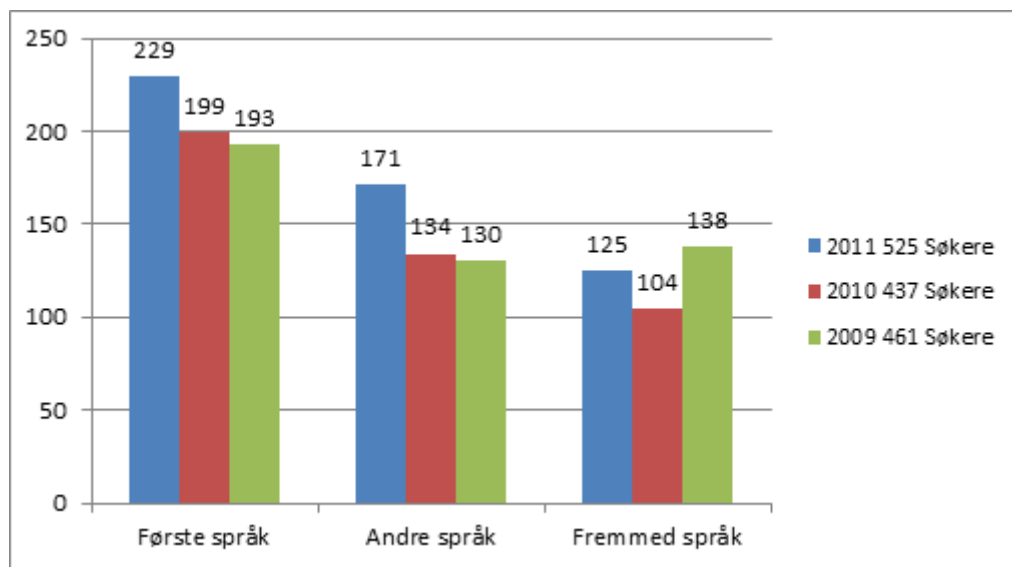
Stipend for elever med samisk i fagkretsen i videregående skole

Sametinget vil øke antall elever i videregående skole som velger samisk som førstespråk spesielt og opplæring i samisk språk generelt. I budsjettet for 2011 var det derfor avsatt kr. 2 400 000 til stipend for elever med samisk i fagkretsen i videregående skole.

522 elever fikk innvilget stipend. I tabellen under fremkommer stipendstørrelse, budsjettforbruk mellom språknivåene i kroner og prosent og totalforbruk i kroner for 2011:

Språknivå	Antall søknader	Utbetaling i kr. pr. elev	Budsjettforbruk i kroner	Budsjettandel i prosent
Samisk som 1.språk	226	5 810	1 313 060	54,2 %
Samisk som 2.språk	171	4 360	745 560	30,8 %
Samisk som fremmedspråk	125	2 905	363 125	15,0 %
Totalt	522		2 421 745	100,0 %

Figuren under viser fordelingen av stipend for de ulike elevgruppene for årene 2009, 2010 og 2011:

Virkemidler til sametingsrådets disposisjon

Verdde-prosjektet

Sametinget har i 2011 satt av kr 250 000 til et verddeprosjekt. Målet med et slikt prosjekt er å samle barn, unge og eldre i et felles prosjekt hvor man gjennom ulike arrangementer vil samle samisk, norsk og kvensk kultur.

Sametinget har vært i dialog med Alta og Kautokeino kommuner, og begge kommunene har sagt seg villige til å delta i prosjektet. De to kommunene er nå i ferd med å etablere et samarbeid.

Kommunene er blitt enige om å utarbeide en felles prosjektbeskrivelse, som vil danne grunnlag for det videre arbeidet.

Skrive- og lesehjelp for eldre samer

Sametinget har satt av kr 250 000 til å etablere et pilotprosjekt som tilbyr skrive- og lesebistand for eldre samisktalende. Pilotprosjektet er i første omgang planlagt å bli gjennomført i kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk i Finnmark, og midlene er tildelt Kautokeino kommune.

Språkprogram – Samefolkets fond

Sametinget har satt av kr 800 000 til oppfølging av et 5-årig språkprogram ved Sámi allaskuvla, der målgruppen er voksne som vil lære seg samisk. Dette prosjektet har vist gode resultater så langt. Til sammen 112 voksne har begynt på samiskopplæring i løpet av de to årene prosjektet har vart, og 51 personer har gjennomført og bestått eksamen. Prosjektet har også nådd et høyt nivå når det gjelder undervisningsmetoder. Sámi allaskuvla holder nå på å finne samarbeidspartnere både i sør- og pitesamisk område. I lulesamisk område har Árran - julevsáme guovdásj/lulesamisk senter tilbudt voksenopplæring, men språkprosjektet kan også tilpasses deres behov.

Som en oppfølging av prosjektet har Sametinget hatt møter med Sámi allaskuvla, der det blant annet har blitt drøftet hvordan vi skal oppfylle målet om at så mange voksne som mulig skal få anledning til å gjennomføre samiskopplæring.

Høyere utdanning

Arbeidet med ny revidert rammeplan for førskolelærerutdanning

Sametinget har et fast medlem i planutvalget for ny revidert rammeplan for førskolelærerutdanning. Det har vært viktig å ha et fast medlem i utvalget for å kunne oppnå målsettingen om at all høyere utdanning og forskning ivaretar det samiske perspektivet.

Rammeplanutvalget har en åpen debatt om hva som til en hver tid er under behandling. Det har kommet inn mange innspill som rammeplanutvalget drar nytte av i sitt arbeid. I tillegg er det en faggruppe som parallelt med rammeplanutvalget arbeider med forslag til innholdet i den nye rammeplanen.

Nasjonal rekrutteringsstrategi for samisk høyere utdanning

Kunnskapsdepartementet ga i 2009 Sámi allaskuvla i oppdrag å opprette, lede og forestå sekretariatsfunksjonen for en nasjonal arbeidsgruppe med siktemål å utarbeide en strategi for rekruttering til samisk høyere utdanning, med særlig vekt på samisk lærerutdanning og samiske språk. Arbeidsgruppens forslag var ferdig i slutten av 2010.

Sametinget hadde konsultasjoner med Kunnskapsdepartementet om arbeidsgruppens forslag til nasjonal rekrutteringsstrategi for samisk høyere utdanning i begynnelsen av 2011. Partene ble i avsluttende konsultasjonsmøte enige om definisjon av samisk høyere utdanning. Det ble lagt vekt på at samisk høyere utdanning er utdanningsløp der bruken av og kunnskap om samiske språk og samisk kultur står sentralt. Denne strategien inkluderer altså samisk høyere utdanning som (1)

profesjonsutdanninger med undervisning på nord-, lule- eller sørsamisk og/eller utdanning i disse språkene, samt (2) utdanning innen temaer som samisk litteratur, samfunnsliv, tradisjonell kunnskap, historie og kultur uansett undervisningsspråk.

Sametinget fikk også godtatt endringsforslag om rekruttering av ikke-samisktalende, der følgende tekst ble gjeldende:

Tidligere fornorskningspolitikk har medført at det i dag er et begrenset antall personer med kompetanse i de samiske språkene i Norge. Det er derfor et tydelig behov for å øke antall personer som behersker de samiske språkene både skriftlig og muntlig. Dette er viktig av mange årsaker, blant annet for å revitalisere, bevare og utvikle samisk språk og kultur, men også for å sikre god forvaltning, befolkningens rettssikkerhet, samt øke befolkningens generelle kunnskap om samiske språk og samisk kultur.

Det ble også enighet om at Sametingsrådet skulle inviteres til møte mellom Kunnskapsdepartementet og Samisk lærerutdanningsregion, hvor regionen skulle få ansvaret for å prioritere tiltak innenfor den nasjonale rekrutteringsstrategien for 2011.

Dialog med Samisk lærerutdanningsregion

Sametinget har deltatt på møte mellom Kunnskapsdepartementet og Samisk lærerutdanningsregion (region 7). Samisk lærerutdanningsregion består av følgende høyskoler og universiteter: Sámi allaskuvla, Høgskolen i Finnmark, Universitetet i Tromsø, Universitetet i Nordland og Høgskolen i Nord-Trøndelag.

Agendaen for møtet var regionens felles arbeidsområder og utfordringer fremover, her var rekruttering et tema. Sametinget presenterte hvilke behov som var avdekket for etter- og videreutdanning for lærere som underviser i samisk og i samiske emner. Sametinget ble invitert til å delta på alle møter mellom institusjonene i regionen.

Sametinget har også deltatt på møtet mellom Utdanningsdirektoratet og region 7, hvor videreutdanningstilbud for lærere 2012-2015 ble drøftet. Det ble besluttet at regionen sender en samlet søknad til Utdanningsdirektoratet på hvilke oppdrag de ønsker skal inn i "Kompetanse for kvalitet", som er en nasjonal strategi for etter – og videreutdanning. Arbeidet ledes av Sámi allaskuvla.

Sametinget deltok på møte rekrutteringsgruppa i region 7 i Tromsø. Hovedformålet med gruppas arbeid var å prioritere tiltak innenfor den nasjonale rekrutteringsstrategien for samisk høyere utdanning og foreslå hvordan midlene for 2011 skulle brukes.

Kompetanseheving for lærere

Sámi allaskuvla har utviklet studieplan for kombinert etter-/videreutdanning om prinsipper for opplæringen – samisk, men høyskolen er forsinket med gjennomføringen. Sametinget har overført midler til Sámi allaskuvla, som skal dekke deler av skoleeierens vikarutgifter når lærere og andre ansatte deltar på studiet.

Sametinget har kartlagt kompetansehevingsbehov for samisklærere og lærere i samiske skoler. Det er mest behov for kompetanseheving i samisk, blant annet i skriving og lesing, tospråklighetspedagogikk og bruk av gode opplæringsmodeller i samiskopplæring. Dernest er det behov for økt kompetanse om integrering av tradisjonell kunnskap i naturfag, samfunnsfag, matematikk og i andre fag. I matematikk er det også behov for kompetanseheving om fagbegrepene på samisk og bruk av praktiske metoder. Videre er det behov for kompetanseheving i blant annet engelsk, duodji, flerkulturell forståelse og urfolkspedagogikk. Den nasjonale kompetansehevingsstrategien ivaretar bare i begrenset omfang kompetansehevingsbehov til lærere i samiske skoler og samisklærere.

Oppnevning av medlemmer i rammeplanutvalg for ny lærerutdanning 8-13

Etter forespørsel fra Kunnskapsdepartementet har Sametinget oppnevnt representanter i rammeplanutvalg (RPU) for ny lærerutdanning 8.-13. For RPU 1, for integrert lektor/adjunktutdanning og PPU ble rådgiver Kevin Johansen oppnevnt. For RPU 2, for de treårige faglærerutdanningene i praktisk og estetiske fag ble professor Frode Fjellheim oppnevnt og til RPU3, for yrkesfaglærerutdanning og PPU-Y ble rektor Ellen Inga O Hætta oppnevnt. Sametinget er opptatt av at alle nasjonale utdanninger skal ha et urfolksperspektiv og at alle fag skal ha et samisk innhold på linje med det som er kommet med i de nye nasjonale grunnskolelærerutdanningene.

Stipend for høyere utdanning

Sametinget ønsker å legge til rette for rekruttering av samisktalende fagfolk innenfor ulike fagområder. I budsjett 2011 var det derfor avsatt kr 2 350 000 til stipend for høyere utdanning. Det kom inn 189 søknader. Det ble bevilget stipend for totalt kr 2 354 200 til 130 studenter.

I tabellen nedenfor vises fordeling etter studieretning, antall søknader bevilget og fordeling i kroner:

Fordeling	Antall søknader	Antall bevilget	Kroner
Lærerutdanning og førskolelærerutdanning med samisk i fagkretsen	10	0	0
Høyere utdanning i sør-, lule- eller nordsamisk språk	139	126	2 253 400
Høyere utdanning i læremiddelpedagogikk	0	0	0
Tolkeutdanning for samiske tolker og translatører	4	4	100 800
Videreutdanning innen samisk barnehagesektor	0	0	0
Rehabiliteringsstipend	0	0	0
Utenfor prioriteringer (m.m.)	36	0	0
SUM	189	130	2 354 200

Av de som har søkt om stipend til høyere utdanning i sør-, lule- og nordsamisk er fordelingen følgende:

Språkgruppe	Antall søknader	Fordeling i prosent	Fordeling i kroner
Nordsamisk	91	56,7 %	1 587 900
Lulesamisk	13	14,9 %	274 500
Sørsamisk	22	28,4 %	391 000
SUM	74	100,0 %	2 253 400

Figuren under viser fordelingen av tildelte stipend i 2011 for de ulike prioriterte stipendordningene.

Forskning

Kandidater til forskningsrådets divisjonsstyrer

Norges forskningsråd har invitert Sametinget til å foreslå kandidater til divisjonsstyrene for perioden 2011-2015. Forskningsrådet har fire divisjonsstyrer: Divisjon for vitenskap, divisjon for innovasjon, divisjon for energi, ressurser og miljø og divisjon for samfunn og helse.

De hensyn som vektlegges ved oppnevning av divisjonsstyremedlemmer er blant annet innsikt i forskning innenfor divisjonens fagfelt og interesse for forskningsstrategisk arbeid, interessefelt over flere divisjoners ansvar, erfaringsbakgrunn og personlige egenskaper. Ellers vektlegges det i sammensetningen kjønnsbalanse, geografisk fordeling og aldersspredning.

Kunnskapsdepartementet har oppnevnt professor Nils Oskal, Sámi allaskuvla i et av forskningsrådets divisjonsstyrer for perioden 1.7. 2011 – 31.5.2015. Han sitter i divisjonsstyret for energi, ressurs og

klima. Dette er første gang Sametinget har en samisk representant i et av divisjonsstyrene. Med dette ser vi muligheten til at det samiske perspektivet blir ivaretatt i styret og at et samisk perspektiv styrkes innenfor forskningsrådet.

Utvalget for samisk forskning og høyere utdanning

Butenschønutvalget er et utvalg som er nedsatt for å utrede utviklingstrekk, behov og målsettinger for samisk forskning og urfolksforskning, herunder rammer for strategisk samarbeid, institusjons- og nettverksbygging. Dette er en direkte oppfølging av Sametingets institusjonsmelding og er et av tiltakene som Sametinget og departementet ble enige om i St. meld. nr. 30 (2008-2009) Klima for forskning. Utvalget skal også ta inn over seg rekrutteringssituasjonen til samisk høyere utdanning som et grunnlag for samfunnsutviklingen og for å bygge sterke forskningsmiljøer. I denne forbindelsen er Nasjonal rekrutteringsstrategi for samisk høyere utdanning (Strategi 2011-2014), som Sametinget og departementet ble enige om etter konsultasjoner, et viktig dokument.

Utvalget og mandatet ble nedsatt av Kunnskapsdepartementet etter konsultasjoner med Sametinget. Sametinget hadde et møte med utvalget i starten av deres arbeid, hvor Sametinget tok opp utfordringene i det samiske samfunnet i et vidt perspektiv. Utvalget hadde en innspillskonferanse på Universitetet i Nordland i september hvor visepresident Laila Susanne Vars hadde et innlegg om samisk forskning og høyere utdanning. Utvalget skal legge frem sin utredning i mai 2012.

Regionale forskningsfond

Forskningsfond Nord- Norge:

Eva Josefsen er oppnevnt som Sametingets medlem i fondsstyret for Nord- Norge for perioden 2012 – 2015, med varamedlem Kevin Johansen.

Forskningsfond Midt- Norge:

Arnt Erik Tjønnå er oppnevnt som Sametingets medlem i fondsstyret for Midt- Norge for perioden 2012 -2015, med varamedlem Nora Marie Bransfjell.

Akkrediteringskriterier for oppstart av nye doktorgradsstudier

Kunnskapsdepartementet og Sametinget har hatt konsultasjoner om akkrediteringskriterier for oppstart av nye doktorgradsstudier. Partene har blitt enig om følgende:

Ved en forskriftsendring tas følgende tekst inn i departementets merknad til ny forskriftstekst:

Kunnskapsdepartementet er oppmerksom på at dette kravet kan by på særskilte utfordringer ved Samisk høyskole fordi høyskolens formål er avhengig av at det kan rekrutteres personale og doktorgradskandidater med samisk språkkompetanse. Det pågår nå en større utredning om samisk forskning og høyere utdanning som bl.a. skal redegjøre for hvordan Samisk høyskole kan videreutvikles. I forbindelse med oppfølgingen av denne utredningen vil Kunnskapsdepartementet i samråd med Sametinget og Samisk høyskole vurdere om det er behov for å foreta spesialtilpasninger i regelverket for å sikre høyskolen en god videreutvikling.

Dersom det i løpet av 2011 kommer en søknad fra Sámi allaskuvla om akkreditering av et nytt doktorgradsstudium, vil Kunnskapsdepartementet kontakte utvalget som utreder samisk forskning og høyere utdanning. Dette for å få informasjon om utvalgets vurderinger av hvordan Sámi allaskuvla best kan videreutvikles. Deretter vil departementet ha en dialog med Sametinget og Sámi allaskuvla for å se om det vil være behov for endringer i forskriften knyttet til Sámi allaskuvla.

Oppnevning av styremedlemmer i Sámi allaskuvla for perioden 2011-2015

Følgende personer er oppnevnt som medlemmer for styreperioden 1. august 2011 til 31. juli 2015:

Gunn-Britt Retter, Varangerbotn, med personlig varamedlem Outi Susanna Länsman, Anár, Finland (oppnevnt av Sametinget)

Roger Skarvik, Alta, med personlig varamedlem Ánde Somby, Tromsø (oppnevnt av Sametinget)

3 Språk

Den samiske befolkningen skal ha mulighet og rett til å bruke sitt eget språk. Bevaring og utvikling av det samiske språket er sentralt for den samiske kulturens framtid. Sametinget har derfor som hovedmål at samisk språk brukes aktivt og er synlig i det offentlige rom.

Eksisterende språkarenaer må opprettholdes og videreutvikles, og det må legges til rette for at det etableres nye. I områder der samisk språk står svakt må det arbeides for en vitalisering av språket. I områder der samisk er dagligspråk, må vi være bevisst på å fortsette å bruke språket.

Sametinget arbeider på ulike måter for å nå disse målsettingene. Vi gir tilskudd til kommuner og fylkeskommuner slik at de skal ha mulighet til å betjene befolkningen på samisk. Vi gir også tilskudd til samiske språksentre og det gis tilskudd til språkprosjekter både i og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Sametinget gir også råd og veiledning om samiske termer og stedsnavn. I dette arbeidet er det nødvendig med et samarbeid med regjeringen, fylkeskommuner, kommuner og fagmiljøene i samisk språk.

Samarbeid

Sametinget har i løpet av 2011 deltatt på seminarer, konferanser og møter hvor tema har vært det samiske språkets situasjon i dag og fremtidige utfordringer. Slike språkfaglige treff er viktige fordi forskjellige språkmiljø får mulighet til å samles og dele erfaringer. I tillegg er slike samlinger språkarenaer i det offentlige rom. Sametinget er spesielt glad for at det sørsamiske språkmiljøet nå har etablert et språknettverk, og vi deltar også på denne. Sørsamisk nettverksmøte samler alle institusjoner i det sørsamiske området som arbeider med språkopplæring. Disse nettverkssamlingene holdes flere ganger per år, og tar opp sentrale temaer i arbeidet med sørsamisk språkopplæring.

Sametingets språkkonferanse

Sametinget har arrangert en språkkonferanse i 2011. Tema for konferansen var synliggjøring og bruk av samiske språk. En slik konferanse er viktig for å synliggjøre de samiske språkene i det offentlige rom. Konferansen er også en viktig språkarena. På konferansen hadde vi tolking til og fra alle de samiske språkene og norsk. Det var 160 deltakere på konferansen.

Sametinget har fått gode tilbakemeldinger etter konferansen og ser at det er behov for å arrangere språkkonferanse med jevne mellomrom. Sametinget vil derfor arbeide for at det avholdes språkkonferanser jevnlig.

Sametingets språkstyre

Sametingets språkstyre ble opprettet i 2001. Aktivitetsnivået i språkstyret de siste årene har vist at de ikke lenger har så mange saker å jobbe med. Mye av grunnen til det ligger i at rammene rundt det språkpolitiske arbeidet har forandret seg siden opprettelsen. Internt i Sametinget er administrasjonens kompetanse styrket. Det er ansatt flere nye medarbeidere med høy kompetanse, dette gjelder for alle de samiske språkene. Flere nye kommuner er blitt innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk, og det er opprettet nye språksentre. Dette betyr at Sametinget har fått flere aktører å diskutere språkutfordringer med. Sametinget har også fått til et godt samarbeid med sentrale myndigheter. Konsultasjonsavtalen er et viktig eksempel på det. Disse forandringene har ført til en mye mer prosessorientert arbeidsmåte. Det har derfor vært utfordrende å inkludere språkstyret siden språkstyret ikke er med i den daglige drifta.

Sametinget mener at det ikke lenger er behov for å ha et eget rådgivende organ for språksaker, og har derfor besluttet å legge ned Sametingets språkstyre fra 31.12.2011.

Nordisk språksamarbeid

Sametingene i Norge, Finland og Sverige har gjennom Samisk parlamentarisk råd satt i gang et utredningsprosjekt om etablering av et nordisk samisk forsknings- og fag/ressurssenter. Rapporten fra dette utredningsprosjektet er levert til Samisk parlamentarisk råd. Det er sendt inn en søknad til Interreg IV A Davvi om finansiering av dette prosjektet.

Nordisk samisk forsknings- og fag/ressurssenter skal ha språkfaglige arbeidsoppgaver som språkkrøkt, språkutvikling, språknormering, navnetjeneste og informasjon om samiske språkfaglige spørsmål. I løpet av prosjektperioden skal hvert sameting ordne fast finansiering slik at dette senteret blir til et permanent språksenter fra 2014.

Sametinget er svært positivt til at det nordiske samiske språksamarbeidet blir styrket, slik at vi sammen kan arbeide for å utvikle og styrke det samiske språket.

Regjeringens handlingsplan for samiske språk

Regjeringens handlingsplan for samiske språk oppdateres årlig. I februar presenterte Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet status for 2010 og på hvilke områder innsatsen skulle gjøres i 2011. Departementet poengterte at et viktig resultat så langt er en større bevissthet om de samiske språkene, både hos offentlig myndigheter og i samfunnet for øvrig.

Handlingsplanen er delt inn i tre hovedkapittel: SE, LÆRE, BRUKE, hvor tiltak på ulike nivå er fordelt. Sametinget er i gang med arbeidet med de tiltak som Sametinget har ansvaret for og jobber videre med tiltak som allerede er påbegynt.

Sametinget har ansvar for gjennomføring av ulike tiltak i handlingsplanen, både alene og i samarbeid med andre departement og institusjoner. Sametingets endelige rapportering for 2011 vil skje i første del av 2012.

Elgå skole

Elgå skole arbeider med å etablere et ressurscenter for sørsamisk språk og opplæring. Sametinget har vært i møter med både Elgå skole, Engerdal kommune og Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet både på administrativt og politisk nivå. Sametinget arbeider videre med saken og det forventes at en avklaring omkring fremtidig organisering vil skje i løpet av 2012.

Samarbeid om terminologi

Sametinget samarbeider med Sametinget i Sverige for å styrke lulesamisk språk. Det er bestemt at det skal holdes lulesamisk språkkonferanse i Jokkmokk, Sverige, i februar 2012. Konferansens tema er blant annet språk (re)vitalisering, undervisning og forskning – og skal være en løsningsorientert og framtidsrettet konferanse.

Sametinget har god dialog med forfatteren av lulesamisk-norsk/norsk-lulesamisk ordbok om å offentliggjøre digital versjon av ordboka. Intensjonen er å komme til enighet på nyåret 2012 og legge ut ordboka i løpet av januar/februar.

Sametinget har deltatt på Norsk språkråds kurs og seminar om terminologiarbeid. På seminaret ble grunnleggende termarbeid drøftet, med opplæring i fagspråk, begreper, definisjoner og annet innenfor praktisk terminologiarbeid.

Sametinget har deltatt på Giellagiella forum i Karasjok, som er et nettverksmøte for språkarbeidere i de samiske forvaltningskommunene. På møtet ble det diskutert språkfaglige spørsmål som er relevante for språkarbeidere.

Samiske språksentre

Sametinget ga i 2011 driftsstøtte til 10 samiske språksentre. Sametinget mener at de samiske språksentrene gjør en god jobb for å synliggjøre samisk språk i sitt virkeområde, i tråd med Sametingets mål for tilskuddsordningen.

Språksentrene er med på å skape språkarenaer, og de er spesielt viktige for å fremme bruk av samisk språk i områder der språket står svakt. Sametinget ser at mange av sentrene har veldig like aktiviteter år etter år, men tolker dette dit hen at språksentrene etter hvert skaper sin form og sitt innhold som de jobber etter. Det som Sametinget mener er viktig er at språksentrene hele tiden evaluerer sine tiltak for å kunne tilby gode tjenester og aktiviteter som befolkningen ønsker.

Sametinget har et mål om flere levedyktige og aktive arenaer for samisk språk. Derfor bevilget Sametinget driftstilskudd til Storfjord språksenter for driftsåret 2011. Storfjord språksenter ble offisielt åpnet i 2010 og har vært finansiert og administrert som et prosjekt. Sametinget ser det som viktig at Storfjord språksenter sikres prosjektmidler i prosjektperioden fram til senteret får grunntilskudd fra Sametinget.

Sametinget deltar på det årlige språksentertreffet. Sametinget synes det er viktig å treffe språksentrene for å kunne høre hva de gjør og hvilke utfordringer de møter i sitt arbeid. I år ble språksentertreffet arrangert på Evenes.

Sametinget har satt i gang arbeidet med å evaluere de samiske språksentre som får grunntilskudd fra Sametinget. Med evalueringen ønsker Sametinget å få et enda bedre bilde av språksentrenes bruk av tilskuddet som de får fra oss. Evalueringen skal belyse om tilskuddet bidrar til måloppnåelse og hvilke momenter som eventuelt hindrer dette. Resultatene av undersøkelsen skal brukes til å forbedre Sametingets forvaltning av de samiske språksentrene. Evalueringen skal omfatte språksentre som fikk grunntilskudd fra Sametinget i perioden fra 2006-2010. Et viktig spørsmål i evalueringen blir spørsmålet om utvidelse av virkeområdet for eksisterende språksentre. Dette er en sak som også blant annet Álttá sámi giellaguovddáš har tatt opp med Sametinget.

Sametingets tospråklighetstilskudd

Sametinget har bevilget tospråklighetstilskudd siden 1993 til de kommunene og fylkeskommunene som til enhver tid hører under forvaltningsområdet for samisk språk. Målet for tilskuddsordningen er at befolkningen skal kunne betjenes på samisk, og gi kommunene muligheten til å være aktive i arbeidet med å utvikle samiske språk.

Endring av tildelingskriteriene for tospråklighetstilskudd

I 2009 gjennomførte Sametinget en evaluering av kommunenes og fylkeskommunenes bruk av tospråklighetstilskuddet. Av denne evalueringen kommer det blant annet fram at tildelingskriteriene for tospråklighetstilskuddet bør endres. Forslagene for beregningsreglene og tildelingskriteriene har vært ute til høring. De nye beregningsreglene for tospråklighetstilskuddet ble vedtatt i Sametingets plenum i mars 2011. Tospråklighetstilskuddet er ikke lenger utgiftsstyrt, men formålsstyrt. Tilskuddet utdeles i tre deler til kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk. Den nye ordningen har en hoveddel, en betjeningsdel og en utviklingsdel for forvaltningsområdets kommuner. For fylkeskommunene i forvaltningsområdet for samisk språk er det en todelt modell, en hoved- og betjeningsdel og en utviklingsdel.

Språksituasjonen er meget forskjellig i kommunene og fylkeskommunene i forvaltningsområdet for samisk språk. Derfor har Sametinget laget individuelle samarbeidsavtaler med hver kommune og fylkeskommune når det gjelder hvordan de skal fremme, styrke og utvikle de samiske språkene. Grunnlaget for de individuelle samarbeidsavtalene er Samelovens språkregler som skal sikre at de som bor i kommunene og fylkeskommunene i forvaltningsområdet for samisk språk har rett til å bruke,

bevare, utvikle og styrke bruken av de samiske språkene i offentlige sammenhenger. I forvaltningsområdet for samisk språk er samisk og norsk likeverdige språk. Det betyr at alle har rett til å bli betjent på samisk når de henvender seg til offentlige institusjoner i dette området.

Sametinget har avholdt informasjonsmøter i alle kommunene og fylkeskommunene i forvaltningsområdet for samisk språk om tildelingskriteriene for tospråklighetstilskuddet. Disse møtene har vært viktige for det videre arbeidet med utformingen av samarbeidsavtalene. Sametinget ba i høst om å få innspill fra kommunene og fylkeskommunene til de individuelle samarbeidsavtalene. Samarbeidsavtalene utformes særskilt for hver kommune og fylkeskommune på grunnlag av uttalelsen fra hver kommune og fylkeskommune.

Sametinget har vært i dialog med kommunene og fylkeskommunene angående samarbeidsavtalenes innhold og form. Det arbeidet har tatt lengre tid enn hva Sametinget hadde beregnet. Noen kommuner/fylkeskommuner har opplyst at de ikke blir ferdige med arbeidet før i slutten av 2011. Samarbeidsavtalene skal godkjennes politisk både på kommunalt og fylkeskommunalt nivå og i Sametingsrådet. Det betyr at underskrivingen av samarbeidsavtalene blir forsinket. Sametingets målsetning er en felles underskriving av samarbeidsavtalene i Sametinget plenum i februar 2012.

Rapportering fra kommunene om bruken av tospråklighetstilskuddet

For 2010 rapporterer kommunene at tospråklighetstilskuddet er brukt blant annet til sørvis, opplæring av ansatte, oversettelser, skilting og til visualisering av samisk språk. Av rapportene til kommunene ser Sametinget at kommunene i forvaltningsområdet har forskjellige utfordringer i arbeidet med samisk språk. Kommunene har forskjellige behov i arbeidet med å styrke og utvikle samisk språk og bruker derfor midlene på ulike måter og de anvender midlene på forskjellige vis. Noen kommuner bruker mye penger på å betjene befolkningen på samisk. Samtidig har andre kommuner behov for å heve kompetansen i samisk til befolkningen og de ansatte dersom det skal bli snakk om tjenesteyting på samisk.

Samarbeidsavtalene mellom den enkelte kommune og Sametinget vil derfor bli et godt verktøy i arbeidet med samisk språk, da samarbeidsavtalene vil være individuelle og ta utgangspunkt i den enkelte kommunes utfordringer og slik utarbeide tiltak tilpasset den enkelte kommune.

I 2010 søkte Røyrvik kommune om å bli innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Det ble forventet at det kunne skje fra 1.1.2012. Likevel var det ikke avsatt penger i statsbudsjettet for 2012 til dette, noe Sametinget syntes er beklagelig. Derfor er Sametinget fornøyd med at Stortingets kommunal- og administrasjonskomité har kommet med anmerkning til Statsbudsjettet for 2012 der det sies at Røyrvik skal snarest mulig kunne bli innlemmet i forvaltningsområdet. Tromsø kommune hadde også sendt søknad om innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk, men de trakk søknaden tilbake senere, noe Sametinget beklager. Saken vakte stor diskusjon i Tromsø og ellers i Sápmi. Sametinget har også deltatt i denne debatten, både i intervjuer og i kronikker.

Rapportering fra fylkeskommunene om bruken av tospråklighetstilskuddet

For 2010 rapporterer fylkeskommunene at tospråklighetstilskuddet er brukt blant annet til service, oversettelser, skilting og til visualisering av samisk språk. Av rapportene fra fylkeskommunene ser Sametinget at fylkeskommunene har ulike utfordringer i arbeidet med samisk språk. Fylkeskommunene har ulike behov i arbeidet med å styrke og utvikle samisk språk og bruker derfor midlene på ulike måter. I noen fylkeskommuner brukes midlene i stor grad til tjenesteyting mens i andre fylkeskommuner er det behov for å styrke kompetansen i samisk språk og om samiske forhold.

Samarbeidsavtalene mellom den enkelte fylkeskommune og Sametinget om bruken av tospråklighetsmidlene vil derfor bli et godt verktøy i arbeidet med samisk språk, da samarbeidsavtalene vil være individuelle og ta utgangspunkt i den enkelte fylkeskommunes utfordringer og slik utarbeide tiltak tilpasset den enkelte fylkeskommune.

Samisk språkundersøkelse

Sametinget mener det behøves mer systematisk informasjon om bruken av de forskjellige samiske språkene slik at det skal være mulig å utforme en riktig språkpolitikk nå og for framtiden. Derfor har Sametinget bestemt at det skal gjennomføres en riksdekkende språkundersøkelse sammen med Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet. Språkundersøkelsen dekker også de stedene og byene som er utenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

Målet for undersøkelsen er å klarlegge hvor mange som behersker sør-, lule- og nordsamisk muntlig og skriftlig, i hvilke sammenhenger samisk blir brukt, og i hvilket omfang samisk blir brukt som kommunikasjonspråk i barnehager, skoler, arbeid, i fritiden, i lokalsamfunnet og i frivillig eller politisk arbeid.

Nordlandsforskning vil gjennomføre språkundersøkelsen. Dette vil de gjøre i samarbeid med Norut Alta. Også Sametinget vil bidra i dette samarbeidet. I undersøkingen vil det bli brukt både kvantitative og kvalitative metoder.

Spørreskjemaet blir sendt ut i løpet av januar og februar 2012 til i alt 5000 personer som er innskrevet i Sametingets valgmannstall. I tillegg gjennomføres det dybdeintervjuer i 12 kommuner både utenfor og innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, både i sør-, lule- og nordsamisk område. Dybdeintervjuene gjennomføres i følgende kommuner: Hattfjelldal, Bodø, Tysfjord, Kvalsund, Kåfjord, Kautokeino, Oslo, Røros, Tromsø, Skånland, Snåsa og Nesseby.

Nordlandsforskning tar også kontakt med forskjellige institusjoner og organisasjoner. På denne måten kartlegges hvor mange som behersker samisk i de forskjellige sektorene, i hvor stort omfanget samisk brukes, hvilke språkvalg foreldrene tar for barna sine, og hvor mange som kunne tenke seg å lære seg samisk.

Resultatene av samisk språkundersøkelse skal foreligge i april i 2012. Den vil danne grunnlag for Sametingets språkpolitikk i framtiden i alle samfunnsgrener, både på statlig, regionalt og kommunalt nivå. Resultatene skal brukes i utformingen av Sametingets språkmelding og i utformingen og gjennomføringen av de tiltakene som knytter seg til bevaring og utvikling av de samiske språkene.

Samisk terminologi

Sametinget svarer daglig på spørsmål om samisk språk, enten det er spørsmål om bruk av samiske ord og benevnelser, termer, stedsnavn, institusjonsnavn, oversettelser av informasjonsskilt og andre spørsmål om samisk språk, som kommer fra publikum, men også internt i organisasjonen. Det er tydelig at samfunnet har bruk for råd om samisk språk fra Sametinget. Sametinget gir derfor slike råd og hjelp med oversettelser på nord, lulesamisk og sørsamisk, både internt og eksternt.

Sametinget har utarbeidet termlister på grunnlag av innkommet materiale fra ulike terminologiprojekter finansiert av Sametinget. Termlistene er fortløpende godkjent av Samisk språknemnds termgrupper, blant annet terminologilister innenfor tannhelse, botanikk og samfunnsfag.

Sametinget har sammen med Samisk språknemnd, hatt et arbeidsmøte med nordisk termgruppe for nordsamisk, der vi har gjennomgått oversettelsen av terminologilista av Riksantikvarens kulturminnedatabase, Askeladden, fra norsk til nordsamisk. Listen er nå godkjent for bruk. Det er ønskelig fra Sametingets side at dette søkeprogrammet med tiden også kommer på sør- og lulesamisk, da det er med på å styrke muligheten til bruk av vårt eget språk på nye arenaer.

Sametinget har også vurdert flere andre ordlister som har kommet inn til bruk for kommunale tjenester. Disse har vært av en slik art at det ikke var nødvendig å vurdere disse på nordisk samisk plan.

Samisk språknemnds terminologigruppe for sørsamisk, har gjennomgått og behandlet terminologilistene med sørsamiske kommunale- og fylkeskommunale termer, reindriftsadministrasjonstermer og termer for samfunnsfag i grunnskolen.

Sametingets oversikt over alle terminologilister, viser at de fleste listene finnes kun på nordsamisk. Disse burde også oversettes til lule- og sørsamisk. Arbeidet med å finne oversettere fra nevnte samiske språkområder er vanskelig, da det er få språkarbeidere fra disse områder.

Sametinget arbeider videre med etablering av en ny og bedre ord- og termdatabank. Dette skal bli et lettere, mer omfattende og mer interessant søkeverktøy for alle som jobber med samisk språk, både for studenter, skoleelever, oversettere, journalister og andre språkarbeidere. Det samiske samfunn forventer at Sametinget har et slikt tilbud.

Samiske stedsnavn

Sametinget har gitt tilrådinger i bruk av samiske stedsnavn til journalister, kommuner og andre som har interesse av samiske stedsnavn. Det har blitt gitt informasjon om vedtatte og godkjente samiske skrivemåter på offisielle adresser, navn på tettsteder, grender, kommunale veier, gater og lignende.

Sametinget har i samarbeid med samiske stedsnavnkonsulenter gitt tilrådinger i navnesaker, blant annet navn på nye nasjonalparker og naturreservat i Troms og Finnmark og gitt forslag på samisk navn på en flerbrukshall i Bodø. Sametinget har gitt tilråding i skrivemåte på en del stedsnavn i Kautokeino kommune, og en del stedsnavn og navn på riksroyser i Lierne og Namsskogan kommuner. Det er også gitt tilrådinger på parallelle navnesaker i Kåfjord og Kvænangen kommuner. Storfjord kommune har vedtatt ni samiske stedsnavn. Sametinget har gitt tilråding i skrivemåten på en del stedsnavn i Alta, som Statens Vegvesen region Nord, skal skilte på samisk. Sametinget er meget positiv til at kommuner og andre tar i bruk samiske stedsnavn. Dette er med på å synliggjøre samiske stedsnavn og at de brukes aktivt.

Sametinget har også henvendt seg til andre kommuner angående skilting av stedsnavn på samisk. Sametinget er derfor glad for at Bodø kommune har valgt å bruke samisk navn på byskiltet. Sametinget ser det som viktig at samisk språk blir synliggjort i områder der språket står svakt.

Tysfjord kommune har fra Kongen i statsråd fått stadfestet samisk navn på kommunen. Sametinget er meget positiv for at også Hamarøy kommune har fått stadfestet det samiske navnet på kommunen, Hábmerra suohkan. Sametinget har kommet med tilråding av skrivemåtene på begge navnene.

Sametinget har sammen med Norsk språkråd diskutert blant annet navn på oljefelt i Barentshavet. Det er ønskelig at samiske navn er med på listen over forslag til navn på oljefelt og andre installasjoner i Barentshavet. Samiske navn i Barentshavet er med på å synliggjøre samisk språk.

Sametinget er i dialog med Kulturdepartementet om en endring i § 7 i forskriften om bruk av flerspråklige navn, slik at man ikke kan velge bort samiske navn i samiske områder.

Sametinget er nå godt i gang med arbeidet å få digitalisert det gamle papir- og kassetarkivet til tidligere samisk navnekonsulenttjeneste. Dette innebærer skanning av saksdokumenter, innsamlingslister og andre dokumenter fra arkivet, og kassettkonvertering til digitale filer. Dette er umistelige dokumentasjoner og kulturminner som ikke bør gå tapt.

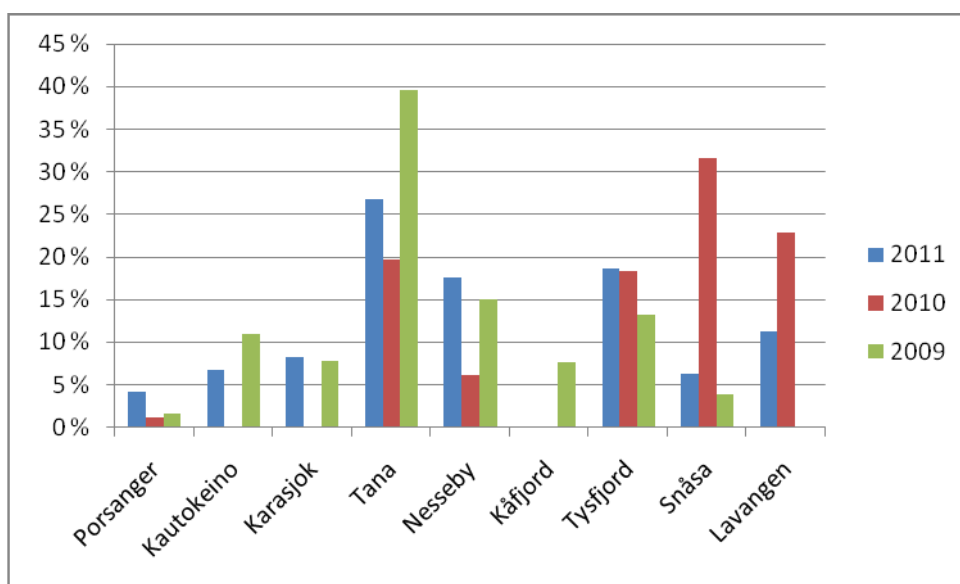
Søkerbaserte tilskudd til samisk språk og samefolkets fond

Sametinget har to søkerbaserte tilskuddsordninger for samisk språk i budsjettet for 2011 på til sammen kr 10 201 000. Disse er til språkprosjekter innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. I tillegg til disse to ordningene var det satt av kr 1 200 000 til språkutvikling i samefolkets fond. Formålet med disse ordningene er å styrke og auke bruken av samisk språk.

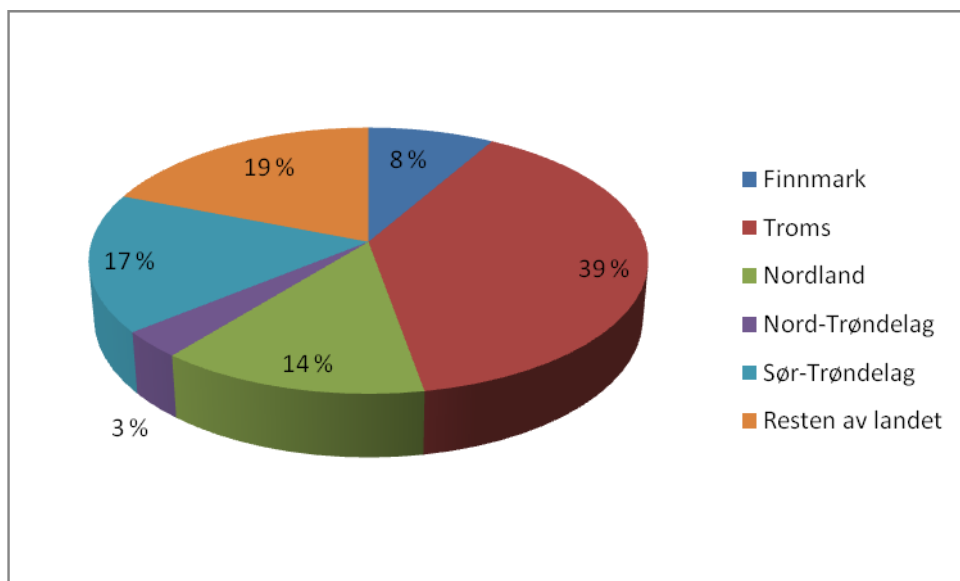
Ved årets tildeling var det et spesielt fokus på sørsamisk språk, og det kom mange søknader fra sørsamisk område. Støtte ble gitt til blant annet samiskkurs, utvikling av samfunnsfagtermer, dokumentasjon av sørsamisk språk, sørsamisk grammatikk og ordbøker, utvikling av spill for barn, sørsamiske bibeltekster og språkleir. Det er gitt støtte til språkarenaer hvor språket høres og brukes for barn, unge og voksne, spesielt i områder hvor språket ikke høres offentlig. Det er også gitt støtte til synliggjøring av samisk som skriftspråk i det offentlige rom. Det kom ikke inn søknad på prioriteringen dubbing av barne- og ungdomsfilmer

Det kom inn søknader som gjaldt språkstyrking for elever i grunnskolen som lesekurs og leksehjelp som ikke fikk støtte fordi de kom inn under opplæringslovens formål. Søknader som gjaldt utvikling av læremidler og læremetoder ble også avslått. Søknader til blant annet språkstyrking i barnehage og søknader til kulturformål ble også gitt avslag fordi dette er tiltak som finansieres over andre offentlige budsjettposter.

Figuren under viser fordelingen kommunevis for innvilgede prosjekter innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, 2009-2011.

Diagrammet under viser fordelingen fylkesvis for innvilgede prosjekter utenfor forvaltningsområdet for samisk språk i 2011.

4 Kultur

Sametingets hovedmål for samisk kultur er å få et levende og allsidig samisk kunst- og kulturliv. Levedyktige og aktive samiske møteplasser, kulturinstitusjoner og museer bidrar til levende lokalsamfunn der folk vil bo. Vi ser betydningen av et mangfold av samiske kunstneriske og kulturelle uttrykk, idrettsaktiviteter, kulturaktiviteter for barn og unge og et godt bibliotektilbud.

Et av våre viktigste virkemidler for å nå målene for vår kulturpolitikk, er de økonomiske virkemidlene. Vi gir tilskudd til drift av samiske museer, kulturorganisasjoner, bokbusser, tegneserier, litteratur, musikk, barn og unge og samiske kunstnere. Vi samarbeider også med en rekke aktører som samiske organisasjoner, institusjoner, sentrale, regionale og lokale myndigheter, og enkeltpersoner.

Samarbeid

Sametinget ser behovet for dialog med sentrale og lokale myndigheter og andre aktører i arbeidet for å bevare og styrke samisk kultur. Sametinget har også et tett samarbeid med de samiske kulturinstitusjonene og kulturorganisasjonene, både gjennom faste møter og gjennom tilskuddene vi tildeler. Dette samarbeidet blir beskrevet nærmere under de ulike temaene i kapitlet.

Sametinget har halvårige administrative kontaktmøter med Kulturdepartementet, der aktuelle saker tas opp til drøfting. Eksempler på saker som er drøftet i 2011 er status i byggesaker, herunder Østsamisk museum og nytt teaterbygg til Beaivváš, kulturpolitisk utredningsutvalg, statsbudsjettet 2012, norsk-russisk kultursamarbeid, tilskudd til samiske idrettsformål, og Norsk kulturråds overtakelse av ansvar for de samiske museene. Departementet og Sametinget besøkte også Østsamisk museum og Saviomuseet i forbindelse med ett av de halvårige møtene.

Sametinget har tatt kontakt med Kulturdepartementet vedrørende det kommende arbeidet med kulturpolitikken etter 2014. I statsråd i mars 2011 ble det oppnevnt et utvalg i forbindelse med dette arbeidet. Sametinget var ikke informert om opprettelsen av utvalget og dets mandat. Som et resultat av Sametingets henvendelse til departementet, kom tre representanter for Kulturutredningen 2014 til Karasjok i november 2011. På møtet fikk Sametinget lagt fram sine utfordringer i forbindelse med den fremtidige kulturpolitikken. Sametinget og Kulturutredningen 2014 skal holde kontakt videre i dette viktige arbeidet.

Statens senter for arkiv, bibliotek og museum, ABM-utvikling, ble fra 1.1.11 underlagt Norsk kulturråd. Sametinget har hatt møte med direktør Anne Aasheim for å ta opp ansvaret Norsk kulturråd har for de samiske museene. Norsk kulturråd vil fortsatt ha dette ansvaret, og ønsker å ha jevnlig kontaktmøter med Sametinget. Samtidig ble utviklingen av samisk versjon av gjenstandsdatabase Primus diskutert.

Sametinget har inngått en administrativ samarbeidsavtale med Samisk kirkeråd. Avtalen omhandler et årlig kontaktmøte på administrativt nivå, hvor formålet er gjensidig orientering om saker av felles interesse, og hvor eventuell gjensidig utveksling av faglig bistand ved behov kan avklares.

Samiske institusjoner

Sametinget gir direkte tilskudd over Sametingets budsjett til samiske kulturhus- og kulturformidlingsinstitusjoner, samiske festivaler, samiske idrettsorganisasjoner, samiske teatre, samiske publikasjoner, bokbusser og til samiske museer. Tilskuddet blir gitt etter nærmere kriterier i budsjettet. Sammen med de enkelte kulturutøverne er de samiske kulturinstitusjonene og -organisasjonene selve grunnlaget for et levende og allsidig samisk kunst- og kulturliv.

Sametinget avholder jevnlig kontaktmøter med de samiske kulturinstitusjonene og -organisasjonene som får tilskudd over Sametingets budsjett. Møtene er arena for gjensidig orientering og faglige drøftinger, der temaene er budsjett og informasjon om og drøfting av aktuelle saker.

Sametinget har i 2011 fortsatt oppfølgingen av sametingsrådets melding om samiske institusjoner. I denne framkommer det at institusjonene må gjennomføre organiseringsprosesser som gir en organisasjonsform tilpasset den offentlige rollen de har gjennom direkte tilskudd fra Sametinget, og at disse som hovedregel skal være organisert som stiftelser. Der særlige grunner tilsier det kan de eventuelt organiseres som aksjeselskaper.

Sametinget har arrangert et seminar for styremedlemmer oppnevnt av Sametinget til ulike styrer i samiske kulturinstitusjoner. Seminaret handlet om styremedlemmenes arbeidsoppgaver og forventningene til disse. Sametinget ser det som viktig å øke kompetansen til Sametingets oppnevnte styrerepresentanter, og tar sikte på å arrangere et nytt seminar i løpet av 2012.

Det har vært avholdt administrativ konsultasjon med Kulturdepartementet om innføring av husleiefinansiering av nye samiske kulturhus. Med utgangspunkt i at prosedyre for nye byggeprosjekter kan deles i to typer ut fra ansvar og fullmakt, ble det oppnådd enighet om prosedyre for husleiefinansiering av nye samiske kulturbygg. Prosedyren tar utgangspunkt i husleieordningen i staten. Den skisserer en trinnvis prosedyre, med ansvarsfordeling mellom Sametinget og Kulturdepartementet, for forslag, vedtak og budsjettmessige konsekvenser ved igangsetting av nye husleiefinansierte samiske kulturbygg.

Samiske kulturhus og kulturformidlingsinstitusjoner

Sametinget møter jevnlig de samiske kulturhusene for å drøfte saker tilknyttet oppfølging av institusjonsmeldingen og andre aktuelle saker. Samiske kulturhus er viktige for synliggjøring av samisk kulturliv og fungerer som arenaer for utvikling av samisk kultur.

Sametinget har i 2011 flyttet Samisk hus på Senja fra direktetilskuddsposten på Sametingets budsjett til den søkerbaserte posten "Samiske møteplasser". Denne flyttingen ble gjort med grunnlag i institusjonsmeldingen, hvor det står at sametingsrådet vil stille klare krav til virksomheten ved alle institusjoner og organisasjoner som får direktetilskudd over Sametingets budsjett. Sametinget hadde møte med Samisk hus på Senja i forkant. På møtet ble blant annet målene og kriteriene for Sametingets tilskuddsordninger diskutert.

- Sametinget oppnevner representanter til styrene for de samiske kulturhusene og kulturformidlingsinstitusjoner. Til styret for stiftelsen Árran julevsáme guovdásj/lulesamisk senter for perioden 2011-2015, har Sametinget oppnevnt Siv Sara med Johan Daniel O. Hætta som varamedlem. Til styret for Senter for nordlige folk – DÁG har Sametinget oppnevnt Hilde Anita Nyvoll. Som vararepresentant fortsetter Nils Olaf Larsen.
- Sametinget har hatt møte med Sijti Jarngje om arbeidet med organisasjonsendring av senteret. Senteret har fått nye vedtekter, der Sametinget er tilgodesett med en styreplass. Sametinget har oppnevnt John Kappfjell som medlem i styret for Sijti Jarngje for perioden 2012-2016.

Várdobáiki

Várdobáiki startet sin omorganisering i 2009 gjennom et organisasjonsprosjekt som Sametinget ga støtte til. Også dette med bakgrunn i sametingsrådets institusjonsmelding. Gjennom prosessen har det vært gjennomført møter mellom Sametinget og Várdobáiki i valg av ny styrings- og organisasjonsform. Med bakgrunn i rapport fra omorganiseringsprosjektet 2010 er det fattet vedtak om å invitere til etablering av stiftelse. Sametinget har derfor fått invitasjon til å delta i opprettelse av stiftelsen Várdobáiki samisk senter. Troms og Nordland fylkeskommune har også fått invitasjon til å delta som medstiftere.

Samisk hus i Oslo

Foreningen Samisk hus har satt i gang en omorganiseringsprosess. Dette med bakgrunn i Sametingets institusjonsmelding. For at de samiske institusjonene skal kunne videreutvikles og oppfylle sitt formål med en bred og inkluderende aktivitet, er det nødvendig å vurdere en styrings- og organisasjonsform. Sametinget vurderer stiftelsesformen som den mest hensiktsmessige organisasjonsformen for de fleste samiske kulturinstitusjonene. Dette fordi den blant annet:

Gir trygghet for at verdiene i institusjonen blir holdt samlet.

Sikrer at beslutningsmyndigheten vil ligge i institusjonenes egne organer.

Ivaretar best hensynet til at det bør være en armlengdes avstand til bidragsytere og forvaltningsnivåene.

Sametinget har stilt seg positivt til å være en av opprettere av stiftelsen Samisk Hus i Oslo. Det er positivt at også Oslo kommune og Akershus fylkeskommune inviteres som medopprettende.

Saemien Sijte

Statsbygg har, med bakgrunn i oppdragsbrevene fra Kulturdepartementet, utarbeidet byggeprogram, gjennomført tomteanalyser og fått utarbeidet forprosjekt for et nybygg for Saemien Sijte.

Forprosjektet viser et spennende og spektakulært nybygg. Bygningen har en arkitektur som kan bidra til at den kan bli en attraksjon i seg selv. Prosjektet holder seg innenfor de gitte arealrammer og har et betydelig redusert energimål. Bygningen skal innholde kontorlokaler til Saemien Sijte, Sametinget, Reindriftsforvaltningen og Snåsa kommune.

Prosjektet har følgende samfunns mål:

- Saemien Sijte museum og kultursenter skal dokumentere, verne om, fremme og utvikle sørsamisk identitet, språk og kultur.
- Senteret kan bli arena og møtested og fungere som samisk forsknings- og formidlingsinstitusjon.
- Virksomheten ved senteret kan medvirke til å gi forskjellige målgrupper økt kunnskap og forståelse om sørsamisk kultur og tilstedeværelse.

Sametinget har signalisert at Sametinget vil påta seg ansvaret med å opptre som leietaker for de arealer som stiftelsen Saemien Sijte skal disponere. Dette under forutsetning av at Sametinget over sitt budsjett får dekket alle husleiekostnader og senere økning av leiesatsene.

Sametinget har fremhevet blant annet følgende argumenter for å realisere prosjektet med basis i forprosjektet:

- Bygget vil framstå som en arkitektonisk perle og vil utvilsomt bli en severdighet i området. Dette gir en god mulighet til å framheve, presentere og synliggjøre den sørsamiske kulturen på en verdig måte, som vil være en styrke både for Snåsa og regionen generelt. Dette samsvarer godt med regjeringens satsingsområder i Kulturløftet hvor visuell kunst, arkitektur og design framheves.
- Et attraktivt bygg med gode arbeidsforhold vil bidra til en god rekruttering til viktige nøkkelstillinger i det sørsamiske området, og er derfor med på å bidra til styrking av fagmiljø for sørsamisk språk og kultur.
- En museumsvirksomhet med utstilling og tilhørende veiledningsverksted for sámi duodji (samisk husflid og kunsthåndverk) vil dokumentere den sørsamiske kulturen på en verdifull og levende måte.
- En samlokalisering med annen offentlig virksomhet med samiskrelaterte oppgaver vil i sum gi god faglig inspirasjon for alle parter.

Samiske teatre

- De samiske teatrene er viktige som arenaer for kulturopplevelse og kulturformidling, og for bruk og synliggjøring av samisk språk.

Beaivváš Sámi Našunálateáhter har lenge arbeidet for å få et eget teaterbygg i Kautokeino. Teaterets styre har gått inn for at Statsbygg påtar seg ansvaret for oppføring av teaterbygget og har anmodet Sametinget om å sende oppdragsbrev til Statsbygg. Sametinget ga Statsbygg i oppdrag å forestå planlegging av nytt teaterbygg, foreløpig begrenset til å gjennomføre programmeringsarbeidet. Statsbygg har utarbeidet forslag til byggeprogram. Sametinget har som intensjon at Statsbygg skal stå som ansvarlig for en videreføring av arbeidet fram til ferdig nybygg og senere drift av nybygget. Dette avhenger av at Sametinget og Kulturdepartementet kommer til enighet om at prosjektet inngår i og finansieres over husleiefinansieringsordningen for nye samiske kulturbygg.

- Åarjelhsaemien Teatere har vedtatt en ny styrings- og organisasjonsform som ivaretar meldingens intensjoner. Dette med bakgrunn i sametingsrådets melding om samisk institusjonsutvikling. Sametinget er sammen med andre parter invitert til stiftelse av et aksjeselskap, Åarjelhsaemien Teatere N a/s. Stiftelsesmøtet vil være i februar 2012.

Samiske festivaler

- De samiske festivalene er viktige for å synliggjøre, formidle og utvikle samisk kultur og urfolkscultur. Sametinget har jevnlig møter med de ansvarlige for festivalene for gjensidig orientering og drøfting av aktuelle saker.
- Styret for Márkomeannu har orientert Sametinget om endringer vedrørende festivalen. De har også bedt om en egen produsentstilling tilknyttet festivalen. Sametinget, Troms fylkeskommune og Márkomeannu har hatt et felles møte om utfordringer knyttet til festivalen. På møtet ble ulike løsninger på utfordringene diskutert. Márkomeannu tar disse med i sitt videre arbeid med utvikling av festivalen.
- Riddu Riđđu-festivalen hadde 20-års jubileum sommeren 2011. Festivalen har utviklet seg til å bli en viktig arena for urfolkscemusikk fra hele verden, samt en viktig formidlingsscene for samiske kunstnere og forfattere. I forbindelse med jubileet, ble nybygget ved Senter for nordlige folk åpnet. Sametinget har sammen med Troms fylkeskommune, Kåfjord kommune og regjeringen vært bidragsytere til nybygget.

- Filmfestivalen i Kautokeino har ikke fått utbetalt direktetilskudd for 2011 fra Sametinget. På grunn av manglende rapporteringer har Sametinget holdt tilbake direktetilskuddet, samt krevd midler tilbakebetalt fra festivalen. Med bakgrunn i dette tas filmfestivalen ut av Sametingets budsjett sine direktetilskudd fra 2012.
- Musikkfestivalen i Kautokeino feiret påsken 2011 sitt 40-årsjubileum. I forbindelse med jubileet ble det avholdt jubileumskonserter, VM i reinkappkjøring og markering av Beaivváš Sámi Našunálateáhter sitt 30-års jubileum.
- Festivaler Karasjok har åpnet opp for at Sametinget skal ha en fast representant i styret fra 2011. De har startet arbeidet med å endre vedtektene slik at de samsvarer med de lover som Stiftelsesloven fastsetter. Arbeidet skal være klart innen årsmøtet i 2012. Sametinget har oppnevnt Laila Østby-Paulsen til styret i Festivaler Karasjok for perioden 2011-2013, med Rosie Holmestrand som varamedlem.

Bokbuss

De samiske bokbussene kompletterer bibliotekenes tjenester i områder med spredt samisk bosetting, og er et viktig ledd i arbeidet med å gjøre bibliotek-tjenesten tilgjengelig for alle. I 2011 fikk også Kulturbussen i Sør-Troms driftstilskudd fra Sametinget. I dag er det da sju samiske bokbuss som mottar driftstilskudd fra Sametinget. Tysfjord kommune fikk investeringsstøtte til innkjøp av ny bokbuss i 2011.

Sametingets bibliotek arrangerte International Indigenous Librarians Forum i mars 2011. Forumet har blitt arrangert annen hvert i år siden 1999. I 2001 ble forumet arrangert av Samernas bibliotek i Jokkmokk. Formålet med forumet er å forbedre informasjon, samlinger og service til minoriteter ved å danne nettverk og dele erfaringer og ideer mellom ulike urbefolkninger.

Samiske museer

Sametinget har gjennomført en behovsanalyse for alle de samiske museene. I analysen framkommer det at de samiske museene ennå er i en oppbyggingsfase. Likevel har de utviklet seg til å bli sterke samiske kompetanseinstitusjoner i det samiske samfunnet. Sametinget prioriterer de samiske museene høyt i budsjettet. Bevilgningene fra sentrale myndigheter, fylkeskommunene og kommunene har derimot dels flatet ut og dels forsvunnet, dette til tross for et uttalt ansvar på nasjonale, regionale og lokale nivåer for de samiske museene. Dette gjør det vanskelig for de samiske museene å kunne utvikle seg til å bli ennå sterkere, samt kunne fordype seg ytterligere i lokal og regional kulturhistorie. Behovsanalysen vil danne grunnlag for en museumspolitisk redegjørelse som skal legges fram i begynnelsen av 2013.

Etter initiativ fra Norsk folkemuseum om tilbakeføring av deler av de samiske samlingene til de samiske museene, har Sametinget igangsatt en utredning som skal se på ulike sider av en slik tilbakeføring. For at en slik tilbakeføring skal kunne skje er det en del krav til blant annet faglig forsvarlig magasinerings- og utstillingsforhold. Utredningen vil også se på hvilke ressurser som behøves i denne prosessen. Utredningen forventes å bli ferdigstilt i løpet av første halvdel av 2012.

De fire museene Tana museum, Varanger samiske museum, Saviomuseet og Østsamisk museum er fremdeles i en konsolideringsprosess. Partene jobber med å få etablert leie- og driftsavtaler, slik at stiftelsen kan foreta en formell virksomhetsoverdragelse.

Bygningen til Østsamisk museum er ikke ferdigstilt. Statsbygg jobber med å utbedre manglene ved bygget slik at det kan bli godkjent og tas i bruk av offentligheten. Dato for åpninga av museet og basisutstillinga er ikke fastsatt, men dette vil bli bestemt i begynnelsen av 2012.

Samisk kunstmuseum

Sametinget har i 2009 bedt Statsbygg om å gjennomføre programmeringsarbeidet for Samisk kunstmuseum. Det skulle skje i nært samarbeid med RiddoDuottarMuseat/Samisk kunstmuseum, som er eiere av anlegget. Statsbygg har gjennomført arbeidet og oversendt byggeprogram for prosjektet Samisk kunstmuseum.

Byggeprogrammet inneholder blant annet tilstandsanalyse og programestimat. Samisk kunstmuseum skal etableres i det eksisterende bygget til RiddoDuottarMuseat, samt i et nytt tilbygg til dette. Arbeidet med å avklare forhold angående eierskap, forvaltning, drift og vedlikehold av eksisterende anlegg er ikke sluttført. Statsbygg har imidlertid uttrykt en positiv holding til at det samlede anlegget kan inngå i Statsbyggs portefølje etter ferdigstillelse av nybygg og rehabilitering/ombygging av eksisterende bygning. Det planlegges et oppdragsmøte for å gjennomgå byggeprogrammet og status for prosjektet.

Litteratur

- Innkjøpsordningen for samisk skjønnlitteratur og musikk/joik er igangsatt i 2011. Samisk Kunstnerråd administrerer ordningen på vegne av Sametinget. Det er nedsatt et utvalg som skal vurdere de påmeldte verkene innen musikk og litteratur, i henhold til retningslinjene.
- Bedømningskomiteen fra det samiske området til Nordisk råds litteraturpris har foreslått en samisk forfatter og et samisk verk til litteraturprisen for 2011. Dette er Rawdna Carita Eira med ruohta muzetbeallji ruohta / løp svartöra løp. Komiteen har bestått av Line Merete Skarvik, Elli-Sivi Näkkäljärvi og John Erling Utsi.

Musikk

Sametinget har fortsatt med å støtte opp om prosjektet Sápmi music. Sápmi Music gir en samisk artist muligheten til å tilegne et helt år til å utvikle seg som artist gjennom promotering, turnevirksomhet, plateinnspilling e.l. Samarbeidet om Sápmi Music er en del av samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Finnmark fylkeskommune. Prosjektet fikk tildelt midler over revidert budsjett for 2011.

Medietilbud

- Sametinget har diskutert det samiske medietilbudet med Kulturdepartementet. Saker som er blitt tatt opp med departementet er Internasjonalt samisk filmsenter, samisk barne-tv, spesielt på lule- og sørsamisk, samisk teksting på tv-programmer, satsing på rekruttering av unge samiske mediefolk, dubbing av samisk film og teksting på spillefilmer. Partene ble enige om fortsatt dialog om disse sakene.
- Departementet og Sametinget var også enige om at innovative prosjekter som Nuoraj-tv bør videreføres og brukes som eksempler til etterfølgelse når det gjelder bruk av samisk i media. Det er viktig å støtte opp om unge samiske mediefolk med tanke både på videreføring og rekruttering. Nuoraj-tv får direktetilskudd over Sametingets budsjett fra 2012.

Samiske kirkesaker

Sametinget deltok under Kirkemøtet i april 2011 i Tønsberg. På dette møtet ble Den norske kirkes strategiplan for samisk kirkeliv vedtatt. Sametinget behandlet og kom med uttalelse til denne planen i 2010. Sametinget er opptatt av at den samiske dimensjonen blir ivaretatt i Den norske kirke, og ser på den vedtatte strategiplanen som et godt utgangspunkt for å få dette til.

Idrett

Sametinget ønsker at samisk ungdom engasjerer seg i kultur og idrett. Som en motivasjon for dette har Sametinget i 2011 tildelt fire stipend á kr 25 000 til fire unge kultur- og idrettsutøvere. Kultur- og idrettstipendet for 2011 ble tildelt Christer Kjøsø Karlsen (karate), Silje Westgård (ski), Marie Sofie

H. Hætta (fotball) og Marja Helene Fjellheim Mortensson (musikk). Sametinget håper at stipendet vil være med på å motivere disse ungdommene, og andre, til å videreutvikle sitt engasjement innenfor kultur og idrett.

Sametinget mottar årlig spillemidler fra Kulturdepartementet. Formålet med tilskuddet er å støtte opprettholdelse og videreutvikling av de særegne samiske idrettsaktivitetene som er en del av tradisjonell samisk kultur. Tilskuddet skal primært benyttes til aktiviteter rettet mot barn og ungdom. Sametinget har på grunnlag av dette tildelt spillemidlene for 2011 i sin helhet til Sámiid valáštallanlihttu-Norga/Samenes idrettsforbund-Norge, SVL-N. Organisasjonen har brukt midlene til å legge til rette for utvikling av samisk idrett for barn og unge, med spesiell vekt på fremme av reinkappkjøring og lassokasting.

Sametinget har i 2011 videreført drifts- og aktivitetsstøtten til tre samiske idrettsorganisasjoner. De tre organisasjonene som mottar direkte støtte fra Sametinget er Sámiid valáštallanlihttu-Norga/Samenes idrettsforbund-Norge (SVL-N), Sámi spábbačiekčanlihttu/Samisk fotballforbund (SSL) og Sámi Heargevuodjin-Lihttu (SHL). Sametinget har en nær dialog med de samiske idrettsorganisasjonene, og er opptatt av at de i fellesskap skal legge til rette for idrettsaktiviteter som ivaretar behovet både på bredde- og toppnivå.

Samisk ungdom deltar annet hvert år i Arctic Winter Games (AWG). AWG er et idretts- og kulturarrangement for ungdom fra arktiske områder. I 2011 har arbeidet med å forberede samenes deltakelse i AWG i Whitehorse i Canada i 2012 stått i fokus. De sentrale verdiene i AWG er ivaretagelse av kultur og kulturforståelse, vennskap og respekt for seg selv og andre. Sametinget ser på disse verdiene som viktige elementer for samisk ungdom i deres møte med annen urfolksungdom og ungdom fra andre arktiske strøk.

Samisk kunstneravtale

Sametinget og Sámi Dáiddárráđđi/Samisk kunstnerråd inngikk i 2004 en samarbeidsavtale som innebærer at partene fører årlige forhandlinger om rammen for en samisk kunstneravtale. I august 2011 ble partene enige om at rammen for kunstneravtalen for 2012 skal være på kr 6 295 000. Dette tilsvarer en økning på kr 380 000 i forhold til kunstneravtalen i 2011.

Avtalen omfatter følgende tiltak:

kunsthond kr 700 000

stipend til samiske kunstnere kr 2 450 000

driftsstøtte til samiske kunstnerorganisasjoner og Samisk kunstnerråd kr 2 150 000

innkjøpsordning for samisk billedkunst og dáiddaduodji kr 370 000

faglig veiledning kr 275 000

visningsvederlag kr 50 000

innkjøpsordning for skjønnlitteratur, joik og musikk kr 300 000

Samisk kunstnerråd forvalter avsetningene i avtalen med unntak av innkjøpsordningen for billedkunst og dáiddaduodji, som forvaltes av RiddoDuottarMuseat.

Sametingets ungdomspolitiske utvalg

Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU) fungerer som et kontaktledd mellom samisk ungdom og Sametinget, men også som høringsinstans og som "vaktbikkje" overfor Sametinget når det gjelder ungdomssaker. På den måten kan SUPU bistå Sametinget i utformingen av tingets ungdomsprofil og ungdomspolitik.

SUPU har i 2011 hatt seks møter. Utvalget har også deltatt på ulike konferanser og seminarer, med innlegg og deltakelse i paneldebatter ved noen anledninger. SUPU har videre hatt informasjonsstand på idrettsarrangement og besøkt ulike videregående skoler for å informere om SUPU, Sametinget og Møtesekretærer: Ellen Mienna/Ellen Aina Eira

om innskriving i Sametingets valgmanntall. SUPU var medarrangør av ungdomsseminar og workshop under Riddu Riđđu-festivalen.

På det årlige møtet mellom SUPU og Barneombudet var tema ulike samiske spørsmål som læremidler, nordisk samarbeid og demokratisk deltakelse for samiske barn.

I forkant av kommune- og fylkestingsvalget oppfordret SUPU på sin blogg og på Facebook unge til å benytte seg av sin stemmerett. SUPU vil følge evalueringen av prøveordningen med stemmerett for 16-åringer i utvalgte kommuner, med tanke på SUPUs arbeid for å senke aldersgrensen for å kunne skrive seg inn i Sametingets valgmanntall.

SUPU var medarrangør av Samisk parlamentarisk råds ungdomskonferanse i Saarisälki i Finland. Temaer for konferansen var tradisjonell kunnskap og turisme. Sammen med ungdomsrådene ved sametingene i Sverige og Finland arrangerte SUPU et miniseminar om ungdomspolitik for Samisk parlamentarisk råd. Ungdomsrådene ga også innspill til sluttdokumentet fra den samiske parlamentarikerkonferansen, og hadde et eget saksfremlegg om opprettelse av et felles samisk ungdomsråd tilknyttet Samisk parlamentarisk råd. Dette ble senere vedtatt av Samisk parlamentarisk råd.

SUPUs leder deltok i Sametingets delegasjon til årets sesjon i Permanent Forum for urfolk. Der ble det blant annet etablert kontakt med UN Indigenous Youth Caucus.

Ungdommens maktutredning er et utvalg som skal utrede unges makt og deltagelse i samfunnet. Utvalget er oppnevnt av regjeringen. SUPU har gitt innspill til utredningen. De tok blant annet opp hvordan det negative mediefokuset på samiske saker kan gjøre det vanskelig for samiske barn og unge å søke innflytelse når det gjelder samiske spørsmål. Her viste de til saken om Tromsø kommunes innlemmelse i samisk språkforvaltningsområde. Å vise seg fram som engasjert samisk ungdom kan føre til stor belastning for den enkelte. Utvalgets rapport ble lagt frem i desember 2011.

Søkerbaserte virkemidler til kultur

Tilskudd til musikkutgivelser

Med denne ordningen ønsker Sametinget å øke antall tiltak innen samiske musikkuttrykk, og dermed sikre tilgangen på samisk musikk. I budsjettet for 2011 var det avsatt kr 1 900 000 til musikkutgivelser. Det ble bevilget kr 1 962 000 hvor 13 av 30 prosjekter fikk støtte til musikkutgivelser. Det ble til sammen søkt for prosjekter for kr 5 495 000. Av årets prioriteringer var blant annet musikk for barn og musikkutgivelser med unge samiske artister prioritert. Lars Ante Kuhmunen, Rolffa, Alit Boazu, Elin Käven, Ivvar, Axel Ante fikk blant annet tilskudd fra Sametinget over denne ordningen.

Tilskudd til litteratur

Med denne ordningen vil Sametinget legge til rette for at det blir flere utgivelser av samisk litteratur. I budsjettet for 2011 var det avsatt kr 4 586 000 til litteratur. Kr 2 586 000 ble bevilget over søkerbaserte virkemidler på kultur, mens kr 2 000 000 ble gitt over Samefolkets fond. Det kom inn 63 søknader hvor av 24 søknader ble innvilget. Samlet fordeling visste at til sammen ble det gitt tilskudd til skjønnlitteratur på 64 %, faglitteratur på 24 % og lydbøker på 12 %.

Sametinget har vært opptatt av å yte tilskudd til utgivelser både på sør-, lule- og nordsamisk. Det ble gitt støtte til 3 prosjekter med parallelle utgivelser, 15 prosjekter på nordsamisk, 3 på lulesamisk og 3 sørsamiske.

Kulturtiltak for barn og unge

Sametinget ønsker å legge til rette for varierte kulturaktiviteter for barn og unge. I 2011 var det derfor satt av kr 2 130 000 til kulturtiltak for barn og unge, etter revidering og tilbaketrekninger. Det ble bevilget prosjekter for kr 2 615 800. Det ble til sammen søkt for prosjekter for kr 5 607 000.

Av 62 søknader ble 34 søknader bevilget støtte. 2 søknader ble sendt i retur uten realitetsbehandling.

Sametinget yter støtte til mange varierte prosjekter som er tilrettelagt for samiske barn og unge. Blant annet er det gitt støtte til flere musikktiltak hvor barn og unge er deltakere og aktivt kan være med å lære å utøve musikk. Her kan nevnes tilskudd til joikekurs tilrettelagt for barn og unge, idol for samiske barn og unge, samt konsert/dukketeater, kalt kalt Jienáš - "den lille stemmen". Sametinget ser også en økning av søknader rettet for samisk teatervirksomhet.

Andre kulturtiltak

Sametinget ønsker et mangfold av samiske kulturelle aktiviteter. I 2011 var det derfor avsatt kr 4 226 000 til andre kulturtiltak, etter revidering og tilbaketreknings. Det ble bevilget støtte til prosjekter for kr 4 243 000. Det ble til sammen søkt prosjekter for kr 14 610 000. Det kom inn totalt 171 søknader, og av disse fikk 89 søkere bevilget tilskudd. 17 søknader ble ikke tatt opp til realitetsbehandling, mens 2 søknader ble tilbaketrasket av søkere.

Sametinget ser en økning på søknader til markering av Samefolkets dag hvor tilskuddsmottakere er fordelt over hele Sápmi. Sametinget yter også støtte artisthonorar til festivaler både av små og store varianter over denne ordningen. Videre ser Sametinget en økning i antall duodji-prosjekter hvor flere og flere ønsker å arrangere kurs. Det arrangeres også mange store kulturarrangementer hvor Sametinget er en stor finansieringsaktør.

Samiskspråklige tegneserier

Sametinget vil at det skal gis ut samiskspråklige tegneserier. I budsjettet for 2011 var det avsatt kr 460 000 til dette formålet. Det kom 2 søknader om tilskudd, hvor av 1 prosjekt ble innvilget med kr. 460 000.

Samiske forlag

Sametinget vil legge til rette for aktive samiske forlag. I budsjettet for 2011 var det derfor avsatt kr 2 750 000 til disse. Det ble bevilget kr 2 956 000. Det kom inn 6 søknader. Hele budsjettet avsatt til samiske forlag fordeles til forlagene som basistilskudd, aktivitetstilskudd og tilskudd til markedsføring og distribusjon. Klagebehandling gjorde at budsjettet hadde et overforbruk. Sametinget er tilfreds med at forlagene som oppfyller tildelingskriteriene er solide med omsetning på over kr 500 000 og at samiskspråklige utgivelser utgjør minimum 75 % av bruttoomsetningen slik det kreves etter tildelingskriteriene.

Samiske møteplasser

Sametinget anser det som viktig å ha møteplasser som fungerer som arenaer for formidling og utvikling av samisk språk og kultur. I budsjettet for 2011 var det derfor bevilget kr 1 175 000 til samiske møteplasser. Det kom inn 13 søknader på totalt kr 2 334 500. Ikke alle fikk tilskudd over denne ordningen da søkere ikke hadde aktiviteter rettet mot barn, unge og eldre. Det ble gitt tilskudd til 6 møteplasser på til sammen kr 852 050 hvor av 3 møteplasser har fellesverksted for duodji. Utover dette har 3 møteplasser tiltak som direkte er knyttet aktiviteter rettet mot barn, unge og eldre. Antallet møteplasser som fikk tilskudd over denne ordningen er det samme som i 2010.

Investeringsstøtte til samiske bokbusser

Sametinget vil opprettholde og utvide det samiske bokbusstilbudet. I budsjettet for 2011 var det derfor avsatt kr 2 500 000 til innkjøp av samiske bokbusser. Av prioriteringene framgikk det at samisk bokbuss til lulesamiske områder er prioritert. Hele det avsatte beløpet gikk til Tysfjord kommune, som har en bokbusstjeneste i lulesamisk område. De har også et samarbeid med nærliggende kommuner på svensk side.

5 Næring

Sametingets hovedmålsetting innenfor næring er at vi vil ha et sterkt og allsidig næringsliv som tar hensyn til samisk kultur, natur og miljø i samiske områder. Vi må opprettholde den sysselsettingen

som allerede finnes innenfor ulike næringer. Fraflyttingen fra samiske områder er stor, spesielt blant kvinner. Vi ønsker derfor en økt andel kvinnelige foretakseiere og næringsutøvere. Dette vil bidra til sterke og levende samfunn der folk vil bo.

Sametinget arbeider på ulike måter for å oppnå disse målsettingene. Vi har omfattende dialog med statlige myndigheter, både i form av møter, konsultasjoner og næringsforhandlinger på ulike næringer. Vi har også dialog med næringsorganisasjoner, kommuner og med tilskuddssøkere. Samiske næringer er ofte arealkrevende. Mye av arbeidet som skjer med arealrettigheter i Sametinget, er en del av rammebetingelsene for samisk næringsutvikling.

Sametingets melding om næringsutvikling

Sametinget har utarbeidet en melding om næringsutvikling. Hovedmålet for næringsutviklingsarbeidet er å skape et sterkt og allsidig næringsliv, et næringsliv som bygger på og tar hensyn til samisk kultur, natur og miljø, og å skape et næringsliv som danner grunnlag for livskraftige lokalsamfunn der mennesker ønsker å bo.

I meldingen er fem innsatsområder prioritert. Disse er rammebetingelser i primærnæringene, attraktive lokalsamfunn, kulturnæringer, og innovasjon, forskning og verdiskaping. Det siste innsatsområdet er kompetanseheving og nyskaping. I den fremtidige næringspolitikken vil det bli større oppmerksomhet på kulturnæringer og samisk kultur. Sametinget har valgt å inkludere samisk reiseliv og duodji i begrepet kulturnæringer. Målene og strategiene i næringsmeldinga er innarbeidet gjennom tiltak i budsjettet for 2012. Sametingsrådet har allerede vedtatt en programbeskrivelse for verdiskapingsprogram for næringskombinasjoner og samisk reiseliv.

Sametinget har fått utarbeidet en analyse av utviklingen i 22 kommuner i samiske områder. Analysen dannet grunnlaget for arbeidet med meldingen om næringsutvikling. Analysen viser at samiske områder har store utfordringer på en rekke områder. Det dreier seg blant annet om å holde oppe lønnsomheten, innovasjoner og etablererfrekvensen og vekst i næringslivet. Samiske områder har også utfordringer med å beholde bosettingen. Det har sammenheng med lavere fødselsoverskudd og flytting fra distriktene til større tettsteder. Det positive er at utdanningsnivået i flere samiske områder er høyere enn utenfor de samiske områdene. Rapporten viser at de fleste samiske områder er lite attraktive med tanke på bosted, men er litt bedre med tanke på bedriftsattraktivitet. Mange samiske kommuner kommer bedre ut av analysen når man ser på servicetjenester som handel, overnatting, servering og aktiviteter.

Sametinget skal få utarbeidet en ny analyse av utviklingen i kommuner i samiske områder. Denne er utvidet til å gjelde også to sørsamiske kommuner. Analysen skal ha større fokus på innovasjoner, innvandring og utdanningsnivå.

Samarbeid

Stortingsmelding om ny landbruks- og matpolitikk

Sametinget har gitt innspill til stortingsmeldingen om ny landbruks- og matpolitikk. I innspillet la Sametinget vekt på at meldingen burde gi bedre økonomiske vilkår til bøndene, sikre rekruttering til jordbruksnæringen og ha en variert bruksstruktur over hele landet. Sametinget ville også at meldingen skulle legge vekt på arktisk landbruk og at dette kom inn i nordområdepolitikken. Sametinget foreslo å regionalisere jordbrukspolitikken, bedre utnyttelsen av utmarka til sauebeite og å satse på reiseliv. Sametinget ba om utvidete roller i forbindelse med jordbrukspolitikken i samiske områder der konsultasjonsavtalen skulle brukes.

Sametinget ble tidlig i prosessen med stortingsmeldingen kjent med at i stedet for å lage en egen reindriftsmelding, blir reindriftnæringen omhandlet i denne meldingen. På bakgrunn av utviklingen siden forrige stortingsmelding om reindrift og de mange utfordringene reindriftnæringen står

overfor, ba Sametinget om at det lages en egen melding om reindriftsnæringen. Sametinget mener det er viktig med en grundig og helhetlig behandling av alle forhold i næringen.

Sametinget deltok i noen møter og konsultasjonsmøter med Landbruksdepartementet. Prosessen må betraktes som lite inkluderende for Sametingets del, både med tanke på reindriftsnæringen og jordbruksnæringen.

I den endelige meldingen som ble lagt fram i desember 2011 er få av Sametingets innspill om jordbruk tatt med i meldingen. Det som er tatt med, er blant annet arktisk landbruk, jordbruk over hele landet og regionalisering av jordbrukspolitikken. I stortingsmeldingen er ikke jordbruk i samiske områder nevnt. Sametingets rolle i utformingen av jordbrukspolitikken er heller ikke med i meldingen.

I likhet med de samiske landbruksinteressene som Sametinget fremmet i konsultasjonene, finner vi lite av Sametingets innspill om reindrift i stortingsmeldingen. Selv om stortingsmeldingen nå er ferdig, vil Sametinget fortsatt arbeide for at Stortinget tar større ansvar for reindriften og forankrer dette i en egen stortingsmelding om reindriften.

Sametinget anser det som alvorlig at konsultasjonene om tiltakene i Stortingets landbruks- og matpolitisk melding aldri ble formelt avsluttet. Sametinget vil følge opp dette overfor Landbruks- og matdepartementet, som det ansvarlige departementet i denne saken, og med Fornyings-, administrasjons-, og kirke departementet, som det ansvarlige departement for samiske saker.

Marine næringer

Samene har drevet fiske så langt tilbake som det finnes historiske kilder. Samenes rett til ressursene i havet og elvene, og retten til å utnytte disse, er en avgjørende del av det materielle grunnlaget for samisk kultur. Sametinget ønsker en fremtidsrettet og helhetlig politikk, hvor Sametinget er en av premissgiverne for utvikling av fiskeripolitikken i Norge. Sametinget prioriterer arbeidet med å sikre samenes rettigheter til fiske, de marine ressursene og til bruken av elver og kyst- og fjordområder. Sametinget har i løpet av 2011 gjennomført konsultasjoner og møter i forbindelse med revidering av forskrift for forvaltning av kongekrabbe, sjølaksefiske i samiske områder og regulering av fiskeriene og sjøpattedyr for 2011.

Kystfiskeutvalget

Gjennom konsultasjoner om Kystfiskeutvalgets innstilling (NOU 208:5), er Sametinget og Fiskeri- og kystdepartementet blitt enig om å styrke retten til fiske for befolkningen i sjøsamiske områder, slik Sametinget ønsket i sin høringsuttalelse. Avtalen er en minimumsløsning som blant annet innebærer at retten til fiske blir styrket gjennom at nye bestemmelser tas inn i gjeldende lovverk.

Denne minimumsløsningen kan sammenfattes i 7 punkter:

Det fastsettes en ny lovbestemmelse om lovfesting av retten til å fiske i deltakerloven. Bestemmelsen må sees i sammenheng med vektleggingsbestemmelsen i havressurslovens § 11.

Lovforslaget innebærer en lovmessig beskyttelse av retten til fisket og innebærer samtidig at de som har denne retten skal prioriteres foran alle andre ved ressursknapphet.

Det fastsettes en egen vektleggingsbestemmelse i havressursloven. Vektleggingsbestemmelsen medfører at det ved alle forer for regulering skal legges vesentlig vekt på samisk bruk og denne brukens betydning for samiske lokalsamfunn.

Det fastsettes i forskrift et forbud mot større båter (over 15 meter) inne i fjordene.

Lovfestes en adgang for identifisering og anerkjennelse av lokale historiske rettigheter.

Samisk medbestemmelse i ressursforvaltningen - fjordfiskeremnd

Lovbestemmelse om forholdet til folkeretten i deltakerloven, noe som innebærer en stadfesting av at deltakerloven skal praktiseres i samsvar med Norges folkerettslige forpliktelser, og at loven gjelder innenfor rammene av folkerettens regler om urfolk og minoriteter. Bestemmelsens viktigste funksjon er at den synliggjør eksisterende folkerettslige forpliktelser.

Tiltak:

Avsetning av en årlig grunnkvote av torsk. Sametinget drøfter og realitetsbehandler dette punktet når det er etablert enighet om lovfesting av prinsippene om anerkjennelse og sikring av fjord- og kystfisket i tradisjonelle sjøsamiske områder.

Imidlertid er det enighet om at rette til fiske skal være mulig å leve av alene eller i kombinasjon med annen virksomhet. Retten skal være gratis og skal bidra til økning i antall fartøy og fiskere i området.

De foreslåtte tiltakene kan anses som et viktig første skritt på vei mot en full sikring og anerkjennelse av samenes og den øvrige lokalbefolknings rettigheter til de villevende marine ressurser etter intern rett og folkeretten. En anerkjennelse av den historiske retten til fiske som samer og andre har i sjøsamiske områder, er påkrevd i den videre prosessen med revitaliseringen av sjøsamenes kultur og levesett.

Sametinget ser det som en stor utfordring for statlig- og fylkeskommunal sektor i Finnmark, Troms og Nordland, å få på plass en finansiering av fartøy og fiskemottak som gjør at innbyggerne får mulighet til å bruke sine tilbakeførte fiskerettigheter og delta aktivt i fisket.

Fiskerireguleringer

Fiskeri- og kystdepartementet og Sametinget har i fellesskap gått gjennom Fiskeridirektørens forslag til regulering av fisket i 2012. Sametinget tok spesielt opp problemstillingen om å forby fisket med store og havgående fartøy i nordnorske fjorder.

Departementet vil følge direktoratets forslag om ikke å tillate fiske etter lodde innenfor 4 nautiske mil i 2012. Videre klargjøring av spørsmålet om et forbud mot fiske innenfor fjordlinjene for fartøy over en viss størrelse, vil være en av mange oppgaver som den foreslåtte fjordfiskeremnda skal vurdere.

Bestanden av norsk kysttorsk er lav, men på grunn av en aktiv oppbyggingsplan for bestanden er den nå tatt ut av rødlista for naturtyper. Forvaltning av kysttorsken har stor betydning for fisket i sjøsamiske områder, da denne bestanden har hele sin livssyklus i fjordene og ved kysten. Til grunn for oppbyggingsplanen ligger en restriktiv reguleringsmodell i store områder. Ut fra dette har Sametinget videreført sitt arbeid ovenfor myndighetene med å ivareta det samiske perspektivet i forvaltning og oppbygging av norsk kysttorsk. Dette innebærer blant annet at fartøy over 15 meter må drive sitt fiske utenfor eksisterende fjordlinjer, mens trålere og store og havgående fartøy må fiske utenfor 12 og 6 nautiske mil fra land, alt etter størrelse.

Norske myndigheter har i fellesskap med russiske myndigheter besluttet å åpne for et loddefiske i 2012. Sametinget har i perioden etter åpningen i 2009 stilt seg negativt til åpningen av loddefisket, ettersom man i dag ikke vet hvordan et slikt fiske vil innvirke på resten av det økologiske marine systemet i Barentshavet, på kysten og i fjordene i Nord Norge. Sametinget anser det derfor som viktig å utarbeide en flerbefolkningsforvaltningsmodell for Barentshavet som også omfatter pelagisk fisk (sild, lodde m.m) og sjøpattedyr.

Kongekrabbe

Sametinget går inn for at kongekrabben forvaltes etter nærhets- og avhengighetsprinsippet, noe som innebærer at de små lokalsamfunnene langs kysten, og dermed den minste flåten, skal sikres førsterett til fisket, herunder også høsting av kongekrabbe i sine nærområder. Særlig gjelder dette i fjordområdene.

Sametinget er tilfreds med at Fiskeri- og kystdepartementet fulgte Sametingets forslag i 2010 om å ikke tillate fritt fiske etter kongekrabbe øst for 26 0 Ø. Sametinget har registrert at Fiskeridirektoratet i ettertid har hatt en sterk nedgang i antall saker som omfatter ulovlig fangst av kongekrabbe i dette området.

Sametingspresidenten signalisert i november 2011 at Sametinget vil vurdere å tillate fangst av kongekrabbe for fartøy under 15 meter.

Anadrome laksefisk

Fiskereguleringene i elv og sjø for 2012

Sametinget har i 2011 opprettet et arbeidsutvalg som arbeider med fiskereguleringene i elv og sjø for 2012. Arbeidsutvalget har kommet med et forslag til fiskereguleringer i elv og sjø for 2012, samt en langsiktig strategi for reguleringene. Utvalgets forslag til reguleringer fra 2012 innebærer en utvidelse av fisketiden for kilenot, spesielt for Nord-Troms. Når det gjelder elvefiske, legger arbeidsutvalget til grunn fylkesmennesenes forslag om å opprettholde beskatningen på dagens nivå i de fleste vassdragene. Videre mener arbeidsutvalget at fredningssoner kan brukes som hovedvirkemiddel for å regulere uttaket av fisk i vassdrag i Finnmark, der dette er egnet. Arbeidsutvalget har også foreslått at det bør settes i gang et prosjekt med sikte på å kartlegge og systematisere tradisjonell kunnskap som skal ligge til grunn for forvaltningen av laks.

Arbeidsutvalgets rapport dannet grunnlaget for konsultasjonene med direktoratet for naturforvaltning om reguleringene. Sametinget har i konsultasjoner med Direktoratet for naturforvaltning blitt enig om et høringsutkast som ble sendt på høring, med høringsfrist 20. januar 2012. Arbeidsutvalgets rapport og Sametingets merknad etter konsultasjon om behovet for en utvidelse i regionen ”kysten av Finnmark”, er vedlagt høringen.

Forhandlinger med Finland om Tanavassdraget

Det har i 2011 vært møte på ministernivå om igangsettelsen av reforhandling av overenskomsten mellom Norge og Finland om Tanavassdraget. Tana Fiskeforvaltning og sametingene i Norge og Finland vil bli trukket nært inn i forhandlingene, som vil starte på nyåret. Sametinget skal sitte i det norske forhandlingsutvalget. Den norsk-finske forskningsgruppen la frem sine forskningsresultater i Utsjok i november. Samtidig fikk norske og finske rettighetshavere og sametingene i Norge og Finland mulighet til å utveksle informasjon om de forestående regionale forhandlingene. Forhandlingene førte ikke fram i år og forhandlingene vil bli tatt opp i nasjonale forhandlinger. Sametinget vil fremover diskutere forhandlingsgrunnlaget med Miljøverndepartementet.

Lokalforvaltning i Neidenvassdraget

Sametinget har i kontakt med Miljøverndepartementet diskutert igangsettelsen av prosessen med lokal forvaltning i Neiden i løpet av neste år.

Havbruk

Sametinget er bekymret for arealbrukskonflikter mellom tradisjonelt fjordfiske og oppdrettsnæring, og miljøkonsekvenser når det gjelder blant annet det store antall rømninger i oppdrettsnæringen. Oppdrettsnæringen må ikke true de naturlige fiskestammene og må ha en driftsform som tar hensyn til miljøet. Det er viktig at oppdrettsnæringen drives på en måte som ikke er til hinder for tradisjonelt fiske verken i sjø eller i elv.

Sametinget deltok og holdt innlegg på workshopen Salmon Voices i München i oktober. Workshopen tok opp hvordan oppdrettsnæringen oppleves for urfolk i Canada og Norge. Hun understreket at tradisjonell kunnskap skal være en del av grunnlaget i lakseforvaltningen. Hun etterlyste at oppdrettsnæringen selv ble oppmerksomme på urfolksperspektivet. Formålet med turen var å knytte kontakt med urfolk i Canada som opplever liknende problemstillinger som Sametinget i forbindelse med lakseforvaltning.

Sjøpattedyr

Regulering og forvaltning av kystsel er et sentralt ledd i Sametingets kyst- og fiskeripolitikk. Sametinget ønsker å forvalte de marine fjordressursene på en samlet og bærekraftig måte. Sametinget går inn for å ha en levedyktig selbestand i samiske områder, men at bestanden av sel holdes på et nivå som bevarer de lokale fiskebestandene som sjøsamene og andre er avhengige av for å opprettholde næring og kultur.

Sjøpattedyrrådet ble nedlagt den 31.12.2011, og Fiskeridirektoratet avsluttet med dette tidligere praksis med åpne høring av forslag til kvotefastsettelse og reguleringsforslag for sjøpattedyr. Sametinget har i 2011 gjennomført møter og konsultasjoner med Fiskeridirektoratet for å få inkorporere bruk av lokal kunnskap i forskning og forvaltning av sjøpattedyr, gjeninnføre åpne høringer av forslag til kvoter og forvaltning av kystsel i 2012, og kompensasjonsordninger ved felling av kystsel. Fiskeridirektoratet har fulgt opp Sametingets oppfordring og gjennomført åpne høringer av forslag til kvoter og forvaltning av kystsel i 2012, samt gått inn for å innføre kompensasjon for felling av kystsel.

Økologi – Gjenvekst av taesskog

Havforskningsinstituttet har etablert en ny feltstasjon i Finnmark, lokalisert til østsiden av Porsangerfjorden. Havforskningens mål er å gjenreise rike bestander av kystfisk i nordnorske fjorder. Porsangerfjorden er i denne sammenheng valgt ut som utsettingsområde. Sametinget har gitt kr 500 000 i støtte til gjennomføring av prosjektet ”Gjenvekst av nedbeitet taesskog – kalkingsprosjekt”.

Samarbeid med fiskeriorganisasjoner

Sametingspresidenten hadde møte med ledelsen i Norges Fiskarlag i mai 2011. Blant temaene som ble gjennomgått var fiskeriforvaltning generelt og partenes syn på forslagene til Kystfiskeutvalgets innstilling. Begge parter var positivt innstilt på å opprettholde kontakten og orientere hverandre om aktuelle fiskeripolitiske saker.

Jordbruk

Sametinget har gitt innspill til jordbruksforhandlingene til Landbruks- og matdepartementet. Sametinget la spesielt vekt på å få bedre lønnsomhet i jordbruksnæringen og at jordbruket må få et inntektsløft. Sametinget foreslo å halvere den høye egenandelen ved avlingskader og overvintringsskader. Resultatet av jordbruksforhandlingene er skuffende for samiske områder. Noe inntektsvekst ble det, men ikke nok til dekke kostnadsveksten. Det er fortsatt et stort gap mellom inntektsveksten i jordbruket og i samfunnet for øvrig.

Det er store utfordringer med å få finansiert nye driftsbygninger i jordbruket.

Finansieringsordningene dekker ikke merkostnadene for samiske områder i forhold til sørlige deler av landet. Sametinget har finansiert flere store bygg, men utfordringen ligger i å få restfinansiering på plass i flere av disse byggesakene. Det er viktig å ha tidsmessige driftsbygg som unge vil drive. Sametinget har som mål å opprettholde jordbruket i samiske områder.

Innenfor geitenæringen er det utfordringer med flere sykdommer det siste tiåret. I Sør-Norge har geitebøndene blitt kvitt disse ved å tømme og rengjøre driftsbygningene. Mange geitebruk i Troms er ikke kvitt disse sykdommene. Sametinget er bekymret for denne utviklingen, og har bedt geitenæringen om å orientere Sametinget om utviklingen.

Sametinget har i samarbeid med Fylkesmannens landbruksavdeling, Finnmark fylkeskommune og Innovasjon Norge lagt til rette for å skape optimisme i jordbruket i Ávjovárri urfolksregion. De berørte kommunene, Porsanger, Karasjok og Kautokeino, har videreført dette og utarbeidet et hovedprosjekt for denne satsingen. Kommunene legger opp til et tre-årig prosjekt. Hvis prosjektet blir vellykket, kan dette kan ha overføringsverdi for andre områder.

Reindrift

Sametingets innspill til reindrifftsavtalen for 2012/2013 ble behandlet i plenum i november 2011. I innspillet legger Sametinget vekt på samarbeid og konsultasjoner med Landbruks- og matdepartementet om reindriftpolitikk og forvaltningen av denne, virkemiddelordningene i avtalen, reindriften arealer, rovvilt, avgifter i reindriften, helse, likestilling, markedssituasjonen og reintallstilpasning.

Sametinget vil presentere sitt innspill overfor avtalepartene Norske Reindriftssamers Landsforbund og staten ved Landbruks- og matdepartementet på nyåret 2012.

Norsk- svensk reinbeitekonvensjon regulerer reindriften på grenseovergangen mellom Norge og Sverige. Sametinget er opptatt av å sikre en god løsning for næringsorganisasjoner i reindriften som berøres av konvensjonen. På bakgrunn av et møte mellom den norske og den svenske sametingspresidenten, ba det norske Sametinget om konsultasjoner med Landbruks- og matdepartementet om saken. Konsultasjon med departementet ble avholdt i april 2011. Tema for konsultasjon var den videre fremdriften i arbeidet med norsk-svensk reinbeitekonvensjon. Sametinget er i samtale med svenske Sametinget, Norske Reindriftssamers Landsforbund og Svenska Samernas Riksförbund om et mulig omforent forslag som skal presenteres for regjeringene i Norge og Sverige.

Likestilling i reindriften

Tradisjonelt er det likestilling mellom kjønnene i reindriften, men denne er gjennom årene blitt svekket gjennom lov- og forskriftsreguleringer. Sametinget har tatt opp likestillings spørsmålene gjentatte ganger i forbindelse med reindrifftsforhandlingene. Reindriften er arbeidskrevende, og kvinnene og de unges plass er derfor sentral i nærings sammenheng. I Sametingsrådets melding om samisk reindrift 2009, har Sametinget lagt vekt på at reindrift er en familiebasert næring, der kvinner har en sentral plass som arbeidskraft, kunnskapsbærer og kunnskapsleverandør til den yngre generasjon.

Ved reindrifftsforhandlingene om reindrifftsavtalen 2010/2011 ble avtalepartene enige om å nedsette en arbeidsgruppe som skulle gå igjennom og vurdere eksisterende utredningsmateriale om likestilling i reindriften, samt å foreslå tiltak for å fremme likestillingsaspektet i næringen. Sametinget ga innspill til arbeidsgruppen om Sametingets arbeid for å fremme likestilling i reindriftnæringa. Rapporten fra arbeidsgruppen ble avlevert i oktober 2010. Sametinget ga en høringsuttalelse til denne rapporten som ble oversendt til Landbruks- og matdepartementet i 2011. Sametingets oppfølging i denne saken vil være å påse at arbeidsgruppas forslag til tiltak prioriteres og følges opp.

Forskrifter til reindrifftsloven

Sametinget har vært i konsultasjoner med Landbruks- og matdepartementet om forskrift om avgift ved brudd på bruksregler og forskrift om tvangsmulkt. I konsultasjonene har Sametinget hatt fokus på forhold i forskriften ved brudd på bruksreglene. Sametinget fremmet følgende:

- Sametinget er positiv til at det utarbeides forskrifter om sanksjoner ved brudd på bruksreglene og tvangsmulkt.
- Forskriftene skal ha en utforming som gjør at de lett kan leses av den enkelte bruker.
- I forskriftene må det komme fram henvisninger til forvaltningslovens regler, slik at de enkelte utøverne er klar over sine prosessuelle rettigheter.

- Sametinget er positiv til at avgiftskrav ved brudd på bruksreglene rettes mot den enkelte siddaandelsinnehaver(e). Det er et viktig prinsipp at sanksjonsbestemmelser og erstatningskrav mot reindriften rettes mot den ansvarlige reineier, og ikke reinbeitedistriktene slik praksisen har vært til nå.
- Sametinget ønsker en nærmere avklaring om hvem/hvilket organ som skal avgjøre om det er grunnlag for å ilegge bot, avgjøre botutmålingen, dokumentasjonskrav, samt avklare og fordele skyld.
- Sametinget ønsker å vurdere muligheten for bruk av skjønn ved fastsettelse av avgifter i stedet for faste satser, og at det settes et maksimumsbeløp for avgiftene.
- Sametinget har etterspurt departementets vurderinger mht. til klageadgangen, særlig om at både områdestyrene og reindriftstyret kan ilegge avgift.
- Sametinget har gitt innspill på at det må vurderes å skille mellom "forsettelig" og "uaktsomhet". Det er urimelig at uaktsom handling som gjøres ved et uhell eller grunnet en nødssituasjon, straffes like hardt som en fortsettlig handling.

Sametinget er kjent med at departementet har innarbeidet våre synspunkter i forskriften og har gitt sin tilslutning til denne.

Med hensyn til prosessen med endring av reindriftsforvaltningen har Sametinget presisert at det kan virke uhensiktsmessig å iverksette et nytt sanksjonsregelverk til reindriftsloven. Dette så lenge det er stor usikkerhet omkring spørsmålet om hvordan reindriftsforvaltningen blir i framtiden. Spørsmålet om forvaltningsnivåer og oppgaver griper inn i forskriftens innhold og håndhevelsen av regelverket. Dermed kan det skapes enda mer usikkerhet om hvem som skal håndheve dette nye forskriftsverket og hvor lenge. Dette er noe som gir liten forutsigbarhet og skaper usikkerhet for reindriftsutøverne.

Når Sametinget likevel valgte å gi tilslutning til dette forskriftsverket, er det på bakgrunn av at vi anser det som viktig å få på plass et regelverk som kan anvendes ved brudd på bruksreglene. Det er av viktighet for næringen selv og for omverdenen. Det er særlig viktig for å sikre reindriftsorganenes egen medvirkning til håndhevelsen av dette regelverket.

Endring av reindriftsforvaltninga

Sametinget ble ved nyhetsmelding i april 2011 på Landbruks- og matdepartementets nettsider kjent med at reindriftsforvaltningen skal endres. Dette skal skje ved avvikling av områdestyrene og flytting av områdekantorene under Fylkesmannen. Sametinget var ikke gitt noen informasjon om at slikt var vurdert.

Landbruks- og matdepartementet oversendte senere Sametinget et notat der organiseringsendringene ble begrunnet. Sametinget stilte sammen med Norske Reindriftsamers Landsforbund til et informasjonsmøte i mai om departementets beslutning. Sametinget og Norske Reindriftsamers Landsforbund informerte på sin side om forslag til et utvalg for utredning av organiseringen av reindriftsforvaltningen. Det var enighet om at Sametinget skulle plenumsbehandle saken før departementet foretok seg noe videre. Sametinget fattet vedtak i saken under plenum i juni 2011 hvor det framkommer at departementets beslutning om endring av reindriftsforvaltningen var fattet uten at dette har skjedd etter konsultasjoner i henhold til Konsultasjonsprosedyrene mellom Sametinget og statlige myndigheter. Til tross for dette ble Sametinget invitert til konsultasjoner som var avgrenset til spørsmålet om gjennomføring av den besluttede endringen. Konsultasjoner om gjennomføring av en allerede fattet beslutning innebærer ikke reelle konsultasjoner, Sametinget kunne derfor ikke stille til et slikt møte. Landbruks- og matdepartementet sendte i september sitt forslag til avvikling av områdestyrene på høring. Denne blir tatt til behandling i Sametingets plenum i februar 2012.

En endring av reindriftsforvaltningen må forutsettes å innebære en videreføring av samepolitikken der målsettingen er at avgjørelsesmyndighet i saker som i særlig grad berører det samiske folk

overføres Sametinget. Grunnlovens § 110a om å legge til rette for at samene som folk kan sikre og utvikle sin kultur, språk og samfunnsliv legger klare føringer på hvordan den offentlige forvaltningen av reindriften organiseres. I forlengelsen av dette følger også at menneskerettslige forpliktelser om selvbestemmelse, selvstyre, deltakelse og prioritering over egen utvikling legges til grunn i vurderingene ved endringer av reindriftsforvaltninga. Ingen av disse forholdene har Landbruks- og matdepartementet vurdert og lagt til grunn ved sin beslutning og forslag i 2011. ILO har ved flere anledninger uttrykt at prosess og innhold henger tett sammen. Reelle konsultasjoner i god tro med målsetting om å oppnå enighet, og løsninger som samsvarer med gjeldende samepolitikk og internasjonale forpliktelser overfor samene som urfolk er avgjørende viktig i oppfølgingen av denne saken.

Rovvilt

Sametinget har fremmet en sak for styret i Samisk parlamentarisk råd om tapene beitedyrnæringen har grunnet fredet rovvilt. Samisk parlamentarisk råd vedtok å forankre dette i Kirkeneserklæringen 2011, samt innlede et sameparlamentarisk samarbeid for å få nasjonalstatene til å beskytte samiske næringer i rovviltutsatte områder.

Rovviltpolitikken i de ulike landene, Finland, Norge Sverige og Russland, har stor direkte innvirkning på primærnæringene i mange samiske områder. Politikken innenfor Den europeiske unionen legger føringer for den nasjonale rovviltpolitikken i våre land. Derfor vil Samisk parlamentarisk råd arbeide for at Finland og Sverige gjennom sine medlemskap, på best mulig måte ivaretar de samiske hensyn på dette saksområdet.

Samisk parlamentarisk råd understreker at det er Europarådet som legger rammene for medlemsstatenes arbeid med menneskerettigheter. Både Finland, Sverige, Norge og Russland er medlemmer i Europarådet, som har lagt minstestandarder for menneskerettighetene og fører tilsyn med etterlevelsen av de forskjellige konvensjoner og rekommandasjoner. Samisk parlamentarisk råd vil derfor arbeide for at de berørte stater følger opp sine forpliktelser rettet mot den samiske befolkning.

Samisk parlamentarisk råd vil opprette en komité med oppgave å utforme felles rovviltpolitikk og foreslå regler for forvaltningen. De respektive land forutsettes å stå for den praktiske forvaltningen og følge vedtatte regler.

For øvrig viser Samisk parlamentarisk råd til Kirkeneserklæringen, spesielt punkt 11 og statenes plikt til å sikre det materielle kulturgrunlaget for den samiske befolkningen.

Erstatningsordninger for tap av tamrein grunnet rovvilt

Miljøverndepartementet har etablert et prosjekt som tar sikte på å vurdere og eventuelt foreslå endringer av dagens erstatningsordning for tap av tamrein grunnet rovvilt. Prosjektets mandat var å utrede om, og i så fall hvordan, dagens erstatningsordning for tap av tamrein grunnet rovvilt bør legges om. Prosjektgruppa skal særskilt utrede en modell for en risikobasert erstatningsordning. Sametinget har gitt et foreløpig innspill til prosjektgruppa og vil følge opp denne saken gjennom konsultasjoner med Miljøverndepartementet.

Jinjevaerie sameby

Sametinget ble kontaktet av Jijnjevaerie sameby for bistand i forbindelse med Statkrafts vindkraftprosjekt i deres beiteområder. Samebyen har motsatt seg vindkraftprosjektet og har hatt advokatbistand. De har løftet saken inn for domstolen. Sametinget har hatt møte med Statkraft for å få en redegjørelse for vindkraftprosjektet og hvordan de har forholdt seg til samebyen. Sametinget har også tatt opp saken i våre møter med Utenriksdepartementet. Saken har gått runden innenfor domstolssystemet i Sverige. Den endelige behandlingen fikk saken i Miljööverdomstolen, der dom ble avsagt i november 2011. Samebyen fikk ikke hensiktsmessig medhold for en forsvarlig sikring av deres

reinbeiteareal. Det er ikke mulig å anke saken etter at den har vært behandlet i Hovrätten. Sametinget har vært i kontinuerlig kontakt med samebyen, og det jobbes nå for å finne en hensiktsmessig løsning for å fremme samebyens interesser både nasjonalt og internasjonalt.

Verdiskapingsprogram for næringskombinasjoner og samisk reiseliv

Sametinget har prioritert oppfølging av etablerte bedrifter i 2011. Det er gjennomført to oppfølgingsprosjekter, det ene i sørsamisk område og det andre i Sør- og Midt-Troms. Begge prosjektene er et ledd i verdiskapingsprogrammet for næringskombinasjoner og samisk reiseliv. Målgruppen var samiske etablerere som har etablert seg de siste fem årene. Oppfølging har skjedd over tre samlinger á 2 dager i ulike områder.

Sametinget engasjerte VINN og Norges Vel til å følge opp etablerere i sørsamisk område. Oppfølgingen skjedde i samarbeid med Nordland fylkeskommune. 12 personer fra 8 bedrifter deltok. Oppfølgingen har bidratt til større oppmerksomhet på bedriftsutvikling. På siste samling ble fire av bedriftene enige om å planlegge markedssamarbeid fra 2012, med mål om større markeder, økt omsetning og lønnsomhet.

I Sør- og Midt-Troms deltok 10 bedrifter. Av disse var 9 kvinner, det vil si 90 % av deltakerne. PricewaterhouseCoopers AS i Tromsø hadde ansvaret for denne oppfølgingen. Fokus har vært på hvordan man skal bygge identitet og sikre overskudd i bedriften, og derigjennom legge grunnlag for videre eksistens. Tilbakemeldingen fra deltakerne har vært at programmet har truffet meget godt når det gjelder deres behov som ferske etablerere. Spesielt det at man hele tiden har jobbet konkret med utviklingen av egen bedrift, og at man via prosesslederne og opplegget for øvrig har fått innblikk i andre etablereres erfaringer og utfordringer, trekkes fram som en styrke.

Sametinget har deltatt i prosessen med å utarbeide nye strategier for reiselivsutvikling i Nord-Norge. Det er holdt tre samlinger. Strategien skal være til nytte for virkemiddelapparatets prioriteringer innenfor satsing på reiselivet i nord.

Forum for verdiskapingsprogrammet for næringskombinasjoner og samisk reiseliv har hatt møte i august 2011. Både representanter fra næringsorganisasjonene og det offentlige deltok og ga innspill til tiltak for 2012 og 2013. På grunnlag av disse innspillene har Sametinget vedtatt en ny programbeskrivelse.

Duodji

Avtalepartene i duodji ble i 2010 enige om å ta en grundig gjennomgang av driftstilskuddsordningen for duodjiutøvere. Kontroll av ordningen ble satt i gang i 2011. Hensikten med dette er å kvalitetssikre ordningen og den dokumentasjonen som søkerne legger til grunn ved søknad om driftstilskudd. 21 duodjiutøvere som fikk driftstilskudd i 2010, ble plukket ut for kontroll. Regnskapsfirmaet Consis skal lage rapport over de funnene som gjøres i kontrollen, og arbeidet skal slutføres i 2012.

Asplan Viak har utarbeidet økonomisk rapport for utviklingen i duodjinæringen. Rapporten skal danne grunnlag for forhandlingene om en næringsavtale. Asplan Viak understreker at utvalget på 47 svar er for lite til å trekke pålitelige konklusjoner om utviklingen fra år til år. Av de som har svart er 75 % kvinner. Regnskapsåret 2009 danner grunnlaget for denne rapporten. Rapporten viser at salgsinntekten pr duodjiutøver ikke har endret seg fra 2008 til 2009. Driftsresultatet har faktisk sunket fra kr. 108.581 til kr. 83 684 i samme periode. Hovedårsaken kan være økte kostnader i næringen, men som følge av lite utvalg kan det være andre forhold som er årsaken. Økonomisk utvalg i duodji har holdt to møter i perioden. Økonomisk utvalg vil ha en mer grunnleggende rapport og bedre rapportering fra duodjiutøverne.

Forhandlingene om ny duodjiavtale startet i august 2011. Forhandlingspartnere er Sámiid duodji, Duojáriid ealáhussearvi og Sametinget. Partene ble enige om en avtale på 9,4 millioner kroner. 3 million kroner ble satt av til investerings- og utviklingstiltak, 0,33 millioner til kompetansetiltak og 3,6 millioner kroner til driftstilskudd. Ordningen med duodjistipend ble utvidet fra å gjelde bare videregående skole til også å gjelde høyskoleutdanning. Ordningen med støtte til duodjiutvalg ble avviklet og erstattet med prosjektstøtte til salgsfremmende tiltak. I likhet med tidligere år ble det satt av 1,56 millioner til to duodjiorganisasjoner. Innenfor duodjiavtalen skal det settes i gang et prosjekt på salg og markedsføring og et annet innen merkevarebygging. Kontroll av søkere som får driftstilskudd skal videreføres i 2012. Sametinget forpliktet seg til å utrede momsfrakt for duodjinæringen.

Representanter fra duodjinæringen tok i 2011 initiativ til et møte med Sametinget om etablering av et duodjiverksted i Karasjok og Porsanger. Initiativtakerne tok opp utfordringene med at duodjimiljøet ikke har gode nok vilkår for å utvikle duodjimiljøet i disse to kommunene.

Sametinget har finansiert et ett-årig duodjiprojekt i lulesamisk område. Hensikten med prosjektet er å motivere flere til å starte med duodji og få i gang samarbeid mellom duodjiutøvere.

Duodjeinstituttet har rettet opp de økonomiske forholdene ved stiftelsen. Sametinget har fått inn et styremedlem i Duodjeinstituttet, men Duojáriid ealáhussearvi har fortsatt ikke fått noen plass i styret.

Lærlingeordningen i duodji

Sametinget har gitt oppdrag til Opplæringskontoret for reindrift og duodji om å administrere lærlingeordningen i duodji. I 2011 har kontoret kontrakt med 15 lærlinger, hvorav 14 er jenter. Halvparten er fra Kautokeino og resten er fra andre områder i Finnmark, Troms og Sør-Trøndelag. To lærlinger ble ferdige med kontraktstida og to har opphevet lærekontrakten. Utfordringen i 2011 har vært at flere ikke har tilstrekkelig med teori når de søker om opptak.

Kvinnelige foretakseiere og næringsutøvere

Den høye andelen kvinnelige deltakere både når det gjelder etablerere i Troms og i lærlingeordningen for duodji er med på å oppfylle målet om flere kvinnelige næringsutøvere. Økonomisk rapport for duodji viser også at av de som er med i undersøkelsen, utgjør kvinnene 75 %. For øvrig er ca 3 % av fiskere kvinner, i jordbruket er kvinneandelen rundt 20 % og i reindriftsnæringen 13 %. Strukturelle forhold, som lover og regler, og hardt fysisk arbeid skaper barrierer for større kvinneandel i disse primærnæringene. Sentrale myndigheter har større muligheter til å endre på strukturelle forhold enn det Sametinget kan gjøre.

Søkerbaserte tilskudd til næringsutvikling

Sametingets tilskudd til næringsutvikling hadde i 2011 en totalramme på 35 063 000. Disse midlene ble prioritert til utvikling av variert næringsliv, marine næringer, jordbruk, næringskombinasjoner og samisk reiseliv, og duodji.

I 2011 har Sametinget hatt stor pågang av søknader til fiskeriformål. Dette som følge av stor optimisme og fortsatt gode utsikter for bedret driftsøkonomi og verdiskaping i næringen. Det gjelder både søknader om støtte til fartøyinvesteringer og til land- og havneanlegg. Ved å innvilge støtte til investeringer i fartøy og modernisering av mottaks- og havneanlegg har vi lyktes med å skape bedre økonomiske rammebetingelser for flåtefornyelse, opprettholde mottaksanlegg for lokal råstoffleveranse og styrke nyrekruttering til fiskeryrket.

Budsjettrammen for 2011 til marin sektor var på kr 4 165 000. Den ble overskredet med kr 2 158 909 som følge av denne søkerpågangen. I 2011 ble det innvilget støtte til nærmere 30 fartøyinvesteringer, derav støtte til 5 nybygg for unge aktører i næringen. Dette bidrar til modernisering og merkbar flåtefornyelse innenfor et geografisk område som er preget av en eldre flåte.

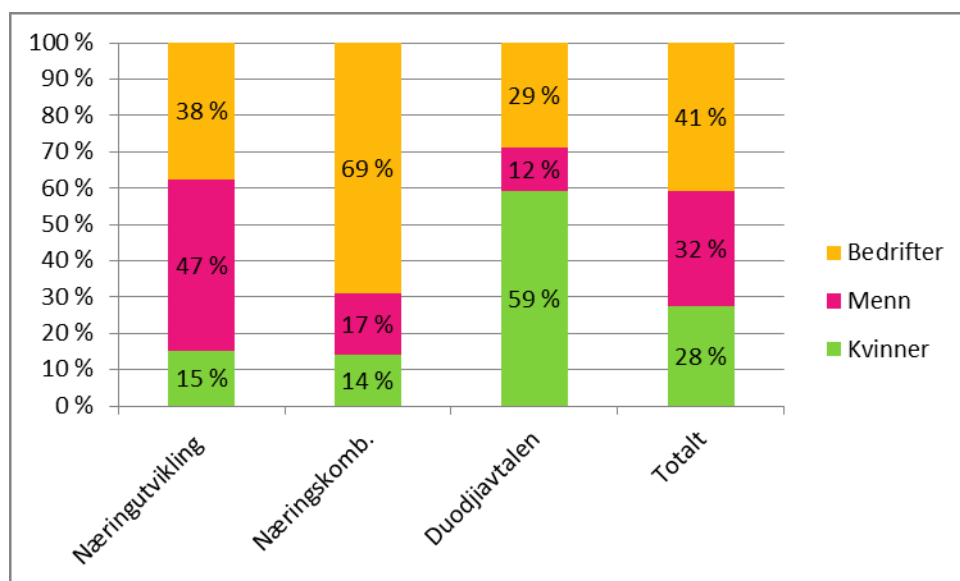
På mottakssiden har Sametinget bidratt både med støtte til renovering av lokale mottaksanlegg samt utbedring av havneanlegg i form av kaiutbygging og etablering av flytebrygger. Dette bidrar betydelig til å lette leveranse- og liggeforholdene for det lokale kyst- og fjordflåten.

Sametinget merker pågang av søkere innenfor utvikling av samisk reiseliv. Davvi Siida er en av aktørene i markedet som ble innvilget tilskudd til investeringer i 2011. Bedriften har sitt hovedvirke i Lebesby og tilbyr turister fra Hurtigruten en smak av samisk kultur og levesett på tur fra Kjøllefjord til Mehamn. Samlet sett ble det bevilget kr 4 579 950 til næringskombinasjoner og utredningsprosjekter og andre tiltak.

Sametinget har fortsatt satsingen på duodji gjennom næringsavtalen. Denne utgjorde i 2011 kr 9 400 000. Det ble innvilget tilskudd til å få gjennomført en analyse av duodjinæringen. Dette for å få mer informasjon om hvor mye duodji som produseres, om utøverne får solgt sine produserte varer og hvilke markeder som etterspør produktene. Denne analysen skal gi grunnlag for å sette i gang målrettede tiltak og vurdere om det er grunnlag for et prosjekt om merkevarebygging i duodji. Sametinget bevilget kr 457 200 til prosjektet som skal gjennomføres av duodjiorganisasjonene.

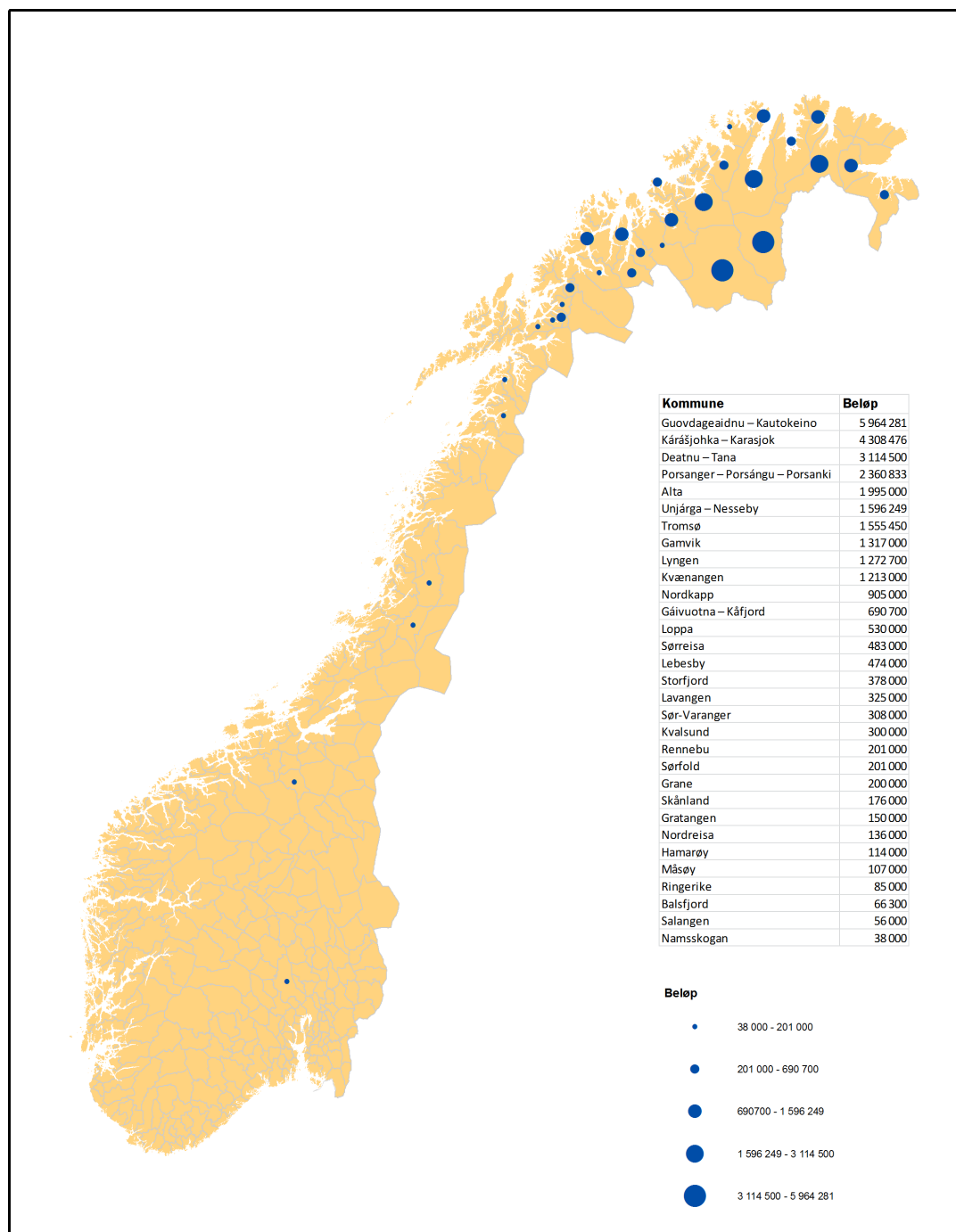
Totalt bevilget Sametinget næringsmidler for kr 32 748 290 i 2011.

I figuren under vises andelen av kvinner, menn og bedrifter som er innvilget tilskudd innenfor næringsutvikling, næringskombinasjoner og duodjiavtalen, samt totalt for ordningene:

Kartet under viser fordelingen kommunevis av de innvilgede tilskuddene i 2011 til søkerbaserte ordninger innenfor næring.

Tilskudd til næringsformål i 2011

6 Arealer, miljø- og kulturvern

Sametingets hovedmål i arbeidet med arealer, miljøvern og kulturvern er å sikre en bærekraftig utnytting av arealer og ressurser i samiske områder med grunnlag i samisk historie og samiske verdier. Disponeringen av disse områdene og ressursene skal være grunnlagt på samiske rettigheter. Det skal legges vekt på et bærekraftig og langsiktig perspektiv.

Sametingets arbeid med arealsaker handler om at samiske interesser skal ivaretas når beslutninger om arealbruk skal tas. Samiske kulturminner brukes som dokumentasjon for samisk tilstedeværelse i samiske områder. I kulturminnearbeidet er Sametinget høringsinstans i plansaker og større utbygginger. I forbindelse med disse registreres en stor mengde samiske kulturminner.

Arealer

Oppfølging av plan- og bygningsloven

I 2008 ble en ny plan- og bygningslov vedtatt. Loven trådte i kraft 01.07.09. I loven fikk Sametinget en ny rolle med både større myndighet, og større veiledningsansvar. På grunn av disse endringene har det vært et behov for å konkretisere rammene Sametinget jobber innenfor i plansaker, og et behov for å formidle dette til andre myndigheter og publikum.

I juni 2010 kom Sametingets planveileder. I året som har gått har planveilederen vært et bra verktøy for oss både til å oppfylle vår nye rolle i forhold til plan- og bygningsloven, og i vårt øvrige arbeid med plansaker. Vi vil her trekke fram to viktige saker:

Arbeidet med Alta kommunes arealdel 2011-2030. Sametinget reiste i utgangspunktet innsigelser på arealdisponeringen på fire viktige områder. Gjennom dialog og godt samarbeid kom partene fram til en løsning som medførte at Sametinget kunne trekke alle innsigelsene tilbake.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. Ny plandel i plan- og bygningsloven slår fast at Kongen hvert fjerde år utarbeider nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. Det første forventningsbrevet forelå i juli 2011. Gjennom konsultasjoner med Miljøverndepartementet sikret Sametinget at forventningsbrevet stilte krav om at regional og kommunal planlegging også sikrer samiske interesser slik det er forutsatt i plan- og bygningsloven.

Vi håper også veilederen har vært opplysende for andre myndigheter og publikum. Vi har i forbindelse med saksbehandlingsprosessene og ved andre anledninger henvist til veilederen. Vi har også delt ut veilederen ved passende anledninger. I Sametinget vil vi også fremover jobbe videre med å evaluere og bedre vårt opplysningsarbeid og våre rutiner i plan- og arealsaker.

Finnmarkseiendommen

Finnmarkseiendommen, Finnmark fylkeskommune og Sametinget avholder 2 årlige politiske kontaktmøter. Hensikten med møtene er å legge til rette for god samhandling mellom partene. Møtene er også et oppfølgingspunkt under samarbeidsavtalen mellom Finnmark fylkeskommune og Sametinget. Partene har i 2011 startet opp arbeidet med å diskutere overskuddsanvendelse på administrativt nivå. Som en følge av dette er det satt sammen en administrativ samarbeidsgruppe som skal arbeide videre med hvordan overskuddet til Finnmarkseiendommen skal brukes.

Stiftelsen Protect

Norske Reindriftsamers Landsforbund og Svenska Samernas Riksförbund har med støtte fra Sametinget i 2011 tatt initiativ til etablering av Stiftelsen Protect. Protect skal etableres i første halvår 2012.

Protect blir en uavhengig, ikke kommersiell stiftelse som skal bistå samiske rettighetshavere med å ivareta sine arealinteresser, land- og ressursrettigheter og utviklingsmuligheter. Protect skal ha en sentral normgivende rolle for myndigheter og næringsaktører i deres arbeid og virksomhet i samiske områder. Protect vil bidra til at det etableres profesjonelt samarbeid og ryddige forhandlinger om planer og tiltak mellom tradisjonelle samiske næringer/rettighetshavere og nye næringsaktører som ofte er arealkrevende. Dette for å skape større forutsigbarhet for alle parter og styrke mulighetene for å oppnå de beste løsningene som ivaretar flere interesser.

Sametinget har bevilget 1 mill kr for 2012 til Protect. Nye næringsaktører i samiske områder har allerede signalisert at de vil bidra med økonomisk støtte. Sametinget forventer at statlige myndigheter også er villige til å bidra med økonomisk støtte.

Kraftutbygging

Vindressursene er gode på flere steder i Sápmi. Dette gjør etablering av vindkraft interessant. Det er også en stadig økende interesse for utbygging av småkraft. Som en følge av blant annet etablering av nye kraftkilder må også kraftnettet bygges ut og oppgraderes. Dette for å kunne transportere den nye kraften som produseres ut til forbrukerne. Sametinget har i 2011 behandlet drøyt 200 kraftrelaterte saker.

Vindkraftanlegg kan være god klimapolitikk. Sametinget deler i prinsippet målet om å redusere utslipp av klimagasser og å satse på fornybar energi som avbøtende tiltak, selv om vindkraft i seg selv sannsynligvis aldri helt vil kunne erstatte en energiproduksjon med CO₂. Sametinget vil imidlertid påpeke at de aktuelle arealene for utbygging ikke ligger helt ubrukte i dag, de brukes til næringsvirksomhet samtidig som de også er kulturlandskap. Områdene som er aktuelle når det gjelder vindkraftutbygging er samtidig ofte også områder frie fra tyngre tekniske inngrep, dette gjelder for eksempel ca. 37 % av arealene i Finnmark. Slike naturområder, spesielt store sammenhengende områder fra fjord til fjell, utgjør en knapphetsressurs i Norge og Europa og vil være en verdifull basis for det naturmangfoldet vi skal gi videre til neste generasjon.

Det er derfor viktig for Sametinget å få utredet konsekvensene den planlagte kraftutbyggingen har for samisk kultur, næring og samfunnsliv. Dette fordi ansvarlig myndighet skal ha et så godt beslutningsgrunnlag som mulig før vedtak fattes. Sametinget er også svært opptatt av at arealene og ressursene i Sápmi blir brukt på en måte som ikke fører til svekkelse av samisk kultur, næring og samfunnsliv. Dette er i tråd med både hovedmålet og to av delmålene for dette fagfeltet. Ansvarlig konsesjonsmyndighet er Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE). Den typen vedtak som konsesjonsvedtak er, faller innenfor rammen for konsultasjonsprosedyrene mellom Sametinget og statlige myndigheter. I tillegg har Sametinget inngått en separat avtale med NVE som skal konkretisere konsultasjonsprosedyrene i nettopp konsesjonssaker.

Sametinget har i 2011 gjennomført en rekke konsultasjoner på administrativt nivå med NVE vedrørende vindkraftprosjekter på ulike stadier i konsesjonsprosessen.

Konsultasjoner om utredningsprogram

Konsultasjoner om utformingen av konsekvensutredningsprogrammene for Nordkyn, Fálesrašša og Kvalsund vindkraftverk i Finnmark samt Sjonfjellet I og II, Seiskallåfjellet, Kvalhovudet, Kovfjellet og Stortuva vindkraftverk i Nordland ble avsluttet i løpet av 2011.

Når det gjelder utformingen av konsekvensutredningsprogrammene ble Sametinget enig med NVE om formuleringer knyttet til utredning av konsekvensene for utmarksbruk og fremgangsmåten for utredning av konsekvensene for reindrift. Vi ble imidlertid ikke enige om utredningsforhold og formuleringer som omhandler eventuell reduisering av reintall som følge av det planlagte tiltaket, bruk av tradisjonell kunnskap som metode, samt tidspunkt for gjennomføringen av de kulturminneundersøkelser som skal gjøres i henhold til kulturminnelovens bestemmelser. Vi ba om at

dette skulle redegjøres for i bakgrunnsnotatene til de fastsatte konsekvensutredningsprogrammene. Når det gjelder reindriftsinteressene er Sametinget opptatt av at det utarbeides helhetlige konsekvensutredninger som viser både tidligere og planlagte inngrep i området.

Dønnesfjord vindkraftverk

For Dønnesfjord vindkraftverk påpekte Sametinget i høringsuttalelsen til konsesjonssøknaden at vindkraftverket er planlagt i en flyttlei for rein, samt at det berørte reinbeitedistriktet er bekymret for at vindkraftverket kan fungere som en barriere for reinen. Sametinget mener det er nødvendig med en vurdering av eventuell mulighet for omlegging av flyttleien. Videre påpekte vi at det er en svakhet med søknaden at den ikke beskriver samisk utmarksbruk eller andre samiske samfunnsinteresser. I etterkant av høringsuttalelsen ble Sametinget informert om at det foreligger en avtale mellom tiltakshaver og berørt reinbeitedistrikt som blant annet innebærer forholdet til flyttlei.

På konsultasjonsmøtet ytret Sametinget likevel skepsis vedrørende planene om vindkraftverk i Dønnesfjord. Særlig vurderer vi planområdets plassering som særlig uheldig for reindriften. Vi er imidlertid kjent med at det er inngått avtale med det berørte distriktet og tiltakshaver om en realisering av planene. Vi er også kjent med at reindriftnæringens områdestyre har kommet med innsigelse til overnevnte planer. På bakgrunn av dette ba Sametinget om at områdestyrets innsigelse bør veie tungt i NVEs behandling av søknaden. Konsultasjonen er formelt ikke avsluttet, men det er heller ikke berammet noe ytterligere konsultasjonsmøte i nær framtid.

Hamnefjell vindkraftverk

Når det gjelder Hamnefjell vindkraftverk har Sametinget uttalt seg til den reviderte konsesjonssøknaden og konsultasjonene er formelt avsluttet. Tiltakshaver er Finnmark kraft, som har overtatt dette prosjektet fra den tidligere tiltakshaveren Statoil ASA. Utbyggingen er planlagt i to trinn.

Som et resultat av konflikt med samiske kulturminner i området og tidligere konsultasjoner i sakens anledning, er utbyggingsområdet redusert i forhold til de opprinnelige planene. Ingen av de tidligere registrerte samiske kulturminnene vil derfor bli direkte berørt av utbyggingen. Derimot vil flere kulturminner/kulturminnelokaliteter bli visuelt påvirket av utbyggingen. Sametinget har derfor foreslått at de vindturbiner som er planlagt nærmest de berørte kulturmiljøene tas ut av planen. Dersom dette blir gjort vurderer Sametinget at virkningene for samiske kulturminner og kulturmiljøer vil være akseptable. Sametinget har som kulturminnemyndighet på bakgrunn av dette akseptert at tiltaket kan gjennomføres i henhold til den reviderte konsesjonssøknaden.

Sametinget har i uttalelsen lagt til grunn at det berørte reinbeitedistriktet godtar den planlagte utbyggingen. Dersom konsesjon for utbygging innvilges, påpekte også Sametinget at konsesjonsvilkårene må plikte utbygger til å komme fram til omforente løsninger med reinbeitedistrikt 7 om hvordan ny infrastruktur som veier og andre innretninger skal brukes i forbindelse med vindkraftverkets driftsfase.

Raudfjellet vindkraftverk

Sametinget har startet opp konsultasjoner med NVE om konsesjonssøknad fra Norsk Miljøkraft Raudfjell AS, om etablering av vindkraftverk på Raudfjellet på Kvaløya i Tromsø kommune. Konsultasjonene har fokus på hvordan reindriften blir berørt av en eventuell etablering av vindkraftverk på Raudfjellet.

Det planlagte vindkraftverket på Raudfjellet består av inntil 48 vindturbiner med en total installert effekt på 144 MW. Det er allerede gitt konsesjon til bygging av vindkraftverk på Kvittfjell som ligger ca 3 km fra planområdet på Raudfjellet.

Det berørte reinbeitedistriktet er et helårsdistrikt og består av to siidaandeler med til sammen 600 rein. Distriktet er blitt enig med tiltakshaver om etablering av et vindkraftverk på Raudfjellet og de

har sågar inngått en avtale med Norsk Miljøkraft Raudfjell AS om en engangserstatning for ulempene kraftverket medfører.

Områdestyret for reindriftsnæringen har imidlertid gått i mot at det gis konsesjon. De viser til at området allerede er svært belastet av utbygginger og ber om at det utarbeides en helhetlig plan for vindkraft i Troms.

Konsultasjonsprosessen er fortsatt ikke avsluttet.

132 kV kraftforsyning på Sør-Helgeland

Sametinget har i 2011 også gjennomført avsluttende konsultasjoner med Olje- og energidepartementet (OED) i klagesaken vedrørende etablering av 132 kV kraftforsyning på Sør-Helgeland. Tiltakshaver er Helgeland Kraft. Det ble på konsultasjonene ikke oppnådd enighet mellom Sametinget og OED om valg av alternativ for bygging av nevnte kraftlinje. OED har senere stadfestet NVE sitt tidligere vedtak i saken. Sametinget har hele tiden ment at kraftlinjen bør bygges etter et annet alternativ som etter vårt syn i sum vil gi mindre konsekvenser for både samiske interesser og naturmiljø.

Som et resultat av konsultasjonene ble det i forbindelse med OED sitt vedtak imidlertid fastsatt to nye konsesjonsvilkår. Det ene vilkåret går ut på at tiltakshaver plikter, i den utstrekning departementet finner det rimelig, å dekke det berørte reinbeitedistriktets nødvendige utgifter til juridisk- og reindriftsfaglig bistand i forbindelse med forhandlinger om transport- og anleggsplaner, forberedelse til dette inkludert. Det andre vilkåret sier at tiltakshaver plikter å dekke det berørte reinbeitedistriktets eventuelle utgifter til å leie inn ekstra personell i forbindelse med flytting. Dette for en begrenset tidsperiode på 2 år regnet fra anleggsperiodens slutt. I tillegg må tiltakshaver dekke eventuelle utgifter til nødvendige tekniske hjelpemidler i de tilfeller der ekstra personell er utilstrekkelig for å få gjennomført flyttingen.

Departementets avgjørelse i denne saken var endelig og kunne ikke påklages.

Regional vindkraftplan for Finnmark

Parallelt med de allerede foreliggende meldingene og konsesjonssøknadene som gjelder etablering av vindkraft i Finnmark, er Finnmark fylkeskommune i ferd med å utarbeide en regional vindkraftplan for fylket.

Sametinget forstår planen først og fremst som en næringsutviklingsplan som skal være veiledende for utbyggere, kommuner og sentrale myndigheter. Sametinget har tidligere i flere sammenhenger påpekt at det er behov for å styrke regional planlegging og å bruke regionale planer som et redskap for å sikre samisk innflytelse. Utbygging og lokalisering av nye anlegg for produksjon av elektrisk kraft, som vindkraft, styres ofte i dag i stor grad av ledig kapasitet på overføringsnettet. Dette, sammen med at staten plikter å behandle alle aktuelle søknader om utbygging, gjør at slik kraftproduksjon på mange måter bærer preg av et "Først-til-mølla-prinsipp". En slik framgangsmåte vil lett komme i konflikt med ønsket om en helhetlig forvaltning av områdene, og kan også bryte med det folkerettslige prinsippet om vern av samisk kultur. Sametinget er derfor positiv til at det utarbeides en slik plan.

Det er et paradoks at urfolksområdene i nord er de områder som først får merke konsekvensene av klimaendringene. Samtidig er det disse områdene som må bære de største byrdene av de klimatiltakene som planlegges. Sametinget har derfor påpekt at alternative energikilder til vindkraft, med vurderinger knyttet opp mot utslipp av CO₂, derfor bør drøftes i vindkraftplanen.

Sametinget vil delta i arbeidsgruppa for hovedprosjektet for vindkraftplanen for Finnmark. I denne arbeidsgruppa deltar for øvrig representanter fra NVE, Fylkesmannen i Finnmark, FeFo, Reindriftsforvaltningen, NHO Finnmark, LO Finnmark og Innovasjon Norge.

Mineralvirksomhet

Sametinget har vært på mineralkonferansen PDAC 2011 i Canada sammen med representanter fra de reinbeitedistriktene. Sametinget har gjort avtale med etter Sametingets mineralveileder. I år hadde PDAC 2011 konferansen lagt inn egne urfolkssejoner, der mineralvirksomhet i urfolksområder i Canada, var tema. Mineralvirksomheter som ønsker å etablere seg i samiske områder vil møte på annerledes utfordringer enn i Canada. En av de største forskjellene er hensynet til den samiske reindriftnæringa. En slik type urfolksnæring har ikke canadiske urfolk. Det er viktig at Sametinget og det samiske samfunn er tydelig og konkret når det gjelder hvilke krav som stilles ved eventuell fremtidig mineralvirksomhet i samiske områder.

Sametinget er opptatt av at mineralselskap og myndighetsorganer er kjent med vårt syn i saker som gjelder leting og utvinning av mineraler i samiske områder. På bakgrunn av dette har Sametinget deltatt med innlegg på møte med NHO-styret i Finnmark, Finnmarks fylkeskommunes temadag om mineralutvikling, og på et seminar om nordområdesatsning og mineralvirksomhet i Oslo. Seminaret i Oslo var et felles initiativ fra Utenriksdepartementet og Sametinget, og ble utført i forbindelse med Norsk Bergindustri sitt årsmøte. Det kom fram at regjeringen vil utarbeide en strategi om forvaltning av mineraler. Sametinget vil følge opp dette arbeidet og be om konsultasjoner dersom det utarbeides tiltak i mineralstrategien som kan påvirke samiske interesser direkte.

Sametinget er i forhandlinger med Store Norske Gull AS om deres letevirksomhet etter mineralforekomster i Karasjok, slik Sametingets mineralveileder legger opp til. Sametinget har gjort slike avtaler med Arctic Gold AS og Nussir ASA, og satser på at avtalen med Store Norske Gull AS vil være ferdig i første halvdel av 2012.

Miljøvern

Konvensjon for biologisk mangfold

Sametinget deltok i Norges delegasjon til det sjuende arbeidsmøtet under konvensjonen for biologisk mangfold (CBD), artikkel 8j om tradisjonell kunnskap, i Montreal.

På møtet holdt Sametinget innlegg om mekanismer for å bidra til en effektiv urfolksdeltakelse i CBD sitt arbeid og vi deltok i en dialog om økosystembasert forvaltning, økosystemtjenester og verneområder. I rapporten fra dialogen er Sametingets konsultasjonsordninger knyttet til verneområder og lokal forvaltning av nasjonalparker, synliggjort. Utfordringer knyttet til prosesser om gjenstående verneområder i Finnmark, vårjakt på ender og forvaltning av laks i sjø og elver, er også nevnt i rapporten.

Sametinget la til rette for at Ávjovárri urfolksregion og Sámi bivdo- ja meahcástansearvi/Samisk jakt- og fangsforbund, kunne holde en presentasjon på en sidetilstelning om tradisjonell vårjakt på ender i Kautokeino. De fortalte hvilken betydning jakta har for befolkningen i Kautokeino. Sametinget bidro med generell informasjon om Sametinget, samt presentasjon av hvilke regler som gjelder for vårjakta på ender i dag.

Det var ellers fokus på den nye komponenten i det flerårige arbeidsprogrammet om å beskytte og oppmuntre til en sedvanemessig bruk av biologiske ressurser (artikkel 10c), som er i tråd med bærekraftprinsippet. Videre ble indikatorer for tradisjonell kunnskap, tilbakeføring og systemer for beskyttelse av tradisjonell kunnskap og anbefalinger fra FN's permanente forum for urfolkssaker tatt opp.

Sametingets deltakelse på disse 8j arbeidsmøtene i regi av FN, er av nytte for Sametingets arbeid med tradisjonell kunnskap. Dette gjelder både i forvaltningsoppgavene hvor Sametinget mener tradisjonell kunnskap må tas mer hensyn til, og i utformingen og i utførelsen av vår politikk med dokumentasjon og formidling av tradisjonell kunnskap. Ved deltakelse i Norges delegasjon på møtene får vi noen

ganger gjennomslag fra sentrale myndigheter for å fremme saker vi er opptatt av. Det er imidlertid vel så viktig at dette er en arena hvor vi får signaler på hva norske myndigheter, andre lands myndigheter, andre urfolk og andre grupper mener om tradisjonskunnskap og hvordan tradisjonskunnskap bør behandles.

FNs klimakonvensjon

Sametingsrådet deltok i Norges delegasjon på partsmøtet, COP 17, under FNs klimakonvensjon i desember 2011 i Durban i Sør-Afrika. Delegasjonen ble ledet av miljø- og utviklingsminister Erik Solheim.

Det overordnede målet til klimakonvensjonen er å redusere global oppvarming ved å redusere klimagassutslipp. Klimapakken fra Durban innebærer en løsning for en plan mot en framtidig juridisk klimaavtale for alle land. Den skal være forhandlet fram innen 2015 og tre i kraft i 2020. Kyotoprotokollen forlenges med fem år og det etableres et grønt fond for finansiering av klimatiltak i utviklingsland. Andre deler inneholder blant annet regler for overvåking og kontroll med utslipp, beskyttelse av regnskog, teknologioverføring til utviklingsland og klimatilpasning.

Klimaendringer angår urfolk i aller høyeste grad fordi urfolk ofte lever nært naturen og således i frontlinjen av klimaendringene. Dette gjelder særskilt for samene, og andre urfolk i Arktisk der klimaendringene skjer raskest. Nye beregninger fra Bjerkenessenteret for klimaforskning viser en oppvarming på mellom 4-6 grader i Arktisk i år 2050 dersom CO2 utslippene ikke reduseres. Det var derfor skuffende at urfolksperspektivet ble marginalisert i vedtakene på COP 17. Det er kun vage og lite forpliktende referanser til urfolk i beslutninger som knytter seg til klimatilpasninger og det grønne klimafondet. Beslutningene fra COP 16 på skoginitiativet REDD+ ligger imidlertid fortsatt fast. Det dreier seg om sikringsmekanismer i forhold til urfolks rettigheter, tradisjonell kunnskap og fullverdig urfolksdeltakelse.

Barmarkskjøring i Finnmark

Miljøverndepartementets prosjekt om barmarkskjøring i Finnmark ble avsluttet i desember 2010. Sametinget deltok i prosjektet ved å sitte i styringsgruppen sammen med Direktoratet for naturforvaltning, Finnmark Fylkeskommune og Fylkesmannen i Finnmark. Styringsgruppa var opptatt av at referansegruppen besto av alle som kunne ha interesse og meninger om dette temaet. Foruten alle de samiske organisasjonene og politikerne som bidro, er Sametinget særlig fornøyd med at også den samiske kvinneorganisasjonen Sáráhkka og Sametingets ungdomspolitiske utvalg/ SUPU deltok i prosjektet. For å sikre en bred forankring blant Sametingets representanter arrangerte Sametinget et eget seminar om dette temaet i forbindelse med Sametingets februarplenium i 2011. Sametinget følger opp de tiltakene som foreslås av prosjektgruppa. Dette skjer gjennom konsultasjoner med Direktoratet for naturforvaltning og Miljøverndepartementet.

Kulturvern

Statistikk over aktivitet

Sametinget behandler arealsaker etter plan og bygningsloven, samt kulturminneloven. Sametinget er som forvaltningsmyndighet forpliktet til å oppfylle undersøkelsesplikten i henhold til kulturminneloven. Sametinget gjennomfører derfor befaringer av arealer som det planlegges utbygginger av. I løpet av et år behandler vi et stort antall reguleringsplaner og kommuneplaner i tillegg til flere tusen enkeltsaker, hvorav mange byggesaker.

Sametingets forvaltningsmyndighet for samiske kulturminner medfører stor aktivitet, noe statistikken over aktiviteten innen kulturminnevern for 2011 viser: 6489 inngående dokumenter, 2481 utgående og 211 gjennomførte befaringer. 744 enkeltminner er lagt inn i Askeladden i løpet av 2011.

Befaringer

I 2011 var første gang Sametinget meldte og gjennomførte en befaring i Møre og Romsdal. Befaringen gjaldt regulering av et hytteområde i Rindal kommune. Bakgrunnen for at det ble meldt befaring, var at det er registrert samiske kulturminner i andre deler av Rindal kommune, da i tilknytning til Trollheimen. Vi ønsket derfor å sjekke et større område der Sametinget tidligere ikke har vært på registrering. Det ble ikke gjort registreringer under befaringen.

Når det gjelder truede kulturminner er det foretatt befaring i Skarpdalen i Tydal for å kontrollere, reregistrere og nyregistrere kulturminner i et område som brukes av Saanti Sijte (Essand reinbeitedistrikt). Ei gammetuft ble vurdert til å være spesielt truet i og med dens plassering midt i drivingsleden inn til reingjerdet til Saanti Sijte. Denne er lagt fram for Vitenskapsmuseet for mulig sikringsgraving sommeren 2012. I området er det mange samiske kulturminner, og det bør gjennomføres en nærmere registrering av hele området.

I løpet av sommeren ble det i tillegg meldt fra om en offerplass ved Røssvatnet i Hattfjelldal som var truet av ødeleggelse grunnet oppdemmingen av vannstanden. Det er hittil kommet fram flere funn av jern, bein og horn som dras lenger og lenger ut i vannet. Plassen er derfor fremmet til Vitenskapsmuseet for mulig sikringsgraving i 2012.

Sommeren 2011 ble Sametinget via media gjort oppmerksom på funn av en hodeskalle fra Skrovkjosen i Tysfjord kommune. I 2009 utarbeidet Sametinget, med finansiering fra Riksantikvaren, skjøtselsplan for ivaretagelse av et tidligere registrert urgravfelt i området. Den aktuelle hodeskallen ble brakt inn av finnere til Lensmannskontoret i Tysfjord, og oppbevares der i påvente av at Sametinget, Tromsø museum og Riksantikvaren kommer fram til enighet om sikringstiltak. Sametinget vil ha høyt fokus på denne saken også i 2012 i håp om å komme frem til en kvalitativ sikring og skjøtsel av urgravfeltet i Skrovkjosen. Arbeidet vil skje i tett faglig samråd med Tromsø Museum og Riksantikvaren.

Planprogram for etablering av ny gruvedrift i Biedjovággi

Sametinget har i 2011 avgitt uttalelse til planprogrammet for etablering av ny gruvedrift i Biedjovággi, Kautokeino. Planprogrammet og oppstarten av planarbeidet gjelder planlagt utvinning av kobber- og gullkonsentrat i områdene ved og rundt det gamle gruveanlegget i Biedjovággi. Planområdet omfatter arealer i både Kautokeino og Nordreisa kommuner. Tiltakshaver er den svenske prospekterings- og gruveutviklingsbedriften Arctic Gold AB.

Sommeren og høsten 2011 gjennomførte Sametinget en kulturminneundersøkelse i planområdet i henhold til kulturminneloven. Det ble registrert 32 kulturminnelokaliteter med til sammen 51 enkeltminner som ligger i eller i nær tilknytning til planområdet. Av disse er det 40 enkeltminner som vurderes som automatisk fredete i henhold til bestemmelsene i kulturminneloven. Gjennom beskrivelsen av tiltaket og foreløpig arealdisponering ser det ut til at det er direkte konflikt mellom én eller flere kulturminnelokaliteter.

I vår uttalelse til planprogrammet skisserte vi derfor tre ulike scenarioer over hvordan dette kan håndteres i den videre prosessen. For det første kan Sametinget varsle og eventuelt reise innsigelse til planforslaget. For det andre kan planforslaget opprettholdes med ønske om at det gis dispensasjon til å gjøre inngrep i de kulturminnene som blir berørt av planen med hjemmel i kulturminneloven § 8 fjerde ledd. For det tredje kan tiltakshaver og planmyndighet vurdere andre plasseringer av tiltak i planområdet, som ikke kommer i konflikt med kulturminnelokalitetene, herunder for eksempel ren underjordisk drift med påhugg som ikke er i konflikt med kulturminner.

Sametinget vil ta endelig stilling til disse spørsmålene når et mer detaljert reguleringsplanforslag med valgte arealdisponeringer for den planlagte gruvedriften foreligger.

Ny 420 kV-kraftlinje mellom Balsfjord og Hammerfest:

I forbindelse med Statnetts konsesjonssøknad for ny 420 kV-kraftlinje mellom Balsfjord og Hammerfest ble det i 2010 satt i gang et prosjekt for å avklare om og i hvilken grad en eventuell utbygging vil berøre automatisk fredete samiske kulturminner. Første feltsesong ble gjennomført i 2010. I 2011 fortsatte feltarbeidet og i løpet av denne sesongen ble alle aktuelle linjetraseer ferdig befart. Det er påvist en rekke lokaliteter der en utbygging vanskelig vil kunne finne sted uten at kulturminner/kulturmiljø blir ødelagt eller skadet.

Antall kulturminner registrert i løpet av 2011 er 522. Disse kommer i tillegg til fjorårets registreringer. Det totale antall kulturminner registrert de to feltsesongene er dermed nærmere 900. Ca 1/3 av kulturminnene er definert som automatisk fredet ifølge kulturminneloven. Resten har enten uavklart vernestatus eller de er fra nyere tid. Av kulturminnetyper kan nevnes ildsted/árran, gjemmer av ulike slag, skyteskjul/bogastiller, reingjerder av stein, hellere og vindskjul, melkegjemmer gravd ned i bakken, steinovner, fangstgroper, graver, gammetufter, varder, tjæremiler (i lavereliggende skogsområder), sieidier og offerplasser. Flere steder er det registrert steinkonstruksjoner der funksjonen er uvisst. Mange av de registrerte kulturminnene, særlig i høyfjellet, er spor etter reindriftsamiske sesongboplasser og ulike aktiviteter knyttet til reindrift tilbake i tid.

Ny 420 kV-kraftlinje mellom Ofoten og Balsfjord:

I forbindelse med Statnetts konsesjonssøknad for ny kv420-kraftlinje mellom Ofoten og Balsfjord ble det i 2011 gjennomført feltarbeid for å avklare hvorvidt den planlagte traseen kommer i konflikt med automatisk fredete kulturminner. Linjetraseer og transportveger ble befart i sin helhet og det ble til sammen registrert om lag 350 kulturminner i de seks kommunene som berøres. Av disse er 117 automatisk fredete samiske kulturminner, 100 er av nyere tid eller har uavklart status og 133 er krigsminner som i stor grad kan knyttes til kampen om Narvik i 1940. I tillegg til kulturminneregistreringer ble det i løpet av feltsesongen gjennomført over 50 intervjuer som har gitt uvurderlig informasjon om samisk bruk av og tilstedeværelse i nordre Nordland, samt Sør- og Midt-Troms. Gjennom prosjektet har vi fått økt kunnskap om både reindriftssamisk og markasamisk historie i områder vi i liten grad har undersøkt tidligere.

De foreløpige vurderingene viser en liten grad av direkte konflikt mellom kulturminnene og den planlagte utbygginga. Vinteren 2011/2012 kommer vi til å jobbe tett med Statnett og fylkeskommunene i Nordland og Troms for å komme fram til løsninger som sikrer kulturminnene mot skade både i forbindelse med linjebygging og fremtidig rydding av linja. Sluttrapport i prosjektet vil leveres i april 2012.

Innsigelser og brudd på kulturminneloven

I Finnmark er det reist 3 innsigelser til plansaker med grunnlag i kulturminneloven. Dette er til reguleringsplan for gruvedrift ved Nussir i Kvalsund, reguleringsplan for Veidnesholmen i Lebesby, og til kommuneplanens arealdel for Vadsø kommune. Innsigelsen til reguleringsplan for Veidnesholmen og til kommuneplanens arealdel for Vadsø kommune ble senere trukket. I Troms er det reist innsigelse mot Pikstein kraftverk i Tromsø.

Sametinget har i 2011 gått til anmeldelse av brudd på kulturminneloven i Loppa kommune. Lovbruddet bestod i at det på en lokalitet med automatisk fredete samiske kulturminner var påført fyllmasser i forbindelse med etablering av et massedeponi. Anslagsvis var det mellom 800 og 1000 m² med jord, stein og torv i deponiet. Kulturminnelokaliteten ligger ved Fjordelva – Sandbakken i Nuvsfjorden i Loppa kommune. På lokaliteten var det fra før registrert syv gammetufter som er eldre enn 100 år. De deponerte fyllmassene tildekket deler av kulturminnelokaliteten, én gammetuft ble helt tildekket og én gammetuft ble delvis tildekket.

Ansvarlige for massedeponiet har i ettertid tatt ansvar og fått ryddet vekk hele massedeponiet samt ryddet og gjenskapt området til det opprinnelige. Sametinget har imidlertid ikke hatt anledning til å befare området i etterkant av dette, slik at vi vet ikke helt hvordan sluttresultatet ble. Etter de signaler vi har fått, så har ryddearbeidet gått bra og etableringen av massedeponiet har ikke påført kulturminnelokaliteten varige skader. Sametinget har ellers ikke mottatt noen signaler fra påtalemyndigheten når det gjelder vår anmeldelse.

Bygningsvern og skjøtsel

Sametinget har startet opp prosjektet Registrering av automatisk fredete samiske bygninger. To personer er engasjert og arbeidet med å forberede registreringene er i gang. Riksantikvaren har satt prosjektet opp på sin utviklingsplan og prosjektet finansieres over Riksantikvaren sitt budsjett. Knyttet til dette arbeidet har Miljøverndepartementet innarbeidet to millioner kroner ekstra på budsjettet i 2012 til restaurering av automatisk fredete samiske byggverk.

Bygningsvernprosjektet i Sirbmá har fortsatt dette året og vil fortsette neste år. Det er nå reparert fem hus og det sjettede vil etter planene bli satt opp igjen på sin tomt kommende sommer. I år har to håndverkere vært engasjert i prosjektet, som også jobber med å kvalifisere restaureringshåndverkere.

Reguleringsplanen for Skoltebyen er ferdig og oversendt Sør-Varanger kommune for godkjenning. Kommunen har varslet at den skal ferdigbehandles i januar 2012. Sametinget har fått utarbeidet anleggsplan for parkeringsplass i Skoltebyen.

Halonenhuset i Skoltebyen er ferdig restaurert og det er utført restaureringsarbeid på to mindre hus der. Restaureringen av gravminner på Sandeng kirkegård i Kåfjord har fortsatt også dette året.

Sametinget får utført skjøtsel i kulturminneområdene Skoltebyen og Mortensnes. Dette gjøres med tilskudd over budsjettet til. Varanger Samiske Museum og Østsamisk museum. Museene har det praktiske ansvaret for skjøtselen.

I 2009 fordelte vi kr 2 mill av statens sysselsettingstilskudd, der seks tiltakshavere ble tildelt tilskudd. To av disse har vært fulgt opp i 2011, der ekstra midler til skjøtselen på Mortensnes ved Varanger samiske museum var et av prosjektene.

Sametinget har fått tilskudd fra Riksantikvaren på kr 35 000 til skjøtsel og tilrettelegging av sti og helleristningslokalitet på det hellige fjellet Aldon ved Varangerfjorden i Nesseby kommune. Sametinget har kjøpt inn merkepinner fra Nesseby kommune og engasjert et lokalt idrettslag til å merke stien opp til Aldon, rydde søppel, samt rydde skog langs stien og ved helleristningsfeltet. Stien opp til Aldon er en populær tursti blant kommunens innbyggere og Sametinget ser det som positivt at lokale foreninger tar del i og engasjerer seg i ivaretagelsen av egen historie.

I juli 2011 ble tilretteleggingen av Husjordøya i Lødingen kommune åpnet. Husjordøya er et unikt kulturmiljø bestående av både samiske og norrøne kulturminner, med datering av gammetufter og langhus til 1100-tallet etter Kristi fødsel. De tidligste spor av menneskers bruk av øya er datert til 400 før Kristi fødsel. Samarbeidspartnere for tilretteleggingen er Nordland fylkeskommune, Sametinget og Statens vegvesen.

Restene av en runeemme, gievrie, ble i august hentet ned fra funnstedet. Gievrie ble først tatt til Røyrvik sentrum for å vises frem der. Den ble senere tatt til Snåsa hvor den også ble vist frem før den ble fraktet til Trondheim for konservering. Gievrie skal tilbakeføres til Saemien Sijte når det nye museet står ferdig. I september ble det holdt et gievrie-seminar i Røyrvik hvor to fra Sametinget også deltok.

Gjenbegravelse i Skoltebyen

Sametinget har deltatt i en arbeidsgruppe oppnevnt av Universitetet i Oslo, for å forberede gjenbegravelsen av 94 individer fra gravplassen i Skoltebyen. Saken kom opp etter initiativ fra Den ortodokse kirke i Norge. Kirka og lokale representanter har også deltatt i gruppa. Sametinget har bevilget midler til arrangementet i forbindelse med gjenbegravelsen. Gjenbegravelsen fant sted den 25.9.2011. Sametingspresidenten holdt tale under arrangementet.

Ceavccageadgi/Mortensnes på verdensarvlista

Sametinget har satt ned en arbeidsgruppe som skal arbeide for å fremme Ceavccageadgi/Mortensnes for verdensarvlista. I gruppa er det representanter for Universitetet i Tromsø, Bioforsk Nord, Finnmark fylkeskommune og Sametinget. I tillegg deltar Riksantikvaren som observatør. En representant fra Nesseby kommune/Varanger Samiske Museum er sekretær.

Arbeidsgruppens mandat er å utvikle strategi og argumentasjon, utforme informasjons- og promoteringstiltak og å skissere en videre utvikling av området. Gruppen skal videre skape synergieffekter mellom verdensarvarbeidet og arbeidet med den nye nasjonalparken på Varangerhalvøya, herunder å vurdere om og hvordan fangstminnene på Varangerhalvøya kan inngå i verdensarvarbeidet. Arbeidsgruppa har blant annet hatt en befaring i aktuelle områder. Det er også holdt et møte der ordføreren i Nesseby kommune, sammen med Sametingsrådet, inviterte Miljøverndepartementet og Riksantikvaren til et informasjons- og promoteringsmøte.

I forbindelse Den norske UNESCO-kommisjonens besøk i Finnmark ble planen om Ceavccageadgi/Mortensnes på verdensarvlista presentert på et seminar på Alta museum.

Arktisk råd har nedsatt en ekspertgruppe som skal velge ut et antall eksepsjonelle kulturarvsteder i Arktis. Sametinget deltar etter forslag fra Samerådet. Samerådet har foreslått at Ceavccageadgi/Mortensnes tas inn på denne lista.

Prøveprosjekt om delegasjon av midlertidig myndighet etter kulturminneloven

Miljøverndepartementet har i 2011 invitert Sametinget og samtlige fylkeskommuner til å inngå i et prøveprosjekt der myndigheten til å fatte avgjørelser i dispensasjonssaker etter kulturminneloven § 8 første, andre og fjerde ledd, midlertidig delegeres til den regionale kulturminneforvaltningen. Det gjelder ved søknader om tillatelse om fjerning av visse kulturminnetyper under visse betingelser. Den midlertidige myndigheten er altså begrenset.

I utgangspunktet er det positivt at den regionale kulturminneforvaltningen får utvidet myndighet i medhold av kulturminneloven. Det er samtidig usikkert hva dette innebærer av merarbeid for Sametinget og det er også usikkert hvilken kompensasjon Sametinget kan forventes å få for dette merarbeidet. Sametingets plenum har dessuten i sak 37/07 vedtatt at Sametinget må gis myndighet direkte nedfelt i kulturminneloven for forvaltningen av samiske kulturminner. Den midlertidige ordningen vi har i dag, som utøver av en delegert myndighet, er begrensende for Sametinget som et folkevalgt parlament. Dette er etter vårt syn ikke i tråd med folkeretten.

På bakgrunn av dette ga Sametinget beskjed til Miljøverndepartementet at vi ikke ønsker å delta i ytterligere en midlertidig forvaltningsordning. Vi har isteden gitt klart uttrykk overfor Miljøverndepartementet at det bør settes i gang en konsultasjonsprosess mellom Sametinget og staten, der formålet er å komme til enighet om en permanent forvaltningsordning når det gjelder forvaltningen av samiske kulturminner.

Samarbeid

Sametinget og Riksantikvaren har jevnlig dialog om aktuelle saker. I år har Sametinget fulgt opp arbeidet med å få nordsamisk språk inn i den nye versjonen av kulturminnebasen Askeladden, som

skal åpne i januar 2012. Sametinget har uttalt seg til Riksantikvarens høring av forskrift for fredning av statens kulturhistoriske bygninger og bedt om konsultasjon på utformning av forskriftens § 1. Det ble gjennomført konsultasjon og vi fikk gjennomslag for vårt syn. Sametinget har videre gitt innspill til Riksantikvarens prioriteringsbrev 2011.

Samarbeidet med Finnmark fylkeskommune om den felles regionale kulturminneplanen for Finnmark kom i gang i første halvår 2011. Det ble blant annet holdt informasjons- og innspillmøter med en rekke kommuner. Finnmark fylkeskommune har arbeidsgiveransvaret for prosjektlederen. Forventet slutføring blir medio 2013 og virkeperioden for planen vil bli justert tilsvarende.

Sametinget har jevnlig dialog med fylkeskommunene. Sametinget deltar på fylkeskommunenes arealplanforum og samarbeider i den daglige saksbehandlingen. I sørsamisk område har det blant annet vært gjennomført fellesbefaringer med Oppland, Nord-Trøndelag og Hedmark fylkeskommuner. I Nordland ble det i år omsider gjennomført et samarbeidsmøte mellom Sametinget og Nordland fylkeskommune i henholdt til samarbeidsavtalen.

Sametinget har et løpende samarbeid med Norsk kulturminnefond, leverer uttalelser til aktuelle søknader til fondet og gjør antikvariske kontroller på utført arbeid.

Søkerbaserte tilskudd til kulturminnevern

For 2011 var det kr 2 000 000 til rådighet. Det ble til sammen delt ut kr 2 583 000 til prosjekter innenfor kulturminnevern for 2011. Dette ble gjort mulig med tilbaketreknings av blant annet ikke brukte midler fra tidligere år. Det er i alt kommet inn 32 søknader og 26 søknader har fått tilsagn. Den totale søknadssummen for ordningen var kr 3 681 547.

I perioden har 12 prosjekter startet opp, mens 31 prosjekter har blitt avsluttet.

Blant prosjektene må vi fremheve flere prosjekter som Bodø kommune ved bygningsvernprosjektet i Skjerstad har gjennomført. Arnstein Brekke har vært ildsjel og antikvarisk restauratør. I 2011 ble han tildelt kulturlandskapsprisen i Nordland blant annet for at ha vektlagt den samiske bygningshistorien i pitesamisk område. Sametinget har støttet flere av Brekkes prosjekter.

Blant årets tildelinger er det tre prosjekter som går til dokumentasjon av pitesamisk historie. Det gjelder to registreringsprosjekter og et restaureringsprosjekt.

Fordelinger for områder og prioriteringer for søknader med tilsagn i 2011:

Område	Registrering	Skjøtsel	Restaurering	Totalt
Nordsamisk	4	4	7	15
Lulesamisk	2	0	6	8
Sørsamisk	2	0	1	3
Totalt	8	4	14	26

Innenfor lulesamisk område er tilsagn gitt til 1 restaureringsprosjekt og 2 registreringsprosjekter som kan knyttes til det pitesamiske området. Blant restaureringsprosjektene kan noteres at flere mindre restaureringsprosjekter går til nordsamisk område og flere større til lulesamisk område. Av tilsagnene er 2 resultater av tidligere tilsagn til utarbeidelse av antikvariske restaureringsplaner fra 2010. Vi kan se at tendensen fra tidligere år med institusjonsbundet restaureringsarbeid i lulesamisk område fortsatt er til stede med Árran lulesamisk senter og Bodø kommune som sterke aktører. Vi noterer også at mer enn halvparten av tilsagnene har gått til nordsamisk område, men at den tildelte summen samlet sett er høyere for lulesamisk område. I sørsamisk område er antallet søkere lavt i forhold til andre områder og følgelig er tilsagnene lavere både i antall og sum.

7 Helse, sosial og omsorg

Sametingets hovedmål er å sikre en likeverdig helse-, sosial- og omsorgstjeneste til det samiske folk. Tjenestene skal ta utgangspunkt i samisk språk og kultur. Helse-, sosial- og omsorgstilbud må tilpasses den samiske befolkningens behov. Helse-, sosial- og omsorgspersonell over hele landet må gis opplæring i samisk språk- og kultur.

Sametinget arbeider på ulike måter for å nå disse målene. Gjennom dialog og samarbeid med sentrale myndigheter og andre relevante aktører, arbeider vi for å sikre Sametingets innflytelse på utformingen av helse-, sosial-, og omsorgstjenester til det samiske folk. Vi arbeider blant annet med å ivareta samiske barns rettigheter i møte med barneverntjenesten, bidrar til å tilpasse kriminalomsorgen til samiske innsattes behov og for å utvikle et samisk eldre- og omsorgstilbud. I tillegg gir vi tilskudd til ulike helse- og sosialprosjekter.

Samarbeid

Sametinget som et nasjonalt folkevalgt organ er den mest sentrale premissleverandør ovenfor myndigheter i utvikling en av et likeverdig helse- og sosialtilbud til den samiske befolkningen, og må derfor trekkes inn i prosesser som har direkte betydning for det samiske folk.

Sametinget er i dialog med sentrale myndigheter, kommuner og fylkeskommuner, og andre aktører i arbeid for å sikre helse-, sosial- og barneverntilbud til det samiske folket. Blant annet gjennomfører vi konsultasjoner med myndighetene ved endring av eller revidering av gjeldende lover og eller forskrifter, som vil ha direkte betydning for helse-, sosial- og barneverntilbud til den samiske befolkningen. Sametinget gir også skriftlige innspill til meldingsarbeid og utredninger. Tettere samarbeid med faginstanser og andre om kompetanseoppbygging samt synliggjøring av behov og tjenesteutvikling er også viktig.

Samhandlingsreformen er en viktig helsereform for samiske pasienter. Sametinget har gjennom konsultasjoner med Helse- og omsorgsdepartementet søkt å synliggjøre samiske pasienters rettigheter og behov i lov og sentrale styringsdokumenter.

Samisk representasjon i styrene i helseforetakene

Sametinget har forslagsrett til kandidater til styrene for de fire regionale helseforetak og noen av de underliggende foretakene. ILO- konvensjon nr 169 art. 25 taler om urfolks rett til å være med å utforme sin egen helse- og sosialtjeneste. Sametinget vil derfor være med å oppnevne samiske representanter til styrene i regionale og underliggende helseforetak. Sametinget har bedt om konsultasjoner med Helse- og omsorgsdepartementet om saken.

Samiske barns rettigheter i møte med barnevernstjenesten

Sametingets mål er at samiske barn skal møte en barnevernstjeneste som tar utgangspunkt i samisk språk- og kultur. Samiske barns rettigheter til en barnevernstjeneste med kompetanse i språk og kultur er uttrykt i Barnekonvensjonen og i barnevernloven. Likeledes er samiske barn innenfor forvaltningsområdet for samisk språk omfattet av bestemmelsene i sameloven. Dette betyr at samiske barn i disse kommunene har rett til å bli betjent på samisk av barnevernstjenesten, også ved plassering i institusjon og fosterhjem utenfor hjemkommunen. Sametinget er opptatt av å synliggjøre barns rettigheter og at disse rettighetene blir ivaretatt i barnevernstjenesten. Mange av sakene om samiske barns møte med barnevernstjenesten som Sametinget har jobbet med i 2011, er saker som Sametinget allerede har jobbet med i lengre tid. Det gjelder blant annet saken om forskriftsendring om tilsyn i fosterhjem og barnevernsinstitusjoner, saken om ivaretagelse av samiske barn i Barnehuset og arbeidet med kompetanseheving i barnevernstjenesten.

Sametinget innledet i 2010 konsultasjoner med Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet for å få endret forskrift om tilsyn i fosterhjem og barnevernsinstitusjoner. Sametingets mål er at samiske barns rett til ivaretagelse av språk og kultur skal etterspørres aktivt under plassering i institusjon og

fosterhjem. Etter konsultasjonene ble forslaget til forskriftsendring sendt ut på høring. Høringssvarene viser at Sametinget har støtte i sitt syn i denne saken. Det er Sametinget fornøyd med, og det viser også at vi er på riktig vei. Sametinget og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet fortsetter med dette arbeidet i 2012.

Barnehus er et tilbud til barn og pårørende som møter rettsvesenet etter å ha blitt utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Samiske barns rettigheter tilsier at Barnehus må ha kompetanse i samisk språk og kultur ved avhør av samiske barn. Sametinget har derfor konsultert med Justis- og politidepartementet angående ivaretagelse av samiske barns rettigheter i Barnehus. Det er nå Politidirektoratet som har fått ansvaret for å jobbe videre med denne saken. De har avholdt et møte med Sametinget, SANKS og samisktalende politimenn hvor konklusjonen blant annet var at Barnehuset i Tromsø må få et nasjonalt ansvar for samiske barn. Politidirektoratet skal nå forslå dette til Justis- og politidepartementet. Sametinget vil jobbe videre med saken slik at vi får et Barnehus med nasjonalt ansvar for samiske barn.

For å synliggjøre samiske barns behov og rettigheter for en likeverdig barnevernstjeneste, arrangerte Sametinget en samisk barnevernkonferanse i Alta. Konferansen ble arrangert i samarbeid med Fylkesmennene i Nordland, Troms og Finnmark, Bufetat region nord og Høgskolen i Finnmark. Tema for konferansen var ”et barnevern til beste for samiske barn”. Sametinget er fornøyd med konferansen, og har fått veldig god tilbakemelding både fra deltakere og foredragsholdere på at konferansen løftet sentrale og viktige temaer innenfor barnevern til samiske barn.

I forbindelse med regjeringens planlagte stortingsmelding om barnevernet, ble det nedsatt et panel bestående av fagmiljøer og folk med erfaring fra og med barnevernet, Barnevernspanelet. Sametinget hadde møte med barnevernspanelet i juni 2011. Tema for møtet var samiske barns rettigheter i kontakt med barnevernstjenesten, behovet for språk og kulturforståelse i barnevernstjenesten og utfordringer samiske barn og familier møter i kontakt med barnevernstjenesten. Barnevernspanelet har avgitt en rapport som skal gi råd til politikerne om hva som bør gjøres for at barnevernet skal bli bedre i årene som kommer. Sametinget er fornøyd med det fokuset barnevernspanelet har på samiske barns rettigheter i møtet med barnevernet.

En viktig forutsetning for å få til en likeverdig barnevernstjeneste for samiske barn er at ansatte har kompetanse i samisk språk og kultur. Derfor har Sametinget prioritert deltakelse både i referansegruppe for Stortingsmeldingen om utdanning for velferdstjenestene og i referansegruppe for planlagt masterutdanning i barnevern ved Universitetet i Tromsø. Sametingets innspill til begge disse arbeidene har vært at kulturforståelse må danne grunnlaget for alle utdanninger for helse- og sosialtjenesten. Dette for å sikre at samiske barns rettigheter blir ivare tatt i møte med barnevernet.

Psykisk helse

Det samiske samfunnet møter utfordringer som kan gi helsemessige konsekvenser. Det er viktig at helse- og sosialtjenesten har kunnskap om disse og om konsekvenser de kan ha på den enkeltes helse. De tradisjonelle samiske næringene er under sterkt press fra samfunnet utenfor. Arealinngrep, konflikter og rovdyr tap er bare noen av de utfordringene som utøverne stilles ovenfor. Dette er forhold som er med å påvirke utøvernes fysiske og psykiske helse. Utøverne opplever å være i en stadig stresssituasjon, hvor man er bekymret for egen og næringas fremtid. Opplevelsen av å måtte forsvare næringenes berettigelse føles belastende. Videre har forskning nylig vist at store deler av den samiske befolkning rapporterer at de utsettes for diskriminering, og at dette virker inn på deres helsetilstand. I konsultasjoner om ny folkehelselov med Helse- og omsorgsdepartementet har

Sametinget pekt på utfordringene som de tradisjonelle samiske næringene står overfor. Det samme innspillet har vi kommet med til Stortingets helse- og omsorgskomiteé da de skulle behandle forslag til ny folkehelselov.

Sentrale myndigheter må sette i verk tiltak for å forebygge sykdom på grunn av den vanskelige situasjonen enkeltutøvere må leve med. Sametinget har derfor i sitt innspill til reindrifftsavtalen 2012-2013 pekt på viktigheten av at man får forskning om samisk helse, spesielt relatert til de store utfordringene reindriftsnæringen står overfor. Blant annet når det gjelder stort press for å verne om sine beitearealer, stort rovilttrykk med store tapsomfang og dårlig omdømme.

For å øke vår egen kompetanse om selvmord, har Sametinget fått arrangert førstehjelpskurs ved selvmordsfare for Sametingets politikere og administrasjon. Kurset var i regi av Vivat som er et landsdekkende undervisningsprogram opprettet av Universitetssykehuset Nord-Norge i 2000.

Rus

Sametinget mener at samiske rusmisbrukere har rett og behov for å bli møtt med samisk språk og kulturkompetanse både under behandling og ved ettervern. Regjeringen skal legge fram en stortingsmelding om rusmiddelpolitikken i 2012. For å sikre at samiske rusmisbrukeres rettigheter og behov ivaretas i arbeidet med denne meldingen, har Sametinget innledet konsultasjoner med Helse- og omsorgsdepartementet om dette meldingsarbeidet. Arbeidet med denne meldingen fortsetter i 2012. For å få til et godt tilbud for samiske rusmisbrukere er det også viktig å få til et bedre samarbeid over landegrensene. Derfor har Sametinget deltatt på et seminar arrangert av Blåe Bånd, Finland og Blå Kors, Norge. Målet med seminaret var å ha dialog med mennesker i grenseområdet Finland/Norge som er engasjert og opptatt av arbeid med rus og rusproblematikk i dette området.

Samhandlingsreformen

Samhandlingsreformen betegnes av Regjeringen som en oppsummering av de viktigste helsemessige utfordringene i dagens samfunn: Behovet for mer forebyggende arbeid, behovet for breddekompetanse og helhetlige tjenester, og sikring av en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste i møte med fremtidens befolkningssammensetning og sykdomsbilde. Samhandlingsreformen ble vedtatt i Stortinget i mars 2010. Sentrale tanker i reformen er at helsehjelpen skal gis nærmest mulig pasienten og at kommunene får større ansvar for pasientenes helhetlige behandlingsforløp.

Kommunene henstilles til et nærmere samarbeid om ulike behandlingstyper. Våren 2011 vedtok Stortinget ny folkehelselov, lov om kommunale helse- og omsorgstjenester og Nasjonal helse- og omsorgsplan.

Sametinget har vært opptatt av å sikre at prioriteringer og innretninger av samhandlingstiltak som gjøres også skulle gi gode effekter overfor den samiske befolkning. Dette ved at samiske befolkningens rett til likeverdige tjenester etterspørres og ivaretas i sentrale helse- og sosialpolitiske satsinger. I oppfølging av samhandlingsreformen fremmet Regjeringen forslag om ny nasjonal helse- og omsorgsplan, ny folkehelselov og ny lov om kommunale helse- og omsorgstjenester. Sametinget deltok på åpen høring i Stortinget om Samhandlingsreformen og la frem våre forslag til endringer i ny folkehelselov og kommunal helse- og omsorgslov.

Nasjonal helse- og omsorgsplan

Sametingets intensjon er at Nasjonal helse- og omsorgsplan skal omhandle utfordringer, strategier og tiltak for å gi samiske pasienter en helsetjeneste hvor samisk språk og kultur har sin naturlige plass.

Ny lov om folkehelse

Innenfor utviklingen av fremtidens helsetjeneste rettes det stor oppmerksomhet mot folkehelse. Dette utgår fra en erkjennelse av at helse skapes ikke først og fremst i helsesektoren, men gjennom levekår, livsbetingelse og livsstil. Forebygging og folkehelsearbeid skal derfor skje på tvers av sektorer og forvaltningsnivå.

Kunnskap om spredning av miljøgifter, er en høyst aktuell sak for den samiske befolkning i Norge. Forskning viser at befolkninga i Arktis får i seg miljøgifter først og fremst gjennom mat og drikke, men også via luft. Lokal forurensning fra industrien som slipper ut svovel og tungmetaller, samt lokal dumping av farlig avfall i områder i nord er farligst i det lange løp da det kan gi hormonskader, fosterskader, kreftfare og immunskader. Disse miljøgiftene sprer seg, og vil kunne være en trussel for urfolk også på norsk side.

Livsstilssykdommer hos urfolk er en utfordring som krever spesiell kompetanse. Et viktig folkehelseiltak er å bygge opp kompetanse innen folkehelsearbeid i den samiske befolkningen. Tidlig intervensjon når det gjelder de store folkesykdommene som rus, psykiske lidelser, kols, overvekt, diabetes og hjerte-/karlidelser må møtes med kulturelt tilpassede metoder og tilnæringsmåter.

Det er lite forskning som sier noe om folkehelsesituasjonen blant samene, og lite forskning som sier noe om hvordan fremtidens utfordringer i de samiske tradisjonelle næringer vil kunne påvirke folkehelsen. Det er kjent at ulike etniske grupper kan ha behov for ulike tilnæringsmåter i et folkehelsearbeid/opplysningsarbeid, både språklig og kulturelt. For å nå etniske minoriteter, som samer, og andre nasjonale minoriteter, må folkehelsearbeidet særskilt tilpasses disse gruppene, både språklig og kulturelt. Forskning er avgjørende for å skaffe til veie nødvendig materiale for kommuner og fylkeskommuners arbeid med folkehelse blant det samiske folk.

På grunnlag av dette ba Sametinget om at følgende ordlyd fikk plass i ny folkehelselov: ” Kommunen skal i sin planstrategi sikre at den samiske befolkning blir ivaretatt.”

Stortinget tok ikke dette forslaget til følge. Sametinget vil fortsette å arbeide for synliggjøring av samiske folkehelseutfordringer.

Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester

Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester er en sentral lov for samiske pasienter. Det kommunale helse- og omsorgstilbudet er en viktig del av helse- og omsorgstilbudet til samiske pasienter. Sametinget var i sine konsultasjoner med Helse- og omsorgsdepartementet opptatt av å sikre samiske pasienters rettigheter og behov i den nye loven. Samiske pasienter innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, har sine rettigheter til bruk av samisk i møte med helse- og sosialtjenesten, fastslått i sameloven. Samiske pasienter utenfor forvaltningsområdet har også behov for å bli møtt med et tjenestetilbud som innehar samisk språk og kultur.

Sametinget ville ha uttrykt i lovs form at samiske pasienter både innenfor og utenfor språkforvaltningsområdet for samisk språk, har krav på at tilrettelagte tjenester blir vektlagt ved utforming av tjenesten. Helse- og omsorgsdepartementet kunne ikke imøtekomme dette kravet, men

fremla forslag til nytt punkt i forslag til kommunal helse- og omsorgslov, som lød slik: ” Kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, skal i tillegg til det som fremgår av første og andre ledd, sørge for at samiske pasienters eller brukeres behov for tilrettelagte tjenester blir vektlagt ved utforming av tjenesten. Dette gjelder også den enkeltes utvidede rett til bruk av samisk språk i helse- og omsorgstjenesten etter sameloven § 3-5.” I lovens merknader ble det uttrykt at samiske pasienter utenfor forvaltningsområdet for samisk språk bør høres ved utforming av helse- og sosialtjenesten.

Sametinget vil fortsette å arbeide for at samiske pasienter innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, skal ha like muligheter til et helse- og omsorgstilbud med samisk språk- og kulturkompetanse.

Kvalitet og pasientsikkerhet

Som en oppfølging av samhandlingsreformen la regjeringen frem Nasjonal helse- og omsorgsplan (2011-2015) i 2011. I denne ble det varslet at regjeringen vil legge fram en stortingsmelding om kvalitet og pasientsikkerhet i 2012. Meldingen skal legge til grunn et bredt kvalitetsbegrep og hvordan det kan legges til rette for at pasienten/brukeren kan bli en aktiv deltaker i sin egen behandling/omsorg.

Sametinget har deltatt på innspillmøte hvor aktuelle temaer i meldinga ble presentert, og hvor det ble redegjort for hvordan prosessen i arbeidet med meldingen vil være. Fra Sametingets side er det blant annet satt fokus på samisk språk og kultur som faktorer for kvalitet og pasientsikkerhet. Sametinget mener at mangel på kompetanse om samisk språk og kultur reduserer pasientsikkerheten og kvaliteten på helsetilbudet til samiske pasienter. En forutsetning for kvalitet og sikkerhet for pasienten, er at pasient og behandler forstår hverandre. Det gir grunnlag for informasjonsutveksling som er nødvendig for å kunne gi den beste og rette behandlingen. Sametinget mener at kvalitet og sikkerhet for samiske pasienter ofte avhenger av kunnskap om samisk språk og kultur. Det er derfor nødvendig å gi en større oppmerksomhet på kommunikasjon og språk som målekriterium for kvalitet og pasientsikkerhet. Sametinget har fått tilbakemelding på at dette vil følges opp av sentrale helsemyndigheter. Sametinget arbeider videre med dette tema også i våre årlige konsultasjoner med Helse- og omsorgsdepartementet om oppdragsdokumenter til de regionale helseforetak.

Sametinget vil være med i den videre prosessen i arbeidet med meldingen, og deriblant løftes temaet opp til behandling i Sametingets plenum

Nasjonal strategi for bioteknologi

Sametinget har gitt innspill til regjeringens arbeid med nasjonal bioteknologi. Sametinget anser arbeidet med nasjonal strategi for bioteknologi som viktig og av betydning av for det samiske folk. Sametinget viser i sitt innspill til at Sametinget, sammen med flere departementer, har deltatt i prosesser som er av betydning for arbeidet med nasjonal strategi for bioteknologi. Det vises blant annet til arbeidet med naturmangfoldloven fra 2009 og Nagoya-protokollen fra 2010 under konvensjonen om biologisk mangfold. Dette arbeidet har laget regler om tilgang til genetiske ressurser og en rimelig og likeverdig fordeling som følger av utnyttningen av slike ressurser. Sametinget forventer at dette implementeres i nasjonal strategi for bioteknologi. Sametinget viser også til urfolks rettigheter jf. ILO-konvensjon nr. 169 og FNs erklæring om urfolks rettigheter.

Sametinget påpeker videre i sitt innspill at Nasjonal strategi for bioteknologi vil være med på å ta viktige veivalg i spørsmål om hvilken forskning vi har behov for og på hvilken måte vårt samfunn skal forvalte den kunnskapen forskningen gir oss. Den samiske befolkningen vil i så henseende ha en del spesielle utfordringer. Samisk genmateriale vil på en rekke områder skille seg ut fra majoritetsbefolkningen i Norge, og vil derfor kunne være interessant i forskningssammenheng.

Sametinget er kjent med at genmateriale i dag ikke registreres med etniske kjennetegn. Men i enkelte områder av Norge vil det ikke være vanskelig å fastslå at genmateriale fra dette området vil være fra den samiske befolkningen.

Sametinget har registrert at Nasjonal helse- og omsorgsplan åpner opp for endringer i regelverk og praksis når det gjelder utvikling av helseregistre og biobanker. Man ønsker seg økt tilgjengelighet til datamateriale i nasjonale registre og biobanker. Dette er et arbeid som i aller høyeste grad angår den samiske befolkning. Sametinget har fått signaler fra Bioteknologinemnda om at samiske gener er interessante i fremtidig forskning. Eierskap til genressurser og utforming av gode forskningsprosjekter, er et politisk spørsmål som engasjerer Sametinget. Nasjonal strategi for bioteknologi skal utarbeides i 2011. Videre skal bioteknologiloven revideres. I dette arbeidet ønsker Sametinget å bidra, og ber derfor om å bli innlemmet i den videre prosess.

Den samiske befolkningen har rett til å delta i prosesser som angår deres fremtid. Slik er det også i spørsmålet om utforming av etiske standarder og eierskap i bioteknologiske spørsmål

Nødmeldetjenesten

Sametinget har i 2011 konsultert Justisdepartementet om ivaretagelse av samiske brukere i nødmeldetjenesten. Det følger av Samelovens språkregler at samiske brukere innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, har krav på å bli betjent på samisk av nødmeldetjenesten. For samiske brukere, både innenfor og utenfor forvaltningsområdet, er behovet for å kunne kommunisere på sitt morsmål i krisesituasjoner like stort. Justisdepartementet har dialog med kommunene i språkforvaltningsområdet om saken. Sametinget avventer denne avklaringen, og vil så konsultere videre om saken.

Søkerbaserte tilskudd til helse-, sosial- og omsorgsprosjekter

Sametinget forvalter søkerbaserte virkemidler som gir tilskudd til helse- og sosialprosjekter som har som mål å arbeide for en bedre tilrettelagt helse-, sosial- og omsorgstjeneste for samiske brukere. I budsjettet for 2011 var det avsatt kr 2 850 000,- til helse- og sosialprosjekter. Samlet søknadssum utgjorde kr 8 290 935,-. Det ble innvilget kr 3 118 160,- til 15 prosjekter.

Ved årets tildeling har de fleste prosjektene som mål å fremme kunnskap om samisk språk og kultur i eksisterende helse- og sosialtilbud. Dette er i tråd med hovedmålet for tilskuddsordningen, og vil bidra til å sikre et likeverdig helse-, og sosialtilbud til den samiske befolkningen. I tillegg har vi valgt å gi tilskudd til forprosjekter som har som mål å utvikle forskningsideer og prosjektskisser. Ved ferdigstilling av disse prosjektene vil resultatene gi Sametinget nyttig kunnskap i sin videre utvikling av helse-, og sosialpolitikk overfor den samiske befolkningen.

8 Regionalutvikling

Sametingets hovedmål innenfor regionalutvikling er å opprettholde og utvikle levende samisk kultur, språk og samfunnsliv i de områdene der samarbeidsavtalene mellom Sametinget og fylkeskommunene gjelder. Et forpliktende samarbeid mellom Sametinget og statlige og regionale myndigheter bidrar til å styrke og synliggjøre samisk språk, kultur og samfunnsliv.

Samarbeidsavtalene med fylkeskommunene er det viktigste redskapet i å nå målet på dette arbeidsfeltet. Partene har jevnlig møter, og det rapporteres på tiltakene i avtalene. Sametinget har også en egen tilskuddspost som skal finansiere samarbeidstiltak mellom Sametinget og fylkeskommunene. I forbindelse med tospråkighetstilskuddet har Sametinget laget individuelle samarbeidsavtaler med hver kommune og fylkeskommune når det gjelder hvordan de skal fremme, styrke og utvikle de samiske språkene.

Regionalt og lokalt samarbeid

Sametinget har i 2011 lagt fram en redegjørelse om regionalt og lokalt samarbeid. Hensikten med redegjørelsen var å se på mulighetene og utfordringene i dette samarbeidet, og hvordan dette samarbeidet kan utvikles videre.

Sametinget har samarbeidsavtaler med fylkeskommunene fra Hedmark og nordover. Gjennom samarbeidsavtalene avtales det ansvaret regionale myndigheter har når det gjelder samisk språk, kultur og samfunnsutvikling. Det er kommet mange gode resultater av dette samarbeidet. Likevel mener Sametinget at samarbeidet med fylkeskommunene bør være mer målrettet og at partene bør ha større oppmerksomhet på det politiske samarbeidet. I samarbeid med de ulike fylkeskommunene ønsker derfor Sametinget en grundig gjennomgang av alle samarbeidsavtalene, med en påfølgende revidering av avtaletekstene.

Kommunene er blant de viktigste iverksetterne av Sametingets politikk på viktige samfunnsområder som opplæring, barnehage, språk, kultur, arealforvaltning og næring. Sametinget har lite formalisert samarbeid med kommunene i dag. Samtidig har vi ikke kapasitet og ressurser til å ha et utstrakt samarbeid. I redegjørelsen om regionalt og lokalt samarbeid signaliserer derfor Sametinget at vi vil søke større erfaring i samarbeid med kommunene gjennom utvalgte saker. Dette arbeidet er begynt gjennom samarbeidsavtalene om tospråklighetsmidlene.

Samarbeidsavtalen med Finnmark fylkeskommune

Sametinget og Finnmark fylkeskommune har i løpet av 2011 gjennomført et politisk møte der man gjennomgikk utførte tiltak for 2010 og hvilke tiltak man ville gjennomføre for 2011. For 2011 har Sametinget og Finnmark fylkeskommune laget en mellomrapportering der man ser på hvilke tiltak for 2011 som er gjennomført og hvilke tiltak som gjenstår å følge opp. I begynnelsen av 2012 vil alle tiltakene for 2011 gjennomgås på det politiske møtet mellom partene.

Finnmark fylkeskommune og Sametinget er enige om at samarbeidet fungerer godt ut i fra de ressursene man har tilgjengelig. Samarbeidsavtalen bidrar til å synliggjøre samisk språk, kultur og samfunnsnivå. Partene har drøftet samarbeidsavtalens form og er enige om at man vil starte arbeidet med revideringen av avtaleteksten.

9 Internasjonalt og samisk samarbeid

Sametingets målsetting for vårt internasjonale engasjement er at urfolk skal få mulighet til å bestemme over egen utvikling og til å ivareta egne interesser internasjonalt. Vi ønsker et utstrakt samarbeid mellom samene over landegrensene. Samtidig skal Sametinget være en selvstendig aktør i samspill med andre i det internasjonale arbeidet. Sametinget arbeider også for at den internasjonale rettsutviklingen for urfolk bedres.

For å nå disse målene retter Sametinget sitt internasjonale arbeid mot nasjonale og internasjonale fora og arenaer som angår FN, nordområdepolitikk, Samisk parlamentarisk råd, Barentssamarbeidet, nordisk samarbeid, arktisk samarbeid, Interreg og den nordlige dimensjon (EU).

Sametingets internasjonale engasjement

Det er ikke bare nasjonale saker som berører den samiske folkegruppen i Norge. Internasjonale politiske prosesser berører i stigende grad den samiske samfunnsdirekte. For at Sametinget skal kunne ivareta interessene og rettighetene til den samiske folkegruppen, er det nødvendig at Sametinget også har et visst internasjonalt engasjement. På denne bakgrunn har Sametinget styrket sitt internasjonale engasjement, blant annet gjennom en administrativ omorganisering og en politisk oppnevnt internasjonal representant. Sametingsrådet har varslet en ny internasjonal melding, og denne vil danne grunnlaget for vårt videre internasjonale arbeid.

Sametingets internasjonale representant skal ivareta og fremme Sametingets interesser og syn i internasjonale saker og prosesser som er aktuelle for Sametinget, i samsvar med Sametingets gjeldende politikk.

Sametinget forvalter prinsipielle standpunkt og interesser som fremmes og forsvares på ulike internasjonale arenaer. Det er viktig at urfolksdimensjonen i nasjonale og internasjonale fora blir ivaretatt, og at saker som har betydning for urfolk blir fremmet både nasjonalt og internasjonalt. Sametinget vektlegger dialog og bygging av kontaktnett for arbeid på den internasjonale arenaen. I 2011 har vi derfor deltatt på en rekke møter og andre arenaer hvor urfolksrettigheter eller samiske rettigheter har vært aktuelle temaer.

Møter med sentrale myndigheter

- Sametinget har to politiske konsultasjonsmøter med Utenriksdepartementet i året. Møtene omhandler Sametingets internasjonale arbeid og koordinering med departementene i den sammenheng. Saker som er tatt opp har i hovedsak vært knyttet opp mot nordområdepolitikken, herunder næringsutvikling og mineralutvinning i samiske områder, Barentssamarbeidet, Arktisk Råd, og menneskerettighetsspørsmål og urfolkssaker i FN.
- Sametinget har bidratt med innspill til stortingsmeldingen om nordområdene, som ble lagt fram i november 2011. I innspillet har Sametinget blant annet lagt vekt på at urfolksrettigheter må fremmes og respekteres og at urfolk må sikres selvbestemmelse og innflytelse på utviklingen i nordområdene. Urfolk må også tilføres økonomiske ressurser til å kunne delta som frie og uavhengige aktører i internasjonale beslutningsprosesser og i samarbeidsorgan knyttet til nordområdene. Sametinget er fornøyd med dialogen med Utenriksdepartementet og med at flere av Sametingets innspill er tatt med i meldingen.
- Sametinget har gitt innspill til ny stortingsmelding om statlig eierskap. Innspillet fokuserte på viktigheten av etiske retningslinjer og næringslivets samfunnsansvar i urfolksområder.

Nordlig dimensjon (EU)

Sametinget fremmer saker til EU, blant annet gjennom Den nordlige dimensjon. Den nordlige dimensjon er et partnerskap som består av EU, Russland, Island og Norge. Klima, kultur, helse og transport i nordområdene er arbeidsområdene. Under parlamentarikerkonferansen til partnerskapet i Tromsø i 2011 la Sametinget vekt på at urfolkene i nord må tas hensyn til og bli hørt når beslutninger som berører dem skal tas. Sametinget mener også at det må etableres en egen arbeidsgruppe for urfolk innenfor rammene av Nordlig dimensjon. Dette er tidligere foreslått av urfolksorganisasjonen Raipon.

Sametinget er derfor fornøyd med at hensynet til urfolk er integrert i slutterklæringa fra konferansen. I slutterklæringa bes regjeringene i partnerlandene i Den nordlige dimensjon om å samarbeide med urfolkene for å utarbeide en modell for å styrke deltakelsen av urfolkene i Den nordlige dimensjons politikk.

Barentssamarbeidet

Sametinget har gitt tilskudd på kr 100 000 til en urfolksmedarbeider i Barentssekretariatet, jf rammeavtalen med Utenriksdepartementet. Utenriksdepartementet og Sametinget har i 2011 videreført stillingen til urfolksmedarbeider med ett år, og vil i løpet 2012 ta stilling til videreføring også til 2013.

Sametingspresidenten deltok under Norges overtakelse av formannskapet i Barentsrådet i oktober 2011. Sametingspresidenten deltok i den norske delegasjonen og fikk noen minutter av taletiden til Norges utenriksminister. I talen fremhevet sametingspresidenten at urfolksrepresentasjon innenfor Barentssamarbeidet må utvikles videre. Han berømmet Barentsrådet for å ha inntatt urfolksperspektiver i Joint Comminque nr 25. Videre understreket han at statene må implementere anbefalinger fra FN, som fremkommer blant annet gjennom FNs spesialrapportør Anayas rapport om samene i Finland, Norge og Sverige, FNs spesialrapportør Anaya's årlige rapport som omhandler industriell virksomhet innenfor eller i nærheten av urfolksområder og av FNs spesialrepresentant Ruggie sine veiledende prinsipper om industriell virksomhet og menneskerettigheter. Sametinget understreket at å høre på denne type anbefalinger vil kunne føre til gode løsninger for stat, urfolk og industriell virksomhet i Barentsområdet.

Arktisk råd

Sametinget har deltatt på Arktisk råds ministermøte på Grønland. På møtet framhevet Sametinget betydningen av samarbeidet i Arktisk råd for urfolkene i nord, og pekte på at det kunnskapsgrunnlaget Arktisk råd skaffer til veie er viktig for Sametingets beslutninger. Den første juridisk bindende avtalen i regi av Arktisk råd, om søk og redning i Arktis, ble vedtatt under ministermøtet. Det var enighet om å arbeide videre med nye bindende avtaler i tida framover. Videre ble det bestemt at et fast sekretariat for rådet skal etableres i Tromsø. For Sametinget er det viktig at det er kompetanse om urfolks rettigheter og interesser i sekretariatet. Dette var en av forutsetningene for at sametingene i Sverige, Norge og Finland støttet etableringen av sekretariatet i Tromsø.

Deltakelse på det faste bilaterale dialogmøtet mellom Norge og Canada

Sametinget deltok i Norges delegasjon på det faste bilaterale dialogmøtet mellom Norge og Canada om nordområdene. Temaene for møtet var økosystembasert havforvaltning samt olje og gass i Arktis.

Sametinget er fornøyd med å ha deltatt. Vi fikk i et relevant, internasjonalt fora anledning til å fortelle om Sametingets arbeid og syn når det gjelder viktige spørsmål og utfordringer for samene spesielt, og for det arktiske området generelt. Denne typen deltakelse er derfor med på å synliggjøre Sametingets arbeid internasjonalt, samt også å forbedre kontakten med andre urfolk i Arktis.

Delegasjonsbesøk til Grønland

Sametingspresidenten deltok på statssekretær Erik Lahnsteins delegasjonsbesøk til Grønland i oktober. Hensikten med Sametingets deltakelse var å skape tettere samarbeid om næringsutvikling i urfolksområder. Presidenten holdt et innlegg på seminaret Grønland – Norge Partnere i nord, om urfolkernes interesser og hvordan disse ivaretas. Presidenten la stor vekt på viktigheten av å forvalte naturressursene på en bærekraftig måte og foreslo at det måtte lages retningslinjer for hvordan naturressurser skal brukes i arktiske områder. Presidenten hadde også et møte med formannskapet i landstinget på Grønland og deltok på møter med nærings- og råstoffministeren, finansministeren og utdannings- og forskningsministeren.

Besøk av andre urfolk

Sametinget har hatt besøk av representanter for mayafolket fra Guatemala på Sametinget. Temaet for møtet var solidaritet og Sametingets internasjonale urfolksarbeid. Sametinget, som parlament for urfolk, er et viktig forbilde for mayafolket. Guatemalas ambassadør i Norge deltok også på dette møtet.

Sametinget har også hatt besøk av representanter for mapuchene fra Chile. Tema for møtet var solidaritet og Sametingets internasjonale urfolksarbeid.

Sametingspresidenten i Chile

Sametingspresidenten var i november i Chile for å snakke om ILO-konvensjonen nr. 169 og urfolks rett til å konsultere. Presidenten informerte om de samiske erfaringene med interkulturell sameksistens i Norge og Norden, samt om Sametingets erfaringer med konsultasjonsavtalen. I sitt innlegg la presidenten vekt på at konsultasjonsretten er et viktig redskap for at statene i sin politikktutforming skal respekterer urfolks særskilte posisjon og interesser som folk. Konsultasjonsordningen er med på å styrke menneskerettighetene for urfolk. Under oppholdet besøkte presidenten et mapuchesamfunn i Araucanía.

Samisk parlamentarisk råd

Samisk parlamentarisk råd (SPR) er et parlamentarisk samarbeidsorgan mellom sametingene i Finland, Norge og Sverige. Samene i Russland er permanente deltakere i rådet. SPR skal ivareta samenes interesser på tvers av landegrensene og er den samiske stemmen internasjonalt. Sametinget tildeles kr 500 000 til SPR over statsbudsjettet. Tildelingen går til det sameting som har sekretariatet for rådet. Delegasjonens utgifter til deltakelse i møter og representasjon dekkes av de ulike sametingene.

Samisk parlamentarisk råd har vedtatt en ny handlingsplan som varer til årsskiftet 2013. SPR har som mål å styrke samarbeidet og rammebetingelsene i rådet. SPR vil også arbeide for å styrke bruken av samisk språk og samisk opplæring i grunnskolen. Et av tiltakene som skal iverksettes, er å utforme forslag til felles læreplaner for samisk og duodji i alle de nordiske landene. SPR skal fortsatt jobbe for opprettelsen av et eget samisk universitet. Arbeidet med å få alle de nordiske landene til å vedta nordisk samekonvensjon vil også fortsette.

Sametinget i Norge overtok i november 2011 lederskapet for Samisk parlamentarisk råd for en periode på 16 måneder.

Sameparlamentarikerkonferansen i Kirkenes

Sametinget i Norge var vertskap for den tredje sameparlamentarikerkonferansen, som fant sted i Kirkenes i år. Sametingene fra Finland, Norge og Sverige deltok, samt at Sami/ Kola Suobbar (russiske samene) var inviterte og deltok under konferansen. Hele 72 parlamentarikere deltok på konferansen.

Sameparlamentarikerkonferansen førte til en slutterklæring med bred enighet om hele 24 artikler. Erklæringen følger opp mange av temaene fra de to foregående erklæringene. I erklæringen er det også et eget avsnitt om samene i Russland. Parlamentarikerne er bekymret for den russiske stats urfolkspolitikk og behandling av russiske samer. De ber om at Norge, Sverige og Finland sammen fremmer russiske samers situasjon gjennom sin urfolkspolitikk.

Temaet for konferansen var tradisjonell kunnskap. I slutterklæringen understrekes det at statene er forpliktet til å respektere og sikre det samiske folkets rett til å forvalte sin tradisjonelle kunnskap og sine tradisjonelle kulturuttrykk.

FN

Proessen mot FNs verdenskonferanse om urfolk i 2014

Sametinget deltok på FNs Permanente forum for urfolkssaker i 2011. På Permanent forum inviterte Sametinget urfolkene til en forberedende urfolkskonferanse i 2013 i Alta, i forkant av FNs Verdens urfolkskonferanse i 2014.

Bakgrunnen for presidentens invitasjon var at det fra FNs side ikke er lagt opp til noen formelle forberedelser til verdenskonferansen. Samtidig er urfolk representert gjennom sine respektive stater på denne konferansen. Det vil derfor være vanskelig for urfolk å komme til ordet på

verdenskonferansen. Den forberedende konferansen skal gi urfolkene en anledning til å få diskutert saker og samordne innspill før verdenskonferansen. Det er spesielt viktig at målsettingene etter urfolkserklæringen søkes oppnå, og at urfolkernes målsettinger og ambisjoner reflekteres i sluttokumentene fra Verdens urfolkskonferanse 2014.

I Permanent forums rapport for 2011 ønskes Sametingets invitasjon til en forberedende konferanse i Alta 2013 velkommen. Senere har også FNs ekspertmekanisme for urfolks rettigheter (EMRIP) og FNs menneskerettighetsråd (HRC) gjort det samme.

Forberedelsene til Verdens urfolkskonferanse 2014 er derfor startet. Det er foreslått at urfolkene gjennomfører regionale prosesser, med etterfølgende felles prosess der urfolkene fra regionene deltar. Videre ble det foreslått at det nedsettes en koordineringskomité for 2013 og 2014, som bør representere alle 7 urfolksregioner, og som vil ha hovedansvaret med å utforme felles strategier og standpunkter.

Under EMRIP-sesjonen i 2011 arrangerte Sametinget middag, hvor man diskuterte urfolks forberedelse i forkant av Verdenskonferansen i 2014. Det deltok urfolk fra de 7 urfolksregionene. Som resultatet ble man enige om å utforme et konseptdokument, hvor blant annet forslag til strategier for forberedelse til urfolk ble nedfelt. Dette forslaget ble tatt opp dagen etter, og fikk der samtykke til å gjennomføre den foreslåtte prosessen som konseptdokumentet omhandler. En av strategiene er at Sametinget gjennomfører en forberedende urfolkskonferanse i Alta 2013.

Sametinget har i lag med IWGIA (International Working Group for Indigenous Affairs) og Grønlands selvstyre invitert til møte om verdenskonferansen i januar 2012, der møtedeltakere fra alle 7 urfolksregioner inviteres til å delta. Møtet vil være i København.

Styret i Samisk parlamentarisk råd har utnevnt en representant til å representere sametingene i Finland, Norge og Sverige i urfolkernes globale forberedelsesprosesser, som finner sted i forkant av FNs verdenskonferanse om urfolk i 2014.

FNs Urfolkserklæring

FNs erklæring om urfolks rettigheter ble vedtatt i 2007. Flere av urfolkserklæringens artikler er allerede gjeldende rett gjennom andre bindende juridiske instrumenter, som for eksempel som ILO konvensjon nr. 169, FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter og FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, eller gjennom nasjonal lovgivning som Grunnloven og menneskerettighetsloven. I tillegg gjenspeiler urfolkserklæringen internasjonal sedvane, som det foreligger bred enighet om på verdensbasis og som derfor må anses som rettslig bindende normer for verdenssamfunnet i sin helhet. Statene har påtatt seg å fremme full gjennomføring av bestemmelsene i erklæringen.

Sametinget har et eget ansvar for å få urfolkserklæringen synliggjort og benyttet som juridisk retningsgivende og anerkjent verktøy. Sametinget vurderer det slik at innholdet av FNs urfolkserklæring gjenspeiler og presenterer den rettslige utviklingen som foreligger innen urfolksretten. Sametinget mener at det er behov for en synliggjort og handlingsrettet implementering av FNs urfolkserklæring. Denne nasjonale gjennomføringen av erklæringens bestemmelser må følges opp i nasjonal lovgivning og administrativ praksis. Sametinget ser behov for å kunne rapportere på i hvilken grad man faktisk anstrenger seg for en gjennomføring av urfolkserklæringens artikler på nasjonalt nivå.

Urfolkserklæringens særskilte oppfølgingsmekanismer er tillagt FNs Permanente Forum for urfolk, FNs spesialrapportør for urfolk og FNs Ekspertmekanisme for urfolks rettigheter, samt øvrige FN-organer som involveres i urfolksrelaterte spørsmål.

FNs spesialrapportør James Anayas rapport om samene i Finland, Norge og Sverige

Tidlig i 2011 la FNs spesialrapportør James Anaya fram rapporten om samene i Finland, Norge og Sverige. En av hans anbefalinger er at Finland og Sverige ratifiserer ILO-konvensjon nr. 169. Han er tilfreds med at forhandlingene om nordisk samekonvensjon gjenopptas i 2011, og han anbefaler at de nordiske statene fortsetter og øker sine anstrengelser for å implementere samefolkets rett til selvbestemmelse.

Anaya påpeker i rapporten at opplæringen samiske barn får i de nordiske landene er altfor dårlig. Han anbefaler de nordiske statene og sameparlamentene om å samarbeide for å forsterke tiltakene for å revitalisere samisk språk og styrke programmer for opplæring i samisk språk og kultur.

Norge blir anbefalt å ta hensyn til konklusjonene til Kystfiskeutvalget og å treffe effektive tiltak til å sikre rettigheter til fiske for den samiske kystbefolkningen. Spesialrapportøren understreker videre at lovgivningsmessige og administrative mekanismer som åpner for utvinning av naturressurser fra samiske territorier bør være i samsvar med relevante internasjonale standarder.

Videre uttrykte spesialrapportøren at de nordiske landene bør, i samråd med sameparlamentene, styrke tiltak for å ta opp de negative virkningene av klimaendringer for samefolket, og at de nordiske statene bør søke å holde bestanden av rovdyr i beiteområdene for reinsdyr på et nivå som samiske reingjetersamfunnene kan tåle, og de bør yte full erstatning til reinsdyrholderne for tap de påføres av rovdyr.

FNs spesialrapportør James Anayas rapport om samene i Finland, Norge og Sverige ble lagt fram under FNs menneskerettighetsråds 18. sesjon. Gjennom år 2011 har rapporten vært aktuell å referere til som sentralt instrument i andre sammenhenger, som for eksempel som egen artikkel i Kirkeneserklæringa fra Sameparlamentarikerkonferansen.

Ekspertmekanismen for urfolksrettigheter

Ekspertmekanismen for urfolksrettigheter (EMRIP) holder årlige sesjoner der Sametinget deltar. Hovedtemaer i 2011 var EMRIPs studie om urfolks rett til å delta i beslutningsprosesser og FNs urfolkserklæring.

EMRIPs endelige rapport ble vedtatt på sesjonen. I denne framkommer EMRIPs forslag til Menneskerettighetsrådet 18. sesjon. Følgende tre forslag har direkte betydning for Sametingets internasjonale arbeid framover:

- Foreslåtte tema for studie til neste år var å fortsette å se på ufolks rett til å delta i beslutningsprosesser, men da i relasjon til industriell virksomhet som baserer seg på ressursutnyttelse/utvikling.
- Videre foreslo EMRIP at Menneskerettighetsrådet oppfordrer Generalforsamlingen snarlig til en styrking av urfolks rett til deltakelse i FN, hvor blant annet urfolksparlamenter (som Sametinget) får minimum samme status som NGO-er innenfor FN systemet.
- EMRIP oppfordrer Menneskerettighetsrådet til å anerkjenne det norske Sametingets forslag om å holde en forberedende konferanse i 2013 i Alta og ber om at Generalforsamlingen og statene sikrer at konklusjonene av slik forberedende konferanse integreres i resultatet av FNs Verdenskonferanse 2014.

Sametinget holdt innlegg der vi uttrykte støtte til EMRIPs endelige rapport. I innlegget oppfordret Sametinget Norge om å trekke tilbake sin stemmereservasjon avgitt ved vedtakelsen av urfolkserklæringen.

Menneskerettighetsrådets 18. sesjon

Menneskerettighetsrådets 18. sesjon fant sted i høst og Sametinget var til stede ved behandlingen av urfolkssakene tilknyttet FNs Ekspertmekanisme for urfolksrettigheter (EMRIP) og FNs spesialrapportør James Anaya's rapporter. Den norske delegasjonen, der Sametinget deltok, fremla to felles innlegg under delegasjonen, hvor det ene innlegget i hovedsak gjaldt spesialrapportørens arbeid i 2011 og det andre hvordan urfolks språk og kultur er viktig for beskyttelsen av urfolks identitet og velferd.

FNs spesialrapportør James Anaya fremla sin årlige rapport som omhandlet industrielle virksomheters aktiviteter innenfor eller i umiddelbar nærhet til urfolksområder. Spesialrapportøren vil fortsette sitt arbeid på dette området, hvor han i løpet av 2013 vil ha utviklet retningslinjer eller prinsipper om dette emnet. Videre la spesialrapportøren fram sin rapport om samene i Finland, Norge og Sverige. Dessverre ble sidearrangementet som Samerådet hadde planlagt avlyst grunnet forskyvning i Menneskerettighetsrådets tidsplan. Vi har i etterkant blitt informert om at dette vil gjennomføres ved en senere anledning.

Menneskerettighetsrådets oppfordret FN-sekretariatet om å forberede et dokument om måter å inkludere urfolks representanter å delta innenfor FN systemet i saker som angår dem. Dette arbeidet ventes å ha direkte betydning og interesse for Sametinget, da det vil angå en fremtidig adgang til å delta i FN-organene med selvstendig konsultativ status. Denne utviklingen er etter Sametingets syn fullt ut i samsvar med bestemmelsene i FNs erklæring om urfolks rettigheter, hvor det blant annet slås fast at nødvendige tiltak skal iverksettes for å sikre urfolks deltakelse i internasjonale prosesser som angår dem.

Om foreberedende prosess til Verdenskonferansen 2014, er ikke den planlagte foreberedende konferansen i 2013 Alta eksplisitt nevnt i Menneskerettighetsrådets 18. sesjons resolusjonstekst, men de ønsker velkommen urfolkets deltakelse under Verdenskonferansen 2014 samt dets foreberedende prosess.

Sametingets administrasjon

Sametingets administrasjon har i hovedsak tre ulike roller overfor de folkevalgte og publikum:

- Parlamentsforvaltning for Sametinget
- Politisk sekretariat for sametingsrådet
- Forbereder forvaltningssaker for Sametingets ulike politiske beslutningsorgan

I Sametinget er både parlamentet, den politiske ledelsen og forvaltningen samlet i én organisasjon. I 2011 er det gjennomført en omfattende omorganisering av Sametingets administrasjon.

Administrasjonen er nå delt opp i 7 fagavdelinger og 2 staber:

- Avdeling for språk (GIE)
- Avdeling for oppvekst og opplæring (BOA)
- Avdeling for næring, kultur og helse (EKD)
- Avdeling for rettigheter og internasjonale spørsmål (VUOR)
- Avdeling for kulturminner, areal og miljø (KAB)
- Avdeling for administrasjon (HÁL)
- Avdeling for kommunikasjon (GUL)
- Direktørens stab (DIR)
- Plenumsstaben (DIS)

Avdelingene utfører saksbehandling og yter tjenester til både politiske myndigheter og til publikum. Hver avdeling har et spesielt ansvar som fagpolitisk sekretariat for sametingsrådet. Plenumsstaben har ansvaret for komité- og plenumsmøtene og tilrettelegging for representantene.

Plenumsstaben er en del av administrasjonen i Sametinget, men hører politisk under plenumslederen, ikke sametingsrådet. Plenumsstaben har det administrative ansvaret for den parlamentariske virksomheten i Sametinget, herunder planlegging og avvikling av møtene i komiteene og plenum. Plenumsstaben består av tre ansatte og må derfor i forbindelse med komitémøtene og plenumsmøtene få bistand fra avdelingene til sekretærtjenester på nevnte møter, oversettertjenester med mer.

Sametinget har kontorsteder i Snåsa, Drag, Evenes, Manndalen, Kautokeino, Karasjok og Varangerbotn.

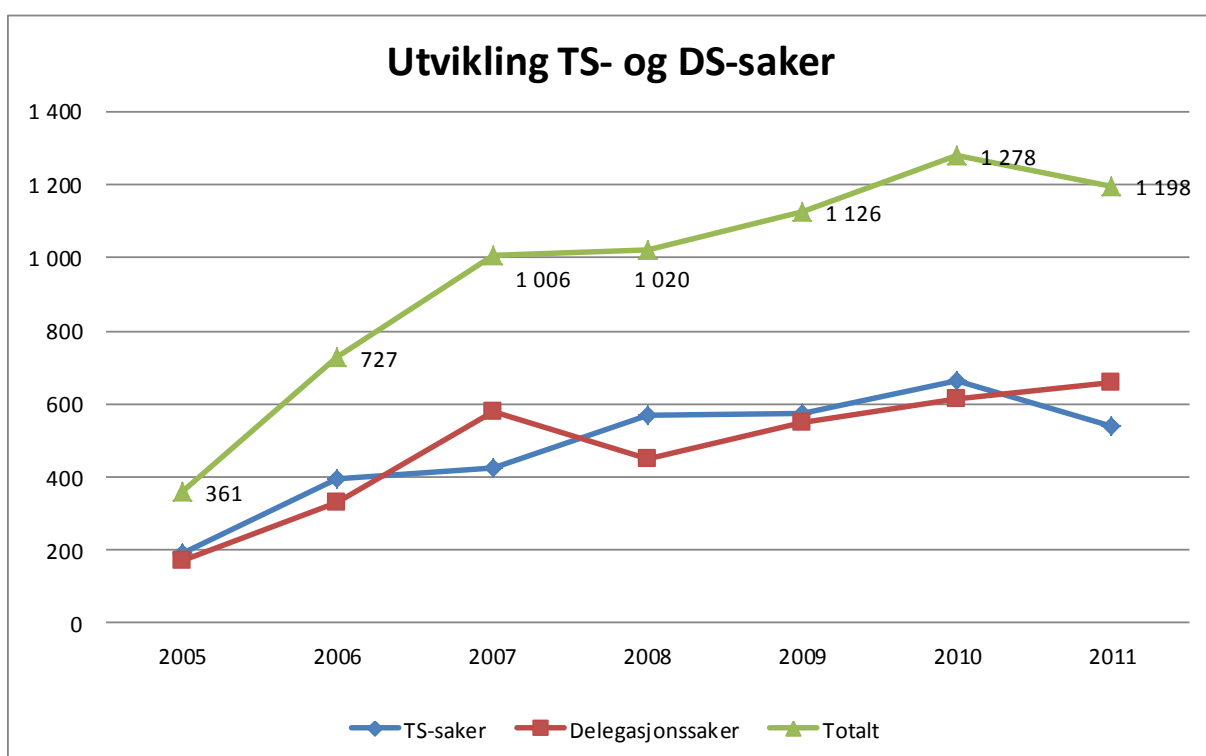
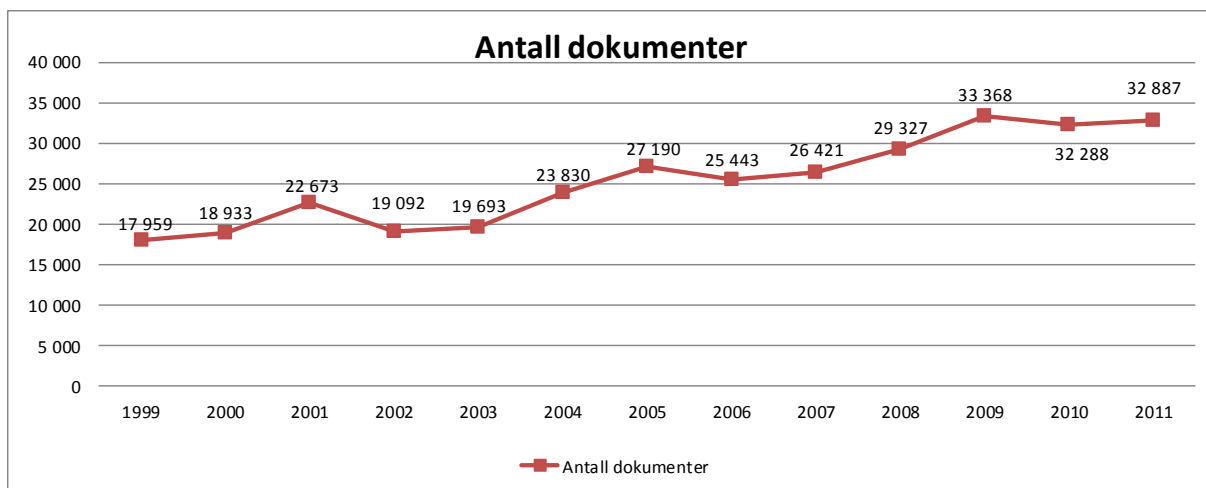
Strategiene i budsjettet for 2011 gir et bilde av aktiviteten på de ulike politikk- og forvaltningsområdene. Arbeidet med politikktutvikling og oppfølging av politiske saker, økte forvaltningsoppgaver og forventningene i samfunnet krever kapasitet og høy faglig kompetanse på en rekke områder. I revidert budsjett for 2011 var det avsatt kr 90 560 000 til driftsutgifter på administrativt nivå. Per 31.12.2011 var det 137 årsverk i Sametingets administrasjon. Tabellen nedenfor viser utviklingen i antall ansatte fordelt mellom kvinner og menn.

	31.12.2009		31.12.2010		31.12.2011	
	Ledere	Årsverk totalt	Ledere	Årsverk totalt	Ledere	Årsverk totalt
Kvinner	6	83	5	79	5	87
Menn	6	43	7	50	4	50
Totalt	12	126	12	129	9	137
Prosent kvinner	50	65,9	41,7	61,2	55,5	63,5
Prosent menn	50	34,1	58,3	38,8	44,5	36,5

Partene i Sametinget, arbeidsgiver og tjenestemannsorganisasjonene, har i fellesskap etablert Sametingets personal- og lønnspolitikk, som blant annet berører samhandling mellom partene. Gjennom de lokale lønnsforhandlingene har partene avdekket og utjevnet lønnsforskjeller mellom kvinner og menn innenfor de ulike stillingsgruppene.

Sametinget er en IA-bedrift og følger de bestemmelser som er fastsatt i avtalen om inkluderende arbeidsliv. Ansatte med behov for tilrettelegging av arbeidsplass og arbeidsoppgaver får tilbud om dette. I de lokaler Sametinget bruker skal utformingen ta hensyn til personer med nedsatt funksjonsevne. Det er et personalpolitisk mål å oppnå balansert alders- og kjønns sammensetting, samt å rekruttere personer med minoritets- og urfolksbakgrunn. Dette blir det tatt hensyn til ved all annonsering og rekruttering av personell.

Saksmengden i Sametinget har økt fra år til år. I tillegg til den reelle økning av antall dokumenter har omfanget og kompleksiteten i mange av de sakene Sametinget behandler økt vesentlig de siste årene. Figurene under gir et inntrykk av dette ved å vise utviklingen av antall dokumenter som årlig behandles over Sametingets journalsystem og antall saker behandlet i tilskuddsforvaltningen.

Utfordringer

Sametinget ble opprettet for sikre en likeverdig behandling av samene. Samisk språk og kultur anses som opprinnelige i Norge og har derfor samme krav på vern og utvikling som norsk språk og kultur. I de over 20 årene Sametinget har eksistert, har vi oppnådd mye. Rettsutviklingen er i positiv utvikling på mange områder. Samisk språk og kultur har fått økt status. Samiske barn har fått rett til å få undervisning i og på samisk.

Likevel har vi mange utfordringer. Rettighetene er blitt bedre, men når Sametingets handlingsrom til å følge opp disse rettighetene i praktisk politikk nesten ikke er til stede, videreføres forskjellsbehandlingen av den samiske befolkningen i Norge.

Sametinget må ha frihet til å legge premisser, utforme og forvalte samepolitikken i Norge. Samhandlingsprosedyrer mellom Stortinget, regjeringen og Sametinget skal sikre at Sametinget kan ivareta denne rollen.

Konsultasjonsavtalen mellom Sametinget og Regjeringen er med på å bidra til at samhandlingen mellom partene er god. Det er imidlertid viktig at konsultasjonsavtalen overholdes av begge parter, og at partene har en felles forståelse av hvordan konsultasjonsavtalen skal utføres i praksis.

En særlig budsjettmessig frihet for Sametinget er nødvendig for å sikre Sametingets autoritet og initiativrett i samepolitikken. For å sikre dette er det viktig å få på plass budsjettprosedyrer og årlige budsjetttrammer som samsvarer med Sametingets rolle i samepolitikken.

Vi opplever at Sametingets andel av de nasjonale satsingene ikke står i forhold til de øvrige økningene på Statsbudsjettet og økninger knyttet til nasjonale reformer. Dette har spesielt gått ut over samisk kultur, med museumsreformen og Kulturløftet som eksempler. Samisk kulturutøvelse er med på å skape tilhørighet, trivsel, identitet og livskvalitet. I tillegg gir det viktige arbeidsplasser i små samfunn. Kultur er derfor høyt prioritert av Sametinget.

Sametinget ser med bekymring på at det fortsatt er nedgang i antallet elever med samisk som andrespråk. Elever som har samisk som andrespråk lærer ikke språket godt nok til å bli funksjonelt tospråklige, og det er mange utfordringer knyttet til samiskopplæringen, noe som fører til at mange elever opplever det som en merbelastning i skolehverdagen. Sametinget ønsker å snu denne utviklingen blant annet ved å se på nye opplæringsmodeller for faget samisk som andrespråk.

Folketallet i samiske områder er fortsatt synkende. Spesielt unge kvinner flytter. Det er derfor viktig å føre en politikk som gjør at samiske områder også er attraktivt for kvinner. En grunn til at folk ønsker å bo i de samiske bosettingsområdene, er tilknytningen til slekt og samisk språk og kultur. Folk må imidlertid også ha noe å leve av.

En større satsning på samiske næringer gir bosetting i distriktene. Andelen av sysselsatte i primærnæringene har gått ned, samtidig er det mindre nyetableringer i virkeområdet for tilskudd til næringsutvikling. I Sametingets næringspolitikk har vi en større vektlegging av lokalsamfunnsutvikling, nyskaping, kompetansehevende tiltak og entreprenørskap. Det må stimuleres til etableringer i samiske områder. Samtidig må primærnæringene må sikres gode rammevilkår.

En lovfesting av samenes land- og ressursrettigheter og retten til næringsutøvelse vil bety mye for bosettingen i samiske områder, samisk kultur og kulturutvikling. Sametinget har derfor store forventninger til det videre arbeidet med oppfølgingen av Samerettsutvalget II og en videre oppfølging av Kystfiskeutvalget.

Det samiske samfunnet er i endring. Flere og flere samer velger å bosette seg i byer og tettsteder. Sametinget må derfor også arbeide for å trygge og utvikle gode bo- og levevilkår for samene i byene. Dette krever en aktiv tilpasset politikk, og det krevet en god dialog med lokale myndigheter.

Plan- og finans komiteens innstilling

Innledning

I tråd med samelovens § 1-3, hvor det heter at "Sametingets årsmelding sendes til Kongen", legger Sametinget fram sin årsmelding.

Sametingets årsmelding, inkludert Sametingets regnskap for 2011, omhandler Sametingets politiske og forvaltningsmessige aktivitet i 2011. Sametingets forvaltning av ulike tilskuddsordninger omtales delvis under kapitlene som omhandler det aktuelle fagområdet, og delvis under kommentarene til regnskapet.

Sametingets årsmelding viser også til fremtidige utfordringer Sametinget står overfor.

Merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Aina K. Kant, Willy Ørnebakke, Ronny Wilhelmsen, Ragnbild M. Aslaksen, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Ann-Mari Thomassen, Aili Keskitalo, Rolf Jobansen Jarle Jonassen, medlemmet fra Árja Alf Isaksen, medlemmet fra Fremskrittspartiets sametingsgruppe (FRP) Arthur Tørfoss og medlemmet fra Samer bosatt i Sør-Norge (SbS) Monica Balto fremmer følgende merknad:

Årsverk 2011

På side 74 "Oversikt årsverk" kan det tilsynelatende se ut som om antall stillinger har økt forholdsvis mye fra 2010 til 2011. Dette er ingen permanent økning, men et resultat av korttidsengasjement utløst av konkrete forvaltningsmessige oppgaver.

Det er på sin plass å utdype hva denne økning innebærer. Sametingets arbeidsoppgaver og ressursbruk påvirkes av forvaltningsmessige oppgaver utløst av samfunnet rundt. I 2011 har kulturminneregistrering og befaring langs den planlagte kraftlinja fra Ofoten-Balsfjord og Balsfjord-Hammerfest utløst stor aktivitet i feltsesongen sommeren 2011. Sametinget har engasjert ett svært høyt antall personer i korttidsengasjement, som tilsvarer ca 8 årsverk, for registrering av samiske kulturminner langs den planlagte linjetraséen fra Ofoten til Hammerfest. I tillegg er en stadig økende hastighet av mulige etableringer av f.eks. vindmølleparker en avgjørende faktor for stadig økende feltarbeid innen kulturminnevernarbeid. Dette vil også synes som økning i årsverk for Sametinget.

Komiteens medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap), medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) medlemmet fra Árja Alf Isaksen og medlemmet fra Samer bosatt i Sør-Norge (SbS) fremmer følgende merknad: (FrP gir sin tilslutning til avsnitt "Regnskap 2011").

Manglende budsjettprosedyrer.

Sametinget beklager at det fortsatt ikke er noen avklaring som sikrer Sametinget innflytelse på budsjettprosessen. Dette er alvorlig fordi samhandlingen mellom Sametinget og staten i budsjettspørsmål er avgjørende for utviklingen av samisk selvbestemmelse. Sametinget mener fortsatt at det er en grunnleggende forutsetning for å oppnå fremskritt i forhold til utfordringene som man står overfor i forhold budsjettspørsmål at samspillet mellom regjeringen og Sametinget styrkes. Dette kan ikke oppnås uten prosedyrer for konsultasjoner eller forhandlinger mellom statlige myndigheter og Sametinget i budsjettspørsmål. Dette vil etablere den formelle plattformen og rammen om de krevende utfordringene som man står overfor med hensyn til selvbestemmelsesrettens økonomiske aspekter.

Oppfølging av Samerettsutvalget II

Sametinget beklager den manglende framdriften i forhold til oppfølgingen av Samerettsutvalget II. Samerettsutvalget overrakte sin utredning allerede i desember 2007, og oppfølgingsarbeidet har ikke den framdriften man bør kunne forvente.

Om Sametingets holdning til forskning på samiske levninger

Sametinget tar ikke på prinsipielt grunnlag avstand fra DNA-forskning, heller ikke på skjeletter så lenge dette skjer innenfor etiske normer. Av den grunn er det også sikret nødvendig materiale for DNA-forskning fra skjelettene som er gjenbegravd i Neiden. Imidlertid er Sametinget av den oppfatning at etnisk identitet ikke lar seg avlese av gener. Forskning som uten videre setter

likhetstrekk mellom genetisk profil og etnisk identitet er på mange måter sammenlignbar med forskning som setter likhetstrekk mellom hodeskalleformer og raser. Derimot kan både genetisk slektskap, folkeforflytninger og andre problemstillinger belyses ved DNA-analyser, inkludert sammenligninger med nålevende befolkning.

Kystfiskeutvalget

Ekspertgruppen som utredet retten til fiske utenfor Finnmark under ledelse av dr. juris Carsten Smith har gjort et grundig arbeid, og komiteen vil berømme utvalget for det arbeidet som de har gjennomført i denne sammenhengen. Kunnskapsgrunnlaget om kystbefolkningens rettigheter til ressurser er en helt annen i dag enn i 2005 da Finnmarksloven ble vedtatt. Den fremste ekspertise har i forhold til det enstemmige forslaget maktet å legge frem et forslag med utgangspunkt i samiske fiskerirettigheter. Kystfiskeutvalgets leder Carsten Smith sa ved fremleggelsen av utvalgets forslag i Vestertana 18.februar 2008 at det er snakk om ”et være eller ikke være for den sjøsamiske kulturen”. Komiteen viser til at kystfiskeutvalgets forslag er en anerkjennelse av samiske fiskerirettigheter. Utvalget har fastslått at de samiske historiske rettighetene eksisterer og at rettighetene må anerkjennes i form av lover. Utvalget har videre foreslått områdebaserte forvaltningsordninger. Komiteen beklager at Fiskeri- og kystdepartementet har avvist viktige anbefalinger i Kystfiskeutvalgets forslag.

Regnskap 2011

Regnskap følger som vedlegg til årsmeldingen. Det kunne ønskes en fremstilling av regnskapet som gjør det lettere å sammenligne med budsjett, herunder forutsetninger og forslag som er fremkommet under budsjettarbeidet.

Sametinget viser ellers til at det vil være nyttig å få en samlet oversikt over hvordan Sametingsrådet benytter tildelt reguleringsfullmakt, som innebærer anledning til å omdisponere inntil 20 % av avsatte midler. En slik samlet oversikt vil forbedre regnskapsdelen i årsmeldinga, og gjøre dokumentet ennå mer handlingsrettet i forhold til Sametingets virksomhet.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet (FrP), Arthur Tørfoss fremmet følgende merknad:

Medlemmet registrerer at tiltakshaveres kostnader i forbindelse med befaringer i fjor utgjorde om lag 4,5 millioner kroner. Medlemmet er av den oppfatning at når offentlige myndigheter krever befaringer og undersøkelser, bør det offentlige bekoste dette selv, og ikke belaste grunneiere og tiltakshavere for dette. Uavhengig om tiltakshavere er NVE, kommuner eller private.

Medlemmet ønsker for fremtiden å ta kostnaden på egen kappe, og vil legge opp til det i fremtidige budsjetter. Det er ingen grunn til å fordyre prosjekter som er bra for samfunnet unødvendig.

Forslag

Forslag 1

Forslag fra Arbeiderpartiet sametingsgruppe (AP), Norske samers riksforbund (NSR) og Samer bosatt i Sør-Norge (SbS):

Side 38 under overskriften Marine næringer - ny tekst etter første setning, de andre setningene i innstillingens første avsnitt beholdes etter følgende tekst:

Sametinget vil videre understreke at det må tas hensyn til gammelt lovverk på dette området, eksempelvis Jordutvisningsresolusjonen fra 1775 som fastslår finnmarkingenes forsterrett til fiske. Sametinget minner også om Kåfjord-dommen som også beveger seg langt i retning av å uttrykke at det er snakk om sedvanerettighet hvor de lokale fiskerne fikk erstatning, dette fordi fiskefeltene deres ble mindre tilgjengelig på grunn av kraftutbyggingen som førte til mere is på fjorden. Sametinget viser

videre til at norske myndigheter vant frem i fiskerigrensesaken mot Storbritannia i Haag med den begrunnelse at læren om «fritt fiske» aldri hadde fått fotfeste langs Norges kyst. Dommen viser at påvisningene av den historiske bruken langs kysten med lokale sedvaneregler, var sentral for avgjørelsen. Disse historiske kjensgjerningene må også vurderes i lys av Norges forpliktelser etter blant annet Art. 37 i FN's Urfolksdeklarasjon.

Side 38 under overskriften Marine næringer - setning tre i innstillingen tilføres ordet historiske og blir som følger:

Sametinget prioriterer arbeidet med å sikre samenes historiske rettigheter til fiske, de marine ressursene og til bruken av elver og kyst- og fjordområder.

Forslag 2

Forslag fra Arbeiderpartiet sametingsgruppe (AP), Norske samers riksforbund (NSR) og Samer bosatt i Sør-Norge (SbS):

Tilleggsforslag s. 8 for "Bedre service"

Manglende prosedyrer for budsjettkonsultasjoner.

I Sametingets årsmelding for 2010 understreket Sametinget sterkt behovet for å få på plass konsultasjonsprosedyrer med Regjeringen knyttet til budsjettsaker. Sametinget så dette som en naturlig forlengelse av den allerede inngåtte konsultasjonsavtalen mellom Regjeringen og Sametinget.

Sametinget mener fortsatt at det er en grunnleggende forutsetning for å oppnå fremskritt i forhold til utfordringene som man står overfor i forhold budsjettspørsmål at samspillet mellom regjeringen og Sametinget styrkes. Dette kan ikke oppnås uten prosedyrer for konsultasjoner eller forhandlinger mellom statlige myndigheter og Sametinget i budsjettspørsmål. Dette vil etablere den formelle plattformen og rammen om de krevende utfordringene som man står overfor med hensyn til selvbestemmelsesrettens økonomiske aspekter.

Komiteens tilråding

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Merknad fra Árja og APs sametingsgruppe v/ representantene Alf Isaksen og Willy Ørnebakk

Det samiske språket er truet og vil dø ut dersom virkemidler for bevaring og utvikling av det samiske språket ikke i større grad settes inn nå. Statlige myndigheter må legge merke til hvor enkelt det ser ut til at skolene i små samiske bygde samfunn kan nedlegges som sparetiltak i kommunene. Skolen er en bærebjelke for bevaring av samisk språk rundt omkring i bygdene.

Sametinget er svært bekymret over at så mange grunnskoler i samiske områder enten er nedleggingstruet eller allerede nedlagt. Sametinget ser det som særlig bekymringsverdig at samiske ressurskoler i områder hvor det samiske språket står svakt, slik som de sjøsamiske områdene, lulesørsamiske og marka samiske områdene legges ned grunnet økonomiske årsaker. Her kan nevnes at Billefjord samiske oppvekstsenter og Børselv oppvekstsenter i Porsanger kommune, Boltås skole i Skånland kommune, Láhpoluoppal skole i Kautokeino kommune og Brekken skole er noen av skolene som er vedtatt nedlagt eller trues med snarlignedleggelse. Det er sterkt beklagelig at sterke samiske kompetansmiljøer splittes opp, samiske barns oppvekstvilkår svekkes i bygdesamfunn og elever utsettes for reiser langt tilkommunesentrene for å få undervisning. Dette fordi kommunene ønsker besparelser eller omdisponering av ressursene. Skolene det her henvises til ligger i

kjerneområder for bevaring og utvikling av samisk språk og skolene er avhengig av støtte og tilslutning av kommunale og statlige myndigheter. Mange samiske språk står på UNESCOs liste over truede språk i verden. Evaluering av den språklige utviklingen av skolene viser at den språklige veksten har vært positiv og de minst utbredte samiske språk og bygdesamfunnet for øvrig har fått et oppsving og er i utvikling. Dette viser at språkutviklingen er avhengig av at skolene består i bygdene. Sentraliseringen slik det er tendens til, vil føre til at det samiske språket igjen vil oppleve en tilbakegang og blir utdøende.

Forslag 3, representant Geir Tommy Pedersen, NSR/SÁB

Tesktavsnitt om geitehold erstattes med:

Geitenæringen har vært og er under omstilling ved en total omfattende sanering av geitebesetningen i Norge, hvor målsetningen er å avskaffe enkelte sykdommer som opptrer hos geit. Sametinget er spesielt bekymret for de bruksnedleggelsene som saneringsprosjektet medfører og vil vektlegge at det må settes i gang nye tiltak som sikrer en fortsatt livskraftig geitnæring.

III Votering

Av 39 representanter var 37 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 1 ble vedtatt med 34 stemmer mot 3 stemmer.
- Forslag 2 ble vedtatt med 34 stemmer mot 3 stemmer.
- Forslag 3 ble vedtatt med 34 stemmer mot 3 stemmer.
- Plan- og finanskomiteens tilrådning ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Ragnhild Melleby Aslaksen, saksordfører	Aili Keskitalo
		Ann-Mari Thomassen
		Alf Isaksen
	Ragnhild Melleby Aslaksen	
2	Arthur Johan Tørfoss	
3	Geir Tommy Pedersen	Ragnhild Melleby Aslaksen
	Geir Tommy Pedersen	
4	Rolf Johansen	Ragnhild Melleby Aslaksen
	Rolf Johansen	
5	Willy Ørnebakk	Aili Keskitalo
		Rolf Johansen
		Ann-Mari Thomassen
	Willy Ørnebakk	
6	Ann-Mari Thomassen	Mariann Wollmann Magga
	Ann-Mari Thomassen	
7	Olaf Eliassen	Trond Are Anti
		Rolf Johansen
		Willy Ørnebakk
	Olaf Eliassen	
8	Geir Johnsen	Trond Are Anti
		Geir Tommy Pedersen
		Silje Karine Muotka
	Geir Johnsen	
9	Per Andersen Bæhr	Olaf Eliassen
		Ronny Wilhelmsen
	Per Andersen Bæhr	
10	Aili Keskitalo	
11	Willy Ørnebakk	
12	Ronny Wilhelmsen	
13	Mariann Wollmann Magga	
14	Anders Somby jr.	
15	Aili Keskitalo	
16	Willy Ørnebakk	
17	Alf Isaksen	
18	Ann-Mari Thomassen	
19	Egil Olli	
	Ragnhild Melleby Aslaksen	
	Geir Tommy Pedersen, forretningsorden	
	Alf Isaksen, forretningsorden	
	Geir Tommy Pedersen, forretningsorden	

VI Sametingets vedtak

1 Innledning

Sametinget er en folkevalgt forsamling for samene i Norge. 39 representanter velges fra 7 valgkretser hvert fjerde år. Sametinget skal styrke samenes politiske stilling og fremme samenes interesser i Norge, bidra til en likeverdig og rettferdig behandling av det samiske folket og arbeide med å legge forholdene til rette for at samene kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

Sametinget arbeider med saker innenfor alle samfunnsområder som særlig berører samene, i tillegg til å gi uttalelser og være en høringsinstans for offentlige myndigheter. Sametinget forvalter en del av de midlene som bevilges til samiske formål over statsbudsjettet, og gjennom Sametinget har samene i Norge fått en viss myndighet innenfor kultur, språk, opplæring, kulturminnevern og næring.

Sametingets årsmelding omfatter Sametingets politiske og forvaltningsmessige aktivitet i 2011. Årsmeldingen rapporterer om oppfølgingen av hovedmålene og delmålene for de enkelte fagområdene og bruken av virkemidlene i budsjettet for 2011.

Sametingets regnskap for 2011 er vedlagt årsmeldingen.

Sametingsvalget

Forskrift om valg til Sametinget ble endret i 2011. Endringen innebærer at Sametingets valgmanntall også utarbeides i de årene det er kommune- og fylkestingsvalg. Dette valgmanntallet bestemmer hvilke kommuner som skal avholde valgting ved neste sametingsvalg, hvilke kommuner som kun har forhåndsstemmegivning og mandatfordelingen på valgkretsene.

Forskriftsendringene er en oppfølging av plenumsvedtak fra 2007 om valgordningen til sametingsvalget.

14 162 personer var i 2011 innmeldt i Sametingets valgmanntall. Det er ni nye kommuner som får valgting, og ved sametingsvalget i 2013 vil i alt 56 kommuner ha valgting.

Mandatfordelingen til valget i 2013 blir som følger:

Valgkrets 1 Østre: 6 mandater, ingen endring
Valgkrets 2 Ávjovárri: 8 mandater, - 1 mandat
Valgkrets 3 Nordre: 5 mandater, - 1 mandat
Valgkrets 4 Gáisi: 6 mandater, ingen endring
Valgkrets 5 Vesthavet: 4 mandater, - 1 mandat
Valgkrets 6 Sørsamisk: 4 mandater, + 1 mandat
Valgkrets 7 Sør-Norge: 6 mandater, + 2 mandater

Samefolkets fond

Stortinget har i Samefolkets fond avsatt 75 millioner kroner som kollektiv erstatning for skadene og den uretten fornorskningspolitikken har påført det samiske folk. Avkastningen fra fondet ble tatt i bruk i 2008 og forvaltes av Sametinget. Stortinget har satt som forutsetning at Samefolkets fond ikke skal anvendes til individuelle erstatninger.

Fastsettelse av bruken av den årlige avkastningen i budsjettet gjøres med grunnlag i vedtak om prioritering og satsingsområder for valgperioden, jf. sak 47/09.

I 2011 ble det avsatt kr 5 500 000 under Samefolkets fond:

- kr 1 200 000 til språkutviklingstiltak
- kr 1 300 000 til tradisjonell kunnskap
- kr 2 000 000 til litteratur
- kr 800 000 til språkprogram
- kr 200 000 til systematisk kartlegging av tradisjonell kunnskap

Likestilling

Likestilling og likeverd ligger til grunn for Sametingets virksomhet. Sametinget arbeider derfor for å fremme likestilling og likeverd uavhengig av kjønn, etnisitet og seksuell legning. Likestilling berører alle samfunnsområder og skal være en integrert del av Sametingets arbeid. Til grunn for Sametingets arbeid med likestilling er vår egen handlingsplan for likestilling for perioden 2009-2013.

For Sametinget er det viktig å ha en god dialog med de samiske likestillingsorganisasjonene. Vi har møte med organisasjonene hvert år. På møtene diskuteres Sametingets tilskudd til organisasjonene og generelle likestillingspolitiske saker. Sametinget setter pris på at organisasjonene utfordrer Sametinget på likestillingsspørsmål og at de fremmer likestillingspolitiske saker i samiske samfunn generelt.

Sametinget markerte den internasjonale kvinnedagen 8. mars i forbindelse med Sametingets plenum i Karasjok. Dette var første gang at det ble holdt appell om kvinnedagen fra Sametingets talerstol.

En annen oppfølging av handlingsplanen er kjønnsperspektivet i Finnmarkskommisjonens arbeid. Sametinget har bedt kommisjonen om å være bevisst på kjønnsperspektivet i arbeidet med å

- kartlegge eksisterende rettigheter til grunn og naturressurser i Finnmark. Sametinget er derfor glad for at kvinner og menns bruk av utmarka var et av temaene som ble belyst under høringsmøtet om kartleggingen av utmarksbruk i Nesseby kommune.

Sametinget har hatt en god dialog og et godt samarbeid med Barne-, likestillings- og integreringsdepartementet det siste året. Sametinget og departementet har hatt konsultasjoner om Regjeringens handlingsplan for likestilling mellom kjønnene. Med handlingsplanen ønsker regjeringen å gi en mest mulig samlet framstilling av politiske mål, strategier og tiltak for likestilling mellom kjønnene. Vår egen handlingsplan dannet grunnlaget for Sametingets posisjon i konsultasjonene. For Sametinget var det viktig at det samiske perspektivet ble integrert i handlingsplanen og i regjeringens videre arbeid med likestilling. Av konkrete oppfølginger av konsultasjonen er et samarbeidsprosjekt med Justisdepartementet om vold i nære relasjoner og en regional konferanse for samiske menn og gutter. Sametinget holdt også innlegg om vårt arbeid med kjønnsrepresentasjonen i Sametinget på fagseminaret som ble arrangert i forbindelse med framleggelsen av regjeringens handlingsplan.

Sametinget har i tillegg hatt møte med statssekretær Kirsti Bergstø i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. På møtet tok Sametinget blant annet opp at Likestillings- og diskrimineringsombudet har få henvendelser fra samiske brukere, at samiske likestillingsorganisasjoner ikke er inkludert i likestillingsarbeidet på nordisk nivå og hvordan det samiske perspektivet kan inkluderes i likestillingsutvalgets arbeid.

For øvrige oppfølginger av vår handlingsplan for likestilling, vises til fagkapitlene.

Konsultasjoner

Gjennom folkeretten er norske myndigheter forpliktet til å konsultere samene i saker som har betydning for det samiske samfunnet. Det er derfor inngått avtale mellom staten og Sametinget om hvordan konsultasjonene skal foregå. Konsultasjonsprosedyrene gjelder i alle typer saker, som for

eksempel i arbeidet med lover eller administrative tiltak som kan påvirke samiske interesser direkte. Konsultasjonene skal ikke avsluttes så lenge Sametinget og staten mener det er mulig å oppnå enighet.

I 2011 er det gjennomført konsultasjoner i følgende saker:

Likestilling

Likestilling 2014. Regjeringens handlingsplan for likestilling mellom kjønnene. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Opplæring

Akkrediteringer for oppstart av nye doktorgradsstudier. Kunnskapsdepartementet.
Stortingetsmeldingen om ungdomstrinnet. Kunnskapsdepartementet.

Kultur

Husleiefinansiering av samiske kulturhus. Kulturdepartementet.

Næring

- Rovviltsituasjonen i sørsamisk område. Miljøverndepartementet
- Reindriftsloven: forskrift om avgift ved brudd på bruksregler og forskrift om tvangsmulkt. Landbruks- og matdepartementet.
- Stortingets landbruks- og matpolitiske melding. Landbruks- og matdepartementet.

Arealer

- Bygging av en 132 kV-kraftlinje i Vevelstad og Brønnøy kommuner. Olje- og energidepartementet
- Statnetts søknad om konsesjon til bygging av ny 420 kV kraftlinje mellom Balsfjord og Hammerfest. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Melding om Kvalsund vindkraftverk i Kvalsund kommune, Finnmark fylke. Fred. Olsen Renewables AS. 280 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Melding om Fálesrašša vindkraftverk i Kvalsund kommune, Finnmark fylke. Finnmark Kraft AS. 430 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Melding om Nordkyn vindkraftverk i Lebesby og Gamvik kommuner, Finnmark fylke. Statkraft Development DA. 750 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Melding om Kovfjellet vindkraftverk i Vefsn kommune, Nordland fylke. Nord-Norsk Vindkraft AS. 57 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Melding om Stortuva vindkraftverk i Vefsn kommune, Nordland fylke. Nord-Norsk Vindkraft AS. 70 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Melding om Seiskallåfjellet vindkraftverk i Rødøy kommune, Nordland fylke. Nord-Norsk Vindkraft AS. 147 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Melding om Kvalhovudet vindkraftverk i Rødøy kommune, Nordland fylke. Nord-Norsk Vindkraft AS. 33 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Melding om Sjonfjellet i Rana og Nesna kommuner nr I, Nordland fylke. Nord-Norsk Vindkraft AS. 436 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Melding om Sjonfjellet i Rana og Nesna kommuner nr II, Nordland fylke. Norsk Grønnkraft AS. 360 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Søknad om Hamnefjell vindkraftverk i Båtsfjord kommune, Finnmark fylke. Statoil ASA. 120 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Søknad om Dønnesfjord vindkraftverk i Hasvik kommune, Finnmark fylke. Vindkraft Nord AS. 10 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Søknad om Raudfjellet vindkraftverk i Tromsø kommune, Troms fylke. Norsk Miljøkraft Raudfjell AS. 144 MW. Norges vassdrags- og energidirektorat.
- Rovviltsituasjonen i Nord-Trøndelag. Miljøverndepartementet.

- Forskrift om dverggås som prioritert art etter naturmangfoldloven med tilhørende funksjonsområde. Miljøverndepartementet.
- Nasjonalparkstyret for Reisa nasjonalpark/Ráisa ábmotlasmeahcci og Ráisduottarháldi landskapsvernområde. Miljøverndepartementet.
- Verneområdestyre for Nordkvaløya-Rebbenesøy landskapsvernområde. Miljøverndepartementet.
- Nasjonalparkstyret for Ánderdalen nasjonalpark. Miljøverndepartementet.
- Nasjonalparkstyret for Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarken vaarjelimmiedajve og Strauman Landskapsvernområde. Miljøverndepartementet.
- Verneområdestyret for Lyngsalpan landskapsvernområde - Ittugáissáid suodjemeahcci. Miljøverndepartementet.
- Nasjonalparkstyret for Rohkunborri nasjonalpark - Rohkunbori álbmotmeahcci. Miljøverndepartementet.
- Stortingsmelding om petroleumsvirksomhet. Olje- og energidepartementet.
- Forvaltningsplanen for Sjunkehatten nasjonalpark. Direktoratet for naturforvaltning.
- Skogsvern for 26 naturreservater i Nord-Trøndelag. Miljøverndepartementet.

Helse, sosial og omsorg

Forslag til endring av forskrift om tilsyn i fosterhjem og barnevernsinstitusjoner. Barne-, likestillings,- og inkluderingsdepartementet.

Ivaretagelse av samiske pasienters behov og rettigheter i oppdragsdokumenter til de regionale helseforetakene for 2012. Helse- og omsorgsdepartementet.

Forslag til ny folkehelselov. Helse og omsorgsdepartementet.

Forslag til kommunal helse- og omsorgslov. Helse- og omsorgsdepartementet.

Ivaretagelse av samiske pasienter i Nasjonal helse- og omsorgsplan 2012- 2015. Helse- og omsorgsdepartementet.

Konsultasjon om Stortingsmelding om ruspolitikk. Helse- og omsorgsdepartementet.

Konsultasjon om forskrift om barnets talsperson i saker som skal behandles i Fylkesnemnda for barnevern og sosial saker. Barne-, likestillings,- og inkluderingsdepartementet.

Manglende prosedyrer for budsjettkonsultasjoner.

I Sametingets årsmelding for 2010 understreket Sametinget sterkt behovet for å få på plass konsultasjonsprosedyrer med Regjeringen knyttet til budsjettsaker. Sametinget så dette som en naturlig forlengelse av den allerede inngåtte konsultasjonsavtalen mellom Regjeringen og Sametinget.

Sametinget mener fortsatt at det er en grunnleggende forutsetning for å oppnå fremskritt i forhold til utfordringene som man står overfor i forhold budsjettspørsmål at samspillet mellom regjeringen og Sametinget styrkes. Dette kan ikke oppnås uten prosedyrer for konsultasjoner eller forhandlinger mellom statlige myndigheter og Sametinget i budsjettspørsmål. Dette vil etablere den formelle plattformen og rammen om de krevende utfordringene som man står overfor med hensyn til selvbestemmelsesrettens økonomiske aspekter.

Bedre service

Sametinget startet i 2010 et webprosjekt hvor målet var å lansere ny nettside. For å realisere dette inngikk vi en rammeavtale med firmaet Making Waves. I 2011 har vi fullført forprosjektet, hatt eksterne brukertester, samt utviklet siden. Siden er tilpasset dagens krav for moderne offentlige nettsider og vil lanseres på sør-, lule-, nordsamisk og norsk i januar 2012.

2 Opplæring

Sametingets hovedmålsetting i arbeidet med opplæring er at den samiske befolkningen skal ha kunnskap, kompetanse og ferdigheter som kreves for å utvikle samiske samfunn. Dette betyr at den

samiske befolkningen har reell rett til opplæring i og på samisk. For å oppnå denne målsettingen, må det samiske perspektivet ivaretas både i barnehage, grunnopplæring og høyere utdanning.

Sametinget arbeider på ulike måter for å nå disse målsettingene. Vi samarbeider med sentrale myndigheter og gir informasjon og veiledning om samiskopplæring. Vi gir tilskudd og stipend, forvalter læremiddelproduksjonen, utarbeider læreplaner og sikrer rammebetingelser for barnehage, grunnopplæringen, høyere utdanning og forskning.

Barnehage

Samarbeid

Samarbeid med sentrale, regionale og lokale myndigheter og andre aktuelle aktører kan være med på å sikre gode rammevilkår for barnehager med samiske barn.

Sametinget har samarbeidet med ulike aktører om saker som angår samisk barnehagesektor. Blant disse er det etablert et forum med aktuelle fylkesmenn. Temaer som ble tatt opp i dette forumet er blant annet implementering av ny formålsparagraf, pedagogisk likestillingsarbeid i barnehagen, ny stortingsmelding om fremtidens barnehager og Barnehagelovutvalget. Sametinget har også deltatt på Kunnskapsdepartementets "Regelverksamling for barnehagesektoren" hvor pedagogisk bemanning, likeverdig behandling, tilsyn og statstilskudd på barnehageområdet var tema.

Sametinget har vært i dialog med Sámi allaskuvla om rekruttering til førskolelærerutdanningen ved høyskolen og kompetansheving for ansatte i barnehager med samiske barn. Sámi allaskuvla ønsket en partnerskapsavtale med Sametinget for videre samarbeid.

Kunnskapsdepartementet er en naturlig samarbeidspartner og det er avholdt møter på administrativt nivå blant annet om oppfølging av Handlingsplan for samiske språk, ny stortingsmelding om fremtidens barnehage, tilsyn i barnehagen, rekruttering, og oversettelser av diverse materiell for barnehager.

For Sametinget er det viktig å være i dialog med den samiske befolkningen. Det er avholdt møte med samiske foreldre via samisk foreldrenettverk i Sør-Varanger. Tema for møtet var barnehagetilbud til samiske barn, rekruttering av samisktalende ansatte i barnehagene, tildeling av barnehageplasser og Sametingets tildelingskriterier.

Den samiske representanten i det nasjonale foreldreutvalg for barnehager (FUB) og Sametinget har sett behov for gjensidig kommunikasjon og informasjonsutveksling. Det er blitt avholdt møte med FUB og det ble som følge av dette etablert samarbeid mellom Sametinget og FUB.

Sametinget ønsker også dialog med sine tilskuddsmottakere og har avholdt årlige dialogmøter med tilskuddsmottakere om barnehagetilbud til samiske barn. I 2011 er det avholdt møter med Røyrvik, Grong, Snåsa, Røros, Alta og Sør-Varanger kommuner. Tema under disse møtene har blant annet vært rekruttering av samisktalende ansatte, prosjektmidler og læremidler. Det kommunene i hovedsak melder er at det er vanskelig å rekruttere språkarbeidere til barnehagene, samt at det er en utfordring økonomisk å få dekket utgifter til språkarbeider.

Fylkesmannen i Finnmark har invitert Sametinget til å sitte i et likestillingsteam i Finnmark. Dette teamet skal på bakgrunn av erfaringer og lokale behov, legge til rette for kompetansetiltak, lokalt utviklingsarbeid og erfaringsspredning for å fremme likestilling mellom gutter og jenter samt i gangsette tiltak som skal bidra til å øke andelen av menn i barnehagene. I en kartlegging som ble gjort i forbindelse med "Handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnopplæring 2008-2010" kom det fram at det i liten grad foregår systematisk og kontinuerlig likestillingsarbeid i barnehagene. Til tross for at mange har et overordnet bevissthetsnivå om å gi gutter og jenter i barnehagene like muligheter,

glemmer man det gjerne i hverdagen. Som en start på dette arbeidet har Sametinget deltatt på en likestillingskonferanse for barnehagesektoren den.

Informasjon og veiledning

Det er i 2011 avholdt 3 nettverksmøter for barnehageansatte. Nettverksmøtene er arena for informasjon, kompetanseheving, veiledning og nettverksbygging. Til sammen har ca 70 barnehageansatte deltatt på disse nettverksmøtene. Tema har blant annet vært samisk språk, joik og fortelling, IKT i barnehager, regler og lover for bruk av naturen, oppvekst i reindrift, og menn i barnehager.

Retningslinjer for tilskudd til samiske barnehager ble endret noe i budsjett for 2012. I den forbindelse er det gitt informasjon og veiledning til både nye og tidligere søkere om tilskuddet og tildelingskriteriene.

Sametinget får også en del henvendelser fra foreldre med spørsmål om samiske barns rettigheter og om samisk barnehagetilbud, og veileder ofte foreldre i slike saker.

Sametinget har deltatt på Konferanse om samisk barnehage- og skoleforskning i Bodø og Lulesamisk konferanse. Det ble holdt innlegg om Sametingets rolle som premissleverandør for samisk og annen forskning, og om Sametingsrådets arbeid med Sametingets opplæringsmelding.

Sametinget har også vært representert under Gielevierne 2011, Sørsamisk språknettverk på sørsamisk område og på Sørsamisk konferanse. Dette nettverket er et samarbeid mellom Aajege i Røros, Gielem Nastedh på Snåsa og Samisk Språkcentrum, Sametinget i Sverige.

Sametinget har hatt møte med Barnehagelovutvalget. Her ble det informert om Sametingets erfaringer og vurderinger knyttet til styringen av barnehagesektoren. Vi la også frem Sametingets syn på gjeldende lovverk angående samiske barn og barnehager, og de erfaringer vi har når det gjelder samiske barns mulighet til å få barnehagetilbud basert på barnas samiske språk og kultur. I tillegg fikk utvalget en gjennomgang av samiske barnehagers historie, samt informasjon om Sametingets tilskudd til barnehager. Utvalget besøkte en samisk barnehage i Karasjok hvor de også fikk samtaler med barnehagens ansatte.

Sametinget har utgitt to utgaver av barnehagetidsskriftet "Stullán". Tema har blant annet vært læremiddelportalen Ovttas Aktan Aktesne, Foreldreutvalg for barnehager (FUB), om kommende sametingsmelding om barnehager, og intervju med en styrer og en førskolelærerstudent. Hvert nummer har faste poster med nytt fra Sametinget, informasjon om prosjekter, og om nye læremidler. Stullán blir distribuert til alle samiske barnehager og alle barnehager med samiske barn, samt en del andre offentlige institusjoner

Prosjekt om samiske leker og pedagogisk materiell til barnehager

Sametinget har i 2011 gjennomført kartlegging av hva som finnes av leker og pedagogisk materiell i barnehagene i dag. Formålet med prosjektet er å få utviklet flere samiske leker til bruk i barnehage. Til sammen er det gjort kartlegging i elleve barnehager i åtte kommuner. Formålet med disse besøkene har vært å kartlegge hva samiske barnehager innehar av samiske leker og pedagogisk materiell. Prosjektet er nå avsluttet og det er utarbeidet en rapport fra prosjektet, der forslag på videre arbeid beskrives. Undersøkelsen viser at det er behov for leker og pedagogisk materiell som gjenspeiler mangfoldet i samiske samfunn.

Barnehagedagen

Barnehagedagen markeres årlig over hele landet. Formålet med dagen er å vise fram barnehagen. Årets slagord var Vi kan! . Sametinget deltok under markering i barnehagene i Karasjok, der det var omvisning og informasjon om samisk innhold i barnehagen.

Evaluering av tilskudd til samiske barnehager

Sametinget har, som en oppfølging av Asplan Viaks evalueringsrapport "Evaluering av Sametingets tilskudd til samiske barnehager" utarbeidet og vedtatt nye tildelingskriterier for tilskudd til barnehager med samiske barn. Kriteriene ble endret slik at hvert tilskudd har eget mål, og kriteriene er noe ulike for hvert tilskudd. Det er ikke foretatt større endringer for tilskuddet som vil få konsekvenser for søkere.

Tilskudd til læremidler til barnehager

Sametinget vil at det skal utvikles læremidler og faglitteratur på grunnlag av gjeldende rammeplan for barnehager. I budsjettet for 2011 var derfor det avsatt kr 1 500 000 til dette formålet. Det kom inn 10 søknader. Det ble bevilget kr 2 186 000 til seks prosjekter, blant annet interaktiv bok for barn, nyopptrykk og fornying av sangboken "Suga Suga Su" og digitalt læremiddel.

Tilskudd til samiske barnehager

Sametinget er med på og sikrer samiske barn et barnehagetilbud bygd på samisk språk og kultur. I budsjettet for 2011 var det avsatt kr 9 405 000 til tilskudd til samiske barnehager. 33 samiske barnehager har fått tildelt tilskudd, til sammen kr 7 410 200. 28 barnehager har fått tildelt tilskudd til samisk språkopplæring, til sammen kr 1 315 000.

Totalt er det tildelt kr 8 875 200 i tilskudd til samiske barnehager. Gjenstående er kr 529 800. Det kom inn noen færre søknader i 2011 til språkopplæring for enkeltbarn enn i 2010.

Grunnopplæring og voksenopplæring

Samarbeid

Sametingsrådet har i 2011 utarbeidet en sametingsmelding om opplæring og utdanning, som ble lagt fram i plenum i november. Den skal behandles i Sametingets plenum i 2012. Opplæringsmeldingen tar sikte på å avklare og styrke Sametingets rolle i utdanningspolitikken. I dag er Sametingets myndighet og ansvar for gjennomføring av lovfestede rettigheter innen opplæring uavklart. Sametingets konsultasjonsrett gir oss en bedre mulighet til å påvirke nasjonal utdanningspolitikk enn hva som var tilfelle før konsultasjonsavtalen trådte i kraft i 2005, og Sametinget skal konsulteres i alle opplærings saker som berører samiske interesser. Det er derfor viktig at Sametinget blir involvert i saker så tidlig som mulig, og gode samarbeidsformer med sentrale myndigheter er derfor av stor betydning.

Sametinget har hatt tre samarbeidsmøter med Kunnskapsdepartementet (KD). Dette er avtalte, faste møter, der det blir tatt opp aktuelle saker som gjelder både barnehage og grunnopplæring. Utdanningsdirektoratet deltar også på disse møtene.

Aktuelle saker som er tatt opp i 2011, er lovendring på barnehageområdet, kommende Stortingsmelding om framtidens barnehage, videre behandling av fag- og timefordeling for elever som har samisk opplæring, framdriften for nasjonale prøver i lesing på samisk, læremiddelutvikling og revidering/justering av læreplaner i norsk for elever som har samisk som førstespråk og læreplanene i samisk som førstespråk og samisk som andrespråk.

Sametinget har også fulgt de faste samarbeidsmøtene som Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet har med statlig utdanningsadministrasjon, det vil si utdanningsdirektørene i alle landets fylker. Der blir aktuelle barnehage- og opplærings saker satt på dagsorden.

Sametinget samarbeider også med andre aktører når det gjelder opplæring. Sametinget har deltatt på møte med fylkesmennene i de tre nordligste fylkene og Utdanningsdirektoratet, der Sametinget har presentert læremiddelportalprosjektet Ovttas/Aktan/Aktesne og rapporten om fag- og timefordeling. Begge prosjektene omtales senere i kapitlet.

Møtesekretærer: Ellen Mienna/Ellen Aina Eira

Sametinget har deltatt i en administrativ samarbeidsgruppe mellom Norge og Sverige, med medlemmer fra Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet i Norge, Utbildningsdepartementet og Skolverket, i Sverige, Sameskolstyrelsen og Sametinget i Norge. Samarbeidsgruppen skal lage utkast til avtale mellom Norge og Sverige om samiskopplæring, med hovedvekt på sør- og lulesamisk. Et eventuelt samarbeid med Finland om inkludering av nordsamisk kan bli tatt opp på et senere tidspunkt.

Sametinget har deltatt på et møte i kompetanseforum, som er et samarbeidsforum mellom Fylkesmannen i Finnmark, Finnmark fylkeskommune, Utdanningsforbundet, KS, Styret for de samiske videregående skolene, Sámi allaskuvla og Sametinget. Formålet med møtene er å informere hverandre om ulike planer og felles utfordringer vedrørende opplæring og utdanning. På dette møtet ble det orientert om ny finansieringsmodell i barnehagesektoren og om hvor mange lærere som tok videreutdanning i Finnmark i regi av den nasjonale strategien "Kompetanse for kvalitet". Nasjonalt tilsyn i grunnskolen og planene for arbeidet med ny struktur for videregående skoler i Finnmark var også tema. I tillegg fikk forumet en grundig orientering om "Ny Giv" som er et landsomfattende satsingsprosjekt om overgangen mellom grunnskole og videregående skole. Forumet ble orientert om hvilke kommuner som var kommet med, og at også de to samiske videregående skolene var med i prosjektet.

Etter forslag fra Sametinget er Laila Aleksandersen Nutti fra Kautokeino oppnevnt som samisk representant i Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG) for perioden 2012 – 2015. FUG er et nasjonalt utvalg for og med foreldre som har barn i skolen og oppnevnes av Kongen i statsråd for perioder på fire år. Utvalget består av leder, nestleder, fem medlemmer og to varamedlemmer.

Stortingsmelding om ungdomstrinnet

Regjeringen la i april 2011 fram en ny melding til Stortinget om ungdomstrinnet, St. meld. 22 (2010 – 2011) Motivasjon – Mestring – Muligheter. Sametinget har kommet med innspill i prosessen, og det har vært administrativ konsultasjon mellom Kunnskapsdepartementet og Sametingsrådet. Formålet med konsultasjonen var at den samiske eleven skulle bli ivaretatt i den nye Stortingsmeldingen.

Meldingen har blant annet forslått innføring av valgfag, og Utdanningsdirektoratet har sendt dette forslaget på høring. Sametinget vil følge opp både dette forslaget og den videre oppfølgingen av meldingen.

Nye kompetansekrav for undervisning i samisk

Kunnskapsdepartementet har orientert om at de har tatt Sametingets innspill vedrørende kompetansekrav for undervisning i samisk i opplæringsloven og privatskoleloven til følge. Det betyr at det vil stilles samme kompetansekrav til lærere uansett om de skal undervise i samisk som førstespråk eller samisk som andrespråk. Sametinget vurderer det slik at elever som har samisk som andrespråk også har krav på en kvalitativ god opplæring og er fornøyd med at dette tas med i lovarbeidet.

Informasjon og veiledning

Sametinget gir fortløpende informasjon og råd til foreldre og skoler om ulike saker på områder innenfor opplæring. Det er spesielt foreldre og skoler utenfor forvaltningsområdet for samisk språk som tar kontakt. Blant annet har det vært spørsmål omkring rett til opplæring i samisk på private skoler.

Sametinget får ofte besøk av organisasjoner, universitet og skolemyndigheter fra andre land som ønsker å få informasjon om utdanningssystemet i Norge, Sametingets rolle og myndighet, tospråklighet, finansiering av skoler og særlig om samisk læremiddelutvikling.

Sametinget gir informasjon om samiske læremidler gjennom læremiddelportalen Ovtta.no og gjennom Samisk læremiddelsentral. Samisk læremiddelsentral tar imot besøkende og låner ut læremidler, gir informasjon om og publiserer nye læremidler på nett. Sametinget har videreført ordningen med gratis læremidler for skoler som gir opplæring i og/eller på samisk og for barnehager som har samiske barn. Disse kan bestilles fra forlagene.

Læreplaner

Sametingets ansvar og rolle når det gjelder læreplaner er hjemlet i opplæringsloven. Sametinget gir i følge loven forskrifter om læreplaner for opplæring i samisk språk i grunnskolen og videregående opplæring og om læreplaner for særskilte samiske fag i videregående opplæring. Forskriftene må ligge innenfor omfangs- og ressursrammer fastsatt av Kunnskapsdepartementet.

Forskriftene gir også pålegg om opplæring om samer og om samisk språk, kultur og samfunnsliv. Innenfor rammer fastsatt av departementet gir Sametinget forskrifter om innholdet i slik opplæring.

Departementet gir forskrifter om andre særskilte læreplaner for opplæring i samisk distrikt og for elever utenfor samisk distrikt som får samisk opplæring. Sametinget kan i samråd med departementet lage utkast til disse forskriftene.

På bakgrunn av dette har Sametinget i 2011 gjort følgende når det gjelder læreplaner: Kunnskapsdepartementet har igangsatt arbeid med å utarbeide læreplaner i valgfag for ungdomstrinnet. Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å utarbeide læreplanene. Sametinget har foreslått medlemmer til faggruppene og fått inn medlemmer til flere av gruppene.

Utdanningsdirektoratet har i 2010 justert den ordinære læreplanen i norsk med hensyn til lesing og yrkesretting. Sametinget har i 2011 sendt ut til høring forslag på justering av læreplan i samisk som førstespråk og læreplan i samisk som andrespråk. I samarbeid med Utdanningsdirektoratet ble også justering av læreplan i norsk for elever med samisk som førstespråk sendt ut til høring. Oppsummering av høringssvar er gjort, og viderebehandling av justeringer i læreplanene er i gang. Justeringer vil bli gjort gjeldende for neste skoleår.

Utdanningsdirektoratet har også satt i gang en større revidering av læreplanene i norsk, samfunnsfag, naturfag, matematikk og engelsk for at disse fagene samlet sett skal kunne legge til rette for god progresjon i utvikling av elevenes grunnleggende ferdigheter gjennom hele opplæringsløpet. Sametinget har foreslått medlemmer til arbeidsgrupper som arbeider med forslag til revideringer av læreplanene.

Sametinget har vedtatt anbefaling om justering av læreplan i samfunnsfag – samisk og naturfag – samisk for videregående opplæring.

Sametinget har fastsatt læreplan i treduodjifaget og horn-, bein- og metallduodjifaget for Vg3/opplæring i bedrift. Videre har Sametinget vedtatt å godkjenne fagbrev som betegnelse på sluttkompetanse i duodjifagene.

Fag- og timefordeling

Fag- og timefordeling for elever som har opplæring i samisk har vært drøftet med Kunnskapsdepartementet ved innføring av Kunnskapsløftet-samisk og ved timetallsutvidelsen i 2008. Sametinget har ved flere anledninger påpekt at det ikke er samsvar mellom timetall og læreplan i norsk for de elevene som har samisk som andrespråk og har derfor bedt om en egen læreplan i norsk (som førstespråk) for elever som har samisk som andrespråk.

Saken var behandlet i innledende konsultasjoner i 2009, og det ble enighet om å opprette en arbeidsgruppe på 6 personer, tre fra departementet og tre fra Sametinget.

Denne gruppen la i januar 2011 fram en rapport om fag- og timefordelingen for elever som har samisk opplæring. Rapporten fremmer tiltak for å bedre organiseringen av opplæringen for disse elevene og forslår endringer i opplæringsloven, forskrift til opplæringsloven, læreplaner i norsk og samisk og endringer i fag- og timefordeling. Sametingsrådet behandlet rapporten i mai 2011 og støttet de forslagene som er fremmet i rapporten. Videre uttaler Sametingsrådet at det haster med å få på plass en fag- og timefordeling som gjør det lettere for skoler å organisere samiskopplæringen, men at forslagene må sendes på høring før Sametinget kan gå til endelig konsultasjon i saken.

Det er Kunnskapsdepartementet som har myndighet til å fastsette de fleste endringer som foreslås i rapporten. Etter oppdrag fra departementet har Utdanningsdirektoratet i desember 2011 sendt brev til et utvalg kommuner og fylkeskommuner og bedt om tilbakemelding på sentrale tiltak i rapporten. På bakgrunn av tilbakemeldingene vil direktoratet sende ut et formelt høringsbrev om endringer i fag- og timefordeling for elever som har samiskopplæring.

I oktober 2011 sendte Utdanningsdirektoratet fag- og timefordeling i norsk og engelsk i yrkesfaglige utdanningsprogram i videregående opplæring på høring. På grunnlag av forslag i rapporten, har Sametinget bearbeidet modeller for fag- og timefordeling for elever med samisk i yrkesfaglige utdanningsprogram og modeller for vg3 påbygning til generell studiekompetanse for elever som har tatt yrkesfaglig utdanningsprogram i vg1 og vg2, og avgitt uttalelse på grunnlag av dette.

Søkerbaserte tilskudd

Ordinære læremidler for grunnopplæringen

Sametinget skal legge til rette for å utvikle samiske læremidler på grunnlag av gjeldende læreplanverk. I 2011 var det avsatt kr 13 325 107 til ordinære læremidler for grunnopplæringen. Dette er etter revidert budsjett og tilbaketrekkninger. Det kom inn 62 søknader til utvikling av ordinære læremidler. Av disse ble 31 søknader innvilget.

Læremidlene omfatter både bøker, film, cd og nettressurs. Blant de nye læremidlene er det et læreverk i sørsamisk som førstespråk for 3. årstrinn, sjangerlesebok for ungdomstrinnet på lulesamisk og en bok om planter på nordsamisk/norsk beregnet for barnehage og for 1.-7.årstrinn.

Ferdigstilte læremidler i 2011 fordeler seg slik:

Språk	Antall
Nordsamisk	32
Lulesamisk	3
Sørsamisk	11
Sum	46

Av dette ble det bevilget tilskudd til nyopprettede av 12 læremidler

Særskilt tilrettelagte læremidler

Tilskudd til særskilt tilrettelagte læremidler blir prioritert etter innrapporterte, individuelle behov og til læremidler innen områdene syns-, hørsels-, matematikk- og lese-/skrivevansker samt til kartleggings- og veiledningsmateriell.

Til særskilt tilrettelagte læremidler var det satt av kr 1 940 101. Det kom det inn 17 søknader, og 6 av dem ble innvilget.

Tiltak for å styrke læremiddelproduksjonen

I budsjettet for 2011 var det avsatt kr 4 000 000 til oversetting av matematikkverk for grunnskolen. Matematikkbøker på nordsamisk for 5.-7. årstrinn er ferdig, ett år tidligere enn planlagt. Bøkene for 1.-4. årstrinn blir igangsatt på nyåret 2012 på alle tre samiske språk.

Drag skole har gjennomført pilotprosjektet Ressursskole for utvikling av lulesamiske læremidler. De har utviklet læremidler på lulesamisk, blant annet arbeidsbøker til eksisterende lærebøker. Skolen har ikke ønsket å fortsette med læremiddelutvikling som en del av virksomheten, på grunn av lærersituasjonen ved skolen. Prosjektet er nå avsluttet.

Samisk læremiddelportal

Sametinget har i samarbeid med Senter for i IKT i utdanningen utviklet en læremiddelportal for samiske læremidler på internett. Læremiddelportalen har fått navnet Ovttas | Aktan | Aktesne.

I budsjettet for 2011 var det avsatt kr 3 500 000 til læremiddelportalen. Læremiddelportalen Ovttas | Aktan | Aktesne ble offisielt åpnet i Kautokeino i november 2011, og i den forbindelse ble det arrangert en lanseringskonferanse, med innbudte forelesere og talere. Sametingsrådet stod for åpningen og holdte innlegg om viktigheten av Ovttas | Aktan | Aktesne. I forbindelse med lanseringen av læremiddelportalen ble det avholdt en læremiddelutstilling hvor samiske forlag og Giellatekno ved Universitetet i Tromsø var blant utstillerne. Det ble også arrangert arbeidsseminarer i aktuelle temaer for konferansedeltakerne.

Redaksjonen i prosjektet arbeider kontinuerlig med publisering av lærerressurser, og har så langt lagt inn informasjon om over 800 i ressurser i portalen. Redaksjonen består av fem personer i tillegg til prosjektleder, og innehar nord-, lule- og sørsamisk språkkompetanse. I fase II i prosjektet er det under produksjon 2 læremiddelpiloter. Pilotene utarbeides til fagene naturfag på ungdomstrinnet og samfunnsfag på mellomtrinnet. I produksjonen av læremiddelpilotene samarbeider prosjektet med flere læremiddelforfattere.

Kompetanseheving

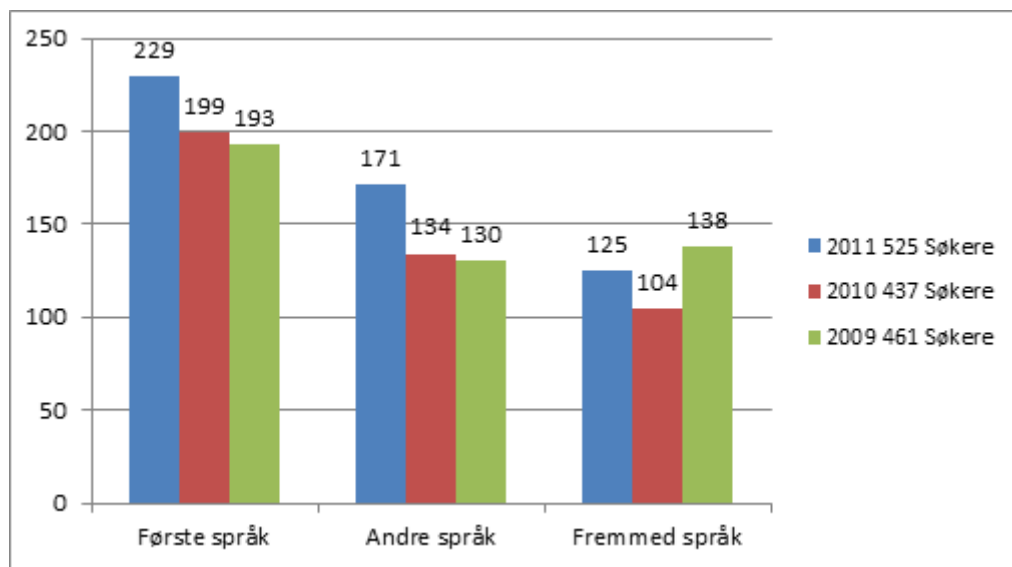
Stipend for elever med samisk i fagkretsen i videregående skole

Sametinget vil øke antall elever i videregående skole som velger samisk som førstespråk spesielt og opplæring i samisk språk generelt. I budsjettet for 2011 var det derfor avsatt kr. 2 400 000 til stipend for elever med samisk i fagkretsen i videregående skole.

522 elever fikk innvilget stipend. I tabellen under fremkommer stipendstørrelse, budsjettforbruk mellom språknivåene i kroner og prosent og totalforbruk i kroner for 2011:

Språknivå	Antall søknader	Utbetaling i kr. pr. elev	Budsjettforbruk i kroner	Budsjettandel i prosent
Samisk som 1.språk	226	5 810	1 313 060	54,2 %
Samisk som 2.språk	171	4 360	745 560	30,8 %
Samisk som fremmedspråk	125	2 905	363 125	15,0 %
Totalt	522		2 421 745	100,0 %

Figuren under viser fordelingen av stipend for de ulike elevgruppene for årene 2009, 2010 og 2011:

Virkemidler til sametingsrådets disposisjon

Verdte-prosjektet

Sametinget har i 2011 satt av kr 250 000 til et verddeprosjekt. Målet med et slikt prosjekt er å samle barn, unge og eldre i et felles prosjekt hvor man gjennom ulike arrangementer vil samle samisk, norsk og kvensk kultur.

Sametinget har vært i dialog med Alta og Kautokeino kommuner, og begge kommunene har sagt seg villige til å delta i prosjektet. De to kommunene er nå i ferd med å etablere et samarbeid.

Kommunene er blitt enige om å utarbeide en felles prosjektbeskrivelse, som vil danne grunnlag for det videre arbeidet.

Skrive- og lesehjelp for eldre samer

Sametinget har satt av kr 250 000 til å etablere et pilotprosjekt som tilbyr skrive- og lesebistand for eldre samisktalende. Pilotprosjektet er i første omgang planlagt å bli gjennomført i kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk i Finnmark, og midlene er tildelt Kautokeino kommune.

Språkprogram - Samefolkets fond

Sametinget har satt av kr 800 000 til oppfølging av et 5-årig språkprogram ved Sámi allaskuvla, der målgruppen er voksne som vil lære seg samisk. Dette prosjektet har vist gode resultater så langt. Til sammen 112 voksne har begynt på samiskopplæring i løpet av de to årene prosjektet har vart, og 51 personer har gjennomført og bestått eksamen. Prosjektet har også nådd et høyt nivå når det gjelder undervisningsmetoder. Sámi allaskuvla holder nå på å finne samarbeidspartnere både i sør- og pitesamisk område. I lulesamisk område har Árran - julevsáme guovdásj/lulesamisk senter tilbudt voksenopplæring, men språkprosjektet kan også tilpasses deres behov.

Som en oppfølging av prosjektet har Sametinget hatt møter med Sámi allaskuvla, der det blant annet har blitt drøftet hvordan vi skal oppfylle målet om at så mange voksne som mulig skal få anledning til å gjennomføre samiskopplæring.

Høyere utdanning

Arbeidet med ny revidert rammeplan for førskolelærerutdanning

Sametinget har et fast medlem i planutvalget for ny revidert rammeplan for førskolelærerutdanning. Det har vært viktig å ha et fast medlem i utvalget for å kunne oppnå målsettingen om at all høyere utdanning og forskning ivaretar det samiske perspektivet.

Rammeplanutvalget har en åpen debatt om hva som til en hver tid er under behandling. Det har kommet inn mange innspill som rammeplanutvalget drar nytte av i sitt arbeid. I tillegg er det en faggruppe som parallelt med rammeplanutvalget arbeider med forslag til innholdet i den nye rammeplanen.

Nasjonal rekrutteringsstrategi for samisk høyere utdanning

Kunnskapsdepartementet ga i 2009 Sámi allaskuvla i oppdrag å opprette, lede og forestå sekretariatsfunksjonen for en nasjonal arbeidsgruppe med siktemål å utarbeide en strategi for rekruttering til samisk høyere utdanning, med særlig vekt på samisk lærerutdanning og samiske språk. Arbeidsgruppens forslag var ferdig i slutten av 2010.

Sametinget hadde konsultasjoner med Kunnskapsdepartementet om arbeidsgruppens forslag til nasjonal rekrutteringsstrategi for samisk høyere utdanning i begynnelsen av 2011. Partene ble i avsluttende konsultasjonsmøte enige om definisjon av samisk høyere utdanning. Det ble lagt vekt på at samisk høyere utdanning er utdanningsløp der bruken av og kunnskap om samiske språk og samisk kultur står sentralt. Denne strategien inkluderer altså samisk høyere utdanning som (1) profesjonsutdanninger med undervisning på nord-, lule- eller sørsamisk og/eller utdanning i disse språkene, samt (2) utdanning innen temaer som samisk litteratur, samfunnsliv, tradisjonell kunnskap, historie og kultur uansett undervisningsspråk.

Sametinget fikk også godtatt endringsforslag om rekruttering av ikke-samisktalende, der følgende tekst ble gjeldende:

Tidligere fornorskningsspolitikk har medført at det i dag er et begrenset antall personer med kompetanse i de samiske språkene i Norge. Det er derfor et tydelig behov for å øke antall personer som behersker de samiske språkene både skriftlig og muntlig. Dette er viktig av mange årsaker, blant annet for å revitalisere, bevare og utvikle samisk språk og kultur, men også for å sikre god forvaltning, befolkningens rettssikkerhet, samt øke befolkningens generelle kunnskap om samiske språk og samisk kultur.

Det ble også enighet om at Sametingsrådet skulle inviteres til møte mellom Kunnskapsdepartementet og Samisk lærerutdanningsregion, hvor regionen skulle få ansvaret for å prioritere tiltak innenfor den nasjonale rekrutteringsstrategien for 2011.

Dialog med Samisk lærerutdanningsregion

Sametinget har deltatt på møte mellom Kunnskapsdepartementet og Samisk lærerutdanningsregion (region 7). Samisk lærerutdanningsregion består av følgende høyskoler og universiteter: Sámi allaskuvla, Høgskolen i Finnmark, Universitetet i Tromsø, Universitetet i Nordland og Høgskolen i Nord-Trøndelag.

Agendaen for møtet var regionens felles arbeidsområder og utfordringer fremover, her var rekruttering et tema. Sametinget presenterte hvilke behov som var avdekket for etter- og videreutdanning for lærere som underviser i samisk og i samiske emner. Sametinget ble invitert til å delta på alle møter mellom institusjonene i regionen.

Sametinget har også deltatt på møtet mellom Utdanningsdirektoratet og region 7, hvor videreutdanningstilbud for lærere 2012-2015 ble drøftet. Det ble besluttet at regionen sender en samlet søknad til Utdanningsdirektoratet på hvilke oppdrag de ønsker skal inn i "Kompetanse for kvalitet", som er en nasjonal strategi for etter – og videreutdanning. Arbeidet ledes av Sámi allaskuvla.

Sametinget deltok på møte rekrutteringsgruppa i region 7 i Tromsø. Hovedformålet med gruppas arbeid var å prioritere tiltak innenfor den nasjonale rekrutteringsstrategien for samisk høyere utdanning og foreslå hvordan midlene for 2011 skulle brukes.

Kompetanseheving for lærere

Sámi allaskuvla har utviklet studieplan for kombinert etter-/videreutdanning om prinsipper for opplæringen – samisk, men høyskolen er forsinket med gjennomføringen. Sametinget har overført midler til Sámi allaskuvla, som skal dekke deler av skoleeierens vikarutgifter når lærere og andre ansatte deltar på studiet.

Sametinget har kartlagt kompetansehevingsbehov for samisklærere og lærere i samiske skoler. Det er mest behov for kompetanseheving i samisk, blant annet i skriving og lesing, tospråklighetspedagogikk og bruk av gode opplæringsmodeller i samiskopplæring. Dernest er det behov for økt kompetanse om integrering av tradisjonell kunnskap i naturfag, samfunnsfag, matematikk og i andre fag. I matematikk er det også behov for kompetanseheving om fagbegrepene på samisk og bruk av praktiske metoder. Videre er det behov for kompetanseheving i blant annet engelsk, duodji, flerkulturell forståelse og urfolkspedagogikk. Den nasjonale kompetansehevingsstrategien ivaretar bare i begrenset omfang kompetansehevingsbehov til lærere i samiske skoler og samisklærere.

Oppnevning av medlemmer i rammeplanutvalg for ny lærerutdanning 8-13

Etter forespørsel fra Kunnskapsdepartementet har Sametinget oppnevnt representanter i rammeplanutvalg (RPU) for ny lærerutdanning 8.-13. For RPU 1, for integrert lektor/adjunktutdanning og PPU ble rådgiver Kevin Johansen oppnevnt. For RPU 2, for de treårige faglærerutdanningene i praktisk og estetiske fag ble professor Frode Fjellheim oppnevnt og til RPU3, for yrkesfaglærerutdanning og PPU-Y ble rektor Ellen Inga O Hætta oppnevnt. Sametinget er opptatt av at alle nasjonale utdanninger skal ha et urfolksperspektiv og at alle fag skal ha et samisk innhold på linje med det som er kommet med i de nye nasjonale grunnskolelærerutdanningene.

Stipend for høyere utdanning

Sametinget ønsker å legge til rette for rekruttering av samisktalende fagfolk innenfor ulike fagområder. I budsjett 2011 var det derfor avsatt kr 2 350 000 til stipend for høyere utdanning. Det kom inn 189 søknader. Det ble bevilget stipend for totalt kr 2 354 200 til 130 studenter.

I tabellen nedenfor vises fordeling etter studieretning, antall søknader bevilget og fordeling i kroner:

Fordeling	Antall søknader	Antall bevilget	Kroner
Lærerutdanning og førskolelærerutdanning med samisk i fagkretsen	10	0	0
Høyere utdanning i sør-, lule- eller nordsamisk språk	139	126	2 253 400
Høyere utdanning i læremiddelpedagogikk	0	0	0
Tolkeutdanning for samiske tolker og translatorer	4	4	100 800
Videreutdanning innen samisk barnehagesektor	0	0	0
Rehabiliteringsstipend	0	0	0
Utenfor prioriteringer (m.m.)	36	0	0
SUM	189	130	2 354 200

Av de som har søkt om stipend til høyere utdanning i sør-, lule- og nordsamisk er fordelingen følgende:

Språkgruppe	Antall søknader	Fordeling i prosent	Fordeling i kroner
Nordsamisk	91	56,7 %	1 587 900
Lulesamisk	13	14,9 %	274 500
Sørsamisk	22	28,4 %	391 000
SUM	74	100,0 %	2 253 400

Figuren under viser fordelingen av tildelte stipend i 2011 for de ulike prioriterte stipendordningene.

Forskning

Kandidater til forskningsrådets divisjonsstyrer

Norges forskningsråd har invitert Sametinget til å foreslå kandidater til divisjonsstyrene for perioden 2011-2015. Forskningsrådet har fire divisjonsstyrer: Divisjon for vitenskap, divisjon for innovasjon, divisjon for energi, ressurser og miljø og divisjon for samfunn og helse.

De hensyn som vektlegges ved oppnevning av divisjonsstyremedlemmer er blant annet innsikt i forskning innenfor divisjonens fagfelt og interesse for forskningsstrategisk arbeid, interessefelt over flere divisjoners ansvar, erfaringsbakgrunn og personlige egenskaper. Ellers vektlegges det i sammensetningen kjønnsbalanse, geografisk fordeling og aldersspredning.

Kunnskapsdepartementet har oppnevnt professor Nils Oskal, Sámi allaskuvla i et av forskningsrådets divisjonsstyrer for perioden 1.7. 2011 – 31.5.2015. Han sitter i divisjonsstyret for energi, ressurs og klima. Dette er første gang Sametinget har en samisk representant i et av divisjonsstyrene. Med dette ser vi muligheten til at det samiske perspektivet blir ivaretatt i styret og at et samisk perspektiv styrkes innenfor forskningsrådet.

Utvalget for samisk forskning og høyere utdanning

Butenschønutvalget er et utvalg som er nedsatt for å utrede utviklingstrekk, behov og målsettinger for samisk forskning og urfolksforskning, herunder rammer for strategisk samarbeid, institusjons- og nettverksbygging. Dette er en direkte oppfølging av Sametingets institusjonsmelding og er et av tiltakene som Sametinget og departementet ble enige om i St. meld. nr. 30 (2008-2009) Klima for forskning. Utvalget skal også ta inn over seg rekrutteringssituasjonen til samisk høyere utdanning som et grunnlag for samfunnsutviklingen og for å bygge sterke forskningsmiljøer. I denne forbindelsen er Nasjonal rekrutteringsstrategi for samisk høyere utdanning (Strategi 2011-2014), som Sametinget og departementet ble enige om etter konsultasjoner, et viktig dokument.

Utvalget og mandatet ble nedsatt av Kunnskapsdepartementet etter konsultasjoner med Sametinget. Sametinget hadde et møte med utvalget i starten av deres arbeid, hvor Sametinget tok opp utfordringene i det samiske samfunnet i et vidt perspektiv. Utvalget hadde en innspillskonferanse på Universitetet i Nordland i september hvor visepresident Laila Susanne Vars hadde et innlegg om samisk forskning og høyere utdanning. Utvalget skal legge frem sin utredning i mai 2012.

Regionale forskningsfond

Forskningsfond Nord- Norge:

Eva Josefsen er oppnevnt som Sametingets medlem i fondsstyret for Nord- Norge for perioden 2012 – 2015, med varamedlem Kevin Johansen.

Forskningsfond Midt- Norge:

Arnt Erik Tjønnå er oppnevnt som Sametingets medlem i fondsstyret for Midt- Norge for perioden 2012 -2015, med varamedlem Nora Marie Bransfjell.

Møtesekretærer: Ellen Mienna/Ellen Aina Eira

Akkrediteringskriterier for oppstart av nye doktorgradsstudier

Kunnskapsdepartementet og Sametinget har hatt konsultasjoner om akkrediteringskriterier for oppstart av nye doktorgradsstudier. Partene har blitt enig om følgende:

Ved en forskriftsendring tas følgende tekst inn i departementets merknad til ny forskriftstekst:

Kunnskapsdepartementet er oppmerksom på at dette kravet kan by på særskilte utfordringer ved Samisk høyskole fordi høyskolens formål er avhengig av at det kan rekrutteres personale og doktorgradskandidater med samisk språkkompetanse. Det pågår nå en større utredning om samisk forskning og høyere utdanning som bl.a. skal redegjøre for hvordan Samisk høyskole kan videreutvikles. I forbindelse med oppfølgingen av denne utredningen vil Kunnskapsdepartementet i samråd med Sametinget og Samisk høyskole vurdere om det er behov for å foreta spesialtilpasninger i regelverket for å sikre høyskolen en god videreutvikling.

Dersom det i løpet av 2011 kommer en søknad fra Sámi allaskuvla om akkreditering av et nytt doktorgradsstudium, vil Kunnskapsdepartementet kontakte utvalget som utreder samisk forskning og høyere utdanning. Dette for å få informasjon om utvalgets vurderinger av hvordan Sámi allaskuvla best kan videreutvikles. Deretter vil departementet ha en dialog med Sametinget og Sámi allaskuvla for å se om det vil være behov for endringer i forskriften knyttet til Sámi allaskuvla.

Oppnevning av styremedlemmer i Sámi allaskuvla for perioden 2011-2015

Følgende personer er oppnevnt som medlemmer for styreperioden 1. august 2011 til 31. juli 2015:

Gunn-Britt Retter, Varangerbotn, med personlig varamedlem Outi Susanna Länsman, Anár, Finland (oppnevnt av Sametinget)

Roger Skarvik, Alta, med personlig varamedlem Ánde Somby, Tromsø (oppnevnt av Sametinget)

3 Språk

Den samiske befolkningen skal ha mulighet og rett til å bruke sitt eget språk. Bevaring og utvikling av det samiske språket er sentralt for den samiske kulturens framtid. Sametinget har derfor som hovedmål at samisk språk brukes aktivt og er synlig i det offentlige rom.

Eksisterende språkarenaer må opprettholdes og videreutvikles, og det må legges til rette for at det etableres nye. I områder der samisk språk står svakt må det arbeides for en vitalisering av språket. I områder der samisk er dagligspråk, må vi være bevisst på å fortsette å bruke språket.

Sametinget arbeider på ulike måter for å nå disse målsettingene. Vi gir tilskudd til kommuner og fylkeskommuner slik at de skal ha mulighet til å betjene befolkningen på samisk. Vi gir også tilskudd til samiske språksentre og det gis tilskudd til språkprosjekter både i og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Sametinget gir også råd og veiledning om samiske termer og stedsnavn. I dette arbeidet er det nødvendig med et samarbeid med regjeringen, fylkeskommuner, kommuner og fagmiljøene i samisk språk.

Samarbeid

Sametinget har i løpet av 2011 deltatt på seminarer, konferanser og møter hvor tema har vært det samiske språkets situasjon i dag og fremtidige utfordringer. Slike språkfaglige treff er viktige fordi forskjellige språkmiljø får mulighet til å samles og dele erfaringer. I tillegg er slike samlinger språkarenaer i det offentlige rom. Sametinget er spesielt glad for at det sørsamiske språkmiljøet nå har etablert et språknettverk, og vi deltar også på denne. Sørsamisk nettverksmøte samler alle institusjoner i det sørsamiske området som arbeider med språkopplæring. Disse nettverkssamlingene holdes flere ganger per år, og tar opp sentrale temaer i arbeidet med sørsamisk språkopplæring.

Sametingets språkkonferanse

Sametinget har arrangert en språkkonferanse i 2011. Tema for konferansen var synliggjøring og bruk av samiske språk. En slik konferanse er viktig for å synliggjøre de samiske språkene i det offentlige

rom. Konferansen er også en viktig språkarena. På konferansen hadde vi tolking til og fra alle de samiske språkene og norsk. Det var 160 deltakere på konferansen.

Sametinget har fått gode tilbakemeldinger etter konferansen og ser at det er behov for å arrangere språkkonferanse med jevne mellomrom. Sametinget vil derfor arbeide for at det avholdes språkkonferanser jevnlig.

Sametingets språkstyre

Sametingets språkstyre ble opprettet i 2001. Aktivitetsnivået i språkstyret de siste årene har vist at de ikke lenger har så mange saker å jobbe med. Mye av grunnen til det ligger i at rammene rundt det språkpolitiske arbeidet har forandret seg siden opprettelsen. Internt i Sametinget er administrasjonens kompetanse styrket. Det er ansatt flere nye medarbeidere med høy kompetanse, dette gjelder for alle de samiske språkene. Flere nye kommuner er blitt innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk, og det er opprettet nye språksentre. Dette betyr at Sametinget har fått flere aktører å diskutere språkutfordringer med. Sametinget har også fått til et godt samarbeid med sentrale myndigheter. Konsultasjonsavtalen er et viktig eksempel på det. Disse forandringene har ført til en mye mer prosessorientert arbeidsmåte. Det har derfor vært utfordrende å inkludere språkstyret siden språkstyret ikke er med i den daglige drifta.

Sametinget mener at det ikke lenger er behov for å ha et eget rådgivende organ for språksaker, og har derfor besluttet å legge ned Sametingets språkstyre fra 31.12.2011.

Nordisk språksamarbeid

Sametingene i Norge, Finland og Sverige har gjennom Samisk parlamentarisk råd satt i gang et utredningsprosjekt om etablering av et nordisk samisk forsknings- og fag/ressurssenter. Rapporten fra dette utredningsprosjektet er levert til Samisk parlamentarisk råd. Det er sendt inn en søknad til Interreg IV A Davvi om finansiering av dette prosjektet.

Nordisk samisk forsknings- og fag/ressurssenter skal ha språkfaglige arbeidsoppgaver som språkkrøkt, språkutvikling, språknormering, navnetjeneste og informasjon om samiske språkfaglige spørsmål. I løpet av prosjektperioden skal hvert sameting ordne fast finansiering slik at dette senteret blir til et permanent språksenter fra 2014.

Sametinget er svært positiv til at det nordiske samiske språksamarbeidet blir styrket, slik at vi sammen kan arbeide for å utvikle og styrke det samiske språket.

Regjeringens handlingsplan for samiske språk

Regjeringens handlingsplan for samiske språk oppdateres årlig. I februar presenterte Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet status for 2010 og på hvilke områder innsatsen skulle gjøres i 2011. Departementet poengterte at et viktig resultat så langt er en større bevissthet om de samiske språkene, både hos offentlig myndigheter og i samfunnet for øvrig.

Handlingsplanen er delt inn i tre hovedkapittel: SE, LÆRE, BRUKE, hvor tiltak på ulike nivå er fordelt. Sametinget er i gang med arbeidet med de tiltak som Sametinget har ansvaret for og jobber videre med tiltak som allerede er påbegynt.

Sametinget har ansvar for gjennomføring av ulike tiltak i handlingsplanen, både alene og i samarbeid med andre departement og institusjoner. Sametingets endelige rapportering for 2011 vil skje i første del av 2012.

Elgå skole

Elgå skole arbeider med å etablere et ressurscenter for sørsamisk språk og opplæring. Sametinget har vært i møter med både Elgå skole, Engerdal kommune og Fornyings, administrasjons- og

kirkedepartementet både på administrativt og politisk nivå. Sametinget arbeider videre med saken og det forventes at en avklaring omkring fremtidig organisering vil skje i løpet av 2012.

Samarbeid om terminologi

Sametinget samarbeider med Sametinget i Sverige for å styrke lulesamisk språk. Det er bestemt at det skal holdes lulesamisk språkkonferanse i Jokkmokk, Sverige, i februar 2012. Konferansens tema er blant annet språk (re)vitalisering, undervisning og forskning – og skal være en løsningsorientert og framtidsrettet konferanse.

Sametinget har god dialog med forfatteren av lulesamisk-norsk/norsk-lulesamisk ordbok om å offentliggjøre digital versjon av ordboka. Intensjonen er å komme til enighet på nyåret 2012 og legge ut ordboka i løpet av januar/februar.

Sametinget har deltatt på Norsk språkråds kurs og seminar om terminologiarbeid. På seminaret ble grunnleggende termarbeid drøftet, med opplæring i fagspråk, begreper, definisjoner og annet innenfor praktisk terminologiarbeid.

Sametinget har deltatt på Giellagiella forum i Karasjok, som er et nettverksmøte for språkarbeidere i de samiske forvaltningskommunene. På møtet ble det diskutert språkfaglige spørsmål som er relevante for språkarbeidere.

Samiske språksentre

Sametinget ga i 2011 driftsstøtte til 10 samiske språksentre. Sametinget mener at de samiske språksentrene gjør en god jobb for å synliggjøre samisk språk i sitt virkeområde, i tråd med Sametingets mål for tilskuddsordningen.

Språksentrene er med på å skape språkarenaer, og de er spesielt viktige for å fremme bruk av samisk språk i områder der språket står svakt. Sametinget ser at mange av sentrene har veldig like aktiviteter år etter år, men tolker dette dit hen at språksentrene etter hvert skaper sin form og sitt innhold som de jobber etter. Det som Sametinget mener er viktig er at språksentrene hele tiden evaluerer sine tiltak for å kunne tilby gode tjenester og aktiviteter som befolkningen ønsker.

Sametinget har et mål om flere levedyktige og aktive arenaer for samisk språk. Derfor bevilget Sametinget driftstilskudd til Storfjord språksenter for driftsåret 2011. Storfjord språksenter ble offisielt åpnet i 2010 og har vært finansiert og administrert som et prosjekt. Sametinget ser det som viktig at Storfjord språksenter sikres prosjektmidler i prosjektperioden fram til senteret får grunntilskudd fra Sametinget.

Sametinget deltar på det årlige språksentertreffet. Sametinget synes det er viktig å treffe språksentrene for å kunne høre hva de gjør og hvilke utfordringer de møter i sitt arbeid. I år ble språksentertreffet arrangert på Evenes.

Sametinget har satt i gang arbeidet med å evaluere de samiske språksentre som får grunntilskudd fra Sametinget. Med evalueringen ønsker Sametinget å få et enda bedre bilde av språksentrenes bruk av tilskuddet som de får fra oss. Evalueringen skal belyse om tilskuddet bidrar til måloppnåelse og hvilke momenter som eventuelt hindrer dette. Resultatene av undersøkelsen skal brukes til å forbedre Sametingets forvaltning av de samiske språksentrene. Evalueringen skal omfatte språksentre som fikk grunntilskudd fra Sametinget i perioden fra 2006-2010. Et viktig spørsmål i evalueringen blir spørsmålet om utvidelse av virkeområdet for eksisterende språksentre. Dette er en sak som også blant annet Áltáá sámi giellaguovddáš har tatt opp med Sametinget.

Sametingets tospråklighetstilskudd

Sametinget har bevilget tospråklighetstilskudd siden 1993 til de kommunene og fylkeskommunene som til enhver tid hører under forvaltningsområdet for samisk språk. Målet for tilskuddsordningen er at befolkningen skal kunne betjenes på samisk, og gi kommunene muligheten til å være aktive i arbeidet med å utvikle samiske språk.

Endring av tildelingskriteriene for tospråklighetstilskudd

I 2009 gjennomførte Sametinget en evaluering av kommunenes og fylkeskommunenes bruk av tospråklighetstilskuddet. Av denne evalueringen kommer det blant annet fram at tildelingskriteriene for tospråklighetstilskuddet bør endres. Forslagene for beregningsreglene og tildelingskriteriene har vært ute til høring. De nye beregningsreglene for tospråklighetstilskuddet ble vedtatt i Sametingets plenum i mars 2011. Tospråklighetstilskuddet er ikke lenger utgiftsstyrt, men formålsstyrt. Tilskuddet utdeles i tre deler til kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk. Den nye ordningen har en hoveddel, en betjeningsdel og en utviklingsdel for forvaltningsområdets kommuner. For fylkeskommunene i forvaltningsområdet for samisk språk er det en todelt modell, en hoved- og betjeningsdel og en utviklingsdel.

Språksituasjonen er meget forskjellig i kommunene og fylkeskommunene i forvaltningsområdet for samisk språk. Derfor har Sametinget laget individuelle samarbeidsavtaler med hver kommune og fylkeskommune når det gjelder hvordan de skal fremme, styrke og utvikle de samiske språkene. Grunnlaget for de individuelle samarbeidsavtalene er Samelovens språkregler som skal sikre at de som bor i kommunene og fylkeskommunene i forvaltningsområdet for samisk språk har rett til å bruke, bevare, utvikle og styrke bruken av de samiske språkene i offentlige sammenhenger. I forvaltningsområdet for samisk språk er samisk og norsk likeverdige språk. Det betyr at alle har rett til å bli betjent på samisk når de henvender seg til offentlige institusjoner i dette området.

Sametinget har avholdt informasjonsmøter i alle kommunene og fylkeskommunene i forvaltningsområdet for samisk språk om tildelingskriteriene for tospråklighetstilskuddet. Disse møtene har vært viktige for det videre arbeidet med utformingen av samarbeidsavtalene. Sametinget ba i høst om å få innspill fra kommunene og fylkeskommunene til de individuelle samarbeidsavtalene. Samarbeidsavtalene utformes særskilt for hver kommune og fylkeskommune på grunnlag av uttalelsen fra hver kommune og fylkeskommune.

Sametinget har vært i dialog med kommunene og fylkeskommunene angående samarbeidsavtalenes innhold og form. Det arbeidet har tatt lengre tid enn hva Sametinget hadde beregnet. Noen kommuner/fylkeskommuner har opplyst at de ikke blir ferdige med arbeidet før i slutten av 2011. Samarbeidsavtalene skal godkjennes politisk både på kommunalt og fylkeskommunalt nivå og i Sametingsrådet. Det betyr at underskrivingen av samarbeidsavtalene blir forsinket. Sametingets målsetning er en felles underskriving av samarbeidsavtalene i Sametinget plenum i februar 2012.

Rapportering fra kommunene om bruken av tospråklighetstilskuddet

For 2010 rapporterer kommunene at tospråklighetstilskuddet er brukt blant annet til sørvis, opplæring av ansatte, oversettelser, skilting og til visualisering av samisk språk. Av rapportene til kommunene ser Sametinget at kommunene i forvaltningsområdet har forskjellige utfordringer i arbeidet med samisk språk. Kommunene har forskjellige behov i arbeidet med å styrke og utvikle samisk språk og bruker derfor midlene på ulike måter og de anvender midlene på forskjellige vis. Noen kommuner bruker mye penger på å betjene befolkningen på samisk. Samtidig har andre kommuner behov for å heve kompetansen i samisk til befolkningen og de ansatte dersom det skal bli snakk om tjenesteyting på samisk.

Samarbeidsavtalene mellom den enkelte kommune og Sametinget vil derfor bli et godt verktøy i arbeidet med samisk språk, da samarbeidsavtalene vil være individuelle og ta utgangspunkt i den enkelte kommunes utfordringer og slik utarbeide tiltak tilpasset den enkelte kommune.

I 2010 søkte Røyrvik kommune om å bli innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Det ble forventet at det kunne skje fra 1.1.2012. Likevel var det ikke avsatt penger i statsbudsjettet for 2012 til dette, noe Sametinget syntes er beklagelig. Derfor er Sametinget fornøyd med at Stortingets kommunal- og administrasjonskomité har kommet med anmerkning til Statsbudsjettet for 2012 der det sies at Røyrvik skal snarest mulig kunne bli innlemmet i forvaltningsområdet. Tromsø kommune hadde også sendt søknad om innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk, men de trakk søknaden tilbake senere, noe Sametinget beklager. Saken vakte stor diskusjon i Tromsø og ellers i Sápmi. Sametinget har også deltatt i denne debatten, både i intervjuer og i kronikker.

Rapportering fra fylkeskommunene om bruken av tospråklighetstilskuddet

For 2010 rapporterer fylkeskommunene at tospråklighetstilskuddet er brukt blant annet til servise, oversettelser, skilting og til visualisering av samisk språk. Av rapportene fra fylkeskommunene ser Sametinget at fylkeskommunene har ulike utfordringer i arbeidet med samisk språk. Fylkeskommunene har ulike behov i arbeidet med å styrke og utvikle samisk språk og bruker derfor midlene på ulike måter. I noen fylkeskommuner brukes midlene i stor grad til tjenesteyting mens i andre fylkeskommuner er det behov for å styrke kompetansen i samisk språk og om samiske forhold.

Samarbeidsavtalene mellom den enkelte fylkeskommune og Sametinget om bruken av tospråklighetsmidlene vil derfor bli et godt verktøy i arbeidet med samisk språk, da samarbeidsavtalene vil være individuelle og ta utgangspunkt i den enkelte fylkeskommunes utfordringer og slik utarbeide tiltak tilpasset den enkelte fylkeskommune.

Samisk språkundersøkelse

Sametinget mener det behøves mer systematisk informasjon om bruken av de forskjellige samiske språkene slik at det skal være mulig å utforme en riktig språkpolitikk nå og for framtiden. Derfor har Sametinget bestemt at det skal gjennomføres en riksdekkende språkundersøkelse sammen med Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. Språkundersøkelsen dekker også de stedene og byene som er utenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

Målet for undersøkelsen er å klarlegge hvor mange som behersker sør-, lule- og nordsamisk muntlig og skriftlig, i hvilke sammenhenger samisk blir brukt, og i hvilket omfang samisk blir brukt som kommunikasjonspråk i barnehager, skoler, arbeid, i fritiden, i lokalsamfunnet og i frivillig eller politisk arbeid.

Nordlandsforskning vil gjennomføre språkundersøkelsen. Dette vil de gjøre i samarbeid med Norut Alta. Også Sametinget vil bidra i dette samarbeidet. I undersøkelsen vil det bli brukt både kvantitative og kvalitative metoder.

Spørreskjemaet blir sendt ut i løpet av januar og februar 2012 til i alt 5000 personer som er innskrevet i Sametingets valgmannstall. I tillegg gjennomføres det dybdeintervjuer i 12 kommuner både utenfor og innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, både i sør-, lule- og nordsamisk område. Dybdeintervjuene gjennomføres i følgende kommuner: Hattfjelldal, Bodø, Tysfjord, Kvalsund, Kåfjord, Kautokeino, Oslo, Røros, Tromsø, Skånland, Snåsa og Nesseby.

Nordlandsforskning tar også kontakt med forskjellige institusjoner og organisasjoner. På denne måten kartlegges hvor mange som behersker samisk i de forskjellige sektorene, i hvor stort omfanget samisk brukes, hvilke språkvalg foreldrene tar for barna sine, og hvor mange som kunne tenke seg å lære seg samisk.

Resultatene av samisk språkundersøkelse skal foreligge i april i 2012. Den vil danne grunnlag for Sametingets språkpolitikk i framtiden i alle samfunnsgrener, både på statlig, regionalt og kommunalt nivå. Resultatene skal brukes i utformingen av Sametingets språkmelding og i utformingen og gjennomføringen av de tiltakene som knytter seg til bevaring og utvikling av de samiske språkene.

Samisk terminologi

Sametinget svarer daglig på spørsmål om samisk språk, enten det er spørsmål om bruk av samiske ord og benevelser, termer, stedsnavn, institusjonsnavn, oversettelser av informasjonsskilt og andre spørsmål om samisk språk, som kommer fra publikum, men også internt i organisasjonen. Det er tydelig at samfunnet har bruk for råd om samisk språk fra Sametinget. Sametinget gir derfor slike råd og hjelp med oversettelser på nord, lulesamisk og sørsamisk, både internt og eksternt.

Sametinget har utarbeidet termlister på grunnlag av innkommet materiale fra ulike terminologiprojekter finansiert av Sametinget. Termlistene er fortløpende godkjent av Samisk språknemnds termgrupper, blant annet terminologilister innenfor tannhelse, botanikk og samfunnsfag.

Sametinget har sammen med Samisk språknemnd, hatt et arbeidsmøte med nordisk termgruppe for nordsamisk, der vi har gjennomgått oversettelsen av terminologilista av Riksantikvarens kulturminnedatabase, Askeladden, fra norsk til nordsamisk. Listen er nå godkjent for bruk. Det er ønskelig fra Sametingets side at dette søkeprogrammet med tiden også kommer på sør- og lulesamisk, da det er med på å styrke muligheten til bruk av vårt eget språk på nye arenaer.

Sametinget har også vurdert flere andre ordlister som har kommet inn til bruk for kommunale tjenester. Disse har vært av en slik art at det ikke var nødvendig å vurdere disse på nordisk samisk plan.

Samisk språknemnds terminologigruppe for sørsamisk, har gjennomgått og behandlet terminologilistene med sørsamiske kommunale- og fylkeskommunale termer, reindriftsadministrasjonstermer og termer for samfunnsfag i grunnskolen.

Sametingets oversikt over alle terminologilister, viser at de fleste listene finnes kun på nordsamisk. Disse burde også oversettes til lule- og sørsamisk. Arbeidet med å finne oversettere fra nevnte samiske språkområder er vanskelig, da det er få språkarbeidere fra disse områder.

Sametinget arbeider videre med etablering av en ny og bedre ord- og termdatabank. Dette skal bli et lettere, mer omfattende og mer interessant søkeverktøy for alle som jobber med samisk språk, både for studenter, skoleelever, oversettere, journalister og andre språkarbeidere. Det samiske samfunn forventer at Sametinget har et slikt tilbud.

Samiske stedsnavn

Sametinget har gitt tilrådinger i bruk av samiske stedsnavn til journalister, kommuner og andre som har interesse av samiske stedsnavn. Det har blitt gitt informasjon om vedtatte og godkjente samiske skrivemåter på offisielle adresser, navn på tettsteder, grender, kommunale veier, gater og lignende.

Sametinget har i samarbeid med samiske stedsnavnkonsulenter gitt tilrådinger i navnesaker, blant annet navn på nye nasjonalparker og naturreservat i Troms og Finnmark og gitt forslag på samisk navn på en flerbrukshall i Bodø. Sametinget har gitt tilråding i skrivemåte på en del stedsnavn i Kautokeino kommune, og en del stedsnavn og navn på riksroyser i Lierne og Namsskogan kommuner. Det er også gitt tilrådinger på parallelle navnesaker i Kåfjord og Kvæningen kommuner. Storfjord kommune har vedtatt ni samiske stedsnavn. Sametinget har gitt tilråding i skrivemåten på en del stedsnavn i Alta, som Statens Vegvesen region Nord, skal skilte på samisk. Sametinget er meget

positiv til at kommuner og andre tar i bruk samiske stedsnavn. Dette er med på å synliggjøre samiske stedsnavn og at de brukes aktivt.

Sametinget har også henvendt seg til andre kommuner angående skilting av stedsnavn på samisk. Sametinget er derfor glad for at Bodø kommune har valgt å bruke samisk navn på byskiltet. Sametinget ser det som viktig at samisk språk blir synliggjort i områder der språket står svakt.

Tysfjord kommune har fra Kongen i statsråd fått stadfestet samisk navn på kommunen. Sametinget er meget positiv for at også Hamarøy kommune har fått stadfestet det samiske navnet på kommunen, Hábmera suohkan. Sametinget har kommet med tilråding av skrivemåtene på begge navnene.

Sametinget har sammen med Norsk språkråd diskutert blant annet navn på oljefelt i Barentshavet. Det er ønskelig at samiske navn er med på listen over forslag til navn på oljefelt og andre installasjoner i Barentshavet. Samiske navn i Barentshavet er med på å synliggjøre samisk språk.

Sametinget er i dialog med Kulturdepartementet om en endring i § 7 i forskriften om bruk av flerspråklige navn, slik at man ikke kan velge bort samiske navn i samiske områder.

Sametinget er nå godt i gang med arbeidet å få digitalisert det gamle papir- og kassetarkivet til tidligere samisk navnekonsepttjeneste. Dette innebærer skanning av saksdokumenter, innsamlingslister og andre dokumenter fra arkivet, og kassettkonvertering til digitale filer. Dette er umistelige dokumentasjoner og kulturminner som ikke bør gå tapt.

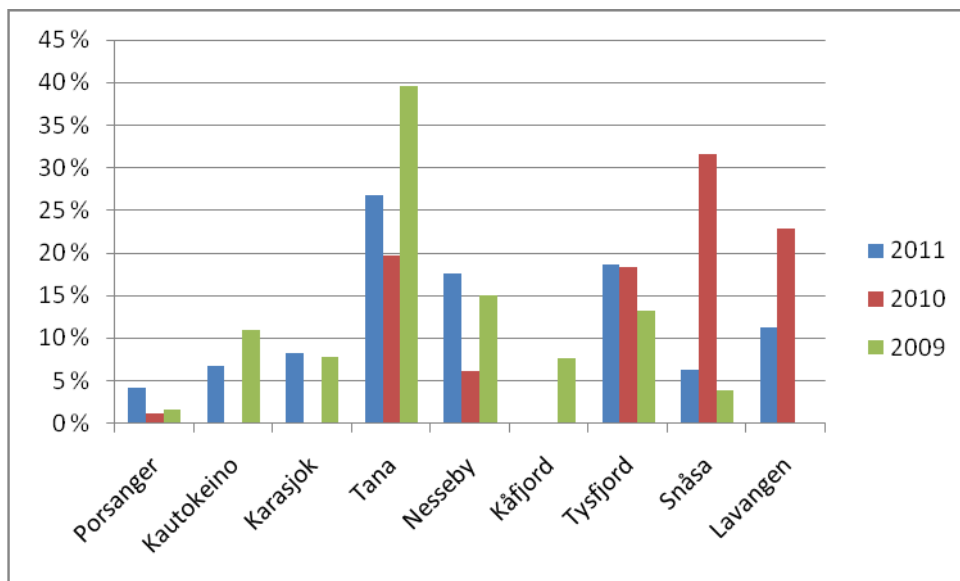
Søkerbaserte tilskudd til samisk språk og samefolkets fond

Sametinget har to søkerbaserte tilskuddsordninger for samisk språk i budsjettet for 2011 på til sammen kr 10 201 000. Disse er til språkprosjekter innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. I tillegg til disse to ordningene var det satt av kr 1 200 000 til språkutvikling i samefolkets fond. Formålet med disse ordningene er å styrke og auke bruken av samisk språk.

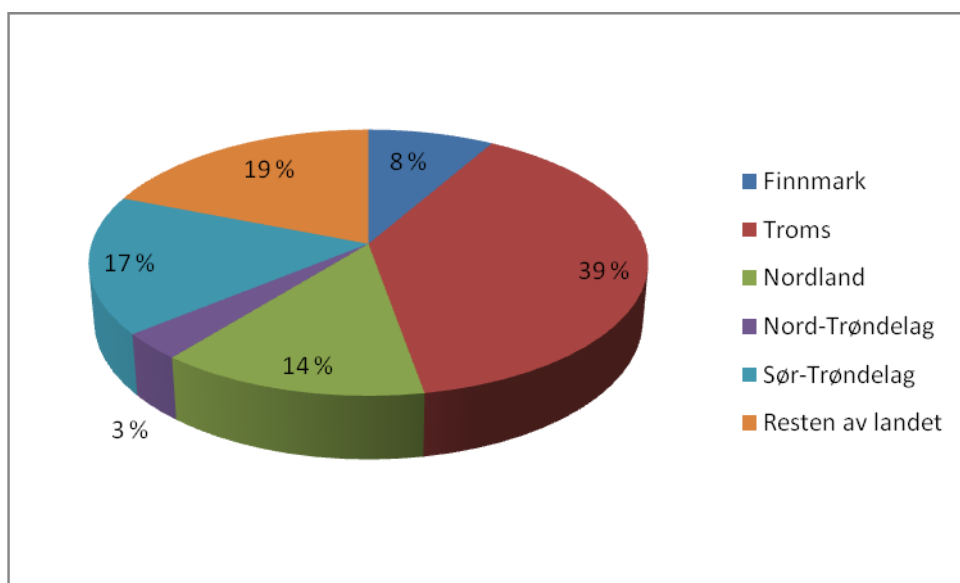
Ved årets tildeling var det et spesielt fokus på sørsamisk språk, og det kom mange søknader fra sørsamisk område. Støtte ble gitt til blant annet samiskkurs, utvikling av samfunnsfagtermer, dokumentasjon av sørsamisk språk, sørsamisk grammatikk og ordbøker, utvikling av spill for barn, sørsamiske bibeltekster og språkleir. Det er gitt støtte til språkarenaer hvor språket høres og brukes for barn, unge og voksne, spesielt i områder hvor språket ikke høres offentlig. Det er også gitt støtte til synliggjøring av samisk som skriftspråk i det offentlige rom. Det kom ikke inn søknad på prioriteringen dubbing av barne- og ungdomsfilmer

Det kom inn søknader som gjaldt språkstyrking for elever i grunnskolen som lesekurs og lekssehjelp som ikke fikk støtte fordi de kom inn under opplæringslovens formål. Søknader som gjaldt utvikling av læremidler og læremetoder ble også avslått. Søknader til blant annet språkstyrking i barnehage og søknader til kulturformål ble også gitt avslag fordi dette er tiltak som finansieres over andre offentlige budsjettposter.

Figuren under viser fordelingen kommunevis for innvilgede prosjekter innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, 2009-2011.

Diagrammet under viser fordelingen fylkesvis for innvilgede prosjekter utenfor forvaltningsområdet for samisk språk i 2011.

4 Kultur

Sametingets hovedmål for samisk kultur er å få et levende og allsidig samisk kunst- og kulturliv. Levedyktige og aktive samiske møteplasser, kulturinstitusjoner og museer bidrar til levende lokalsamfunn der folk vil bo. Vi ser betydningen av et mangfold av samiske kunstneriske og kulturelle uttrykk, idrettsaktiviteter, kulturaktiviteter for barn og unge og et godt bibliotektilbud.

Et av våre viktigste virkemidler for å nå målene for vår kulturpolitikk, er de økonomiske virkemidlene. Vi gir tilskudd til drift av samiske museer, kulturorganisasjoner, bokbusser, tegneserier, litteratur, musikk, barn og unge og samiske kunstnere. Vi samarbeider også med en rekke aktører som samiske organisasjoner, institusjoner, sentrale, regionale og lokale myndigheter, og enkeltpersoner.

Samarbeid

Sametinget ser behovet for dialog med sentrale og lokale myndigheter og andre aktører i arbeidet for å bevare og styrke samisk kultur. Sametinget har også et tett samarbeid med de samiske kulturinstitusjonene og kulturorganisasjonene, både gjennom faste møter og gjennom tilskuddene vi tildeler. Dette samarbeidet blir beskrevet nærmere under de ulike temaene i kapitlet.

Sametinget har halvårige administrative kontaktmøter med Kulturdepartementet, der aktuelle saker tas opp til drøfting. Eksempler på saker som er drøftet i 2011 er status i byggesaker, herunder Østsamisk museum og nytt teaterbygg til Beaiivváš, kulturpolitisk utredningsutvalg, statsbudsjettet 2012, norsk-russisk kultursamarbeid, tilskudd til samiske idrettsformål, og Norsk kulturråds overtakelse av ansvar for de samiske museene. Departementet og Sametinget besøkte også Østsamisk museum og Saviomuseet i forbindelse med ett av de halvårige møtene.

Sametinget har tatt kontakt med Kulturdepartementet vedrørende det kommende arbeidet med kulturpolitikken etter 2014. I statsråd i mars 2011 ble det oppnevnt et utvalg i forbindelse med dette arbeidet. Sametinget var ikke informert om opprettelsen av utvalget og dets mandat. Som et resultat av Sametingets henvendelse til departementet, kom tre representanter for Kulturutredningen 2014 til Karasjok i november 2011. På møtet fikk Sametinget lagt fram sine utfordringer i forbindelse med den fremtidige kulturpolitikken. Sametinget og Kulturutredningen 2014 skal holde kontakt videre i dette viktige arbeidet.

Statens senter for arkiv, bibliotek og museum, ABM-utvikling, ble fra 1.1.11 underlagt Norsk kulturråd. Sametinget har hatt møte med direktør Anne Aasheim for å ta opp ansvaret Norsk kulturråd har for de samiske museene. Norsk kulturråd vil fortsatt ha dette ansvaret, og ønsker å ha jevnlig kontaktmøter med Sametinget. Samtidig ble utviklingen av samisk versjon av gjenstandsdata-basen Primus diskutert.

Sametinget har inngått en administrativ samarbeidsavtale med Samisk kirkeråd. Avtalen omhandler et årlig kontaktmøte på administrativt nivå, hvor formålet er gjensidig orientering om saker av felles interesse, og hvor eventuell gjensidig utveksling av faglig bistand ved behov kan avklares.

Samiske institusjoner

Sametinget gir direkte tilskudd over Sametingets budsjett til samiske kulturhus- og kulturformidlingsinstitusjoner, samiske festivaler, samiske idrettsorganisasjoner, samiske teatre, samiske publikasjoner, bokbusser og til samiske museer. Tilskuddet blir gitt etter nærmere kriterier i budsjettet. Sammen med de enkelte kulturutøverne er de samiske kulturinstitusjonene og -organisasjonene selve grunnlaget for et levende og allsidig samisk kunst- og kulturliv.

Sametinget avholder jevnlig kontaktmøter med de samiske kulturinstitusjonene og -organisasjonene som får tilskudd over Sametingets budsjett. Møtene er arena for gjensidig orientering og faglige drøftinger, der temaene er budsjett og informasjon om og drøfting av aktuelle saker.

Sametinget har i 2011 fortsatt oppfølgingen av sametingsrådets melding om samiske institusjoner. I denne framkommer det at institusjonene må gjennomføre organiseringsprosesser som gir en organisasjonsform tilpasset den offentlige rollen de har gjennom direkte tilskudd fra Sametinget, og at disse som hovedregel skal være organisert som stiftelser. Der særlige grunner tilsier det kan de eventuelt organiseres som aksjeselskaper.

Sametinget har arrangert et seminar for styremedlemmer oppnevnt av Sametinget til ulike styrever i samiske kulturinstitusjoner. Seminaret handlet om styremedlemmenes arbeidsoppgaver og forventningene til disse. Sametinget ser det som viktig å øke kompetansen til Sametingets oppnevnte styreverrepresentanter, og tar sikte på å arrangere et nytt seminar i løpet av 2012.

Det har vært avholdt administrativ konsultasjon med Kulturdepartementet om innføring av husleiefinansiering av nye samiske kulturhus. Med utgangspunkt i at prosedyre for nye byggeprosjekter kan deles i to typer ut fra ansvar og fullmakt, ble det oppnådd enighet om prosedyre for husleiefinansiering av nye samiske kulturbygg. Prosedyren tar utgangspunkt i husleieordningen i staten. Den skisserer en trinnvis prosedyre, med ansvarsfordeling mellom Sametinget og Kulturdepartementet, for forslag, vedtak og budsjettmessige konsekvenser ved igangsetting av nye husleiefinansierte samiske kulturbygg.

Samiske kulturhus og kulturformidlingsinstitusjoner

Sametinget møter jevnlig de samiske kulturhusene for å drøfte saker tilknyttet oppfølging av institusjonsmeldingen og andre aktuelle saker. Samiske kulturhus er viktige for synliggjøring av samisk kulturliv og fungerer som arenaer for utvikling av samisk kultur.

Sametinget har i 2011 flyttet Samisk hus på Senja fra direktetilskuddposten på Sametingets budsjett til den søkerbaserte posten "Samiske møteplasser". Denne flyttingen ble gjort med grunnlag i institusjonsmeldingen, hvor det står at sametingsrådet vil stille klare krav til virksomheten ved alle institusjoner og organisasjoner som får direktetilskudd over Sametingets budsjett. Sametinget hadde møte med Samisk hus på Senja i forkant. På møtet ble blant annet målene og kriteriene for Sametingets tilskuddsordninger diskutert.

- Sametinget oppnevner representanter til styrene for de samiske kulturhusene og kulturformidlingsinstitusjoner. Til styret for stiftelsen Árran julevsáme guovdásj/lulesamisk senter for perioden 2011-2015, har Sametinget oppnevnt Siv Sara med Johan Daniel O. Hætta som varamedlem. Til styret for Senter for nordlige folk – DÁG har Sametinget oppnevnt Hilde Anita Nyvoll. Som vararepresentant fortsetter Nils Olaf Larsen.
- Sametinget har hatt møte med Sijti Jarne om arbeidet med organisasjonsendring av senteret. Senteret har fått nye vedtekter, der Sametinget er tilgodesett med en styreplass. Sametinget har oppnevnt John Kappfjell som medlem i styret for Sijti Jarne for perioden 2012-2016.

Várdobáiki

Várdobáiki startet sin omorganisering i 2009 gjennom et organisasjonsprosjekt som Sametinget ga støtte til. Også dette med bakgrunn i sametingsrådets institusjonsmelding. Gjennom prosessen har det vært gjennomført møter mellom Sametinget og Várdobáiki i valg av ny styrings- og organisasjonsform. Med bakgrunn i rapport fra omorganiseringsprosjektet 2010 er det fattet vedtak om å invitere til etablering av stiftelse. Sametinget har derfor fått invitasjon til å delta i opprettelse av stiftelsen Várdobáiki samisk senter. Troms og Nordland fylkeskommune har også fått invitasjon til å delta som medstiftere.

Samisk hus i Oslo

Foreningen Samisk hus har satt i gang en omorganiseringsprosess. Dette med bakgrunn i Sametingets institusjonsmelding. For at de samiske institusjonene skal kunne videreutvikles og oppfylle sitt formål med en bred og inkluderende aktivitet, er det nødvendig å vurdere en styrings- og organisasjonsform. Sametinget vurderer stiftelsesformen som den mest hensiktsmessige organisasjonsformen for de fleste samiske kulturinstitusjonene. Dette fordi den blant annet:

Gir trygghet for at verdiene i institusjonen blir holdt samlet.

Sikrer at beslutningsmyndigheten vil ligge i institusjonenes egne organer.

Ivaretar best hensynet til at det bør være en armlengdes avstand til bidragsytere og forvaltningsnivåene.

Sametinget har stilt seg positivt til å være en av opprettere av stiftelsen Samisk Hus i Oslo. Det er positivt at også Oslo kommune og Akershus fylkeskommune inviteres som medopprettere.

Saemien Sijte

Statsbygg har, med bakgrunn i oppdragsbrevene fra Kulturdepartementet, utarbeidet byggeprogram, gjennomført tomteanalyser og fått utarbeidet forprosjekt for et nybygg for Saemien Sijte.

Forprosjektet viser et spennende og spektakulært nybygg. Bygningen har en arkitektur som kan bidra til at den kan bli en attraksjon i seg selv. Prosjektet holder seg innenfor de gitte arealrammer og har et betydelig redusert energimål. Bygningen skal innholde kontorlokaler til Saemien Sijte, Sametinget, Reindrifftsforvaltningen og Snåsa kommune.

Prosjektet har følgende samfunns mål:

- Saemien Sijte museum og kultursenter skal dokumentere, verne om, fremme og utvikle sørsamisk identitet, språk og kultur.
- Senteret kan bli arena og møtested og fungere som samisk forsknings- og formidlingsinstitusjon.
- Virksomheten ved senteret kan medvirke til å gi forskjellige målgrupper økt kunnskap og forståelse om sørsamisk kultur og tilstedeværelse.

Sametinget har signalisert at Sametinget vil påta seg ansvaret med å opptre som leietaker for de arealer som stiftelsen Saemien Sijte skal disponere. Dette under forutsetning av at Sametinget over sitt budsjett får dekket alle husleiekostnader og senere økning av leiesatsene.

Sametinget har fremhevet blant annet følgende argumenter for å realisere prosjektet med basis i forprosjektet:

- Bygget vil framstå som en arkitektonisk perle og vil utvilsomt bli en severdighet i området. Dette gir en god mulighet til å framheve, presentere og synliggjøre den sørsamiske kulturen på en verdig måte, som vil være en styrke både for Snåsa og regionen generelt. Dette samsvarer godt med regjeringens satsingsområder i Kulturloftet hvor visuell kunst, arkitektur og design framheves.
- Et attraktivt bygg med gode arbeidsforhold vil bidra til en god rekruttering til viktige nøkkelstillinger i det sørsamiske området, og er derfor med på å bidra til styrking av fagmiljø for sørsamisk språk og kultur.
- En museumsvirksomhet med utstilling og tilhørende veiledningsverksted for sámi duodji (samisk husflid og kunsthåndverk) vil dokumentere den sørsamiske kulturen på en verdifull og levende måte.
- En samlokalisering med annen offentlig virksomhet med samiskrelaterte oppgaver vil i sum gi god faglig inspirasjon for alle parter.

Samiske teatre

- De samiske teatrene er viktige som arenaer for kulturopplevelse og kulturformidling, og for bruk og synliggjøring av samisk språk.

Beaivváš Sámi Našunálateáhter har lenge arbeidet for å få et eget teaterbygg i Kautokeino. Teaterets styre har gått inn for at Statsbygg påtar seg ansvaret for oppføring av teaterbygget og har anmodet Sametinget om å sende oppdragsbrev til Statsbygg. Sametinget ga Statsbygg i oppdrag å forestå planlegging av nytt teaterbygg, foreløpig begrenset til å gjennomføre programmeringsarbeidet. Statsbygg har utarbeidet forslag til byggeprogram. Sametinget har som intensjon at Statsbygg skal stå som ansvarlig for en videreføring av arbeidet fram til ferdig nybygg og senere drift av nybygget. Dette avhenger av at Sametinget og Kulturdepartementet kommer til enighet om at prosjektet inngår i og finansieres over husleiefinansieringsordningen for nye samiske kulturbygg.

- Áarjelhsaemien Teatere har vedtatt en ny styrings- og organisasjonsform som ivaretar meldingens intensjoner. Dette med bakgrunn i sametingsrådets melding om samisk institusjonsutvikling. Sametinget er sammen med andre parter invitert til stiftelse av et aksjeselskap, Áarjelhsaemien Teatere N a/s. Stiftelsesmøtet vil være i februar 2012.

Samiske festivaler

- De samiske festivalene er viktige for å synliggjøre, formidle og utvikle samisk kultur og urfolkskultur. Sametinget har jevnlig møter med de ansvarlige for festivalene for gjensidig orientering og drøfting av aktuelle saker.
- Styret for Márkomeannu har orientert Sametinget om endringer vedrørende festivalen. De har også bedt om en egen produsentstilling tilknyttet festivalen. Sametinget, Troms fylkeskommune og Márkomeannu har hatt et felles møte om utfordringer knyttet til festivalen. På møtet ble ulike løsninger på utfordringene diskutert. Márkomeannu tar disse med i sitt videre arbeid med utvikling av festivalen.
- Riddu Riđđu-festivalen hadde 20-års jubileum sommeren 2011. Festivalen har utviklet seg til å bli en viktig arena for urfolksmusikk fra hele verden, samt en viktig formidlingsscene for samiske kunstnere og forfattere. I forbindelse med jubileet, ble nybygget ved Senter for nordlige folk åpnet. Sametinget har sammen med Troms fylkeskommune, Kåfjord kommune og regjeringen vært bidragsytere til nybygget.
- Filmfestivalen i Kautokeino har ikke fått utbetalt direktetilskudd for 2011 fra Sametinget. På grunn av manglende rapporteringer har Sametinget holdt tilbake direktetilskuddet, samt krevd midler tilbakebetalt fra festivalen. Med bakgrunn i dette tas filmfestivalen ut av Sametingets budsjett sine direktetilskudd fra 2012.
- Musikkfestivalen i Kautokeino feiret påsken 2011 sitt 40-årsjubileum. I forbindelse med jubileet ble det avholdt jubileumskonserter, VM i reinkappkjøring og markering av Beavivváš Sámi Našunálateáhter sitt 30-års jubileum.
- Festivaler Karasjok har åpnet opp for at Sametinget skal ha en fast representant i styret fra 2011. De har startet arbeidet med å endre vedtektene slik at de samsvarer med de lover som Stiftelsesloven fastsetter. Arbeidet skal være klart innen årsmøtet i 2012. Sametinget har oppnevnt Laila Østby-Paulsen til styret i Festivaler Karasjok for perioden 2011-2013, med Rosie Holmestrand som varamedlem.

Bokbusser

De samiske bokbussene kompletterer bibliotekenes tjenester i områder med spredt samisk bosetting, og er et viktig ledd i arbeidet med å gjøre bibliotektilbudet tilgjengelig for alle. I 2011 fikk også Kulturbussen i Sør-Troms driftstilskudd fra Sametinget. I dag er det da sju samiske bokbusser som mottar driftstilskudd fra Sametinget. Tysfjord kommune fikk investeringsstøtte til innkjøp av ny bokbuss i 2011.

Sametingets bibliotek arrangerte International Indigenous Librarians Forum i mars 2011. Forumet har blitt arrangert annen hvert i år siden 1999. I 2001 ble forumet arrangert av Samernas bibliotek i Jokkmokk. Formålet med forumet er å forbedre informasjon, samlinger og service til minoriteter ved å danne nettverk og dele erfaringer og ideer mellom ulike urbefolkninger.

Samiske museer

Sametinget har gjennomført en behovsanalyse for alle de samiske museene. I analysen framkommer det at de samiske museene ennå er i en oppbyggingsfase. Likevel har de utviklet seg til å bli sterke samiske kompetanseinstitusjoner i det samiske samfunnet. Sametinget prioriterer de samiske museene høyt i budsjettet. Bevilgningene fra sentrale myndigheter, fylkeskommunene og kommunene har derimot dels flatet ut og dels forsvunnet, dette til tross for et uttalt ansvar på nasjonale, regionale og lokale nivåer for de samiske museene. Dette gjør det vanskelig for de samiske museene å kunne utvikle seg til å bli ennå sterkere, samt kunne fordype seg ytterligere i lokal og regional kulturhistorie. Behovsanalysen vil danne grunnlag for en museumspolitisk redegjørelse som skal legges fram i begynnelsen av 2013.

Etter initiativ fra Norsk folkemuseum om tilbakeføring av deler av de samiske samlingene til de samiske museene, har Sametinget igangsatt en utredning som skal se på ulike sider av en slik tilbakeføring. For at en slik tilbakeføring skal kunne skje er det en del krav til blant annet faglig forsvarlig magasinerings og utstillingsforhold. Utredningen vil også se på hvilke ressurser som behøves i denne prosessen. Utredningen forventes å bli ferdigstilt i løpet av første halvdel av 2012.

De fire museene Tana museum, Varanger samiske museum, Saviomuseet og Østsamisk museum er fremdeles i en konsolideringsprosess. Partene jobber med å få etablert leie- og driftsavtaler, slik at stiftelsen kan foreta en formell virksomhetsoverdragelse.

Bygningen til Østsamisk museum er ikke ferdigstilt. Statsbygg jobber med å utbedre manglene ved bygget slik at det kan bli godkjent og tas i bruk av offentligheten. Dato for åpninga av museet og basisutstillinga er ikke fastsatt, men dette vil bli bestemt i begynnelsen av 2012.

Samisk kunstmuseum

Sametinget har i 2009 bedt Statsbygg om å gjennomføre programmeringsarbeidet for Samisk kunstmuseum. Det skulle skje i nært samarbeid med RiddoDuottarMuseat/Samisk kunstmuseum, som er eiere av anlegget. Statsbygg har gjennomført arbeidet og oversendt byggeprogram for prosjektet Samisk kunstmuseum.

Byggeprogrammet inneholder blant annet tilstandsanalyse og programestimat. Samisk kunstmuseum skal etableres i det eksisterende bygget til RiddoDuottarMuseat, samt i et nytt tilbygg til dette. Arbeidet med å avklare forhold angående eierskap, forvaltning, drift og vedlikehold av eksisterende anlegg er ikke sluttført. Statsbygg har imidlertid uttrykt en positiv holding til at det samlede anlegget kan inngå i Statsbyggs portefølje etter ferdigstillelse av nybygg og rehabilitering/ombygging av eksisterende bygning. Det planlegges et oppdragsmøte for å gjennomgå byggeprogrammet og status for prosjektet.

Litteratur

- Innkjøpsordningen for samisk skjønnlitteratur og musikk/joik er igangsatt i 2011. Samisk Kunstnerråd administrerer ordningen på vegne av Sametinget. Det er nedsatt et utvalg som skal vurdere de påmeldte verkene innen musikk og litteratur, i henhold til retningslinjene.
- Bedømningskomiteen fra det samiske området til Nordisk råds litteraturpris har foreslått en samisk forfatter og et samisk verk til litteraturprisen for 2011. Dette er Rawdna Carita Eira med ruohta muzetbeallji ruohta / löp svartöra löp. Komiteen har bestått av Line Merete Skarvik, Elli-Sivi Näkkäljärvi og John Erling Utsi.

Musikk

Sametinget har fortsatt med å støtte opp om prosjektet Sápmi music. Sápmi Music gir en samisk artist muligheten til å tilegne et helt år til å utvikle seg som artist gjennom promotering, turnevirksomhet,

plateinnspilling e.l. Samarbeidet om Sàpmi Music er en del av samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Finnmark fylkeskommune. Prosjektet fikk tildelt midler over revidert budsjett for 2011.

Medietilbud

- Sametinget har diskutert det samiske medietilbudet med Kulturdepartementet. Saker som er blitt tatt opp med departementet er Internasjonalt samisk filmsenter, samisk barne-tv, spesielt på lule- og sørsamisk, samisk teksting på tv-programmer, satsing på rekruttering av unge samiske mediefolk, dubbing av samisk film og teksting på spillefilmer. Partene ble enige om fortsatt dialog om disse sakene.
- Departementet og Sametinget var også enige om at innovative prosjekter som Nuoraj-tv bør videreføres og brukes som eksempler til etterfølgelse når det gjelder bruk av samisk i media. Det er viktig å støtte opp om unge samiske mediefolk med tanke både på videreføring og rekruttering. Nuoraj-tv får direktetilskudd over Sametingets budsjett fra 2012.

Samiske kirkesaker

Sametinget deltok under Kirkemøtet i april 2011 i Tønsberg. På dette møtet ble Den norske kirkes strategiplan for samisk kirkeliv vedtatt. Sametinget behandlet og kom med uttalelse til denne planen i 2010. Sametinget er opptatt av at den samiske dimensjonen blir ivaretatt i Den norske kirke, og ser på den vedtatte strategiplanen som et godt utgangspunkt for å få dette til.

Idrett

Sametinget ønsker at samisk ungdom engasjerer seg i kultur og idrett. Som en motivasjon for dette har Sametinget i 2011 tildelt fire stipend á kr 25 000 til fire unge kultur- og idrettsutøvere. Kultur- og idrettstipendet for 2011 ble tildelt Christer Kjøsø Karlsen (karate), Silje Westgård (ski), Marie Sofie H. Hætta (fotball) og Marja Helene Fjellheim Mortensson (musikk). Sametinget håper at stipendet vil være med på å motivere disse ungdommene, og andre, til å videreutvikle sitt engasjement innenfor kultur og idrett.

Sametinget mottar årlig spillemidler fra Kulturdepartementet. Formålet med tilskuddet er å støtte opprettholdelse og videreutvikling av de særegne samiske idrettsaktivitetene som er en del av tradisjonell samisk kultur. Tilskuddet skal primært benyttes til aktiviteter rettet mot barn og ungdom. Sametinget har på grunnlag av dette tildelt spillemidlene for 2011 i sin helhet til Sámiid valáštallanlihttu-Norga/Samenes idrettsforbund-Norge, SVL-N. Organisasjonen har brukt midlene til å legge til rette for utvikling av samisk idrett for barn og unge, med spesiell vekt på fremme av reinkappkjøring og lassokasting.

Sametinget har i 2011 videreført drifts- og aktivitetsstøtten til tre samiske idrettsorganisasjoner. De tre organisasjonene som mottar direkte støtte fra Sametinget er Sámiid valáštallanlihttu-Norga/Samenes idrettsforbund-Norge (SVL-N), Sámi spábbačiekčanlihttu/Samisk fotballforbund (SSL) og Sámi Heargevuodjin-Lihttu (SHL). Sametinget har en nær dialog med de samiske idrettsorganisasjonene, og er opptatt av at de i fellesskap skal legge til rette for idrettsaktiviteter som ivaretar behovet både på bredde- og toppnivå.

Samisk ungdom deltar annet hvert år i Arctic Winter Games (AWG). AWG er et idretts- og kulturarrangement for ungdom fra arktiske områder. I 2011 har arbeidet med å forberede samenes deltakelse i AWG i Whitehorse i Canada i 2012 stått i fokus. De sentrale verdiene i AWG er ivaretagelse av kultur og kulturforståelse, vennskap og respekt for seg selv og andre. Sametinget ser på disse verdiene som viktige elementer for samisk ungdom i deres møte med annen urfolksungdom og ungdom fra andre arktiske strøk.

Samisk kunstneravtale

Sametinget og Sámi Dáiddárráđđi/Samisk kunstnerråd inngikk i 2004 en samarbeidsavtale som innebærer at partene fører årlige forhandlinger om rammen for en samisk kunstneravtale. I august 2011 ble partene enige om at rammen for kunstneravtalen for 2012 skal være på kr 6 295 000. Dette tilsvarer en økning på kr 380 000 i forhold til kunstneravtalen i 2011.

Avtalen omfatter følgende tiltak:

kunsthond kr 700 000

stipend til samiske kunstnere kr 2 450 000

driftsstøtte til samiske kunstnerorganisasjoner og Samisk kunstnerråd kr 2 150 000

innkjøpsordning for samisk billedkunst og dáiddaduodji kr 370 000

faglig veiledning kr 275 000

visningsvederlag kr 50 000

innkjøpsordning for skjønnlitteratur, joik og musikk kr 300 000

Samisk kunstnerråd forvalter avsetningene i avtalen med unntak av innkjøpsordningen for billedkunst og dáiddaduodji, som forvaltes av RidduDuottarMuseat.

Sametingets ungdomspolitiske utvalg

Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU) fungerer som et kontaktledd mellom samisk ungdom og Sametinget, men også som høringsinstans og som "vaktbikkje" overfor Sametinget når det gjelder ungdomssaker. På den måten kan SUPU bistå Sametinget i utformingen av tingets ungdomsprofil og ungdomspolitik.

SUPU har i 2011 hatt seks møter. Utvalget har også deltatt på ulike konferanser og seminarer, med innlegg og deltakelse i paneldebatter ved noen anledninger. SUPU har videre hatt informasjonsstand på idrettsarrangement og besøkt ulike videregående skoler for å informere om SUPU, Sametinget og om innskrivning i Sametingets valgmanntall. SUPU var medarrangør av ungdomsseminar og workshop under Riddu Riddu-festivalen.

På det årlige møtet mellom SUPU og Barneombudet var tema ulike samiske spørsmål som læremidler, nordisk samarbeid og demokratisk deltakelse for samiske barn.

I forkant av kommune- og fylkestingsvalget oppfordret SUPU på sin blogg og på Facebook unge til å benytte seg av sin stemmerett. SUPU vil følge evalueringen av prøveordningen med stemmerett for 16-åringer i utvalgte kommuner, med tanke på SUPUs arbeid for å senke aldersgrensen for å kunne skrive seg inn i Sametingets valgmanntall.

SUPU var medarrangør av Samisk parlamentarisk råds ungdomskonferanse i Saarisälki i Finland. Temaer for konferansen var tradisjonell kunnskap og turisme. Sammen med ungdomsrådene ved sametingene i Sverige og Finland arrangerte SUPU et miniseminar om ungdomspolitik for Samisk parlamentarisk råd. Ungdomsrådene ga også innspill til sluttokumentet fra den samiske parlamentarikerkonferansen, og hadde et eget saksfremlegg om opprettelse av et felles samisk ungdomsråd tilknyttet Samisk parlamentarisk råd. Dette ble senere vedtatt av Samisk parlamentarisk råd.

SUPUs leder deltok i Sametingets delegasjon til årets sesjon i Permanent Forum for urfolk. Der ble det blant annet etablert kontakt med UN Indigenous Youth Caucus.

Ungdommens maktutredning er et utvalg som skal utrede unges makt og deltagelse i samfunnet. Utvalget er oppnevnt av regjeringen. SUPU har gitt innspill til utredningen. De tok blant annet opp hvordan det negative mediefokuset på samiske saker kan gjøre det vanskelig for samiske barn og unge

å søke innflytelse når det gjelder samiske spørsmål. Her viste de til saken om Tromsø kommunes innlemmelse i samisk språkforvaltningsområde. Å vise seg fram som engasjert samisk ungdom kan føre til stor belastning for den enkelte. Utvalgets rapport ble lagt frem i desember 2011.

Søkerbaserte virkemidler til kultur

Tilskudd til musikkutgivelser

Med denne ordningen ønsker Sametinget å øke antall tiltak innen samiske musikkuttrykk, og dermed sikre tilgangen på samisk musikk. I budsjettet for 2011 var det avsatt kr 1 900 000 til musikkutgivelser. Det ble bevilget kr 1 962 000 hvor 13 av 30 prosjekter fikk støtte til musikkutgivelser. Det ble til sammen søkt for prosjekter for kr 5 495 000. Av årets prioriteringer var blant annet musikk for barn og musikkutgivelser med unge samiske artister prioritert. Lars Ante Kuhmunen, Rolffa, Alit Boazu, Elin Kåven, Ivvar, Axel Ante fikk blant annet tilskudd fra Sametinget over denne ordningen.

Tilskudd til litteratur

Med denne ordningen vil Sametinget legge til rette for at det blir flere utgivelser av samisk litteratur. I budsjettet for 2011 var det avsatt kr 4 586 000 til litteratur. Kr 2 586 000 ble bevilget over søkerbaserte virkemidler på kultur, mens kr 2 000 000 ble gitt over Samefolkets fond. Det kom inn 63 søknader hvor av 24 søknader ble innvilget. Samlet fordeling visste at til sammen ble det gitt tilskudd til skjønnlitteratur på 64 %, faglitteratur på 24 % og lydbøker på 12 %.

Sametinget har vært opptatt av å yte tilskudd til utgivelser både på sør-, lule- og nordsamisk. Det ble gitt støtte til 3 prosjekter med parallelle utgivelser, 15 prosjekter på nordsamisk, 3 på lulesamisk og 3 sørsamiske.

Kulturtiltak for barn og unge

Sametinget ønsker å legge til rette for varierte kulturaktiviteter for barn og unge. I 2011 var det derfor satt av kr 2 130 000 til kulturtiltak for barn og unge, etter revidering og tilbaketreknings. Det ble bevilget prosjekter for kr 2 615 800. Det ble til sammen søkt for prosjekter for kr 5 607 000. Av 62 søknader ble 34 søknader bevilget støtte. 2 søknader ble sendt i retur uten realitetsbehandling.

Sametinget yter støtte til mange varierte prosjekter som er tilrettelagt for samiske barn og unge. Blant annet er det gitt støtte til flere musikktiltak hvor barn og unge er deltakere og aktivt kan være med å lære å utøve musikk. Her kan nevnes tilskudd til joikekurs tilrettelagt for barn og unge, idol for samiske barn og unge, samt konsert/dukketeater, kalt kalt Jienáš - "den lille stemmen". Sametinget ser også en økning av søknader rettet for samisk teatervirksomhet.

Andre kulturtiltak

Sametinget ønsker et mangfold av samiske kulturelle aktiviteter. I 2011 var det derfor avsatt kr 4 226 000 til andre kulturtiltak, etter revidering og tilbaketreknings. Det ble bevilget støtte til prosjekter for kr 4 243 000. Det ble til sammen søkt prosjekter for kr 14 610 000. Det kom inn totalt 171 søknader, og av disse fikk 89 søkere bevilget tilskudd. 17 søknader ble ikke tatt opp til realitetsbehandling, mens 2 søknader ble tilbaketrukket av søkere.

Sametinget ser en økning på søknader til markering av Samefolkets dag hvor tilskuddsmottakere er fordelt over hele Sápmi. Sametinget yter også støtte artisthonorar til festivaler både av små og store varianter over denne ordningen. Videre ser Sametinget en økning i antall duodji-prosjekter hvor flere og flere ønsker å arrangere kurs. Det arrangeres også mange store kulturarrangementer hvor Sametinget er en stor finansieringsaktør.

Samiskspråklige tegneserier

Sametinget vil at det skal gis ut samiskspråklige tegneserier. I budsjettet for 2011 var det avsatt kr 460 000 til dette formålet. Det kom 2 søknader om tilskudd, hvor av 1 prosjekt ble innvilget med kr. 460 000.

Samiske forlag

Sametinget vil legge til rette for aktive samiske forlag. I budsjettet for 2011 var det derfor avsatt kr 2 750 000 til disse. Det ble bevilget kr 2 956 000. Det kom inn 6 søknader. Hele budsjettet avsatt til samiske forlag fordeles til forlagene som basistilskudd, aktivitetstilskudd og tilskudd til markedsføring og distribusjon. Klagebehandling gjorde at budsjettet hadde et overforbruk. Sametinget er tilfreds med at forlagene som oppfyller tildelingskriteriene er solide med omsetning på over kr 500 000 og at samiskspråklige utgivelser utgjør minimum 75 % av bruttoomsetningen slik det kreves etter tildelingskriteriene.

Samiske møteplasser

Sametinget anser det som viktig å ha møteplasser som fungerer som arenaer for formidling og utvikling av samisk språk og kultur. I budsjettet for 2011 var det derfor bevilget kr 1 1750 000 til samiske møteplasser. Det kom inn 13 søknader på totalt kr 2 334 500. Ikke alle fikk tilskudd over denne ordningen da søkere ikke hadde aktiviteter rettet mot barn, unge og eldre. Det ble gitt tilskudd til 6 møteplasser på til sammen kr 852 050 hvor av 3 møteplasser har fellesverksted for duodji. Utover dette har 3 møteplasser tiltak som direkte er knyttet aktiviteter rettet mot barn, unge og eldre. Antallet møteplasser som fikk tilskudd over denne ordningen er det samme som i 2010.

Investeringsstøtte til samiske bokbusser

Sametinget vil opprettholde og utvide det samiske bokbusstilbudet. I budsjettet for 2011 var det derfor avsatt kr 2 500 000 til innkjøp av samiske bokbusser. Av prioriteringene framgikk det at samisk bokbuss til lulesamiske områder er prioritert. Hele det avsatte beløpet gikk til Tysfjord kommune, som har en bokbusstjeneste i lulesamisk område. De har også et samarbeid med nærliggende kommuner på svensk side.

5 Næring

Sametingets hovedmålsetting innenfor næring er at vi vil ha et sterkt og allsidig næringsliv som tar hensyn til samisk kultur, natur og miljø i samiske områder. Vi må opprettholde den sysselsettingen som allerede finnes innenfor ulike næringer. Fraflyttingen fra samiske områder er stor, spesielt blant kvinner. Vi ønsker derfor en økt andel kvinnelige foretakseiere og næringsutøvere. Dette vil bidra til sterke og levende samfunn der folk vil bo.

Sametinget arbeider på ulike måter for å oppnå disse målsettingene. Vi har omfattende dialog med statlige myndigheter, både i form av møter, konsultasjoner og næringsforhandlinger på ulike næringer. Vi har også dialog med næringsorganisasjoner, kommuner og med tilskuddssøkere. Samiske næringer er ofte arealkrevende. Mye av arbeidet som skjer med arealrettigheter i Sametinget, er en del av rammebetingelsene for samisk næringsutvikling.

Sametingets melding om næringsutvikling

Sametinget har utarbeidet en melding om næringsutvikling. Hovedmålet for næringsutviklingsarbeidet er å skape et sterkt og allsidig næringsliv, et næringsliv som bygger på og tar hensyn til samisk kultur, natur og miljø, og å skape et næringsliv som danner grunnlag for livskraftige lokalsamfunn der mennesker ønsker å bo.

I meldingen er fem innsatsområder prioritert. Disse er rammebetingelser i primærnæringene, attraktive lokalsamfunn, kulturnæringer, og innovasjon, forskning og verdiskaping. Det siste innsatsområdet er kompetanseheving og nyskaping. I den fremtidige næringspolitikken vil det bli større oppmerksomhet på kulturnæringer og samisk kultur. Sametinget har valgt å inkludere samisk reiseliv og duodji i begrepet kulturnæringer. Målene og strategiene i næringsmeldinga er innarbeidet gjennom tiltak i budsjettet for 2012. Sametingsrådet har allerede vedtatt en programbeskrivelse for verdiskapingsprogram for næringskombinasjoner og samisk reiseliv.

Sametinget har fått utarbeidet en analyse av utviklingen i 22 kommuner i samiske områder. Analysen dannet grunnlaget for arbeidet med meldingen om næringsutvikling. Analysen viser at samiske områder har store utfordringer på en rekke områder. Det dreier seg blant annet om å holde oppe lønnsomheten, innovasjoner og etablererfrekvensen og vekst i næringslivet. Samiske områder har også utfordringer med å beholde bosettingen. Det har sammenheng med lavere fødselsoverskudd og flytting fra distriktene til større tettsteder. Det positive er at utdanningsnivået i flere samiske områder er høyere enn utenfor de samiske områdene. Rapporten viser at de fleste samiske områder er lite attraktive med tanke på bosted, men er litt bedre med tanke på bedriftsattraktivitet. Mange samiske kommuner kommer bedre ut av analysen når man ser på servicetjenester som handel, overnatting, servering og aktiviteter.

Sametinget skal få utarbeidet en ny analyse av utviklingen i kommuner i samiske områder. Denne er utvidet til å gjelde også to sørsamiske kommuner. Analysen skal ha større fokus på innovasjoner, innvandring og utdanningsnivå.

Samarbeid

Stortingsmelding om ny landbruks- og matpolitikk

Sametinget har gitt innspill til stortingsmeldingen om ny landbruks- og matpolitikk. I innspillet la Sametinget vekt på at meldingen burde gi bedre økonomiske vilkår til bøndene, sikre rekruttering til jordbruksnæringen og ha en variert bruksstruktur over hele landet. Sametinget ville også at meldingen skulle legge vekt på arktisk landbruk og at dette kom inn i nordområdepolitikken. Sametinget foreslo å regionalisere jordbrukspolitikken, bedre utnyttelsen av utmarka til sauebeite og å satse på reiseliv. Sametinget ba om utvidete roller i forbindelse med jordbrukspolitikken i samiske områder der konsultasjonsavtalen skulle brukes.

Sametinget ble tidlig i prosessen med stortingsmeldingen kjent med at i stedet for å lage en egen reindriftsmelding, blir reindriftsnæringen omhandlet i denne meldingen. På bakgrunn av utviklingen siden forrige stortingsmelding om reindrift og de mange utfordringene reindriftsnæringen står overfor, ba Sametinget om at det lages en egen melding om reindriftsnæringen. Sametinget mener det er viktig med en grundig og helhetlig behandling av alle forhold i næringen.

Sametinget deltok i noen møter og konsultasjonsmøter med Landbruksdepartementet. Prosessen må betraktes som lite inkluderende for Sametingets del, både med tanke på reindriftsnæringen og jordbruksnæringen.

I den endelige meldingen som ble lagt fram i desember 2011 er få av Sametingets innspill om jordbruk tatt med i meldingen. Det som er tatt med, er blant annet arktisk landbruk, jordbruk over hele landet og regionalisering av jordbrukspolitikken. I stortingsmeldingen er ikke jordbruk i samiske områder nevnt. Sametingets rolle i utformingen av jordbrukspolitikken er heller ikke med i meldingen.

I likhet med de samiske landbruksinteressene som Sametinget fremmet i konsultasjonene, finner vi lite av Sametingets innspill om reindrift i stortingsmeldingen. Selv om stortingsmeldingen nå er ferdig, vil Sametinget fortsatt arbeide for at Stortinget tar større ansvar for reindriften og forankrer dette i en egen stortingsmelding om reindriften.

Sametinget anser det som alvorlig at konsultasjonene om tiltakene i Stortingets landbruks- og matpolitiske melding aldri ble formelt avsluttet. Sametinget vil følge opp dette overfor Landbruks- og matdepartementet, som det ansvarlige departementet i denne saken, og med Fornyings-, administrasjons-, og kirkedepartementet, som det ansvarlige departement for samiske saker.

Marine næringer

Samene har drevet fiske så langt tilbake som det finnes historiske kilder. Sametinget vil videre understreke at det må tas hensyn til gammelt lovverk på dette området, eksempelvis Jordutvinningsresolusjonen fra 1775 som fastslår finnmarkingenes førsterett til fiske. Sametinget minner også om Kåfjord-dommen som også beveger seg langt i retning av å uttrykke at det er snakk om sedvanerettighet hvor de lokale fiskerne fikk erstatning, dette fordi fiskefeltene deres ble mindre tilgjengelig på grunn av kraftutbyggingen som førte til mere is på fjorden. Sametinget viser videre til at norske myndigheter vant frem i fiskerigrensesaken mot Storbritannia i Haag med den begrunnelse at læren om «fritt fiske» aldri hadde fått fotfeste langs Norges kyst. Dommen viser at påvisningene av den historiske bruken langs kysten med lokale sedvaneregler, var sentral for avgjørelsen. Disse historiske kjensgjerningene må også vurderes i lys av Norges forpliktelser etter blant annet Art. 37 i FNs Urfolksdeklarasjon.

Samenes rett til ressursene i havet og elvene, og retten til å utnytte disse, er en avgjørende del av det materielle grunnlaget for samisk kultur. Sametinget ønsker en fremtidsrettet og helhetlig politikk, hvor Sametinget er en av premissgiverne for utvikling av fiskeripolitikken i Norge. Sametinget prioriterer arbeidet med å sikre samenes historiske rettigheter til fiske, de marine ressursene og til bruken av elver og kyst- og fjordområder.

Sametinget har i løpet av 2011 gjennomført konsultasjoner og møter i forbindelse med revidering av forskrift for forvaltning av kongekrabbe, sjølaksefiske i samiske områder og regulering av fiskeriene og sjøpattedyr for 2011.

Kystfiskeutvalget

Gjennom konsultasjoner om Kystfiskeutvalgets innstilling (NOU 208:5), er Sametinget og Fiskeri- og kystdepartementet blitt enig om å styrke retten til fiske for befolkningen i sjøsamiske områder, slik Sametinget ønsket i sin høringsuttalelse. Avtalen er en minimumsløsning som blant annet innebærer at retten til fiske blir styrket gjennom at nye bestemmelser tas inn i gjeldende lovverk.

Denne minimumsløsningen kan sammenfattes i 7 punkter:

Det fastsettes en ny lovbestemmelse om lovfesting av retten til å fiske i deltakerloven. Bestemmelsen må sees i sammenheng med vektleggingsbestemmelsen i havressurslovens § 11.

Lovforslaget innebærer en lovmessig beskyttelse av retten til fisket og innebærer samtidig at de som har denne retten skal prioriteres foran alle andre ved ressursknapphet.

Det fastsettes en egen vektleggingsbestemmelse i havressursloven. Vektleggingsbestemmelsen medfører at det ved alle former for regulering skal legges vesentlig vekt på samisk bruk og denne brukens betydning for samiske lokalsamfunn.

Det fastsettes i forskrift et forbud mot større båter (over 15 meter) inne i fjordene.

Lovfestes en adgang for identifisering og anerkjennelse av lokale historiske rettigheter.

Samisk medbestemmelse i ressursforvaltningen - fjordfiskerinemnd

Lovbestemmelse om forholdet til folkeretten i deltakerloven, noe som innebærer en stadfesting av at deltakerloven skal praktiseres i samsvar med Norges folkerettslige forpliktelser, og at loven gjelder innenfor rammene av folkerettens regler om urfolk og minoriteter. Bestemmelsens viktigste funksjon er at den synliggjør eksisterende folkerettslige forpliktelser.

Tiltak:

Avsetning av en årlig grunnkvote av torsk. Sametinget drøfter og realitetsbehandler dette punktet når det er etablert enighet om lovfesting av prinsippene om anerkjennelse og sikring av fjord- og kystfisket i tradisjonelle sjøsamiske områder.

Imidlertid er det enighet om at rette til fiske skal være mulig å leve av alene eller i kombinasjon med annen virksomhet. Retten skal være gratis og skal bidra til økning i antall fartøy og fiskere i området.

De foreslåtte tiltakene kan anses som et viktig første skritt på vei mot en full sikring og anerkjennelse av samenes og den øvrige lokalbefolknings rettigheter til de viltlevende marine ressurser etter intern rett og folkeretten. En anerkjennelse av den historiske retten til fiske som samer og andre har i sjøsamiske områder, er påkrevd i den videre prosessen med revitaliseringen av sjøsamenes kultur og levesett.

Sametinget ser det som en stor utfordring for statlig- og fylkeskommunal sektor i Finnmark, Troms og Nordland, å få på plass en finansiering av fartøy og fiskemottak som gjør at innbyggerne får mulighet til å bruke sine tilbakeførte fiskerettigheter og delta aktivt i fisket.

Fiskerireguleringer

Fiskeri- og kystdepartementet og Sametinget har i fellesskap gått gjennom Fiskeridirektørens forslag til regulering av fisket i 2012. Sametinget tok spesielt opp problemstillingen om å forby fisket med store og havgående fartøy i nordnorske fjorder.

Departementet vil følge direktoratets forslag om ikke å tillate fiske etter lodde innenfor 4 nautiske mil i 2012. Videre klargjøring av spørsmålet om et forbud mot fiske innenfor fjordlinjene for fartøy over en viss størrelse, vil være en av mange oppgaver som den foreslåtte fjordfiskerinemnda skal vurdere.

Bestanden av norsk kysttorsk er lav, men på grunn av en aktiv oppbyggingsplan for bestanden er den nå tatt ut av rødlista for naturtyper. Forvaltning av kysttorsken har stor betydning for fisket i sjøsamiske områder, da denne bestanden har hele sin livssyklus i fjordene og ved kysten. Til grunn for oppbyggingsplanen ligger en restriktiv reguleringsmodell i store områder. Ut fra dette har Sametinget videreført sitt arbeid ovenfor myndighetene med å ivareta det samiske perspektivet i forvaltning og oppbygging av norsk kysttorsk. Dette innebærer blant annet at fartøy over 15 meter må drive sitt fiske utenfor eksisterende fjordlinjer, mens trålere og store og havgående fartøy må fiske utenfor 12 og 6 nautiske mil fra land, alt etter størrelse.

Norske myndigheter har i fellesskap med russiske myndigheter besluttet å åpne for et loddefiske i 2012. Sametinget har i perioden etter åpningen i 2009 stilt seg negativt til åpningen av loddefisket, ettersom man i dag ikke vet hvordan et slikt fiske vil innvirke på resten av det økologiske marine systemet i Barentshavet, på kysten og i fjordene i Nord Norge. Sametinget anser det derfor som viktig å utarbeide en flerbestandsforvaltningsmodell for Barentshavet som også omfatter pelagisk fisk (sild, lodde m.m) og sjøpattedyr.

Kongekrabbe

Sametinget går inn for at kongekrabben forvaltes etter nærhets- og avhengighetsprinsippet, noe som innebærer at de små lokalsamfunnene langs kysten, og dermed den minste flåten, skal sikres førsterett til fisket, herunder også høsting av kongekrabbe i sine nærområder. Særlig gjelder dette i fjordområdene.

Sametinget er tilfreds med at Fiskeri- og kystdepartementet fulgte Sametingets forslag i 2010 om å ikke tillate fritt fiske etter kongekrabbe øst for 26 0 Ø. Sametinget har registrert at Fiskeridirektoratet i ettertid har hatt en sterk nedgang i antall saker som omfatter ulovlig fangst av kongekrabbe i dette området.

Sametingspresidenten signalisert i november 2011 at Sametinget vil vurdere å tillate fangst av kongekrabbe for fartøy under 15 meter.

Anadrome laksefisk

Fiskereguleringene i elv og sjø for 2012

Sametinget har i 2011 opprettet et arbeidsutvalg som arbeider med fiskereguleringene i elv og sjø for 2012. Arbeidsutvalget har kommet med et forslag til fiskereguleringer i elv og sjø for 2012, samt en langsiktig strategi for reguleringene. Utvalgets forslag til reguleringer fra 2012 innebærer en utvidelse av fisketiden for kilenot, spesielt for Nord-Troms. Når det gjelder elvefiske, legger arbeidsutvalget til grunn fylkesmennenes forslag om å opprettholde beskatningen på dagens nivå i de fleste vassdragene. Videre mener arbeidsutvalget at fredningssoner kan brukes som hovedvirkemiddel for å regulere uttaket av fisk i vassdrag i Finnmark, der dette er egnet. Arbeidsutvalget har også foreslått at det bør settes i gang et prosjekt med sikte på å kartlegge og systematisere tradisjonell kunnskap som skal ligge til grunn for forvaltningen av laks.

Arbeidsutvalgets rapport dannet grunnlaget for konsultasjonene med direktoratet for naturforvaltning om reguleringene. Sametinget har i konsultasjoner med Direktoratet for naturforvaltning blitt enig om et høringsutkast som ble sendt på høring, med høringsfrist 20. januar 2012. Arbeidsutvalgets rapport og Sametingets merknad etter konsultasjon om behovet for en utvidelse i regionen ”kysten av Finnmark”, er vedlagt høringen.

Forhandlinger med Finland om Tanavassdraget

Det har i 2011 vært møte på ministernivå om igangsettelsen av reforhandling av overenskomsten mellom Norge og Finland om Tanavassdraget. Tana Fiskeforvaltning og sametingene i Norge og Finland vil bli trukket nært inn i forhandlingene, som vil starte på nyåret. Sametinget skal sitte i det norske forhandlingsutvalget. Den norsk-finske forskningsgruppen la frem sine forskningsresultater i Utsjok i november. Samtidig fikk norske og finske rettighetshavere og sametingene i Norge og Finland mulighet til å utveksle informasjon om de forestående regionale forhandlingene. Forhandlingene førte ikke fram i år og forhandlingene vil bli tatt opp i nasjonale forhandlinger. Sametinget vil fremover diskutere forhandlingsgrunnlaget med Miljøverndepartementet.

Lokalforvaltning i Neidenvassdraget

Sametinget har i kontakt med Miljøverndepartementet diskutert igangsettelsen av prosessen med lokal forvaltning i Neiden i løpet av neste år.

Havbruk

Sametinget er bekymret for arealbrukskonflikter mellom tradisjonelt fjordfiske og oppdrettsnæring, og miljøkonsekvenser når det gjelder blant annet det store antall rømninger i oppdrettsnæringen. Oppdrettsnæringen må ikke true de naturlige fiskestammene og må ha en driftsform som tar hensyn til miljøet. Det er viktig at oppdrettsnæringen drives på en måte som ikke er til hinder for tradisjonelt fiske verken i sjø eller i elv.

Sametinget deltok og holdt innlegg på workshopen Salmon Voices i München i oktober. Workshopen tok opp hvordan oppdrettsnæringen oppleves for urfolk i Canada og Norge. Hun understreket at tradisjonell kunnskap skal være en del av grunnlaget i lakseforvaltningen. Hun etterlyste at oppdrettsnæringen selv ble oppmerksomme på urfolksperspektivet. Formålet med turen var å knytte kontakt med urfolk i Canada som opplever liknende problemstillinger som Sametinget i forbindelse med lakseforvaltning.

Sjøpattedyr

Regulering og forvaltning av kystsel er et sentralt ledd i Sametingets kyst- og fiskeripolitikk. Sametinget ønsker å forvalte de marine fjordressursene på en samlet og bærekraftig måte. Sametinget

går inn for å ha en levedyktig selbestand i samiske områder, men at bestanden av sel holdes på et nivå som bevarer de lokale fiskebestandene som sjøsamene og andre er avhengige av for å opprettholde næring og kultur.

Sjøpattedyrrådet ble nedlagt den 31.12.2011, og Fiskeridirektoratet avsluttet med dette tidligere praksis med åpne høring av forslag til kvotefastsettelse og reguleringsforslag for sjøpattedyr. Sametinget har i 2011 gjennomført møter og konsultasjoner med Fiskeridirektoratet for å få inkorporere bruk av lokal kunnskap i forskning og forvaltning av sjøpattedyr, gjeninnføre åpne høringer av forslag til kvoter og forvaltning av kystsel i 2012, og kompensasjonsordninger ved felling av kystsel. Fiskeridirektoratet har fulgt opp Sametingets oppfordring og gjennomført åpne høringer av forslag til kvoter og forvaltning av kystsel i 2012, samt gått inn for å innføre kompensasjon for felling av kystsel.

Økologi - Gjenvekst av tareskog

Havforskningsinstituttet har etablert en ny feltstasjon i Finnmark, lokalisert til østsiden av Porsangerfjorden. Havforskningens mål er å gjenreise rike bestander av kystfisk i nordnorske fjorder. Porsangerfjorden er i denne sammenheng valgt ut som utsettingsområde. Sametinget har gitt kr 500 000 i støtte til gjennomføring av prosjektet "Gjenvekst av nedbeitet tareskog – kalkingsprosjekt".

Samarbeid med fiskeriorganisasjoner

Sametingspresidenten hadde møte med ledelsen i Norges Fiskarlag i mai 2011. Blant temaene som ble gjennomgått var fiskeriforvaltning generelt og partenes syn på forslagene til Kystfiskeutvalgets innstilling. Begge parter var positivt innstilt på å opprettholde kontakten og orientere hverandre om aktuelle fiskeripolitiske saker.

Jordbruk

Sametinget har gitt innspill til jordbruksforhandlingene til Landbruks- og matdepartementet. Sametinget la spesielt vekt på å få bedre lønnsomhet i jordbruksnæringen og at jordbruket må få et inntektsløft. Sametinget foreslo å halvere den høye egenandelen ved avlingssskader og overvintringsskader. Resultatet av jordbruksforhandlingene er skuffende for samiske områder. Noe inntektsvekst ble det, men ikke nok til dekke kostnadsveksten. Det er fortsatt et stort gap mellom inntektsveksten i jordbruket og i samfunnet for øvrig.

Det er store utfordringer med å få finansiert nye driftsbygninger i jordbruket.

Finansieringsordningene dekker ikke merkostnadene for samiske områder i forhold til sørlige deler av landet. Sametinget har finansiert flere store bygg, men utfordringen ligger i å få restfinansiering på plass i flere av disse byggesakene. Det er viktig å ha tidsmessige driftsbygg som unge vil drive. Sametinget har som mål å opprettholde jordbruket i samiske områder.

Geitenæringen har vært og er under omstilling ved en total omfattende sanering av geitebesetningen i Norge, hvor målsetningen er å avskaffe enkelte sykdommer som opptrer hos geit. Sametinget er spesielt bekymret for de bruksnedleggelsene som saneringsprosjektet medfører og vil vektlegge at det må settes i gang nye tiltak som sikrer en fortsatt livskraftig geitnæring.

Sametinget har i samarbeid med Fylkesmannens landbruksavdeling, Finnmark fylkeskommune og Innovasjon Norge lagt til rette for å skape optimisme i jordbruket i Ávjovárri urfolksregion. De berørte kommunene, Porsanger, Karasjok og Kautokeino, har videreført dette og utarbeidet et hovedprosjekt for denne satsingen. Kommunene legger opp til et tre-årig prosjekt. Hvis prosjektet blir vellykket, kan dette kan ha overføringsverdi for andre områder.

Reindrift

Sametingets innspill til reindrifftsavtalen for 2012/2013 ble behandlet i plenum i november 2011. I innspillet legger Sametinget vekt på samarbeid og konsultasjoner med Landbruks- og matdepartementet om reindriftpolitikk og forvaltningen av denne, virkemiddelordningene i avtalen, reindriften arealer, rovvilt, avgifter i reindriften, helse, likestilling, markedssituasjonen og reintallstilpasning.

Sametinget vil presentere sitt innspill overfor avtalepartene Norske Reindriftssamers Landsforbund og staten ved Landbruks- og matdepartementet på nyåret 2012.

Norsk- svensk reinbeitekonvensjon regulerer reindriften på grenseovergangen mellom Norge og Sverige. Sametinget er opptatt av å sikre en god løsning for næringsorganisasjoner i reindriften som berøres av konvensjonen. På bakgrunn av et møte mellom den norske og den svenske sametingspresidenten, ba det norske Sametinget om konsultasjoner med Landbruks- og matdepartementet om saken. Konsultasjon med departementet ble avholdt i april 2011. Tema for konsultasjon var den videre fremdriften i arbeidet med norsk-svensk reinbeitekonvensjon. Sametinget er i samtale med svenske Sametinget, Norske Reindriftssamers Landsforbund og Svenska Samernas Riksförbund om et mulig omforent forslag som skal presenteres for regjeringene i Norge og Sverige.

Likestilling i reindriften

Tradisjonelt er det likestilling mellom kjønnene i reindriften, men denne er gjennom årene blitt svekket gjennom lov- og forskriftsreguleringer. Sametinget har tatt opp likestillingsspørsmålene gjentatte ganger i forbindelse med reindrifftsforhandlingene. Reindriften er arbeidskrevende, og kvinnene og de unges plass er derfor sentral i næringssammenheng. I Sametingsrådets melding om samisk reindrift 2009, har Sametinget lagt vekt på at reindrift er en familiebasert næring, der kvinner har en sentral plass som arbeidskraft, kunnskapsbærer og kunnskapsleverandør til den yngre generasjon.

Ved reindrifftsforhandlingene om reindrifftsavtalen 2010/2011 ble avtalepartene enige om å nedsette en arbeidsgruppe som skulle gå igjennom og vurdere eksisterende utredningsmateriale om likestilling i reindriften, samt å foreslå tiltak for å fremme likestillingsaspektet i næringen. Sametinget ga innspill til arbeidsgruppen om Sametingets arbeid for å fremme likestilling i reindriftnæringa. Rapporten fra arbeidsgruppen ble avlevert i oktober 2010. Sametinget ga en høringsuttalelse til denne rapporten som ble oversendt til Landbruks- og matdepartementet i 2011. Sametingets oppfølging i denne saken vil være å påse at arbeidsgruppas forslag til tiltak prioriteres og følges opp.

Forskrifter til reindrifftsloven

Sametinget har vært i konsultasjoner med Landbruks- og matdepartementet om forskrift om avgift ved brudd på bruksregler og forskrift om tvangsmulkt. I konsultasjonene har Sametinget hatt fokus på forhold i forskriften ved brudd på bruksreglene. Sametinget fremmet følgende:

- Sametinget er positiv til at det utarbeides forskrifter om sanksjoner ved brudd på bruksreglene og tvangsmulkt.
- Forskriftene skal ha en utforming som gjør at de lett kan leses av den enkelte bruker.
- I forskriftene må det komme fram henvisninger til forvaltningslovens regler, slik at de enkelte utøverne er klar over sine prosessuelle rettigheter.
- Sametinget er positiv til at avgiftskrav ved brudd på bruksreglene rettes mot den enkelte siidaandelsinnehaver(e). Det er et viktig prinsipp at sanksjonsbestemmelser og erstatningskrav mot reindriften rettes mot den ansvarlige reineier, og ikke reinbeitedistriktene slik praksisen har vært til nå.
- Sametinget ønsker en nærmere avklaring om hvem/hvilket organ som skal avgjøre om det er grunnlag for å ilegge bot, avgjøre botutmålingen, dokumentasjonskrav, samt avklare og fordele skyld.

- Sametinget ønsker å vurdere muligheten for bruk av skjønn ved fastsettelse av avgifter i stedet for faste satser, og at det settes et maksimumsbeløp for avgiftene.
- Sametinget har etterspurt departementets vurderinger mht. til klageadgangen, særlig om at både områdestyrene og reindrifststyret kan ilegge avgift.
- Sametinget har gitt innspill på at det må vurderes å skille mellom "forsettelig" og "uaktsomhet". Det er urimelig at uaktsom handling som gjøres ved et uhell eller grunnet en nødssituasjon, straffes like hardt som en fortsettlig handling.

Sametinget er kjent med at departementet har innarbeidet våre synspunkter i forskriften og har gitt sin tilslutning til denne.

Med hensyn til prosessen med endring av reindriftsforvaltningen har Sametinget presisert at det kan virke uhensiktsmessig å iverksette et nytt sanksjonsregelverk til reindriftsloven. Dette så lenge det er stor usikkerhet omkring spørsmålet om hvordan reindriftsforvaltningen blir i framtiden. Spørsmålet om forvaltningsnivåer og oppgaver griper inn i forskriftens innhold og håndhevelsen av regelverket. Dermed kan det skapes enda mer usikkerhet om hvem som skal håndheve dette nye forskriftsverket og hvor lenge. Dette er noe som gir liten forutsigbarhet og skaper usikkerhet for reindriftsutøverne.

Når Sametinget likevel valgte å gi tilslutning til dette forskriftsverket, er det på bakgrunn av at vi anser det som viktig å få på plass et regelverk som kan anvendes ved brudd på bruksreglene. Det er av viktighet for næringen selv og for omverdenen. Det er særlig viktig for å sikre reindriftsorganenes egen medvirkning til håndhevelsen av dette regelverket.

Endring av reindriftsforvaltninga

Sametinget ble ved nyhetsmelding i april 2011 på Landbruks- og matdepartementets nettsider kjent med at reindriftsforvaltningen skal endres. Dette skal skje ved avvikling av områdestyrene og flytting av områdekantorene under Fylkesmannen. Sametinget var ikke gitt noen informasjon om at slikt var vurdert.

Landbruks- og matdepartementet oversendte senere Sametinget et notat der organiseringsendringene ble begrunnet. Sametinget stilte sammen med Norske Reindriftsamers Landsforbund til et informasjonsmøte i mai om departementets beslutning. Sametinget og Norske Reindriftsamers Landsforbund informerte på sin side om forslag til et utvalg for utredning av organiseringen av reindriftsforvaltningen. Det var enighet om at Sametinget skulle plenumsbehandle saken før departementet foretok seg noe videre. Sametinget fattet vedtak i saken under plenum i juni 2011 hvor det framkommer at departementets beslutning om endring av reindriftsforvaltningen var fattet uten at dette har skjedd etter konsultasjoner i henhold til Konsultasjonsprosedyrene mellom Sametinget og statlige myndigheter. Til tross for dette ble Sametinget invitert til konsultasjoner som var avgrenset til spørsmålet om gjennomføring av den besluttede endringen. Konsultasjoner om gjennomføring av en allerede fattet beslutning innebærer ikke reelle konsultasjoner, Sametinget kunne derfor ikke stille til et slikt møte. Landbruks- og matdepartementet sendte i september sitt forslag til avvikling av områdestyrene på høring. Denne blir tatt til behandling i Sametingets plenum i februar 2012.

En endring av reindriftsforvaltningen må forutsettes å innebære en videreføring av samepolitikken der målsettingen er at avgjørelsesmyndighet i saker som i særlig grad berører det samiske folk overføres Sametinget. Grunnlovens § 110a om å legge til rette for at samene som folk kan sikre og utvikle sin kultur, språk og samfunnsliv legger klare føringer på hvordan den offentlige forvaltningen av reindriften organiseres. I forlengelsen av dette følger også at menneskerettslige forpliktelser om selvbestemmelse, selvstyre, deltakelse og prioritering over egen utvikling legges til grunn i vurderingene ved endringer av reindriftsforvaltninga. Ingen av disse forholdene har Landbruks- og matdepartementet vurdert og lagt til grunn ved sin beslutning og forslag i 2011. ILO har ved flere anledninger uttrykt at prosess og innhold henger tett sammen. Reelle konsultasjoner i god tro med målsetting om å oppnå enighet, og løsninger som samsvarer med gjeldende samepolitikk og

internasjonale forpliktelser overfor samene som urfolk er avgjørende viktig i oppfølgingen av denne saken.

Rovvilt

Sametinget har fremmet en sak for styret i Samisk parlamentarisk råd om tapene beitedyrnæringen har grunnet fredet rovvilt. Samisk parlamentarisk råd vedtok å forankre dette i Kirkeneserklæringen 2011, samt innlede et sameparlamentarisk samarbeid for å få nasjonalstatene til å beskytte samiske næringer i rovviltutsatte områder.

Rovviltpolitikken i de ulike landene, Finland, Norge Sverige og Russland, har stor direkte innvirkning på primærnæringene i mange samiske områder. Politikken innenfor Den europeiske unionen legger føringer for den nasjonale rovviltpolitikken i våre land. Derfor vil Samisk parlamentarisk råd arbeide for at Finland og Sverige gjennom sine medlemskap, på best mulig måte ivaretar de samiske hensyn på dette saksområdet.

Samisk parlamentarisk råd understreker at det er Europarådet som legger rammene for medlemsstatenes arbeid med menneskerettigheter. Både Finland, Sverige, Norge og Russland er medlemmer i Europarådet, som har lagt minstestandarder for menneskerettighetene og fører tilsyn med etterlevelsen av de forskjellige konvensjoner og rekommandasjoner. Samisk parlamentarisk råd vil derfor arbeide for at de berørte stater følger opp sine forpliktelser rettet mot den samiske befolkning.

Samisk parlamentarisk råd vil opprette en komité med oppgave å utforme felles rovviltpolitikk og foreslå regler for forvaltningen. De respektive land forutsettes å stå for den praktiske forvaltningen og følge vedtatte regler.

For øvrig viser Samisk parlamentarisk råd til Kirkeneserklæringen, spesielt punkt 11 og statenes plikt til å sikre det materielle kulturgrunnet for den samiske befolkningen.

Erstatningsordninger for tap av tamrein grunnet rovvilt

Miljøverndepartementet har etablert et prosjekt som tar sikte på å vurdere og eventuelt foreslå endringer av dagens erstatningsordning for tap av tamrein grunnet rovvilt. Prosjektets mandat var å utrede om, og i så fall hvordan, dagens erstatningsordning for tap av tamrein grunnet rovvilt bør legges om. Prosjektgruppa skal særskilt utrede en modell for en risikobasert erstatningsordning. Sametinget har gitt et foreløpig innspill til prosjektgruppa og vil følge opp denne saken gjennom konsultasjoner med Miljøverndepartementet.

Jinjevaerie sameby

Sametinget ble kontaktet av Jijnjevaerie sameby for bistand i forbindelse med Statkrafts vindkraftprosjekt i deres beiteområder. Samebyen har motsatt seg vindkraftprosjektet og har hatt advokatbistand. De har løftet saken inn for domstolen. Sametinget har hatt møte med Statkraft for å få en redegjørelse for vindkraftprosjektet og hvordan de har forholdt seg til samebyen. Sametinget har også tatt opp saken i våre møter med Utenriksdepartementet. Saken har gått runden innenfor domstolssystemet i Sverige. Den endelige behandlingen fikk saken i Miljööverdomstolen, der dom ble avsagt i november 2011. Samebyen fikk ikke hensiktsmessig medhold for en forsvarlig sikring av deres reinbeiteareal. Det er ikke mulig å anke saken etter at den har vært behandlet i Hovrätten. Sametinget har vært i kontinuerlig kontakt med samebyen, og det jobbes nå for å finne en hensiktsmessig løsning for å fremme samebyens interesser både nasjonalt og internasjonalt.

Verdiskapingsprogram for næringskombinasjoner og samisk reiseliv

Sametinget har prioritert oppfølging av etablerte bedrifter i 2011. Det er gjennomført to oppfølgingsprosjekter, det ene i sørsamisk område og det andre i Sør- og Midt-Troms. Begge prosjektene er et ledd i verdiskapingsprogrammet for næringskombinasjoner og samisk reiseliv.

Målgruppen var samiske etablerere som har etablert seg de siste fem årene. Oppfølging har skjedd over tre samlinger á 2 dager i ulike områder.

Sametinget engasjerte VINN og Norges Vel til å følge opp etablerere i sørsamisk område. Oppfølgingen skjedde i samarbeid med Nordland fylkeskommune. 12 personer fra 8 bedrifter deltok. Oppfølgingen har bidratt til større oppmerksomhet på bedriftsutvikling. På siste samling ble fire av bedriftene enige om å planlegge markedssamarbeid fra 2012, med mål om større markeder, økt omsetning og lønnsomhet.

I Sør- og Midt-Troms deltok 10 bedrifter. Av disse var 9 kvinner, det vil si 90 % av deltakerne. PricewaterhouseCoopers AS i Tromsø hadde ansvaret for denne oppfølgingen. Fokus har vært på hvordan man skal bygge identitet og sikre overskudd i bedriften, og derigjennom legge grunnlag for videre eksistens. Tilbakemeldingen fra deltakerne har vært at programmet har truffet meget godt når det gjelder deres behov som ferske etablerere. Spesielt det at man hele tiden har jobbet konkret med utviklingen av egen bedrift, og at man via prosesslederne og opplegget for øvrig har fått innblikk i andre etablereres erfaringer og utfordringer, trekkes fram som en styrke.

Sametinget har deltatt i prosessen med å utarbeide nye strategier for reiselivsutvikling i Nord-Norge. Det er holdt tre samlinger. Strategien skal være til nytte for virkemiddelapparatets prioriteringer innenfor satsing på reiselivet i nord.

Forum for verdiskapingsprogrammet for næringskombinasjoner og samisk reiseliv har hatt møte i august 2011. Både representanter fra næringsorganisasjonene og det offentlige deltok og ga innspill til tiltak for 2012 og 2013. På grunnlag av disse innspillene har Sametinget vedtatt en ny programbeskrivelse.

Duodji

Avtalepartene i duodji ble i 2010 enige om å ta en grundig gjennomgang av driftstilskuddsordningen for duodjiutøvere. Kontroll av ordningen ble satt i gang i 2011. Hensikten med dette er å kvalitetssikre ordningen og den dokumentasjonen som søkerne legger til grunn ved søknad om driftstilskudd. 21 duodjiutøvere som fikk driftstilskudd i 2010, ble plukket ut for kontroll. Regnskapsfirmaet Consis skal lage rapport over de funnene som gjøres i kontrollen, og arbeidet skal slutføres i 2012.

Asplan Viak har utarbeidet økonomisk rapport for utviklingen i duodjinæringen. Rapporten skal danne grunnlag for forhandlingene om en næringsavtale. Asplan Viak understreker at utvalget på 47 svar er for lite til å trekke pålitelige konklusjoner om utviklingen fra år til år. Av de som har svart er 75 % kvinner. Regnskapsåret 2009 danner grunnlaget for denne rapporten. Rapporten viser at salgsinntekten pr duodjiutøver ikke har endret seg fra 2008 til 2009. Driftsresultatet har faktisk sunket fra kr. 108.581 til kr. 83 684 i samme periode. Hovedårsaken kan være økte kostnader i næringen, men som følge av lite utvalg kan det være andre forhold som er årsaken. Økonomisk utvalg i duodji har holdt to møter i perioden. Økonomisk utvalg vil ha en mer grunnleggende rapport og bedre rapportering fra duodjiutøverne.

Forhandlingene om ny duodjiavtale startet i august 2011. Forhandlingspartnere er Sámiid duodji, Duojáriid ealahussearvi og Sametinget. Partene ble enige om en avtale på 9,4 millioner kroner. 3 million kroner ble satt av til investerings- og utviklingstiltak, 0,33 millioner til kompetansetiltak og 3,6 millioner kroner til driftstilskudd. Ordningen med duodjistipend ble utvidet fra å gjelde bare videregående skole til også å gjelde høgskoleutdanning. Ordningen med støtte til duodjiutøverne ble avviklet og erstattet med prosjektstøtte til salgsfremmende tiltak. I likhet med tidligere år ble det satt av 1,56 millioner til to duodjiorganisasjoner. Innenfor duodjiavtalen skal det settes i gang et prosjekt på salg og markedsføring og et annet innen merkevarebygging. Kontroll av søkere som får

driftstilskudd skal videreføres i 2012. Sametinget forpliktet seg til å utrede momsfratak for duodjinæringen.

Representanter fra duodjinæringen tok i 2011 initiativ til et møte med Sametinget om etablering av et duodjiverksted i Karasjok og Porsanger. Initiativtakerne tok opp utfordringene med at duodjimiljøet ikke har gode nok vilkår for å utvikle duodjimiljøet i disse to kommunene.

Sametinget har finansiert et ett-årig duodjiprojekt i lulesamisk område. Hensikten med prosjektet er å motivere flere til å starte med duodji og få i gang samarbeid mellom duodjiutøvere.

Duodjeinstituhitta har rettet opp de økonomiske forholdene ved stiftelsen. Sametinget har fått inn et styremedlem i Duodjeinstituhitta, men Duojáríid ealáhussearvi har fortsatt ikke fått noen plass i styret.

Lærlingeordningen i duodji

Sametinget har gitt oppdrag til Opplæringskontoret for reindrift og duodji om å administrere lærlingeordningen i duodji. I 2011 har kontoret kontrakt med 15 lærlinger, hvorav 14 er jenter. Halvparten er fra Kautokeino og resten er fra andre områder i Finnmark, Troms og Sør-Trøndelag. To lærlinger ble ferdige med kontraktstida og to har opphevet lærekontrakten. Utfordringen i 2011 har vært at flere ikke har tilstrekkelig med teori når de søker om opptak.

Kvinnelige foretakseiere og næringsutøvere

Den høye andelen kvinnelige deltakere både når det gjelder etablerere i Troms og i lærlingeordningen for duodji er med på å oppfylle målet om flere kvinnelige næringsutøvere. Økonomisk rapport for duodji viser også at av de som er med i undersøkelsen, utgjør kvinnene 75 %. For øvrig er ca 3 % av fiskere kvinner, i jordbruket er kvinneandelen rundt 20 % og i reindriftnæringen 13 %. Strukturelle forhold, som lover og regler, og hardt fysisk arbeid skaper barrierer for større kvinneandel i disse primærnæringene. Sentrale myndigheter har større muligheter til å endre på strukturelle forhold enn det Sametinget kan gjøre.

Søkerbaserte tilskudd til næringsutvikling

Sametingets tilskudd til næringsutvikling hadde i 2011 en totalramme på 35 063 000. Disse midlene ble prioritert til utvikling av variert næringsliv, marine næringer, jordbruk, næringskombinasjoner og samisk reiseliv, og duodji.

I 2011 har Sametinget hatt stor pågang av søknader til fiskeriformål. Dette som følge av stor optimisme og fortsatt gode utsikter for bedret driftsøkonomi og verdiskaping i næringen. Det gjelder både søknader om støtte til fartøyinvesteringer og til land- og havneanlegg. Ved å innvilge støtte til investeringer i fartøy og modernisering av mottaks- og havneanlegg har vi lyktes med å skape bedre økonomiske rammebetingelser for flåtefornyelse, opprettholde mottaksanlegg for lokal råstoffleveranse og styrke nyrekruttering til fiskeryrket.

Budsjettrammen for 2011 til marin sektor var på kr 4 165 000. Den ble overskredet med kr 2 158 909 som følge av denne søkerpågngen. I 2011 ble det innvilget støtte til nærmere 30 fartøyinvesteringer, derav støtte til 5 nybygg for unge aktører i næringen. Dette bidrar til modernisering og merkbar flåtefornyelse innenfor et geografisk område som er preget av en eldre flåte.

På mottakssiden har Sametinget bidratt både med støtte til renovering av lokale mottaksanlegg samt utbedring av havneanlegg i form av kaiutbygging og etablering av flytebrygger. Dette bidrar betydelig til å lette leveranse- og liggeforholdene for det lokale kyst- og fjordflåten.

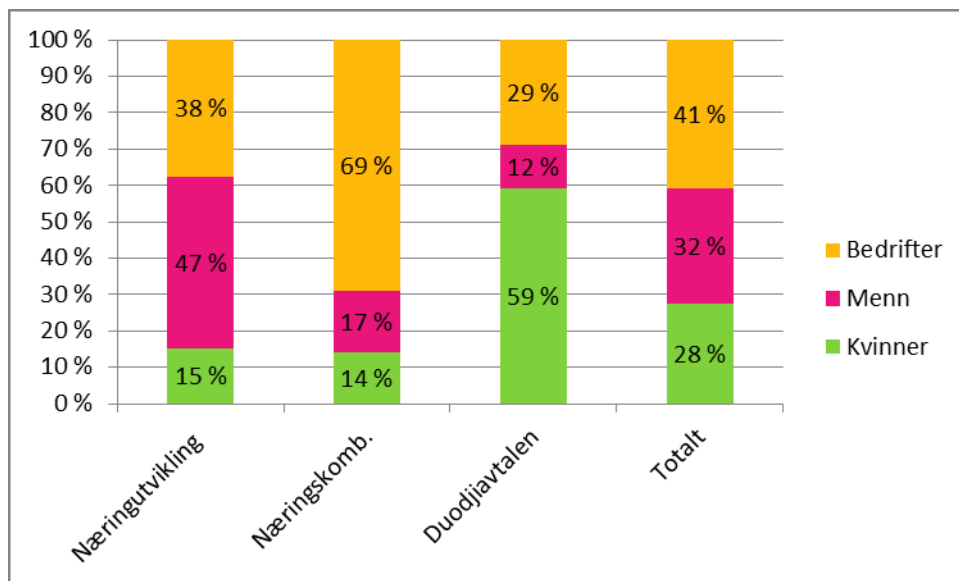
Sametinget merker pågang av søkere innenfor utvikling av samisk reiseliv. Davvi Siida er en av aktørene i markedet som ble innvilget tilskudd til investeringer i 2011. Bedriften har sitt hovedvirke i Lebesby og tilbyr turister fra Hurtigruten en smak av samisk kultur og levesett på tur fra Kjøllefjord

til Mehamn. Samlet sett ble det bevilget kr 4 579 950 til næringskombinasjoner og utredningsprosjekter og andre tiltak.

Sametinget har fortsatt satsingen på duodji gjennom næringsavtalen. Denne utgjorde i 2011 kr 9 400 000. Det ble innvilget tilskudd til å få gjennomført en analyse av duodjinæringen. Dette for å få mer informasjon om hvor mye duodji som produseres, om utøverne får solgt sine produserte varer og hvilke markeder som etterspør produktene. Denne analysen skal gi grunnlag for å sette i gang målrettede tiltak og vurdere om det er grunnlag for et prosjekt om merkevarebygging i duodji. Sametinget bevilget kr 457 200 til prosjektet som skal gjennomføres av duodjiorganisasjonene.

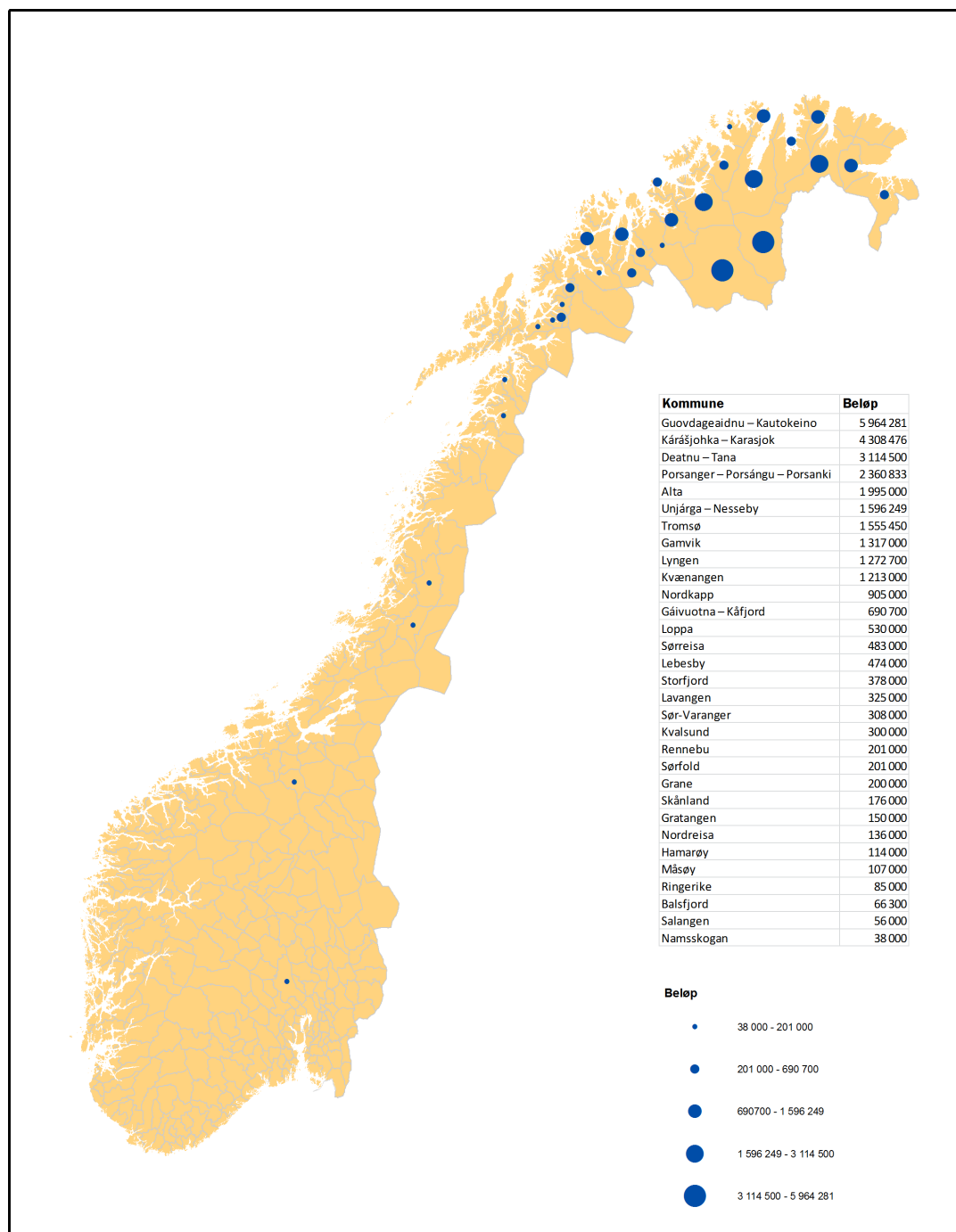
Totalt bevilget Sametinget næringsmidler for kr 32 748 290 i 2011.

I figuren under vises andelen av kvinner, menn og bedrifter som er innvilget tilskudd innenfor næringsutvikling, næringskombinasjoner og duodjiavtalen, samt totalt for ordningene:

Kartet under viser fordelingen kommunevis av de innvilgede tilskuddene i 2011 til søkerbaserte ordninger innenfor næring.

Tilskudd til næringsformål i 2011

6 Arealer, miljø- og kulturvern

Sametingets hovedmål i arbeidet med arealer, miljøvern og kulturvern er å sikre en bærekraftig utnytting av arealer og ressurser i samiske områder med grunnlag i samisk historie og samiske verdier. Disponeringen av disse områdene og ressursene skal være grunnlagt på samiske rettigheter. Det skal legges vekt på et bærekraftig og langsiktig perspektiv.

Sametingets arbeid med arealsaker handler om at samiske interesser skal ivaretas når beslutninger om arealbruk skal tas. Samiske kulturminner brukes som dokumentasjon for samisk tilstedeværelse i samiske områder. I kulturminnearbeidet er Sametinget høringsinstans i plansaker og større utbygginger. I forbindelse med disse registreres en stor mengde samiske kulturminner.

Arealer

Oppfølging av plan- og bygningsloven

I 2008 ble en ny plan- og bygningslov vedtatt. Loven trådte i kraft 01.07.09. I loven fikk Sametinget en ny rolle med både større myndighet, og større veiledningsansvar. På grunn av disse endringene har det vært et behov for å konkretisere rammene Sametinget jobber innenfor i plansaker, og et behov for å formidle dette til andre myndigheter og publikum.

I juni 2010 kom Sametingets planveileder. I året som har gått har planveilederen vært et bra verktøy for oss både til å oppfylle vår nye rolle i forhold til plan- og bygningsloven, og i vårt øvrige arbeid med plansaker. Vi vil her trekke fram to viktige saker:

Arbeidet med Alta kommunes arealdel 2011-2030. Sametinget reiste i utgangspunktet innsigelser på arealdisponeringen på fire viktige områder. Gjennom dialog og godt samarbeid kom partene fram til en løsning som medførte at Sametinget kunne trekke alle innsigelsene tilbake.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. Ny plandel i plan- og bygningsloven slår fast at Kongen hvert fjerde år utarbeider nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. Det første forventningsbrevet forelå i juli 2011. Gjennom konsultasjoner med Miljøverndepartementet sikret Sametinget at forventningsbrevet stilte krav om at regional og kommunal planlegging også sikrer samiske interesser slik det er forutsatt i plan- og bygningsloven.

Vi håper også veilederen har vært opplysende for andre myndigheter og publikum. Vi har i forbindelse med saksbehandlingsprosessene og ved andre anledninger henvist til veilederen. Vi har også delt ut veilederen ved passende anledninger. I Sametinget vil vi også fremover jobbe videre med å evaluere og bedre vårt opplysningsarbeid og våre rutiner i plan- og arealsaker.

Finnmarkseiendommen

Finnmarkseiendommen, Finnmark fylkeskommune og Sametinget avholder 2 årlige politiske kontaktmøter. Hensikten med møtene er å legge til rette for god samhandling mellom partene. Møtene er også et oppfølgingspunkt under samarbeidsavtalen mellom Finnmark fylkeskommune og Sametinget. Partene har i 2011 startet opp arbeidet med å diskutere overskuddsanvendelse på administrativt nivå. Som en følge av dette er det satt sammen en administrativ samarbeidsgruppe som skal arbeide videre med hvordan overskuddet til Finnmarkseiendommen skal brukes.

Stiftelsen Protect

Norske Reindriftsamers Landsforbund og Svenska Samernas Riksförbund har med støtte fra Sametinget i 2011 tatt initiativ til etablering av Stiftelsen Protect. Protect skal etableres i første halvår 2012.

Protect blir en uavhengig, ikke kommersiell stiftelse som skal bistå samiske rettighetshavere med å ivareta sine arealinteresser, land- og ressursrettigheter og utviklingsmuligheter. Protect skal ha en sentral normgivende rolle for myndigheter og næringsaktører i deres arbeid og virksomhet i samiske områder. Protect vil bidra til at det etableres profesjonelt samarbeid og ryddige forhandlinger om planer og tiltak mellom tradisjonelle samiske næringer/rettighetshavere og nye næringsaktører som ofte er arealkrevende. Dette for å skape større forutsigbarhet for alle parter og styrke mulighetene for å oppnå de beste løsningene som ivaretar flere interesser.

Sametinget har bevilget 1 mill kr for 2012 til Protect. Nye næringsaktører i samiske områder har allerede signalisert at de vil bidra med økonomisk støtte. Sametinget forventer at statlige myndigheter også er villige til å bidra med økonomisk støtte.

Kraftutbygging

Vindressursene er gode på flere steder i Sápmi. Dette gjør etablering av vindkraft interessant. Det er også en stadig økende interesse for utbygging av småkraft. Som en følge av blant annet etablering av nye kraftkilder må også kraftnettet bygges ut og oppgraderes. Dette for å kunne transportere den nye kraften som produseres ut til forbrukerne. Sametinget har i 2011 behandlet drøyt 200 kraftrelaterte saker.

Vindkraftanlegg kan være god klimapolitikk. Sametinget deler i prinsippet målet om å redusere utslipp av klimagasser og å satse på fornybar energi som avbøtende tiltak, selv om vindkraft i seg selv sannsynligvis aldri helt vil kunne erstatte en energiproduksjon med CO₂. Sametinget vil imidlertid påpeke at de aktuelle arealene for utbygging ikke ligger helt ubrukte i dag, de brukes til næringsvirksomhet samtidig som de også er kulturlandskap. Områdene som er aktuelle når det gjelder vindkraftutbygging er samtidig ofte også områder frie fra tyngre tekniske inngrep, dette gjelder for eksempel ca. 37 % av arealene i Finnmark. Slike naturområder, spesielt store sammenhengende områder fra fjord til fjell, utgjør en knapphetsressurs i Norge og Europa og vil være en verdifull basis for det naturmangfoldet vi skal gi videre til neste generasjon.

Det er derfor viktig for Sametinget å få utredet konsekvensene den planlagte kraftutbyggingen har for samisk kultur, næring og samfunnsliv. Dette fordi ansvarlig myndighet skal ha et så godt beslutningsgrunnlag som mulig før vedtak fattes. Sametinget er også svært opptatt av at arealene og ressursene i Sápmi blir brukt på en måte som ikke fører til svekkelse av samisk kultur, næring og samfunnsliv. Dette er i tråd med både hovedmålet og to av delmålene for dette fagfeltet. Ansvarlig konsesjonsmyndighet er Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE). Den typen vedtak som konsesjonsvedtak er, faller innenfor rammen for konsultasjonsprosedyrene mellom Sametinget og statlige myndigheter. I tillegg har Sametinget inngått en separat avtale med NVE som skal konkretisere konsultasjonsprosedyrene i nettopp konsesjonssaker.

Sametinget har i 2011 gjennomført en rekke konsultasjoner på administrativt nivå med NVE vedrørende vindkraftprosjekter på ulike stadier i konsesjonsprosessen.

Konsultasjoner om utredningsprogram

Konsultasjoner om utformingen av konsekvensutredningsprogrammene for Nordkyn, Fálesrašša og Kvalsund vindkraftverk i Finnmark samt Sjonfjellet I og II, Seiskallåfjellet, Kvalhovudet, Kovfjellet og Stortuva vindkraftverk i Nordland ble avsluttet i løpet av 2011.

Når det gjelder utformingen av konsekvensutredningsprogrammene ble Sametinget enig med NVE om formuleringer knyttet til utredning av konsekvensene for utmarksbruk og fremgangsmåten for utredning av konsekvensene for reindrift. Vi ble imidlertid ikke enige om utredningsforhold og formuleringer som omhandler eventuell reduisering av reintall som følge av det planlagte tiltaket, bruk av tradisjonell kunnskap som metode, samt tidspunkt for gjennomføringen av de kulturminneundersøkelser som skal gjøres i henhold til kulturminnelovens bestemmelser. Vi ba om at

dette skulle redegjøres for i bakgrunnsnotatene til de fastsatte konsekvensutredningsprogrammene. Når det gjelder reindriftsinteressene er Sametinget opptatt av at det utarbeides helhetlige konsekvensutredninger som viser både tidligere og planlagte inngrep i området.

Dønnesfjord vindkraftverk

For Dønnesfjord vindkraftverk påpekte Sametinget i høringsuttalelsen til konsesjonssøknaden at vindkraftverket er planlagt i en flyttlei for rein, samt at det berørte reinbeitedistriktet er bekymret for at vindkraftverket kan fungere som en barriere for reinen. Sametinget mener det er nødvendig med en vurdering av eventuell mulighet for omlegging av flyttleien. Videre påpekte vi at det er en svakhet med søknaden at den ikke beskriver samisk utmarksbruk eller andre samiske samfunnsinteresser. I etterkant av høringsuttalelsen ble Sametinget informert om at det foreligger en avtale mellom tiltakshaver og berørt reinbeitedistrikt som blant annet innebærer forholdet til flyttlei.

På konsultasjonsmøtet ytret Sametinget likevel skepsis vedrørende planene om vindkraftverk i Dønnesfjord. Særlig vurderer vi planområdets plassering som særlig uheldig for reindriften. Vi er imidlertid kjent med at det er inngått avtale med det berørte distriktet og tiltakshaver om en realisering av planene. Vi er også kjent med at reindriftnæringens områdestyre har kommet med innsigelse til overnevnte planer. På bakgrunn av dette ba Sametinget om at områdestyrets innsigelse bør veie tungt i NVEs behandling av søknaden. Konsultasjonen er formelt ikke avsluttet, men det er heller ikke berammet noe ytterligere konsultasjonsmøte i nær framtid.

Hamnefjell vindkraftverk

Når det gjelder Hamnefjell vindkraftverk har Sametinget uttalt seg til den reviderte konsesjonssøknaden og konsultasjonene er formelt avsluttet. Tiltakshaver er Finnmark kraft, som har overtatt dette prosjektet fra den tidligere tiltakshaveren Statoil ASA. Utbyggingen er planlagt i to trinn.

Som et resultat av konflikt med samiske kulturminner i området og tidligere konsultasjoner i sakens anledning, er utbyggingsområdet redusert i forhold til de opprinnelige planene. Ingen av de tidligere registrerte samiske kulturminnene vil derfor bli direkte berørt av utbyggingen. Derimot vil flere kulturminner/kulturminnelokaliteter bli visuelt påvirket av utbyggingen. Sametinget har derfor foreslått at de vindturbiner som er planlagt nærmest de berørte kulturmiljøene tas ut av planen. Dersom dette blir gjort vurderer Sametinget at virkningene for samiske kulturminner og kulturmiljøer vil være akseptable. Sametinget har som kulturminnemyndighet på bakgrunn av dette akseptert at tiltaket kan gjennomføres i henhold til den reviderte konsesjonssøknaden.

Sametinget har i uttalelsen lagt til grunn at det berørte reinbeitedistriktet godtar den planlagte utbyggingen. Dersom konsesjon for utbygging innvilges, påpekte også Sametinget at konsesjonsvilkårene må plikte utbygger til å komme fram til omforente løsninger med reinbeitedistrikt 7 om hvordan ny infrastruktur som veier og andre innretninger skal brukes i forbindelse med vindkraftverkets driftsfase.

Raudfjellet vindkraftverk

Sametinget har startet opp konsultasjoner med NVE om konsesjonssøknad fra Norsk Miljøkraft Raudfjell AS, om etablering av vindkraftverk på Raudfjellet på Kvaløya i Tromsø kommune. Konsultasjonene har fokus på hvordan reindriften blir berørt av en eventuell etablering av vindkraftverk på Raudfjellet.

Det planlagte vindkraftverket på Raudfjellet består av inntil 48 vindturbiner med en total installert effekt på 144 MW. Det er allerede gitt konsesjon til bygging av vindkraftverk på Kvittfjell som ligger ca 3 km fra planområdet på Raudfjellet.

Det berørte reinbeitedistriktet er et helårsdistrikt og består av to siidaandeler med til sammen 600 rein. Distriktet er blitt enig med tiltakshaver om etablering av et vindkraftverk på Raudfjellet og de

har sågar inngått en avtale med Norsk Miljøkraft Raudfjell AS om en engangserstatning for ulempene kraftverket medfører.

Områdestyret for reindriftsnæringen har imidlertid gått i mot at det gis konsesjon. De viser til at området allerede er svært belastet av utbygginger og ber om at det utarbeides en helhetlig plan for vindkraft i Troms.

Konsultasjonsprosessen er fortsatt ikke avsluttet.

132 kV kraftforsyning på Sør-Helgeland

Sametinget har i 2011 også gjennomført avsluttende konsultasjoner med Olje- og energidepartementet (OED) i klagesaken vedrørende etablering av 132 kV kraftforsyning på Sør-Helgeland. Tiltakshaver er Helgeland Kraft. Det ble på konsultasjonene ikke oppnådd enighet mellom Sametinget og OED om valg av alternativ for bygging av nevnte kraftlinje. OED har senere stadfestet NVE sitt tidligere vedtak i saken. Sametinget har hele tiden ment at kraftlinjen bør bygges etter et annet alternativ som etter vårt syn i sum vil gi mindre konsekvenser for både samiske interesser og naturmiljø.

Som et resultat av konsultasjonene ble det i forbindelse med OED sitt vedtak imidlertid fastsatt to nye konsesjonsvilkår. Det ene vilkåret går ut på at tiltakshaver plikter, i den utstrekning departementet finner det rimelig, å dekke det berørte reinbeitedistriktets nødvendige utgifter til juridisk- og reindriftsfaglig bistand i forbindelse med forhandlinger om transport- og anleggsplaner, forberedelse til dette inkludert. Det andre vilkåret sier at tiltakshaver plikter å dekke det berørte reinbeitedistriktets eventuelle utgifter til å leie inn ekstra personell i forbindelse med flytting. Dette for en begrenset tidsperiode på 2 år regnet fra anleggsperiodens slutt. I tillegg må tiltakshaver dekke eventuelle utgifter til nødvendige tekniske hjelpemidler i de tilfeller der ekstra personell er utilstrekkelig for å få gjennomført flyttingen.

Departementets avgjørelse i denne saken var endelig og kunne ikke påklages.

Regional vindkraftplan for Finnmark

Parallelt med de allerede foreliggende meldingene og konsesjonssøknadene som gjelder etablering av vindkraft i Finnmark, er Finnmark fylkeskommune i ferd med å utarbeide en regional vindkraftplan for fylket.

Sametinget forstår planen først og fremst som en næringsutviklingsplan som skal være veiledende for utbyggere, kommuner og sentrale myndigheter. Sametinget har tidligere i flere sammenhenger påpekt at det er behov for å styrke regional planlegging og å bruke regionale planer som et redskap for å sikre samisk innflytelse. Utbygging og lokalisering av nye anlegg for produksjon av elektrisk kraft, som vindkraft, styres ofte i dag i stor grad av ledig kapasitet på overføringsnettet. Dette, sammen med at staten plikter å behandle alle aktuelle søknader om utbygging, gjør at slik kraftproduksjon på mange måter bærer preg av et "Først-til-mølla-prinsipp". En slik framgangsmåte vil lett komme i konflikt med ønsket om en helhetlig forvaltning av områdene, og kan også bryte med det folkerettslige prinsippet om vern av samisk kultur. Sametinget er derfor positiv til at det utarbeides en slik plan.

Det er et paradoks at urfolksområdene i nord er de områder som først får merke konsekvensene av klimaendringene. Samtidig er det disse områdene som må bære de største byrdene av de klimatiltakene som planlegges. Sametinget har derfor påpekt at alternative energikilder til vindkraft, med vurderinger knyttet opp mot utslipp av CO₂, derfor bør drøftes i vindkraftplanen.

Sametinget vil delta i arbeidsgruppa for hovedprosjektet for vindkraftplanen for Finnmark. I denne arbeidsgruppa deltar for øvrig representanter fra NVE, Fylkesmannen i Finnmark, FeFo, Reindriftsforvaltningen, NHO Finnmark, LO Finnmark og Innovasjon Norge.

Mineralvirksomhet

Sametinget har vært på mineralkonferansen PDAC 2011 i Canada sammen med representanter fra de reinbeitedistriktene. Sametinget har gjort avtale med etter Sametingets mineralveileder. I år hadde PDAC 2011 konferansen lagt inn egne urfolkssejoner, der mineralvirksomhet i urfolksområder i Canada, var tema. Mineralvirksomheter som ønsker å etablere seg i samiske områder vil møte på annerledes utfordringer enn i Canada. En av de største forskjellene er hensynet til den samiske reindriftnæringa. En slik type urfolksnæring har ikke canadiske urfolk. Det er viktig at Sametinget og det samiske samfunn er tydelig og konkret når det gjelder hvilke krav som stilles ved eventuell fremtidig mineralvirksomhet i samiske områder.

Sametinget er opptatt av at mineralselskap og myndighetsorganer er kjent med vårt syn i saker som gjelder leting og utvinning av mineraler i samiske områder. På bakgrunn av dette har Sametinget deltatt med innlegg på møte med NHO-styret i Finnmark, Finnmarks fylkeskommunes temadag om mineralutvikling, og på et seminar om nordområdesatsning og mineralvirksomhet i Oslo. Seminaret i Oslo var et felles initiativ fra Utenriksdepartementet og Sametinget, og ble utført i forbindelse med Norsk Bergindustri sitt årsmøte. Det kom fram at regjeringen vil utarbeide en strategi om forvaltning av mineraler. Sametinget vil følge opp dette arbeidet og be om konsultasjoner dersom det utarbeides tiltak i mineralstrategien som kan påvirke samiske interesser direkte.

Sametinget er i forhandlinger med Store Norske Gull AS om deres letevirksomhet etter mineralforekomster i Karasjok, slik Sametingets mineralveileder legger opp til. Sametinget har gjort slike avtaler med Arctic Gold AS og Nussir ASA, og satser på at avtalen med Store Norske Gull AS vil være ferdig i første halvdel av 2012.

Miljøvern

Konvensjon for biologisk mangfold

Sametinget deltok i Norges delegasjon til det sjuende arbeidsmøtet under konvensjonen for biologisk mangfold (CBD), artikkel 8j om tradisjonell kunnskap, i Montreal.

På møtet holdt Sametinget innlegg om mekanismer for å bidra til en effektiv urfolksdeltakelse i CBD sitt arbeid og vi deltok i en dialog om økosystembasert forvaltning, økosystemtjenester og verneområder. I rapporten fra dialogen er Sametingets konsultasjonsordninger knyttet til verneområder og lokal forvaltning av nasjonalparker, synliggjort. Utfordringer knyttet til prosesser om gjenstående verneområder i Finnmark, vårjakt på ender og forvaltning av laks i sjø og elver, er også nevnt i rapporten.

Sametinget la til rette for at Ávjovárri urfolksregion og Sámi bivdo- ja meahcástansearvi/Samisk jakt- og fangsforbund, kunne holde en presentasjon på en sidetilstelning om tradisjonell vårjakt på ender i Kautokeino. De fortalte hvilken betydning jakta har for befolkningen i Kautokeino. Sametinget bidro med generell informasjon om Sametinget, samt presentasjon av hvilke regler som gjelder for vårjakta på ender i dag.

Det var ellers fokus på den nye komponenten i det flerårige arbeidsprogrammet om å beskytte og oppmuntre til en sedvanemessig bruk av biologiske ressurser (artikkel 10c), som er i tråd med bærekraftprinsippet. Videre ble indikatorer for tradisjonell kunnskap, tilbakeføring og systemer for beskyttelse av tradisjonell kunnskap og anbefalinger fra FN's permanente forum for urfolkssaker tatt opp.

Sametingets deltakelse på disse 8j arbeidsmøtene i regi av FN, er av nytte for Sametingets arbeid med tradisjonell kunnskap. Dette gjelder både i forvaltningsoppgavene hvor Sametinget mener tradisjonell kunnskap må tas mer hensyn til, og i utformingen og i utførelsen av vår politikk med dokumentasjon og formidling av tradisjonell kunnskap. Ved deltakelse i Norges delegasjon på møtene får vi noen

ganger gjennomslag fra sentrale myndigheter for å fremme saker vi er opptatt av. Det er imidlertid vel så viktig at dette er en arena hvor vi får signaler på hva norske myndigheter, andre lands myndigheter, andre urfolk og andre grupper mener om tradisjonskunnskap og hvordan tradisjonskunnskap bør behandles.

FNs klimakonvensjon

Sametingsrådet deltok i Norges delegasjon på partsmøtet, COP 17, under FNs klimakonvensjon i desember 2011 i Durban i Sør-Afrika. Delegasjonen ble ledet av miljø- og utviklingsminister Erik Solheim.

Det overordnede målet til klimakonvensjonen er å redusere global oppvarming ved å redusere klimagassutslipp. Klimapakken fra Durban innebærer en løsning for en plan mot en framtidig juridisk klimaavtale for alle land. Den skal være forhandlet fram innen 2015 og tre i kraft i 2020. Kyotoprotokollen forlenges med fem år og det etableres et grønt fond for finansiering av klimatiltak i utviklingsland. Andre deler inneholder blant annet regler for overvåking og kontroll med utslipp, beskyttelse av regnskog, teknologioverføring til utviklingsland og klimatilpasning.

Klimaendringer angår urfolk i aller høyeste grad fordi urfolk ofte lever nært naturen og således i frontlinjen av klimaendringene. Dette gjelder særskilt for samene, og andre urfolk i Arktisk der klimaendringene skjer raskest. Nye beregninger fra Bjerkenessenteret for klimaforskning viser en oppvarming på mellom 4-6 grader i Arktisk i år 2050 dersom CO2 utslippene ikke reduseres. Det var derfor skuffende at urfolksperspektivet ble marginalisert i vedtakene på COP 17. Det er kun vage og lite forpliktende referanser til urfolk i beslutninger som knytter seg til klimatilpasninger og det grønne klimafondet. Beslutningene fra COP 16 på skoginitiativet REDD+ ligger imidlertid fortsatt fast. Det dreier seg om sikringsmekanismer i forhold til urfolks rettigheter, tradisjonell kunnskap og fullverdig urfolksdeltakelse.

Barmarkskjøring i Finnmark

Miljøverndepartementets prosjekt om barmarkskjøring i Finnmark ble avsluttet i desember 2010. Sametinget deltok i prosjektet ved å sitte i styringsgruppen sammen med Direktoratet for naturforvaltning, Finnmark Fylkeskommune og Fylkesmannen i Finnmark. Styringsgruppa var opptatt av at referansegruppen besto av alle som kunne ha interesse og meninger om dette temaet. Foruten alle de samiske organisasjonene og politikerne som bidro, er Sametinget særlig fornøyd med at også den samiske kvinneorganisasjonen Sáráhkka og Sametingets ungdomspolitiske utvalg/ SUPU deltok i prosjektet. For å sikre en bred forankring blant Sametingets representanter arrangerte Sametinget et eget seminar om dette temaet i forbindelse med Sametingets februarplenium i 2011. Sametinget følger opp de tiltakene som foreslås av prosjektgruppa. Dette skjer gjennom konsultasjoner med Direktoratet for naturforvaltning og Miljøverndepartementet.

Kulturvern

Statistikk over aktivitet

Sametinget behandler arealsaker etter plan og bygningsloven, samt kulturminneloven. Sametinget er som forvaltningsmyndighet forpliktet til å oppfylle undersøkelsesplikten i henhold til kulturminneloven. Sametinget gjennomfører derfor befaringer av arealer som det planlegges utbygginger av. I løpet av et år behandler vi et stort antall reguleringsplaner og kommuneplaner i tillegg til flere tusen enkeltsaker, hvorav mange byggesaker.

Sametingets forvaltningsmyndighet for samiske kulturminner medfører stor aktivitet, noe statistikken over aktiviteten innen kulturminnevern for 2011 viser: 6489 inngående dokumenter, 2481 utgående og 211 gjennomførte befaringer. 744 enkeltminner er lagt inn i Askeladden i løpet av 2011.

Befaringer

I 2011 var første gang Sametinget meldte og gjennomførte en befaring i Møre og Romsdal. Befaringen gjaldt regulering av et hytteområde i Rindal kommune. Bakgrunnen for at det ble meldt befaring, var at det er registrert samiske kulturminner i andre deler av Rindal kommune, da i tilknytning til Trollheimen. Vi ønsket derfor å sjekke et større område der Sametinget tidligere ikke har vært på registrering. Det ble ikke gjort registreringer under befaringen.

Når det gjelder truede kulturminner er det foretatt befaring i Skarpdalen i Tydal for å kontrollere, reregistrere og nyregistrere kulturminner i et område som brukes av Saanti Sijte (Essand reinbeitedistrikt). Ei gammetuft ble vurdert til å være spesielt truet i og med dens plassering midt i drivingsleden inn til reingjerdet til Saanti Sijte. Denne er lagt fram for Vitenskapsmuseet for mulig sikringsgraving sommeren 2012. I området er det mange samiske kulturminner, og det bør gjennomføres en nærmere registrering av hele området.

I løpet av sommeren ble det i tillegg meldt fra om en offerplass ved Røssvatnet i Hattfjelldal som var truet av ødeleggelse grunnet oppdemmingen av vannstanden. Det er hittil kommet fram flere funn av jern, bein og horn som dras lenger og lenger ut i vannet. Plassen er derfor fremmet til Vitenskapsmuseet for mulig sikringsgraving i 2012.

Sommeren 2011 ble Sametinget via media gjort oppmerksom på funn av en hodeskalle fra Skrovkjosen i Tysfjord kommune. I 2009 utarbeidet Sametinget, med finansiering fra Riksantikvaren, skjøtselsplan for ivaretagelse av et tidligere registrert urgravfelt i området. Den aktuelle hodeskallen ble brakt inn av finnere til Lensmannskontoret i Tysfjord, og oppbevares der i påvente av at Sametinget, Tromsø museum og Riksantikvaren kommer fram til enighet om sikringstiltak. Sametinget vil ha høyt fokus på denne saken også i 2012 i håp om å komme frem til en kvalitativ sikring og skjøtsel av urgravfeltet i Skrovkjosen. Arbeidet vil skje i tett faglig samråd med Tromsø Museum og Riksantikvaren.

Planprogram for etablering av ny gruvedrift i Biedjovággi

Sametinget har i 2011 avgitt uttalelse til planprogrammet for etablering av ny gruvedrift i Biedjovággi, Kautokeino. Planprogrammet og oppstarten av planarbeidet gjelder planlagt utvinning av kobber- og gullkonsentrat i områdene ved og rundt det gamle gruveanlegget i Biedjovággi. Planområdet omfatter arealer i både Kautokeino og Nordreisa kommuner. Tiltakshaver er den svenske prospekterings- og gruveutviklingsbedriften Arctic Gold AB.

Sommeren og høsten 2011 gjennomførte Sametinget en kulturminneundersøkelse i planområdet i henhold til kulturminneloven. Det ble registrert 32 kulturminnelokaliteter med til sammen 51 enkeltminner som ligger i eller i nær tilknytning til planområdet. Av disse er det 40 enkeltminner som vurderes som automatisk fredete i henhold til bestemmelsene i kulturminneloven. Gjennom beskrivelsen av tiltaket og foreløpig arealdisponering ser det ut til at det er direkte konflikt mellom én eller flere kulturminnelokaliteter.

I vår uttalelse til planprogrammet skisserte vi derfor tre ulike scenarioer over hvordan dette kan håndteres i den videre prosessen. For det første kan Sametinget varsle og eventuelt reise innsigelse til planforslaget. For det andre kan planforslaget opprettholdes med ønske om at det gis dispensasjon til å gjøre inngrep i de kulturminnene som blir berørt av planen med hjemmel i kulturminneloven § 8 fjerde ledd. For det tredje kan tiltakshaver og planmyndighet vurdere andre plasseringer av tiltak i planområdet, som ikke kommer i konflikt med kulturminnelokalitetene, herunder for eksempel ren underjordisk drift med påhugg som ikke er i konflikt med kulturminner.

Sametinget vil ta endelig stilling til disse spørsmålene når et mer detaljert reguleringsplanforslag med valgte arealdisponeringer for den planlagte gruvedriften foreligger.

Ny 420 kV-kraftlinje mellom Balsfjord og Hammerfest:

I forbindelse med Statnetts konsesjonssøknad for ny 420 kV-kraftlinje mellom Balsfjord og Hammerfest ble det i 2010 satt i gang et prosjekt for å avklare om og i hvilken grad en eventuell utbygging vil berøre automatisk fredete samiske kulturminner. Første feltsesong ble gjennomført i 2010. I 2011 fortsatte feltarbeidet og i løpet av denne sesongen ble alle aktuelle linjetraseer ferdig befart. Det er påvist en rekke lokaliteter der en utbygging vanskelig vil kunne finne sted uten at kulturminner/kulturmiljø blir ødelagt eller skadet.

Antall kulturminner registrert i løpet av 2011 er 522. Disse kommer i tillegg til fjorårets registreringer. Det totale antall kulturminner registrert de to feltsesongene er dermed nærmere 900. Ca 1/3 av kulturminnene er definert som automatisk fredet ifølge kulturminneloven. Resten har enten uavklart vernestatus eller de er fra nyere tid. Av kulturminnetyper kan nevnes ildsted/árran, gjemmer av ulike slag, skyteskjul/bogastiller, reingjerder av stein, hellere og vindskjul, melkegjemmer gravd ned i bakken, steinovner, fangstgroper, graver, gammetufter, varder, tjæremiler (i lavereliggende skogsområder), sieidier og offerplasser. Flere steder er det registrert steinkonstruksjoner der funksjonen er uvisst. Mange av de registrerte kulturminnene, særlig i høyfjellet, er spor etter reindriftsamiske sesongboplasser og ulike aktiviteter knyttet til reindrift tilbake i tid.

Ny 420 kV-kraftlinje mellom Ofoten og Balsfjord:

I forbindelse med Statnetts konsesjonssøknad for ny kv420-kraftlinje mellom Ofoten og Balsfjord ble det i 2011 gjennomført feltarbeid for å avklare hvorvidt den planlagte traseen kommer i konflikt med automatisk fredete kulturminner. Linjetraseer og transportveger ble befart i sin helhet og det ble til sammen registrert om lag 350 kulturminner i de seks kommunene som berøres. Av disse er 117 automatisk fredete samiske kulturminner, 100 er av nyere tid eller har uavklart status og 133 er krigsminner som i stor grad kan knyttes til kampen om Narvik i 1940. I tillegg til kulturminneregistreringer ble det i løpet av feltsesongen gjennomført over 50 intervjuer som har gitt uvurderlig informasjon om samisk bruk av og tilstedeværelse i nordre Nordland, samt Sør- og Midt-Troms. Gjennom prosjektet har vi fått økt kunnskap om både reindriftssamisk og markasamisk historie i områder vi i liten grad har undersøkt tidligere.

De foreløpige vurderingene viser en liten grad av direkte konflikt mellom kulturminnene og den planlagte utbygginga. Vinteren 2011/2012 kommer vi til å jobbe tett med Statnett og fylkeskommunene i Nordland og Troms for å komme fram til løsninger som sikrer kulturminnene mot skade både i forbindelse med linjebygging og fremtidig rydding av linja. Sluttrapport i prosjektet vil leveres i april 2012.

Innsigelser og brudd på kulturminneloven

I Finnmark er det reist 3 innsigelser til plansaker med grunnlag i kulturminneloven. Dette er til reguleringsplan for gruvedrift ved Nussir i Kvalsund, reguleringsplan for Veidnesholmen i Lebesby, og til kommuneplanens arealdel for Vadsø kommune. Innsigelsen til reguleringsplan for Veidnesholmen og til kommuneplanens arealdel for Vadsø kommune ble senere trukket. I Troms er det reist innsigelse mot Pikstein kraftverk i Tromsø.

Sametinget har i 2011 gått til anmeldelse av brudd på kulturminneloven i Loppa kommune. Lovbruddet bestod i at det på en lokalitet med automatisk fredete samiske kulturminner var påført fyllmasser i forbindelse med etablering av et massedeponi. Anslagsvis var det mellom 800 og 1000 m² med jord, stein og torv i deponiet. Kulturminnelokaliteten ligger ved Fjordelva – Sandbakken i Nuvsfjorden i Loppa kommune. På lokaliteten var det fra før registrert syv gammetufter som er eldre enn 100 år. De deponerte fyllmassene tildekket deler av kulturminnelokaliteten, én gammetuft ble helt tildekket og én gammetuft ble delvis tildekket.

Ansvarlige for massedeponiet har i ettertid tatt ansvar og fått ryddet vekk hele massedeponiet samt ryddet og gjenskapt området til det opprinnelige. Sametinget har imidlertid ikke hatt anledning til å befare området i etterkant av dette, slik at vi vet ikke helt hvordan sluttresultatet ble. Etter de signaler vi har fått, så har ryddearbeidet gått bra og etableringen av massedeponiet har ikke påført kulturminnelokaliteten varige skader. Sametinget har ellers ikke mottatt noen signaler fra påtalemyndigheten når det gjelder vår anmeldelse.

Bygningsvern og skjøtsel

Sametinget har startet opp prosjektet Registrering av automatisk fredete samiske bygninger. To personer er engasjert og arbeidet med å forberede registreringene er i gang. Riksantikvaren har satt prosjektet opp på sin utviklingsplan og prosjektet finansieres over Riksantikvaren sitt budsjett. Knyttet til dette arbeidet har Miljøverndepartementet innarbeidet to millioner kroner ekstra på budsjettet i 2012 til restaurering av automatisk fredete samiske byggverk.

Bygningsvernprosjektet i Sirbmá har fortsatt dette året og vil fortsette neste år. Det er nå reparert fem hus og det sjettede vil etter planene bli satt opp igjen på sin tomt kommende sommer. I år har to håndverkere vært engasjert i prosjektet, som også jobber med å kvalifisere restaureringshåndverkere.

Reguleringsplanen for Skoltebyen er ferdig og oversendt Sør-Varanger kommune for godkjenning. Kommunen har varslet at den skal ferdigbehandles i januar 2012. Sametinget har fått utarbeidet anleggsplan for parkeringsplass i Skoltebyen.

Halonenuset i Skoltebyen er ferdig restaurert og det er utført restaureringsarbeid på to mindre hus der. Restaureringen av gravminner på Sandeng kirkegård i Kåfjord har fortsatt også dette året.

Sametinget får utført skjøtsel i kulturminneområdene Skoltebyen og Mortensnes. Dette gjøres med tilskudd over budsjettet til. Varanger Samiske Museum og Østsamisk museum. Museene har det praktiske ansvaret for skjøtselen.

I 2009 fordelte vi kr 2 mill av statens sysselsettingstilskudd, der seks tiltakshavere ble tildelt tilskudd. To av disse har vært fulgt opp i 2011, der ekstra midler til skjøtselen på Mortensnes ved Varanger samiske museum var et av prosjektene.

Sametinget har fått tilskudd fra Riksantikvaren på kr 35 000 til skjøtsel og tilrettelegging av sti og helleristningslokalitet på det hellige fjellet Aldon ved Varangerfjorden i Nesseby kommune. Sametinget har kjøpt inn merkepinner fra Nesseby kommune og engasjert et lokalt idrettslag til å merke stien opp til Aldon, rydde søppel, samt rydde skog langs stien og ved helleristningsfeltet. Stien opp til Aldon er en populær tursti blant kommunens innbyggere og Sametinget ser det som positivt at lokale foreninger tar del i og engasjerer seg i ivaretagelsen av egen historie.

I juli 2011 ble tilretteleggingen av Husjordøya i Lødingen kommune åpnet. Husjordøya er et unikt kulturmiljø bestående av både samiske og norrøne kulturminner, med datering av gammetufter og langhus til 1100-tallet etter Kristi fødsel. De tidligste spor av menneskers bruk av øya er datert til 400 før Kristi fødsel. Samarbeidspartnere for tilretteleggingen er Nordland fylkeskommune, Sametinget og Statens vegvesen.

Restene av en runeemme, gievrie, ble i august hentet ned fra funnstedet. Gievrie ble først tatt til Røyrvik sentrum for å vises frem der. Den ble senere tatt til Snåsa hvor den også ble vist frem før den ble fraktet til Trondheim for konservering. Gievrie skal tilbakeføres til Saemien Sijte når det nye museet står ferdig. I september ble det holdt et gievrie-seminar i Røyrvik hvor to fra Sametinget også deltok.

Gjenbegravelse i Skoltebyen

Sametinget har deltatt i en arbeidsgruppe oppnevnt av Universitetet i Oslo, for å forberede gjenbegravelsen av 94 individer fra gravplassen i Skoltebyen. Saken kom opp etter initiativ fra Den ortodokse kirke i Norge. Kirka og lokale representanter har også deltatt i gruppa. Sametinget har bevilget midler til arrangementet i forbindelse med gjenbegravelsen. Gjenbegravelsen fant sted den 25.9.2011. Sametingspresidenten holdt tale under arrangementet.

Ceavccageadgi/Mortensnes på verdensarvlista

Sametinget har satt ned en arbeidsgruppe som skal arbeide for å fremme Ceavccageadgi/Mortensnes for verdensarvlista. I gruppa er det representanter for Universitetet i Tromsø, Bioforsk Nord, Finnmark fylkeskommune og Sametinget. I tillegg deltar Riksantikvaren som observatør. En representant fra Nesseby kommune/Varanger Samiske Museum er sekretær.

Arbeidsgruppens mandat er å utvikle strategi og argumentasjon, utforme informasjons- og promoteringstiltak og å skissere en videre utvikling av området. Gruppen skal videre skape synergieffekter mellom verdensarvbeid og arbeidet med den nye nasjonalparken på Varangerhalvøya, herunder å vurdere om og hvordan fangstminnene på Varangerhalvøya kan inngå i verdensarvbeid. Arbeidsgruppa har blant annet hatt en befaring i aktuelle områder. Det er også holdt et møte der ordføreren i Nesseby kommune, sammen med Sametingsrådet, inviterte Miljøverndepartementet og Riksantikvaren til et informasjons- og promoteringsmøte.

I forbindelse Den norske UNESCO-kommisjonens besøk i Finnmark ble planen om Ceavccageadgi/Mortensnes på verdensarvlista presentert på et seminar på Alta museum.

Arktisk råd har nedsatt en ekspertgruppe som skal velge ut et antall eksepsjonelle kulturarvsteder i Arktis. Sametinget deltar etter forslag fra Samerådet. Samerådet har foreslått at Ceavccageadgi/Mortensnes tas inn på denne lista.

Prøveprosjekt om delegasjon av midlertidig myndighet etter kulturminneloven

Miljøverndepartementet har i 2011 invitert Sametinget og samtlige fylkeskommuner til å inngå i et prøveprosjekt der myndigheten til å fatte avgjørelser i dispensasjonssaker etter kulturminneloven § 8 første, andre og fjerde ledd, midlertidig delegeres til den regionale kulturminneforvaltningen. Det gjelder ved søknader om tillatelse om fjerning av visse kulturminnetyper under visse betingelser. Den midlertidige myndigheten er altså begrenset.

I utgangspunktet er det positivt at den regionale kulturminneforvaltningen får utvidet myndighet i medhold av kulturminneloven. Det er samtidig usikkert hva dette innebærer av merarbeid for Sametinget og det er også usikkert hvilken kompensasjon Sametinget kan forventes å få for dette merarbeidet. Sametingets plenum har dessuten i sak 37/07 vedtatt at Sametinget må gis myndighet direkte nedfelt i kulturminneloven for forvaltningen av samiske kulturminner. Den midlertidige ordningen vi har i dag, som utøver av en delegert myndighet, er begrensende for Sametinget som et folkevalgt parlament. Dette er etter vårt syn ikke i tråd med folkeretten.

På bakgrunn av dette ga Sametinget beskjed til Miljøverndepartementet at vi ikke ønsker å delta i ytterligere en midlertidig forvaltningsordning. Vi har isteden gitt klart uttrykk overfor Miljøverndepartementet at det bør settes i gang en konsultasjonsprosess mellom Sametinget og staten, der formålet er å komme til enighet om en permanent forvaltningsordning når det gjelder forvaltningen av samiske kulturminner.

Samarbeid

Sametinget og Riksantikvaren har jevnlig dialog om aktuelle saker. I år har Sametinget fulgt opp arbeidet med å få nordsamisk språk inn i den nye versjonen av kulturminnebasen Askeladden, som

skal åpne i januar 2012. Sametinget har uttalt seg til Riksantikvarens høring av forskrift for fredning av statens kulturhistoriske bygninger og bedt om konsultasjon på utformning av forskriftens § 1. Det ble gjennomført konsultasjon og vi fikk gjennomslag for vårt syn. Sametinget har videre gitt innspill til Riksantikvarens prioriteringsbrev 2011.

Samarbeidet med Finnmark fylkeskommune om den felles regionale kulturminneplanen for Finnmark kom i gang i første halvår 2011. Det ble blant annet holdt informasjons- og innspillmøter med en rekke kommuner. Finnmark fylkeskommune har arbeidsgiveransvaret for prosjektlederen. Forventet slutføring blir medio 2013 og virkeperioden for planen vil bli justert tilsvarende.

Sametinget har jevnlig dialog med fylkeskommunene. Sametinget deltar på fylkeskommunenes arealplanforum og samarbeider i den daglige saksbehandlingen. I sørsamisk område har det blant annet vært gjennomført fellesbefaringer med Oppland, Nord-Trøndelag og Hedmark fylkeskommuner. I Nordland ble det i år omsider gjennomført et samarbeidsmøte mellom Sametinget og Nordland fylkeskommune i henholdt til samarbeidsavtalen.

Sametinget har et løpende samarbeid med Norsk kulturminnefond, leverer uttalelser til aktuelle søknader til fondet og gjør antikvariske kontroller på utført arbeid.

Søkerbaserte tilskudd til kulturminnevern

For 2011 var det kr 2 000 000 til rådighet. Det ble til sammen delt ut kr 2 583 000 til prosjekter innenfor kulturminnevern for 2011. Dette ble gjort mulig med tilbaketreknings av blant annet ikke brukte midler fra tidligere år. Det er i alt kommet inn 32 søknader og 26 søknader har fått tilsagn. Den totale søknadssummen for ordningen var kr 3 681 547.

I perioden har 12 prosjekter startet opp, mens 31 prosjekter har blitt avsluttet.

Blant prosjektene må vi fremheve flere prosjekter som Bodø kommune ved bygningsvernprosjektet i Skjerstad har gjennomført. Arnstein Brekke har vært ildsjel og antikvarisk restauratør. I 2011 ble han tildelt kulturlandskapsprisen i Nordland blant annet for at ha vektlagt den samiske bygningshistorien i pitesamisk område. Sametinget har støttet flere av Brekkes prosjekter.

Blant årets tildelinger er det tre prosjekter som går til dokumentasjon av pitesamisk historie. Det gjelder to registreringsprosjekter og et restaureringsprosjekt.

Fordelinger for områder og prioriteringer for søknader med tilsagn i 2011:

Område	Registrering	Skjøtsel	Restaurering	Totalt
Nordsamisk	4	4	7	15
Lulesamisk	2	0	6	8
Sørsamisk	2	0	1	3
Totalt	8	4	14	26

Innenfor lulesamisk område er tilsagn gitt til 1 restaureringsprosjekt og 2 registreringsprosjekter som kan knyttes til det pitesamiske området. Blant restaureringsprosjektene kan noteres at flere mindre restaureringsprosjekter går til nordsamisk område og flere større til lulesamisk område. Av tilsagnene er 2 resultater av tidligere tilsagn til utarbeidelse av antikvariske restaureringsplaner fra 2010. Vi kan se at tendensen fra tidligere år med institusjonsbundet restaureringsarbeid i lulesamisk område fortsatt er til stede med Árran lulesamisk senter og Bodø kommune som sterke aktører. Vi noterer også at mer enn halvparten av tilsagnene har gått til nordsamisk område, men at den tildelte summen samlet sett er høyere for lulesamisk område. I sørsamisk område er antallet søkere lavt i forhold til andre områder og følgelig er tilsagnene lavere både i antall og sum.

7 Helse, sosial og omsorg

Sametingets hovedmål er å sikre en likeverdig helse-, sosial- og omsorgstjeneste til det samiske folk. Tjenestene skal ta utgangspunkt i samisk språk og kultur. Helse-, sosial- og omsorgstilbud må tilpasses den samiske befolkningens behov. Helse-, sosial- og omsorgspersonell over hele landet må gis opplæring i samisk språk- og kultur.

Sametinget arbeider på ulike måter for å nå disse målene. Gjennom dialog og samarbeid med sentrale myndigheter og andre relevante aktører, arbeider vi for å sikre Sametingets innflytelse på utformingen av helse-, sosial-, og omsorgstjenester til det samiske folk. Vi arbeider blant annet med å ivareta samiske barns rettigheter i møte med barneverntjenesten, bidrar til å tilpasse kriminalomsorgen til samiske innsattes behov og for å utvikle et samisk eldre- og omsorgstilbud. I tillegg gir vi tilskudd til ulike helse- og sosialprosjekter.

Samarbeid

Sametinget som et nasjonalt folkevalgt organ er den mest sentrale premissleverandør ovenfor myndigheter i utvikling en av et likeverdig helse- og sosialtilbud til den samiske befolkningen, og må derfor trekkes inn i prosesser som har direkte betydning for det samiske folk.

Sametinget er i dialog med sentrale myndigheter, kommuner og fylkeskommuner, og andre aktører i arbeid for å sikre helse-, sosial- og barneverntilbud til det samiske folket. Blant annet gjennomfører vi konsultasjoner med myndighetene ved endring av eller revidering av gjeldende lover og eller forskrifter, som vil ha direkte betydning for helse-, sosial- og barneverntilbud til den samiske befolkningen. Sametinget gir også skriftlige innspill til meldingsarbeid og utredninger. Tettere samarbeid med faginstanser og andre om kompetanseoppbygging samt synliggjøring av behov og tjenesteutvikling er også viktig.

Samhandlingsreformen er en viktig helsereform for samiske pasienter. Sametinget har gjennom konsultasjoner med Helse- og omsorgsdepartementet søkt å synliggjøre samiske pasienters rettigheter og behov i lov og sentrale styringsdokumenter.

Samisk representasjon i styrene i helseforetakene

Sametinget har forslagsrett til kandidater til styrene for de fire regionale helseforetak og noen av de underliggende foretakene. ILO- konvensjon nr 169 art. 25 taler om urfolks rett til å være med å utforme sin egen helse- og sosialtjeneste. Sametinget vil derfor være med å oppnevne samiske representanter til styrene i regionale og underliggende helseforetak. Sametinget har bedt om konsultasjoner med Helse- og omsorgsdepartementet om saken.

Samiske barns rettigheter i møte med barnevernstjenesten

Sametingets mål er at samiske barn skal møte en barnevernstjeneste som tar utgangspunkt i samisk språk- og kultur. Samiske barns rettigheter til en barnevernstjeneste med kompetanse i språk og kultur er uttrykt i Barnekonvensjonen og i barnevernloven. Likeledes er samiske barn innenfor forvaltningsområdet for samisk språk omfattet av bestemmelsene i sameloven. Dette betyr at samiske barn i disse kommunene har rett til å bli betjent på samisk av barnevernstjenesten, også ved plassering i institusjon og fosterhjem utenfor hjemkommunen. Sametinget er opptatt av å synliggjøre barns rettigheter og at disse rettighetene blir ivaretatt i barnevernstjenesten. Mange av sakene om samiske barns møte med barnevernstjenesten som Sametinget har jobbet med i 2011, er saker som Sametinget allerede har jobbet med i lengre tid. Det gjelder blant annet saken om forskriftsendring om tilsyn i fosterhjem og barnevernsinstitusjoner, saken om ivaretagelse av samiske barn i Barnehuset og arbeidet med kompetanseheving i barnevernstjenesten.

Sametinget innledet i 2010 konsultasjoner med Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet for å få endret forskrift om tilsyn i fosterhjem og barnevernsinstitusjoner. Sametingets mål er at samiske barns rett til ivaretagelse av språk og kultur skal etterspørres aktivt under plassering i institusjon og

fosterhjem. Etter konsultasjonene ble forslaget til forskriftsendring sendt ut på høring. Høringssvarene viser at Sametinget har støtte i sitt syn i denne saken. Det er Sametinget fornøyd med, og det viser også at vi er på riktig vei. Sametinget og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet fortsetter med dette arbeidet i 2012.

Barnehus er et tilbud til barn og pårørende som møter rettsvesenet etter å ha blitt utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Samiske barns rettigheter tilsier at Barnehus må ha kompetanse i samisk språk og kultur ved avhør av samiske barn. Sametinget har derfor konsultert med Justis- og politidepartementet angående ivaretagelse av samiske barns rettigheter i Barnehus. Det er nå Politidirektoratet som har fått ansvaret for å jobbe videre med denne saken. De har avholdt et møte med Sametinget, SANKS og samisktalende politimenn hvor konklusjonen blant annet var at Barnehuset i Tromsø må få et nasjonalt ansvar for samiske barn. Politidirektoratet skal nå forslå dette til Justis- og politidepartementet. Sametinget vil jobbe videre med saken slik at vi får et Barnehus med nasjonalt ansvar for samiske barn.

For å synliggjøre samiske barns behov og rettigheter for en likeverdig barnevernstjeneste, arrangerte Sametinget en samisk barnevernkonferanse i Alta. Konferansen ble arrangert i samarbeid med Fylkesmennene i Nordland, Troms og Finnmark, Bufetat region nord og Høgskolen i Finnmark. Tema for konferansen var ”et barnevern til beste for samiske barn”. Sametinget er fornøyd med konferansen, og har fått veldig god tilbakemelding både fra deltakere og foredragsholdere på at konferansen løftet sentrale og viktige temaer innenfor barnevern til samiske barn.

I forbindelse med regjeringens planlagte stortingsmelding om barnevernet, ble det nedsatt et panel bestående av fagmiljøer og folk med erfaring fra og med barnevernet, Barnevernspanelet. Sametinget hadde møte med barnevernspanelet i juni 2011. Tema for møtet var samiske barns rettigheter i kontakt med barnevernstjenesten, behovet for språk og kulturforståelse i barnevernstjenesten og utfordringer samiske barn og familier møter i kontakt med barnevernstjenesten. Barnevernspanelet har avgitt en rapport som skal gi råd til politikerne om hva som bør gjøres for at barnevernet skal bli bedre i årene som kommer. Sametinget er fornøyd med det fokuset barnevernspanelet har på samiske barns rettigheter i møtet med barnevernet.

En viktig forutsetning for å få til en likeverdig barnevernstjeneste for samiske barn er at ansatte har kompetanse i samisk språk og kultur. Derfor har Sametinget prioritert deltakelse både i referansegruppe for Stortingsmeldingen om utdanning for velferdstjenestene og i referansegruppe for planlagt masterutdanning i barnevern ved Universitetet i Tromsø. Sametingets innspill til begge disse arbeidene har vært at kulturforståelse må danne grunnlaget for alle utdanninger for helse- og sosialtjenesten. Dette for å sikre at samiske barns rettigheter blir ivare tatt i møte med barnevernet.

Psykisk helse

Det samiske samfunnet møter utfordringer som kan gi helsemessige konsekvenser. Det er viktig at helse- og sosialtjenesten har kunnskap om disse og om konsekvenser de kan ha på den enkeltes helse. De tradisjonelle samiske næringene er under sterkt press fra samfunnet utenfor. Arealinngrep, konflikter og rovdyrtap er bare noen av de utfordringene som utøverne stilles ovenfor. Dette er forhold som er med å påvirke utøvernes fysiske og psykiske helse. Utøverne opplever å være i en stadig stressituasjon, hvor man er bekymret for egen og næringas fremtid. Opplevelsen av å måtte forsvare næringenes berettigelse føles belastende. Videre har forskning nylig vist at store deler av den samiske befolkning rapporterer at de utsettes for diskriminering, og at dette virker inn på deres helsetilstand. I konsultasjoner om ny folkehelselov med Helse- og omsorgsdepartementet har

Sametinget pekt på utfordringene som de tradisjonelle samiske næringene står overfor. Det samme innspillet har vi kommet med til Stortingets helse- og omsorgskomiteé da de skulle behandle forslag til ny folkehelselov.

Sentrale myndigheter må sette i verk tiltak for å forebygge sykdom på grunn av den vanskelige situasjonen enkeltutøvere må leve med. Sametinget har derfor i sitt innspill til reindriftsavtalen 2012-2013 pekt på viktigheten av at man får forskning om samisk helse, spesielt relatert til de store utfordringene reindriftsnæringen står overfor. Blant annet når det gjelder stort press for å verne om sine beitearealer, stort rovilttrykk med store tapsomfang og dårlig omdømme.

For å øke vår egen kompetanse om selvmord, har Sametinget fått arrangert førstehjelpskurs ved selvmordsfare for Sametingets politikere og administrasjon. Kurset var i regi av Vivat som er et landsdekkende undervisningsprogram opprettet av Universitetssykehuset Nord-Norge i 2000.

Rus

Sametinget mener at samiske rusmisbrukere har rett og behov for å bli møtt med samisk språk og kulturkompetanse både under behandling og ved ettervern. Regjeringen skal legge fram en stortingsmelding om rusmiddelpolitikken i 2012. For å sikre at samiske rusmisbrukeres rettigheter og behov ivaretas i arbeidet med denne meldingen, har Sametinget innledet konsultasjoner med Helse- og omsorgsdepartementet om dette meldingsarbeidet. Arbeidet med denne meldingen fortsetter i 2012. For å få til et godt tilbud for samiske rusmisbrukere er det også viktig å få til et bedre samarbeid over landegrensene. Derfor har Sametinget deltatt på et seminar arrangert av Blåe Bånd, Finland og Blå Kors, Norge. Målet med seminaret var å ha dialog med mennesker i grenseområdet Finland/Norge som er engasjert og opptatt av arbeid med rus og rusproblematikk i dette området.

Samhandlingsreformen

Samhandlingsreformen betegnes av Regjeringen som en oppsummering av de viktigste helsemessige utfordringene i dagens samfunn: Behovet for mer forebyggende arbeid, behovet for breddekompetanse og helhetlige tjenester, og sikring av en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste i møte med fremtidens befolkningssammensetning og sykdomsbilde. Samhandlingsreformen ble vedtatt i Stortinget i mars 2010. Sentrale tanker i reformen er at helsehjelpen skal gis nærmest mulig pasienten og at kommunene får større ansvar for pasientenes helhetlige behandlingsforløp.

Kommunene henstilles til et nærmere samarbeid om ulike behandlingstyper. Våren 2011 vedtok Stortinget ny folkehelselov, lov om kommunale helse- og omsorgstjenester og Nasjonal helse- og omsorgsplan.

Sametinget har vært opptatt av å sikre at prioriteringer og innretninger av samhandlingstiltak som gjøres også skulle gi gode effekter overfor den samiske befolkning. Dette ved at samiske befolkningens rett til likeverdige tjenester etterspørres og ivaretas i sentrale helse- og sosialpolitiske satsinger. I oppfølging av samhandlingsreformen fremmet Regjeringen forslag om ny nasjonal helse- og omsorgsplan, ny folkehelselov og ny lov om kommunale helse- og omsorgstjenester. Sametinget deltok på åpen høring i Stortinget om Samhandlingsreformen og la frem våre forslag til endringer i ny folkehelselov og kommunal helse- og omsorgslov.

Nasjonal helse- og omsorgsplan

Sametingets intensjon er at Nasjonal helse- og omsorgsplan skal omhandle utfordringer, strategier og tiltak for å gi samiske pasienter en helsetjeneste hvor samisk språk og kultur har sin naturlige plass.

Ny lov om folkehelse

Innenfor utviklingen av fremtidens helsetjeneste rettes det stor oppmerksomhet mot folkehelse. Dette utgår fra en erkjennelse av at helse skapes ikke først og fremst i helsesektoren, men gjennom levekår, livsbetingelse og livsstil. Forebygging og folkehelsearbeid skal derfor skje på tvers av sektorer og forvaltningsnivå.

Kunnskap om spredning av miljøgifter, er en høyst aktuell sak for den samiske befolkning i Norge. Forskning viser at befolkninga i Arktis får i seg miljøgifter først og fremst gjennom mat og drikke, men også via luft. Lokal forurensning fra industrien som slipper ut svovel og tungmetaller, samt lokal dumping av farlig avfall i områder i nord er farligst i det lange løp da det kan gi hormonskader, fosterskader, kreftfare og immunskader. Disse miljøgiftene sprer seg, og vil kunne være en trussel for urfolk også på norsk side.

Livsstilssykdommer hos urfolk er en utfordring som krever spesiell kompetanse. Et viktig folkehelseiltak er å bygge opp kompetanse innen folkehelsearbeid i den samiske befolkningen. Tidlig intervensjon når det gjelder de store folkesykdommene som rus, psykiske lidelser, kols, overvekt, diabetes og hjerte-/karlidelser må møtes med kulturelt tilpassede metoder og tilnæringsmåter.

Det er lite forskning som sier noe om folkehelsesituasjonen blant samene, og lite forskning som sier noe om hvordan fremtidens utfordringer i de samiske tradisjonelle næringer vil kunne påvirke folkehelsen. Det er kjent at ulike etniske grupper kan ha behov for ulike tilnæringsmåter i et folkehelsearbeid/opplysningsarbeid, både språklig og kulturelt. For å nå etniske minoriteter, som samer, og andre nasjonale minoriteter, må folkehelsearbeidet særskilt tilpasses disse gruppene, både språklig og kulturelt. Forskning er avgjørende for å skaffe til veie nødvendig materiale for kommuner og fylkeskommuners arbeid med folkehelse blant det samiske folk.

På grunnlag av dette ba Sametinget om at følgende ordlyd fikk plass i ny folkehelselov: ” Kommunen skal i sin planstrategi sikre at den samiske befolkning blir ivaretatt.”

Stortinget tok ikke dette forslaget til følge. Sametinget vil fortsette å arbeide for synliggjøring av samiske folkehelseutfordringer.

Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester

Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester er en sentral lov for samiske pasienter. Det kommunale helse- og omsorgstilbudet er en viktig del av helse- og omsorgstilbudet til samiske pasienter. Sametinget var i sine konsultasjoner med Helse- og omsorgsdepartementet opptatt av å sikre samiske pasienters rettigheter og behov i den nye loven. Samiske pasienter innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, har sine rettigheter til bruk av samisk i møte med helse- og sosialtjenesten, fastslått i sameloven. Samiske pasienter utenfor forvaltningsområdet har også behov for å bli møtt med et tjenestetilbud som innehar samisk språk og kultur.

Sametinget ville ha uttrykt i lovs form at samiske pasienter både innenfor og utenfor språkforvaltningsområdet for samisk språk, har krav på at tilrettelagte tjenester blir vektlagt ved utforming av tjenesten. Helse- og omsorgsdepartementet kunne ikke imøtekomme dette kravet, men fremla forslag til nytt punkt i forslag til kommunal helse- og omsorgslov, som lød slik: ” Kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, skal i tillegg til det som fremgår av første og andre ledd, sørge for at samiske pasienters eller brukeres behov for tilrettelagte tjenester blir vektlagt ved utforming av tjenesten. Dette gjelder også den enkeltes utvidede rett til bruk av samisk språk i helse-

og omsorgstjenesten etter sameloven § 3-5.” I lovens merknader ble det uttrykt at samiske pasienter utenfor forvaltningsområdet for samisk språk bør høres ved utforming av helse- og sosialtjenesten.

Sametinget vil fortsette å arbeide for at samiske pasienter innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, skal ha like muligheter til et helse- og omsorgstilbud med samisk språk- og kulturkompetanse.

Kvalitet og pasientsikkerhet

Som en oppfølging av samhandlingsreformen la regjeringen frem Nasjonal helse- og omsorgsplan (2011-2015) i 2011. I denne ble det varslet at regjeringen vil legge fram en stortingsmelding om kvalitet og pasientsikkerhet i 2012. Meldingen skal legge til grunn et bredt kvalitetsbegrep og hvordan det kan legges til rette for at pasienten/brukeren kan bli en aktiv deltaker i sin egen behandling/omsorg.

Sametinget har deltatt på innspillmøte hvor aktuelle temaer i meldinga ble presentert, og hvor det ble redegjort for hvordan prosessen i arbeidet med meldingen vil være. Fra Sametingets side er det blant annet satt fokus på samisk språk og kultur som faktorer for kvalitet og pasientsikkerhet. Sametinget mener at mangel på kompetanse om samisk språk og kultur reduserer pasientsikkerheten og kvaliteten på helsetilbudet til samiske pasienter. En forutsetning for kvalitet og sikkerhet for pasienten, er at pasient og behandler forstår hverandre. Det gir grunnlag for informasjonsutveksling som er nødvendig for å kunne gi den beste og rette behandlingen. Sametinget mener at kvalitet og sikkerhet for samiske pasienter ofte avhenger av kunnskap om samisk språk og kultur. Det er derfor nødvendig å gi en større oppmerksomhet på kommunikasjon og språk som målekriterium for kvalitet og pasientsikkerhet. Sametinget har fått tilbakemelding på at dette vil følges opp av sentrale helsemyndigheter. Sametinget arbeider videre med dette tema også i våre årlige konsultasjoner med Helse- og omsorgsdepartementet om oppdragsdokumenter til de regionale helseforetak.

Sametinget vil være med i den videre prosessen i arbeidet med meldingen, og deriblant løftes temaet opp til behandling i Sametingets plenum

Nasjonal strategi for bioteknologi

Sametinget har gitt innspill til regjeringens arbeid med nasjonal bioteknologi. Sametinget anser arbeidet med nasjonal strategi for bioteknologi som viktig og av betydning av for det samiske folk. Sametinget viser i sitt innspill til at Sametinget, sammen med flere departementer, har deltatt i prosesser som er av betydning for arbeidet med nasjonal strategi for bioteknologi. Det vises blant annet til arbeidet med naturmangfoldloven fra 2009 og Nagoya-protokollen fra 2010 under konvensjonen om biologisk mangfold. Dette arbeidet har laget regler om tilgang til genetiske ressurser og en rimelig og likeverdig fordeling som følger av utnyttningen av slike ressurser. Sametinget forventer at dette implementeres i nasjonal strategi for bioteknologi. Sametinget viser også til urfolks rettigheter jf. ILO-konvensjon nr. 169 og FN's erklæring om urfolks rettigheter.

Sametinget påpeker videre i sitt innspill at Nasjonal strategi for bioteknologi vil være med på å ta viktige veivalg i spørsmål om hvilken forskning vi har behov for og på hvilken måte vårt samfunn skal forvalte den kunnskapen forskningen gir oss. Den samiske befolkningen vil i så henseende ha en del spesielle utfordringer. Samisk genmateriale vil på en rekke områder skille seg ut fra majoritetsbefolkningen i Norge, og vil derfor kunne være interessant i forskningssammenheng. Sametinget er kjent med at genmateriale i dag ikke registreres med etniske kjennetegn. Men i enkelte områder av Norge vil det ikke være vanskelig å fastslå at genmateriale fra dette området vil være fra den samiske befolkningen.

Sametinget har registrert at Nasjonal helse- og omsorgsplan åpner opp for endringer i regelverk og praksis når det gjelder utvikling av helseregistre og biobanker. Man ønsker seg økt tilgjengelighet til datamateriale i nasjonale registre og biobanker. Dette er et arbeid som i aller høyeste grad angår den samiske befolkning. Sametinget har fått signaler fra Bioteknologinemnda om at samiske gener er interessante i fremtidig forskning. Eierskap til genressurser og utforming av gode forskningsprosjekter, er et politisk spørsmål som engasjerer Sametinget. Nasjonal strategi for bioteknologi skal utarbeides i 2011. Videre skal bioteknologiloven revideres. I dette arbeidet ønsker Sametinget å bidra, og ber derfor om å bli innlemmet i den videre prosess.

Den samiske befolkningen har rett til å delta i prosesser som angår deres fremtid. Slik er det også i spørsmålet om utforming av etiske standarder og eierskap i bioteknologiske spørsmål

Nødmeldetjenesten

Sametinget har i 2011 konsultert Justisdepartementet om ivaretagelse av samiske brukere i nødmeldetjenesten. Det følger av Samelovens språkregler at samiske brukere innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, har krav på å bli betjent på samisk av nødmeldetjenesten. For samiske brukere, både innenfor og utenfor forvaltningsområdet, er behovet for å kunne kommunisere på sitt morsmål i krisesituasjoner like stort. Justisdepartementet har dialog med kommunene i språkforvaltningsområdet om saken. Sametinget avventer denne avklaringen, og vil så konsultere videre om saken.

Søkerbaserte tilskudd til helse-, sosial- og omsorgsprosjekter

Sametinget forvalter søkerbaserte virkemidler som gir tilskudd til helse- og sosialprosjekter som har som mål å arbeide for en bedre tilrettelagt helse-, sosial- og omsorgstjeneste for samiske brukere. I budsjettet for 2011 var det avsatt kr 2 850 000,- til helse- og sosialprosjekter. Samlet søknadssum utgjorde kr 8 290 935,-. Det ble innvilget kr 3 118 160,- til 15 prosjekter.

Ved årets tildeling har de fleste prosjektene som mål å fremme kunnskap om samisk språk og kultur i eksisterende helse- og sosialtilbud. Dette er i tråd med hovedmålet for tilskuddsordningen, og vil bidra til å sikre et likeverdig helse-, og sosialtilbud til den samiske befolkningen.

I tillegg har vi valgt å gi tilskudd til forprosjekter som har som mål å utvikle forskningsideer og projektskisser. Ved ferdigstillelse av disse prosjektene vil resultatene gi Sametinget nyttig kunnskap i sin videre utvikling av helse-, og sosialpolitikk overfor den samiske befolkningen.

8 Regionalutvikling

Sametingets hovedmål innenfor regionalutvikling er å opprettholde og utvikle levende samisk kultur, språk og samfunnsliv i de områdene der samarbeidsavtalene mellom Sametinget og fylkeskommunene gjelder. Et forpliktende samarbeid mellom Sametinget og statlige og regionale myndigheter bidrar til å styrke og synliggjøre samisk språk, kultur og samfunnsliv.

Samarbeidsavtalene med fylkeskommunene er det viktigste redskapet i å nå målet på dette arbeidsfeltet. Partene har jevnlig møter, og det rapporteres på tiltakene i avtalene. Sametinget har også en egen tilskuddspost som skal finansiere samarbeidstiltak mellom Sametinget og fylkeskommunene. I forbindelse med tospråklighetstilskuddet har Sametinget laget individuelle samarbeidsavtaler med hver kommune og fylkeskommune når det gjelder hvordan de skal fremme, styrke og utvikle de samiske språkene.

Regionalt og lokalt samarbeid

Sametinget har i 2011 lagt fram en redegjørelse om regionalt og lokalt samarbeid. Hensikten med redegjørelsen var å se på mulighetene og utfordringene i dette samarbeidet, og hvordan dette samarbeidet kan utvikles videre.

Sametinget har samarbeidsavtaler med fylkeskommunene fra Hedmark og nordover. Gjennom samarbeidsavtalene avtales det ansvaret regionale myndigheter har når det gjelder samisk språk, kultur og samfunnsutvikling. Det er kommet mange gode resultater av dette samarbeidet. Likevel mener Sametinget at samarbeidet med fylkeskommunene bør være mer målrettet og at partene bør ha større oppmerksomhet på det politiske samarbeidet. I samarbeid med de ulike fylkeskommunene ønsker derfor Sametinget en grundig gjennomgang av alle samarbeidsavtalene, med en påfølgende revidering av avtaletekstene.

Kommunene er blant de viktigste iverksetterne av Sametingets politikk på viktige samfunnsområder som opplæring, barnehage, språk, kultur, arealforvaltning og næring. Sametinget har lite formalisert samarbeid med kommunene i dag. Samtidig har vi ikke kapasitet og ressurser til å ha et utstrakt samarbeid. I redegjørelsen om regionalt og lokalt samarbeid signaliserer derfor Sametinget at vi vil søke større erfaring i samarbeid med kommunene gjennom utvalgte saker. Dette arbeidet er begynt gjennom samarbeidsavtalene om tospråklighetsmidlene.

Samarbeidsavtalen med Finnmark fylkeskommune

Sametinget og Finnmark fylkeskommune har i løpet av 2011 gjennomført et politisk møte der man gjennomgikk utførte tiltak for 2010 og hvilke tiltak man ville gjennomføre for 2011. For 2011 har Sametinget og Finnmark fylkeskommune laget en mellomrapportering der man ser på hvilke tiltak for 2011 som er gjennomført og hvilke tiltak som gjenstår å følge opp. I begynnelsen av 2012 vil alle tiltakene for 2011 gjennomgås på det politiske møtet mellom partene.

Finnmark fylkeskommune og Sametinget er enige om at samarbeidet fungerer godt ut i fra de ressursene man har tilgjengelig. Samarbeidsavtalen bidrar til å synliggjøre samisk språk, kultur og samfunnsnivå. Partene har drøftet samarbeidsavtalens form og er enige om at man vil starte arbeidet med revideringen av avtaleteksten.

9 Internasjonalt og samisk samarbeid

Sametingets målsetting for vårt internasjonale engasjement er at urfolk skal få mulighet til å bestemme over egen utvikling og til å ivareta egne interesser internasjonalt. Vi ønsker et utstrakt samarbeid mellom samene over landegrensene. Samtidig skal Sametinget være en selvstendig aktør i samspill med andre i det internasjonale arbeidet. Sametinget arbeider også for at den internasjonale rettsutviklingen for urfolk bedres.

For å nå disse målene retter Sametinget sitt internasjonale arbeid mot nasjonale og internasjonale fora og arenaer som angår FN, nordområdepolitikk, Samisk parlamentarisk råd, Barentssamarbeidet, nordisk samarbeid, arktisk samarbeid, Interreg og den nordlige dimensjon (EU).

Sametingets internasjonale engasjement

Det er ikke bare nasjonale saker som berører den samiske folkegruppen i Norge. Internasjonale politiske prosesser berører i stigende grad det samiske samfunn direkte. For at Sametinget skal kunne ivareta interessene og rettighetene til den samiske folkegruppen, er det nødvendig at Sametinget også har et visst internasjonalt engasjement. På denne bakgrunn har Sametinget styrket sitt internasjonale engasjement, blant annet gjennom en administrativ omorganisering og en politisk oppnevnt internasjonal representant. Sametingsrådet har varslet en ny internasjonal melding, og denne vil danne grunnlaget for vårt videre internasjonale arbeid.

Sametingets internasjonale representant skal ivareta og fremme Sametingets interesser og syn i internasjonale saker og prosesser som er aktuelle for Sametinget, i samsvar med Sametingets gjeldende politikk.

Sametinget forvalter prinsipielle standpunkt og interesser som fremmes og forsvares på ulike internasjonale arenaer. Det er viktig at urfolksdimensjonen i nasjonale og internasjonale fora blir ivaretatt, og at saker som har betydning for urfolk blir fremmet både nasjonalt og internasjonalt. Sametinget vektlegger dialog og bygging av kontaktnett for arbeid på den internasjonale arenaen. I 2011 har vi derfor deltatt på en rekke møter og andre arenaer hvor urfolksrettigheter eller samiske rettigheter har vært aktuelle temaer.

Møter med sentrale myndigheter

- Sametinget har to politiske konsultasjonsmøter med Utenriksdepartementet i året. Møtene omhandler Sametingets internasjonale arbeid og koordinering med departementene i den sammenheng. Saker som er tatt opp har i hovedsak vært knyttet opp mot nordområdepolitikken, herunder næringsutvikling og mineralutvinning i samiske områder, Barentssamarbeidet, Arktisk Råd, og menneskerettighetsspørsmål og urfolkssaker i FN.
- Sametinget har bidratt med innspill til stortingsmeldingen om nordområdene, som ble lagt fram i november 2011. I innspillet har Sametinget blant annet lagt vekt på at urfolksrettigheter må fremmes og respekteres og at urfolk må sikres selvbestemmelse og innflytelse på utviklingen i nordområdene. Urfolk må også tilføres økonomiske ressurser til å kunne delta som frie og uavhengige aktører i internasjonale beslutningsprosesser og i samarbeidsorgan knyttet til nordområdene. Sametinget er fornøyd med dialogen med Utenriksdepartementet og med at flere av Sametingets innspill er tatt med i meldingen.
- Sametinget har gitt innspill til ny stortingsmelding om statlig eierskap. Innspillet fokuserte på viktigheten av etiske retningslinjer og næringslivets samfunnsansvar i urfolksområder.

Nordlig dimensjon (EU)

Sametinget fremmer saker til EU, blant annet gjennom Den nordlige dimensjon. Den nordlige dimensjon er et partnerskap som består av EU, Russland, Island og Norge. Klima, kultur, helse og transport i nordområdene er arbeidsområdene. Under parlamentarikerkonferansen til partnerskapet i Tromsø i 2011 la Sametinget vekt på at urfolkene i nord må tas hensyn til og bli hørt når beslutninger som berører dem skal tas. Sametinget mener også at det må etableres en egen arbeidsgruppe for urfolk innenfor rammene av Nordlig dimensjon. Dette er tidligere foreslått av urfolksorganisasjonen Raipon.

Sametinget er derfor fornøyd med at hensynet til urfolk er integrert i slutterklæringa fra konferansen. I slutterklæringa bes regjeringene i partnerlandene i Den nordlige dimensjon om å samarbeide med urfolkene for å utarbeide en modell for å styrke deltakelsen av urfolkene i Den nordlige dimensjons politikk.

Barentssamarbeidet

Sametinget har gitt tilskudd på kr 100 000 til en urfolksmedarbeider i Barentssekretariatet, jf rammeavtalen med Utenriksdepartementet. Utenriksdepartementet og Sametinget har i 2011 videreført stillingen til urfolksmedarbeider med ett år, og vil i løpet 2012 ta stilling til videreføring også til 2013.

Sametingspresidenten deltok under Norges overtakelse av formannskapet i Barentsrådet i oktober 2011. Sametingspresidenten deltok i den norske delegasjonen og fikk noen minutter av taletiden til Norges utenriksminister. I talen fremhevet sametingspresidenten at urfolksrepresentasjon innenfor Barentssamarbeidet må utvikles videre. Han berømmet Barentsrådet for å ha inntatt urfolksperspektiver i Joint Comminque nr 25. Videre understreket han at statene må implementere anbefalinger fra FN, som fremkommer blant annet gjennom FNs spesialrapportør Anayas rapport om samene i Finland, Norge og Sverige, FNs spesialrapportør Anaya's årlige rapport som omhandler industriell virksomhet innenfor eller i nærheten av urfolksområder og av FNs spesialrepresentant Ruggie sine veiledende prinsipper om industriell virksomhet og menneskerettigheter. Sametinget understreket at å høre på denne type anbefalinger vil kunne føre til gode løsninger for stat, urfolk og industriell virksomhet i Barentsområdet.

Arktisk råd

Sametinget har deltatt på Arktisk råds ministermøte på Grønland. På møtet framhevet Sametinget betydningen av samarbeidet i Arktisk råd for urfolkene i nord, og pekte på at det kunnskapsgrunnlaget Arktisk råd skaffer til veie er viktig for Sametingets beslutninger. Den første juridisk bindende avtalen i regi av Arktisk råd, om søk og redning i Arktis, ble vedtatt under ministermøtet. Det var enighet om å arbeide videre med nye bindende avtaler i tida framover. Videre ble det bestemt at et fast sekretariat for rådet skal etableres i Tromsø. For Sametinget er det viktig at det er kompetanse om urfolks rettigheter og interesser i sekretariatet. Dette var en av forutsetningene for at sametingene i Sverige, Norge og Finland støttet etableringen av sekretariatet i Tromsø.

Deltakelse på det faste bilaterale dialogmøtet mellom Norge og Canada

Sametinget deltok i Norges delegasjon på det faste bilaterale dialogmøtet mellom Norge og Canada om nordområdene. Temaene for møtet var økosystembasert havforvaltning samt olje og gass i Arktis.

Sametinget er fornøyd med å ha deltatt. Vi fikk i et relevant, internasjonalt fora anledning til å fortelle om Sametingets arbeid og syn når det gjelder viktige spørsmål og utfordringer for samene spesielt, og for det arktiske området generelt. Denne typen deltakelse er derfor med på å synliggjøre Sametingets arbeid internasjonalt, samt også å forbedre kontakten med andre urfolk i Arktis.

Delegasjonsbesøk til Grønland

Sametingspresidenten deltok på statssekretær Erik Lahnsteins delegasjonsbesøk til Grønland i oktober. Hensikten med Sametingets deltakelse var å skape tettere samarbeid om næringsutvikling i urfolksområder. Presidenten holdt et innlegg på seminaret Grønland – Norge Partnere i nord, om urfolkernes interesser og hvordan disse ivaretas. Presidenten la stor vekt på viktigheten av å forvalte naturressursene på en bærekraftig måte og foreslo at det måtte lages retningslinjer for hvordan naturressurser skal brukes i arktiske områder. Presidenten hadde også et møte med formannskapet i landstinget på Grønland og deltok på møter med nærings- og råstoffministeren, finansministeren og utdannings- og forskningsministeren.

Besøk av andre urfolk

Sametinget har hatt besøk av representanter for mayafolket fra Guatemala på Sametinget. Temaet for møtet var solidaritet og Sametingets internasjonale urfolksarbeid. Sametinget, som parlament for urfolk, er et viktig forbilde for mayafolket. Guatemalas ambassadør i Norge deltok også på dette møtet.

Sametinget har også hatt besøk av representanter for mapuchene fra Chile. Tema for møtet var solidaritet og Sametingets internasjonale urfolksarbeid.

Sametingspresidenten i Chile

Sametingspresidenten var i november i Chile for å snakke om ILO-konvensjonen nr. 169 og urfolks rett til å konsultere. Presidenten informerte om de samiske erfaringene med interkulturell sameksistens i Norge og Norden, samt om Sametingets erfaringer med konsultasjonsavtalen. I sitt innlegg la presidenten vekt på at konsultasjonsretten er et viktig redskap for at statene i sin politikktutforming skal respekterer urfolks særskilte posisjon og interesser som folk. Konsultasjonsordningen er med på å styrke menneskerettighetene for urfolk. Under oppholdet besøkte presidenten et mapuchesamfunn i Araucanía.

Samisk parlamentarisk råd

Samisk parlamentarisk råd (SPR) er et parlamentarisk samarbeidsorgan mellom sametingene i Finland, Norge og Sverige. Samene i Russland er permanente deltakere i rådet. SPR skal ivareta samenes interesser på tvers av landegrensene og er den samiske stemmen internasjonalt. Sametinget tildeles kr 500 000 til SPR over statsbudsjettet. Tildelingen går til det sameting som har sekretariatet for rådet. Delegasjonens utgifter til deltakelse i møter og representasjon dekkes av de ulike sametingene.

Samisk parlamentarisk råd har vedtatt en ny handlingsplan som varer til årsskiftet 2013. SPR har som mål å styrke samarbeidet og rammebetingelsene i rådet. SPR vil også arbeide for å styrke bruken av samisk språk og samisk opplæring i grunnskolen. Et av tiltakene som skal iverksettes, er å utforme forslag til felles læreplaner for samisk og duodji i alle de nordiske landene. SPR skal fortsatt jobbe for opprettelsen av et eget samisk universitet. Arbeidet med å få alle de nordiske landene til å vedta nordisk samekonvensjon vil også fortsette.

Sametinget i Norge overtok i november 2011 lederskapet for Samisk parlamentarisk råd for en periode på 16 måneder.

Sameparlamentarikerkonferansen i Kirkenes

Sametinget i Norge var vertskap for den tredje sameparlamentarikerkonferansen, som fant sted i Kirkenes i år. Sametingene fra Finland, Norge og Sverige deltok, samt at Sami/ Kola Suobbar (russiske samene) var inviterte og deltok under konferansen. Hele 72 parlamentarikere deltok på konferansen.

Sameparlamentarikerkonferansen førte til en slutterklæring med bred enighet om hele 24 artikler. Erklæringen følger opp mange av temaene fra de to foregående erklæringene. I erklæringen er det også et eget avsnitt om samene i Russland. Parlamentarikerne er bekymret for den russiske stats urfolkspolitikk og behandling av russiske samer. De ber om at Norge, Sverige og Finland sammen fremmer russiske samers situasjon gjennom sin urfolkspolitikk.

Temaet for konferansen var tradisjonell kunnskap. I slutterklæringen understrekes det at statene er forpliktet til å respektere og sikre det samiske folkets rett til å forvalte sin tradisjonelle kunnskap og sine tradisjonelle kulturuttrykk.

FN

Prosessen mot FNs verdenskonferanse om urfolk i 2014

Sametinget deltok på FNs Permanente forum for urfolkssaker i 2011. På Permanent forum inviterte Sametinget urfolkene til en forberedende urfolkskonferanse i 2013 i Alta, i forkant av FNs Verdens urfolkskonferanse i 2014.

Bakgrunnen for presidentens invitasjon var at det fra FNs side ikke er lagt opp til noen formelle forberedelser til verdenskonferansen. Samtidig er urfolk representert gjennom sine respektive stater på denne konferansen. Det vil derfor være vanskelig for urfolk å komme til ordet på

verdenskonferansen. Den forberedende konferansen skal gi urfolkene en anledning til å få diskutert saker og samordne innspill før verdenskonferansen. Det er spesielt viktig at målsettingene etter urfolkserklæringen søkes oppnå, og at urfolkernes målsettinger og ambisjoner reflekteres i sluttokumentene fra Verdens urfolkskonferanse 2014.

I Permanent forums rapport for 2011 ønskes Sametingets invitasjon til en forberedende konferanse i Alta 2013 velkommen. Senere har også FNs ekspertmekanisme for urfolks rettigheter (EMRIP) og FNs menneskerettighetsråd (HRC) gjort det samme.

Forberedelsene til Verdens urfolkskonferanse 2014 er derfor startet. Det er foreslått at urfolkene gjennomfører regionale prosesser, med etterfølgende felles prosess der urfolkene fra regionene deltar. Videre ble det foreslått at det nedsettes en koordineringskomité for 2013 og 2014, som bør representere alle 7 urfolksregioner, og som vil ha hovedansvaret med å utforme felles strategier og standpunkter.

Under EMRIP-sesjonen i 2011 arrangerte Sametinget middag, hvor man diskuterte urfolks forberedelse i forkant av Verdenskonferansen i 2014. Det deltok urfolk fra de 7 urfolksregionene. Som resultatet ble man enige om å utforme et konseptdokument, hvor blant annet forslag til strategier for forberedelse til urfolk ble nedfelt. Dette forslaget ble tatt opp dagen etter, og fikk der samtykke til å gjennomføre den foreslåtte prosessen som konseptdokumentet omhandler. En av strategiene er at Sametinget gjennomfører den forberedende urfolkskonferanse i Alta 2013.

Sametinget har i lag med IWGIA (International Working Group for Indigenous Affairs) og Grønlands selvstyre invitert til møte om verdenskonferansen i januar 2012, der møtedeltakere fra alle 7 urfolksregioner inviteres til å delta. Møtet vil være i København.

Styret i Samisk parlamentarisk råd har utnevnt en representant til å representere sametingene i Finland, Norge og Sverige i urfolkernes globale forberedelsesprosesser, som finner sted i forkant av FNs verdenskonferanse om urfolk i 2014.

FNs Urfolkserklæring

FNs erklæring om urfolks rettigheter ble vedtatt i 2007. Flere av urfolkserklæringens artikler er allerede gjeldende rett gjennom andre bindende juridiske instrumenter, som for eksempel som ILO konvensjon nr. 169, FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter og FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, eller gjennom nasjonal lovgivning som Grunnloven og menneskerettighetsloven. I tillegg gjenspeiler urfolkserklæringen internasjonal sedvane, som det foreligger bred enighet om på verdensbasis og som derfor må anses som rettslig bindende normer for verdenssamfunnet i sin helhet. Statene har påtatt seg å fremme full gjennomføring av bestemmelsene i erklæringen.

Sametinget har et eget ansvar for å få urfolkserklæringen synliggjort og benyttet som juridisk retningsgivende og anerkjent verktøy. Sametinget vurderer det slik at innholdet av FNs urfolkserklæring gjenspeiler og presenterer den rettslige utviklingen som foreligger innen urfolksretten. Sametinget mener at det er behov for en synliggjort og handlingsrettet implementering av FNs urfolkserklæring. Denne nasjonale gjennomføringen av erklæringens bestemmelser må følges opp i nasjonal lovgivning og administrativ praksis. Sametinget ser behov for å kunne rapportere på i hvilken grad man faktisk anstrenger seg for en gjennomføring av urfolkserklæringens artikler på nasjonalt nivå.

Urfolkserklæringens særskilte oppfølgingsmekanismer er tillagt FNs Permanente Forum for urfolk, FNs spesialrapportør for urfolk og FNs Ekspertmekanisme for urfolks rettigheter, samt øvrige FN-organer som involveres i urfolksrelaterte spørsmål.

FNs spesialrapportør James Anayas rapport om samene i Finland, Norge og Sverige

Tidlig i 2011 la FNs spesialrapportør James Anaya fram rapporten om samene i Finland, Norge og Sverige. En av hans anbefalinger er at Finland og Sverige ratifiserer ILO-konvensjon nr. 169. Han er tilfreds med at forhandlingene om nordisk samekonvensjon gjenopptas i 2011, og han anbefaler at de nordiske statene fortsetter og øker sine anstrengelser for å implementere samefolkets rett til selvbestemmelse.

Anaya påpeker i rapporten at opplæringen samiske barn får i de nordiske landene er altfor dårlig. Han anbefaler de nordiske statene og sameparlamentene om å samarbeide for å forsterke tiltakene for å revitalisere samisk språk og styrke programmer for opplæring i samisk språk og kultur.

Norge blir anbefalt å ta hensyn til konklusjonene til Kystfiskeutvalget og å treffe effektive tiltak til å sikre rettigheter til fiske for den samiske kystbefolkningen. Spesialrapportøren understreker videre at lovgivningsmessige og administrative mekanismer som åpner for utvinning av naturressurser fra samiske territorier bør være i samsvar med relevante internasjonale standarder.

Videre uttrykte spesialrapportøren at de nordiske landene bør, i samråd med sameparlamentene, styrke tiltak for å ta opp de negative virkningene av klimaendringer for samefolket, og at de nordiske statene bør søke å holde bestanden av rovdyr i beiteområdene for reinsdyr på et nivå som samiske reingjetersamfunnene kan tåle, og de bør yte full erstatning til reinsdyrholderne for tap de påføres av rovdyr.

FNs spesialrapportør James Anayas rapport om samene i Finland, Norge og Sverige ble lagt fram under FNs menneskerettighetsråds 18. sesjon. Gjennom år 2011 har rapporten vært aktuell å referere til som sentralt instrument i andre sammenhenger, som for eksempel som egen artikkel i Kirkeneserklæringa fra Sameparlamentarikerkonferansen.

Ekspertmekanismen for urfolksrettigheter

Ekspertmekanismen for urfolksrettigheter (EMRIP) holder årlige sesjoner der Sametinget deltar. Hovedtemaer i 2011 var EMRIPs studie om urfolks rett til å delta i beslutningsprosesser og FNs urfolkserklæring.

EMRIPs endelige rapport ble vedtatt på sesjonen. I denne framkommer EMRIPs forslag til Menneskerettighetsrådet 18. sesjon. Følgende tre forslag har direkte betydning for Sametingets internasjonale arbeid framover:

- Foreslåtte tema for studie til neste år var å fortsette å se på ufolks rett til å delta i beslutningsprosesser, men da i relasjon til industriell virksomhet som baserer seg på ressursutnyttelse/utvikling.
- Videre foreslo EMRIP at Menneskerettighetsrådet oppfordrer Generalforsamlingen snarlig til en styrking av urfolks rett til deltakelse i FN, hvor blant annet urfolksparlamenter (som Sametinget) får minimum samme status som NGO-er innenfor FN systemet.
- EMRIP oppfordrer Menneskerettighetsrådet til å anerkjenne det norske Sametingets forslag om å holde en forberedende konferanse i 2013 i Alta og ber om at Generalforsamlingen og statene sikrer at konklusjonene av slik forberedende konferanse integreres i resultatet av FNs Verdenskonferanse 2014.

Sametinget holdt innlegg der vi uttrykte støtte til EMRIPs endelige rapport. I innlegget oppfordret Sametinget Norge om å trekke tilbake sin stemmereservasjon avgitt ved vedtakelsen av urfolkserklæringen.

Menneskerettighetsrådets 18. sesjon

Menneskerettighetsrådets 18. sesjon fant sted i høst og Sametinget var til stede ved behandlingen av urfolkssakene tilknyttet FNs Ekspertmekanisme for urfolksrettigheter (EMRIP) og FNs spesialrapportør James Anaya's rapporter. Den norske delegasjonen, der Sametinget deltok, fremla to felles innlegg under delegasjonen, hvor det ene innlegget i hovedsak gjaldt spesialrapportørens arbeid i 2011 og det andre hvordan urfolks språk og kultur er viktig for beskyttelsen av urfolks identitet og velferd.

FNs spesialrapportør James Anaya fremla sin årlige rapport som omhandlet industrielle virksomheters aktiviteter innenfor eller i umiddelbar nærhet til urfolksområder. Spesialrapportøren vil fortsette sitt arbeid på dette området, hvor han i løpet av 2013 vil ha utviklet retningslinjer eller prinsipper om dette emnet. Videre la spesialrapportøren fram sin rapport om samene i Finland, Norge og Sverige. Dessverre ble sidearrangementet som Samerådet hadde planlagt avlyst grunnet forskyvning i Menneskerettighetsrådets tidsplan. Vi har i etterkant blitt informert om at dette vil gjennomføres ved en senere anledning.

Menneskerettighetsrådets oppfordret FN-sekretariatet om å forberede et dokument om måter å inkludere urfolks representanter å delta innenfor FN systemet i saker som angår dem. Dette arbeidet ventes å ha direkte betydning og interesse for Sametinget, da det vil angå en fremtidig adgang til å delta i FN-organene med selvstendig konsultativ status. Denne utviklingen er etter Sametingets syn fullt ut i samsvar med bestemmelsene i FNs erklæring om urfolks rettigheter, hvor det blant annet slås fast at nødvendige tiltak skal iverksettes for å sikre urfolks deltakelse i internasjonale prosesser som angår dem.

Om foreberedende prosess til Verdenskonferansen 2014, er ikke den planlagte foreberedende konferansen i 2013 Alta eksplisitt nevnt i Menneskerettighetsrådets 18. sesjons resolusjonstekst, men de ønsker velkommen urfolkets deltakelse under Verdenskonferansen 2014 samt dets foreberedende prosess.

Sametingets administrasjon

Sametingets administrasjon har i hovedsak tre ulike roller overfor de folkevalgte og publikum:

- Parlamentsforvaltning for Sametinget
- Politisk sekretariat for sametingsrådet
- Forbereder forvaltningssaker for Sametingets ulike politiske beslutningsorgan

I Sametinget er både parlamentet, den politiske ledelsen og forvaltningen samlet i én organisasjon. I 2011 er det gjennomført en omfattende omorganisering av Sametingets administrasjon.

Administrasjonen er nå delt opp i 7 fagavdelinger og 2 staber:

- Avdeling for språk (GIE)
- Avdeling for oppvekst og opplæring (BOA)
- Avdeling for næring, kultur og helse (EKD)
- Avdeling for rettigheter og internasjonale spørsmål (VUOR)
- Avdeling for kulturminner, areal og miljø (KAB)
- Avdeling for administrasjon (HÁL)
- Avdeling for kommunikasjon (GUL)
- Direktørens stab (DIR)
- Plenumsstaben (DIS)

Avdelingene utfører saksbehandling og yter tjenester til både politiske myndigheter og til publikum. Hver avdeling har et spesielt ansvar som fagpolitisk sekretariat for sametingsrådet. Plenumsstaben har ansvaret for komité- og plenumsmøtene og tilrettelegging for representantene.

Plenumsstaben er en del av administrasjonen i Sametinget, men hører politisk under plenumslederen, ikke sametingsrådet. Plenumsstaben har det administrative ansvaret for den parlamentariske virksomheten i Sametinget, herunder planlegging og avvikling av møtene i komiteene og plenum. Plenumsstaben består av tre ansatte og må derfor i forbindelse med komitémøtene og plenumsmøtene få bistand fra avdelingene til sekretærtjenester på nevnte møter, oversettertjenester med mer.

Sametinget har kontorsteder i Snåsa, Drag, Evenes, Manndalen, Kautokeino, Karasjok og Varangerbotn.

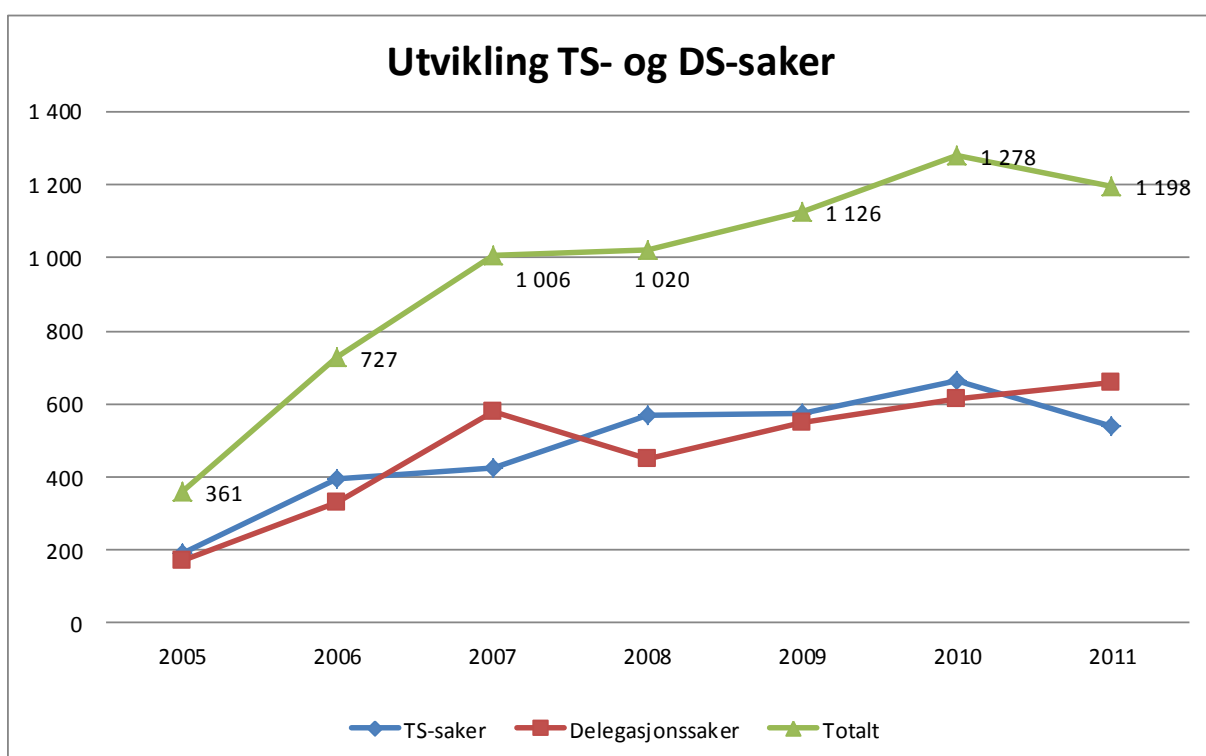
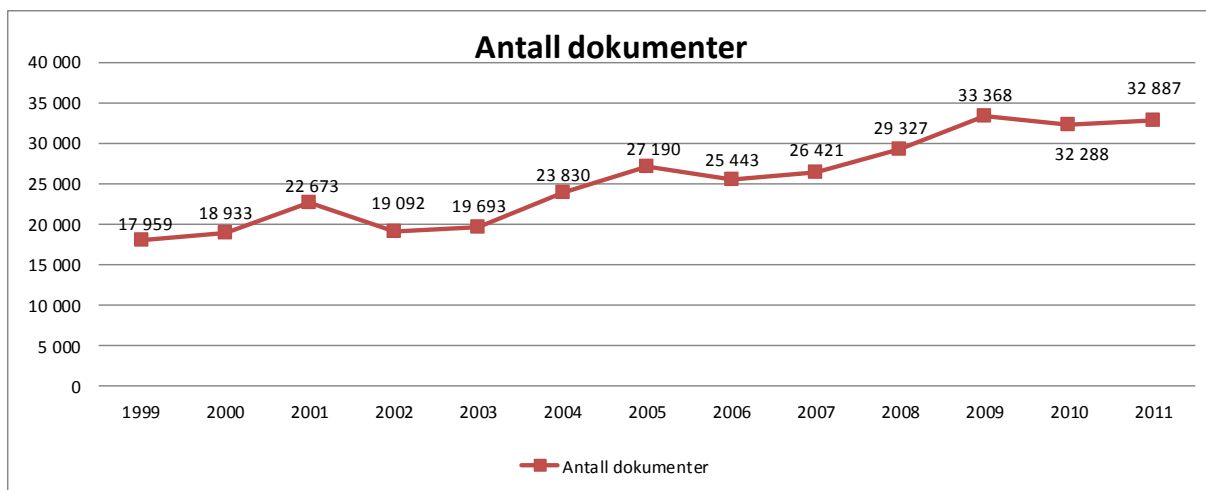
Strategiene i budsjettet for 2011 gir et bilde av aktiviteten på de ulike politikk- og forvaltningsområdene. Arbeidet med politikktutvikling og oppfølging av politiske saker, økte forvaltningsoppgaver og forventningene i samfunnet krever kapasitet og høy faglig kompetanse på en rekke områder. I revidert budsjett for 2011 var det avsatt kr 90 560 000 til driftsutgifter på administrativt nivå. Per 31.12.2011 var det 137 årsverk i Sametingets administrasjon. Tabellen nedenfor viser utviklingen i antall ansatte fordelt mellom kvinner og menn.

	31.12.2009		31.12.2010		31.12.2011	
	Ledere	Årsverk totalt	Ledere	Årsverk totalt	Ledere	Årsverk totalt
Kvinner	6	83	5	79	5	87
Menn	6	43	7	50	4	50
Totalt	12	126	12	129	9	137
Prosent kvinner	50	65,9	41,7	61,2	55,5	63,5
Prosent menn	50	34,1	58,3	38,8	44,5	36,5

Partene i Sametinget, arbeidsgiver og tjenestemannsorganisasjonene, har i fellesskap etablert Sametingets personal- og lønnspolitikk, som blant annet berører samhandling mellom partene. Gjennom de lokale lønnsforhandlingene har partene avdekket og utjevnet lønnsforskjeller mellom kvinner og menn innenfor de ulike stillingsgruppene.

Sametinget er en IA-bedrift og følger de bestemmelser som er fastsatt i avtalen om inkluderende arbeidsliv. Ansatte med behov for tilrettelegging av arbeidsplass og arbeidsoppgaver får tilbud om dette. I de lokaler Sametinget bruker skal utformingen ta hensyn til personer med nedsatt funksjonsevne. Det er et personalpolitisk mål å oppnå balansert alders- og kjønns sammensetting, samt å rekruttere personer med minoritets- og urfolksbakgrunn. Dette blir det tatt hensyn til ved all annonsering og rekruttering av personell.

Saksmengden i Sametinget har økt fra år til år. I tillegg til den reelle økning av antall dokumenter har omfanget og kompleksiteten i mange av de sakene Sametinget behandler økt vesentlig de siste årene. Figurene under gir et inntrykk av dette ved å vise utviklingen av antall dokumenter som årlig behandles over Sametingets journalsystem og antall saker behandlet i tilskuddsforvaltningen.

Utfordringer

Sametinget ble opprettet for sikre en likeverdig behandling av samene. Samisk språk og kultur anses som opprinnelige i Norge og har derfor samme krav på vern og utvikling som norsk språk og kultur. I de over 20 årene Sametinget har eksistert, har vi oppnådd mye. Rettsutviklingen er i positiv utvikling på mange områder. Samisk språk og kultur har fått økt status. Samiske barn har fått rett til å få undervisning i og på samisk.

Likevel har vi mange utfordringer. Rettighetene er blitt bedre, men når Sametingets handlingsrom til å følge opp disse rettighetene i praktisk politikk nesten ikke er til stede, videreføres forskjellsbehandlingen av den samiske befolkningen i Norge.

Sametinget må ha frihet til å legge premisser, utforme og forvalte samepolitikken i Norge. Samhandlingsprosedyrer mellom Stortinget, regjeringen og Sametinget skal sikre at Sametinget kan ivareta denne rollen.

Konsultasjonsavtalen mellom Sametinget og Regjeringen er med på å bidra til at samhandlingen mellom partene er god. Det er imidlertid viktig at konsultasjonsavtalen overholdes av begge parter, og at partene har en felles forståelse av hvordan konsultasjonsavtalen skal utføres i praksis.

En særlig budsjettmessig frihet for Sametinget er nødvendig for å sikre Sametingets autoritet og initiativrett i samepolitikken. For å sikre dette er det viktig å få på plass budsjettprosedyrer og årlige budsjetttrammer som samsvarer med Sametingets rolle i samepolitikken.

Vi opplever at Sametingets andel av de nasjonale satsingene ikke står i forhold til de øvrige økningene på Statsbudsjettet og økninger knyttet til nasjonale reformer. Dette har spesielt gått ut over samisk kultur, med museumsreformen og Kulturløftet som eksempler. Samisk kulturutøvelse er med på å skape tilhørighet, trivsel, identitet og livskvalitet. I tillegg gir det viktige arbeidsplasser i små samfunn. Kultur er derfor høyt prioritert av Sametinget.

Sametinget ser med bekymring på at det fortsatt er nedgang i antallet elever med samisk som andrespråk. Elever som har samisk som andrespråk lærer ikke språket godt nok til å bli funksjonelt tospråklige, og det er mange utfordringer knyttet til samiskopplæringen, noe som fører til at mange elever opplever det som en merbelastning i skolehverdagen. Sametinget ønsker å snu denne utviklingen blant annet ved å se på nye opplæringsmodeller for faget samisk som andrespråk.

Folketallet i samiske områder er fortsatt synkende. Spesielt unge kvinner flytter. Det er derfor viktig å føre en politikk som gjør at samiske områder også er attraktivt for kvinner. En grunn til at folk ønsker å bo i de samiske bosettingsområdene, er tilknytningen til slekt og samisk språk og kultur. Folk må imidlertid også ha noe å leve av.

En større satsning på samiske næringer gir bosetting i distriktene. Andelen av sysselsatte i primærnæringene har gått ned, samtidig er det mindre nyetableringer i virkeområdet for tilskudd til næringsutvikling. I Sametingets næringspolitikk har vi en større vektlegging av lokalsamfunnsutvikling, nyskaping, kompetansehevende tiltak og entreprenørskap. Det må stimuleres til etableringer i samiske områder. Samtidig må primærnæringene må sikres gode rammevilkår.

En lovfesting av samenes land- og ressursrettigheter og retten til næringsutøvelse vil bety mye for bosettingen i samiske områder, samisk kultur og kulturutvikling. Sametinget har derfor store forventninger til det videre arbeidet med oppfølgingen av Samerettsutvalget II og en videre oppfølging av Kystfiskeutvalget.

Det samiske samfunnet er i endring. Flere og flere samer velger å bosette seg i byer og tettsteder. Sametinget må derfor også arbeide for å trygge og utvikle gode bo- og levevilkår for samene i byene. Dette krever en aktiv og tilpasset politikk, og det krevet en god dialog med lokale myndigheter.

Behandlingen av saken ble avsluttet 23.02.12 kl. 11.00

Originalspråk: Norsk

Ášši/Sak PFK	002/12
Ášši/Sak SP	006/12

Samarbeidsavtale mellom Sametinget og Statskog SF

Arkivsaknr.
10/6189

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	17.01.12	SR 011/12
Plan- og finanskomiteen	20. – 21.02.12	PFK 002/12
Sametingets plenum	22. – 24.02.12	SP 006/12

Saken påbegynt 23.02.12 kl. 11.00

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	17.01.12	Sámediggeráddi/Sametingsrådet	Ášši/Sak 011/12 Ovttasbargoeištadus gaskal Sámedikki ja Statskog SF / Samarbeidsavtale mellom Sametinget og Statskog SF
2	20.01.12	Sámediggepresideanta Egil Olli ja Statskog SF stivrajodiheadđji Marit Arnstad / Sametingspresiden Egil Olli og styreleder i Statskog SF Marit Arnstad	Ovttasbargoeištadus gaskal Sámedikki ja Statskog SF/Samarbeidsavtale mellom Sametinget og Statskog SF
3		Sámediggi/Sametinget/Statskog SF	Komeantaoassi Ovttasbargoeištadussii gaskal Sámedikki ja Statskog SF/ Kommentardel til Samarbeidsavtale mellom Sametinget og Statskog SF
4		Sámediggi / Sametinget	Ášši 21/10 Sámedikki minerálaplánaveahkki minerálaressurssaid iskkadeapmái ja doaimmaheapmái/Sak 21/10 Sametinget mineralveileder for undersøkelser og drift på mineralressurser
5	17.06.2010	Sámedikkis Statskog SF:ii/ Sametinget til Statskog SF	Sámedikki minerálaplánaveahkki minerálaressurssaid iskkadeapmái ja doaimmaheapmái / Sametingets mineralveileder for undersøkelser og drift på mineralressurser

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Sametinget godkjenner samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Statskog SF inngått av sametingspresident Egil Olli og styreleder i Statskog SF Marit Arnstad 20. januar 2012.

Plan- og finans komiteens innstilling

Innledning

Sametingsrådet og Statsskog SF har forhandlet fram en samarbeidsavtale knyttet til arealdisponeringssaker. Denne avtalen legges nå fram for Sametinget til godkjenning.

Forslag

Forslag 1

Forslag fra Norske samers riksforbund (NSR):

Tilleggsforslag i forhold til rådets forslag:

Sametinget har over tid stilt seg kritisk til mange av Statsskogs grunndisponeringer, spesielt de som innebærer irreversible inngrep i områder der samiske rettigheter fortsatt ikke er avklart. I forbindelse med inngåelse av samarbeidsavtale mellom Sametinget og Statsskog SF understreker Sametinget følgende:

- Sametinget beklager at manglende framdrift i oppfølgingen av Samerettsutvalget II gir et behov for å komme fram til midlertidige løsninger som ikke innebærer anerkjennelse av samiske rettigheter. Framdriften i avklaringen av rettigheter og forvaltning i det samiske området fra Troms og sørover må ha høy prioritet både fra Sametingets og Regjeringens side. Denne samarbeidsavtalen demonstrerer behovet for å gjennomføre kartlegging av samiske rettigheter i området.
- Sametinget stiller seg kritisk til arronderingssalg av eiendommer Statsskog i dag disponerer, men der rettighetsforholdene ikke er endelig avklart.
- Det må understrekes at Sametinget ikke har fullmakter til å konsultere om og evt. gi medhold til arealdisponeringer, i forhold til eventuelle rettighetshavere i de aktuelle områdene. Det understrekes i den sammenheng også at deler av den grunnen Statsskog disponerer omfatter arealer knyttet til grenseoverskridende reindrift.
- Når det gjelder vurderingen av konsekvenser for endret bruk av arealer så skal Sametingets retningslinjer for vurderingen av samiske hensyn ved endret bruk av meahcci/utmark i Finnmark legges til grunn, fordi samiske rettigheter ikke skal ha noe svakere rettsvern i områdene sør for Finnmark enn i Finnmark.
- Avtalen kan på ingen måte legge noen begrensninger for Sametingets mulighet til å fremme innsigelser i plansaker ihht. Plan- og bygningsloven. Avtalen gjør ikke rede for saksgang i tilfelle Sametinget ikke gir medhold til arealdisponeringer. Det vil være i både Sametingets og Statsskogs interesse at man også i de tilfeller har en felles forståelse av hvordan sakene videre skal håndteres.
- Hverken avtalen eller saken som en helhet sier noe om hvordan konsultasjonene skal forankres internt i Sametinget. Dette må finne sin avklaring før avtalen trer i kraft.

Komiteens tilrådning

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Forslag fra flyttsamelista Per A. Bæhr

Saken utsettes til neste plenumsmøte.
Forslaget ble trukket tilbake.

Forslag fra NSR Aili Keskitalo:

Voteringen i saken utsettes til fredag 24.02.12
Frist for å fremme merknader/forslag utsettes til fredag 24.02.12

Vedtak:

Voteringen i saken utsettes til fredag 24.02.12
Frist for å fremme merknader/forslag utsettes til fredag 24.02.12 kl.08.30

Forslag 2 fra representant Geir Tommy Pedersen, NSR/SáB, APs sametingsgruppe, Árjá, Samer bosatt i Sør-Norge, Áarjel-Saemiej Gielh:

Nytt tilleggsforslag:

Sametinget har ikke anerkjent Statsskog SF rett til å disponere grunn sør for Finnmark, men Sametinget er kjent med at Stortinget i flertallsmerknaden fra Stortinget i Innst. 153 S (2010-2011) Om kapitalforhøyelse og statlig lån til Statsskog SF gir mulighet for regjeringen til å vurdere arronderingssalg av spredte teiger i Nordland og Troms. Sametinget har over tid stilt seg kritisk til mange av Statsskogs grunndisponeringer, spesielt de som innebærer irreversible inngrep i områder der samiske rettigheter fortsatt ikke er avklart. I forbindelse med inngåelse av samarbeidsavtale mellom Sametinget og Statsskog SF av 20 januar 2012, understreker Sametinget følgende:

Sametinget vil påpeke at framdriften i avklaringen av rettigheter og forvaltning i det samiske området sør for Finnmark må ha høy prioritet, både fra Sametingets og Regjeringens side. Sametinget beklager manglende framdrift i oppfølgingen av Samerettsutvalget II. Dette gir et behov for å komme fram til midlertidige løsninger i forhold til grunndisponeringer, samt i forhold til bruk og utnytting av de fornybare ressursene for områdene.

Sametinget vil presisere at en eventuell tilslutning til Statsskog SF sine grunndisposisjoner ikke kan oppfattes som en avklaring av samiske rettigheter. Det vises også i denne sammenheng til LMDs presiseringer (LMDs nettsider 03.06.2011) at: "Ved salg i områder som er omfattet av Samerettsutvalget 2 skal det gjøres klart for kjøper at eventuelle eksisterende rettigheter til skogteigen ikke blir berørt av salget, og at Statsskog ikke kan ta ansvar for eventuelle ulemper dette vil medføre for kjøper i framtiden." Det må understrekes at Sametinget ikke har fullmakt til å gjøre avtaler som begrenser eller tilsidesetter eventuelle rettighetshavere for de aktuelle områdene. Det understrekes også at deler av den grunnen Statsskog disponerer omfatter arealer knyttet til grenseoverskridende reindrift.

Når det gjelder vurderingen av konsekvenser for endret bruk av arealer så skal samiske rettigheter i områdene sør for Finnmark ikke ha noe svakere rettsvern enn områdene i Finnmark.

Avtalen kan på ingen måte legge noen begrensninger for Sametingets mulighet til å fremme innsigelser i plansaker ihht. Plan- og bygningsloven.

Det bør klargjøres hvordan resultatene av eventuelle konsultasjoner skal rapporteres til Sametinget. Avtalen gjør ikke rede for saksgang i tilfelle Sametinget ikke gir medhold til arealdisponeringer. Det vil være i både Sametingets og Statsskogs interesse at man også i de tilfeller har en felles forståelse av hvordan sakene videre skal håndteres.

III Votering

Av 39 representanter var 37 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 1 ble trukket
- Forslag 2 - Nytt tilleggsforslag ble vedtatt med 34 stemmer mot 3 stemmer.
- Plan- og finanskomiteens tilrådning ble vedtatt med 34 stemmer mot 3 stemmer.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Aili Keskitalo, saksordfører	
2	Willy Ørnebakk	Aili Keskitalo
		Geir Tommy Pedersen
	Willy Ørnebakk	
3	Geir Tommy Pedersen	Ronny Wilhelmsen
		Ann-Mari Thomassen
		Willy Ørnebakk
	Geir Tommy Pedersen	
4	Randi A. Skum	Geir Tommy Pedersen
	Randi A. Skum	
5	Per Andersen Bæhr	Geir Tommy Pedersen
	Per Andersen Bæhr	
6	Ragnhild Melleby Aslaksen	Geir Tommy Pedersen
		Jørn Are Gaski
		Anders Somby jr.
	Ragnhild Melleby Aslaksen	
7	Jarle Jonassen	Aili Keskitalo
		Geir Tommy Pedersen
		Willy Ørnebakk
	Jarle Jonassen	
8	Egil Olli	
9	Willy Ørnebakk	
10	Arthur Johan Tørfoss	
11	Toril Bakken Kåven	
12	Geir Tommy Pedersen	
13	Toril Bakken Kåven	
14	Per Andersen Bæhr	
	Willy Ørnebakk, forretningsorden	
	Willy Ørnebakk, forretningsorden	
	Aili Keskitalo, forretningsorden	
	Per Andersen Bæhr, forretningsorden	
	Aili Keskitalo, saksordfører	
	Jarle Jonassen, forretningsorden	
	Willy Ørnebakk,	

	forretningsorden	
	Geir Tommy Pedersen, forretningsorden	
15	Aili Keskitalo, saksordfører	
16	Willy Ørnebakk	
17	Per Andersen Bæhr	
18	Alf Isaksen	

VI Sametingets vedtak

Sametinget godkjenner samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Statskog SF inngått av sametingspresident Egil Olli og styreleder i Statskog SF Marit Arnstad 20. januar 2012.

Sametinget har ikke anerkjent Statsskog SF rett til å disponere grunn sør for Finnmark, men Sametinget er kjent med at Stortinget i flertallsmerknaden fra Stortinget i Innst. 153 S (2010-2011) Om kapitalforhøyelse og statlig lån til Statskog SF gir mulighet for regjeringen til å vurdere arronderingssalg av spredte teiger i Nordland og Troms. Sametinget har over tid stilt seg kritisk til mange av Statsskogs grunnDisponeringer, spesielt de som innebærer irreversible inngrep i områder der samiske rettigheter fortsatt ikke er avklart. I forbindelse med inngåelse av samarbeidsavtale mellom Sametinget og Statsskog SF av 20 januar 2012, understreker Sametinget følgende:

Sametinget vil påpeke at framdriften i avklaringen av rettigheter og forvaltning i det samiske området sør for Finnmark må ha høy prioritet, både fra Sametingets og Regjeringens side. Sametinget beklager manglende framdrift i oppfølgingen av Samerettsutvalget II. Dette gir et behov for å komme fram til midlertidige løsninger i forhold til grunnDisponeringer, samt i forhold til bruk og utnytting av de fornybare ressursene for områdene.

Sametinget vil presisere at en eventuell tilslutning til Statskog SF sine grunnDisponisjoner ikke kan oppfattes som en avklaring av samiske rettigheter. Det vises også i denne sammenheng til LMDs presiseringer (LMDs nettsider 03.06.2011) at : “Ved salg i områder som er omfattet av Samerettsutvalget 2 skal det gjøres klart for kjøper at eventuelle eksisterende rettigheter til skogteigen ikke blir berørt av salget, og at Statskog ikke kan ta ansvar for eventuelle ulemper dette vil medføre for kjøper i framtiden.” Det må understrekes at Sametinget ikke har fullmakt til å gjøre avtaler som begrenser eller tilsidesetter eventuelle rettighetshavere for de aktuelle områdene. Det understrekes også at deler av den grunnen Statsskog disponerer omfatter arealer knyttet til grenseoverskridende reindrift.

Når det gjelder vurderingen av konsekvenser for endret bruk av arealer så skal samiske rettigheter i områdene sør for Finnmark ikke ha noe svakere rettsvern enn områdene i Finnmark.

Avtalen kan på ingen måte legge noen begrensninger for Sametingets mulighet til å fremme innsigelser i plansaker ihht. Plan- og bygningsloven.

Det bør klargjøres hvordan resultatene av eventuelle konsultasjoner skal rapporteres til Sametinget. Avtalen gjør ikke rede for saksgang i tilfelle Sametinget ikke gir medhold til arealDisponeringer. Det vil være i både Sametingets og Statsskogs interesse at man også i de tilfeller har en felles forståelse av hvordan sakene videre skal håndteres.

Behandlingen av saken ble avsluttet 24.02.12 kl. 10.10

Åšši/Sak OOUK	001/12
Åšši/Sak SP	007/12

Sametingsmelding om opplæring og utdanning

Arkivsaknr.
10/2480

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	23.08.114	SR 088/11
Opplæring-, omsorg- og utdanningskomiteen	20. – 21.02.12	OOUK
Sametingets plenum	22. – 24.02.12	SP 007/12

Saken påbegynt 23.02.12 kl. 15.55

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Sametinget har drøftet sametingsmeldingen om opplæring og utdanning. Meldingen er vedlagt protokollen.

Oppvekst-, omsorgs- og utdanningskomiteens innstilling

Innledning

Sametinget har lagt frem en melding om opplæring og utdanning. Skolen er en av våre viktigste samfunnsinstitusjoner. Den er forankret i fortiden og skal ruste oss for fremtiden.

Merknader

Merknad fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe, Geir Johnsen, Mariann Wollmann Magga, Jørn Are Gaski og Marit Kirsten A. Gaup, Árja, Odd Iver Sara og Áarjel-Saemiej Gielb, Leif Aksel Renfjell:

Komiteen har behandlet Melding om Opplæring og utdanning, og vil påpeke at komiteens hovedfokus imidlertid er lik rett til opplæring for alle samer uavhengig av hvor de bor.

Komiteen er av den oppfatning at man ser få endringer i opplæringen før og etter innføringen av Kunnskapsløftet samisk. Et helhetlig perspektiv på opplæring og utdanning i et 13- og 18-årig skoleløp er nødvendig for å gjøre de påkrevde grep slik at elever har en forutsigbarhet i planleggingen, en mulighet til å gjennomføre opplæringen og kunne bruke dette i høyere utdanning.

Like viktig er det at elever fra primærnæringene kan delta i praktisk opplæring med familien og at dette verdsettes faglig og i et samfunnsperspektiv. Det er viktig at kunnskapen om samiske samfunnsforhold, språk og kultur ivaretas gjennom kunnskapsløftet. Det kan sikres gjennom at det blir en del av eksamensoppgaver og at kunnskapsmålet inngår i nasjonale prøver. Slik vil fokuset styrkes nasjonalt og bidra til kunnskapsspredning.

For at både samiske og norske elever skal ha kunnskap om samisk næringsliv, idrett og kultur må myndighetene ta innover seg at det samiske er nærmest usynlig i skolebøkene, og dette gjør det også vanskelig for norske lærere å gjennomføre Kunnskapsløftets samiske innhold. Det vil også være avgjørende at rådgivere og karriereplanleggere ved skolene har kunnskaper om det samiske samfunnet, slik at elever kan få tilstrekkelig kunnskap om ulike yrkesretninger.

Komiteen vil også understreke at samiske barn og unges samiske identitet og tilhørighet vil kunne bære preg av hvor i landet de er oppvokst, og at meldingens beskrivelser om samisk kultur ikke nødvendigvis er utfyllende.

Komiteen mener det er en forutsetning for yrkesgrupper innen samfunnsplanlegging, jurister, helsepersonell og lærere å ha kjennskap til samisk samfunnsliv, kultur og næringer. Derfor bør disse områdene vektlegges gjennom høyskole- og universitetsutdanninger.

Komiteen har merket seg det er 40% reduksjon av samisk 2-elever (de som får opplæring i samisk) og mener det er bekymringsfullt. Også antall samisk 1-elever (de som får opplæring i og på samisk) reduseres år for år. Det er en klar sammenheng med innføring av Kunnskapsløftet 06, der mulighetene for å ha samisk språk og kultur som fag ble fjernet. Dette var lavterskeltilbudet til de som ikke hadde samiske språkomgivelser. Det var riktig å styrke samisk 2, men man kan diskutere om fag- og timefordelingen har hatt en så negativ virkning at det er betydelig frafall fra samisk opplæring. Et av grepene var å ha samisk i stedet for norsk i deler av timetallet, uten at kravene og målene i norskfaget ble differensiert for de samiske elevene. *Hovedutfordringen med opplæring og utdanning i dag, er at opplæringa i og på det samiske språket, som er en viktig identitetsfaktor som knytter sammen de som kan språket, er god nok til at elever og foresatte skal velge samisk, og at det er en kvalitetsmessig god opplæring i å bli samiskspråklig. En annen utfordring i forhold til målet om at de samene som ønsker får nødvendig opplæring, er at det kan synes som at gutter i mindre grad enn jenter velger samisk. Slik det er i dag, skiller språket den samiske befolkninga. Språket gir felles identitet.*

Fag- og timefordelingen er grunnlaget for hvordan skolene og skoleeier klarer å organisere og gjennomføre samiskundervisning. Dette får størst negative konsekvenser for 2. språkselevene utenfor samisk språkforvaltningsområde. Komiteen mener at det må gjøres en endring slik at det igjen blir mulig å gi et lavterskel-tilbud i og på samisk for elever i grunnskolen.

Bruken av Øst-/skoltesamisk språk må kartlegges, slik at det kan danne grunnlag for å sette i gang opplæring. En slik behovskartlegging vil gi en nødvendig oversikt over hvordan behovet er. Det må igangsettes en satsing på samarbeid med opplæringsmyndigheter og -institusjoner i Finland og Russland, men også et samarbeid mellom de skolene som naturlig bør samarbeide pga. beliggenhet og nærhet. Det må også utpekes ressurskoler for øst-/skoltesamisk opplæring, som kan sørge for nødvendig opplæring i disse språkene, slik at språket kan revitaliseres. Det kan trekkes inn erfaringer fra grenseoverskridende samarbeid og opplæringsmodeller fra andre områder, som eks. sørsamisk område, men må bygge på erfaringer en har fra enaresamisk, som har de samme samfunnsmessige omgivelsene. Det må også legges vekt på å se det tospråklige potensialet i revitaliseringsarbeidet. Språkvitaliseringen må inngå som en del av ordinært opplæringstilbud til den øst-/skoltesamiske befolkningen. For at det skal lykkes å revitalisere språket, er det viktig å slå fast at også voksne må få anledning til å tilegne seg dette språket.

Komiteen vil forbedre muligheten for opplæring i samisk for alle aldersgrupper.

Lærere

En av de viktigste faktorene for å gi samiske barn og unge kvalitativt god opplæring, i tråd med gjeldene læreplaner og innenfor rammene av fag- og tidsfordeling, er tilgang på lærerkrefter. Samtidig registrerer komiteen at det i 2011 var det ikke var tilstrekkelig antall kvalifiserte søkere til den samiske lærerutdanningen ved Sámi allaskuvla til at utdanningen ble igangsatt. Det må derfor avdekkes hva som er årsaken til at søkingen til samisk lærerutdanning ikke er tilfredsstillende. Videre må det kartlegges hvordan Sametinget kan bidra til å tilrettelegge for at det utdannes flere samiske lærere. Det vil være avgjørende for rekrutteringen at det oppfattes som attraktivt å bli samisklærer. For at dagens elever skal ønske å ta en slik utdanning, må deres egen opplæring oppfattes som positiv, viktig og spennende. Komiteen er også kjent med at Universitetet i Tromsø jobber med en utvikling av samisk innhold i den nye femårige lærerutdanningsmasteren som tilbys ved UiT. Et viktig grep fra lærerutdanningsinstitusjonenes side er å fokusere på samisk innhold i lærerutdanningen.

Komiteen er opptatt av at de som ønsker det, skal kunne lære seg samisk. I videregående opplæring er det mange som har hatt noe samiskopplæring tidligere, men som ikke har et godt nok grunnlag for å starte på Samisk 2. Det vil være viktig at elever kan velge samisk 3 (samisk som fremmedspråk), slik at de har kjennskap til samisk språk når de skal utdanne seg videre. Dette er et lavterskeltilbud, som også kan tilbys som fjernundervisning fra flere videregående skoler. En forutsetning for å lykkes med dette, er at brukerne har tilstrekkelig teknisk utstyr, kunnskap om bruk av dette, og kunnskap om prinsipper for fjernundervisning.

Fjernundervisning er undervisningsmetode som omfatter bl.a. pedagogikk, teknologi og instruksjonsapparat som er integrert og tilrettelagt for eleven og læreren.

Det tilbys i dag fjernundervisning i samiske språk både på grunnskolen og i videregående skole.

Fjernundervisning har andre utfordringer enn klasseromsundervisning og derfor trenger lærer og elev best mulig opplæring innenfor fjernundervisning.

Det må også gis opplæring i fjernundervisning som undervisningsform i lærerutdanningen. Det er med på å sikre kvalitet i tjenestene og sikkerhet for brukerne. Kompetansen er viktig i forhold til opplæring av ansatte og i utvikling og evaluering av tilbud til elevene.

For at det skal være mulig å tilby dette, vil det være vesentlig at refusjonsordningen også dekker dette faget.

Opplæringsmodeller

Komiteen mener Sametinget må arbeide aktivt med å innføre nye, såkalte sterke opplæringsmodeller, i den samiske skolen. Prosjekter som har vært gjennomført, må brukes som mulige løsninger.

Kunnskapen om disse modellene, må spres ut i skoleverket i Norge. Sametinget støtter og vil fortsatt bidra til å utvikle metoder, for å implementere og eventuelt tilpasse modellene slik at de kan passe inn både innenfor og utenfor samiske språkforvaltningsområder. Wales-modellen, som er en sterk opplæringsmodell med tidlig introduksjon av språket, med økende vekt på minoritetsspråket utover i skolegangen, er en modell som kan tilpasses barnehage- og skolesystemet i Norge. Samisk som 2. språk må videreføres der det ikke er mulig å bruke en sterk opplæringsmodell, men målsetningene for faget må justeres slik at det blir mer realistisk.

Samiske språklige arenaer - språksamlinger for grunnskolen og vgs

Språkreir og språkbud er modeller som ser ut til å bidra positivt for den samiske eleven.

Mulighetene for å møte andre samer, og få opplæring i et større miljø kan være en motivasjonsfaktor.

- Sette samisk språk i en kulturell sammenheng
- Bygge nettverk og sosialt fellesskap for samiske elever i regionen

- Skape økt identitets- og fellesskapsfølelse i forhold til det samiske
- Økt motivasjon til videre opplæring i samisk

Modellen kan bidra til en aktiv nettverksbygging til skoler, samisk lærere, elever og foreldre i området/regionene. Språkbad og språkleir et viktig samarbeidsforum for skoler, lærere og foreldre for samisk elever.

Læremidler

Læremidler er en forutsetning for å kunne nå målene i Kunnskapsløftet. Det har vært en stor satsing på utvikling og distribusjon av læremidler som er gratis for skolene. Komiteen er kjent med at mange i skoleverket mener dette er det viktigste tiltaket Sametinget har igangsatt i de senere år. Komiteen stiller seg bak meldingens innhold i forhold til at det er kommunene og fylkeskommunene som har ansvaret for gjennomføring av undervisning, og dermed sørge for tilførsel av læremidler. Det vil imidlertid være et viktig tiltak fortsatt, for sikre at samiske elever og lærere har lik tilgang til læremidler som andre elever. Komiteen peker på at læremidler for elever i videregående opplæring på sør- og lulesamisk må prioriteres.

Videre har komiteen merket seg at samiske foreldre ikke har hatt mulighet til å arbeide med samisk utdanningspolitikk. Komiteens oppfatning er at Sametinget må ta ansvar for å etablere et rådgivende utvalg for foreldrene, slik at det er et systematisk arbeid for å sikre samiske foreldres stemme. Det vil også lette arbeidet videre med opplæring, utdanning, språk og høyere utdanning.

Reindrift og duedtie/duodji er viktige språk, kulturelle og kunnskapsarenaer. Det bør utvikles entreprenører og innovasjonsprogrammer innen disse på videregående nivå, slik at man styrker næringene og arenaene for samisk språk, kultur og erfaringsbasert kunnskap.

Det skal iverksettes tiltak som styrker, videreutvikler og bidrar til flere samiskspråklige arenaer. Arbeidet i de samiske næringene reindrift og duedtie/duodji er viktige samiskspråklige arenaer, men også viktig for samisk næringsutvikling. Komiteen vil også bemerke at samisk språk var aktivt brukt innenfor primærnæringer som jordbruk og fiske og det må også her gjøres tiltak for å revitalisere samisk språk. Dette kan gjøres gjennom de videregående utdanningene for de enkelte fag. Disse arenaene må ivaretas og styrkes gjennom aktivt språkarbeid. og utvikling av duedtie/duodji og fagarbeiderutdanning for reindrift må prioriteres.

Andre viktige tiltak er å skape nye arenaer utenfor skole og familie hvor samisk snakkes og synliggjøres. Det må tilrettelegges for økt bruk av samisk hverdagspråk. Det er også viktig å synliggjøre det samiske i det offentlige rom. Man må derfor jobbe for bedre rutiner i offentlig sammenheng i forhold til det samiske. Samarbeid over landegrensene er svært viktig i den forbindelse fordi det kan fremme naturlige samiskspråklige arenaer.

Ved initiering og gjennomføring av tiltak må man dra vekslers på fagpersoner og andre fagmiljøer i samisk område. Dette gjelder også på tvers av både fylkes-/landegrenser.

Komiteen slutter seg til meldingen i forhold til eierskap for samiske videregående skoler, og mener staten fortsatt bør stå som eier av de statlige videregående skoler. I forlengelsen av dette er det også viktig at fokus på videregående opplæring innenfor alle relevante forhold for samisk språk, næring og samfunnsforhold i Sápmi må styrkes. Komiteen ser behov for ressurskoler innenfor videregående opplæring. Det må her søkes løsninger på ressurskoler gjennom de 2 statlige videregående skoler og fylkeskommunene som skoleiere.

Det må i det videre arbeidet med å heve statusen til lule- og sørsamisk språk, få løftet disse språkene til nivå III i det europeiske språkcharteret.

Merknad fra Norske samers riksforbund (NSR) Silje Karine Muotka, Kirsti Guvsám, og Miriam Paulsen:

Kunnskap bygger fremtiden

Innledning

Sametinget har siden opprettelsen av Sametinget hatt fokus på den samiske skolen både gjennom arbeid rettet mot Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet samt andre aktører i skolen. Utviklingen har blant annet ført til endringer i opplæringsloven og tilhørende forskrifter, delegert myndighet for Sametinget å fastsette samiske læreplaner, overføring av tidligere Samisk Utdanningsråd (SUR) til Sametinget, Reform 97-samisk, Kunnskapsløftet-samisk og videre at samisk innhold er fastsatt i retningslinjene for den nye GLU 1-7 trinn og 5-10 trinn. Videre har Sametinget over tid prioritert stipender til elever som tar samisk, stipend til utdanninger som det er behov for innenfor skolesektoren og prosjekter for å utvikle tilbudet i skolen med tanke på samiske emner. Det er også prioritert å utvikle metodikk for lesing i samisk, prosjekter for å styrke samisk innhold i skolefritidsordningen samt læremiddelutvikling og utvikling av terminologi.

Det er svært positivt at Sametinget fremmer en sametingsmelding om opplæring og utdanning, fordi utdanning og opplæring er så sentralt i samfunnsutviklingen. Skolen har stor betydning både for den enkelte og samfunnet som helhet. Satsning på skole og utdanning er avgjørende for at det samiske samfunnet skal utvikles i tråd med det samiske folkets egne visjoner, prioriteringer og ressurser.

Hovedfokus for Sametingets opplærings- og utdanningsmelding må og skal være den samiske eleven i sentrum og arbeid for å styrke, utvikle og sikre kvaliteten i den samiske skolen. I forslag til melding står det: Den samiske eleven kan i sin videste betydning omfatte **alle** elever innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, uavhengig av etnisk eller språklig bakgrunn. I denne sammenhengen er det viktig å presisere at den samiske eleven i sin videste betydning må omfatte alle samiske elever, om de er bosatt innenfor forvaltningsområdet for samisk språk eller utenfor forvaltningsområdet.

Sametingets politikk i forhold til opplæring og utdanning bør ta utgangspunkt i det forhold at utdanning og opplæring er et område hvor intern samisk selvbestemmelse kan utøves i langt større grad enn det som er tilfellet i dag. Sametinget bør i et selvbestemmelsesperspektiv selv beslutte saker som utdanning og opplæring, og videre ha anledning til å beslutte innhold og organisering av denne. Urfolkserklæringens (UNDRIP) art. 14 fastslår at urfolk har rett til å etablere og kontrollere egne utdanningsinstitusjoner.

Situasjonen i den samiske skolen i dag kan oppsummeres med et velkjent begrep: **det er langt fra plan til praksis**. I forbindelse med en slik prinsipiell politisk plattform ville det ha vært nyttig å hatt tilgjengelig en helhetlig undersøkelse av kvaliteten og situasjonen i den samiske skolen i dag. Undersøkelser som blant annet Nordlandsforskning, Norut og Høgskolen i Finnmark har gjort ved evaluering av Kunnskapsløftet samisk på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet gir en oversikt som tar utgangspunkt i noen områder og noen problemstillinger som har reist seg i kjølvannet av skolereformen Kunnskapsløftet. Disse evalueringene kan selvsagt ikke gi en fullstendig oversikt, men er likevel betydningsfull i forhold til det arbeid Sametinget skal stå for i forbindelse med utviklingen av en prinsipiell og overordnet samisk skole og utdanningspolitikk. Også tidligere evalueringer har avdekket viktige utfordringer. Det er avgjørende at det iverksettes mer forskning på forholdene i den samiske skolen. Uten slik kunnskap er det utfordrende å utforme og etablere en målrettet og virkningsfull samisk utdanningspolitikk på et overordnet nivå.

Vi vet, selv uten en omfattende helhetlig forskningsmessig dokumentasjon av dagens ulike utfordringer i den samiske skolen, at det er et stort mangfold i forhold til den skolesituasjonen som den enkelte samiske eleven opplever, og at en større skillelinje går mellom de elever som får sin opplæring i og på Møtesekretærer: Ellen Mienna/Ellen Aina Eira

samisk innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, og de elever som får sin opplæring i og på samisk utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Videre er det også skillelinjer som går gjennom det samiske utdanningslandskapet i forhold til situasjonen i de ulike samiske områdene, hvor det eksisterer ekstreme utfordringer for de grupper som er en minoritet i minoriteten, som for eksempel lule- og sørsamiske områder. Også i områder som kan kalles sjøsamiske områder eksisterer det egne utdannings- og opplæringsutfordringer som vanskelig kan håndteres om man ikke har en situasjonsbeskrivelse. Ut fra dette reiser det seg også helt egne utfordringer for den politikkutvikling som Sametinget skal forestå. Med et slikt mangfold av utfordringer i det samiske skolelandskapet, må man se arbeidet med denne opplærings- og utdanningsmeldingen i et langsiktig perspektiv hvor man må utvikle politikken ut fra kunnskaper og muligheter som eksisterer i samfunnet.

Den samiske skolen er i dag i konkurranse med den norske skolen på mange vis. Foreldre og elever må vurdere om kvaliteten og innholdet i den samiske skolen er like god som det vi finner i den norske skolen. Dette innebærer at usikkerhet og spørsmål knyttet til ressursituasjonen i den samiske skole vil være avgjørende for om samiske elever får et samisk skoletilbud. Valgfrihet kan være en god og nødvendig sak, men det er ikke et rimelig konkurranseforhold at den norske skole har tilgjengelig betydelig mer ressurser enn den samiske skolen – både menneskelig, økonomisk, rammeverksmessig og i forhold til politisk prioritet og oppmerksomhet. At både sentrale myndigheter og lokale skoleeiere og skoleledere har et stemoderlig forhold til den samiske skolen og den samiske eleven utgjør en trussel for samiske barns muligheter og rettigheter til å lære sitt eget språk og få en grunnopplæring som tar utgangspunkt i elevens samiske bakgrunn. Sametingets politikk må overkomme denne problemstillingen ved å sikre at alle samiske barn har tilgang til et utdanningstilbud som er kvalitetsmessig og innholdsmessig likeverdig det tilbudet som alle andre elever mottar i Norge.

Det er et paradoks at undervisningen i faget samisk og opplæringen i den samiske skole ikke er foregangseksempler i verden på vellykket tilrettelegging og tilpasning for urfolk. Det er i realiteten snakk om en begrenset mengde skoler, lærere og elever som den samiske skolen omfattes av, og staten Norge sammen med Sametinget burde dermed effektivt kunne iverksette målrettede og treffsikre tiltak for å sikre at den samiske skolen utvikles og samisk språk styrkes. Det er også verdt å merke seg at det i land som Skottland, Wales og Israel har blitt iverksatt andre tiltak enn her for å lykkes i forhold til språklige minoriteter. Det er blant språkforskere alminnelig kjent at systemisk opplæring i forhold til en svak språkmodell ikke nødvendigvis resulterer i funksjonell tospråklighet for elever med minoritetsspråklig bakgrunn. Man må derfor kunne si at en ny politikk på utdannings- og opplæringsfeltet må ha fokus på metodeutvikling, blant annet i lys av de metodiske prosjekter som Sametinget selv har bidratt til å finansiere. Ett eksempel er Elgå-prosjektet, ett annet prosjekt er prosjektet om samisk begynneropplæring fra 2005 (*Samisk begynneropplæring, Evaluering, M. Myrvoll, 2005*). Vi må derfor strekke oss etter å finne nye og å bygge videre på gode løsninger for å lykkes langt bedre i den samiske skolen.

Sametingets politikk må og skal innrettes med det mål at enhver samisk elevs rettigheter, behov og kunnskapsutvikling skal ivaretas på en kvalitetsmessig måte i skolen uansett bosted og område.

Rammer og gjeldende forvaltning innenfor opplæring

Innsatsområde 1: Den samiske skolens innhold og verdigrunnlag

Overordnet politisk mål for politikkområdet:

Den samiske eleven skal få en opplæring som er forankret i samiske verdier og som gjenspeiler et innhold som tar utgangspunkt i og er fundert på samisk samfunn, kultur og språk.

Den samiske skolen skal gi elevene en trygg forankring i egen identitet (*I denne sammenheng er begrepet den samiske skolen å anse som en del av fellesskolen og omfatter en skole eller en gruppe hvor grunnopplæringen følger Læreplanverket for Kunnskapsløftet - samisk*). Kunnskap, tilhørighet og nærhet til egen kultur vil gi både

trygghet, styrke og dannelses for å bygge fremtiden. LK06 og LK 06-S er utgangspunktet for den grunnopplæring som gis i dag. Den generelle delen av læreplanene, prinsipper for opplæringen - skoleplakaten og læreplanene i enkelte fag har kunnskaps- og kompetansemål som skal realiseres gjennom grunnopplæringen. I opplæringen som gis samiske elever i dag er det ett hovedskille som går mellom de elever som får opplæring etter LK06-S og de som får opplæring etter LK06. Samiske elever bør i utgangspunktet kunne få tilgang til undervisning etter LK06-S uansett hvor de er bosatt. Prinsippet i opplæringsloven §1-3 om retten til tilpasset opplæring samt internasjonale konvensjoner som FNs barnekonvensjon (blant annet §30) og FN s konvensjon om sivile og politiske rettigheter, FN konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter og menneskerettskonvensjonen. Barnekonvensjonen har blant annet forrang for norsk rett. I FN s urfolkserklæring art. 14 står det blant annet i punkt 3 at:

Statene skal, sammen med urfolk, treffe effektive tiltak slik at individet tilhørende urfolk, særlig barn, berunder de som lever utenfor sine egne lokalsamfunn, har tilgang til opplæring i sin egen kultur og på sitt eget språk, når dette er mulig.

I skolen skal samiske elever få bekreftet sin egen forståelse av å være en del av en større sammenheng hvor de er knyttet til alt som omgir dem, både familien, mennesker, samfunnet, områdene vi bebor, planter, dyr og naturen. Skolens innhold og rammer skal være bygget på samiske verdier hvor ansvaret for både seg selv, omgivelsene og alle andre inngår som et hovedfundament.

Samiske verdier skal formidles i undervisningen av samiske barn. Disse verdiene skal bekreftes gjennom aktiv bruk av samisk språk, tenkning, kultur og tradisjoner i den samiske skole. Gjennom opplæringen skal samiske elever lære verdien av å kunne velge selv og verdien av å ta ansvar. Skolen skal oppfordre elevene til å prøve ut løsninger og mestre på egen hånd. Elevene skal få lære at det er rom for og naturlig både å prøve og å feile (olmmaiduvvat).

I den samiske skolen skal elevene kjenne at de selv deltar i og er premissleverandører for å fatte beslutninger når det gjelder både egen og elevgruppas læring. Elevmedvirkningen skal ivaretas i den samiske skole og henger sammen med den samiske verdien om at eleven har rett til selvbestemmelse og at skolen som system skal vise den enkelte elev respekt for eleven i seg selv og barnets uttrykksformer. Eleven skal lære at de skal vise samme respekt for alle andre som de selv blir til del. Elevenes nysgjerrighet og interesse for kunnskap skal stimuleres og skolen skal også oppfordre elevene til å utvikle gode måter å kunne stille spørsmål omkring eksisterende kunnskap eller praksiser på en konstruktiv måte. Skolen skal styrke elevens selvfølelse og mestringsevne gjennom at elevene får ta ansvar og bruke læringsstrategier for å mestre nye ting. Elevene skal oppleve frihet og mot til å utvikle egen kunnskap, evner og talenter i tillegg til det som inngår som skolens mål og rammer (iešbirgejummi, jabalas).

Gjennom skolegangen skal elevene få bekreftet at det er positivt å være initiativtakende(roahkkat), arbeidsom (viššal) og at det er en viktig verdi at man holder seg godt orientert og at man tar i bruk nye metoder og verktøy for å finne løsninger (deaivil). Skolen skal bekrefte at det er positivt at elevene klarer seg selv, og at det er bra å bruke seg selv og sine kunnskaper både i teoretiske og i praktiske sammenhenger (searra). Elevene skal lære verdien av og ikke ukritisk forbruke, men å klare seg med det som er nødvendig innenfor naturen og ressursenes tåleevne (birget). Samiske barn og unge skal kunne forvalte usikkerhet og endrede betingelser samtidig som de er trygge i egen identitet, eget språk og egen kultur.

Den samiske skolen skal oppfordre elever til å vise respekt for eldre og deres kunnskaper. Elevene skal lære å samarbeide med hverandre og andre på en måte som ivaretar andres verdighet og selvstendighet (birgehallat, ovttasbargu, gulahallan og soabalašvuhta). Kommunikasjonsevner og språkferdigheter i flere språk er viktig og en verdi i seg selv. Målet for opplæringen er at elevene skal kunne utvikle kunnskaper, toleranse, trygghet, respekt, språkferdigheter og evne til samhandling.

Likestilling mellom kjønnene er en grunnleggende verdi, og elevene skal gis gode muligheter for å følge sine interesser og se seg selv som likeverdige andre. Elevene skal ha flerkulturell kompetanse og gode kunnskaper om mangfold. Tradisjonell kunnskap skal gi en trygghet i egen kultur og styrke elevens følelse av egenverd.

Elevene skal kjenne tilhørighet og ha kunnskaper om lokale praksiser og om allsamiske forhold. De skal gjennom opplæringen få kunnskap om og muligheter til å kjenne tilhørighet til både eget folk og staten hvor de bor. Opplæringen skal være tuftet på å fremme elevenes kunnskaper om konfliktforebygging, dialog og det å vise omsorg for både seg selv, andre, naturen og fellesskapet.

Utdanning og opplæringsfeltet som uttrykk for intern samisk selvbestemmelse

Overordnet mål for politikkområdet:

Sametinget har både rett og plikt til å arbeide for større innflytelse over utdanningssystemet, og sammen med statene sikre at samiske elever får et skoletilbud som tilfredsstillende nasjonale og internasjonale standarder og som også ivaretar elevenes identitetsutvikling og det samiske samfunnets kompetansebehov.

Utdanningssektoren og utdanningspolitikken er helt avgjørende forhold i ethvert samfunns utforming av sin selvstendighet og sine demokratiske rettigheter. Samene har som folk rett til egne utdanningsinstitusjoner og til et utdanningssystem som binder oss sammen. Denne retten er forankret i sentrale internasjonale konvensjoner, i FN's erklæring om urfolks rettigheter (UNDRIP), men også i kompetansebehovene i det samiske samfunnet.

Framtidens samiske samfunn må bygges på kunnskap, både den moderne akademiske kunnskapen, men også samisk tradisjonskunnskap. Den samiske skolen skal være forankret i tradisjoner og felles verdier, og ruste oss for fremtiden, både som enkeltmennesker og som folk. Kompetanse er det samiske samfunnets viktigste ressurs, derfor må Sametinget prioritere barnehage, utdanning og forskning både i politikktutvikling og i praktisk politikk. For at det samiske kulturfellesskapet skal utvikles, og for at de samiske elevene skal utvikle sin samiske identitet, må utdanningssystemet bidra til utvikling, fornyelse og forandringer i det samiske samfunnet.

Utdanning er av grunnleggende betydning for det samiske samfunnets økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling, og det er derfor viktig at samefolket selv har kontroll over utdanningens form og innhold. Dette innebærer at de samiske folkevalgte organene må ha innflytelse over innholdet i den samiske skolen, kvalifiseringen av samiske lærere og forvaltningen av samiske skoler.

Dagens situasjon for det samiske folket, bosatt i fire ulike nasjonalstater, og både i områder der samer er i majoritet og i minoritet, gir store utfordringer i forhold til utvikling av en samisk utdanningspolitikk og en samisk skolepraksis. Likevel har de samiske folkevalgte organene både rett og plikt til å arbeide for større innflytelse over utdanningssystemet, og sammen med statene sikre at samiske elever får et skoletilbud som tilfredsstillende nasjonale og internasjonale standarder og som også ivaretar elevenes identitetsutvikling og det samiske samfunnets kompetansebehov.

Nasjonal forvaltning, lovgivning og nasjonale læreplaner

Overordnet mål for politikkområdet:

Den samiske elevens og foresattes rettigheter og plikter skal være hjemlet i lov og forskrift for å sikre likeverdig rett til kvalitetsmessig opplæring som er tilpasset og tilrettelagt for samiske elever.

I meldingen er det påpekt at opplæringslovens §6-2 og §6-3 ikke avklarer i hvilket omfang elevene har rett til opplæring i og på pite- og østsamisk. Det vil være viktig at Sametinget bidrar til å få dette avklart.

Utenfor forvaltningsområdet har samer rett til opplæring på samisk dersom minst 10 elever ønsker det og så lenge disse utgjør en gruppe på 6 elever. I denne sammenheng er det sentralt å påpeke at reglene slik de er utformet i dag gir foresatte ansvar for å kartlegge/kontakte andre foreldre og klarlegge om disse er interessert i å få et skoletilbud på samisk. Å skrive barnet inn i grunnopplæringen er normalt en stor hendelse for familiene. I dag skrives barna inn i grunnskolen, og det gis informasjon på vårparten til de elever som har skolestart på høsten. I paragrafen det her er snakk om, opplæringslovens §6-2, 2. ledd gis samiske foreldre et stort ansvar for å drive frem et tilbud om opplæring i og på samisk utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. I store byer og tettsteder vil dette være en krevende oppgave for foresatte. Ikke har man fullstendig oversikt over de innskrivingsklare elevene i kommunene, og det er også problematisk at man som foresatt ikke kan si noe om hvilket skoletilbud det vil kunne være snakk om når det gjelder organisering, strukturer og ikke minst hva det innebærer å motta undervisning etter samisk læreplanverk, da dette er ansvarsområder som skoleeier i form av kommunen er nærmest til å si noe om. Det betyr at ansvaret for å kartlegge og å tilby undervisning i og på samisk må være et ansvar som skoleeier har. Dette må fremkomme tydelig av lovverket, og en revidering av opplæringsloven er derfor nødvendig.

Utdanningspolitiske utfordringer

Den samiske skolen: dekolonisering og kompetanseheving

Overordnet mål for politikkområdet:

Sametinget avklarer hva som konstituerer den kvalitative samiske skolen med utgangspunkt i målet om at alle samiske elever skal ha tilgang til likeverdig opplæring og utdanning.

Spørsmålet om hva det er som utgjør en kvalitativ samisk skole, er en viktig diskusjon som Sametinget må ta.

Hva er det som konstituerer det Sametinget oppfatter som en samisk skole, - er det snakk om de skoler hvor det går elever som har samisk som fag, - der det potensielt kan gå elever som er samiske eller skoler innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, skoler innenfor Sametingets virkemiddelordninger for næringsstøtte (tidligere SUF-områder) eller andre definisjonskriterier som gjelder?

På samme måte bør det drøftes hvem som er å regne som den samiske eleven, er det elever innenfor forvaltningsområdet for samisk språk eller er det alle samiske elever uansett hvor de går på skole? Hvor mange elever trengs det for å sikre elevene et godt læringsmiljø hvor de får anledning til sosial utvikling i samspill med andre elever og tilgang til læring sammen med andre elever?

Videre trengs det avklaringer av hva en god samisk skole inneholder? Hva utgjør kvalitet i den samiske skolen? Hvor kvalitativ er den undervisning som gis i den samiske skole i dag? Hva skal til for å rekruttere samiske lærere, og hvordan blir den samiske læreren blant de aller beste lærerne?

Er det for eksempel akseptabelt at den samiske skolepolitikken og den samiske skolen alltid må diskuteres med utgangspunkt i den norske skole og den norske skoles innhold? Hvordan sikrer vi samiske elever tilgang til samiske læremidler og læringsarenaer? Hvorfor kan man slutte i faget samisk, men ikke i andre fag i grunnopplæringen? Hvilken skolestruktur trengs for å gi elever et godt skoletilbud?

Sametingets hovedansvar er å sikre alle samiske elever tilgang til kvalitativ opplæring og undervisning både i og på samisk og i all opplæring som den enkelte samiske elev mottar. I denne sammenhengen

bør utvidede begreper legges til grunn i den politikk som Sametinget fører all den tid Sametinget er et folkevalgt organ som skal arbeide for alle samer. Det vil si at Sametinget inkluderer alle samiske elever som målgruppe for politikken som utvikles, avhengig av om de er bosatt i eller utenfor det samiske forvaltningsområdet, om de er samiskspråklige eller ikke og om de følger samisk læreplan eller ikke. Politikken som det samiske folkets folkevalgte organ legger til grunn må legges til grunn et helhetlig perspektiv, og politikken virkeområde må omfatte alle samiske elever.

I forslaget til opplærings- og utdanningsmelding er det lagt vekt på at et fokusområde i politikken skal være å sikre at flere elever får tilgang til samiskundervisning i norsk skole. Dette er et positivt mål, men det er viktig at det er ansvarlige norske myndigheter som har ansvar for å sikre norske elever tilstrekkelige kunnskaper om samiske emner og eventuell tilgang til samisk opplæring. Hvis dette ansvaret påligger Sametinget, så må Sametinget sikres et bredere myndighetsområde og et økonomisk grunnlag for å iverksette politikk som har som primær målgruppe norske elever allment sett.

Det som er klart er at samiske elever skal ha et likeverdig skoletilbud som andre elever i den norske skole hvor de får undervisning og tilrettelegging i forhold til at de er samiske elever.

Rekruttering av samiske lærere

Overordnet mål for politikkområdet:

Alle studieplasser i samisk lærerutdanning fylles opp. Flest mulig studenter skal fullføre utdanningen.

Det er avgjørende at Sametingets politikk bidrar til å sikre rekruttering til lærerutdanningene, og det er viktig å gå i dialog med Sámi allaskuvla og Kunnskapsdepartementet omkring utfordringene med å rekruttere kvalifiserte søkere til lærerutdanningen. I de par siste årene har det vært diskusjoner omkring at det ved opptak til lærerutdanningen ved Samisk høyskole studieåret 2011/2012 var 21 søkeretil utdanningen, og kun 4 som var kvalifiserte (http://www.nrk.no/kanal/nrk_sapmi/1.7700553). Det er viktig å ivareta de som ønsker å ta lærerutdanning, og det må derfor diskuteres hvordan man kan sikre at søkere som ikke er kvalifisert i utgangspunktet får anledning til å følge et opplegg for å kvalifisere seg.

I tillegg har det også fremkommet at det har vært utfordringer med eksamensresultatene i matematikk ved Sámi allaskuvla ett år. I slike tilfeller er det sentralt at man følger opp studentene for å sikre at de styrker kompetansen i matematikk og dermed at de også fullfører sin lærerutdanning.

Ved siden av de eksisterende studietilbud ved Sámi allaskuvla er det også viktig at det ved de øvrige høgere utdanningsinstitusjonene sørger for å prioritere samiske emner i lærerutdanningen. Sametinget bør jobbe aktivt ovenfor de høgere utdanningsinstitusjonene med tanke på å sikre at slike emner inkluderes i utdanningene, og at tilbud om samisk språk som fordypning gis lærerutdanningsstudentene. Det må også informeres ytterligere om ordninger med stipend for lærerstudenter som har inntil 30 stp samisk i utdanningen, da det i 2011 kun var 5 studenter som fikk ettergitt kroner 50.000 som følge av denne ordningen som er beregnet til å omfatte hele 30 studenter jfr. bevilgninger til samiske formål i statsbudsjettet.

I retningslinjene for ny GLU 1-7 trinn og 5-10 trinn fremgår det følgende om samiske elevers rettigheter:

Grunnskolelærerutdanningene skal kvalifisere studentene for å ivareta opplæring om samiske forhold, samiske barns rettigheter og det samiske folket som anerkjent urfolk. Samisk kultur og samfunnsliv er en viktig del av den felles kulturarven. Opplæring for samiske elever står i en særstilling i norsk grunnopplæring. Lærerstudenter må derfor få kunnskap om det samiske innholdet i de nasjonale læreplanene for grunnopplæringen og om rettighetene for samiske elever.

Sametingets politikk må derfor ha som målsetning å sikre at dette målet for lærerutdanningene i retningslinjene blir realisert, noe som vanskelig kan skje uten en større innsats for at både de som underviser i lærerutdanningene, praktiserende lærere og lærerstudentene sikres tilgang til relevante utdanningstilbud. Det omfatter både videre- og etterutdanningstilbud, doktorgradskurs og at emnene er tatt inn i undervisningen i lærerutdanningene. Dette underbygges forøvrig også av en nylig avlagt doktorgrad ved Universitetet i Oslo hvor et av forskingsfunnene til rettsosilog Hadi Lile var at undervisningen strider mot menneskerettighetene og barnekonvensjonen ved at planverket er for svakt med tanke på den samiske kulturen og historien, samt at fornorskingsperioden systematisk er utelatt som tema i undervisningen. Videre dokumenterte doktorgraden at fordommene er fremtredende både blant lærere og elever i enkelte grunnskoler. Disse funnene gjør at det er sentralt å kartlegge omfanget av problematikken, og ikke minst iverksette forbedringstiltak. I prosessene omkring utarbeidelse av læreplaner i Kunnskapsløftet var det betydelige diskusjoner mellom Sametinget og Kunnskapsdepartementet omkring fag som historie og samfunnsfag. Diskusjonene omhandlet emner og innhold i undervisningen. Kunnskapsdepartementet må i dialog med Sametinget sikre at undervisningen i grunnopplæringen er kunnskapsbasert og ikke fordomsfremmende.

Videre- og etterutdanningsemner som for eksempel samisk språk og studietilbud i samisk kultur og duodji bør det informeres bredt om til mange yrkesgrupper, både de som er under utdanning og de som er ferdig med sine studier og yrkesaktive. Det bør vurderes om studenter som velger slike studietilbud kan gis stipender på lik linje med forslaget om at de voksne som følger voksenopplæringsprogrammet Sametinget har iverksatt sammen med Sámi allaskuvla og språksentrene. Tilsvarende vurderinger bør gjøres når det gjelder ordningen i statsbudsjettet i kap 2410, post 73 i forhold til studenter som kombinerer språkstudier med førskolelærerutdanning, grunnskolelærerutdanning og praktisk pedagogisk utdanning vil kunne få avskrevet studielånet med inntil 50.000. Ordningen er dimensjonert for 30 studenter i statsbudsjettet, men kun 5 studenter benyttet ordningen i 2011. På basis av at antallet studieplasser i samisks språk i den høgere utdanningen er begrenset, burde det gjøres vurderinger av om også studenter med studier i samisk språk av et visst omfang i kombinasjon med profesjonsstudier bør kunne gis denne muligheten.

Grunnen til at også andre grupper bør vurderes for stipender er at det innenfor så mange sektorer vil ha stor betydning for så mange om profesjonelle har kunnskaper om samisk språk og kultur. Eksempler på det er lærere, sykepleiere, omsorgsarbeidere, leger, psykologer og andre yrkesgrupper som kommer i kontakt med samer i det daglige arbeidet. Det er også viktig at ansvarsforholdene de høgere utdanningsinstitusjonene mellom gjennomgås. En sak med utgangspunkt i Butenschøn-utvalgets konklusjoner når disse foreligger bør reises for Sametingets plenum.

Videre- og etterutdanningsmuligheter for samiske lærere må derfor prioriteres. Det gjelder både tilbud om faglig fordypning, om grunnleggende ferdigheter, lesing, spesialpedagogikk og metodikk. Tema som fjernundervisning og didaktikk er viktige tema som det må satses på i større grad.

I meldingen fokuseres det på at det har vært dialog med Kunnskapsdepartementet om at mandatet til de samiske veiviserene også må innbefatte informasjon om samiske studietilbud og livet som student etter videregående opplæring. I den sammenheng må det bemerkes at de samiske veiviserne besøker skoler og miljøer etter forespørsel fra disse miljøene. Det vil medføre at det vil være ulikt hvilke skoler/områder som da får informasjon om samiske studietilbud som bør spres til de elever som faller inn under de samiske utdanningstilbudenes målgrupper.

For øvrig er karriereveiledning i dag et område hvor det i økende grad stilles spesifikke formelle utdanningskrav til de som driver dette innenfor skolene hvor det vanligvis er slik at rådgiver bør ha rådgiverutdanning enten i forhold til yrkesveiledning eller sosialpedagogisk rådgivning. I meldingen er ikke rådgiverne i skolen nevnt i særlig utstrekning. Det er et sentralt poeng at det å sikre at yrkes- og karriererådgiverne både i skolene og ellers i samfunnet må ha gode kunnskaper om samiske utdanningstilbud. En strategi hvor disse yrkesgruppene er i fokus er derfor svært viktig.

Den samiske læreren – den viktigste premissleverandøren for en kvalitativ og innholdsmessig relevant samisk skole

Overordnet mål for politikkområdet:

Det sikres videre- og etterutdanningsmuligheter for samiske lærere. De ufaglærte lærerne i samisk skole gis mulighet til å gjennomføre lærerutdanning eller pedagogisk utdanning.

Skoleforskningen viser at læreren blant de sentrale premissleverandørene for elevenes læringsutbytte og muligheter for elevene i å ta i bruk sine ressurser i forbindelse med egen skolegang. Læreren har stor betydning som instruktør, veileder og modell for å sikre elevenes aktive rolle i egen læring.

Det er viktig å beholde og ta vare på de lærerne vi har i de samiske skolene i dag. Det er en tendens til at utdanningsinstitusjoner utdanner samiske lærere, men at mange lærere velger andre yrker enn læreryrket på kort eller lang sikt. Som ledd i den nasjonale satsningen GNIST har TNS Gallup på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet gjort en markedsundersøkelse som heter «Reservestyrken av lærere – utdannede lærere som ikke jobber i skolen (*GNIST er navnet på et femårig samarbeid mellom Kunnskapsdepartementet, Utdanningsforbundet, Nasjonalt råd for lærerutdanning, Skolenes landsforbund, KS, NHO, LO, Pedagogstudentene, Norske Studentorganisasjon, Elevorganisasjonen, Norsk Lektorlag og Skolelederforbundet. GNIST er en bred satsing for å styrke kvaliteten på lærerutdanningen og videreutvikle lærerprofesjonen. Partnerskapet jobber for å øke sstatuseren til lærerne og rekruttere flere gode lærere for fremtiden. Kampanjen er ett av flere tiltak*). Hva kan bringe dem tilbake?» i 2011. I rapporten fremkommer det at en fjerdedel av den utdannede lærerstanden i landet velger å forlate læreryrket av ulike grunner. Det er ikke gjort tilsvarende undersøkelse blant samiske lærere eller spesielt fokusert på samiske lærere i denne rapporten, men man kan anta at dette er et område som bør undersøkes nærmere i en situasjon hvor det fremstår som at det er stor mangel på kvalifiserte lærekrefter i den samiske skolen.

De faktorer som jfr. rapporten oppgis å bidra til at man har prioritert å forlate lærergjærningen for et annet yrke, kan man anta at også har relevans for samiske lærere som ikke lengre arbeider i læreryrket. I rapporten pekes det på mulige ulike tiltak som kan føre til at de lærerutdannede som i dag arbeider i ett annet yrke, kan velge å vende tilbake til læreryrket. Man kan videre anta at disse tiltak som foreslås i rapporten også vil kunne virke generelt stimulerende når det gjelder den allmenne rekrutteringen til læreryrket. Blant annet vil det kunne være viktig for rekrutteringen til yrket å bidra til at positive rollemodeller som er faglig kompetente og som trives i yrket fremheves i det offentlige rom. Dette vil bidra til statusheving i yrket og fremheving av mulighetene som ligger i læreryrket. En videreføring av kampanjer som «Gollevirgi» vil kunne utvikles på denne måten i dialog med flere ansvarlige myndigheter.

I dag får ikke samiske lærere kompensert for merarbeidet manglende lærermiddelsituasjon utløser på samme vis som tidligere. Fram til 1997 fikk lærere som underviste i/på samisk en tidsressurs på 10,75 pst. av timetallet til slik undervisning (konverteringsressurs). Lærerne kunne bl.a. bruke konverteringsressursen eller deler av denne til utvikling av læremidler. I 1997 ble konverteringsressursene for spesialundervisning og undervisning i og på samisk slått sammen og tildelt skolen som én pott, som ble fordelt blant lærerne etter lokal vurdering på skolen. Fra 2001 ble konverteringsressursen omgjort til ressurs for byrdefull undervisning og redusert med 15 pst. Hvordan ressursen skal fordeles, avgjøres av skolene etter drøftinger med de tillitsvalgte. Kunnskapsdepartementet hadde tidligere ansvaret for avtaler som bl.a. leseplikt for lærerne, herunder konverteringsordninger. KS overtok ansvaret for disse ordningene i 2004 når det gjaldt kommunale og fylkeskommunale skoler.

For de samiske skolene har staten fortsatt ansvar for den ressursen som gis for byrdefull undervisning. Det samlede tilskuddet som gis til skolene, er redusert minimalt for de samiske skolene. 10,75 pst. av timetallet som gis til undervisning i og på samisk, minus 15 pst., disponeres fortsatt av skolene og kan gis som redusert leseplikt for lærere som underviser i og på samisk.

Samarbeid skole-hjem

Overordnet mål for politikkområdet:

Samarbeidet mellom skole og hjem styrkes for å sikre de samiske elevene best mulig forutsetning for den obligatoriske grunnopplæringen.

Samarbeidet mellom skole og hjem er et sentralt område for å kunne lykkes i å gi en kvalitetsmessig og relevant grunnopplæring. At det nå er sikret samisk representasjon i det rådgivende organet «Foreldreutvalget for grunnopplæringen» er svært positivt. Det vil ha betydning for det arbeidet som skal gjøres i utvalget at den som er oppnevnt til dette arbeidet får muligheten til å delta i nettverksarbeid som Sametinget organiserer på ulikt vis. Det vil hjelpe vedkommende med innspill og tilbakemeldinger som kan benyttes i utvalgsarbeidet.

Organiseringen samisk foreldrenettverk er i dag lokale nettverksorganiseringer av foreldre som ønsker å samarbeide og å sikre betingelsene for samisk språk i skolene blant annet. Disse lokale nettverkene hadde en paraplyorganisering i form av et nasjonalt styre som i desember 2009 la ned sin virksomhet blant annet med begrunnelse av at det var vanskelig å rekruttere ny leder for paraplynettverket. Å ha partipolitisk nøytrale foreldreorganiserte grupperinger er en uvurderlig støtte for god utvikling av den samiske skolen. Det må derfor arbeides for å legge forholdene tilrette for at de samiske foreldrenettverksorganiseringene som finnes blant annet i Sør-Varanger, Alta og Tromsø gis anledning til å sikre opprettelsen av en paraplyorganisering for nettverksarbeidet samt at man sikrer muligheten for at det fortsatt kan opprettes slike foreldredrevne nettverk rundt der dette er aktuelt. Rekruttering av tillitsvalgte til slikt arbeid handler i stor grad om tilrettelegging for godt organisasjonsarbeid. Å bygge opp en organisering fra bunnen av og drive denne på frivillig basis er krevende. I så henseende bør Sametinget kaste et blikk på den organisering som ligger til grunn omkring Foreldreutvalget for Grunnskolen for å vurdere om et slikt foreldresammensatt utvalg kan være en utvikling som vil kunne styrke samisk utdanningspolitikk i Sametingets regi. FUG viser hvor sentralt ett slikt utvalg er i utviklingen av skolen.

Videre bør Sametinget vurdere å gjennomgå opplæringslovens §2-11 hvor det hjemles at hver enkelt elev kan ta inntil to ukers permisjon fra undervisninga når dette er forsvarlig, uavhengig hva permisjonen brukes til. Vilåret for dette er at foreldre/foresatte sørger for nødvendig undervisning til barnet. Dette skaper utfordringer for de samiske elever som har familier som livnærer seg av primærnæringer hvor sanking, høsting, reindrift og annen sesongbasert aktivitet finner sted og er en bærebjelke i familienes oppholdelse. Tradisjonell kunnskap blir lært gjennom erfaring og personlig kontakt (*Forskningsetiske komiteer, definisjonsnota: "Tradisjonell kunnskap er et kumulativt sett av kunnskaper, ferdigheter, praksis og framstillinger som er opprettholdt og utviklet av folk med lang erfaring i samhandling med naturen. Det er et sett av oppfatninger som er lokalitets- og situasjonsbetinget, basert på personlige erfaringer knyttet til en sosial gruppe med forholdsvis homogene interesser og livsomstendigheter, og videreformidlet via tradisjoner og personlig kontakt, der informantenes troverdighet og erfaringsbakgrunn utgjør den kritiske terskelen for aksept. Tradisjonell kunnskap blant urbefolkninger er av denne typen, men vi finner slik tradisjonell kunnskap i et hvert samfunn. Selv om disse kunnskapsformene ikke møter de vanlige standarder for vitenskapelig kunnskap, kan de være et nyttig supplement når vitenskapelig eller teknologisk kunnskap blir anvendt i praksis. Betydningen av tradisjonelle kunnskapssystemer anerkjennes i stadig økende grad i vitenskapelige kretser. I tillegg har flere internasjonale organisasjoner og institusjoner, bl.a. FN og Arktisk Råd vektlagt respekten for og bruken av urfolks og tradisjonelle kunnskaper i miljøforskning. Gáldu: <http://www.etikkom.no/no/Forskningsetikk/Etiske-retningslinjer/Naturvitenskap-og-teknologi/Forhold-til-tradisjonelle-og-alternative-kunnskapskilder/> (31.10.2011)). Til tradisjonell kunnskap hører også lokalkunnskap og taus kunnskap. Dette læres på samme måte som all annen kunnskap og andre ferdigheter: ved å lære og å øve seg*

lenge og ofte, få veiledning og hjelp fra en med kompetanse innen fagområdet og selv samle erfaring med arbeidet i ulike situasjoner og forhold, samtidig med at man deler egne og får andres erfaringer og råd om arbeidet under ulike forhold.

Samiske elever har derfor behov for å kunne følge egen familie i sesongbasert arbeid, selv om de er skoleelever. Det vil omfatte et behov for å kunne dra bort fra skolen sammen med foreldre eller slektninger for å kunne få lære tradisjonelt arbeid og tradisjonskunnskap i det tidsrommet arbeidet naturlig finner sted, noe som ikke nødvendigvis sammenfaller med skolens årshjul eller det omfanget av permisjon som det legges opp til i opplæringsloven. Opplæring i tradisjonell kunnskap fordrer at man allerede som barn begynner å lære arbeidsinnhold, arbeidsmåter og kunnskaper og ferdigheter som behøves i arbeidet nettopp på den tiden av året når arbeidet naturlig skal gjennomføres.

Behovet for permisjon kan derfor i slike tilfeller være større enn det som legges opp fra mange skoleeiere i dag. Slike former for fravær i skoleåret har i noen tilfeller vært problematisert av ulike skolemyndigheter. Skoleforskningen påpeker at skolen som arena er både en primær personlighetsdannende faktor samtidig som det er et system for overføring av generasjoners kulturgods (*Anton Hoem: "Samenes skolegang. En analyse av undervisningssituasjonen med forslag til styrking av denne i fire kommuner i Finnmark" 1965, Anton Hoem: "Yrkesfelle, sambygding, same eller norsk?" 2986, Asle Høgmo: "Er en flerkulturell skole mulig?" 2995, Inger Marie Kristine Nystad: "Mannen mellom myte og modernitet" 2003, Jens Ivar Nergård: "Den levende erfaring" 2006*). Derfor har grad av samsvar mellom hjemmets og skolens målsetning stor betydning for barnas personlighetsutvikling og dannelse. I den grad hjemmets og skolens målsetning faller sammen, vil påvirkningen og læringen i hjem og skole utfylle og forsterke hverandre. Dette medfører at det samiske samarbeidet mellom skole-hjem må prioriteres som et utviklingsområde. I en masteroppgave fra 2008 blir slike spørsmål gjennomgått med utgangspunkt i samiske skolemiljøer i Troms og Nordland (*Tone Hansen, masteroppgave i spesialpedagogikk ved det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Tromsø 2008: "Skolens dilemma i møte med samiske barn og deres foreldre"*). Selv om denne utfordringen er kjent fra mange samiske områder – er tilnærmingen til dette spørsmålet ulikt fra skoleeier til skoleeier, og det er behov for et større systematisk utviklingsarbeid på dette feltet. Målet for et slikt arbeid må være å bedre rammebetingelsene for at nødvendig praktisk kunnskap også ivaretas i forhold til skolen som system. En oppfatning av at hjemmemiljøet avviker fra skolen og den kulturen skolen representerer vil kunne innebære en risiko for skolerresultater, og har derfor stor betydning.

Dette innebærer videre at Sametinget må sikre en gjensidig dialog med andre skolemyndigheter om behovet for et styrket fokus på skole-hjem samarbeidet i samiske områder, og dette arbeidet må bidra til at elevens kunnskapsutvikling hva angår krav i læreplanene fortsatt ivaretas selv om barnet har rett til og reelt sett mulighet til utvidet permisjon i forbindelse med familienes primærnæringer.

Språkarbeid rettet direkte mot foreldre er også sentralt for å understøtte den samiske språkutviklingen og samarbeidet mellom skole og hjem. Voksenopplæringsprogrammet SAAL er blant annet en viktig del av dette, men også kompetanseutviklingstiltak som har som målsetning å styrke skriveferdighetene i samisk hos foreldregenerasjonen vil kunne ha stor betydning.

Læremidler

Overordnet mål for politikkområdet:

Samiske elever skal ha tilgang til kvalitative samiske læremidler i alle fag i grunnopplæringen.

Det skal satses på ny teknologi slik at den samiske skolen er fremst i tilretteleggingen og bruken av nye digitale læremidler.

Det skal satses for å sikre at den fjernundervisningen som gis omfatter styrkede ressurser til forsvarlige teknologiske løsninger og ressurs til å sikre gode forsterkede fysiske læringsarenaer som del av dette.

Når Kunnskapsløftet samisk ble iverksatt i 2006 gjorde departementet det klart at dette ikke var en læremiddelreform, og etter politisk innsats fra Sametinget ble det bevilget 1 million ekstra til Sametinget i forbindelse med Kunnskapsløftet samisk.

I 2007 ble Sametingets arbeid på området evaluert. I kjølvannet av denne evalueringen ble det innført en ny politisk linje fra Sametinget der skoleeiere får gratis læremidler. Det er viktig å merke seg at skoleeiere med dette unngår utgifter til samiske læremidler (med unntak av kostnader til porto og ekspedisjonsgebyr for forsendelse av læremidlene), selv om de fortsatt har ansvar for å dekke omkostningene ved norske læremidler.

Alle elever har i den norske grunnskolen uansett «gratis læremidler», det er skoleeiere – det vil si kommuner – som har ansvaret for å betale for anskaffelsen av disse læremidlene i utgangspunktet. En bekymring omkring politikken med gratis læremidler til skoleeiere har vært at de knappe økonomiske ressursene som forutsetningsvis skulle gå til nyutvikling av læremidler dermed heller gikk til å understøtte kommunenes økonomi fremfor å prioritere det som er Sametingets ansvarsområde, nemlig å sikre produksjonen av nye og oppdaterte samiske læremidler. Denne bekymringen påpekes av arbeidsgruppa som har vurdert mulighetene for mer effektiv læremiddelproduksjon i 2010, og i rapporten anbefales det derfor at skoleeiere bør ivareta sitt ansvar for samiske elever på samme vis som for de norske elever ved at kommunene betaler omkostningene ved å anskaffe læremidler, slik at Sametingets ressurser kan gå til å dekke nyutvikling og produksjon av disse læremidlene. En politikk med fortsatt gratis læremidler til kommunene vil kunne medføre at det ansvaret som skoleeiere har for samiske elever på samme vis som norske elever og andre elever uthules.

Læremidler er viktige verktøy for lærere og elever for å sikre at elevene skal oppnå de kompetansemålene og grunnleggende ferdighetene som eleven skal utvikle gjennom opplæringen i henhold til Kunnskapsløftet. Samiske elever har samme rettighet som norske elever til å ha tilgjengelig alle lærermidler på samisk. Situasjonen i dag, 6 år etter at skolereformen Kunnskapsløftet er blitt innført, er at det fortsatt ikke er samiske lærermidlene etter nye læreplaner på plass. Et hovedpoeng i Sametingets utdannings- og opplæringspolitikk må derfor være at det innføres lovfesting av rettigheter til samiske lærermidler på samme vis som det finnes lovfestning for rettigheter til læremidler for norske elever (*Forskrift til opplæringsloven FOR 2006-06-23 nr 724: §17-1 jfr. Opplæringslovens §9-4*).

De samiske forlagene har en sentral rolle i utviklingen av samiske læremidler. I denne sammenhengen er det en utfordring at dagens ordning med forlagsstøtte til de samiske forlagene kan bli avvirket dersom det konkluderes at ordningen er i strid med EØS avtalen. I denne sammenhengen er prosesser knyttet til prekvalifisering av samiske forlag i forbindelse med læremiddelproduksjon og påfølgende rammeavtaler av stor interesse (*Skisse til ordning med prekvalifisering og rammeavtale mellom Sametinget og samisk forlagsbransje, notat datert 3. juni 2011 K. Johnsen konsulentselskapet Noodt & Reiding*). Det må fortsatt være et mål at Sametinget bidrar til å sikre at forlagene som kompetente og kvalifiserte aktører kan være i stand til å opprettholde driften for slik sett å sikre at læremiddelproduksjon skjer til tross for at man fortsatt sliter med at midler er bundet opp i tidligere bevilgninger til læremiddelprosjekter som av ulike årsaker ikke har den tiltenkte progresjonen. Sametinget må uansett utfall av vurderinger knyttet til samisk forlagsstøtte sikre at det etableres en prekvalifiseringsordning for samiske forlag, at det inngås rammeavtaler som fungerer parallelt med søknadsbaserte ordninger. Slik vil man kunne sikre styrket kvalitet hos samiske forlag, og tilby samiske forlag en viss sikkerhet for produksjon, samtidig som man ivaretar offentlige regler om anskaffelser og konkurranse.

Situasjonen når det gjelder samiske læremidler er fortsatt at produksjonen forutsetter følgende forhold:

- tilstrekkelig bevilgninger for å kunne fullfinansiere produksjonen (blant annet sett i forhold til Sametingets politikk om at samiske læremidler skal være gratis til skoleeiere – noe som medfører at markedet ikke eksisterer i vanlig forstand)
- tilstrekkelig med kvalifiserte og kompetente læremiddelforfattere
- tilstrekkelig kompetanse i forlagene for å kunne tilvirke oppdaterte og moderne læremidler på en kvalitetsmessig måte hurtig nok

Et større prosjekt for å digitalisere samiske læremidler vil derfor ha mye for seg. Med digitale læremidler menes det interaktive oppgaver på internett eller DVD eller tilsvarende interaktive media, bestående av en kombinasjon av tekst, grafikk, lyd og/eller film (video) som støtter nord-, sør- og lulesamisk tegnsatt fullt ut. I utformingen av slike digitale læremidler skal det til enhver tid tas i bruk aktuelle, moderne teknikker og metoder for å sikre en best mulig interaktivitet og brukeropplevelse for elev og lærer. Arbeidsgruppa som vurderte mer effektiv læremiddelutvikling konkluderte som følger om dette (Rapport om "Tiltak for å effektivisere utvikling og produksjon av samiske læremidler", juni 2010, L. Mikkelsen på vegne av gruppe nedsatt av Sametinget, Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet, punkt 4.2.8, andre avsnitt: utviklingen av digitale læringsressurser):

Arbeidsgruppa mener at det er grunn til å prioritere utvikling av digitale læringsressurser dersom dette blir en rimeligere og raskere løsning. Sammenlignet med trykte læremidler er digitale læremidler mer fleksible, enklere å oppdatere og slipper forsinkelser og kostnader knyttet til distribuering.

Et prosjekt som dette vil kunne sikre at den samiske skolen er lengst fremme – og dermed mest konkurransedyktig når det gjelder ny teknologi, som understøtter en faktisk moderne hverdag hvor ny teknologi gjør sitt inntog i omtrent alle næringer og deler av samfunnslivet. Den største utfordringen med en større satsning på digitalisering er implementeringen av slike læremidler, hvor det kan være generasjonsmessige skjevheter når det gjelder digital kompetanse. For at læreren i klassesituasjonen fortsatt skal kunne være instruktør og leder, er det viktig at de nye læremidlene ikke fører til en situasjon hvor eleven overtar som instruktør og leder. En offensiv strategi på dette feltet vil også samsvare godt med de intensjonene om at digitale ferdigheter inngår som en av de grunnleggende ferdighetene.

Vi vet også fra den omfattende fjernundervisningen som føres i faget samisk ovenfor samiske elever at det eksisterer betydelige utfordringer knyttet til å faktisk bruke og å få ulike tekniske løsninger til å fungere i den hektiske hverdagen. Dette kan gå på bekostning av tiden til aktiv undervisning. Dette er en stor utfordring som må avklares i et større prosjekt for å sikre nye, oppdaterte og funksjonelle samiske læremidler. Man kommer ikke unna at en slik satsning også vil måtte forutsette en større videre- og etterutdanningsatsning rettet mot både samiske lærere og forlagsfolk samt en betydelig oppgradering av tekniske løsninger i de samiske skolene. Det vil også være avhengig av at teknisk support er tilgjengelig på den enkelte samiske skole.

En slik digital storsatsning innenfor læremiddelsektoren vil falle godt sammen med et behov som ofte er ytret – nemlig behovet for temahefter i samiske emner. Temahefter vil kunne medføre at man får utviklet målrettede læremidler som enkelt kan tas i bruk og oppdateres. Sametinget har tidligere påpekt at med de økonomiske rammene for læremiddelutvikling, har det vært, og er fortsatt vanskelig å ha helhetlig tenking når det planlegges læremidler. Grunnen er at det er så mange målgrupper, som omfatter både elever på barneskole, ungdomsskole og videregående opplæring som har bruk for læremidler i mange fag, og det på tre språk. Ved tidligere utlysninger av læremidler ble det satset mere på temabøker hvor en del av disse har vært tverrfaglige, slik at elever kunne få lese i alle fall deler av lærestoff på samisk på ulike klassetrinn. Dette har jfr. arbeidsgruppa som har vurdert mer effektiv

læremiddelutvikling i 2010 vært en fordel da ny reform kom, fordi mye av det som er produsert ut fra denne tenkingen, også kunne brukes etter at nye læreplaner ble innført. Det innebærer at det fortsatt er viktig å ha en politisk retning hvor det på basis av disse erfaringene og den økonomiske ressursituasjonen satses på temahefter i nyproduksjon av samiske læremidler, og arbeidsgruppa anbefaler en slik retning i sin rapport.

Det er også viktig at det satses på både utvikling og oversetting/tilrettelegging av gjennomgående og heldekkende læreverk. Dette fordi vi vet at mye undervisning foregår etter slike læremidler, og at det krever forholdsvis mye mere av den enkelte lærer å alltid måtte tilpasse og tilrettelegge undervisningen fullstendig i forhold til det samiske perspektivet uten støtte i aktuelle læringsressurser. Da Kunnskapsløftet ble innført, var man akkurat ferdig med oversettelse av matematikkverk til nordsamisk for 1.-10. årstrinn etter L97S, noe som kostet bortimot 10 millioner kroner (*Rapport om "Tiltak for å effektivisere utvikling og produksjon av samiske læremidler", juni 2010, L. Mikkelsen på vegne av gruppe nedsatt av Sametinget, Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet*). Det har imidlertid vært et sterkt krav fra skoler og foreldre om at elevene skal ha et matematikkverk på samisk som er utviklet etter Kunnskapsløftet. Prosessen med oversetting av matematikkverk fra norsk til alle tre samiske språk er igangsatt – med Multi-serien som forlaget Cálliidlágadus har iverksatt. Det er elevbøkene i serien som er prioritert i første omgang.

Arbeidsgruppa som vurderte muligheten for mer effektiv læremiddelutvikling i 2010 hadde utarbeidet en oversikt over dekningsgraden av læremidler. Det er bekymringsfullt at det i samisk 2 og samisk 3 i nordsamisk og sørsamisk blant annet ikke finnes læremidler for de laveste trinnene, og det er et forhold som man må prioritere sett i forhold til utfordringene med at elevtallet i samisk 2 og 3 synker så dramatisk de siste fem årene. Det er flere fag hvor det ikke forefinnes læremidler jfr. arbeidsgruppas oppsummeringer, noe som også sammenfaller med erfaringene fra prosjektet Samisk kulturkunnskap i de videregående skolene i Troms fra 2005. Prosjektet hadde som målsetning å styrke videre- og etterutdanningen av lærere i den videregående skolen i Troms og innarbeide samiske emner i undervisningen i fellesfagene i skolen. Prosjektet ble også fulgt opp med et tilsvarende prosjekt «SAFYL» hvor målet blant annet var å få samiske emner inn i yrkesfagene i den videregående opplæringen i Troms. Det var også et mål å utvikle og å anbefale læremidler til bruk i dette arbeidet, noe som prosjektet dokumenterte at det fantes lite av.

En særlig utfordring i forhold til læremiddelproduksjonen er tilgangen til sør- og lulesamiske forfattere, oversettere og språkfolk. Denne utfordringen må sees i sammenheng med at det er iverksatt en handlingsplan for samiske språk fra regjeringens side, samtidig som det er rekrutteringsutfordringer i forhold til å sikre tilstrekkelig med lærekrefter (http://www.regjeringen.no/upload/AID/publikasjoner/rapporter_og_planer/2009/Handlingsplan_2009_samisk_sprak.pdf). Det innebærer at det må satses mye på å alfabetisere flere samiskspråklige, sikre flere utdanningstilbud i samisk språk og samtidig rekruttere til samisk lærerutdanning. Det er som oftest lærere som er læremiddelforfattere. I denne sammenhengen er det viktig å se på de erfaringene som er opparbeidet når det gjelder ressurskole-tenkningen. Aejjege er ett eksempel på at det er positivt å etablere et konsentrert ressurscenter hvor man arbeider bredt for å løse de utfordringene som eksisterer på flere områder. Slike ressursmiljøer kan gjøre det mer attraktivt og interessant å arbeide med skolerelaterte utfordringer både når det gjelder å tilby undervisning, utvikle læringsressurser og læremidler.

Når samiske lærermidler utgis, så må også lærerveiledning utgis på samisk. Lærerveiledningene er et viktig verktøy for lærerne, og Sametinget må være mer konkret i å sikre at slike veiledere tilvirkes. I lærerveiledninger får lærere forslag til undervisningsopplegg, forslag til årsplan, oppgaver og lesestoff tilpasset for elevenes ferdighet, forslag til prøver osv. Når lærere har tilgjengelig slike verktøy, så får læreren sette mer fokus på didaktikken og det pedagogiske undervisningsopplaget. Dette vil mest sannsynlig bidra til mer kvalitativ undervisning og sannsynlig bedre måloppnåelse blant elevene. Lærerveiledninger for samiske lærere er også et meget sentralt punkt. Slike lærerveiledninger tilbyr

læreren støtte i tilretteleggingen av undervisningen og sikrer også at undervisningen skjer mer enhetlig fra skole til skole. Det er viktig også fordi eksamineringen i fagene vil ta utgangspunkt i mål og tema som læreplanene omhandler, og den tilrettelegging som skjer ved den enkelte skole må derfor også sikre en overordnet tilnærming samtidig som lokal variasjon ivaretas.

Det er viktig å understreke at tiltaket Ovttas-Aktan-Aktesne på www.ovttas.no er et meget sentralt og viktig tiltak for å spre kunnskap om ulike samiske læremidler. Sametingets opplærings og utdanningspolitikk må derfor også handle om å sikre fremtiden og videreutviklingen av denne nettressursen og andre tilsvarende nettressurser som www.risten.no m.fl.

Det er også viktig at Sametinget ivaretar ansvaret for å sikre tilstrekkelig med spesialpedagogiske læremidler. Det er med etablering av Lohkanguovddaš, SEAD og andre instanser nå miljøer med spesialkompetanse på samisk spesialpedagogikk. I dialog med disse miljøene bør vurderingen av hvilke læremidler som må prioriteres gjøres.

I den senere tid har det kommet frem i mediene at norske læremidler som brukes av både norske og samiske barn i grunnopplæringen i mange tilfeller har grunnleggende kvalitetsbrister hva angår den kunnskap de formidler om samiske forhold. Dette er svært alvorlig og gir grunnlag for å videreføre og forsterke kunnskapsbrist omkring samiske forhold i samfunnet. Ett av de siste eksemplene er en lærebok for videregående som er gitt ut og kvalitetssikret av forlaget Gyldendal (http://m.nrk.no/m/artikkel.jsp?art_id=17951193). Tidligere har også Andy B. Sortland undersøkt læremidler som benyttes i videregående hvor samene er eneste folk som omtales i et læremiddel som omhandler dyr og natur (<http://www.forskning.no/artikler/2011/april/284665>) og undersøkelsen viser for øvrig at læremidlene mangler eksempler hentet fra Nord-Norge – noe som gjør at elevenes muligheter til å koble kunnskapen til egen kontekst svekkes.

Tilsvarende undersøkelser med omtrent samme resultat er blant annet foretatt av Bjørg Evjen som har undersøkt fremstillingen av samene i læremidler som benyttes i historie i den videregående opplæringen. Kombinert med den hvitvaskingen av historien som doktorgradsarbeidet til Hadi Lile dokumenterer, hvor hans undersøkelse kan tyde på at fornorskingspolitikken ved noen skoler knapt er tema i grunnopplæringen, kan man vanskelig si at grunnopplæringen som gis alle norske elever hva angår samene er kvalitetsmessig på dette området. Forlagene må gis signaler fra myndighetshold om at denne kvalitetsbristen hva angår læremidler må overkommes. Det er grunnlag for å vurdere en partssammensatt kvalitetsnemnd for læremidler som benyttes i skolen. Denne nemnden vil kunne gi signaler om hvilken kvalitetsforbedring læremidler som aktivt benyttes i undervisningen, og vil kunne fungere veiledende ovenfor de ulike forlag (både samiske og norske forlag). Videre må norske myndigheter sørge for at den undervisning som gis baserer seg på anerkjent kunnskap, hvor målet må være at elevene får tilstrekkelig kunnskap til å kunne forstå og akseptere samenes grunnleggende rettigheter og situasjon som et folk.

Diskriminering av samiske barn og unge

Overordnet mål for politikkområdet:

Sametinget skal gjennom effektive tiltak hindre diskriminering av samiske elever og sikre at strukturell diskriminering i form av et redusert opplæringstilbud rettes opp.

Meldingen oppgir at nyere forskning viser at større andel samiske barn erfarer mobbing i skolen. Det er helt sentralt å bekjempe mobbing. Det innebærer at både skolene og hjemmene må arbeide aktivt mot enhver form for mobbing. Sametinget vil i denne sammenhengen utarbeide en anti-mobbeplyakat som virksomheter og enkeltpersoner i det samiske samfunnet kan aktivt slutte seg til. En slik anti-mobbeplyakat vil gi en tydelig beskjed om at Sametinget som organ har en klar holdning mot mobbing, og et avklart

Flere forskningsprosjekter har påpekt at mange samer oppgir at de blir utsatt for diskriminering, men disse prosjektene har ikke rettet seg særskilt mot situasjonen i skolen (*Eva Josefsen Norut NIBR rapport 2006:3 Selvopplevd diskriminering blant samer i Norge og Ketil Lenert Hansen, Universitetet i Tromsø "Ethnic discrimination and bullying in relation to self-reported physical and mental health in Sami settlement areas in Norway" 2011*). Det vil ha interesse å få gjennomført en undersøkelse av elevenes opplevelse av diskriminering basert på funnene i forskningen når det gjelder dette temaet. Det vil være viktig å få oversikt over dette fordi diskriminering kan ha langvarige konsekvenser for det enkelte menneske, og det vil være avgjørende å få rettet opp evt. direkte, indirekte, individuell og strukturell diskriminering som barn og unge utsettes for. Barnekonvensjonen og prinsippet om ikke-diskriminering vil være grunnlag for å sikre at sentrale myndigheter iverksetter tiltak for å hindre slik diskriminering.

De samiske veiviserne er et vellykket prosjekt for å spre kunnskap om samiske forhold, og ordningen fungerer godt fordi de som formidler informasjon om samene som samisk veiviser også oftest er nokså jevnaldrende med de som får besøk av veiviserne. Når det gjelder dette å sikre at kunnskap om fornorskingen spres, så er det viktig at denne kunnskapsformidlingen skjer gjennomgripende i skolesystemet gjennom læreplanene og i den faktiske undervisningen og Hadi Lile sin doktoravhandling viser at dette er mangelfullt ivarettatt i skolen i dag.

Elever med samisk i fagkretsen i grunnskolen og den videregående opplæringen (Styrking av samiskopplæringen i grunnskolen)

Overordnet mål for politikkområdet:

Å øke andelen elever som tar samisk som fag og som mottar kvalitativ og godt tilrettelagt opplæring i og på samisk.

Den drastiske nedgangen i antallet elever som har samisk i fagkretsen i grunnskole med hele 810 elever færre som har faget de siste fem årene er en sentral hovedutfordring for Sametinget. Dette må Sametingets utdanningspolitikk sette i sentrum for det politiske arbeidet med opplærings- og utdanningsspørsmål de neste årene. Årsakene til denne nedgangen søkes forklart på ulike vis, blant annet er det fokusert på endringer som skjedde i forbindelse med innføringen av Kunnskapsløftet i 2006 hvor faget samisk språk og kultur ble tatt bort.

Det har vært reist en del ulike forklaringer på denne utfordringen og det er avgjørende viktig at det gjennomføres grundige analyser av denne problemstillingen snarlig. Elever som ikke følger samisk læreplanverk i den øvrige undervisningen, men kun følger samisk læreplan i faget samisk kan oppleve at de kan få flere timer enn øvrige elever i skolen. En annen utfordring er at elevene kan erfare at skoleeiere organiserer undervisningen utenom ordinær skoletid, at man samler undervisningstidene opp og gir konsentrert undervisning fremfor kontinuerlig undervisning.

Skoleeiers mulighet til å organisere fordelingen av timetallet i faget er en utfordring hvis undervisningen organiseres slik at elever kan gå ett helt skoleår uten undervisning i faget samisk før de igjen får undervisning det kommende året. Lærere må ofte pendle mellom flere skoler, og timene i samisk er ofte de siste timene som settes inn i timefordelingen på den enkelte skole. Det fører til ugunstige undervisningstidspunkter, og vansker med å koordinere samiskfaget i forhold til skolens øvrige liv. Foreldre og elever kan også oppleve at informasjon om samiskfaget ikke kommer i samme form og like regelmessig som informasjon om andre fag. Grunnen kan være at en lærer som må pendle mellom mange skoler ikke vil kunne informere på samme vis som den enkelte skole informerer i andre fag på grunn av at praksis for informasjon varierer fra skole til skole. Videre må det påregnes at utfordringer med lærermangel og vikarer er en årsak til utfordringer for elevene.

Kunnskapsløftet angir at timene for elever som har samisk i fagkretsen, men som ikke følger samisk læreplanverk annet enn i samiskfaget skal hentes fra norskfaget. Dette kan virke slik at foreldre velger vekk samisk som fag på grunn av en bekymring omkring at konsekvensene ved å velge samisk som fag eventuelt skal føre til redusert opplæring i faget norsk. Kunnskapsmålene for norskfaget skal

oppnås, selv om elever som har samisk som fag kan få mindre timer til opplæringen i norsk som følge av samiskundervisningen. Det er også en problemstilling at timerressursene til samiskfaget i en del tilfeller hentes fra andre fag enn det regelverket oppfordrer til. Dette kan føre til en tilfeldig og uoversiktlig situasjon med tanke på samiske elevers læring i andre fag enn samisk. Noen beskriver at elevene kan få «hull» i grunnopplæringen i ulike emner hvor det mer eller mindre tilfeldig og ureglementert hentes timer fra andre fag.

Kombinert med organisatoriske og strukturelle utfordringer hvor mangel på samiske lærere, mangel på vikarer og svært ulik praksis fra skoleeiere med tanke på fordelingen av timetallsressursene i samisk og organiseringen av undervisningen totalt fører dette til en ustrukturert og tilfeldig fremgangsmåte i grunnopplæringen når det kommer til undervisningen i samisk språk. I sum er dette en alvorlig svekkelse av kvaliteten på den utdanning og opplæring som samiske elever mottar.

Kunnskapen om hvilken tilpasning og tilrettelegging som skal skje for samiske elever i norsk grunnopplæring er mangelfull. Det fører til at skolen ikke i stor nok grad ivaretar samiske elevers rettigheter og behov. Det er en sentral utfordring i skolen i dag at det sannsynligvis er et stort gap mellom de prinsipper som gjelder for opplæringen, den generelle delen av læreplanverket og læreplanene i enkeltfag samt de organisatoriske utfordringene som eksisterer i form av mangel på kvalifiserte lærere, læremidler og fag- og timetallstilrettelegging. Dette fører totalt til at opplæringstilbudet for mange samiske barn systematisk sett kan være dårligere enn andre elever i norsk skole mottar av opplæringstilbud totalt sett.

Slike systematiske skjevheter skal og må rettes opp, blant annet fordi et systematisk dårligere tilbud om grunnopplæring for samiske elever vil kunne betraktes som ren strukturell diskriminering. Norske myndigheter kan ikke fragmentere ansvaret for opplæringen som gis samiske elever med henvisning til andre, underordnede nivåer nedover i systemet, det eksisterer et tilsvarende ansvar for norske myndigheter hva angår samiske elever som for andre elever i grunnopplæringen. Systematiske forskjeller i det utdanningstilbudet som samiske barn totalt sett mottar som gruppe i forhold til andre grupper i norsk skole kan resultere i en svekket grunnopplæring for samiske barn i forhold til andre, og slike systematiske forskjeller må rettes opp. Det er bakgrunnen til at det kreves en grundig gjennomgang av utfordringene i den samiske skolen også for de sentrale myndigheter med mål om å iverksette tiltak for å sikre elevene en likeverdig og kvalitativ undervisning og opplæring – også i sitt eget språk.

Spørsmålet omkring hvorfor ikke de elever som har samisk som fag ved oppstart i grunnopplæringen skal fullføre undervisningen i emnet hele veien frem til man går ut av grunnskolen som et eksamensfag for alle varianter av samisk opplæring må også vurderes nærmere av Sametinget. Samiskfaget er identitetsdannende og viktig for de samiske elevene, og det er naturlig at det undervises i elevens eget språk i tillegg til andre fag hele veien gjennom grunnopplæringen.

Det må også gjøres nærmere vurderinger omkring differensiering av tilbudene om samisk som fag samt en styrket innsats for å sikre elevene reelle muligheter for å oppnå funksjonell tospråklighet gjennom grunnopplæringen, uavhengig av hvilken del av læreplanen for samisk som følges. Det vil omfatte at elever som ønsker dette skal få tilgang til å få undervisning i samisk språk innenfor en sterk språkmodell, noe som kan innebære at elever som har samisk som fag også må få tilbud om undervisning i andre fag på samisk.

Læreplanverket må endres slik at målet om at elevene skal oppnå et grunnlag for utviklingen av elevenes funksjonelle tospråklighet i faget samisk blir at elevene skal oppnå funksjonell tospråklighet gjennom grunnopplæringen. Det må avsettes tilstrekkelig ressurser til dette formålet i henhold til barnas selvstendige språklige rettigheter i henhold til både barnekonvensjonen og andre internasjonale konvensjoner.

Spørsmålet om fag- og timefordelingen synes så sentralt i problematikken med frafallet av elever som har samisk i fagkretsen at det må behandles på et overordnet nivå. Det er ikke akseptabelt at Sametinget er henvist til å måtte håndtere dette avgjørende spørsmålet stykkevis og delt. Komplekset må behandles i en samlet og fokusert sak hvor man sikrer at fag- og timetallsfordelingen i forhold til samisk som fag ikke kommer som et apropos i forhold til øvrig fag- og timetallsvurderinger. I denne sammenhengen vises det til at regjeringen har laget en handlingsplan for samiske språk. Når man erfarer at antallet elever som har samisk som fag er redusert med 26,5% de siste fem årene er det helt avgjørende at det tas aktivt tak i denne saken for å sikre at samiske elever har samisk språk som fag i grunnopplæringen.

Perspektivet i meldingen på at kunnskap i samisk språk representerer en dobbeltkompetanse er et godt perspektiv, og det er også sentralt at man fokuserer på at kunnskaper i samisk språk er en nødvendighet for samiske elever.

De statlige sameskolene

FNs urfolksdeklarasjon forutsetter at urfolk selv skal ha selvbestemmelse over egne utdanningsinstitusjoner og kunne påvirke innholdet i opplæringen ved slike institusjoner. I spørsmål som omhandler Sametinget som en eventuell forvalter av de skoler som i dag forvaltes direkte av direktoratet så er det viktig å slå fast at Sametinget kan forvalte samiske videregående skoler og statlige grunnskoler enten gjennom en organisasjon hvor det forvaltningsmessige ivaretas i en mer ytre etatmessig modell. Om problemstillingen ytterligere aktualiseres må det være en helt klar grunnleggende forutsetning for dette, at Sametinget må ha økonomi til å drive kvalitativt gode skoler og samtidig være rustet for å kunne sikre reell kvalitet i opplæringen.

Tilpasning for samiske elever og spesialpedagogiske innsatsområder

Overordnet målsetting for politikkområdet:

Samiske elever skal få tilpasset opplæring i forhold til de behov den enkelte samiske eleven har.

En hovedproblemstilling er at Kunnskapsloftets klare målsetning om at elevene skal få tilpasset opplæring ikke nødvendigvis fører til tilpasning av opplæringen for samiske elever. Elever som trenger mer ressurser eller mer tilrettelegging vil kunne erfare at første tilretteleggingstiltak som skolen foreslår er å slutte med samiskfaget. Det må være et mål for Sametingets utdannings- og opplæringspolitikk å sikre at samiske elever får den tilrettelegging og tilpasning som de har krav på – i samiskfaget som i andre fag. Det skal derfor settes inn tilpasningstiltak i samiskfaget som i andre fag i skolen. Samiskfaget er identitetsdannende og fremmer tilhørigheten til eget folk og bakgrunn. Det er derfor et dobbelt tap for elever som har særskilte tilretteleggingsbehov hvis samiskfaget ikke tilbys dem som direkte følge av tilretteleggingsbehovene. I den grad denne problemstillingen skjer systematisk – må dette avhjelpes umiddelbart.

SEAD skal sikres tilstrekkelig finansiering slik at de kan ivareta fagområdet, sikre utvikling av kunnskap om spesialpedagogiske områder og bidra til mer kvalifisert tilrettelegging for alle samiske elever. Samisk lesesenter sikres finansiering og utvider aktivt virkeområde ved å satse enda mer på lule- og sørsamisk samt mer aktivt oppsøkende arbeid for å spre kunnskap om lesing og støtte opp om metodeutvikling i lesing.

I St.mld. 18 (2010-2011) Læring og fellesskap melder Kunnskapsdepartementet at samisk spesialpedagogisk støtte (SEAD) fortsatt skal være en del av Statped Nord, men at stillingene knyttet til SEAD organisatorisk skal flyttes fra Samisk høyskole til Statped Nord.

Sametinget understreker viktigheten av at en slik omorganisering ikke bør svekke SEADs fysiske tilhørighet til et samisk kompetansemiljø, og bifaller at Samisk høyskole signaliserer at man fortsatt vil tilrettelegge for en samlokalisering med høyskolen. Sametinget må i samarbeid med Samisk høyskole

og Statped Nord sikre god dialog og samarbeidsvilkår innenfor det samiske spesialpedagiske feltet, gjennom SEADs tilstedeværelse i et samisk kompetansemiljø.

Sametinget understreker at SEAD har landsdekkende oppgaver, uavhengig av at de organisatorisk er tilknyttet Statped Nord. For å sikre at SEADs kompetanse er tilgjengelig for samiske brukere over hele landet er det viktig at dette tydelig kommuniseres til hele det statlige spesialpedagogiske støttesystemet, og til kommuner og fylkeskommuner.

Senter for samisk i opplæringa er et ressurscenter spesielt rettet mot alle nivåer i opplæringssystemet, fra barnehagestadiet til høyere utdanning. Senter for samisk i opplæringa arbeider for å fremme muntlig og skriftlig bruk av samisk i befolkningen. Senteret er lokalisert ved Sámi allaskuvla i Guovdageaidnu.

Senterets hovedfokus er lese- og skriveopplæring, og muntlig språkutvikling. Dette innebærer å styrke og fremme bruk av muntlig samisk i opplæringssystemet, kunnskap om flerspråklighet og språkrevitalisering, og formidling av kunnskap om lesing og skriving. Senteret skal tilby kurs, rådgivning og veiledning som er tilpasset først og fremst for barnehager og grunnskole, men vil etter hvert også tilby dette for videregående opplæring. Det antas å være et udekt behov innenfor etterutdanningstilbud for samiske lærere, både innenfor spesifikke samiske fag og emner, men også i forhold spesielle utfordringer knyttet til den samiske skolen, slik som flerspråklighet, flerkulturell forståelse og læremiddellutvikling.

Senteret har et stort geografisk og mangfoldig språklig nedslagsfelt, og dette må få konsekvenser for ressurstilgang og kapasitets- og kompetansebygging. Det stiller også store krav til senterets utadrettede virksomhet, for å sikre at målgruppene er kjent med hva senteret kan tilby.

Det er en utfordring å sikre framtidig drift og kompetanseutvikling ved senteret. Sametinget avsatte i perioden 2007-2011 kr 500.000,- årlig til drift av senteret, men for budsjettet 2012 er det ikke avsatt midler over Sametingets budsjett til senteret. Dette er bekymringsverdig, all den tid etablering av senteret var et felles initiativ mellom Sametinget og Regjeringen, og siden lesesenteret kom inn på statsbudsjettet fra 2010. At Sametinget deretter salderer bort støtten til lesesenteret er ikke i tråd med tenkningen omkring at samisk lesesenter bør bringes opp på det nivå som sammenlignbare lesesenter mottar av driftstilskudd, dette blant annet slik at arbeidet med å tilpasse og utvikle nasjonale prøver for samiske barn på samisk kan gjennomføres som tiltenkt. Dette arbeidet er omfattende arbeid som betinger et grunnleggende arbeid for å strukturere opp prøvene i forhold til samisk språk.

Det må utformes og distribueres flere informasjonsbrosjyrer som gir lærere og skoleledere informasjon om samisk spesialpedagogisk tjeneste og samisk lesesenter samt andre ressurser som kan bistå skolene i dette tilretteleggingsarbeidet, for å forsikre om at den tilpasningen som gjøres for samiske elever har best mulig kvalitet. Også nettsider og generell oppsøkende virksomhet må styrkes betydelig. Videre bør samiske spesialpedagogiske instanser få øket de økonomiske ressursene slik at de i enda større grad kan arbeide utadrettet og oppsøkende.

Innsatsområde 2: Den samiske elevens rettigheter og læringsmiljø (Rett til kvalitativt god læring og et godt læringsmiljø)

Overordnet mål for politikkområdet:

Samhandling mellom ulike nivåer og ansvarshavende for den samiske skolen og de samiske elevene styrkes slik at tilbudet elevene mottar er i tråd med intensjonene i lovverket, forskriftene og planverket.

Fra prinsipper for opplæringen i Kunnskapsløftet – samisk:

Skoleeier har ansvar for å sikre en opplæring som er i samsvar med lov og forskrift, i tråd med menneskerettighetene og urfolksrettighetene og som er tilpasset lokale og individuelle forutsetninger og behov.

Prinsippene for opplæring i Kunnskapsløftet skal etterleves, og skoleeiere, skoleledere og lærere skal gis grunnlag for å være bevisst på dette ansvaret og få tydelig veiledning når det gjelder innholdet i og omfanget av å sikre at samiske elevers skolegang er fundert på prinsippene for opplæringen. Det er sentralt å bruke større menneskelige, faglige og økonomiske ressurser på å sikre at den samiske læringsplakaten etterleves i praksis i den samiske skolen.

Nasjonale myndigheters ansvar er å legge til rette forholdene for utvikling av samiske læremidler. Sametingets ansvar i dag er å forvalte tilskuddsordningen for utvikling av læremidler, der Sametinget selv fastsetter prioriteringer og retningslinjer for ordningen. Sametinget overtok i år 2000 Kunnskapsdepartementets ordning for utvikling av samiske læremidler. Sametingets muligheter til å ivareta dette ansvaret henger sammen med hvilke økonomiske ressurser som stilles til rådighet for dette arbeidet fra departementets side. Et sentralt spørsmål i denne sammenhengen er i hvilken grad de ulike nivå ivaretar sitt ansvar for den samiske læremiddelsituasjonen.

Både samiske lærere, foreldre, slekta, den utvidede familien og andre voksne er viktige premissleverandører for den samiske eleven og skolen. Det sosiale fellesskapet både i og utenfor skolen er viktig for å sikre godt og kvalitativt læringsmiljø og kunnskapsutvikling. Å arbeide i fellesskap, og det å kunne delta i å løse oppgaver og utvikle kunnskap sammen med andre gir god kvalitet på opplæringen. Disse kunnskapene er også sentrale i samisk kultur, hvor både «verddevuohta», arbeid i siidaene, i arbeidsfellesskap i forbindelse med primærnæringene eller som del av å delta i lokalsamfunnet er helt sentralt.

Læreren skal sikre elevene gode muligheter gjennom samhandling og ved å legge til rette for ulike arbeidsfellesskap hvor elevenes sosiale ferdigheter og kompetanse utvikles. I skolen skal mangfoldet ivaretas på en slik måte at dette mangfoldet fremstår som en ressurs som ytterligere fremmes hvor den enkelte elev kjenner at det er godt å være inkludert og sett som enkeltmenneske.

Elevene skal oppfordres til å ta i bruk egne formuleringer, ord og setninger for å definere egen identitet, og følelsen av mestring (jabalašvuohta, birgen) når de på gode måter speiler samiske verdier og praksiser.

Læreren, skolelederen og skoleeiere skal anerkjenne, respektere og aktivt fremme den samiske elevens potensial og vise omsorg for elevene ved å gi dem rom for og oppmuntring til å ta i bruk egne ressurser. Skolen skal aktivt gi uttrykk for at eleven har et unikt potensial og gi elevene trygghet til å mestre og å oppnå utvikling og kunnskap. Skolen skal også ta mål av seg til å utvikle en god skole for samiske elever, og ha mot til å gå nye veier for å sikre denne utviklingen gjennom og aktivt bygge opplæring og undervisning på det samiske samfunnets positive sider, bruke samisk tenkning og gode praksiser i undervisningssammenheng.

Den samiske skolen må også være satt i stand til å kunne ta i bruk ny kunnskap om samiske forhold for å utvikle både skolen og de kunnskapene som formidles videre.

Skolen skal aktivt hindre mobbing, utestengning og nedvurdering. Dette skal skje ved at man fremhever respekt for seg selv og andre i all undervisning. Skolen skal være et godt og trygt sted for alle. Omsorg og det å hjelpe hverandre og andre skal være i sentrum for det læringsmiljøet som legges til rette for. Elevene skal stimuleres til å kunne kunsten å bruke inkluderende humor for å skape et godt felles miljø på skolen. Det skal legges til rette for et læringsmiljø som ivaretar både elevens og fellesskapets fysiske, følelsesmessige og intellektuelle forutsetninger. Sametinget skal utvikle en anti-

mobbeplakat bygget på samiske perspektiver, og tilby samiske skoler og skoleeiere å signere denne jfr. nasjonal kampanje ovenfor kommunene i forhold til å forplikte seg til aktivt å bekjempe mobbingen.

Læringsmiljøet skal bygge på og ta utgangspunkt i det samiske samfunnet, gjennom at opplæringen tar utgangspunkt i elevenes identitet og elevenes bakgrunn. Læringsmiljøet skal gjenspeile den samiske kulturen med bruk av gjenkjennelige gjenstander og bruk av læringsarenaer som eleven har et forhold til. I skolen skal det finnes læringsressurser som er samiske, og skolen skal aktivt forholde seg til det samiske samfunnet gjennom å samhandle med omverdenen. Den samiske skole skal aktivt søke å ta i bruk ny teknologi og ny kunnskap.

Skolelederen har en sentral rolle i og aktivt styre skolen slik at skolen som helhet utvikler bevissthet omkring, systemer for å ivareta samt tilretteleggingen av undervisningen omkring samisk språk, kultur og verdier ivaretas. Dette bør skje gjennom at skolelederen fører en aktiv dialog med lærere og andre ressurspersoner i den samiske skolen om hvordan undervisningen bør gjennomføres og forbedres. Skoleleder skal sikre at det skjer en systematisk kvalitetsmessig utvikling gjennom at man vurderer egen praksis med tanke på mulig forbedring og tiltak. God skoleledelse er avgjørende for kvalitetsutviklingen på den enkelte skole. Lederen må forene indre motivasjon hos egne elever og lærerne samt ressurspersoner i egen skole med den utvikling som ønskes av både omverdenen og skoleeierne, Sametinget og sentrale skolemyndigheter. Sametingets utdannings- og opplæringspolitikk må derfor også rette seg mot skolelederne som en avgjørende premisseleverandør for å sikre både kvalitet og innhold i opplæringen. Det er derfor viktig at skolelederne blir bevisstgjort på det ansvaret som de har i forhold til samiske elevers situasjon i skolen, og det er sentralt at det gis tydelige styringssignaler til skoleeiere i forhold til dette.

Det bør også sikres at de utdanningsinstansene som tilbyr skoleledere ytterligere kvalifisering for arbeidet som skoleleder, gjennom utdanningstilbudene bevisstgjør skolelederne om hvor sentrale de er i forhold til de samiske elevenes situasjon i skoleverket. Informasjon om samiske elevers rettigheter og regler som omfatter samiske forhold må løftes frem i disse utdanningene. Sametinget kan stimulere til at de høgere utdanningsinstitusjonene tar inn disse emnene i rektorutdanninger og pedagogiske ledelsesutdanninger.

Kulturskolen, skolefritidsordningen og leksehjelp

Overordnet mål for politikkområdet:

Å sikre styrket samisk innhold i SFO-tilbudet, kulturskoletilbudet og leksehjelpstilbudet.

Når det gjelder kulturskole, skolefritidsordning og leksehjelp bør drøftingene av dette sees i lys av debattene om heldagsskolen. Årsaken er at en evt. heldagsskole vil kunne lette på presset i forhold til struktureringen av samiskfaget i forhold til problemstillinger med fag- og timefordeling og gi alle barn tilbud om leksehjelp innenfor skolens rammer. Videre vil man kunne vurdere å organisere kulturskoletilbud inn i en evt. heldagsskole. SFO- og kulturskoletilbudene er mange steder preget av relativt stor grad av egenbetaling, noe som medfører at ikke alle barn får tilgang til disse aktivitetene på grunn av foresattes økonomiske situasjon. I noen områder kan det være svært vanskelig å få plass i kulturskoletilbudene. En heldagsskoledé debate er allerede aktuell i storsamfunnet, og det er også naturlig at dette kan tematiseres i en samisk kontekst.

Et utvidet skoletilbud som omfatter mer enn klasseromsundervisning vil kunne være en mulighet til å sikre bedre tilpasning av skoletilbudene til både styrket samiskspråklig stimulering samt bedre rom for å få inn både tradisjonskunnskap og samisk kultur i skolehverdagen. Dette vil kunne utjevne den oppfatning som evt. eksisterer av samiskopplæring som mer byrdefull i forhold til et utvidet timetall for den enkelte elev. Videre vil de forhold som fremkommer under punktet samarbeid skole-hjem kunne ivaretas bedre med en heldagsskolestruktur.

All den tid heldagsskoledebatten ikke har vært så aktualisert i en samisk sammenheng, så må Sametingets politikk innrettes på at man arbeider for styrket innhold i SFO-tilbudet, kulturskoletilbudet og leksehjelpstilbudet. Det er derfor positivt at Sametinget har hatt det samiske innholdet i SFO som et visst innsatsområde i virkemiddelsammenheng. Ordningen er ikke systematisert inn i en egen virkemiddelordning, men representerer en prioritering i sametingsbudsjettet som rulleres årlig. For å sikre at flest mulig kommuner får kjennskap til ordningene og at likeverdigheten ivaretas for de samiske barn som går i SFO, bør man sikre en forutsigelig, allment kjent virkemiddelordning som er godt kjent i samfunnet.

For elever som har samisk som fag, kan foreldrestøtten i forhold til faget være veldig redusert. Derfor er det svært viktig at det leksehjelpstilbudet som gis, også gis samiske barn i forhold til samiskfaget. Leksehjelp har større betydning for samiske barn som gruppe enn mange andre barn. Grunnen er at foreldregenerasjonen kan ha en språksituasjon hvor de kanskje ikke kan samisk, kan lese eller skrive samisk og dermed kan foreldrene heller ikke tilby barna støtte i faget på samme vis som med andre fag. Sametinget må derfor arbeide for å sikre at skolene ivaretar de samiske barnas behov for leksehjelp også i faget samisk. Det innebærer at skoleeiere må rekruttere leksehjelpere som har kunnskaper om samisk språk og kultur tilsvarende det å kunne tilby samiske barn støtte til leksearbeidet de skal forestå i samiskfaget.

Større fokus på tilrettelegging av og fullføring av videregående opplæring

Overordnet mål for politikkområdet:

Sametinget skal motvirke frafall i den videregående skolen og sikre bedre tilrettelegging av den videregående opplæringen for samiske elever.

Det omtales i meldingen at Sametinget har oppnevnt Mads Steinfjell til å delta i en referansegruppe for det videre arbeidet med NY GIV, et treårig prosjekt som omhandler gjennomføringen av videregående opplæring. Steinfjell har siden meldingen ble lagt frem trukket seg fra dette arbeidet (http://www.nrk.no/kanal/nrk_sapmi/1.7905392). I denne sammenhengen har Steinfjell skrevet et brev til departementet om at han som representant i gruppa opplevde at når han adresserte den godt dokumenterte problemstillingen med nedgang i antallet elever som har samisk som andrespråk i grunnopplæringen, og ønsket at dette skulle tas opp i den nasjonale referansegruppa, så henviste tidligere statssekretær Rugtvedt i Kunnskapsdepartementet til Sametinget som instans for å løse dette. Det til tross for at Sametinget alene ikke har myndighet eller mulighet til å løse denne utfordringen uten gjensidig dialog og enighet med sentrale skolemyndigheter.

Denne problemstillingen dokumenterer at det kan eksistere en holdning helt opp i toppen av det politiske systemet som går ut på at samiske skoleutfordringer må løses av Sametinget alene - med den begrensede myndighet og de begrensede midler Sametinget råder over. Sametingets økonomiske ressurser er for eksempel allerede knyttet til ordninger som sentrale myndigheter i stor grad selv har innstiftet og deretter overført Sametinget. Det er på denne bakgrunnen helt sentralt at det blir avklart hvilken rolle- og ansvarsfordeling som gjelder i forhold til samiske skolerelaterte utfordringer, fordi det kan synes som om sentrale myndigheter med viten og vilje skyver ansvar over på Sametinget som Sametinget i sin nåværende form ikke er rustet til å møte.

De sosialpedagogiske rådgiverne i skolen bør også sikres videreutdanningstilbud i forhold til samiske elevers behov. Språk og kommunikasjon er tett sammenvevd, og samiske elever kan ha behov som ikke ivaretas godt nok i dag. Om Sametinget skal lykkes i en strategi for å motvirke bortvalg i skolene må en rekke tiltak sees i sammenheng. Skolerådgiverne, Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) og oppfølgingstjenesten er ofte de som kommer i kontakt med en del av de som velger vekk skolegangen av ulike årsaker. Det er viktig at disse yrkesgruppene settes i stand til å forbedre tilbudet om tjenester til samiske elever.

I de videregående skolene er tilskuddsordningene til undervisningen i samisk i den videregående skolen ikke utformet i tråd med det reelle kostnadsbildet. Dette medfører at tilretteleggingen for undervisningen ikke ivaretas tilstrekkelig, og problemstillingen viser seg særlig når det gjelder yrkesfagene.

Utdanningsdirektoratets retningslinjer viser i §3.2 (<http://www.udir.no/Regelverk/Tilskudd/Alle-tilskuddsordninger/Skoleiere/Samisk-i-vidaregaande-opplaring/>) følgende beregningsregler for statlig tilskudd:

For elever/lærlinger som har rett til opplæring i samisk etter § 6-3 i opplæringsloven, gis årlig tilskudd til 50 klokke timer per elev/lærling for de 20 første elevene/lærlingene. For elevtall over 20 gis det tilskudd til 25 klokke timer per elev/lærling. Tilskuddet beregnes per fylke og per frittstående skole med telledato 2. mai. Tilskuddet blir utbetalt i to like deler 30. juni og 30. oktober samme år.

Fylker med inntil 20 elever med samisk i fagkretsen, vil få akseptabel refundering av kostnadene ved samiskopplæring. Dette er tilfelle for et fåtall fylkeskommuner, mens situasjonen for eks Troms fylke er at det er over 100 elever på samiskfaget, men disse er spredt på mange skoler og ulike årstrinn og fagkoder. Refusjonsordningen dekker ikke timebehovene for en faglig forsvarlig samiskopplæring. Etter å ha fått 50 timer for de 20 første elevene, vil man deretter for resterende elever få en tildeling på 25 t, noe som skulle kunne fungert dersom alle elevene gikk på samme skole, men dette er ikke situasjonen normalt. Resultatet blir at skoleeier eller enkeltskoler må dekke store deler av kostnadene med å gi en fullverdig samiskundervisning, noe som selvsagt kan føre til at prioriteringen ved å tilby faget kan påvirkes av at det blir for kostbart.

Samiskundervisning er en lovhjemlet rettighet, og det er rimelig at staten bærer utgiftene til denne undervisningen. I dag får skoleeier ingen refusjon for samisk som fremmedspråk og samisk som programfag. Kunnskapsdepartementet mener at samisk som fremmedspråk skal behandle som alle andre fremmedspråk, og henviser til rundskriv F-012-08 § 3.3.1.1 der det står:

For elever som har rett til opplæring i samisk i henhold til § 6-3 i opplæringsloven, er det utarbeidet egne læreplaner i samisk som første- og andrespråk.

Denne setninga utelukker ikke rettighetene samiske elever har til å velge andre fagkoder enn førstespråk og andrespråk av samiskfaget på bakgrunn av sine forutsetninger og forkunnskaper. I statsforvaltningen for øvrig er det naturlig at rundskriv bygges på lovverket. Dersom det ikke er samsvar mellom et rundskriv og lovverket, er det rundskrivet som må endres.

Verken opplæringslova § 6-3 eller dens forskrifter pålegger samiske elever i videregående opplæring å velge en bestemt fagkode for å kunne påberope seg rettigheten til samiskopplæring slik den er formulert i lovverket. Heller ikke St.meld. nr. 28 (2007-2008) 12.2.2 Samisk videregående opplæring legger en slik begrensning, men sier: *Samer i videregående opplæring har rett til opplæring i samisk, jf opplæringsloven § 6 – 3. For å bidra til at samiske elever/lærlinger i videregående opplæring får opplæring i samsvar med rettighetene sine, gis det øremerket tilskudd til slik opplæring.*

Samiske elever som ikke har hatt mulighet til samiskopplæring før videregående skole, må gis en reell mulighet til å lykkes med fagvalget. De må også få anledning til å fritt kunne velge den fagkoden som vil gi dem størst læringsutbytte og som de kan vokse med, herunder både samisk som fremmedspråk og samisk som programfag i vg2 og/eller vg3. Nybegynnere i samisk har ingen mulighet til å oppnå nivå 7 i fagplanen for samisk andrespråk med 103 klokke timer pr. år i 1-3 år. Derfor må tilskuddsordningen i forhold til det tilskuddet skoleeier gis i forbindelse med samiskfaget forbedres for å sikre at alle elever i den videregående skolen får tilgang til samiskundervisning på det nivå som eleven skal ha undervisning i.

Fag og yrkesopplæring – tradisjonskunnskap i skolesystemet

Mål for politikkområdet:

Fag- og yrkesopplæringen fremheves som en sentral arena for å sikre overføringen av tradisjonell kunnskap innenfor skolesystemet. Det utdannes flere fagutdannede samer og antallet som gjennomfører yrkesprøving økes de kommende år.

Sametinget mener at det er sentralt å sikre at fag- og yrkesopplæringen er prioritert og kvalitativ god. Det utdannes til over 180 programområder som fører frem til yrkeskompetanse med fag- eller svennebrev. Innenfor yrkesfagene finner vi blant annet fagbrev i duodji, fagbrev i reindrift og en rekke andre sentrale utdanninger som trengs i de samiske samfunnene.

Et utvidet og helhetlig kompetansebegrep tilsier at praktisk kunnskap er en sentral del av den dannelsen som skole og opplæring skal sikre grunnlaget for og muligheter til. Den verdi og betydning som ligger i godt håndverk og håndverkstradisjoner må ha et stort fokus i den samiske skolen.

Begrepet tradisjonell kunnskap er et begrep som står sentralt i det samiske samfunnet og i samfunnsdebatten. Det er derfor helt avgjørende at dette kommer tydelig til uttrykk i Sametingets politikk innenfor utdannings- og opplæringsfeltet. Utdanningsprogrammet design og håndverk rommer ulike fag og retninger som blant annet:

- design og duodji,
- smed,
- treduodji,
- sølvsmedfaget,
- filigranssølvsmedfaget,
- horn-, bein- og metallduodjifaget,
- skinn og pelsduodjifaget,
- tekstilduodjifaget,
- veve- og håndstrikkeduodjifaget

Disse fagene kan føre frem til fagbrev i duodji etter endt lærlingeperiode. Elevene kan også velge å gjennomføre allmennfaglig påbygning for å sikre seg generell studiekompetanse og muligheter for å fortsette med høyere utdanning innenfor ulike emner.

Utdanningsprogrammet naturbruk inneholder blant annet fag og retninger som følger:

- Fiske og fangst
- Reindrift
- Skogsbruk
- Landbruk og gartnerier

Disse fagene kan føre frem til fagbrev i reindrift etter endt lærlingperiode. Elevene kan også velge å gjennomføre allmennfaglig påbygning for å sikre seg generell studiekompetanse og muligheter for å fortsette med høyere utdanning innenfor ulike emner. I forbindelse med forhandlingene om de siste års reindriftsavtale har man lagt opp til å fase ut finansieringen av læringordningen i reindrift, dette må avklares for å ikke skape usikkerhet og uforutsigelighet omkring ordningen slik at ikke rekrutteringen rammes.

Også innenfor andre fag og yrkesrettede utdanningsprogrammer som bygg- og anleggsteknikk, helse- og sosialfag, restaurant og matfag, medier og kommunikasjon, teknikk og industriell produksjon samt service og samferdsel er det stort behov for at Sametinget holder fokus på disse utdanningene. Det er et stort samfunnsbehov for at samiske elever får tilgang til å velge disse fagene for å oppnå yrkeskompetanse. En utdannings- og opplæringsmelding uten en politikk for å sikre god kvalitet i fag-

og yrkesopplæringen og gode nok strukturer for å tilgjengeliggjøre de praktisk rettede utdanningene – vil ikke kunne karakteriseres som en helhetlig samisk opplærings- og utdanningsmelding.

Når det gjelder rammene for fag- og yrkesopplæringen må Sametinget sikre at disse små og verneverdige yrkesfagene har kvalitative rammebetingelser. Det innebærer at det må sikres kvalifiserte lærere og instruktører i den videregående opplæringen, tilstrekkelig med læremidler og læringsressurser samt mer forskning omkring temaer som er relevante i fag- og yrkesopplæringen.

En hovedutfordring er at strukturene i den videregående opplæringen til tider kan fremstå fragmentert, og at de fag som er tilgjengelige i henhold til læreplanverket ikke nødvendigvis gis ved de videregående utdanningsinstitusjonene. Mangel på informasjon om hvor disse fagene gis og gode ordninger for å sikre rekrutteringen til fagene må prioriteres.

I denne sammenhengen må ideene om å sikre de samiske videregående skolene som nasjonale samiske kompetansesentre prioriteres. Videre må det sikres finansiering for drift av opplæringskontoret for reindrift og duodji. Lærlingeordningen for reindrift må sikres finansielt og organisatorisk. Informasjon om ordningen er ikke tilstrekkelig kjent i dag, og det vil kunne være en problemstilling som økes hvis disse lærlingeordningene skal forvaltes av fylkeskommunene.

Det er også sentralt at det settes i gang informasjon om muligheten for å kunne yrkesprøve den opparbeidede kunnskap som voksne utøvere av reindrift og duodji allerede har gjennom erfaring i yrket over tid. En slik kompetansevurdering vil kunne danne grunnlag for at enda flere reineiere og duojárat velger å formalisere kompetanse som de allerede har gjennom en fag- eller svenneprøve. Det er behov for formelt kvalifiserte utøvere til både prøvenemnder og som instruktører eller lærere, og muligheten for å sikre større grad av yrkesprøving er å sikre rekrutteringen av fagfolk til fag- og yrkesopplæringen.

Prosjekter og tiltak for å sikre finansieringsordninger for både yrkesfagselever, og deretter både opplæringsåret og verdiskapningsåret vil også være av stor viktighet for å vise at tradisjonskunnskap er en sentral verdi i det samiske samfunnet. Gjennom at elever og lærlinger formaliserer sin fag- og yrkeskompetanse med fag-/svennebrev får vi både formalisert kunnskap som har vært nedarvet fra generasjon til generasjon, samtidig som vi sikrer at unge profesjonelle med denne fagbakgrunnen vil kunne ta sine kunnskaper inn i videre studier og yrkeslivet generelt.

Bortvalgs- og frafallsutfordringene er ofte større i fag- og yrkesrettede utdanninger (<http://www.fajo.no/pub/rapp/20156/20156.pdf> side 13-14). I dag er situasjonen at rundt halvparten av ungdomskullet begynner på en yrkesfaglig utdanning, men det er kun 15 prosent av dette ungdomskullet som fullfører utdanningen sin ved å ta fagbrev. I tillegg har søkningen til yrkesfaglige utdanninger gått tilbake. De siste årene har 14 prosent færre jenter og 9 prosent færre gutter søkt seg til yrkesfag (*Regjeringen varsler ny stortingsmelding i 2013 med fokus på disse utfordringene – blant annet på NHO konferansen «Yrkesfag 2012»*). Det innebærer også at målsetninger omkring å sikre større gjennomføring blant gutter i Finnmark for eksempel er en av de utfordringene som bør sees i sammenheng med fag- og yrkesopplæringen, kvaliteten på denne, tilgjengeligheten og relevansen i forhold til det samiske samfunnet samt tilgang på læringleplasser og finansiering av lærlingeperioden. Videre er det viktig å definere tiltak som er rettet mot å sikre mer status for fag- og yrkesutdanninger i arbeidslivet og samfunnet for øvrig. Prosjektet SAFYL som er blitt gjennomført i Troms fylkeskommune som del av samarbeidsavtalen mellom Sametinget og fylkeskommunen er et viktig tiltak – og Sametinget bør derfor i videre politisk arbeid ivareta de erfaringene som dette prosjektet har ført til, og søke å realisere flere slike skoleutviklingsprosjekter som kan synliggjøre samiske emner i yrkesopplæringen allment sett.

Entreprenørskap

Mål for politikkområdet:

Øket grad av unge entreprenører i Sápmi.

Bedriftsetablering blir stadig viktigere når antallet offentlige arbeidsplasser er stabilt og mange har høyere utdanning. Ny infrastruktur, kompetanseutvikling og lokal bearbeiding av ressursene kan skape ny næringsvirksomhet samtidig som det styrker og utvikler de tradisjonelle næringene og det samiske samfunnet. Innovasjon, entreprenørskap og kompetansebygging er her helt sentralt og det kan være basert på kulturarven i lokalsamfunnene. Her har skoleverket en viktig rolle. Erfaringer med Ungt entreprenørskap viser at rundt 20% (mot 4% normalt) av de unge som har erfaring med elevbedrifter gjennom skolegang, er tilbøyelig til å starte opp egen bedrift når de er ferdig med skolegangen.

Det er et behov for å sikre samisk innhold i den entreprenørskapssatsningen som foregår i skolene. Det omfatter samisk representasjon i styrene i Ungt Entreprenørskap i fylkene. Sametinget må sikre at det oppnevnes representanter i disse styrene fra samiske bedrifter, kunnskapsinstitusjoner og/ eller samiske hovedorganisasjoner. Sametinget må altså arbeide for å sikre den samiske offentlighetens deltakelse. Informasjon må finnes på samisk, og det må være samiske koordinatører i satsingen, samt samisk representasjon i landsstyret i Ungt Entreprenørskap.

Som en oppfølging av dette må Sametinget arbeide for å følge opp Indigee-prosjektet.. Dette grenseoverskridende prosjektet skal bidra til å stimulere flere til å starte egne bedrifter i nordområdene og har som formål å få flere entreprenører til Barentsregionen, med utgangspunkt i urfolkskultur.

Eldre som ressurs for skolen

Ordningen med Giellačeahppi bør utredes nærmere. Det er positivt å sikre språkressurser i skolesituasjonen – det er likevel viktig at arbeidet med institusjonaliseringen av ordningen gjøres i dialog med kommunene, lærerne og Sametingets elderråd. Siden Sametinget ikke har økonomisk evne til store gjennomgripende løft innenfor utdanningsområdet med dagens økonomiske situasjon og mangel på en akseptabel budsjettkonsultasjonsordning, så må Sametinget rydde opp i forhold til at Sametingets bevilgningspolitikk og utviklingsarbeid ofte skjer gjennom at man støtter strøprosjekter innenfor mange ulike områder, men at man ikke evner å få sentrale myndigheter til å sikre gjennomgripende ordninger som alle samiske elever kan nyte godt av.

Både verddeprosjektet (som har blitt omtalt som både en mobbeforebyggende ordning, en ordning for å sikre større andel tradisjonell kunnskap inn i skolen, en ordning som blant annet skal resultere i en samisk barnefestival og i meldingen hvor dette for øvrig omtales som en hospiteringsordning samt at det i Sametingets årsmelding for 2011 står at ”Målet med et slikt prosjekt er å samle barn, unge og eldre i et felles prosjekt hvor man gjennom ulike arrangementer vil samle samisk, norsk og kvensk kultur”), SFO-utviklingsprosjekter og andre tiltak kan forsterke allerede eksisterende ulikhet i tjenestetilbudet for samiske elever på ulike steder. Sametinget må derfor forbedre evnen til å bygge videre opp om prosjekter vi har hatt suksess med, og deretter konkret arbeid for å etablere slike ordninger på bred basis så alle samiske elever kan få et tilsvarende tjenestetilbud.

I en situasjon hvor den samiske skolen mangler faglærte lærere må man også vurdere hvor man legger prioriteringen i forhold til innsatsområder i den samiske skole. Det omfatter at man bør gjøre en avveining av hvilke målsetninger som prioriteres, og i denne sammenheng er det utvilsomt at primærutfordringen i dag er å sikre tilstrekkelig antall faglærte samiske lærere.

En videre utredning av konseptet Giellačeahppi må uansett vurderes. De som skal inn i skolen for å fungere i en slik ordning må få tilbud om en viss støtte og kanskje også en introduksjon til dagens samiske skole. Om samiske lærere, som allerede er under stort press med tanke på mangelen på

fagfolk skal organisere Giellačeahppi inn i skolen vil dette kunne omfatte en del ressurser fra læreren i forhold til tilrettelegging og ivaretagelse av Giellačeahppien for å vise respekt og skape gode arbeidsforhold for disse, som kanskje ikke har vært i skolen på svært lang tid. Derfor er det viktig at dette utredes med tanke på forankring på systemnivå.

De lovmessige og strukturelle rammer for opplæringen

Overordnet mål for politikkområdet:

Sikre at aktuelle lover og forskrifter gjennomgås på en helhetlig måte med tanke på revideringer av lovverket med mål om å sikre samiske elevers og voksnes rettigheter

Sametinget skal arbeide for å sikre lovfesting av retten til samiske læremidler. Det er uheldig at det er ulik rett til opplæring i/på samisk innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, og denne situasjonen må harmoniseres slik at samiske barn får rett til undervisning i og på sitt eget språk uansett hvor de er bosatt.

Det er behov for at opplæringslovens § 6-2 endres slik at kommunene har ansvar for og plikt til kartlegging av antallet barn i grunnskolealder som ønsker undervisning både i og på samisk, ikke foreldrene. Parallelt må det også vurderes å sikre en bestemmelse hvor samiske elever har rett til opplæring i og på samisk.

Departementet må gi forskrifter om hvilke skoler, kurs eller klasser som skal tilby opplæring i eller på særskilte fag i videregående opplæring. Det bør vurderes om departementet kan delegerer fullmakt til Sametinget å gi denne forskriften, og hva som skal til før Sametinget evt. kan prioritere hvilke skoler som bør gi ulike fag og tilbud i forhold til dette.

Skoleeiers og skoleleders ansvar for å sikre betingelsene for samiske elever skjerpes. For skoleeiers del kan opplæringsloven kap 13 for eksempel få en ny, eksplisitt formulering av ansvaret for å sikre at samiske elever får et godt kvalitetsmessig skoletilbud.

Fjernundervisning er en viktig del av den samiske skole, kanskje særlig i det sørsamiske området blant annet på grunn av utfordringer med mangel på lærer og at elevene er spredt over store avstander. Utdanningsdirektoratet arbeider med en overordnet plan for fjernundervisningen. I denne sammenhengen er det sentralt at Sametinget har overordnede målsetninger i forhold til hva et fjernundervisningstilbud til samiske elever forutsetter.

I dag er situasjonen at det ikke er tydelig for kommunene hva som kreves når man har elever med fjernundervisning i skolen. Det er tre elementer i sørsamisk opplæring for de som ikke har egen lærer ved skolen og det er selve fjernundervisningen, ambulerende lærer og integrering ved skolen som avgir fjernundervisningen. Kun timetallet er forskriftsfestet i fag- og timefordelingen, dette er for øvrig omfattet av få formelle krav og reguleringer. Blant annet finnes det ingen statlig finansiering av integreringen, det vil si oppholdet ved den skolen som sender fjernundervisning til den enkelte eleven. Noen kommuner kutter derfor tilbudet om integrering siden det ikke er lovpålagt. Sametinget må i denne sammenhengen vurdere hva som bør forskriftsfestes hva angår fjernundervisningstilbud som mange samiske elever mottar.

Lærere som fjernunderviser opplever at jobben mot elevene ved andre skoler kan være krevende da en kjent utfordring er at relativt store ressurser går til blant annet teknisk tilrettelegging og plunder for å få tekniske løsninger til å fungere. Det bør derfor vurderes om en enhetlig teknisk løsning bør anbefales av hensyn til strømlinjeformet avsender og mottakerforhold. Begrunnelsen for dette er at det må stilles krav om forsvarlige tekniske løsninger og støtte for disse løsningene av hensyn til elevene og lærerne. Videre oppleves situasjonen som fjernundervisningslærer ofte som et privatisert ansvar da det ikke er klart nok formulert hvilke ansvarsforhold denne undervisningsformen er omfattet av. Dialogen mellom skoleledere som sender og mottar fjernundervisning kan også være

nedprioritert. Det medfører at elevens situasjon med tanke på faglig utvikling kan være svakere enn for elever som den enkelte skoleleder har ansvar for.

Fjernundervisning må suppleres med både ambulerende lærer og tilbud om integrering. Dette er viktig siden situasjonen hvor en stedlig lærer er fraværende og erstattet med et fjernundervisningstilbud må forsterkes for å oppnå godt læringsutbytte. De yngste elevene må også ha sikkerhet for en viss oppfølging på den mottakerskolen. Det omfatter at de i fjernundervisningssituasjonen må få tilsyn og bistand av en voksen som sørger for at praktisk tilrettelegging skjer der eleven befinner seg. Alle elever som mottar fjernundervisning må ha ansvarlig lærer på mottakerskolen som sikrer god kontakt mellom skole-hjem samt at eleven får utviklet de kunnskaper og ferdigheter i faget samisk som forutsettes også utenfor klasseromssituasjonen når fjernundervisningen foregår.

Det er mye som taler for at Sametinget må sørge for at det gjøres et større prosjekt omkring samisk fjernundervisning. Det vil omfatte metodikk, tilrettelegging og utvikling på feltet. I denne sammenhengen vil det ha interesse å studere hvordan andre land/områder løser fjernundervisning for å lokalisere best practice og for å høste erfaringer fra tilsvarende undervisningsformer. Et slikt prosjekt vil kunne gi betydelige bidrag til å styrke situasjonen med tanke på fjernundervisningen som er nødvendig.

Nordmenn bosatt i utlandet får norsk fjernundervisning via Globalskolen. Utenlandsstasjonerte norske samer får ikke uten videre tilbud om fjernundervisning på samisk på samme vis. Dette bør sikres formelt for statsborgere med norsk personnummer som har ønsker om undervisning i samisk.

Det har over tid foregått nedleggelse av grendeskoler i kommunene. Denne utviklingen rammer samiske elever og lokalsamfunn sterkt og representerer en alvorlig trussel mot samiske elevers mulighet til å få best mulig tilpasset opplæring som er fundert på samiske verdier, språk og kultur. Et læringsmiljø som er forankret i det lokale og som tar utgangspunkt i dette har stor verdi i denne sammenhengen, fordi det er i disse lokale samfunnene at elevens samiske tilknytning er forankret. Dette innebærer at skolenedleggelsene i samiske samfunn representerer en form for strukturell utradering av det som må sees som en viktig del av den samiske skolen, nemlig grendeskolene. I slike saker vil elevene tas ut av den nære og lokalt forankrede skolen, og flyttes til større skoler hvor deres bakgrunn og forankring ikke ivaretas på samme viset. Sametinget har begrenset innflytelse over det kommunale selvstyret når det gjelder utfordringen med nedleggelse av grendeskoler. Sametinget bør derfor utrede og vurdere hvilke muligheter som finnes når det gjelder virkemiddelordninger ved eventuell etablering av privatskoler som har som formål å arbeide etter Kunnskapsløftet samisk for å sikre elevenes rett til å få opplæring i og på samisk og med et grunnsyn hvor ivaretagelse av samisk identitet og kultur er en grunnleggende premiss i skoletilbudet.

Når det gjelder tenkningen og de forsøksvise tiltakene for å definere og etablere ressurskoler i samiske områder må denne strategien utredes og forankres bedre strategisk for Sametingets del. Sametinget har blant annet gjort forsøk med å etablere Drag skole som lulesamisk ressurskole, og dette prosjektet må evalueres. I meldingen fremkommer det at en ønsker å gå videre med tenkningen omkring etablering og drift av ressurscenter/ressurskoler, blant annet er Láhppoluoppal skole nevnt og vi vet at miljøet på Elgå er en annen mulig ressurskole. De statlige samiske videregående skolene har også vært trukket frem som ressurskoler, og i Karasjok har forlaget Davvi Girji og den videregående skolen et prosjekt med positive delresultater for en slik ressurskolemodell knyttet til læremiddelutviklingen. De statlige samiske videregående skolene fungerer også som fjernundervisningsressurskole og tilbyr språkundervisningstjenester til øvrige skoler med samiske elever. Det samme er tilfelle for Aejege og Árran lulesamisk senter. Ett annet eksempel på en grunnskole som har en slik fjernundervisningsressursrolle er Brekken oppvekstsenter.

For å kunne fungere som en ressurskole for både undervisning, fjernundervisning og læremiddelproduksjon kreves det et faglig miljø av en viss størrelse. Det vil også kunne være uklart hvilken rolle slike ressurskoler skal fylle og hvilket ansvars- og nedslagsområde disse miljøene vil kunne ha. Det vil også være viktig å gå opp grensegangen mot mulige meahcciskuvlla eller leirskoletilbud. Leirskoletilbud åpnes for i opplæringslovens Sametinget må ha en avklart strategi når det gjelder de ressurskolene som etableres med støtte fra Sametinget. Strategien må basere seg på hvordan disse skolene kan og bør fungere som ressurscenter for andre skolemiljø og elever, ikke med et primært utgangspunkt i å bevare arbeidsplasser eller videreføre drift i en institusjon som kommunene ønsker å restrukturere. Etter opplæringsloven § 2-3 første ledd kan en del av undervisningstida brukes til leirskoleopplæring. Med leirskole i denne sammenhengen er ment leirskoleopplæring ved bemannet leirskole eller annen aktivitet med en varighet på minst tre overnattinger i sammenheng. Med "annen aktivitet" er det her ment eksempelvis ekskursjoner eller turer som er en del av grunnopplæringen. Det bør derfor vurderes å stimulere til at det etableres samiske leirskoletilbud.

Norske myndigheter har et ansvar for å sikre at barn ikke skal tilbringe uforvarsvarlig mye av sin hverdag i skoletransport. Tidligere var det klarere bestemmelser omkring øvre grense for skoletransport, dette er et område hvor det den senere tiden har vært en utydeliggjøring av utfordringene omkring at skoleelever bruker uforholdsmessig lang tid i skoletransport. Dette området må avklares nærmere i dialog med sentrale myndigheter med mål om å fastsette tydelig hvor lang maksimal reisetid barn kan ha.

Kommunene mottar refusjon på basis av antallet timer de har undervist i faget samisk i grunnopplæringen. Over kap. 225, post 3 i statsbudsjettet bevilges midler til utdanningshjemler for lærere som tar videreutdanning i samisk og refusjoner for gjennomførte timer i grunnopplæringen. Ordningen med utdanningshjemler er ikke kjent nok blant målgruppen, og de som søker utdanningshjemmel og får dette har ikke tilgang til så mange tilrettelagte studieløp som ivaretar deres situasjon hvor de ofte kan ha familie og være bofast ett annet sted enn studiestedet. Når det gjelder refusjonssatsen for samisktimene, er satsen 465 kroner pr gjennomførte undervisningstime. I 2010/2011 ble det gjennomført 66819 undervisningstimer. For å sikre at rammene for undervisningen er ivaretatt bør refusjonssatsen økes til en sum som dekker de utgifter som en undervisningstime i grunnskolen gjennomsnittlig koster. Det vil si at satsen økes fra 465 kroner pr. undervisningstime til rundt 1000-1200 kroner pr. undervisningstime.

Hospiteringsordninger mellom skoler og kommuner har vært viktig som et supplement i blant annet samiskundervisningen. Siden samiske barn bor spredt og har samiskundervisning i hele landet hvor det i mange tilfeller er slik at hospitering mellom skoler og kommuner har vært nødvendig både som et supplement til samiskundervisning eller av andre årsaker. I dag vil muligheten til hospitering i stor grad være avhengig av de enkelte kommunene og ordninger mellom de ansvarlige skoleeiere. I noen tilfeller kan det tenkes at det er avtalt kortere hospiteringsordninger mellom enkelte skoler og enkelte skoleledere. Sametinget ser at det er ulik praktisering av hospiteringsordningene, og det er viktig at man arbeider for å sikre en mulighet for å gjennomføre slik hospitering da dette kan ha stor betydning for enkeltelever. Denne saken bør drøftes sammen med skoleeiere for å belyse hvordan slike ordninger kan forankres og praktisk organiseres slik at ordningene blir tilgjengelig for flere elever.

Sametinget ønsker også en utvekslingsordning hvor skoleklasser og enkeltelever kan reise til andre samiske områder. Formålet for slike utvekslingstiltak kan for eksempel være å besøke museer, skoler, eller andre samiske institusjoner som en del av opplæringen i samisk språk og kultur. Denne utvekslingsordningen må ikke forveksles med hospiteringsordningene som omhandler elevutveksling mellom skoler etter avtale mellom kommuner og skoler. En utvekslingsordning i Sametingets regi vil være en virkemiddelordning hvor det kan knyttes kontakt mellom barn og unge fra ulike samiske områder som også understøtter kunnskapsutviklingen om det mangfoldige Sápmi. Målet for en slik ordning vil kunne være å skape fellesskap mellom samiske barn og unge fra ulike områder, utvikling

av felles identitetsfølelse, utveksling av erfaringer og opplevelser, samt utveksling av kultur, historie og språk mellom områdene. Det vil være en fordel om en slik ordning vil kunne bidra til utveksling på tvers av landegrensene i Sápmi da dette vil styrke fellesskapet som ett folk.

Utvekslingsordninger og velfungerende hospiteringsordninger vil være et viktig supplement til både fjernundervisningslever og annen undervisning. Slike ordninger styrker kunnskap og kan fungere motivasjonsfremmende for samiske elever. Utvekslingsordninger for de samiske skolene og de samiske elevene vil kunne fungere som en styrke for samarbeidet mellom skolen og de samiske hjemmene.

Innsatsområde 4: Voksenopplæring

Mål for politikkområdet:

At alle samiske voksne får tilgang til voksenopplæring gjennom styrkede strukturer for voksenopplæring samt en virkemiddelpolitikk som understøtter disse strukturene.

Voksenopplæring er et svært viktig område i Sametingets utdanningspolitikk. Voksenopplæring er viktig både fordi livslang læring i seg selv er en viktig egenverdig da det gir god selvfølelse for den som får mulighet til å lære. Det er også viktig fordi det er et viktig ledd i videreføring av samisk språk, samt også overføring av tradisjonell kunnskap. Å holde fokus på å sikre mulighetene for voksnes læring gir styrkede forutsetninger for å kunne videreføre blant annet tradisjonell kunnskap til de oppvoksne generasjonene.

I denne sammenhengen er det sentralt at Sametinget støtter allerede eksisterende og eventuelle nye strukturer. Sametinget må sikre at voksenopplæringsinstitusjoner og prosjekter som har voksenopplæring som hovedfokus prioriteres som en kanal for voksnes læring. Det er viktig med gode og effektive alfabetiseringsprogram i samisk, og voksenopplæring må være en av de sentrale pilarene i en politikk som har som mål å sikre de samiske språkene.

Samiske studieforbund (SOL) er, i likhet med andre studieforbund i Norden, et supplement til den offentlige sektor. SOL er et velfungerende studieforbund som har drevet voksenopplæring i systematisert form over lengre tid. Blant SOLs hovedinnsatsområder er overføring av tradisjonell kunnskap og opplæring i de samiske språkene. Organiseringen i studieforbund fører til en fleksibel og effektiv organisering av kursvirksomhet. Det innebærer at det kan holdes kurs hvor som helst – også utenfor allerede etablerte institusjoner og strukturer. Dette medfører at kurs kan settes i gang raskt på en kostnadseffektiv og lokalt tilpasset måte. For det samiske samfunnet som helhet er det viktig at man har solide og sterke samiske studieforbund, og at derfor er det et mål at Sametinget bidrar til at samiske studieforbund har gode levekår og rammebetingelser.

Det er viktig at Sametinget bidrar til at det legges til rette for at kurs i samisk tradisjonell kunnskap og andre relevante emner er tilgjengelige for målgruppen. Samer bor spredt i både bygd og by, og for å sikre relevant voksenopplæring for samene så er det viktig at denne opplæringen er tilgjengelig for målgruppen. Kurs og andre studieforbundsorganiserte tiltak må være lavterskeltilbud.

Det er likevel viktig at Sametinget sikrer at den finansiering til kurs som Sametinget bevilger skjer som følge av at det er etablert en egen virkemiddelordning for finansiering av slike tiltak. Dette for å sikre at flest mulig av de som planlegger å utvikle og å starte opp kurstiltak får mulighet til å søke finansiering for slike kurs innenfor samme ordning. Begrunnelsen for at en slik systematisering av bevilgningspraksis bør iverksettes som del av en virkemiddelordning er åpenhet omkring bevilgningene, tilgjengeliggjøring av finansieringsordninger, sikkerhet for geografisk spredning, likebehandling og en helhetlig tenkning omkring hvilke innsatsområder som prioriteres i kurssammenheng. I en slik sammenheng bør Sametinget også vurdere hvordan kurstiltak som Sametinget finansierer skal kvalitetssikres og rapporteres. Dette fordi de organiserte læringsaktiviteter som finner sted som sametingsfinansierte tiltak bør settes i en sammenheng, og ikke skje på tilfeldig

basis. I meldingen vises til voksenopplæringsloven hvor organisasjonsstrukturen i studieforbund og frittstående fjernundervisningsinstitusjoner reguleres i forbindelse med offentlig tilskudd. Sametinget må på samme vis sikre at tilskudd som gis slike aktiviteter skjer systematisert og i tråd med alminnelig forvaltningspraksis og ikke på tilfeldig vis. Forholdet mellom studieforbund, samiske språksentre og enkeltaktører samt andre som søker om og iverksetter kurs må gjennomgås på en helhetlig måte.

Sametinget må derfor prioritere å utarbeide en samisk voksenopplæringsplan som omfatter kartlegging av behov, ansvar og arbeidsfordeling innen voksenopplæring for samene. Det er viktig å få en grundig og helhetlig gjennomgang av behovet for og utviklingen av samisk voksenopplæring som omfatter kvalitets- og kunnskapsutvikling, fokus på voksnes læring og generelt voksendidaktisk utviklingsarbeid basert på uformell kompetanseutvikling.

Voksenopplæring bør i enda større grad settes fokus på som en bærebjelke i satsningen på språklig og kulturell alfabetisering av voksne. De yngre voksne er de som er dagens og morgendagens foreldre og støtte, bekreftelse og kunnskapsutvikling for denne gruppen har stor betydning for den oppvoksende generasjonen i en språkskiftesituasjon. Foreldre er viktige ressurser i barnas skolegang, og mange samiske foreldre trenger støtte i og tilgang til muligheter for opplæring for å styrke sitt bidrag til barnets opplæring i dialog med skolen og samfunnet.

Voksne samers rett til opplæring i eget språk og tradisjonell kunnskap må sikres, både gjennom lovverk og finansieringsordninger. Alle som ikke har fått mulighet til å lære sitt språk i grunnskole må sikres denne retten som voksne. I tillegg trenger vi flere gode finansieringsordninger, både den virkemiddelpolitikk Sametinget legger opp til, de individrettede tiltakene som retter seg til kursdeltakere og voksenopplæringsstudenter og øvrige ordninger som sikrer at kursinstruktørens kompetanse anerkjennes som en nøkkelkompetanse og honoreres på basis av den kompetanse de har i tradisjonell kunnskap bør gjennomgås, systematiseres, allmenngjøres og forankres i Sametingets budsjett.

De samiske språksentrene er sentrale aktører i forbindelse med voksenopplæring i det samiske samfunnet. Sametinget har støtteordninger innrettet på språksentrene, og disse synliggjøres i Sametingets årlige budsjettbehandling. Det er varslet at språksentrene skal evalueres, og at Sametinget vurderer regionalisering av språksentrene gjennom å vurdere utvidelse av de ulike språksentrenes virkeområde. Samiske språksenter er etablert etter lokale initiativ og i samarbeid med kommuner. Det er behov for at Sametinget gjennomgår dekningsgraden for språksentrenes virksomhet, og vurderer hvordan man kan sikre at flere områder støttes i å etablere språksentre der dette er naturlig slik at flest mulig samer har tilgang til språksentre i egne områder.

Selv om Sametinget varsler regionalisering av eksisterende språksentre, er det viktig å ivareta den funksjonen som språksentrene i dag har i vitalisering, kartlegging, formidling og videreutvikling av samisk lokal kultur. Sametingets tilnærming må også omfatte at lokalt engasjement og eierskap er viktig for at språksentrenes innhold skal ha lokal relevans og fungere som et kraftsenter i den lokale konteksten. Dette er knyttet til mangfoldsbetraktninger innenfor det samiske samfunnet, og den retten som de samiske samfunn har til selv å definere, styre og å prioritere innsatsområder som de ser nødvendig innenfor rammen av språksentre.

Samiske språksentre har blant annet vært viktige i den voksenopplæringssatsningen som Sametinget har iverksatt som følge av samefolkets fond. Disse voksenopplæringskursene oppgis å ha omfattet 112 personer, hvorav 51 avla eksamen. SAAL-kursene har blitt gjennomført som et samarbeid mellom Sámi allaskuvla og ulike språksentre. Kursene omfattet muligheten til formell kompetanseheving i samisk språk gjennom at de har vært metoderettet. Det er viktig at denne satsningen videreføres, og satsningen bør sees i sammenheng med Handlingsplanen for samiske språk og tiltak som iverksettes som følge av denne handlingsplanen.

Det vil være viktig at det iverksettes kurs i metodikk og pedagogikk samt lese- og skrivekurs for voksne som behersker samisk muntlig og ønsker å lære å lese og å skrive samisk. I denne sammenhengen er det viktig at Sametinget sikrer at nasjonale programmer som nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk - VOX blant annet har ansvar for – også omfatter den samiske befolkningen. Krav fra VOX i forhold til iverksettelse av tiltak for å styrke basiskompetanse hos den voksne samiske befolkningen må tilpasses de faktiske forhold slik at også samer blir omfattet av programmet. Derfor er det nødvendig at Sametinget sikrer at VOX ivaretar også den voksne samiske befolkningens behov for å styrke og å utvikle basiskompetanse i og på samisk som del av sitt innsatsområde, blant annet må programmet for basiskompetanse i arbeidslivet (BSA) i langt større grad omfatte voksne samer. Dagens situasjon er at samene i stor grad faller utenfor denne satsningen, men historisk burde voksne samer være en hovedmålgruppe som følge av fornorskningspolitikken og dagens situasjon når det gjelder samisk språk.

Voksenopplæring er også viktig for å utvikle samisk språk. Mange kunne ha behov for oppdateringskurs innen for samisk terminologi. Vi må ha tiltak som sikrer at språkutviklingen/terminologiutviklingen som foregår i samfunnet formidles på en god og systematisert måte, at slik termutvikling får rotfeste blant samisktalende, og ikke forblir en skrivebordsterminologi.

Voksenopplæring som kommunalt og fylkeskommunalt ansvar

Mål for politikkområdet:

At samiske voksne får voksenopplæringstiltak med samisk innhold

Kommunenes arbeid i forhold til voksenopplæring har i stor grad omfattet arbeidet med å sikre tilgang til utdanningssystemet gjennom tilrettelagt grunnopplæring for voksne. Sametinget må vurdere i hvilken grad kommunen har ansvar for at voksne samer som benytter voksenopplæringstiltak i kommunal regi får tilgang til opplæring i samisk. Samisk språk må tas inn som et tilbud i den kommunale voksenopplæringen.

Når det gjelder voksenopplæring i fylkeskommunal regi, så er det viktig at voksne samer som tar videregående kompetanse, får tilrettelegging i forhold til samisk innhold i utdanningene og samisk språk. Ordningen med yrkesprøving må gjøres kjent med det formål at flere samer formaliserer sin kompetanse gjennom yrkesprøvingsordningen blant annet i duodji og reindrifsfaget.

Innsatsområde 5: Sametingets rolle og myndighet

Mål for politikkområdet:

At Sametinget har reell intern selvbestemmelse i samiske utdanningssaker.

Sametingets rolle i forhold til den samiske skolen er en viktig diskusjon. Sametinget som politisk premissleverandør, forvalter, veileder, utvikler, ombud og tilsynsrolle er ulike aspekter som må drøftes i en slik sammenheng. I et selvbestemmelsesperspektiv er skole og utdanning et område hvor samene bør og kan ha intern selvbestemmelse. Utøves denne interne selvbestemmelsen best i rollen hvor Sametinget er politisk premissleverandør, og i hvilken grad vil Sametinget i praksis fungere som en premissleverandør i forhold til besluttede myndigheter er spørsmål som må inngå i en slik drøftelse. Videre er det klart at for å lykkes i å sikre at de politiske premissene settes ut i livet må Sametinget kunne iverksette egen politikk direkte i den samiske skolen. En slik mulighet vil henge tett sammen med adgangen til å styre forvaltningen av den samiske skolen.

Sametingets organisering og rolle er drøftet i mange sammenhenger, sist i professor Per Selles utredning av Sametingets organisering. I denne meldingen problematiseres Sametingets muligheter til å kunne fremstå som skoleeier og forvalter. Det er en tilnærming som ikke er i tråd med FN's urfolkserklæring, hvor det i artikkel 14 fastslås at urfolk har rett til å opprette og ha kontroll over sitt eget utdanningssystem og institusjoner som gir opplæring på urfolks eget språk samt at staten har ansvar for å sammen med det respektive urfolket, i denne sammenheng samene, at urfolk som lever

utenfor egne lokalsamfunn skal ha tilgang til opplæring i egen kultur og på eget språk. Dette gjelder særlig barna. Det innebærer et skjerpet ansvar i forhold til å sikre samiske barn utdanning i egen kultur og i eget språk.

Spørsmål knyttet til Sametingets kunnskaps- og familieavdeling og dagens rolle i likhet med den øvrige administrasjonen hvor hele administrasjonen kan betegnes som et politisk sekretariat for sametingsrådet bør vurderes i lys av den rolle Sametinget mener at man skal ha i forhold til opplærings- og utdanningssaker. Fagligheten og behovet for mer selvstendige faglige samiske enheter er viktig i forhold til å ta ut ressursene som finnes i administrasjonen, forvalte og veilede på best mulig vis og uavhengig. Forholdet mellom fag, forvaltning og politikk må vurderes i henhold til roller, ansvar og innflytelsesmuligheter. Det er behov for tydeliggjorte selvstendige faglige vurderinger i det samiske samfunnet, både samfunnsdebatten og politiske prosesser trenger at fagligheten har en selvstendig stemme i offentligheten. Særlig kommer dette til uttrykk i konsultasjoner med sentrale myndigheter. Å ha selvstendige faglige vurderinger med i disse prosessene belyser, utdyper og begrunner politikken, og vil gi større muligheter for gjennomslag politisk.

Professor Per Selle har i rapporten Sametingets organisatoriske utfordringer: En vurdering (mars 2011) beskrevet at det er en utbredt oppfatning i organisasjonen at ”forholdet mellom forvaltning og politikk ikke fungerer”. Han beskriver videre at han i intervjuer i organisasjonen fant at mange gav uttrykk for at språk og opplæringsaker har ”tapt” i forhold til andre typer saker. Selle drøfter i sin rapport nokså inngående muligheten for å styrke fagligheten og ”skjerme” forvaltningsbiten fra det politiske i noen større grad enn i dag. Rapporten reiser spørsmålet om å drøfte videre mulighetene for en forvaltningsavdeling som på mange vis vil kunne være å regne som en ytre etat. Selle anbefaler imidlertid å nedsette et utvalg som skal vurdere konsekvensene av ytre etat – modellen og et veivalg der man går for å rendyrke politikktutviklingsrollen i større grad.

Spørsmålet om Sametinget som politikktutvikler, rådgiver, veileder, utvikler, forvalter, ombud, høringsorgan, konsultasjonspartner og evt. tilsynsorgan er et spørsmål som bør avklares. Dette spørsmålet bør da vurderes i lys av å gå opp grensegangene mellom forvaltning/fag og politikk på en mer hensiktsmessig måte.

At Sametinget skal fungere som tilsynsorgan i opplærings- og utdanningssaker vil måtte medføre at tilsynet kan iverksette tiltak som følge av avvik som konstateres i forbindelse med dette tilsynet. Hvordan man kan virke til praksisendring i forhold til tilsynsfunksjonen må utredes mer. At Sametinget skal fungere som tilsynsorgan i opplærings- og utdanningssaker vil måtte medføre at tilsynet kan iverksette tiltak som følge av avvik som konstateres i forbindelse med dette tilsynet. Videre vil det være behov for en gjennomgang av hvilke lover, forskrifter og krav som Sametinget har ansvar for og muligheten til å iverksette tilsyn i forhold til. Hvordan Sametinget faktisk skal kunne virke til praksisendring i forhold til denne tilsynsfunksjonen må utredes mer.

Sametinget bør sikre at det opprettes et uavhengig ombud for samisk språk. Mange som opplever utfordringer med tilrettelegging i skole og språksammenheng har naturlig nok store forventninger til at Sametinget skal fungere som en instans som følger opp og ivaretar den enkelte sames rettigheter. En del vil oppleve skuffelse om Sametinget ikke fyller denne rollen, og det heller ikke er andre instanser som kan fungere på en slik måte. Et forslag om å opprette elevombud er interessant, men tatt i betraktning Sametingets rolle, ansvar og økonomiske ressurser i dag – så vil et ombud for samisk språk muligens være mer riktig å prioritere på nåværende tidspunkt.

Et ombud for samisk språk skal kunne bistå enkeltmennesker og grupper i forhold til å sikre at deres språklige rettigheter ivaretas og at systemiske endringer skjer der praksis er langt fra det lovfestede rammeverket. Et ombud for samisk språk bør ha et eget sekretariat, være etablert utenfor Sametingets organisasjon på selvstendig grunnlag. Grunnen til dette er at et slikt ombud også må kunne påtale

forhold som er kritikkverdige i forhold til både stat, Sameting, fylkeskommune, kommune og i forhold til enkeltinstitusjoner som for eksempel skoler.

Økonomiske og administrative konsekvenser

For å sikre at den samiske skolen blir likeverdig må det satses betydelig mer på skolesektoren. Nedenfor oppstilles noen eksisterende virkemiddelordninger. Målet er å synliggjøre at tiltak i opplæringssektoren er omfattet av en betydelig ressursbruk.

- Ett eksempel på dette er at tiltak i grunnopplæringen (refusjon til samisktimer): fullrefusjon (økning av sats fra 465 til rundt 1000 kroner) vil kreve en merbevilgning på 29 630 800 (fra 50 552 000 til 80 182 800 jfr. kap 225. post 63 i statsbudsjettet)
- Videre vil for eksempel en evt. økning av antallet studiehjemler i samisk med 20 studiehjemler vil kreve en merbevilgning på 11 500 000.

Når det legges frem et forslag til tiltaksplan i forhold til de områdene som Sametingsmeldingen om opplæring og utdanning reiser for Sametingets plenum er det viktig at man har gått gjennom virkemiddelapparatets innretning og krav i både Sameting, regionale organer samt nasjonalt for å vurdere innsatsen på området i lys av den politikk som Sametinget ønsker å realisere.

Det er naturlig at man i en slik oppfølgingssak synliggjør de konkrete behov for merbevilgninger som faktisk eksisterer på ulike områder i grunnopplæringen når det gjelder samiske forhold. Det er ikke tvil om at det trengs et betydelig økonomisk løft på flere nivåer for å sikre samiske barn en likeverdig, kvalitetsmessig og tilrettelagt opplæring.

Merknad fra Flyttsamelisten, Anders Somby jr:

Til punkt 3 Utdanningspolitiske utfordringer:

Samisk tradisjonskunnskap behøver tilrettelegging.

Etter den gjeldende opplæringslovens § 2-11 kan hver enkelt elev få inntil 2 ukers permisjon fra undervisninga når dette er forsvarlig, uavhengig av hva permisjonen brukes til. Vilåret for dette er selvfølgelig at foreldre/foresatte sørger for nødvendig undervisning til barnet. Dette vil i praksis si at permisjoner for å lære seg tradisjonskunnskap og tradisjonelle arbeidsmåter, blir satt på samme nivå som sydenturer. Samiske foreldres og slektingers opplæring i tradisjonell kunnskap og arbeid utenfor skolestua ikke blir verdsatt på annen måte enn om foreldre tar barna med på sydenferie.

I det nåværende skolesystemet er det ikke mulig å gi god nok opplæring i samisk tradisjonskunnskap og tradisjonelt arbeid. Dette har også Kautokeino-skolene medgått. Tradisjonell kunnskap blir lært gjennom erfaring og personlig kontakt. Til tradisjonell kunnskap hører også lokalkunnskap og taus kunnskap. Dette læres på samme måte som all annen kunnskap og andre ferdigheter; ved å lære seg og øve seg lenge og ofte, få veiledning og hjelp fra en med kompetanse innenfor fagområdet og selv samle erfaring med arbeidet i ulike situasjoner og forhold, samtidig som man deler egne og får andres erfaringer og råd om arbeidet under ulike forhold. Dette har man ikke mulighet for å lære seg godt eller undervise godt i en skolesituasjon, der det kan være store barnegrupper og liten kompetanse i å undervise i tradisjonskunnskap.

Også tidsmessig er undervisninga i opplæring i tradisjonelle ferdigheter og kunnskapen svært liten. Skolene har ofte heller ikke økonomi eller andre rammer for å ta elevene med på turer der det er mulig å lære elvene opp i dette under naturlige forhold. Lærersituasjonen medfører at undervisninga ikke blir en naturlig tradisjonell læremåte. Elevene må derfor kunne få dra bort fra skolen sammen med foreldre eller slektinger for å kunne lære tradisjonelt arbeid og tradisjonskunnskap i det tidsrommet arbeidet naturlig skal gjøres. Det er ikke mulig å tilpasse alle typer tradisjonelt arbeid til

skoleferiene. Dersom barna ikke er med når arbeidet skal gjøres, så mister de den kunnskapen. Dersom samiske tradisjonelle kunnskaper skal bevares for fremtiden må samiske foreldre kunne ta barna med seg og gi dem opplæring i dette. Elevene må selvfølgelig sikres skolebasert kunnskap, i samarbeid med skolen. Også Barnekonvensjonens artikkel 30, FN's urfolksdeklarasjon og ILO-konvensjon nr 169, befester barns rett til å opprettholde sin kultur og identitet sammen med sin gruppe av mennesker.

I den gjeldende opplæringsloven skilles det ikke mellom permisjon for å dra på ferie og permisjon for å dra med foreldre for å lære seg tradisjonell kunnskap. Etter vårt syn gir ikke det å dra til syden kunnskap som barnet ikke kan lære seg på andre måter, som voksen eller når det ellers er skoleferie. Opplæring i tradisjonell kunnskap fordrer at man allerede som barn begynner å lære arbeidsinnhold, arbeidsmåter og kunnskaper og ferdigheter som behøves i arbeidet, på den tiden av året når arbeidet naturlig skal gjøres.

Derfor må tradisjonskunnskap få oppmerksomhet og beskyttelse i opplæringsloven. Lærling av og opplæring i samisk tradisjonskunnskap må bli verdsatt fra opplæringsloven til skolenivå og bli regnet som opplæring. Det må derfor bli laget en egen ordning for opplæring i tradisjonskunnskap, enten ved egen lov eller forskrifter. Det må også være mulig å få mer permisjon enn de to ukene man kan få etter gjeldende opplæringslov.

I et samisk opplæringsystem må også samiske barns opplæring i tradisjonell kunnskap bli verdsatt.

Til punkt 3.5.4 Samarbeid mellom skole og hjem:

Elevene må kunne få dra bort fra skolen sammen med foreldre eller slektninger for å lære tradisjonelt arbeid og tradisjonskunnskap i det tidsrommet arbeidet skal gjøres. Det er ikke mulig å tilpasse alle typer tradisjonelt arbeid til skoleferiene. Dersom barna ikke er med når arbeidet skal gjøres, mister de den kunnskapen.

Til punkt 5 Sametingets overordnede utdanningspolitiske strategier og målsettinger:

I det nåværende skolesystemet er det ikke mulig å gi god nok opplæring i samisk tradisjon, kunnskap og tradisjonelt arbeid. Til tradisjonell kunnskap hører også lokalkunnskap og taus kunnskap. Opplæring i tradisjonell kunnskap fordrer at man allerede som barn begynner å lære arbeidsinnhold, arbeidsmåter, kunnskap og ferdigheter som behøves i arbeidet, på den tiden av året arbeidet naturlig skal gjennomføres. Derfor må tradisjonskunnskap få oppmerksomhet og beskyttelse i opplæringsloven. Læring av og opplæring i samisk tradisjonskunnskap må bli verdsatt fra opplæringsloven til skolenivå, og bli regnet som opplæring. Det må derfor bli laget en egen ordning for opplæring i tradisjonskunnskap, enten med egen lov eller forskrift.

Merknad fra Fremskrittspartiet, Hans Eriksen:

Sametinget ble – som kjent – opprettet i 1989. Først nå – 22 år etter Sametingets tilblivelse – blir den første opplæringsmeldinga på 70 sider framlagt. Skolemeldinga er informativ og oppklarende. Sametingets skolemelding anno 2011 innledes med følgende ord: **”Sametinget i Norge har siden 1989 ikke utviklet overordnede målsetninger for en helhetlig samisk utdanningspolitikk”**.

Skolemeldinga viser en skremmende treghet i framdrifta av organiseringa av samiske skolesaker. Først nå – 20 år etter Sametingets tilblivelse – drøfter man Sametingets rolle i opplæringssaker. Det eneste skolefaglige organ, nemlig Samisk Utdanningsråd (SUR), som ble opprettet i 1975, som organ for samisk skoleutvikling for Kirke- og Utdanningsdepartementet, - presterte Sametinget å nedlegge og ansvaret ble overført Sametinget. I 1993 fikk Sametinget ansvar for å oppnevne medlemmer til Samisk Utdanningsråd, og år 2000 ble SUR's sekretariat med 25 stillinger overført til Sametinget. Som dokumentasjon for at denne omorganiseringa ikke har vært vellykket, skriver Sametingets visepresident Laila Susanne Vars i Sågat av 29. november 2011, at **”Samisk språk er i fritt fall”**.

Det må kunne sies at det er mangel på skolefaglig kompetanse når det framgår i skolemeldinga at det er sameministrene og sametingspresidentene i de respektive landene som møtes for å fatte vedtak om læreplaner og læremidler for samiske elever. **”Gjennom de årlige møtene mellom sametingspresidenten og de ulike fylkesordførerne så skal status for samarbeidsavtalene gjennomgås og oppfølgende tiltak drøftes”**, står det videre i Sametingets skolemelding. Videre leser vi at **”Sametingets rolle når det gjelder innholdet i og grunnlaget for undervisningen er at Sametinget er med på å legge premissene for læreplanene”**. Det går fram av skolemeldinga at **”Så sent som i 2008 var det sterk faglig uenighet mellom Sametinget og departementet i spørsmål om i hvilken grad departementet kunne pålegge Sametinget endringer av vedtatte læreplaner i samiske fag”**.

Det må kunne slås fast at styringa av skolesituasjonen for samiske elever på ingen måte er tilfredsstillende. Dette synliggjøres tydelig når man sammenligner samisk skolestyring med de ulike skolefaglige instanser som styrer norsk skole. Skolevesenet i Norge ledes blant annet av: Stortinget, Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, fylkesmennene (19), fylkeskommunene (19), kommunene (430), samt ulike organ, råd, utvalg og nemnder for fagopplæring i bedrift.

Når man leser ”Sametingsmelding om opplæring og utdanning” anno 2011, må konklusjonen/forslaget bli som følger:

Ansvaret i sin helhet for samenes opplæring og utdanning må snarest mulig løsrives fra Sametinget, og ansvaret må overføres til Kunnskapsdepartementet, som leder det øvrige skole-Norge. Samisk Utdanningsråd må underlegges Departementet, som sakkyndig råd for samisk opplæring og utdanning.

Komiteens tilråding

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig sametingsrådets forslag til innstilling.

Merknad fra NSRs sametingsgruppe, APs sametingsgruppe, Åarjel-Saemiej Gielh, Árja og Flyttsamelista

Komiteen har behandlet sametingsmelding om opplæring og utdanning, og vil påpeke at komiteens hovedfokus er lik rett til opplæring for alle samer uavhengig av hvor de bor.

Komiteen er av den oppfatning at man ser få endringer i opplæringen før og etter innføringen av Kunnskapsløftet samisk. Et helhetlig perspektiv på opplæring og utdanning i et 13- og 18-årig skoleløp er nødvendig for å gjøre de påkrevde grep slik at elever har en forutsigbarhet i planleggingen, en mulighet til å gjennomføre opplæringen og kunne bruke dette i høyere utdanning.

Like viktig er det at elever fra primærnæringene kan delta i praktisk opplæring med familien og at dette verdsettes faglig og i et samfunnsperspektiv. Det er viktig at kunnskapen om samiske samfunnsforhold, språk og kultur ivaretas gjennom kunnskapsløftet. Det kan sikres gjennom at det blir en del av eksamensoppgaver og at kunnskapsmålet inngår i nasjonale prøver. Slik vil fokuset styrkes nasjonalt og bidra til kunnskapsspredning.

For at både samiske og norske elever skal ha kunnskap om samisk næringsliv, idrett og kultur må myndighetene ta innover seg at det samiske er nærmest usynlig i skolebøkene, og dette gjør det også vanskelig for norske lærere å gjennomføre Kunnskapsløftets samiske innhold. Det vil også være avgjørende at rådgivere og karriereplanleggere ved skolene har kunnskaper om det samiske samfunnet, slik at elever kan få tilstrekkelig kunnskap om ulike yrkesretninger. Komiteen vil også understreke at samiske barn og unges samiske identitet og tilhørighet vil kunne bære preg av hvor i

landet de er oppvokst, og at meldingens beskrivelser om samisk kultur ikke nødvendigvis er utfyllende.

Komiteen mener det er en forutsetning for yrkesgrupper innen samfunnsplanlegging, jurister, helsepersonell og lærere for å ha kjennskap til samisk samfunnsliv, kultur og næringer. Derfor bør dette vektlegges gjennom høyskole og universitetsutdanninger vektlegges på disse områdene.

Komiteen har merket seg og mener det er bekymringsfullt at det er 40% reduksjon av samisk 2-elever (de som får opplæring i samisk). Også antall samisk 1 elever (de som får opplæring i og på samisk) reduseres år for år. Det er en klar sammenheng med innføring av Kunnskapsløftet 06, der mulighetene for å ha samisk språk og kultur som fag ble fjernet. Dette var et tilbud til de som ikke hadde samiske språkomgivelser. Det var riktig å styrke samisk 2, men man kan diskutere om fag- og timefordelingen har hatt en så negativ virkning at det er betydelig frafall fra samisk opplæring. Et av grepene var å ha samisk i stedet for norsk i deler av timetallet, uten at kravene og målene i norskfaget ble differensiert for de samiske elevene. Hovedutfordringen med opplæring og utdanning i dag er at opplæringa i og på det samiske språket, som er en viktig identitetsfaktor som knytter sammen de som kan språket, er god nok til at elever og foresatte skal velge samisk, er en kvalitetsmessig god opplæring og bli samiskspråklige. En annen utfordring i forhold til målet om at de samene som ønsker får nødvendig opplæring, er at det kan synes som at gutter i mindre grad enn jenter velger samisk.

Bruken av øst-/skoltesamisk språk må kartlegges, slik at det kan danne grunnlag for å sette i gang opplæring. En slik behovskartlegging vil bidra til å få nødvendig oversikt hvordan behovet er. Det må igangsettes en satsing på samarbeid med opplæringsmyndigheter- og institusjoner i Finland og Russland, men også et samarbeid mellom de skolene som naturlig bør samarbeide pga beliggenhet og nærhet. Det bør vurderes å utpeke ressurskoler for øst-/skoltesamisk opplæring, som kan sørge for nødvendig opplæring i disse språkene, slik at språket kan revitaliseres. Det kan trekkes inn erfaringer fra grensoverskridende samarbeid og opplæringsmodeller fra andre områder, som eks. sørsamisk område, men må bygge på erfaringer en har fra enaresamisk, som har de samme samfunnsmessige omgivelser. Det må også legges vekt på å se det tospråklige potensialet i revitaliseringsarbeidet. Språkvitaliseringen må inngå som en del av ordinært opplæringstilbud til den øst-/skoltesamiske befolkningen. For at det skal lykkes å revitalisere språket, er det viktig å slå fast at også voksne må få anledning til å tilegne seg dette språket.

Vi vil forbedre muligheten for opplæring i samisk for alle aldersgrupper.

Lærere

En av de viktigste faktorene for å gi samiske barn og unge kvalitativt god opplæring, i tråd med gjeldene læreplaner og innenfor rammene av fag- og timefordeling, er tilgang til lærerkrefter. Samtidig registrerer Komiteen at i 2011 var det ikke var tilstrekkelig antall kvalifiserte søkere til den samiske lærerutdanningen ved Sámi allaskuvla til at utdanningen ble igangsatt. Det må derfor avdekkes hva som er årsaken til at søkningen til samisk lærerutdanning ikke er tilfredsstillende. Videre må det kartlegges hvordan Sametinget kan bidra til å tilrettelegge for at det utdannes flere samiske lærere. Det vil være avgjørende for rekrutteringen at det oppfattes som attraktivt å bli samisklærer. For at dagens elever skal ønske å ta en slik utdanning, må deres egen opplæring oppfattes som positiv, viktig og spennende. Komiteen er også kjent med at Universitetet i Tromsø jobber med en utvikling av samisk innhold i den nye femårige lærerutdanningsmasteren som tilbys ved UiT. Et viktig grep fra lærerutdanningsinstitusjonenes side er å fokusere på samisk innhold i lærerutdanningen.

Komiteen er opptatt av at de som ønsker, skal kunne lære seg samisk. I videregående opplæring er det mange som har hatt noe samiskopplæring tidligere, men som ikke har et godt nok grunnlag for å starte på Samisk 2. Det vil være viktig at elever kan velge samisk 3 (samisk som fremmedspråk), slik at de har kjennskap til samisk språk når de skal utdanne seg videre. Dette er et tilbud til de som begynner med opplæring i samisk, som også kan tilbys som fjernundervisning fra flere videregående

skoler. En forutsetning for å lykkes med dette, er at brukerne har tilstrekkelig teknisk utstyr, kunnskap om bruk av dette, og kunnskap om prinsipper for fjernundervisning.

Fjernundervisning er undervisningsmetode som omfatter bl.a. pedagogikk, teknologi og instruksjonsapparat som er integrert og tilrettelagt for eleven og læreren.

Det tilbys i dag fjernundervisning i samiske språk både på grunnskolen og i videregående skole.

Fjernundervisning har andre utfordringer enn klasseromsundervisning og derfor trenger lærer og elev best mulig opplæring innenfor fjernundervisning.

Det må også gis opplæring i fjernundervisning som undervisningsform i lærerutdanningen. Det er med på å sikre kvalitet i tjenestene og sikkerhet for brukerne. Kompetansen er viktig i forhold til opplæring av ansatte og i utvikling og evaluering av tilbud til elevene.

For at det skal være mulig å tilby dette, vil det være vesentlig at refusjonsordningen også dekker dette faget.

Opplæringsmodeller

Komiteen mener Sametinget må arbeide aktivt med å innføre nye, såkalte sterke opplæringsmodeller, i den samiske skolen. Prosjekter som har vært gjennomført, må brukes som mulige løsninger.

Kunnskapen om disse modellene, må spres ut i skoleverket i Norge. Sametinget støtter og vil fortsatt bidra til å utvikle metoder, for å implementere og eventuelt tilpasse modellene slik at de kan passe inn både i og utenfor samiske språkforvaltningsområder. Wales-modellen, som er en sterk opplæringsmodell med tidlig introduksjon av språket, med økende vekt på minoritetsspråket utover i skolegangen, er en modell som kan tilpasses barnehage- og skolesystemet i Norge. Samisk som 2. språk må videreføres der det ikke er mulig å bruke en sterk opplæringsmodell, men det bør vurderes hvordan undervisningen i samisk 2 kan differensieres slik at alle får et tilbud som passer dem.

Samiske språklige arenaer - språksamlinger for grunnskolen og vgs

Språkreir og språkbad er modeller som ser ut til å bidra positivt for den samiske eleven.

Mulighetene for å møte andre samer, og få opplæring i et større miljø kan være en motivasjonsfaktor.

- Sette samisk språk i en kulturell sammenheng
- Bygge nettverk og sosialt fellesskap for samiske elever i regionen
- Skape økt identitets- og fellesskapsfølelse i forhold til det samiske
- Økt motivasjon til videre opplæring i samisk

Modellen kan bidra til en aktiv nettverksbygging til skoler, samisk lærere, elever og foreldre i området/regionene. Språkbad og språkleir et viktig samarbeidsforum for skoler, lærere og foreldre for samisk elever.

Videre har komiteen merket seg at samiske foreldre ikke har hatt god nok mulighet til å arbeide systematisk med samisk utdanningspolitikk. Komiteens oppfatning er at Sametinget må ta ansvar for å etablere et rådgivende utvalg for foreldrene, slik at det er et systematisk arbeid for å sikre samiske foreldres stemme. Det vil også lette arbeidet videre med opplæring, utdanning, språk og høyere utdanning.

Reindrift og duedtie/duodji er viktige språk, kulturelle og kunnskapsarenaer. Det bør utvikles entreprenører og innovasjons programmer innen disse på videregående nivå. Slik at mann styrker næringene og arenaene for samisk språk, kultur og erfaringsbasert kunnskap.

Det skal iverksettes tiltak som styrker, videreutvikler og bidrar til flere samiskspråklige arenaer. Arbeidet i de samiske næringene reindrift og duedtie/duodji er viktige samiskspråklige arenaer, men også viktig for samisk næringsutvikling, komiteen vil og bemerke at samisk språk var aktivt brukt innenfor primærnæringer som jordbruk og fiske, det må også her gjøres tiltak for å revitalisere samisk

språk, dette kan gjøres gjennom de videregående utdanningene for de enkelte fag. Disse arenaene må ivaretas og styrkes gjennom aktivt språkarbeid, og utvikling av duedtie/duodji og fagarbeiderutdanning for reindrift må prioriteres.

Andre viktige tiltak er å skape nye arenaer utenfor skole og familie hvor samisk snakkes og synliggjøres. Det må tilrettelegges for økt bruk av samisk hverdagsspråk. Det er også viktig å synliggjøre det samiske i det offentlige rom. Man må derfor jobbe for bedre rutiner i offentlig sammenheng i forhold til det samiske. Samarbeid over landegrensene er svært viktig i den forbindelse fordi det kan fremme naturlige samiskspråklige arenaer.

Ved initiering og gjennomføring av tiltak må man dra vekslers på fagpersoner og andre fagmiljøer i samisk område. Dette gjelder også på tvers av både fylkes-/landegrenser.

Komiteen slutter seg til meldingen i forhold til eierskap for samiske videregående skoler, mener staten fortsatt bør stå som eier av de statlige videregående skoler. I forlengelsen av dette er det også viktig å fokus på videregående opplæring innenfor alle relevante forhold for samisk språk, næring og samfunnsforhold i Sapmi må styrkes. Komiteen ser behov for ressurskoler innenfor videregående opplæring. Det må hær søkes løsninger på ressurskoler gjennom de 2 statlige videregående skoler og fylkeskommunene som skoleeiere.

Det må i det videre arbeidet med å heve statusen til Lule og Sør-samisk språk, få løftet disse språkene til nivå III i det europeiske språkcharteret.

Samisk tradisjonskunnskap

Elevene må kunne få dra bort fra skolen sammen med foreldre eller slektninger for å lære tradisjonelt arbeid og tradisjonskunnskap i det tidsrommet arbeidet skal gjøres. Det er ikke mulig å tilbasse alle typer tradisjonelt arbeid til skoleferiene. Dersom barna ikke er med når arbeidet skal gjøres, mister de den kunnskapen.

I det nåværende skolesystemet er det ikke mulig å gi god nok opplæring i samisk tradisjon, kunnskap og tradisjonelt arbeid. Til tradisjonell kunnskap hører også lokalkunnskap og taus kunnskap. Opplæring i tradisjonell kunnskap fordrer at man allerede som barn begynner å lære arbeidsinnhold, arbeidsmåter, kunnskap og ferdigheter som behøves i arbeidet, på den tiden av året arbeidet naturlig skal gjennomføres. Derfor må tradisjonskunnskap få oppmerksomhet og beskyttelse i opplæringsloven. Læring av og opplæring i samisk tradisjonskunnskap må bli verdsatt i opplæringsloven og bli regnet som opplæring

Nasjonal forvaltning, lovgivning og nasjonale læreplaner

I meldingen er det påpekt at opplæringslovens §6-2 og §6-3 ikke avklarer i hvilket omfang elevene har rett til opplæring i og på pite- og østsamisk. Det vil være viktig at Sametinget bidrar til å få dette avklart.

Utenfor forvaltningsområdet har samer rett til opplæring på samisk dersom minst 10 elever ønsker det og så lenge disse utgjør en gruppe på 6 elever. I denne sammenheng er det sentralt å påpeke at reglene slik de er utformet i dag gir foresatte ansvar for å kartlegge/kontakte andre foreldre og klarlegge om disse er interessert i å få et skoletilbud på samisk. Å skrive barnet inn i grunnopplæringen er normalt en stor hendelse for familiene. I dag skrives barna inn i grunnskolen, og det gis informasjon på vårparten til de elever som har skolestart på høsten. I paragrafen det her er snakk om, opplæringslovens §6-2, 2.ledd gis samiske foreldre et stort ansvar for å drive frem et tilbud om opplæring i og på samisk utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. I store byer og tettsteder vil dette være en krevende oppgave for foresatte. Ikke har man fullstendig oversikt over de innskrivingsklare elevene i kommunene, og det er også problematisk at man som foresatt ikke kan si noe om hvilket skoletilbud det vil kunne være snakk om når det gjelder organisering, strukturer og

ikke minst hva det innebærer å motta undervisning etter samisk læreplanverk, da dette er ansvarsområder som skoleeier i form av kommunen er nærmest til å si noe om. Det betyr at ansvaret for å kartlegge og å tilby undervisning i og på samisk må være et ansvar som skoleeier har. Dette må fremkomme tydelig av lovverket, og en revidering av opplæringsloven er derfor nødvendig.

Rekruttering av samiske lærere

Det er avgjørende at Sametingets politikk bidrar til å sikre rekruttering til lærerutdanningene, og det er viktig å gå i dialog med utdanningsinstitusjoner og Kunnskapsdepartementet omkring utfordringene med å rekruttere kvalifiserte søkere til lærerutdanningen. I de par siste årene har det vært diskusjoner omkring at det ved opptak til lærerutdanningen ved Samisk høyskole studieåret 2011/2012 var 21 søkere til utdanningen, og kun 4 som var kvalifiserte. Det er viktig å ivareta de som ønsker å ta lærerutdanning, og det må derfor diskuteres hvordan man kan sikre at søkere som ikke er kvalifisert i utgangspunktet får anledning til å følge ett opplegg for å kvalifisere seg.

I tillegg har det også fremkommet at det har vært utfordringer med eksamensresultatene i matematikk ved Sámi allaskuvla ett år. I slike tilfeller er det sentralt at man følger opp studentene for å sikre at de styrker kompetansen i matematikk og dermed at de også fullfører sin lærerutdanning.

Ved siden av de eksisterende studietilbud ved Sámi allaskuvla er det også viktig at det ved de øvrige høyere utdanningsinstitusjonene sørger for å prioritere samiske emner i lærerutdanningen. Sametinget bør jobbe aktivt ovenfor de høyere utdanningsinstitusjonene med tanke på å sikre at slike emner inkluderes i utdanningene, og at tilbud om samisk språk som fordypning gis lærerutdanningsstudentene ordningen som er beregnet til å omfatte hele 30 studenter jfr. bevilgninger til samiske formål i statsbudsjettet.

I retningslinjene for ny GLU 1-7 trinn og 5-10 trinn fremgår det følgende om samiske elevers rettigheter;

Grunnskolelærerutdanningene skal kvalifisere studentene for å ivareta opplæring om samiske forhold, samiske barns rettigheter og det samiske folket som anerkjent urfolk. Samisk kultur og samfunnsliv er en viktig del av den felles kulturarven. Opplæring for samiske elever står i en særstilling i norsk grunnopplæring. Lærerstudenter må derfor få kunnskap om det samiske innholdet i de nasjonale læreplanene for grunnopplæringen og om rettighetene for samiske elever.

Sametingets politikk må derfor ha som målsetning å sikre at dette målet for lærerutdanningene i retningslinjene blir realisert, noe som vanskelig kan skje uten en større innsats for at både de som underviser i lærerutdanningene, praktiserende lærere og lærerstudentene sikres tilgang til relevante utdanningstilbud. Det omfatter både videre- og etterutdanningstilbud, doktorgradskurs og at emnene er tatt inn i undervisningen i lærerutdanningene. Dette underbygges forøvrig også av en nylig avlagt doktorgrad ved Universitetet i Oslo hvor et av forskingsfunnene til rettsosilog Hadi Lile var at undervisningen strider mot menneskerettighetene og barnekonvensjonen ved at planverket er for svakt med tanke på den samiske kulturen og historien samt at fornorskingsperioden systematisk er utelatt som tema i undervisningen. Videre dokumenterte doktorgraden at fordommene er fremtredende både blant lærere og elever i grunnskolen. I prosessene omkring utarbeidelse av læreplaner i Kunnskapsløftet var det betydelige diskusjoner mellom Sametinget og Kunnskapsdepartementet omkring fag som historie og samfunnsfag. Diskusjonene omhandlet emner og innhold i undervisningen. Kunnskapsdepartementet må i dialog med Sametinget sikre at undervisningen i grunnopplæringen er kunnskapsbasert og ikke fordomsfremmende.

Videre- og etterutdanningsemner som for eksempel samisk språk og studietilbud i samisk kultur og duodji bør det informeres bredt om til mange yrkesgrupper, både de som er under utdanning og de som er ferdig med sine studier og yrkesaktive. Det bør vurderes om studenter som velger slike studietilbud kan gis stipender på lik linje med forslaget om at de voksne som følger voksenopplæringsprogrammet Sametinget har iverksatt sammen med Sámi allaskuvla og

språksentrene. Grunnen til at også denne gruppen bør vurderes for stipender er at det innenfor så mange sektorer vil ha stor betydning for så mange om profesjonelle har kunnskaper om samisk språk og kultur. Eksempler på det er lærere, sykepleiere, omsorgsarbeidere, leger, psykologer og andre yrkesgrupper som kommer i kontakt med samer i det daglige arbeidet. Det er også viktig at ansvarsforholdene de høyere utdanningsinstitusjonene mellom gjennomgås. En sak med utgangspunkt i Butenschøn-utvalgets konklusjoner når disse foreligger bør reises for Sametingets plenum.

Samarbeid skole-hjem

Samarbeidet mellom skole og hjem er et sentralt område for å kunne lykkes i å gi en kvalitetsmessig og relevant grunnopplæring. At det nå er sikret samisk representasjon i det rådgivende organet «Foreldreutvalget for grunnopplæringen» er svært positivt. Det vil ha betydning for det arbeidet som skal gjøres i utvalget at den som er oppnevnt til dette arbeidet får muligheten til å delta i nettverksarbeid som Sametinget organiserer på ulikt vis. Det vil hjelpe vedkommende med innspill og tilbakemeldinger som kan benyttes i utvalgsarbeidet.

Organiseringen samisk foreldrenettverk er i dag lokale nettverksorganiseringer av foreldre som ønsker å samarbeide og å sikre betingelsene for samisk språk i skolene blant annet. Disse lokale nettverkene hadde en paraplyorganisering i form av et nasjonalt styre som i mai 2011 la ned sin virksomhet blant annet med begrunnelse av at det var vanskelig å rekruttere ny leder for paraplynettverket. Å ha partipolitisk nøytrale foreldreorganiserte grupperinger er en uvurderlig støtte for god utvikling av den samiske skolen. Det må derfor arbeides for å legge forholdene tilrette for at de samiske foreldrenettverksorganiseringene som finnes blant annet i Sør-Varanger, Alta og Tromsø gis anledning til å sikre opprettelsen av en paraplyorganisering for nettverksarbeidet samt at man sikrer muligheten for at det fortsatt kan opprettes slike foreldredrevne nettverk rundt der dette er aktuelt. Rekruttering av tillitsvalgte til slikt arbeid handler i stor grad om tilrettelegging for godt organisasjonsarbeid. Å bygge opp en organisering fra bunnen av og drive denne på frivillig basis er krevende. I så henseende bør Sametinget kaste et blikk på den organisering som ligger til grunn omkring Foreldreutvalget for Grunnskolen. FUG viser hvor sentralt ett slikt foreldreorganisert nettverk er i utviklingen av skolen.

Språkarbeid rettet direkte mot foreldre er også sentralt for å understøtte den samiske språkutviklingen og samarbeidet mellom skole og hjem. Voksenopplæringsprogrammet SAAL er blant annet en viktig del av dette, men også kompetanseutviklingstiltak som har som målsetning å styrke skriveferdighetene i samisk hos foreldregenerasjonen vil kunne ha stor betydning.

Det er viktig å understreke at tiltaket Ovttas-Aktan-Aktesne på www.ovttas.no er et meget sentralt og viktig tiltak for å spre kunnskap om ulike samiske læremidler. Sametingets opplærings og utdanningspolitikk må derfor også handle om å sikre fremtiden og videreutviklingen av denne nettressursen og andre tilsvarende nettressurser som www.risten.no m.fl.

Det er også viktig at Sametinget ivaretar ansvaret for å sikre tilstrekkelig med spesialpedagogiske læremidler. Det er med etablering av Lohkanguovddaš, SEAD og andre instanser nå miljøer med spesialkompetanse på samisk spesialpedagogikk. I dialog med disse miljøene bør vurderingen av hvilke læremidler som må prioriteres gjøres

I den senere tid har det kommet frem i mediene at norske læremidler som brukes av både norske og samiske barn i grunnopplæringen i mange tilfeller har grunnleggende kvalitetsbrister hva angår den kunnskap de formidler om samiske forhold. Dette er svært alvorlig og gir grunnlag for å videreføre og forsterke kunnskapsbrist omkring samiske forhold i samfunnet. Ett av de siste eksemplene er en lærebok for videregåendeii som er gitt ut og kvalitetssikret av forlaget Gyldendal. Tidligere har også Andy B. Sortland undersøkt læremidler som benyttes i videregående hvor samene er eneste folk som omtales i et læremiddel som omhandler dyr og natur iii, og undersøkelsen viser for øvrig at

læremidlene mangler eksempler hentet fra Nord-Norge – noe som gjør at elevenes muligheter til å koble kunnskapen til egen kontekst svekkes.

Tilpasning for samiske elever og spesialpedagogiske innsatsområder

En hovedproblemstilling er at Kunnskapsloftets klare målsetning om at elevene skal få tilpasset opplæring ikke nødvendigvis fører til tilpasning av opplæringen for samiske elever. Elever som trenger mer ressurser eller mer tilrettelegging vil kunne erfare at første tilretteleggingstiltak som skolen foreslår er å slutte med samiskfaget. Det må være et mål for Sametingets utdannings- og opplæringspolitikk å sikre at samiske elever får den tilrettelegging og tilpasning som de har krav på – i samiskfaget som i andre fag. Det skal derfor settes inn tilpasningstiltak i samiskfaget som i andre fag i skolen. Samiskfaget er identitetsdannende og fremmer tilhørigheten til eget folk og bakgrunn. Det er derfor et dobbelt tap for elever som har særskilte tilretteleggingsbehov hvis samiskfaget ikke tilbys dem som direkte følge av tilretteleggingsbehovene. I den grad denne problemstillingen skjer systematisk – må dette avhjelpes umiddelbart.

SEAD skal sikres tilstrekkelig finansiering slik at de kan ivareta fagområdet, sikre utvikling av kunnskap om spesialpedagogiske områder og bidra til mer kvalifisert tilrettelegging for alle samiske elever. Samisk lesesenter sikres finansiering og utvider aktivt virkeområde ved å satse enda mer på lule- og sørsamisk samt mer aktivt oppsøkende arbeid for å spre kunnskap om lesing og støtte opp om metodeutvikling i lesing.

I St.mld. 18 (2010-2011) Læring og fellesskap melder Kunnskapsdepartementet at samisk spesialpedagogisk støtte (SEAD) fortsatt skal være en del av Statped Nord, men at stillingene knyttet til SEAD organisatorisk skal flyttes fra Samisk høyskole til Statped Nord.

Sametinget understreker viktigheten av at en slik omorganisering ikke bør svekke SEADs fysiske tilhørighet til et samisk kompetansemiljø, og bifaller at Samisk høyskole signaliserer at man fortsatt vil tilrettelegge for en samlokalisering med høyskolen. Sametinget må i samarbeid med Samisk høyskole og Statped Nord sikre god dialog og samarbeidsvilkår innenfor det samiske spesialpedagiske feltet, gjennom SEADs tilstedeværelse i et samisk kompetansemiljø.

Sametinget understreker at SEAD har landsdekkende oppgaver, uavhengig av at de organisatorisk er tilknyttet Statped Nord. For å sikre at SEADs kompetanse er tilgjengelig for samiske brukere over hele landet er det viktig at dette tydelig kommuniseres til hele det statlige spesialpedagogiske støttesystemet, og til kommuner og fylkeskommuner.

Senter for samisk i opplæringa er et ressurscenter spesielt rettet mot alle nivåer i opplæringsystemet, fra barnehagestadiet til høyere utdanning. Senter for samisk i opplæringa arbeider for å fremme muntlig og skriftlig bruk av samisk i befolkningen. Senteret er lokalisert ved Sámi allaskuvla i Guovdageaidnu.

Kulturskolen, skolefritidsordningen og leksehjelp

Når det gjelder kulturskole, skolefritidsordning og leksehjelp bør drøftingene av dette sees i lys av debattene om heldagsskolen. Årsaken er at en evt. heldagsskole vil kunne lette på presset i forhold til struktureringen av samiskfaget i forhold til problemstillinger med fag- og tidsfordeling og gi alle barn tilbud om leksehjelp innenfor skolens rammer. Videre vil man kunne vurdere å organisere kulturskoletilbud inn i en evt. heldagsskole. SFO- og kulturskoletilbudene er mange steder preget av relativt stor grad av egenbetaling, noe som medfører at ikke alle barn får tilgang til disse aktivitetene på grunn av foresattes økonomiske situasjon. I noen områder kan det være svært vanskelig å få plass i kulturskoletilbudene. En heldagsskoledébat er allerede aktuell i storsamfunnet, og det er også naturlig at dette kan tematiseres i en samisk kontekst.

Et utvidet skoletilbud som omfatter mer enn klasseromsundervisning vil kunne være en mulighet til å sikre bedre tilpasning av skoletilbudene til både styrket samiskspråklig stimulering samt bedre rom for å få inn både tradisjonskunnskap og samisk kultur i skolehverdagen. Dette vil kunne utjevne den oppfatning som evt. eksisterer av samiskopplæring som mer byrdefull i forhold til et utvidet timetall for den enkelte elev. Videre vil de forhold som fremkommer under punktet samarbeid skole-hjem kunne ivaretas bedre med en heldagsskolestruktur.

All den tid heldagsskoledebatten ikke har vært så aktualisert i en samisk sammenheng, så må Sametingets politikk innrettes på at man arbeider for styrket innhold i SFO-tilbudet, kulturskoletilbudet og leksehjelpstilbudet. Det er derfor positivt at Sametinget har hatt det samiske innholdet i SFO som et visst innsatsområde i virkemiddelsammenheng. Ordningen er ikke systematisert inn i en egen virkemiddelordning, men representerer en prioritering i sametingsbudsjettet som rulleres årlig. For å sikre at flest mulig kommuner får kjennskap til ordningene og at likeverdigheten ivaretas for de samiske barn som går i SFO, bør man sikre en forutsigelig, allment kjent virkemiddelordning som er godt kjent i samfunnet.

For elever som har samisk som fag, kan foreldrestøtten i forhold til faget være veldig redusert. Derfor er det svært viktig at det leksehjelpstilbudet som gis, også gis samiske barn i forhold til samiskfaget. Leksehjelp har større betydning for samiske barn som gruppe enn mange andre barn. Grunnen er at foreldregenerasjonen kan ha en språksituasjon hvor de kanskje ikke kan samisk, kan lese eller skrive samisk og dermed kan foreldrene heller ikke tilby barna støtte i faget på samme vis som med andre fag. Sametinget må derfor arbeide for å sikre at skolene ivaretar de samiske barnas behov for leksehjelp også i faget samisk. Det innebærer at skoleeiere må rekruttere leksehjelpere som har kunnskaper om samisk språk og kultur tilsvarende det å kunne tilby samiske barn støtte til leksearbeidet de skal forestå i samiskfaget.

Større fokus på tilrettelegging av og fullføring av videregående opplæring
I de videregående skolene er tilskuddsordningene til undervisningen i samisk i den videregående skolen ikke utformet i tråd med det reelle kostnadsbildet. Dette medfører at tilretteleggingen for undervisningen ikke ivaretas tilstrekkelig, og problemstillingen viser seg særlig når det gjelder yrkesfagene.

Samiskundervisning er en lovhjemlet rettighet, og det er rimelig at staten bærer utgiftene til denne undervisningen. I dag får skoleeier ingen refusjon for samisk som fremmedspråk og samisk som programfag. Kunnskapsdepartementet mener at samisk som fremmedspråk skal behandle som alle andre fremmedspråk.

Fag og yrkesopplæring – tradisjonskunnskap i skolesystemet

Sametinget mener at det er sentralt å sikre at fag- og yrkesopplæringen er prioritert og kvalitativ god. Det utdannes til over 180 programområder som fører frem til yrkeskompetanse med fag- eller svennebrev. Innenfor yrkesfagene finner vi blant annet fagbrev i duodji, fagbrev i reindrifft og en rekke andre sentrale utdanninger som trengs i de samiske samfunnene.

Begrepet tradisjonell kunnskap er et begrep som står sentralt i det samiske samfunnet og i samfunnsdebatten. Det er derfor helt avgjørende at dette kommer tydelig til uttrykk i Sametingets politikk innenfor utdannings- og opplæringsfeltet. Utdanningsprogrammet design og håndverk rommer ulike fag og retninger.

Disse fagene kan føre frem til fagbrev i duodji etter endt lærlingeperiode. Elevene kan også velge å gjennomføre allmennfaglig påbygning for å sikre seg generell studiekompetanse og muligheter for å fortsette med høyere utdanning innenfor ulike emner.

Disse fagene kan føre frem til fagbrev i reindrift etter endt lærlingperiode. Elevene kan også velge å gjennomføre allmennfaglig påbygning for å sikre seg generell studiekompetanse og muligheter for å fortsette med høyere utdanning innenfor ulike emner. I forbindelse med forhandlingene om de siste års reindrifftsavtale har man lagt opp til å fase ut finansieringen av læringordningen i reindrift, dette må avklares for å ikke skape usikkerhet og uforutsigelighet omkring ordningen slik at ikke rekrutteringen rammes.

Også innenfor andre fag og yrkesrettede utdanningsprogrammer som bygg- og anleggsteknikk, helse- og sosialfag, restaurant og matfag, medier og kommunikasjon, teknikk og industriell produksjon samt service og samferdsel er det stort behov for at Sametinget holder fokus på disse utdanningene. Det er et stort samfunnsbehov for at samiske elever får tilgang til å velge disse fagene for å oppnå yrkeskompetanse.

Når det gjelder rammene for fag- og yrkesopplæringen må Sametinget sikre at disse små og verneverdige yrkesfagene har kvalitative rammebetingelser. Det innebærer at det må sikres kvalifiserte lærere og instruktører i den videregående opplæringen, tilstrekkelig med læremidler og læringsressurser samt mer forskning omkring temaer som er relevante i fag- og yrkesopplæringen.

En hovedutfordring er at strukturene i den videregående opplæringen til tider kan fremstå fragmentert, og at de fag som er tilgjengelige i henhold til læreplanverket ikke nødvendigvis gis ved de videregående utdanningsinstitusjonene. Mangel på informasjon om hvor disse fagene gis og gode ordninger for å sikre rekrutteringen til fagene må prioriteres.

I denne sammenhengen må ideene om å sikre de samiske videregående skolene som nasjonale samiske kompetansesentre prioriteres. Videre må det sikres finansiering for drift av opplæringskontoret for reindrift og duodji.

Det er også sentralt at det settes i gang informasjon om muligheten for å kunne yrkesprøve den opparbeidede kunnskap som voksne utøvere av reindrift og duodji allerede har gjennom erfaring i yrket over tid. En slik kompetansevurdering vil kunne danne grunnlag for at enda flere reineiere og duojarat velger å formalisere kompetanse som de allerede har gjennom en fag- eller svenneprøve. Det er behov for formelt kvalifiserte utøvere til både prøvenemnder og som instruktører eller lærere, og muligheten for å sikre større grad av yrkesprøving er å sikre rekrutteringen av fagfolk til fag- og yrkesopplæringen.

Bortvalgs- og frafallsutfordringene er ofte større i fag- og yrkesrettede utdanningeriv. I dag er situasjonen at rundt halvparten av ungdomskullet begynner på en yrkesfaglig utdanning, men det er kun 15 prosent av dette ungdomskullet som fullfører utdanningen sin ved å ta fagbrev. I tillegg har søkningen til yrkesfaglige utdanninger gått tilbake. De siste årene har 14 prosent færre jenter og 9 prosent færre gutter søkt seg til yrkesfagv. Det innebærer også at målsetninger omkring å sikre større gjennomføring blant gutter i Finnmark for eksempel er en av de utfordringene som bør sees i sammenheng med fag- og yrkesopplæringen, kvaliteten på denne, tilgjengeligheten og relevansen i forhold til det samiske samfunnet samt tilgang på lærlingeplasser og finansiering av lærlingeperioden. Videre er det viktig å definere tiltak som er rettet mot å sikre mer status for fag- og yrkesutdanninger i arbeidslivet og samfunnet for øvrig. Prosjektet SAFYL som er blitt gjennomført i Troms fylkeskommune som del av samarbeidsavtalen mellom Sametinget og fylkeskommunen er et viktig tiltak – og Sametinget bør derfor i videre politisk arbeid ivareta de erfaringene som dette prosjektet har ført til, og søke å realisere flere slike skoleutviklingsprosjekter som kan synliggjøre samiske emner i yrkesopplæringen allment sett.

Entreprenørskap

Bedriftsetablering blir stadig viktigere når antallet offentlige arbeidsplasser er stabilt og mange har høyere utdanning. Ny infrastruktur, kompetanseutvikling og lokal bearbeiding av ressursene kan

skape ny næringsvirksomhet samtidig som det styrker og utvikler de tradisjonelle næringene og det samiske samfunnet. Innovasjon, entreprenørskap og kompetansebygging er her helt sentralt og det kan være basert på kulturarven i lokalsamfunnene. Her har skoleverket en viktig rolle. Erfaringer med Ungt entreprenørskap viser at rundt 20 % (mot 4 % normalt) av de unge som har erfaring med elevbedrifter gjennom skolegang, er tilbøyelig til å starte opp egen bedrift når de er ferdig med skolegangen.

Det er et behov for å sikre samisk innhold i den entreprenørskapssatsningen som foregår i skolene. Det omfatter samisk representasjon i styrene i Ungt Entreprenørskap i fylkene. Sametinget må sikre at det oppnevnes representanter i disse styrene fra samiske bedrifter, kunnskapsinstitusjoner og/ eller samiske hovedorganisasjoner. Sametinget må altså arbeide for å sikre den samiske offentlighetens deltakelse. Informasjon må finnes på samisk, og det må være samiske koordinatorene i satsingen, samt samisk representasjon i landsstyret i Ungt Entreprenørskap.

Hospiteringsordninger mellom skoler og kommuner har vært viktig som et supplement i blant annet samiskundervisningen. Siden samiske barn bor spredt og har samiskundervisning i hele landet hvor det i mange tilfeller er slik at hospitering mellom skoler og kommuner har vært nødvendig både som et supplement til samiskundervisning eller av andre årsaker. I dag vil muligheten til hospitering i stor grad være avhengig av de enkelte kommunene og ordninger mellom de ansvarlige skoleeiere. I noen tilfeller kan det tenkes at det er avtalt kortere hospiteringsordninger mellom enkelte skoler og enkelte skoleledere. Sametinget ser at det er ulik praktisering av hospiteringsordningene, og det er viktig at man arbeider for å sikre en mulighet for å gjennomføre slik hospitering da dette kan ha stor betydning for enkeltelever. Denne saken bør drøftes sammen med skoleeiere for å belyse hvordan slike ordninger kan forankres og praktisk organiseres slik at ordningene blir tilgjengelig for flere elever.

Innsatsområde 4: Voksenopplæring

Samiske språksentre har blant annet vært viktige i den voksenopplæringssatsningen som Sametinget har iverksatt som følge av samefolkets fond. Disse voksenopplæringskursene oppgis å ha omfattet 112 personer, hvorav 51 avla eksamen. SAAL-kursene har blitt gjennomført som et samarbeid mellom Sámi allaskuvla og ulike språksentre. Kursene omfattet muligheten til formell kompetanseheving i samisk språk gjennom at de har vært metoderettet. Det er viktig at denne satsningen videreføres, og satsningen bør sees i sammenheng med Handlingsplanen for samiske språk og tiltak som iverksettes som følge av denne handlingsplanen.

Merknad fra NSRs sametingsgruppe, APs sametingsgruppe, Áarjel-Saemiej Gielh, Árja, Flyttsamelista v/ representant Mariann W. Magga

Lavterskeltilbud i samiskopplæringa

Fag- og timefordelingen er grunnlaget for hvordan skolene og skoleeier klarer å organisere og gjennomføre samiskundervisning, dette får størst negative konsekvenser for 2. språkelevne utenfor samisk språkforvaltningsområde. Komiteen mener at det må gjøres en endring slik at det igjen blir mulig å tilby et lavterskel-tilbud i og på samisk for elever i grunnskolen.

Læremidler

Læremidler er en forutsetning for å kunne nå målene i Kunnskapsløftet. Det har vært en stor satsing på utvikling og distribusjon av læremidler som er gratis for skolene. Komiteen er kjent med at mange i skoleverket mener dette er det viktigste tiltaket Sametinget har igangsatt i de senere år. Komiteen stiller seg bak meldingens innhold i forhold til at det er kommunene og fylkeskommunene som har ansvaret for gjennomføring av undervisning, og dermed sørge for tilførsel av læremidler. Det vil imidlertid være et viktig tiltak fortsatt, for sikre at samiske elever og lærere har lik tilgang til læremidler som andre elever. Komiteen peker på at læremidler for elever i videregående opplæring på sør- og lulesamisk må prioriteres.

III Votering

Av 39 representanter var 37 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Oppvekst-, omsorgs- og utdanningskomiteens tilrådning ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Silje Karine Muotka, saksordfører	Ann-Mari Thomassen
		Gunn-Britt Retter
	Silje Karine Muotka	
2	Hans J. Eriksen	Silje Karine Muotka
		Mariann Wollmann Magga
		Kirsti Guvsám
	Hans J. Eriksen	
3	Geir Johnsen	Ronny Wilhelmsen
		Silje Karine Muotka
		Miriam Paulsen
	Geir Johnsen	
4	Miriam Paulsen	Silje Karine Muotka
		Mariann Wollmann Magga
		Geir Johnsen
	Miriam Paulsen	
5	Mariann Wollmann Magga	Silje Karine Muotka
		Aili Keskitalo
		Ann-Mari Thomassen
	Mariann Wollmann Magga	
6	Inga-Lill Sundset	
7	Marit Kirsten A Gaup	
8	Anders Somby jr.	
9	Alf Isaksen	
10	Láilá Susanne Vars	
11	Leif Aksel Renfjell	
12	Trond Are Anti	
13	Jørn Are Gaski	
14	Kirsti Guvsám	
15	Alf Isaksen	
16	Geir Johnsen	
17	Toril Bakken Kåven	
18	Jørn Are Gaski	
19	Silje Karine Muotka	
20	Anne Marit Eira	
	Silje Karine Muotka, saksordfører	
	Mariann Wollmann Magga, forretningsorden	

Silje Karine Muotka, forretningsorden	
Toril Bakken Kåven, forretningsorden	
Toril Bakken Kåven, forretningsorden	

VI Sametingets vedtak

Sametinget har drøftet sametingsmeldingen om opplæring og utdanning. Meldingen er vedlagt protokollen.

Behandlingen av saken ble avsluttet 23.02.12 kl. 18.25.

Sametingsmelding om opplæring og utdanning

1. INNLEDNING

1.1 Bakgrunn for meldingen

Sametinget i Norge har siden etableringen i 1989 ikke utviklet overordnede målsetninger for en helhetlig samisk utdanningspolitikk. Sametinget vil med fremleggelsen av opplæringsmeldingen ta det første skrittet mot utarbeidelsen av en helhetlig samisk utdanningspolitikk, først og fremst fordi utdanningspolitikk er av stor betydning for det samiske samfunnet og samfunns- og kompetansebygging i nåtid og i fremtid. Videre henger utdanning og opplæring sammen med andre viktige politikkområder, som bevaring og utvikling av tradisjonell kunnskap, næringsutvikling, innovasjon og entreprenørskap, helse- og omsorgssaker, bosetningsspørsmål, distriktpolitikk, regionalpolitikk, nordområdepolitikk og internasjonal- og urfolksrett. Det er av stor betydning å se sammenhengene mellom de ulike samfunnssektorene. De viktigste byggesteinene for en god og stabil samfunnsutvikling er at våre barn og unge får kompetanse til å drive med næringsutvikling, kompetansebygging og samfunnsutvikling på egne premisser. Da det er første gang Sametinget utarbeider en slik overordnet melding om opplæring og utdanning, betyr det at meldingen må inneholde en del prinsipielle avklaringer, særlig når det gjelder spørsmålet om Sametingets rolle.

Sametinget har over lengre tid fått signaler om at vi bør prioritere arbeidet med å sette utdanningspolitikk på den samepolitiske dagsordenen. Arbeidet med sametingsmeldingen om opplæring og utdanning må derfor ses i lys av et slikt samfunnskrav.

Skolen er en av våre viktigste samfunnsinstitusjoner. Den er forankret i fortiden og skal ruste oss for fremtiden. Skolen og læreren overfører kunnskap, kultur og verdier fra et slektsledd til det neste. Kompetanse- måhttu- er samfunnets primære ressurs. Satsning på skole og utdanning er derfor avgjørende for at det samiske samfunnet skal utvikles i tråd med det samiske folks egne visjoner, egne prioriteringer og premisser.

Opplæringsmeldingen tar utgangspunkt i den samiske elevens og lærlingens hverdag, og den gjør opp status og synliggjør utfordringer samiske elever og lærlinger møter i sin hverdag. Sametinget har et generelt inntrykk av at samiske elever trives i skolen. Det er likevel en kjensgjerning at de samiske elevene i sin skolehverdag har mange utfordringer. Noen av disse utfordringene er knyttet direkte til elevens samiske bakgrunn. Samiske barn utsettes for mobbing på grunn av sin samiske bakgrunn. Sametinget tar dette på alvor og ønsker en bredere samfunnsdebatt om samiske barn og unges oppvekstvilkår i Norge, herunder diskriminering av samiske barn og unge. Likevel er det mange samiske barn og unge som er stolt av sin identitet og som er med på å fremme og utvikle samisk kultur på deres egen måte, gjennom blant annet kulturmønstringer, kunst, litteratur, film, festivaler og politisk arbeid.

Det samiske samfunnet og Sametinget som politisk organ anerkjenner at samiske elever er vårt samfunns viktigste ressurser. Sametingets fokus på utdanningspolitikk er viktig ikke kun for å sikre at elevenes rettigheter overholdes, men også for å sikre at det samiske samfunnet får tilgang til all slags kompetanse som kommer til nytte for samfunnet vårt og institusjonene våre. Det å beherske samisk språk og få kunnskap om samisk kultur er viktig både for eleven selv og for det samiske samfunnet. Dette vil kunne åpne mange muligheter til ulike yrkesvalg senere.

Sametinget vil med denne meldingen sette fokus på utdanningspolitiske utfordringer og prinsipielle sider ved Sametingets rolle i utdanningspolitikken. Formålet med meldinga er å utarbeide en overordnet politikk for opplæringsområdet. Som første helhetlige melding om opplæringspolitikk på Sametinget, så er det behov for å klargjøre prinsipielle spørsmål, herunder spørsmålet om hvordan man kan sikre seg at samiske elevers rett til opplæring i og på samisk sikres nasjonalt. Det er mye positivt som skjer innenfor samisk utdanning, som ofte ikke får oppmerksomhet i mediene. Meldingen skal også belyse de positive utviklingstrekkene i samisk utdanningspolitikk. Innenfor rammene til en sametingsmelding er det lite rom for å grundig behandle enkeltsaker eller å drøfte alle problemstillinger på en fullgod måte. Sametingsrådet forventes derfor å følge opp sametingsmeldingen gjennom særskilte tiltak i samarbeid med relevante institusjoner.

Meldingen drøfter hvilken rolle og politisk myndighet Sametinget har og bør ha som samenes folkevalgte organ innen opplæring. Den drøfter om Sametinget skal være en politisk premissleverandør, en konsultasjonspartner, en tilsynsmyndighet, opptre som direkte forvaltningsmyndighet eller som forvalter av tilskuddsordninger, eller om Sametinget skal gå så langt som å opptre som skoleeier.

Forholdet mellom Sametinget og fylkeskommuner, kommuner og andre offentlige og private organer innenfor opplæringsområdet behøver en nærmere drøfting i Sametinget. Et hovedspørsmål er hvilken ansvarsfordeling som vil være fornuftig for å sikre de utdanningspolitiske målene Sametinget setter seg. Videre vil forholdet og dialogen med sentrale myndigheter være avgjørende for om Norge overholder sine folkerettslige forpliktelser overfor samiske barn og unge, og det samiske folk som helhet.

1.2 Samisk skolehistorie

Samisk skolehistorie er historia om samiske elevers møte med en skole de forsto lite eller ingenting av, om foreldrenes fortvilelse over å måtte sende bort ungene til et ukjent miljø i 7-årsalderen, om lærere som ikke hadde noe felles språk med elevene. Det er også historia om samiske læreres, foreldres, elevers og politikeres kamp for en skole med elevenes språk og kultur som grunnlag. Det er historia om myndighetenes hardnakka kamp gjennom et hundreår for å utrydde samisk språk og kultur og om strevet i nyere tid for å bruke skolen til å gjenvinne samisk språk og kultur i fornorska områder. Og mye, mye mer.

Forord, Sámi skuvlahistorja 1 / Saemien skuvle-vaajese 1/ Samisk skolehistorie 1

Den samiske skolehistorien er en historie preget av kontraster. Gjennom historien har det vært dramatiske endringer av skolesystemet, skolen har gjennomgått forandring fra å være et verktøy for misjonærer, senere et politisk verktøy for assimilering til i dag å være en arena for samisk språkutvikling og kulturformidling. Det er en historie med mange sår og mye bitterhet, men det er også en historie der det etter hvert er blitt nedskrevet små og store utdanningspolitiske seire – viktige for det samiske samfunn og viktige for den samiske eleven. Ved videreutviklingen av en samisk utdanningspolitikk vil samisk skolehistorie danne et viktig bakteppe, blant annet når det kommer til målsetningene for og innholdet i opplæringen.

1.3 Innhold og avgrensninger

Sametingsmeldingen favner bredt og berører det meste som angår samisk oppvekst og utdanning. Dette innebærer naturligvis begrensninger i mulighetene til å drøfte enkeltproblemstillinger eller sektorproblemstillinger innenfor opplæringspolitikken. Meldingen er lagt opp som en oversikt over og

vurdering av de overordnede problemstillingene innenfor utdanningspolitikken. Begrunnelsen for dette er at det er behov for en prinsipiell drøfting av slike problemstillinger for at Sametinget skal være bedre i stand til å behandle enkeltsaker innenfor dette politikkområdet.

Politiske saker som hører til under utdanningssektoren, kan være av svært ulik karakter, avhengig av geografisk område, om eleven eller lærlingen er samiskspråklig eller ikke, om han eller hun har samiskspråklige foreldre eller miljø rundt seg, bor utenfor eller innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, går i samisk klasse eller ikke, må reise langt til skolen eller har kort veg til lærestedet osv. Kort sagt vil den samiske elevens og lærlingens hverdag, som meldingen skal ta utgangspunkt i, utarte seg svært ulikt. Individets opplevelse av sin skolehverdag påvirkes av svært mange faktorer som elevene i liten grad selv kan råde over. I stor grad gjelder dette rammer for utdanning i form av lover og forskrifter, og kommunale og fylkeskommunale politiske og administrative vedtak angående skolestruktur og tilbud og samarbeid med arbeidslivet om læreplaner. Sametinget mener at samiske elever har særlige utfordringer som bør få større oppmerksomhet i den samepolitiske debatten. Sametingsmeldingen om opplæring er derfor et viktig grunnlagsdokument for det videre arbeidet med de ulike konkrete problemstillingene innenfor samisk utdanningspolitikk.

Meldingen er avgrenset til å omfatte grunnopplæring (grunnskole og videregående opplæring) samt voksenopplæring. Det vil komme en egen melding om barnehager i løpet av 2012. Sametinget har også samisk høyere utdanning og forskning som innsatsområder. Disse områdene vil heller ikke bli direkte berørt i denne meldingen, men vi ser at problemstillinger som er knyttet til opplæring på grunnskolenivå ofte også er relevante med hensyn til samisk forskning og høyere utdanning. Sametinget er derfor opptatt av å se opplæringsmeldingen i sammenheng med livslang læring og slik trekke de viktigste paralleller til disse andre politikkområdene.

Sametingsrådet vil legge fram en egen språkmelding i løpet av 2012 som tar for seg de overordnede politiske utfordringene og målsetningene for Sametingets språkpolitikk på et mer generelt grunnlag.

1.4 Prosessen i meldingsarbeidet

Sametingsrådet la fram redegjørelse om opplæring og utdanning for plenum i juni 2011. Der ble det redegjort for bakgrunn for den forestående meldingen, og det ble pekt på en del utfordringer som sametingsrådet ønsket å drøfte gjennom en melding. Debatten i plenum var retningsgivende for hvilke spørsmål meldingen har lagt størst vekt på.

Det har vært informasjon om meldingsarbeidet på Sametingets hjemmeside, der interesserte har blitt invitert til å komme med innspill på oahppu@samediggi.no. Denne informasjonen var også linket til sosiale medier slik som Facebook og Twitter. Videre har det vært avisinnlegg og nettartikler om det pågående arbeidet med opplæringsmeldingen.

Det har vært foretatt intervjuer med skoleeiere, lærere og foreldre i sør-, lule- og nordsamiske områder. Det ble gjort et tilfeldig utvalg av informanter. Intervjuene er foretatt både innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk og er foretatt både på små og store plasser (bykommuner). Innhenting av kunnskaper fra informantene var nyttig i arbeidet med meldingen. Det har ikke vært foretatt intervjuer av elever i denne prosessen. Meldingen bygger på konklusjonene fra elevundersøkelsene som er gjennomført av Nordlandsforskning som et ledd i evalueringen av Kunnskapsløftet-samisk. Det er behov for å inkludere både Sametingets Ungdomspolitiske Utvalg (SUPU) og samiske elever på en tettere måte under utarbeidelsen av samepolitiske tiltaksplaner for utdanning og opplæring enn det som er gjort under arbeidet med Sametingsmeldingen.

Meldingen var tema på sametingsrådets folkemøter i forbindelse med rådsmøtene i Kautokeino 26.04. og i Røyrvik 22.06.11. Det har vært avholdt et eget folkemøte om meldingen på Drag i Tysfjord den 20.06.11. Under folkemøtene har det vært deltakelse fra ungdom i videregående skolealder og samiske

unge som arbeider som førskolelærere og lærere. Innspillene fra folkemøtene har vært mange, og av ulik karakter. De fleste av innspillene gjelder konkrete tiltak som unge og voksne samer mener Sametinget skal iverksette som et ledd i utviklingen av en helhetlig utdanningspolitikk. Slik Sametingsrådet har vurdert det, er mange av forslagene av en slik karakter at de kan legges inn som egne tiltak i oppfølgende tiltaksplaner for opplæring og utdanning.

Sametingets egne vedtak og utredninger har også vært viktig bakgrunnsgrunnlag for meldingen. I meldingsarbeidet har man også sett på nasjonale føringer innen opplæring, statistikk og evalueringsrapporter. Det er mange offentlige utredninger, statistikker, forskningsprosjekter og evalueringer som er relevant ved utformingen av en samisk utdanningspolitisk melding. Av hensyn til meldingens lengde, vil ikke alle disse bli behandlet i meldingen. En liste over aktuelle NOUer og Stortingsmeldinger er vedlagt denne meldingen.

1.5 Definisjoner

For å kunne ha samme forståelsesramme og felles utgangspunkt er det viktig å klargjøre noen begreper som vil være sentrale i meldingen. Både i opplæringsloven, i læreplanverket for Kunnskapsløftet (LK06), og i læreplanverket for Kunnskapsløftet - samisk (LK06-S), finnes begreper som kan tolkes ulikt. Det blir derfor viktig å klargjøre hvordan Sametinget forstår disse begrepene.

Internasjonale konvensjoner og Urfolkserklæringa bruker begrepet education både om grunnopplæring og høyere utdanning, og begrepet er ofte oversatt til utdanning. ILO-konvensjon nr. 169 bruker i tillegg begrepet vocational training, som er oversatt til yrkesopplæring. Den norske opplæringsloven gjelder grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring. Etter innføring av LK06 brukes begrepet grunnopplæring, som omfatter både grunnskole og videregående opplæring. Videregående opplæringen er organisert i studieforbereidende og yrkesfaglige utdanningsprogram, og opplæringsloven omtaler utdanningsprogram i videregående opplæring. Begrepene utdanning og opplæring er synonymer, men opplæring brukes ofte om grunnopplæring (grunnskole og videregående opplæring) og voksenopplæring, mens ordet utdanning brukes om høyere utdanning. I denne meldinga brukes begrepet utdanning som overordnet begrep for opplæring og utdanning. Når ordet opplæring er brukt alene, menes det grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring.

Samisk distrikt: Det samiske distriktet utgjør de kommunene som inngår i forvaltningsområdet for samisk språk (Sameloven § 3-1). Det er for tiden følgende ni kommuner: Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger, Tana, Kåfjord, Tysfjord, Lavangen og Snåsa.

Betegnelsen ”den samiske skolen” er en del av fellesskolen og omfatter en skole eller gruppe hvor grunnopplæringen følger Læreplanverket for Kunnskapsløftet – samisk (LK06-S:31). Den samiske skolen skal bygge på og ivareta mangfoldet i elevenes bakgrunn og forutsetninger og legge til rette for at elevene får en kvalitetsmessig god opplæring med basis i samisk språk, kultur og samfunnsliv (LK06-S:31).

Mange samiske skoler er små skoler i nasjonal målestokk. Grendeskoler er fådelte skoler, der to eller flere årstrinn går sammen. Skolene er ofte selve livsnerven i mindre bygdesamfunn og har en viktig funksjon i bevaring og videreføring av samisk språk, kultur og tradisjonell kunnskap.

Den samiske eleven har rett til opplæring i og på samisk, eller som får opplæring etter læreplanverket for Kunnskapsløftet - samisk (LK06-S). Dette gjelder alle de samiske språkene som er i bruk i Norge, det vil si øst-, nord-, pite-, lule- og sørsamisk. Ofte opererer offentlige dokumenter kun med de tre mest utbredte samiske språkene nord-, lule- og sørsamisk. Det må presiseres at Sametinget ved utarbeidelsen av konkrete utdanningspolitiske tiltak, må sette ekstra fokus på pite- og østsamiske språk. Når meldingen henviser til samisk språk, inkluderes alle språkvariantene hvis ikke noe særskilt er nevnt.

Den samiske eleven kan i sin videste betydning omfatte alle elever innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, uavhengig av etnisk eller språklig bakgrunn.

2. RAMMER OG GJELDENE FORVALTNING INNENFOR OPPLÆRING

2.1 Verdigrunnlaget for den samiske skolen

Den norske grunnskolen er bygget på prinsippet om faglig mangfold. Opplæringslovens formålsparagraf bygger på dette brede verdigrunnlaget. Skolen skal gi historisk og kulturell forståelse og forankring, innsikt i kulturelt mangfold, fremme demokrati og likestilling samt vitenskapelig tenkemåte. Elevene skal få utfolde skaperglede, engasjement og utforskertrang. Elevene skal videre lære å tenke kritisk og handle etisk og miljøbevisst (se opplæringslovens § 1-1). Det er også et grunnprinsipp i den norske skolen at opplæringen skal være tilpasset den enkelte elevs evner og forutsetninger (jf. oppl. § 1-3). Norske skoler, også de samiske, skal bygge opp om verdier som likeverd og aksept for forskjellighet. Disse prinsippene er utdypet i læreplanverket, særlig i den generelle delen.

Kan man så skille mellom verdigrunnlaget for norske og samiske skoler? Verdigrunnlaget for de samiske skolene er i utgangspunktet det samme som for de norske skolene. Samiske verdier og samisk opplæringsfilosofi er generelt lite synlig i læreplanverket, men samiske verdier forutsettes reflektert i læreplaner og i prinsipper for opplæringen. Samisk skoleforskning viser at mulighetene er mange for å styrke det samiske innholdet i opplæringen, for eksempel gjennom å bruke tradisjonelle samiske tellemåter, for å gjøre matematikkundervisningen mer kulturelt relevant (Ylva Jannok Nutti, 2010) og gjennom å sette mer fokus på samiske oppdragsverdier i barnehager og skoler (Balto 2003 mv.).

Den samiske skolen og opplæringen i skolen har en sentral plass i utviklingen av det samiske samfunnet, og Sametinget slutter seg til de overordnede tilrådingene som samiske skoleforskere har kommet med når det gjelder utviklingen av den samiske skolens samiske innhold.

Spørsmålet er hvordan samepolitikken kan virke inn på eller om den kan virke inn på verdigrunnlaget for opplæringen av samiske barn, unge og voksne. Sametinget har i dag en rolle i fastleggningen av læreplanverkene, enten ved at vi utarbeider læreplaner eller er med på å påvirke innholdet i læreplaner som fastsettes sentralt.

Sametinget som samenes folkevalgte organ har også en rolle når det gjelder diskusjoner om og videreutvikling av verdigrunnlaget for samiske skoler. Sametinget påvirker verdispørsmål på flere nivåer, gjennom faglig virksomhet slik som fastsettelse av læreplaner, gjennom utvelgelse av læremiddelprosjekter og gjennom politisk virksomhet.

Samiske elever og lærere har vært gjennom flere reformer. Læreplanverket for Kunnskapsløftet – samisk har som hovedprinsipp, nedfelt i samisk læringsplakat, at den samiske skolen og lærebedriften skal legge til rette for at elevene/lærlingene får en kvalitetsmessig god opplæring med basis i samisk språk, kultur og samfunnsliv. Sametingets målsetning er å ha en opplæringspolitikk som støtter opp om dette prinsippet.

Et hovedprinsipp for den nasjonale opplæringspolitikken er at elever skal føle trygghet både i skolesituasjonen og i hele sin hverdag. Dette gjelder også den samiske skolen. Opplæringsloven gir klare føringer på dette i kapittel 9a om elevenes skolemiljø. I § 9a-3 heter det: Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremme et godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør. Blant annet står det at skolene skal tilrettelegge og drives slik at det blir tatt hensyn til elevenes trygghet, helse, trivsel og læring. Det er skoleledelsens plikt å legge til rette for at elevene får et godt fysisk og psykososialt læringsmiljø i skolen. Opplæringsloven gir også klare føringer på at eleven skal få rom og mulighet til selvutvikling på egne premisser.

Tett samspill mellom skolen og hjemmet er med på å skape trygge rammer for barn og unge. Eleven trenger å føle tilhørighet i et fellesskap der ulikheter blir akseptert og respektert, og en trygg identitet er med på å gi trygghet. Samiske elever skal kunne være stolt av sin opprinnelse. Skolen skal fremme flerkulturell forståelse og ivareta og styrke elevenes identitet og på den måten bidra til at den enkelte får et positivt selvbilde og tilhørighet til egen kultur. Det gjelder for eksempel i forhold til aksept av og respekt for sin bakgrunn. Det kan synes som det er allment akseptert at det er greit å harselere med samisk kultur, og dette skaper utrygghet for elever med samisk bakgrunn.

Sametinget er samenes folkevalgte organ. Som folkevalgt organ for det samiske folk, skal Sametingets virksomhet innenfor opplæring ha sitt grunnlag i samiske verdier og i det overordnede samepolitiske prinsippet om samenes selvbestemmelse og samefolkets samarbeid over riksgrensene. Hva som mer konkret ligger i dette, må fastlegges innenfor ulike politikkområder og harmoniseres mellom politikkområdene. Sametingets budsjettvedtak griper inn i alle Sametingets politikkområder. Samiske verdier beskrives på denne måten i budsjettet:

”Sametingets arbeid for å styrke og utvikle samiske samfunn bygger på grunnleggende samiske verdier.

Med verdier mener vi i denne sammenheng holdninger og oppfatninger som ligger til grunn for våre prioriteringer og valg, og som kan oppfattes som felles for de samiske samfunnene. I arbeidet med budsjettet er det aktuelt å trekke fram verdier som samisk språk og kultur, likeverd og respekt for egen og andres kultur, og samarbeid og solidaritet.

Samisk språk og kultur danner basis for og er en begrunnelse for Sametingets innsats i alle budsjettets områder, enten det er opplæring, næring, helse, arealforvaltning eller internasjonalt arbeid. Respekt, samarbeid og solidaritet er andre grunnleggende verdier i samisk samfunnsutvikling. Samtidig er respekt og samarbeid en måte å møte utfordringer som er avgjørende for å fremme samisk språk og kultur i alle sammenhenger. Respekt, samarbeid og solidaritet er både verdier og verktøy for å fremme disse verdiene.”

Opplæring i en samisk kontekst vil, uavhengig av hvor eleven eller lærlingen befinner seg eller hvilket fag det undervises i, alltid bringe fram spørsmål om hvilke verdier opplæringen bygger på, og hvilke grunnleggende verdier barn og unge skal tilegne seg gjennom opplæringen. Slike grunnleggende samiske verdier er knyttet til morsmål, mangfold, respekt, trygghet, tradisjonell kunnskap, fellesskap, flerkulturell kompetanse og forutsigbarhet. Denne oppstillingen av verdier, som kan sies å være sentrale innenfor samisk opplæring og utdanning, er ikke uttømmende. Det kan føyes til også andre verdier som er viktige i en slik kontekst.

2.2 Det internasjonale rammeverket

2.2.1 Retten til utdanning som grunnleggende menneskerettighet

Retten til utdanning er en fundamental menneskerettighet. Det fremgår av blant annet § 26 i Verdenserklæringen om menneskerettigheter at enhver har rett til undervisning. Denne rettigheten er altså ikke begrenset av forutsetninger som f.eks. kjønn, evner, religion eller etnisitet. Det står også at elementær undervisning skal være gratis og obligatorisk. Det har vært nødvendig å vedta andre internasjonale avtaler som er juridisk forpliktende for de stater som har ratifisert eller tiltrådt de, som utdyper og presiserer hva det vil si i praksis at retten til utdanning er en menneskerettighet. Dette er gjort blant annet i FNs Barnekonvensjon slik det fremgår nedenfor.

FNs Generalforsamling har vedtatt at årene 2003–2012 skal være FNs Alfabetiseringstiår. Målet med tiåret er at flere skal lære seg å lese og skrive. Alfabetiseringstiåret er en del av et større internasjonalt arbeid innen utdanning og utvikling, hvor en av hovedsatsingene er prosjektet Education for All (Utdanning for alle). FN organisasjonen UNESCO har fått et særskilt ansvar for å koordinere denne

innsatsen. Også Sametinget har rettet fokus på utdanningspolitikk og alfabetiseringsprosjekter som en del av vår innsats for å oppnå målene FN har satt seg.

2.2.2 FNs Barnekonvensjon

FNs menneskerettighetskonvensjoner beskytter alle individer uansett alder, opprinnelse eller andre egenskaper, og dermed også barn og unge. Norge har ratifisert FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen) i 1991. Barnekonvensjonen legger til grunn at barn på grunn av sin fysiske og mentale umodenhet har behov for spesielle vernetiltak og særskilt omsorg. Også FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) inneholder en egen bestemmelse om barn i artikkel 24. Barnekonvensjonen ble inkorporert gjennom menneskerettsloven i 2003 og har dermed forrang fremfor norsk lov og forutsettes å være uttrykk for gjeldende norsk rett.

Konvensjonen bygger på tre pilarer, nemlig beskyttelse, ytelse og deltakelse. Konvensjonens fire grunnprinsipper er ikke-diskriminering (art. 2), barnets beste (art. 3), barnets rett til liv og utvikling (art. 6) og barnets rett til å delta og bli hørt (art. 12). Denne prioriteringen følger av barnekomiteens retningslinjer for statsrapporter.

Rettighetene i barnekonvensjonen gjenspeiler i hovedsak rettigheter som finnes i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter og FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK). Utdannelse reguleres av artiklene 28 og 29. Andre relevante konvensjonsbestemmelser er ØSK artikkel 13, SP artikkel 18 nr. 4 og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) første tilleggsprotokoll artikkel 2. Barnekonvensjonens artikkel 29 tar for seg innholdet i utdannelsen, mens artikkel 28 mer er rettet mot retten til utdanning. Det fremgår av artikkel 28 nr.1 at retten til utdanning skal realiseres gradvis. Likhetskravet er absolutt etter bestemmelsens første punktum¹.

Første ledd i artikkelen går eksplisitt på retten til utdanning. Grunnutdannelsen skal i henhold til litra (bokstav) a være pliktig og gratis. Videregående opplæring, som et trinn to, skal være tilgjengelig og oppnåelig for alle barn. Det skal være et siktemål at også denne er gratis for barna. Høyere utdanning etter litra c skal være tilgjengelig for alle, men nå avhengig av den enkeltes evner. Personer som tar høyere utdanning, vil gjerne være mer enn 18 år og dermed ikke lenger barn i konvensjonens forstand. Bestemmelsen er relevant både fordi den forutgående utdannelsen skal være kvalifiserende for høyere utdanning, og fordi bestemmelsen gir direktiver til staten så å si uavhengig av eventuelle rettighetshavere. Barna skal i henhold til litra d ha tilgang på informasjon og veiledning, og det skal settes i verk tiltak rettet mot barn som faller ut under utdannelsen (se litra e).²

Barnekonvensjonens artikkel 29 omhandler formålet med utdanningen. Det er særlig grunn til å merke seg at artikkel 29 b) og c) legger til grunn at barnas utdanning skal bidra til å utvikle respekt for menneskerettighetene og respekt for barnets egne kulturelle identitet, språk og verdier. Videre skal barna få respekt for andre kulturer enn den som barnet selv er en del av. Videre kan man merke seg at det etter bokstav d) skal være et formål med utdanningen å forberede barnet til et liv i et fritt samfunn i en ånd av forståelse, fred, toleranse og vennskap mellom alle folkeslag, etniske, nasjonale og religiøse grupper og personer som tilhører urfolk. Dette er et viktig direktiv for norsk og samisk utdanningspolitikk. Artikkel 30 omhandler barn som tilhører en minoritet eller et urfolk. Bestemmelsen bygger i store trekk på SP artikkel 27. Artikkel 30 lyder:

¹ Se i denne sammenheng også art. 23 og UNESCO-konvensjonen mot diskriminering i undervisning av 1960.

² Barnekomiteen har utarbeidet en generell kommentar om innholdet i undervisningen, som på noen områder også tar inn art. 28. Se General Comment No. 1 The Aims of Education (CRC/GC/2001/1). FNs komité for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter har utarbeidet to relevante generelle kommentarer om henholdsvis utdanning og funksjonshemmede, se CESCR General Comment No. 13 1999 (E/C.12/1999/10) og CESCR General Comment No. 5 1994 (E/1995/22).

I stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter eller personer som tilhører en urbefolkning, skal et barn som tilhører en slik minoritet eller urbefolkningen, ikke nektes retten til sammen med andre medlemmer av sin gruppe å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk.

Under denne bestemmelsen finnes det flere individklagesaker for FNs menneskerettighetskomité samt en generell kommentar.³ Bestemmelsen er negativt formulert ("shall not be denied"), men må, i likhet med SP artikkel 27, tolkes slik at den gir positive rettigheter, og forplikter statene til å iverksette særlige tiltak⁴. Praksis fra menneskerettighetskomiteen har også gjort det klart at næringsutøvelse er beskyttet av artikkel 27. Menneskerettighetskomiteen påpeker videre at kultur manifesterer seg på ulike måter, herunder også som spesielle leveveier knyttet til bruk av land. Siden Grunnlovens §110a er presumert å ha det samme innhold som SP artikkel 27, bidrar også praksis rundt denne bestemmelsen til å kaste lys over det nærmere innhold i artikkel 30.

Barnekonvensjonens artikkel 30 er (i likhet med SP art. 27) formulert slik at den gir individuelle rettigheter. Ingen av disse to bestemmelsene inneholder noen definisjon av begrepet minoritet eller urfolk. I Norge er det imidlertid sikker rett at samene er anerkjent av statlige myndigheter som Norges urfolk, dette fremgår blant annet av Stortingsmeldingen om samepolitikken.

Barnekonvensjonens artikkel 30 innebærer en individuell rett for samiske barn til å få undervisning i samisk språk og til å bevare sin kultur og sin kulturelle identitet og en korresponderende plikt for statlige myndigheter som også plikter å iverksette positive særtiltak for samiske barn i områder der samisk språk og kultur er truet.

FNs barnekomité har i behandlingen av Norges siste periodiske rapport om oppfølgingen av barnekonvensjonen kommet med følgende anbefaling⁵:

"61. Komiteen anbefaler parten å gjøre sitt ytterste for å sikre at barn med etnisk minoritetsbakgrunn og barn fra urbefolkningsgrupper har samme tilgang til alle rettigheter som andre barn, herunder tilgang til velferd, helsetjenester og skoler, og at de blir beskyttet mot fordommer, vold og stigmatisering."

2.2.3 FNs Urfolkserklæring av 2007

Urfolkserklæringens artikkel 14 fastslår at urfolk har rett til å etablere og kontrollere egne utdanningssystemer så vel som rett til å opprette og kontrollere egne utdanningsinstitusjoner. FN erklæringen er ingen rettslig bindende konvensjon, men det er likevel politisk forpliktende for de stater som har fremmet og anerkjent erklæringen.

Urfolkserklæringen er spesiell i folkerettslig sammenheng, da den inneholder egne bestemmelser om oppfølging av erklæringens artikler i nasjonal rett. Urfolkserklæringens artikkel 14 lyder:

Artikkel 14

³ se General Comment No. 23 (CCPR/C/21/Rev.1/Add.5)

⁴ Jf. FNs menneskerettighetskomités General Comment No. 23

⁵ Komiteen for barnets rettigheter femtredje sesjon 11. - 29. januar 2010 avsluttende merknader til Norges periodiske rapport
Møtesekretærer: Ellen Mienna/Ellen Aina Eira

Urfolk har rett til å opprette og ha kontroll over sitt eget utdanningssystem og institusjoner som gir opplæring på deres eget språk, på en måte som svarer til undervisnings- og læringsmetodene i deres egen kultur.

Individer tilhørende urfolk, særlig barn, har rett til alle nivåer av og former for statlig utdanning, uten diskriminering.

Statene skal, sammen med urfolk, treffe effektive tiltak slik at individer tilhørende urfolk, særlig barn, herunder de som lever utenfor sine egne lokalsamfunn, har tilgang til opplæring i sin egen kultur og på sitt eget språk, når det er mulig.

Første ledd i artikkel 14 fastslår at urfolk har rett til å etablere og kontrollere egne utdanningssystemer så vel som rett til å opprette og kontrollere egne utdanningsinstitusjoner. Retten til kontroll over det samiske utdanningssystemet er etter Sametingets vurdering en del av det som urfolkserklæringens artikkel 4 betegner som interne og lokale forhold som urfolk har rett til selv å styre. Bestemmelsen må også leses i lys av retten til selvbestemmelse i urfolkserklæringens artikkel 3⁶.

Det kan vanskelig sies at man i dag har samisk selvstyre innenfor utdannings- og skolesektoren. På samme måte som innenfor forskningsområdet synes det i det samiske samfunn å være en relativt bred enighet om at samiske institusjoner må få større myndighet og en mer sentral rolle i utviklingen og forvaltningen av den samiske utdannings- og skolesektoren. Hovedproblemet i forhold til samisk selvbestemmelse innenfor utdannings- og skolesektoren er at statlige myndigheter i dag i altfor stor grad etablerer rammevilkårene for samisk utdanning. Blant annet er det slik at det alltid er nasjonale læreplaner som danner utdanningsnormen, med den konsekvens at det samiske alltid må tilpasse seg slike nasjonale planer.

Urfolkserklæringens artikkel 14 andre ledd fastsetter retten til utdanning til statlig utdanning på alle nivåer, i alle varianter og at dette skal skje uten noen form for diskriminering. Selv om bestemmelsen etter sin ordlyd gjelder en lik adgang til utdanning for samer som for majoritetsbefolkningen, kan man her i lys av bestemmelsens første ledd stille spørsmål om en utdanning uten diskriminering også innebærer et krav til at slik utdanning skal være tilgjengelig på samisk.

Tredje ledd pålegger myndighetene en plikt til gjennom samråd med samene gjennom deres representative organer å treffe tiltak for å gi samer opplæring i samisk kultur og i og på samisk språk, det dette er mulig. Bestemmelsen gjelder særlig barn men også voksne som er bosatt utenfor sine opprinnelige lokalsamfunn er omfattet av bestemmelsen, noe som innebærer at bestemmelsen også får anvendelse på voksenopplæring.

I tillegg til artikkel 14 har også artiklene 13 og 15 innhold av relevans for opplæringssektoren. Artikkel 13 anerkjenner samens rett til å bruke og utvikle sine språklige og kulturelle tradisjoner og overleveringer og pålegger samtidig statlige myndigheter å verne denne retten. Artikkel 15 oppstiller et krav om at all utdanning skal respektere og gi klart uttrykk verdigheten og mangfoldet i samisk kultur, historie og tradisjoner.

2.2.4 FNs Spesialrapportør James Anayas rapport om samene

Rapporten fra Spesialrapportør James Anaya når det gjelder menneskerettigheter og grunnleggende friheter for urfolk danner også en del av kunnskapsgrunnlaget for arbeidet med en helhetlig samisk utdanningspolitikk. Spesialrapportørens rapport om samene i Norge, Sverige og Finland peker på mange utdanningspolitiske problemstillinger som Sametingene i fellekap må følge opp. Særlig gjelder

⁶ Sametinget legger i denne sammenheng til grunn at artikkel 3 er innholdsmessig lik retten til selvbestemmelse slik den er formulert i de likelydende artikler 1 i konvensjonene om sivile og politiske rettigheter (SP) og økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK), samt forslaget til nordisk samekonvensjon art 3
Møtesekretærer: Ellen Mienna/Ellen Aina Eira

dette den alvorlige situasjonen for de samiske språkene i Norden, spørsmål som vil bli grundigere vurdert i en egen språkmelding. Rapporten er blitt lagt frem for FNs Menneskerettighetsråd, som vil følge opp anbefalingene fra spesialrapportøren videre til FNs Generalforsamling. Sametingene vil følge opp dette arbeidet nasjonalt og gjennom Samisk Parlamentarisk Råd. Også i forhold til Verdenskongressen for Urfolk i 2014 vil det være naturlig å synliggjøre situasjonen for urfolks barn og unge når det gjelder opplæring.

2.3 Nordisk samarbeid og utkastet til Nordisk Samekonvensjon

2.3.1 Grenseoverskridende samisk samarbeid om opplæring: Samisk Parlamentarisk Råd

En helhetlig utdanningspolitikk innenfor opplæring innebærer også et grenseoverskridende samarbeid. Samene er et folk som bor i fire land. Samiske barn og unge er grenseløse i den forstand at de har felles kultur, sterke slektsbånd og fellesskapsfølelse med samiske unge. Dette gjelder særlig i grenseområdene. En helhetlig utdanningspolitikk må ta høyde for å styrke dette fellesskapet.

Det er viktig at samiske barn og unge kan få mulighet til å styrke sitt språk og identitet, uavhengig av hvilket land de bor i. Utdanningspolitikken må på et overordnet plan inneholde tanker om et allsamisk utdannings samarbeid på tvers av landegrensene. En satsning på samarbeid med de samiske kompetansemiljøene og de samiske samfunnene i Norden, krever at vi har både kortsiktige og langsiktige perspektiver og at det legges opp til bred debatt i det samiske samfunnet om hvilke grunnprinsipper en helhetlig utdanningspolitikk skal tuftes på. Dialog internt i det samiske samfunnet er like grunnleggende som dialog med statlige myndigheter.

Samhørighet mellom samiske barn og unge basert på felles kultur og historie kan på mange områder styrkes slik at vi får en sterkere allsamisk kulturell og språklig samhørighet og identitet mellom de ulike samiske språkområdene. Når det gjelder nordisk samarbeid om samiske opplæringssaker, blir dette fulgt opp av Samisk parlamentarisk råd (SPR), som ble opprettet i år 2000. Et av deres innsatsområder er å påvirke til at det blir utarbeidet en felles nordisk samisk språk- og opplæringspolitikk.

Samisk parlamentarisk råd vedtok i 2003 at det skulle igangsettes arbeid med å vurdere om det var mulig å utarbeide et felles nordisk læreplanverk. Saken ble fremmet for ministrene ansvarlig for samiske spørsmål i Finland, Norge og Sverige. På møte mellom ministrene og sametingspresidentene i de respektive land, ble det i 2003 fattet et vedtak om felles nordiske samiske læreplaner og læremidler. Vedtaket tok sikte på å utarbeide felles målsettinger på utvalgte områder som kommer til uttrykk i de tre lands læreplaner, og som i praksis ville føre til nærmere nordisk samarbeid med læremidler for samiske elever. Det ble besluttet å starte med de samiske fagene duodji (håndverk/håndarbeid) og samisk språk.

Som en oppfølging av dette vedtaket, satte Samisk parlamentarisk råd i gang et arbeid for å utrede opplæringssituasjonen for samiske barn i Norden. Utredningen ble utført av det finske Sametinget, ved Ulla Aikio-Puoskari. Formålet med utredningen var å sammenligne opplæringssituasjonen og kartlegge forskjell mellom de nordiske land når det gjelder spørsmål om det samiske språks status, lovgivning, ressurser, læreplaner, forvaltning osv. Det endelige resultatet av undersøkelsen ble lagt fram i en rapport for Samisk parlamentarisk råd i februar 2005.

Rapporten peker blant annet på at foruten store ulikheter i læreplaner, så er ulikheter i språk det største hinderet når det gjelder å utnytte hverandres læremidler. Det er derfor behov for samarbeid om felles terminologi i alle fag. Rapporten peker også på at de tre landene har svært forskjellige ordninger både når det gjelder finansiering av undervisning i og på samisk og når det gjelder tilskudd til utvikling av samiske læremidler.

På bakgrunn av utredningen gjorde SPR vedtak i sak 07/05, der det ble slått fast at SPR har en målsetting om at det på nordisk nivå skal utarbeides felles mål for samisk opplæring, felles læreplaner og læremidler som kan brukes på tvers av landegrensene. De nordiske sameministrene ble i vedtaket anmodet om å legge forholdene til rette for at de tre landene kan ha reelle samarbeidsmuligheter når de gjelder samisk opplæring. Ministrene ble oppfordret til å vurdere hvordan lovene kan samordnes, slik at det kan bli mulig å utarbeide felles læreplaner og læremidler i de nordiske landene. Oppfordringen gjaldt også å utrede hvilke økonomiske konsekvenser det medfører at samer får opplæring på tvers av landegrensene og å utarbeide forslag til hvordan opplæringen kan gjennomføres i praksis.

Oppfølging av rapporten ble behandlet på nytt i Samisk parlamentarisk råd i 2008, hvor ministrene ansvarlige for samiske spørsmål i Finland, Sverige og Norge på nytt ble anmodet om å følge opp arbeidet med å utarbeide felles målsettinger for opplæring i de respektive land. SPR fastslo videre at denne oppfølgingen bør skje i tråd med de føringer som ligger i forslag til Nordisk samekonvensjon.

I sin virksomhetsplan 1.11.2008 – 31.12. 2010 hadde Samisk parlamentarisk råd nedfelt fem tiltak rettet mot opplæring. Samisk parlamentarisk råd har nedsatt en administrativ arbeidsgruppe, med medlemmer fra alle tre sametingene, som har som mandat å legge fram forslag til hvordan tiltakene i virksomhetsplanen skal følges opp. Arbeidsgruppen skulle legge fram sitt forslag innen utgangen av 2010, men de er enda ikke ferdig med sitt arbeid.

2.3.2 Utkastet til Nordisk samekonvensjon

En nordisk ekspertgruppe med representanter oppnevnt av statene og sametingene i Norge, Sverige og Finland overleverte i 2005 sitt enstemmige forslag til en nordisk samekonvensjon. Forslaget er utarbeidet på bakgrunn av de folkerettslige forpliktelser som påhviler de tre statene overfor samene som urfolk. Forslaget til nordisk samekonvensjon anerkjenner samenes rett til selvbestemmelse og har som målsetning at samhandlingen mellom samene som ett folk skal lettes på tvers av landegrensene.

Konvensjonsforslaget har vært på høring i de tre landene i 2006. Sametingets plenum har i forbindelse med sin høringsuttalelse gitt sin fulle støtte til konvensjonsforslaget og samtidig understreket at dette ikke må gjøres til gjenstand for vesentlige endringer i de videre forhandlinger mellom de tre stater og sametingene. I 2007 avga en arbeidsgruppe med representanter fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Justisdepartementet, Utenriksdepartementet og Sametinget en rapport som gjennomgikk konvensjonsforslagets bestemmelser opp mot nasjonal rett og folkeretten. Arbeidsgruppen som har vurdert disse forslagene opp mot nasjonal rett og folkeretten har kommet frem til at ingen av disse forslagene går lengre enn de folkerettslige forpliktelser Norge allerede er bundet av. Når det gjelder bestemmelsen vedrørende informasjon om samene går forslaget noe lenger enn nasjonal rett. Sametinget ser det som viktig at det gjennomføres lovmessige tiltak som implementerer disse forpliktelsene i norsk rett, samtidig som praktiseringen av opplæringslovens bestemmelser bringes i nærmere samsvar med allerede gjeldende folkerettslige forpliktelser. Etter flere års nordiske drøftinger mellom statene og sametingene i Norge, Sverige og Finland om hvordan konvensjonsforhandlingene kunne gjennomføres i praksis, startet omsider disse forhandlingene opp i 2011. I Norges delegasjon er Sametinget representert med to av fem medlemmer. Konvensjonsforhandlingene skal være gjennomført innen fem år.

I forslaget til nordisk samekonvensjon er artiklene 26, 28 og 30 av særlig relevans for opplæringssektoren.

Utkastet til artikkel 26 er gitt følgende utforming:

Samisk utdanning

Samene i de samiske områdene skal ha mulighet til undervisning i og på det samiske språket. Undervisningen og studiefinansieringen skal være tilpasset deres bakgrunn. Slik undervisning skal gjøre det mulig å delta i videre utdanning på alle nivå og samtidig møte de behov samer har for fortsatt å kunne arbeide innenfor de tradisjonelle samiske næringene. Studiefinansieringen skal utformes slik at det muliggjør høyere utdanning på samisk.

Samiske barn og samisk ungdom utenfor de samiske områdene skal ha mulighet til undervisning i samisk, men også på samisk i den utstrekning det kan anses rimelig i de enkelte områder. Undervisningen skal i størst mulig utstrekning tilpasses deres bakgrunn.

De nasjonale læreplanene skal utarbeides i samarbeid med sametingene og tilpasses samiske barns og samisk ungdoms kulturelle bakgrunn og behov.

Første ledd innebærer en rett for samer i de samiske områdene til undervisning ”i og på det samiske språket”. Myndighetene har på sin side en tilsvarende plikt og en plikt til at undervisning og studiefinansiering skal være tilpasset samenes bakgrunn.

Annet ledd gjelder undervisning for samer utenfor disse områdene. Her har samene rett til undervisning i og på samisk ”i den utstrekning det kan anses rimelig”. Ekspertgruppen har i merknadene vist til opplæringslovens bestemmelser. Opplæringslovens regler vil oppfylle kravene i artikkel 26 når det gjelder opplæring i grunnskolen. Det er mindre klart hvorvidt bestemmelsen om videregående opplæring tilfredsstillende artikkel 26. Den interdepartementale arbeidsgruppen med representanter fra Sametinget som har gjennomgått forslaget til nordisk samekonvensjon har konkludert med at det vil være samsvar mellom opplæringslovens bestemmelser og utkastet til artikkel 26 siden artikkel 26 ikke eksplisitt gir rett til opplæring på samisk utover grunnskolealder.

Når det gjelder studiefinansiering, følger det av første ledd, tredje punktum at denne skal være tilpasset slik at den ”muliggjør” høyere utdanning på samisk. Etter de gjeldende reglene om studiestøtte er det mulig å få lån og stipend til studier i åtte år, mens normert studietid for en mastergrad er fem år. Ut over en full mastergrad er det således mulig å få lån og stipend til ytterligere tre års studier, som for eksempel kan brukes til å studere samisk språk i forkant av et masterstudium på samisk.

I tredje ledd fastsettes krav om at de nasjonale læreplanene skal utarbeides i samarbeid med Sametinget og tilpasses samers kulturelle bakgrunn og behov. I opplæringsloven § 6-4 er Sametinget delegert myndighet til å gi forskrift om læreplaner for opplæring om samisk kultur, for opplæring i samisk språk, og for særskilte samiske fag i videregående opplæring. Praktiseringen av § 6-4 vil derfor være avgjørende for hvorvidt dagens ordning tilfredsstillende konvensjonsforslagets krav.

Utkastet til artikkel 28 er gitt følgende utforming:

Undervisning og informasjon om samene

Det samiske folkets kultur og samfunnsliv skal på en formålstjenlig måte komme til uttrykk i undervisningen også utenfor det samiske samfunnet. Slik undervisning skal særskilt ta sikte på å fremme kunnskap om samenes stilling som landenes urfolk. Statene skal i samarbeid med sametingene tilby undervisning i samisk kultur og samfunnsliv for personer som skal arbeide i de samiske områdene.

Statene skal i samarbeid med sametingene sørge for allmenn informasjon om samisk kultur og samfunnsliv.

Bestemmelsens første ledd inneholder i hovedsak tre elementer. For det første skal samisk kultur komme til uttrykk i undervisning utenfor det samiske samfunnet. Bestemmelsen stiller for det andre krav til innholdet i slik undervisning; undervisningen skal fremme kunnskap om samene som urfolk. For det tredje pålegges statene å tilby undervisning om samisk kultur for personer som skal arbeide i de samiske områder. Det finnes en lignende bestemmelse i ILO-169 artikkel 31. Artikkelen lyder i norsk oversettelse:

Det skal settes i verk informasjonstiltak i alle sektorer i samfunnet, og særlig blant de grupper som er i mest direkte kontakt med vedkommende folk, for å fjerne fordommer som måtte eksistere mot disse folk. For å oppnå dette, skal det settes inn ressurser for å sikre at lærebøker i historie og læremidler for øvrig gir et rettferdig, korrekt og informativt bilde av disse folks samfunn og kultur.

Denne bestemmelsen fastslår på tilsvarende måte en plikt til å undervise i samenes kultur også utenfor de tradisjonelle samiske områdene. Bestemmelsen i ILO-169 går imidlertid noe lenger da denne fastsetter en mer konkret forpliktelse enn den som fremgår av forslaget til artikkel 28 i nordisk samekonvensjon, ved at det settes som krav at slik undervisning skal gi et rettferdig, korrekt og informativt bilde av samene. Innenfor nasjonal lovgivning inneholder opplæringsloven relevante bestemmelser. Første og andre punktum i første ledd vil kunne ivaretas gjennom kravet om samisk innhold i de nasjonale læreplanene som gjelder alle elever, jf. opplæringsloven § 6-4. Det kan imidlertid stilles spørsmål om at kravet til undervisning i samisk kultur artikkel 28 også skal inngå i opplæring ut over grunnskoleopplæringen. Dette fremgår ikke direkte av ordlyden i konvensjonsforslaget, men det er presisert i merknadene til artikkel 28 at læring om samene som urfolk også bør inngå i høyere utdanning. Krav om undervisning i samisk kultur som del av høyere utdanning er ikke ivaretatt i gjeldende lovverk, og Sametinget ser det som viktig at slik undervisning tilbys. Også kravet i tredje punktum om undervisning i samisk kultur for personer som skal arbeide i de samiske områdene, er noe nytt i forhold til gjeldende norsk lovgivning.

Artikkel 28 annet ledd fastsetter en plikt for statene til å sørge for allmenn informasjon om samene i samarbeid med sametingene. Et lignende krav er tatt inn i ILO-169 artikkel 31, se ovenfor. Heller ikke denne forpliktelsen er implementert i norsk rett gjennom lovfesting.

Utkastet til artikkel 30 er gitt følgende utforming:

Samiske barn og unge

Samiske barn og unge har rett til å utøve sin kultur og å bevare og utvikle sin samiske identitet.

Bestemmelsen fastslår spesielt barn og unges rett til å utøve sin samiske kultur og bevare og utvikle sin samiske identitet. En tilsvarende rett følger av FNs barnekonvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 artikkel 30.

Artikkel 30 kan videre ses i sammenheng med artiklene 24 i forslaget til nordisk samekonvensjon som gjelder samisk språk. Artikkel 24 pålegger statene en plikt til å bevare, utvikle og spre samisk språk, samt gir regler om bruk av samisk i det offentlige, Det følger videre av barnekonvensjonens artikkel 17 (d) at "Partene skal oppmuntre massemedia til å ta særlig hensyn til de språklige behov hos barn som tilhører en minoritetsgruppe eller en urbefolkning".

Forslaget til nordisk samekonvensjon artikkel 25 følger opp dette og må også leses i sammenheng med forslaget til artikkel 30 siden artikkel 25 stiller opp en plikt for statlige myndigheter for å sørge for at både TV, radio og trykte medier har egne sendinger på samisk. I dagens moderne samfunn er tv- og underholdningsindustrien en viktig kultur- og identitetsformidler. Det er derfor viktig at samiske barn og unge har et godt programtilbud på tv, film, radio og ikke minst via internett. Denne type føringer kan for en rekke barn og unge være med på å styrke deres samiske identitet på tvers av landegrensene innenfor felles samiske språk.

Sametinget viser i denne sammenheng til høringsuttalelsen fra Barneombudet som konkluderer med at:

”Barneombudet mener at FNs konvensjon for barns rettigheter i stor grad er med på å dekke samiske barn og unges rettigheter, men at en felles nordisk samekonvensjon hvor det legges vekt på barns rettigheter kan styrke samiske barns identitet ytterligere. Vi ser at et bedre samarbeid over landegrensene kan komme samiske barn og unge til gode. Vi tenker her først og fremst på de positive ringvirkningene dette kan gi med henhold til å styrke felles språk i og utenfor skolen, utviklingen av relevant litteratur, fagpensum og tilrettelegging og produksjon av moderne medier”

Sametinget kan stille seg bak dette synet og mener det er viktig å få en tydelig nordisk samekonvensjon som styrker samiske barn og unges minimumsrettigheter til opplæring og til likeverdige utdanningstilbud. En ratifisering av artiklene i utkastet til nordisk samekonvensjon er imidlertid ikke tilstrekkelig for å oppnå slik likeverd. En inkluderende og positiv holdning overfor samisk kultur blant norske utdanningsmyndigheter er en forutsetning for at likeverdighet i utdanningen skal kunne oppnås.

2.4 Nasjonal forvaltning, lovgivning og nasjonale læreplaner

2.4.1 Forvaltningsnivåene innenfor opplæringssektoren

Innenfor opplæringssektoren er det mange ulike aktører. Disse er Stortinget, Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, fylkesmennene (19), fylkeskommuner (19), kommuner (430), private - og statlige skoler og Sametinget, samt ulike organ, råd, utvalg og nemnder for fagopplæring i bedrift. I tillegg kommer organ for brukermedvirkning i skole og foreldrenettverk.

Stortinget vedtar som bevilgende og lovgivende myndighet regjeringens forslag til mål og rammer for utdanning, herunder opplæringsloven. Opplæringsloven angir hvilke fag grunnskoleopplæringa skal omfatte, hvordan grunnskolen er delt og hvor mange år grunnskoleopplæringa skal være.

Kunnskapsdepartementet er landets øverste forvaltningsorgan for skole og utdanning, og har ansvaret for å gjennomføre den nasjonale skolepolitikken. Opplæringsloven gir departementet hjemmel til å gi forskrifter blant annet om samla tid til opplæring i den videregående opplæringa, om samla læretid for lærlinger og lære kandidater, og om forskrifter om trinn og programområde (tilbudsstruktur) for videregående opplæring. Videre har departementet hjemmel til å gi forskrifter om fag, om mål for opplæringa (læreplaner), om omfanget av opplæringa i fagene (fag- og timefordeling) og om gjennomføringa av opplæringa i grunnskolen og i videregående opplæring. Departementet gir forskrifter om vurdering av elever, lærlinger, lære kandidater og privatister og praksiskandidater, forskrifter om klage på vurdering, om eksamen, om fag- og svenneprøve og om dokumentasjon på grunnskole og videregående opplæring.

Utdanningsdirektoratet er en etat for grunnskole og videregående opplæring under Kunnskapsdepartementet og arbeider med læreplaner, vurdering (eksamener, nasjonale prøver, kartleggingsprøver), analyser, utvikling, informasjon, tilsyn og forvaltning av ulike tilskudd.

Fylkesmennene har ansvaret for rapportering, tilsyn og kontroll med at lov- og regelverk blir fulgt, medvirkning til kvalitetsutvikling, informasjon og veiledning. Fylkesmennene skal også sørge for informasjon om fjernundervisning i samisk på grunnskolen og i videregående opplæring innenfor sine egne fylker. Fylkesmennene i Nordland, Troms og Finnmark disponerer timer som tildeles kommuner/friskoler på grunnskolenivå. Skoler sender søknad om timer til samiskundervisning til Fylkesmannen i eget fylke. Kommuner og friskoler utenfor Nord-Norge, sender søknad til Fylkesmannen i Finnmark.

Fylkeskommuner og kommuner er skoleeiere. Etter opplæringsloven skal kommunen oppfylle retten til grunnskoleopplæring og spesialundervisning. Fylkeskommunen skal oppfylle retten til videregående opplæring. Dette omfatter også voksenopplæring. Rektor skal organisere skolen i samsvar med forskrifter. Lovverket og læreplanverket gir forpliktende rammer, men innenfor disse kan kommunen, skolen og lærerne øve innflytelse på lærestoff og arbeidsmåter.

Sametinget er gjennom opplæringsloven gitt myndighet når det gjelder læreplaner, men denne myndigheter er svært begrenset. Sametinget er likevel en politisk premissleverandør i kraft av sin egen autonomi og gjennom læreplanarbeidet og konsultasjonsavtalen. Sametinget har også lovpålagte oppgaver i læreplanarbeidet og andre forvaltningsoppgaver som bevilgende myndighet blant annet knyttet til utvikling av læremidler. Sametinget har et eget ungdomspolitisk utvalg (SUPU) som skal drive med ungdomspolitisk arbeid, erfaringsmessig er mange av de sakene som ungdomspolitisk utvalg tar opp av utdanningspolitisk karakter. SUPU fatter sine beslutninger på fritt grunnlag, uavhengig av Sametingsrådets politiske plattform.

Organ knyttet til fagopplæring i bedrift er blant annet Samarbeidsrådet for yrkesopplæring og ni faglige råd. De ni faglige rådene er rådgivende organ for Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet og samarbeidsråd for partene i arbeidslivet og utdanningsmyndighetene. Videre er det fylkeskommunale yrkesopplæringsnemnder og yrkesutvalg og klagenemnd for fag- og svenneprøver, som oppnevnes av departementet.

Organ for brukermedvirkning i skolen og foreldrenettverk

Ved hver grunn- og videregående skole skal det være samarbeidsutvalg, skolemiljøutvalg, elevråd og foreldreråd. For grunnskolen skal det i tillegg være foreldreråd ved hver skole og et foreldreutvalg, som oppnevnes av Kongen i statsråd. Representanter for elever i videregående opplæring har møte- og talerett i fylkeskommunale nemnder.

Samiske foreldre har organisert seg gjennom et samisk foreldrenettverk med lokallag med den målsetningen at de skal være pådrivere i politiske prosesser, både lokalt og nasjonalt. Samisk foreldrenettverksarbeid har imidlertid ligget nede i mange områder grunnet mangel på menneskelige og økonomiske ressurser.

Sami allaskuvla har gjennom Sametingets 5-årige voksenopplæringsprosjekt en rolle som medvirker til å tilrettelegge for voksenopplæring nasjonalt. I tillegg til Sámi allaskuvla er det også andre aktører innen voksenopplæringen, slik som samiske studieforbund og fylkesmenn. Samiske språksentre, museer og andre institusjoner spiller også en rolle i voksenopplæringssammenheng som samarbeidspartnere og kurstilbydere.

2.4.2 Sameloven, opplæringsloven og tilhørende læreplanverk

Opplæringsloven kapittel 6 inneholder bestemmelser om opplæring i samisk i grunnskole (§ 6-2) og videregående skole (§ 6-3). Med samisk menes nord-, sør- og lulesamisk. En elev har derfor en lovfestet, individuell rett til opplæring i faget samisk både på barnetrinnet, ungdomstrinnet og videregående skole, uansett hvor de bor i landet. Elevene velger selv hvilket av de tre samiske språkene de ønsker opplæring i. Det er en mangel i forhold til gjeldende regelverk at det ikke synliggjøres om og eventuelt i hvilket omfang samiske elever har rett til opplæring i pite- og østsamisk.

Etter opplæringslovens § 6-2 har elever i grunnskolealder som bor i et samisk distrikt rett til opplæring i og på samisk. Med dette menes at elevene har rett til opplæring på samisk også i andre fag, altså at undervisningen foregår på samisk.

Sameloven § 3-8 omtaler rett til opplæring i samisk. Dette dreier seg imidlertid om noe annet enn de rettighetene som følger av opplæringsloven. Bestemmelsen retter seg mot dem som på grunn av alder, bosted mv. ikke omfattes av annet regelverk som i praksis gir rett til opplæring i samisk. Retten etter denne paragrafen gjelder alle, både samer og ikke samer. Retten innebærer at enhver kan kreve å få gjennomgå relevant opplæring i samisk, herunder også voksenopplæring.

Utenfor forvaltningsområdet har samer rett til opplæring på samisk dersom minst 10 elever ønsker det og så lenge disse utgjør en gruppe på 6 elever. Kommunen kan vedta å legge opplæringen på samisk til en eller flere skoler i kommunen. Det er kommunen som bestemmer hvilken skole et slikt tilbud skal kunne gis på. Skoleeier har det overordnede ansvar for at elevenes rettigheter til samisk opplæring blir oppfylt.

Opplæringslovens § 6-3 omhandler elever i videregående opplæring. Samiske elever har en individuell rett til opplæring i samisk språk i den videregående skolen. For videregående opplæring kan departementet gi forskrifter om at visse skoler skal tilby opplæring i eller på samisk eller i særskilte samiske fag. Etter forskrift til opplæringsloven § 7-1, så har elevene rett til alternativ opplæringsform så lenge opplæringen ikke kan gis av egne lærere. I praksis betyr slik alternativ opplæringsform fjernundervisning, intensivundervisning eller leirskoleopphold.

Grunnskolen og videregående skoler over hele Norge er etter opplæringslovens § 6-4 pålagt å gi opplæring om det samiske folk, om samisk språk, kultur og samfunnsliv.

Elever ved friskoler har ingen rett til opplæring i samisk språk. Samiske elever på friskoler må søke særskilt om opplæring i samisk. Det er opp til skolen om de tilbyr samiskundervisning til sine elever.

Kunnskapsløftet er den nye reformen i grunnskolen og videregående opplæring. Reformen har som målsetning å foreta endringer i skolens innhold, struktur og organisering fra første trinn i grunnskolen til siste trinn i videregående opplæring.

Det finnes to gjeldende læreplanverk:

a) Læreplanverket for Kunnskapsløftet (LK06)

å) Læreplanverket for Kunnskapsløftet – samisk (LK06-S)

Læreplanverket for Kunnskapsløftet - samisk inneholder a) læreplaner for faget samisk, b) læreplaner for særskilte samiske fag i videregående skole og c) parallelle likeverdige samiske læreplaner for grunnskolen, for gjennomgående fag, og for fellesfag og programfag i videregående opplæring. Særskilte samiske fag i videregående opplæring er blant annet samisk historie og samfunn, som hører til studieforberedende utdanningsprogram, og reindrift og duodji, som hører til yrkesfaglige utdanningsprogram og har opplæring i skole og i bedrift.

Læreplanverket for Kunnskapsløftet – samisk omfatter blant annet læreplaner for faget samisk som førstespråk, norsk for elever med samisk som førstespråk, samisk som andrespråk og fordypning i samisk. Elever som får opplæring i samisk utenfor samiske distrikt følger fag- og timefordeling for samisk opplæring og læreplanene i samisk og norsk i læreplanverket Kunnskapsløftet-samisk, men får ikke opplæring etter det samiske læreplanverket i andre fag.

2.4.3 Voksenopplæring

Når det gjelder retten til voksenopplæring følger det av opplæringslovens § 4A-1 at voksne har rett til tilpasset grunnskoleopplæring. Voksne med rett til grunnskoleopplæring har også rett til rådgivning for å kartlegge sitt opplæringsbehov, og rett til en opplæring som er tilpasset sin kompetanse og behov for progresjon. Det stilles ikke krav om at voksne må gjennomføre opplæring i hele fag.

Videre har voksne etter opplæringslovens § 4A-3 rett til videregående opplæring fra og med det året de fyller 25 år. Retten til videregående opplæring gjelder dem som har fullført grunnskole eller tilsvarende, men som ikke tidligere har fullført videregående opplæring. Voksne som tar videregående opplæring skal i utgangspunktet følge de ordinære læreplanene.

Etter opplæringsloven § 4A-4 har kommunen og fylkeskommunen plikt til å sørge for grunnskoleopplæring og videregående opplæring for voksne, og de kan bruke studieforbund, godkjente nettskoler og andre som gir tilbud om grunnopplæring og videregående opplæring for å oppfylle sin plikt til å gi opplæring for voksne. Voksne som har rett til videregående opplæring, har rett til vurdering av realkompetansen sin og til kompetansebevis. Kompetansebeviset skal gis av fylkeskommunen.

I det samiske samfunnet er det et stort behov for voksenopplæring, både på grunnskole- og videregående nivå. Sametingets engasjement for å styrke voksenopplæringsstilbudet vil bli kort omtalt nedenfor. Et annet aspekt ved voksenopplæring som er et særskilt samisk problem er at det fortsatt er mange eldre samer som mangler grunnopplæring og grunnleggende ferdigheter i lesing og skrivning, noe som medfører at analfabetisme i noen samiske områder er et samfunnsproblem.

2.5 Sametingets politiske styringsdokumenter

2.5.1 Sametingsrådets politiske plattform

Sametingsrådet har i sin politiske plattform for perioden 2009 – 2013 lagt følgende som grunnlag for sin politikk når det gjelder opplæring og utdanning:

Kunnskap og kompetanse er grunnlaget for ethvert samfunn. Det må derfor fortløpende utvikles samisk kompetanse og tilstrekkelige læremidler for å dekke behovene i det samiske samfunn. Vi vil delta aktivt i samarbeid med aktuelle myndigheter for å legge forholdene til rette for opplæring og utdanning av samiske barn og unge. Vi vil skape et opplæringsssystem som gir alle samiske barn, unge og voksne gode læringsarenaer for kunnskapsutvikling og videreutvikling av språk og kultur.

Sametingsmeldingen vil konkretisere de overordnede målsetningene i rådets politiske plattform.

2.5.2 Sametingets budsjett

Sametingets budsjett legger viktige rammer for virksomheten. I de årlige budsjettene vedtar Sametinget mål, strategier og prioriteringer. Sametingets hovedmål for opplæring har stått fast i noen år og er at den samiske befolkningen skal ha kunnskap, kompetanse og ferdigheter som kreves for å utvikle samiske samfunn.

Delmål er at samiske barn og unge har en sterk identitet og tilknytning til samisk språk, kultur og samfunnsliv, og at den samiske befolkningen har reell rett til kvalitativ god opplæring i og på samisk. Sametingets budsjett er også med på å rekruttere til fagopplæring i duodji ved å tildele lønnstilskudd til lærebedriften og stipend til duodjielevene.

Bevilgninger til opplæring kommer fra Kunnskapsdepartementet. Midlene tildeles som rammeposter, som Sametinget skal kunne rå over selv. Imidlertid ligger det føringer fra departementet over hva midlene skal brukes til. Dette medfører begrensninger når det gjelder Sametingets muligheter til politikutvikling på opplæringsområdet.

2.5.3 Samarbeidsavtalene med fylkeskommunene

Sametinget har inngått samarbeidsavtaler med fylkeskommuner i det samiske området, som også har betydning i en utdanningspolitisk kontekst. Det overordnede formålet med avtalene er å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsliv. Samarbeidsavtalene omhandler opplæringsspørsmål og forplikter til gjensidighet og samarbeid når det gjelder videregående opplæring. Som eksempel kan nevnes at det i artikkel 15 i samarbeidsavtalen med Finnmark fylkeskommune fastslås at begge parter vil bidra til at fylkeskommunale videregående skoler tilrettelegger for opplæring i samiske fag og om samisk innhold.⁷

Avtalen med Troms fylkeskommune, artikkel 5, er mer konkret enn avtalen i Finnmark. Den fastslår blant annet at partene vil arbeide for at videregående skoler i Troms skal gi opplæring etter læreplanverket for Kunnskapsløftet-samisk og at fylkeskommunen skal starte opp konkrete programfag.⁸ Artikkel 5 omfatter også tiltak om elevhospitering og elevutvekslinger i samiske områder. Alle elever på videregående nivå i Finnmark og Troms skal etter avtalene få tilbud om opplæring i samisk. Partene skal legge til rette for rekruttering til duodjifaget og opplæring i bedrift. Videre omhandler avtalene tiltak for rekruttering og kompetanseheving av lærere for opplæring i samisk og samisk innhold i videregående opplæring. Det er også egne punkt om informasjon om Kunnskapsløftet-samisk og prinsippene for opplæringen- samisk. Avtalen i Finnmark forplikter partene til å avholde årlige møter om opplæring etter Kunnskapsløftet- samisk og oppfølging av samarbeidsavtalen, mens avtalen for Troms inneholder flere tiltak på læremiddelkartlegging og voksenopplæring. I Åarjelsaemich samarbeidsavtale er det formulert en egen strategi for å sikre forsvarlig samisk relaterte tilbud på førskole-, grunnskole og videregående nivå, samt tilbud relatert til høyere utdanning, og sikre økte statlige bevilgninger til kommuner og fylkeskommuner for å realisere Kunnskapsløftet -samisk.⁹

Det er et mål med alle samarbeidsavtalene å styrke den gjensidige informasjonsutvekslingen, bidra med veiledning og prioritere deltakelse på relevante skolefaglige samlinger. Avtalene skal også bidra til å styrke formidlingen av samisk kultur og kulturforståelse i skolene i fylkene.

⁷ Se Samarbeidsavtale med Finnmark fylkeskommune og Sametinget, inngått 23.11.2007.

⁸ Se Samarbeidsavtale med Troms fylkeskommune, inngått 28.juni 2007.

⁹ Se Samarbeidsavtale for sørsameområdet, revidert 2010-2013. Samarbeidspartene er Sametinget i Norge, Nordland fylkeskommune, Nord-Trøndelag fylkeskommune, Sør-Trøndelag fylkeskommune og Hedmark fylkeskommune.

Gjennom de årlige møtene mellom sametingspresidenten og de ulike fylkesordførerne så skal status for samarbeidsavtalene gjennomgås og oppfølgende tiltak drøftes. I tillegg møtes administrasjonene på ledernivå for gjennomgang av oppfølging og status for avtalene med fylkeskommunene. Sametinget mener det er viktig å ha en god dialog med fylkeskommunene også i opplæringsaker, men en slik dialog kan vanskeligjøres grunnet samarbeidsavtalenes ulike karakter. Avtalen med Troms fylkeskommune er detaljert, men de andre avtalene er mer generelle i sin utforming. Spørsmålet er hvorvidt avtalene i fremtiden også bør inkludere fylkesmennene, som i det daglige har stort ansvar for samiskopplæring. Ved en eventuell evaluering av samarbeidsavtalene bør dette være forhold som må vurderes nærmere.

3. UTDANNINGSPOLITISKE UTFORDRINGER

3.1 Den samiske skolen: Dekolonisering og kompetanseheving

Med bakgrunn i samisk skolehistorie har samiske skoleforskere redegjort for hvordan den samiske skolen gradvis har blitt dekolonisert, det vil si hvordan skolen og læremidlene har begynt å ta sitt utgangspunkt i samiske verdier, samiske oppdragelsesmåter og normer som er sentrale i samenes familie- og samfunnsliv. Den samiske skolens innhold har også blitt kritisert for i liten grad å gjenspeile samiske verdier. Ny forskning har hevdet at den samiske skolen ofte kun er samisk i navnet, i realiteten så er det lite som skiller den norske fra den samiske skolen. Det er veldig mye opp til skoleeier, rektor og lærere å bestemme hvilke undervisningsmåter de benytter, metoder og hvilke deler av pensum de legger mest vekt på.

Sametinget ser behov for oppmerksomhet rundt disse spørsmålene også i politiske diskusjoner om samisk utdanningspolitikk. Den samiske skolen skal være en god skole, kvalitetsmessig, pedagogisk og sosialt. Sametingets rolle når det gjelder innholdet i og grunnlaget for undervisningen er at Sametinget er med på å legge premissene for læreplanene. Læreplanene skal bidra til at elevene lærer ikke bare samisk språk, men også lærer ut i fra et samisk perspektiv, gjennom synliggjøring av samiske verdier og opplæringsmetoder. Sametinget har ansvaret for læremidlene som skal være hjelpemidler for og stimulere til barn, unges og voksnes læring.

Den samiske skolen er i endring som et resultat av at det samiske samfunnet gradvis har forsøkt å gjenoppbygge og revitalisere sine tradisjonelle samfunnsinstitusjoner, sine språk og sine sosiale normer. Skolen reflekterer samfunnet forøvrig, og den samiske skolen bærer nok preg av at det ikke er så lenge siden det var forbudt å snakke samisk i skolen. Samiske lærere som tidligere var tvunget til å gi opplæring til samiske barn på norsk, og som ikke fikk tillate samiske barn å snakke sitt morsmål i skolen, lever enda og kan fortelle om samvittighetskvaler og sorgreaksjoner etter å ha blitt brukt som aktive redskaper i fornorskningspolitikken. Det tar tid å bygge opp og utvikle noe som staten gjennom en særdeles aktiv fornorskningpolitikk har brutt ned. Ved drøftinger av samisk utdanningspolitikk kan man ikke glemme hvilken historie den samiske foreldre-, besteforeldre og oldeforeldregenerasjonen er bærere av. Deres historie blir viktige vitnesbyrd for at enhver assimileringspolitikks mest ødeleggende side er den som rettet seg mot den oppvoksende generasjons muligheter til å lære seg sitt morsmål. Ødeleggelsene fra fornorskningspolitikkenes æra gir seg utslag i dagens samfunn ved at det er svært mange samer som ikke kan sitt morsmål, og som ikke har kunnet lære sine barn samisk. Mange barn av samer som ble fratatt morsmålet sitt, har ikke lært seg samisk, og ofte kommer de i en vanskelig situasjon når deres egne barn lærer seg samisk og ønsker å bruke språket aktivt hjemme.

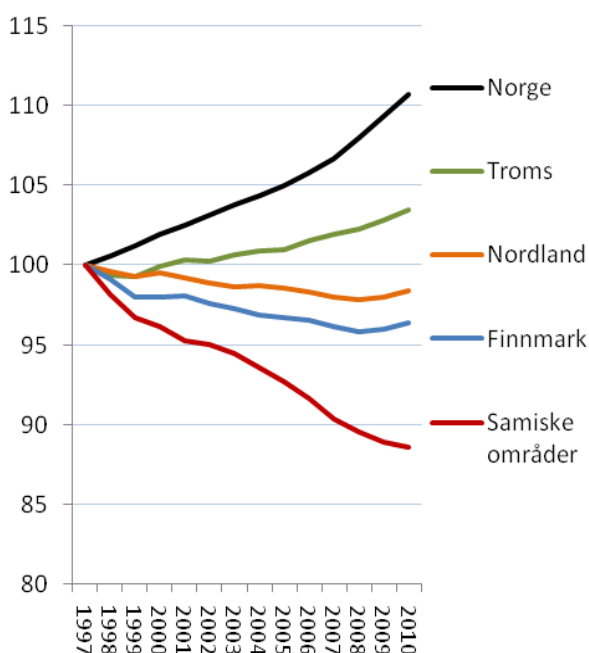
Også de samene som ikke mistet morsmålet sitt har lidd på grunn av fornorskningspolitikken. Mangelfull skolegang og undervisning på et språk de ikke forstod noe av, ga disse barna et bilde av skolen som et sted for frykt og intoleranse overfor deres kultur og språk. Etterdønningene av fornorskningspolitikken ser man også i såkalte samiske kjerneområder som Kautokeino og Karasjok, hvor mange eldre samer ikke kan skrive eller lese sitt eget morsmål. Dette byr på svært store utfordringer som Sametinget som institusjon ikke har greid å gripe fatt i eller løse.

Sametinget mener det er på sin plass å rette fokuset på de enorme konsekvensene en slik ødeleggende politikk har hatt for samene når det gjelder utdanning. Det er kanskje ikke så naturlig å tenke på at årsaken til at et barn som lærer samisk i en barnehage i Alta ikke kan kommunisere med sine foreldre hjemme på deres morsmål, er at oldeforeldrene til barnet ikke fikk lov å snakke samisk da de var barn. Samiske barn bærer fortsatt arven etter fornorskningspolitikken. Staten er ansvarlig for å støtte opp om disse barna slik at samisk språk igjen blir et hjemmespråk for alle samer som ønsker det. Dette er særlig viktig å knytte opp mot barnekonvensjonens artikkel 29 og kravet om at alle barn skal få respekt for hverandres kulturelle bakgrunn, historie, både positive og negative elementer ved historien. Moderne samisk utdanningspolitikk skal på mange måter være motsvaret til og rette opp det som ble ødelagt etter gammel fornorskningpolitikk.

3.2 Demografiske forhold: Folketallsutvikling i de samiske bosettingsområdene

Det er en klar sammenheng mellom folketallsutviklingen, skolestrukturen og skoletilbudet i de samiske områdene. Tabellen nedenfor viser utviklingen av folketallet i landet som helhet, samt i de tre nordligste kommunene og i det samiske området. Med samisk område menes her de 22 kommunene som inngår i virkeområdet for Sametingets virkemidler til næringsutvikling (STN-området). Store kommuner, som Sør-Varanger, Alta, Tromsø og Narvik, der deler av kommunene er med i virkeområdet, er trukket ut av analysegrunnlaget. Tabellen gir slik en oversikt over folketallsutviklingen i de tradisjonelle samiske bosetningsområdene i nord, samt i fylkene i nord sett under ett.

Figur 1: Utvikling av folketallet, indekstert slik at nivået i 1997=100. Telemarksforskning 2011

Det samlede folketallet i Norge økte fra 1997 til 2010, mens det i samme periode viste en sterk nedgang i folketallet i de samiske kommunene (STN-området). Både negativt fødselsoverskudd og utflytting er årsakene til denne nedgangen. Befolkningsnedgangen i det samiske området har vært langt sterkere enn i alle de tre nordligste fylkene. Folketallet i Troms har økt siden 1997, mens Nordland og Finnmark har snudd nedgang til vekst i de siste årene. I det samiske området har nedgangen fortsatt.

Det er i hovedsak unge folk som flytter ut, noe som på sikt vil forsterke nedgangen i folketallet i samiske strøk. De som flytter ut fra samiske områder, flytter til mer urbane strøk.

To kommuner, Karasjok og Kautokeino skiller seg ut med vekst i befolkningen i denne perioden. I tillegg til at folketallet i de samiske områdene går ned, blir det også flere eldre. Dette er ikke spesielt for samiske områder, det gjelder for landet som helhet. Men det som kjennetegner samiske områder er at andelen av befolkningen under 30 år synker langt raskere enn det ellers gjør. Dette gir store utfordringer for samisk skole, enten det er i de tradisjonelle bosetningsområdene eller i de mer urbane områdene.

3.3 Elever med samisk i fagkretsen i grunnskolen og videregående opplæring

Grunnskolen informasjonssystem på internett (GSI) utarbeider hvert år statistikk over antall elever som velger samisk som første- eller andrespråk i grunnskolen. I rapportene Samiske tall forteller 1-3 er disse tallene presentert og analysert. Oppføringsmeldingen har hentet statistisk materiale og kommentarer fra disse rapportene og fra grunnskolen informasjonssystem på internett.

Elevtallet i faget samisk i grunnskolen er avgjørende for hvor mye samisk vil bli brukt både skriftlig og som talespråk i framtida. Endringene i elevtallet kan også være en pekepinn på i hvilken grad skolen har lyktes med å gi elevene et godt tilbud i samiskopplæringa, og dermed inkludert samisk språk og kultur i sine planer.

Tabell 2 Antall grunnskoleelever med samisk i fagkretsen i perioden 1990/91 til 2005/06

År	1990/91	1993/94	1995/96	1997/98	2005/06
Elevtall	1214	1680	1755	2115	3055

Tabell 3 Antall grunnskoleelever med samisk i fagkretsen i perioden 2005/06 til 2010/11

	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
I alt	3055	2672	2542	2517	2346	2245
Nordsamisk	2844	2479	2354	2339	2158	2058
Lulesamisk	88	77	79	77	81	96
Sørsamisk	123	116	105	101	97	91

Tallet på elever i grunnskolen med samisk i fagkretsen ble fordoblet i perioden 1991/92 til 2007/08. Stigningen gjaldt både antall første- og andrespråks elever og innenfor alle de tre samiske språkene. I skoleåret 2005/06 hadde i alt 3055 grunnskoleelever samisk i fagkretsen i Norge.

Tallet på grunnskoleelever med samisk i fagkretsen har gått ned hvert år siden Kunnskapsløftet-samisk ble innført i 2006. Før den tid steg elevtallet hvert år. Det har vært en nedgang på til sammen 810 elever siden toppåret 2005/06.

Elevtallet for nordsamisk og sørsamisk har hatt omtrent den samme prosentvise nedgangen de fem siste årene, mens elevtallet på lulesamisk har økt. Tallgrunnlaget er imidlertid lite, så tilfeldige endringer kan gi store prosentvise utslag.

Rapporten Samiske tall forteller 3 diskuterer denne endringen, og nevner at en forklaring kan være at skolene ikke har maktet å få med seg elevene som valgte faget Samisk språk og kultur i Det samiske læreplanverket for den tiårige grunnskolen. Dette faget ble ikke videreført da Kunnskapsløftet-samisk ble innført i 2006.

Rapportene peker også på at elever som bor utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, og som velger samisk som andrespråk, enten får flere skoletimer enn sine medelever eller må velge bort deler av andre fag.

Tabell 4 Antall grunnskoleelever med samisk som førstespråk

	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
I alt	998	1020	1027	1043	1010	971
Nordsamisk	953	971	984	997	964	923
Lulesamisk	29	31	25	27	26	29
Sørsamisk	16	18	16	19	20	19

Samisk som førstespråk har gått ned med 3 prosent i perioden fra 2005/06 til 2010/11. Dette må betegnes som en relativt stabil situasjon. Nedgangen på 3 prosent over fem år er mindre enn nedgangen i elevkullene i Nord-Norge i samme periode, der nedgangen var på over 7 prosent. Selv om tallet på førstespråkselever har vært stabilt sett over en lengre periode, har nedgangen vært tydelig de siste to årene, med en nedgang på i alt 72 elever. Det er for tidlig å si om dette er en trend eller en tilfeldig svingning.

Tallet på førstespråkselever i lulesamisk er 29 i skoleåret 2010/11. Det er det samme tallet som fem år før, og det er tre elever mer enn skoleåret 2009/10.

Tallet på elever i sørsamisk førstespråk har i 2010/11 økt med tre sammenlignet med 2005/06. Her er tallene så små at tilfeldige svingninger gir store prosentvise utslag. Tabell 4 viser at tallet på førstespråkselever både i sørsamisk og lulesamisk har holdt seg stabilt de siste fem årene

Tabell 1 Tallet på elever med samisk i fagkretsen i de videregående skolene, fordelt på fylker der det er flere enn fem elever.

	Skoleåret 2008-2009			Skoleåret 2009/2010			Skoleåret 2010/2011		
	Første-språk	Andre-språk	Totalt	Første-språk	Andre-språk	Totalt	Første-språk	Andre-språk	Totalt
Heile landet	189	152	341	215	154	369	248	185	433
Finnmark	172	95	267	180	103	283	216	125	341
Troms	11	30	41	10	30	40	12	37	49
Nordland		12		21	7	28	18	9	27
Nord-Tr.lag		12			8			9	
Resten	6*	3	33	4**	6	14**	2	5	16**

* Resten av landet inkluderer også fylkene Nordland og Nord-Trøndelag

** Resten av landet inkluderer også Nord-Trøndelag

En samlet oversikt over elevene med samisk i fagkretsen i de videregående skolene i hele landet er ikke presentert før. Tabellen som er vist ovenfor er hentet fra rapporten Samiske tall forteller 4, som ennå ikke er publisert. Tabellen viser en sterk stigning i tallet på elever med samisk i fagkretsen i videregående opplæring de siste tre skoleårene. Både antallet elever med samisk som første- og andrespråk har økt. Dette har skjedd både i Finnmark og i resten av landet.

En medvirkende faktor til denne økningen kan være at videregående opplæring nå får de store grunnskolekullene med samisk i fagkretsen fra tida rundt 2005.

3.4 Implementeringen av Kunnskapsløftet og Kunnskapsløftet- samisk

I perioden 2006–2011 er det blitt gjennomført en forskningsbasert evaluering av Kunnskapsløftet. Evalueringen skal belyse og dokumentere i hvilken grad utfordringene for grunnoppleringen og intensjonene med reformen er fulgt opp og gitt resultater i praksis.

Kunnskapsløftet er en nasjonal utdanningsreform som omfatter både styring, struktur og innhold. Utdanningsdirektoratet iverksatte på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet en evaluering av reformen. Evalueringen av forvaltningsnivåenes og institusjonenes rolle i implementeringen av Kunnskapsløftet omfatter blant annet analyse av styringsmodellen, hvordan rolle og ansvarsfordeling fungerer på tvers av nivåer, og en karakteristikk av mulige endringer i skolelederes og læreres profesjonsforståelse. Det er avgitt to delrapporter: Rapport 42/2008 Det nasjonale styringsnivået. Intensjoner, forventninger og vurderinger og Rapport 42/2009 Kunnskapsløftet – tung bør å bære? I første delrapport (rapport 42/08) fremgår det at Kunnskapsløftet presenterte et systemskifte, og et nytt styringssystem var en av de viktigste endringene i reformen. Oppgaver og myndighet skulle desentraliseres, ansvars plasseringen på tvers av ulike nivåer skulle bli mer tydelig, skoleeier skulle få mer frihet og ta mer ansvar, og reformen var basert på tillit til lokal kompetanse og kapasitet. Evalueringen ga et bilde av en sektor preget av uklarhet når det gjelder styringsdimensjonen og ansvarsfordelingen. Sentrale myndigheter synes ikke å ha tatt et helhetlig grep om reformimplementeringen, og Kunnskapsløftet som styringsreform synes å være svakt forankret hos sentrale aktører på det nasjonale beslutnings- og forvaltningsnivået som skal gjennomføre den. Videre sier evalueringsrapporten at sentrale aktører er opptatt av å desentralisere ansvar for oppgaver, men ikke beslutningsmyndighet. I konklusjonen understrekes det at det kan få uheldige konsekvenser hvis man ansvarliggjør og stiller forventninger til aktører med liten myndighet. I et reformimplementeringsperspektiv karakteriseres dette som et problematisk funn.

I andre delrapport (rapport 42/09) fremgår det at kommunesektorens tvetydige status som forvaltningsorgan under staten og som selvstyreorgan med egen beslutningsmyndighet, egne folkevalgte og egen administrasjon, setter implementeringen av Kunnskapsløftet i en bestemt ramme. Kommunesektoren skal både styre selv og sette i verk det staten bestemmer. Informanter fra kommunalt/fylkeskommunalt nivå, skolene og fagorganisasjonene samt respondentene fra skoleeiernivå gir uttrykk for at de er underlagt et hierarkisk implementeringsregime, dvs. en ”ovenfra og ned”-implementering. Et særlig funn i evalueringen av Kunnskapsløftet som styringsreform (Rapport 42/2009), er at det er uavklarte spenninger mellom på den ene siden politisk og profesjonell styring, og på den andre siden mellom sentral og desentral styring av grunnoppleringen. Forbindelseslinjene mellom styringsnivåene er ikke gode. Kommunesektorens utdanningsadministrative ledere peker på spenningsforholdet mellom økt frihet og handlingsrom på den ene siden, og økt sentral styring med rapportering og tilsyn på den andre siden. Evalueringen viser store systematiske variasjoner mellom kommunene. Skoleeierne beskriver sitt forhold til fylkesmannen som godt, men som annerledes enn tidligere. Fylkesmannen har fått forsterket sin tilsynsrolle på bekostning av utviklings- og veiledningsrollen.

Dette mangfoldet av aktører med ulik grad av innflytelse gjør at forskerne bak NF-rapport nr. 3/2009 Samisk opplæring under LK06-Samisk har valgt å legge et governance-perspektiv (”samstyringsperspektiv”) på de prosesser som går i forhold til implementering av Kunnskapsløftet – samisk. Det innebærer at utvikling av, og vedtak om tiltak skjer gjennom forhandlinger og dialog, gjerne i form av nettverk, mellom ulike aktører med til dels uklare, ustabile og overlappende roller og oppgaver. Skal utvikling skje og styres etter slike prinsipper, forutsetter det tillit og åpne kanaler mellom aktørene slik at aktørene kan arbeide sammen om oppgaver mot mål som er oppfattet noenlunde likt.

Nordlandsforskning og Høgskolen i Finnmark har i samarbeid med Norut Alta og Norut Tromsø på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet, gjennomført forskningsprosjekter hvor hovedmålet har vært å finne ut om Læreplanverket for Kunnskapsløftet - samisk (LK06-S) bidrar til en mer likeverdig skole og opplæring for de samiske folkegruppene i Norge.

Det er kommet ut tre delrapporter fra evaluering av Kunnskapsløftet - samisk. Første delrapport (NF-rapport nr.3/2009) Samisk opplæring under LK06-samisk – Analyse av læreplan og tidlige tiltak for implementering omhandler tre temaer. Først er det en historisk gjennomgang av norsk skolepolitikk overfor samene fra 1700-tallet og frem til i dag. Deretter selve implementeringen av læreplanverket, basert på dokumentanalyser av læreplanverket LK06-S og sentrale dokumenter fra Sametinget, fylkesmenn og skoleeiere og på intervjuer med Sametinget, fylkesmenn og skoleeiere. Så en første evaluering av læreplanverket LK06S, basert både på generelle læreplananalyser og på sammenligninger med L97S og med LK06 ved å analysere innholdet i de aktuelle læreplanverkene.

Rapporten viser at den samiske befolkningen i Finnmark kjenner godt til elevenes rettigheter om opplæring i og på samisk. Rettighetene er mindre kjent sør for Finnmark, og behovet for informasjon er større der. Utfordringene knyttet til implementeringen av reformen synes å være større i områdene utenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

Andre delrapport (NF-rapport nr.6/2010) Fra plan til praksis – Erfaringer med Kunnskapsløftet - samisk (LK06S) har undersøkt hvordan LK06-S er blitt implementert i et utvalg av skoler i forhold til opplæring innenfor nord-, lule- og sørsamisk språkgruppe, både innenfor og utenfor samiske distrikt. Betydning av faktorer som organisering av opplæring i samisk, lærerkompetanse og læremidler blir belyst. Undersøkelsen er blant annet basert på intervjuer av skoleleder, lærere, elever og foreldre på en og samme skole.

Rapporten viser at det er forskjeller når det gjelder utfordringer knyttet til opplæring i og på samisk. Elever som bor utenfor de samiske kjerneområdene har ikke den samme støtten fra miljøet utenfor skolen når det gjelder samisk språk og kultur som elever som bor på steder der samisk språk står sterkt. I miljøer der samisk språk står sterkt, vil også samisk kultur, samiske håndverkstradisjoner og samisk samfunnsliv for øvrig stå sterkt. Det er forskjeller i utfordringene innen de tre samiske språkområdene både når det gjelder lærertilgang, læremidler og sammenheng mellom læreplanens forutsetninger og realiteten av hva som finnes av ressurser som ulike media og språkarenaer – særlig innen sørsamisk opplæring.

Forskerne har ikke funnet at reformperspektivet i Kunnskapsløftet er særlig vektlagt, og de ser så langt få endringer i opplæringen før og etter innføringen av Kunnskapsløftet - samisk. Forskerne konkluderer med at:

en skole som har dårligere ytre rammer, og heller ikke får likeverdige innsatsfaktorer, vanskelig kan gi en likeverdig skole for alle elevene.

Tredje delrapport (NF-rapport nr.3/2011) Rett til samisk opplæring – ideal eller realitet er en kartlegging av elevenes vurdering av samiskopplæringen. Kartleggingen omfatter elever fra 5. årstrinn i grunnskolen og elever på videregående skole.

Rapporten dokumenterer elevenes vurdering av egne ferdigheter i samisk, bruk av samisk hjemme og blant venner, syn på samisk som fag i skolen og deres vurdering av arbeidsmåter, læremidler og vurderingsformer i samiskopplæringen.

Elevene vurderer stort sett faget samisk som viktig og nyttig, men synes faget er krevende. Kartleggingen viser at valg av språket som første- eller andrespråk synes å henge sammen med stillingen som samisk språk har hjemme og i nærmiljøet.

Læremidler i samisk vurderes av de fleste elever som ikke gode.

3.5 Den samiske elevens rettigheter og læringsmiljø

3.5.1 Ulike rettigheter i grunn- og videregående opplæring

Samiske elever i grunn- og videregående opplæring har etter opplæringsloven ulike rettigheter når det gjelder samiskopplæring. Alle grunnskoleelever i samiske distrikt har i følge § 6-2 rett til opplæring i og på samisk. Utenfor samisk distrikt har elever i grunnskolen rett til opplæring i og på samisk dersom minst 10 elever i en kommune ønsker slik opplæring og så lenge det er 6 elever igjen i gruppa. I følge § 6-3 har samer i videregående opplæring rett til opplæring i samisk. De har ikke lovfestet rett til opplæring på samisk.

I følge opplæringsloven kan departementet gi forskrifter om at visse skoler, kurs eller klasser skal tilby opplæring i eller på samisk eller i særskilte samiske fag i videregående opplæring. En slik forskrift er ikke gitt. Ingen videregående skoler er forpliktet til å gi opplæring på samisk eller etter Kunnskapsløftet - samisk, men dette gjøres i dag ved de samiske videregående skolene. Videregående skoler er kun forpliktet til å ta i bruk læreplaner i samisk språk og læreplan i norsk for elever som har samisk som førstespråk. Gjeldende lovverk (regelverk) synes å være mangelfull i forhold til videregående opplæring for den samiske befolkning. Retten til opplæring på samisk i videregående opplæring må lov- eller forskriftsfestes, og plikten til å gi opplæring etter Kunnskapsløftet – samisk i videregående opplæring må forskriftsfestes. Dette innebærer justering av kapittel 6 i opplæringsloven og justering av forskrift til opplæringsloven.

I ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 26 heter det at det skal treffes tiltak for å sikre medlemmer av vedkommende folk minst like god mulighet til å skaffe seg utdanning på alle nivåer som det den øvrige del av nasjonalsamfunnet har og i artikkel 21 heter det at medlemmer av vedkommende folk skal ha minst like gode muligheter til yrkesopplæring som øvrige borgere Dette må også innebære at videregående opplæring for samer må sikres like gode muligheter som for majoritetsbefolkningen samtidig som retten til opplæring i og på samisk er den samme som i grunnskolen. Det kan vanskelig sies at dette fullt ut er situasjonen i dag.

Også barnekonvensjonen artikkel 30 gir hjemmel for at særlige tiltak kan iverksettes for å styrke samisk språk og kultur. Rettighetene samiske elever har etter folkeretten gjelder uavhengig av om de går i grunnskolen eller tar videregående opplæring. Sametinget vil derfor arbeide videre for at samiske elevers rettigheter i videregående opplæring implementeres og lovfestes slik at norsk rett kommer i samsvar med folkeretten og gir like rettigheter for grunnskole og videregående opplæring.

3.5.2 Rekruttering av lærere

Det samiske samfunnet står overfor store utfordringer når det gjelder rekruttering av lærere. Vi har behov for samisktalende lærere og lærere som har kunnskap om samisk språk og samiske samfunnsforhold. Studentene som tar lærerutdanning vil være bærebjelker i fremtiden. Uten lærere som kan undervise i og på samisk, vil vi ikke få den ønskede utviklingen i de samiske samfunnene.

På folkemøtene våren 2011 kom det en klar henstilling om at Sametinget må gjøre noe for å få fortgang i arbeidet med å få flere samiske lærere. Samtidig registrerer Sametinget at i 2011 var det kun fire kvalifiserte søkere til den samiske lærerutdanningen ved Sámi allaskuvla. Dette medfører at lærerutdanningen ikke starter opp høsten 2011. En slik utvikling er bekymringsfull med tanke på at det er stor mangel på samiske lærere, men det er ikke en problemstilling som er særegen for den samiske lærerutdanningen. Også på landsbasis så opplever man at til tross for dyre rekrutteringskampanjer, så er det få som søker seg til lærerutdanningen, og få som er kvalifiserte til å tas opp på studiene.

Sametinget har over lengre tid prioritert egne utdanningsstipend for dem som tar samisk førskolelærer- eller allmennlærerutdanning. Sametinget har også egne stipender for de som tar høyere utdanning innenfor samiske språk. Dette er en bevisst utdanningspolitisk prioritering fra Sametingets side, som medfører at andre utdanninger hvor man også mangler samiskspråklig kompetanse, ikke får tilsvarende motivasjonstiltak. Sametinget ser at det er stort behov for samiskspråklige innenfor blant annet helsesektoren, politivesenet og domstolsvesenet. Med de rammebetingelsene Sametinget i dag har, er det imidlertid ikke mulig å prioritere alle de utdanningsgrenene hvor det er prekært behov for økt kompetanse i samisk språk og samisk kultur. Mangelen på samiskspråklige lærere har vært et problem over lengre tid, og Sametinget ser fortsatt behovet for å ha et særlig fokus på lærerutdanning når det gjelder tilskudd i form av utdanningsstipend som motivasjonsfaktor.

Ved de årlige budsjettvedtakene som gjøres av Sametingets plenum, åpnes det for justeringer i listen over prioriteringer når det gjelder utdanningsstipend for høyere utdanning. For øvrig vil de øvrige prinsipielle spørsmål som gjelder samisk høyere utdanning behandles i en egen redegjørelse eller melding om samisk høyere utdanning.

Sametinget ser at skal vi lykkes i arbeidet både med lærerutdanning og annen høyere utdanning, må det skje i et samarbeid mellom flere aktører. Sametinget mener det er positivt at det er satt i gang et arbeid for å utrede og vurdere samisk høyere utdanning og forskning. Butenschøn-utvalget er nå i gang med å utrede en rekke forhold knyttet til samisk forskning og høyere utdanning i et nasjonalt, regionalt og internasjonalt perspektiv. Utredningen skal ferdigstilles innen utgangen av 2011. Utvalget er bredt sammensatt fra de ledende utdannings- og forskningsinstitusjonene innenfor samiske spørsmål i Norden, og det er særlig positivt at det er bred faglig og geografisk spredning blant utvalgets medlemmer. Fra Sametingets side er det grunn til å trekke frem den positive konsultasjonsprosessen som har vært med hensyn til oppnevningen av dette utvalget. Sametinget er tilfreds med at utvalget har godt kvalifiserte samiske representanter fra Finland, Sverige og Norge, og at Sametingets forslag til utvalgsmedlemmer ble vektlagt av Kunnskapsdepartementet ved oppnevningen.

Utvalget skal klargjøre på hvilken måte forskning og høyere utdanning kan være premissleverandør for og bidra til samisk samfunnsutvikling. I den sammenheng skal utvalget også utrede rekrutteringssituasjonen til samisk høyere utdanning som et grunnlag for samfunnsutviklingen og for å bygge sterke forskningsmiljøer.

Utvalget skal videre vurdere utviklingen av Sámi allaskuvla mot en vitenskapelig høyskole og videre mot et urfolksuniversitet. I den forbindelse er det positivt at utvalget ser på samisk høyere utdanning i et allsamisk perspektiv. Sámi allaskuvla har som en særlig utfordring å tilrettelegge for muligheter til samisk lærerutdanning i sør- og lulesamiske språkområder også, gjerne på tvers av landegrensene, noe som vil innebære et samarbeid med svenske og finske utdanningstilbydere.

Når det gjelder rekruttering til samisk høyere utdanning, har en samiskspråklig institusjon en dobbel utfordring i rekrutteringsarbeidet. Samiske institusjoner kjemper om de samme studentene som universiteter og høyskoler over hele Norden. En tilleggsutfordring for samiske utdanningsinstitusjoner, er at flere av de studentene som er aktuelle, må først gis mulighet til å tilegne seg nødvendig samisk språkkompetanse.

Sametinget har i 2010 deltatt i kampanjen Gollevirgi – Drømmejobben, for rekruttering til førskole- og grunnskolelærerutdanning i Finnmark, sammen med Sámi allaskuvla, Høgskolen i Finnmark og Fylkesmannen i Finnmark. Sametinget ønsker at lignende kampanjer kan arrangeres også i områder sør for Finnmark. Sametinget vil i løpet av høsten ta kontakt med ulike samarbeidspartnere for å planlegge en større kampanje for skoleåret 2012/2013. Kampanjen skal omfatte også lule-, og sørsamisk områder.

Sametinget ser imidlertid at rekrutteringskampanjer alene ikke er nok for å sikre studenter til lærerutdanning og annen høyere utdanning verken på Sámi allaskuvla eller andre høyskoler. Det er også viktig å ha en helhetlig gjennomgang av studietilbud og organisering av hele virksomheten ved studiestedet, iberegnet bo - og fritidstilbud for studentene.

Kommunene og fylkeskommunene må ha karriereveiledere som har kunnskaper om samisk språk og samfunnsforhold. De vil være viktige i veiledningen til elevene når det gjelder valgene videre. Elevene må få kjennskap til hvilke utdannings- og karrieremuligheter de har ved å velge samisk språk videre i utdanningsløpet. Sametinget har vært i dialog med Kunnskapsdepartementet om at mandatet til de samiske veiviserne også må innbefatte informasjon om samiske studietilbud og livet som student etter endt videregående opplæring. Det har også vært dialog om at alle samiske utdanningsmuligheter bør samles på nettsidene til alle involverte som høyskoler, universitet, Kunnskapsdepartementet og Sametinget. Dette er noen av informasjonstiltakene som er i en egen nasjonal rekrutteringsstrategi, hvor Sametinget har vært med og blitt konsultert om tiltakene i strategien.

3.5.3 Læreren - elevens tillitsmann

For at eleven skal kunne utvikle seg både kunnskapsmessig og som person kreves det at skolehverdagen er innholdsrik i form av variert og tilpasset opplæring. Skolen må være en sosial arena der eleven trives. Eleven må utfordres på kunnskap og verdier, og opplæringen må være tilpasset elevens individuelle forutsetninger med tanke på sosial bakgrunn, næringstilhørighet og kunnskapsnivå. Alt dette fordrer at skolen har pedagogisk dyktige lærere. En lærer er elevens nærmeste tillitsperson. Det er læreren som står for den daglige formidlingen av kunnskap, kultur og verdier. Det er læreren som ser og kjenner eleven best i skolemiljøet. Læreren må følgelig være rustet, både faglig og som menneske, til å forvalte sin myndighet og sitt ansvar ovenfor eleven på en faglig god og kulturelt trygghetsfremmende måte.

I tillegg til krav om faglig kompetente lærere, er det også en kjensgjerning at læreren må ha gode rammevilkår for sitt virke. Vi vet at lærere innen samisk ofte har vanskelige arbeidskår, både når det gjelder faglig miljø og det som direkte går på arbeidsmiljø. Særlig i kommuner der de har samiske elever spredt over flere skoler kommer denne utfordringen til syne. Enkeltlærere som ambulerer fra skole til skole for å dekke undervisningsbehovet, opplever ofte å stå alene uten samiske eller pedagogiske fagmiljø å henvende seg til, samtidig som de opplever en form for avstand fra lærerkollegiet på de forskjellige skolene og på den måten ufrivillig isoleres fra arbeidsmiljøet.

Som et resultat av denne problemstillingen opplever den samiske eleven stadige utskiftninger av lærerkrefter, noe som følgelig fører til direkte brudd i undervisningen og et generelt brudd i læringsøymed. Dette er utfordringer som også kommer til uttrykk i Barneombudenes rapport om

samiske barns medvirkning¹⁰. For Sametinget, som den samiske befolkningens ombud, er en slik skolehverdag uholdbar.

Læreren, som den samiske elevens tillitsmann, må derfor ha reelle arbeidskår på lik linje med øvrige lærere. Til grunn for lærerens virke er det nødvendig at han eller hun innehar en faglig og arbeidsmiljømessig base eller knutepunkt. I forlengelsen av dette er det viktig at læreren får pedagogisk og faglig oppfølging av sin arbeidsgiver. Den enkelte elev har krav på en kvalitativ og innholdsrik undervisning. Skolens (skoleeiers) plikt er derfor gjennom oppfølging av læreren, å sørge for at eleven får et best mulig utbytte av undervisningen.

Statlige utdanningsmyndigheter har i samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene, KS og universiteter og høyskoler utarbeidet en varig nasjonal strategi for videreutdanning av lærere; Kompetanse for kvalitet. Økt kompetanse for lærere innenfor fagene norsk og samisk, matematikk og engelsk, fortrinnsvis på ungdomstrinnet, er et av delmålene for 2009-2012. Sametingets kartlegging av kompetansehevingsbehovet i samiske skoler viser at det er mest behov for kompetanseheving i samisk, bl.a. i fagskriving og lesing, tospråklighetspedagogikk og bruk av sterke opplæringsmodeller. Dernest er det behov for økt kompetanse om integrering av tradisjonell kunnskap i naturfag, samfunnsfag, matematikk og i andre fag. I matematikk er det også behov for kompetanseheving om fagbegrepene på samisk og bruk av praktiske metoder. Videre er det behov for kompetanseheving i bl.a. engelsk, duodji, flerkulturell forståelse og urfolkspedagogikk. Den nasjonale kompetansehevingsstrategien ivaretar bare i begrenset omfang kompetansehevingsbehov til lærere i samiske skoler og samisklærere.

I slutten av 2010 bevilget Utdanningsdirektoratet kr 2 000 000,- til kompetanseheving i den samiske skolen i forbindelse med Kunnskapsløftet – samisk, hvor målgruppen er lærere i grunnskolen. Midlene skal stimulere til kompetanseheving som fremmer samisk språk og kultur i den samiske skolen. Midlene ble ikke benyttet i 2010, og ble overført til 2011. Ved revisjon av Sametingets budsjett 2011, sak 22/11, ble tildeling fra Utdanningsdirektoratet innarbeidet i budsjettet under kap. 17.2 Spesielle prosjekter, kompetanseheving i den samiske skolen i forbindelse med Kunnskapsløftet – samisk. Kap. 17 i budsjettet omhandler driftsutgifter på administrativ nivå. Det er ikke satt andre krav enn at midlene benyttes iht. tildelingsbrevet fra Utdanningsdirektoratet. Sámi allaskuvla har, på oppdrag fra Sametinget, utviklet kombinert etter- og videreutdanningstilbud i prinsipper for opplæringen – samisk og samisk læringsplakat. I følge undertegnet avtale skal Sámi allaskuvla også gjennomføre denne etter- og videreutdanningen.

3.5.4 Samarbeid mellom skole og hjem

Foreldre og foresatte har et stort ansvar for egne barns læring og utvikling. Foreldrenes engasjement i sine barns læring har stor betydning for barnas motivasjon og læringsutbytte. Men det er skolen som har ansvar for å ivareta samarbeidet med hjemmet. Samarbeidet mellom skole og hjem er viktig både for å skape gode læringsvilkår for den enkelte elev og for et godt læringsmiljø i elevgruppen og på skolen. Foreldrenes holdninger overfor skole og opplæring har betydning for barns motivasjon. For å få til et godt samarbeid mellom skole og hjem, må foreldrene ha reell medvirkning og medbestemmelse. Målet for samarbeidet må være barnas trivsel, trygghet og læring. Lærerens kunnskap om samisk språk og kultur og hvordan skolen møter samiske elever og foreldre, har betydning for samarbeidet mellom skole og hjem.

For noen samiske elever kan skolehverdagen fortone seg både utrygg og vanskelig. Spesielt i områder der samisk språk og kultur står svakt, opplever også i dag elever å bli mobbet for sin samiske tilhørighet. Slik uttrykte en lærer dette:

¹⁰ Rätten til delaktighet och inflytande för samiska barn och ungdomar (2008:27)
Møtesekretærer: Ellen Mienna/Ellen Aina Eira

”Vi opplever jo også fra tid til annen hvor elevene er blitt ertet fordi de er samer, men jeg snakker alltid om at de må bare være trygg på hvem de er og den kulturen de har, og så er det bare å forklare det sånn at man er like god som alle andre og så har vi den ekstra kulturen med oss som vi skal være så stolte av” (Intervju av lærer 24.05.2011).

Familie og slekt er viktig og er sentral i sosialiseringen og er med på å gi barn og unge sin identitet. I prinsipper for opplæringen i Kunnskapsløftet – samisk er dette omtalt under samarbeid med hjemmet:

”Barn og unge er også en del av sosiale og slektskapsmessige nettverk som kan bidra til vedlikehold og styrking av identitet og tradisjonelle verdier. Den kulturkompetansen som foreldre/foresatte, besteforeldre, familie, slekt, faddere og venner representerer skal påaktes som verdifull i opplæringen.”

Et godt samarbeid mellom skole og hjem gir muligheter til å bruke elevenes besteforeldre, familie og andre i lokalsamfunnet i overføring av kulturkunnskap. Det vil kunne være med å styrke elevenes samiske identitet.

Mange elever går på skoler hvor det er få elever som får samisk opplæring. Som regel får disse elevene opplæring i samisk gjennom fjernundervisning. Dette kan skape utfordringer når det gjelder å nyttiggjøre kompetansen som familien og slekta har i opplæringen. Dette må både skolen hvor eleven hører til og skolen som gir opplæringen være bevisst på i planleggingen av undervisningen.

Det er en nasjonal målsetning at skolene i Norge skal ta i bruk den såkalte Feide-modellen (Felles elektronisk identitet for utdanningssektoren), en felles IKT-infrastruktur, en elektronisk identitet for alle skoler og utdanningsinstitusjoner. I løpet av 2012 skal alle skolene ha tatt i bruk Feide-kommunikasjonsmodellen. Feide er et identifikasjonssystem for elever, foresatte, lærere og rektorer, som skal gjøre det enklere å kommunisere mellom lærer og elev, skole og hjem. På flere skoler er SMS blitt det viktigste bindeleddet mellom lærere og elever og i samarbeidet mellom hjem-skole.

Det er viktig at samiske foreldres stemme høres på også av sentrale myndigheter, både lovgivende og utøvende myndigheter. Samisk foreldrenettverksarbeid er viktig i en slik sammenheng. Foreldrenettverksarbeid har over lengre tid vært tungvint for samiske foreldre grunnet store avstander og få ressurspersoner som har mulighet å bruke fritiden sin på frivillig foreldrearbeid. Samisk foreldrenettverk har derfor ikke hatt de vilkårene som de burde hatt for å arbeide med utdanningspolitiske spørsmål.

Sametinget fikk i 2010 for første gang gjennomslag for prinsippet om at det behøves en egen samisk foreldrerepresentant i Regjeringens Foreldreutvalg for barnehager (FUB). Sametinget har foreslått og fått oppnevnt en foreldrerepresentant for perioden 2010-2014. Sametinget arbeider også for å få samisk foreldrerepresentant i Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG), for den neste oppnevningssperioden som begynner i januar 2012.

3.5.5 Læremidler

Sametinget har ansvaret for samiske læremidler. Mangel på samiske læremidler har vært den utdanningspolitiske saken som har fått størst oppmerksomhet i media. Mangelen på samiskspråklige læremidler i alle fag og på alle klassetrinn har vært et sentralt tema i forbindelse med innføring av Kunnskapsløftet – samisk. De senere årene har det vært bedring i læremiddelsituasjonen for samiske barn og unge. Årsakene til dette er dels Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling, dels at saken har fått mye fokus blant samiske forlag og at ordningen med gratis læremidler for barnehager og skoler som har vært gjeldende fra 2008. For elever i videregående opplæring er det en nasjonal ordning med gratis læremidler, som også har vært gjeldende fra høsten 2008.

Det er likevel fremdeles behov for en større satsing på læremiddelutvikling enn det Sametinget per i dag har økonomi til, eller det samiske samfunnet har kapasitet til. En arbeidsgruppe bestående av medlemmer fra Kunnskapsdepartementet, Sametinget og Utdanningsdirektoratet har foreslått endringer som er ment å effektivisere læremiddelutviklingen.

Det har tidligere vært fokus på å utvikle tverrfaglige temabaserte læremidler for å sikre at det skulle finnes læremidler i alle fall i noen temaer for hvert trinn. Sametinget prioriterer per i dag heldekkende læremidler på samisk, både bøker og digitale ressurser i alle fag. En strategi har vært å oversette og tilpasse læremidler fra andre språk til samisk, men det er også behov for å utvikle samiske læremidler fra grunnen av på ett samisk språk, og utgi parallelle utgaver på de andre samiske språkene og på norsk.

Sametinget mener at skoleeier skal være seg sitt ansvar bevisst når det gjelder læremidler og ivaretagelse av de samiske elevenes rett til opplæring. Ordningen med gratis læremidler har vært viktig for å sikre at alle samiske skoler, uavhengig av kommunal økonomi, skal ha samiske læremidler. Skoleeiers ansvar må bli mye tydeligere. Sametinget mener at hovedansvaret for å sikre skolene samiske læremidler må ligge hos skoleeierne, og derfor vil Sametinget foreta en evaluering av ordningen med gratis læremidler.

Sametinget ser også et behov for tettere dialog med forlag og skoleeiere vedrørende læremiddelbruk og produksjon. Det at læremidler ikke er på plass etter offentlige reformer er ikke et særsamisk fenomen, det har også skjedd at norske skoler har vært uten oppdaterte læremidler etter at Kunnskapsløftet ble innført. En stor utfordring er at tilgangen på læremiddelutviklere er begrenset, spesielt i sør-, lule-, pite- og østsamiske områder.

Kunnskapsløftet innførte i 2006 digitale ferdigheter som den femte ferdighet i skole i tillegg til lesing, skriving, regning og muntlig presentasjon. Samiske ungdom er også ”digital natives”, de starter tidlig med å bruke digitale verktøy. Den digitale skolen gjør at også læremiddelproduksjon må ta innover seg teknologiske innovasjoner. Det skjedde et omfattende innkjøp av skole PC-er i forbindelse med at ordningen med gratis læremidler for videregående elever trådte i kraft. Det førte også til opprettelsen av en egen fylkeskommunal læremiddelprodusent NDLA (Nasjonal digital læringsarena).

Skolene benytter seg ofte av læringsplattformer, et intranett hvor lærere, elever og foreldre kan kommunisere. Slik læringsplattform brukes både pedagogisk og administrativt. It's learning og Fronter er de to største i norske skoler. Våren 2011 gjennomførte alle avgangselevne i videregående skole eksamen med elektronisk skriftlig eksamen.

Det har vært mangel på en helhetlig oversikt over eksisterende læremidler. Derfor har Sametinget satt inn store ressurser på et prosjekt for utvikling av en læremiddelportal på nett, hvor alle tilgjengelige samiske læremidler skal samles på ett og samme sted. Portalen kalles ovttas.no, og er utviklet av Sametinget i samarbeid med Senter for IKT i utdanningen. Lanseringen av første del av Ovttas–Aktan-Aktasne- prosjektet markerer derfor en ny æra når det gjelder arbeidet med samiske læremidler. Teknologiske nyvinninger som elektroniske klasserom, bruk av elektroniske brett i undervisningen er eksempler på at læremidler er mye mer enn lærebøker.

Finnut Consult AS foretok i 2006 en evaluering av ordningen med utvikling av samiske læremidler. Evalueringsrapporten kom med en del tilrådninger for det videre arbeidet. Rapporten ga ikke noe entydig svar på Sametingets fremtidige rolle når det gjaldt samisk læremiddelutvikling, men anbefalte at dette måtte utredes videre. Evalueringen avdekket blant annet at det var vanskelig for skoler å ha oversikt over eksisterende samiske læremidler.

Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet og Sametinget har i fellesskap utarbeidet rapporten ”Tiltak for å effektivisere utvikling og produksjon av samiske læremidler” i 2010.

Anbefalingene er en del av bakgrunnsstoffet for utarbeiding av denne meldingen. I rapporten fremkommer det at det er skoleeiers ansvar at kravene i opplæringsloven og forskrifter blir oppfylt, og i det ligger også ansvar for anskaffelse av læremidler til elevene. Arbeidsgruppen mener at midlene som brukes til ordningen med gratis læremidler, heller bør brukes til å utvikle nye læremidler.

Sametinget har utarbeidet en strategisk plan for læremiddelutvikling 2009-2012. Strategisk plan har en visjon om at det finnes læremidler på alle fagområder og i alle fag, på sør-, lule- og nordsamisk, som redskap for å nå målene i Rammeplan for barnehagen og i læreplanverket for Kunnskapsløftet – Samisk. En av strategiene er etablering av ressurskoler for læremiddelutvikling.

Sametinget ønsker å prøve ut forskjellige måter for effektivisering og tilgjengeliggjøring av samiske læremidler. Sametinget har finansiert et pilotprosjekt på Drag skole i Tysfjord som ett av flere tiltak for å utprøve nye metoder for utvikling av læremidler. Skolen har fått midlertidig status som ressurskole for lulesamiske læremidler og har fått i oppgave å utvikle læremidler. Dette skal skje gjennom å utvikle læremidler på skolen, i klassemiljøer og gjennom testing av læremidlene på elevene for sluttproduksjon skjer. Også andre skoler i samiske områder har vist interesse for læremiddelutvikling. Sametinget er kjent med at Elgå skole i Engerdal har et ønske om å få samme status og finansiering, og at Kautokeino kommune jobber med å vurdere hvilket innhold Láhpoluoppal skole skal få når det ikke lenger er elevgrunnlag for videre skoledrift. Det lulesamiske pilotprosjektets tidsramme er satt til 2011, og prosjektet er for tiden under evaluering fra Sametingsrådets side. Evalueringen vil være viktig for de veivalgene Sametinget tar i det videre arbeidet med å styrke læremiddelproduksjonen, og for spørsmålet om Sametinget ønsker å satse på flere ressurskolemodeller i samiske områder. Sametinget bør også se på læremiddelpolitikken i et helhetlig perspektiv, ut ifra blant annet Strategisk plan for læremiddelutvikling, og vurdere den rollen samiske forlag har i forhold til læremiddelutvikling i dialog med samiske forlag selv.

3.5.6 Diskriminering av samiske barn og unge

Sametinget er kjent med at samiske barn og unge opplever mobbing, herunder mobbing på grunn av sin samiske bakgrunn. Mobbingen skjer i klasserommet, i skolegården, mellom elever og også mellom lærer og elev. All form for mobbing er uakseptabel adferd, og Sametinget ønsker at skolene skal praktisere nulltoleranse for mobbing. Særlig alvorlig er den mobbingen som skjer mellom lærer og elev, hvor læreren utviser holdninger eller adferd som gjør elevens skolehverdag utrygg og ødelegger læringsmiljøet for eleven. Et godt tillitsforhold mellom lærer og elev er av fundamental betydning for elevens læring. Sametinget ser derfor behov for større medvirkning fra elevene når det gjelder evaluering av opplæringen, herunder læremiljøet for den enkelte elev. Også mobbing andre veien forekommer; mobbing av lærere. Slike forhold må tas på alvor av arbeidsgiver og holdningsskapende adferd av og blant elevene kan være med på å hindre mobbing og øke forståelsen for og verdien av kulturelt mangfold.

Mobbing forekommer også internt i det samiske samfunnet mellom ulike grupper samiske barn, avhengig av næringstilhørighet, geografisk tilhørighet eller av andre grunner. Ny forskning viser at en stor andel av samiske barn opplever mobbing som en del av sin skolehverdag, noe som er alvorlig. Sametinget ønsker å rette fokus på dette samfunnsproblemet, og ser behov for styrking av innsatsen for å motarbeide negative holdninger overfor det samiske. Konflikter eller konfliktskapende utspill i samepolitikken nasjonalt forgreiner seg ofte helt ned til grunnskolenivå ved at barna bærer med seg konfliktene inn i klasserommet og i skolegården. Samepolitikere og sentrale politikere på Stortinget bør være bevisste på hvilke konsekvenser utspill kan ha for samiske barn og unge, samtidig som det er viktig å ikke legge unødige bånd på politiske meningsytringer som generelt er et gode i vårt åpne samfunn.

Etter 22.juli 2011 og Utøyamassakren rettes nå søkelyset på kulturelt mangfold og det multikulturelle Norge. Norge har alltid vært flerkulturelt, også før man fikk organisert innvandring fra andre land. Det er imidlertid slik at det samiske folket og den samiske kulturen er ukjent for de fleste som ikke har samisk bakgrunn. Uvitenhet er den største årsaken til intoleranse. Gjennom kunnskap bygger man broer mellom kulturer. Samiske barn er flerkulturelle, og det er viktig å også ha fokus på samiske barn og unges oppvekstvilkår og at de også føler trygghet i skolen og i fritiden og at de møtes med respekt for deres kulturelle bakgrunn.

Barnekomiteen har i sin generelle kommentar nr. 11 om urfolksbarn og deres rettigheter etter barnekonvensjonen fastslått hvordan denne konvensjonen skal tolkes med henblikk på urfolksbarn. I forhold til prinsippet om ikke-diskriminering sier komiteen:

”States parties should ensure that public information and educational measures are taken to address the discrimination of indigenous children. The obligation under article 2 in conjunction with articles 17, 29.1 (d) and 30 of the Convention requires States to develop public campaigns, dissemination material and educational curricula, both in schools and for professionals, focused on the rights of indigenous children and the elimination of discriminatory attitudes and practises, including racism.”¹¹

Sametinget ser behov for mer informasjon om samisk kultur og samiske barn og unges rettigheter i hele det norske skoleverket. De samiske veiviserne er en god ordning som bidrar til å øke kunnskapen om samisk kultur blant norske elever. Sametinget ser behov for en enda bredere anlagt kunnskapsstrategi hvor kunnskap om samisk kultur reflekteres på en bedre måte i de generelle læreplanene for grunnskoleopplæringen. Blant annet bør også andre barn enn de samiske lære om fornorskningspolitikken og de konsekvensene den har hatt for det samiske samfunnet. På en slik måte vil barna få en bedre forståelse for hvorfor det er nødvendig med ulike tiltak for å styrke samiske barn og unges rettigheter i opplæringsammenheng, og også forstå betydningen av blant annet Sametinget og samiske institusjoner i det moderne Norge. Barnekomiteens anbefaling er derfor en viktig retningslinje som Sametinget sammen med andre myndigheter må jobbe etter.

3.5.7 De samiske språkenes status

En utdanningspolitisk utfordring som gjelder alle de samiske språkområdene er at alle de samiske språkene som snakkes i Norge, snakkes av et relativt lite antall personer. Det er knyttet stor usikkerhet til hvor mange som faktisk snakker de ulike samiske språkene, derfor har Sametinget igangsatt en egen språkundersøkelse for å få et bedre kunnskapsgrunnlag om situasjonen for de samiske språkene. Situasjonen er som kjent mest alvorlig for sør-, lule-, pite- og østsamisk. Når meldingen ikke skiller mellom de ulike samiske språkene, er det fordi meldingen ønsker en helhetlig tilnærming til spørsmålet om opplæring. Ved oppfølgingen av utdanningsmeldingen vil det fokuseres på formulering av mer konkrete strategier og utdanningspolitiske tiltak innenfor de ulike samiske språkområdene, som tar tilbørlig hensyn til at det er særskilte utfordringer for de mest utsatte samiske språkene.

Sametinget har allerede gjort politiske grep for å imøtekomme utfordringene for de samiske språkene som er i en særskilt utsatt posisjon. Dette gjøres blant annet ved at Sametinget gjennom sitt årlige budsjett har prioritert læremiddelutvikling i sør- og lulesamisk språk og utdanningsstipender for studenter som tar høyere utdanning i sør- og lulesamisk språk. Pite- og østsamisk språk, og bevaring og utvikling av disse to samiske språkene gjennom opplæring, har hittil fått lite samepolitisk fokus. Sametinget ser behov for økt fokus på de svakest stilte samiske språkene, særlig når det kommer til utdanningspolitiske tiltak.

¹¹ Barnekomiteens Generelle Kommentar nr. 11 (2009) CRC/C/GC/11: General Comment no. 11: Indigenous Children and their rights under the Convention, punkt. 56.
Møtesekretærer: Ellen Mienna/Ellen Aina Eira

Oppfølgingen av sametingsmeldingen vil skje gjennom en egen tiltaksplan, og konkretiseringen av tiltak og strategier for alle de samiske språkene vil bli utmeislet i en slik plan.

Sametinget ser også behov for styrking av samiskopplæringen blant ikke-samiske barn og unge. Tiltaksplanen vil også kunne komme med forslag til hvordan dette kan gjøres.

3.6 Sametingets rolle, ansvar og myndighet innenfor opplæring

Samelovens § 1-2 slår fast at samene skal ha sitt eget folkevalgte Sameting valgt av og blant samer i Norge. Opprettelsen av Sametinget er et sentralt element i oppfyllelsen av Grunnlovens § 110a som slår fast at

”Det paaligger Statens Myndigheter at legge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og utvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv”.

Sametinget er et selvstendig rettssubjekt som er fristilt fra regjeringen. Dette er i dag lagt til grunn både av Sametinget og regjeringen¹² og innebærer at regjeringen ikke kan instruere Sametinget politisk. Som selvstendig folkevalgt organ er den overordnede målsettingen for Sametingets politiske virksomhet å sikre tinget som politisk organ og forvaltningsorgan størst mulig grad av selvstendighet. Dette innebærer ikke at målsetningen er at Sametinget alene skal fatte beslutninger i alle typer saker som tinget finner formålstjenlig å ha beslutningsmyndighet over, men det vil innebære at Sametinget får anerkjent større myndighet over saker som naturlig faller inn under de interne delene av det samiske folks rett til selvbestemmelse. Samiske utdanningsspørsmål er et slikt felt hvor det er naturlig at Sametinget får en mer sentral rolle en tinget har i dag.¹³

Evalueringen av Sametinget som professor Per Selle har gjennomført i 2011, konkluderer med at “noe er alvorlig galt”, når Sametinget hittil ikke har klart å levere språk- og opplæringsplaner slik som det samiske samfunnet forventer at Sametinget skal gjøre.¹⁴ Videre pekes det på at dette ikke kun skyldes mangel på anerkjennelse av at Sametinget skal ha myndighet innen opplæring fra statlige myndigheters side, men like mye er det Sametingets egen organisering og egne politiske prioriteringer (eller mangel på sådanne) som er årsaken til mangel på utdanningspolitisk fokus i samepolitikken. Evalueringen peker også på at utdanning er et kjerneområde i Sametingets virksomhet, som mye av de andre politikkområdene bygger på eller er avhengige av:

“Alt som har med å tilrettelegge for språk og opplæring, fra dagligspråket i familiene, via barnehage og opp gjennom skolesystemet, bør etter min vurdering ha klarere fokus og en langt mer synlig posisjon enn i dag.”

Opplæringsmeldingen tar sikte på å avklare og styrke Sametingets rolle i utdanningspolitikken. I dag er Sametingets myndighet og ansvar for gjennomføring av lovfestede rettigheter innenfor opplæring uavklart. Sametinget har i dag flere ulike roller og forholder seg til alle forvaltningsnivåene innen opplæringssektoren. Sametinget opptrer både som tilskuddsforvalter, forvaltningsorgan med lovpålagte forvaltningsoppgaver, politikktutviklingsorgan, høringsinstans og konsultasjonspartner. Samtidig oppleves det som en utfordring at kunnskapen rundt Sametinget er liten både i samiske lokalsamfunn, kommuner, fylkeskommuner, fylkesmannsembeter, departementer og direktorater. Dette er utfordringer som meldingen drøfter.

¹² Se blant annet Rapport fra arbeidsgruppe om Sametingets rettslige stilling og brev fra Lovavdelingen 26 januar 1995.

¹³ Se hovedkonklusjonene fra Gáldu- Kompetansesenteret for urfolks rettigheter, Seminar om selvbestemmelsesrettens ulike aspekter, Gáldu Čála –Tidsskrift for urfolks rettigheter, Nr. 2/2009, “*Samisk selvbestemmelse: Utdanning, forskning og kultur*”, s.24.

¹⁴ Se Per Selle, Universitetet i Bergen og Norut Alta-Áltá, Sametingets organisatoriske utfordringer. En vurdering, side 43.

Utviklingen av Sametingets ansvar for samiske opplæringsaker har skjedd gjennom flere trinn. I 1993 ble Sametinget overført oppgaven med å oppnevne medlemmene i Samiske utdanningsråd. Samisk utdanningsråd ble oppnevnt i 1975 som et rådgivende organ for samisk skoleutvikling for Kirke- og undervisningsdepartementet. Samisk utdanningsråd ble også gradvis bygget opp med et eget sekretariat. I 1998 ble Sametinget gitt myndighet i opplæringslovens § 6-4 til å gi forskrifter om læreplaner for opplæring i samisk språk i grunnskolen og i den videregående opplæringen, og om læreplaner for særskilte samiske fag i den videregående opplæringen.

I følge opplæringsloven skal også Sametinget i samråd med departementet lage utkast til forskriftene om andre særskilte læreplaner for grunnskoleopplæringa i samiske distrikt og for elever ellers som får samisk opplæring i grunnskole og i videregående opplæring. Det er imidlertid departementet som skal fastsette disse forskriftene. Sametinget vedtar læreplaner i samisk språk og i særskilte samiske fag for videregående opplæring innenfor rammer fastsatt av departementet. Sametinget står derfor ikke helt fritt til å fastsette innholdet i læreplanene. Sametinget har ikke myndighet til å fastsette læreplaner i duodjifaget og i andre fag på grunnskolenivå.

Forskrifter om læreplaner etter opplæringslovens § 2-3 og § 3-4 skal gi pålegg om opplæring om samer, deres språk og samfunnsliv innenfor de ulike fagområdene. Innenfor rammer fastsatt av departementet har Sametinget myndighet til å gi forskrifter om innholdet i slik opplæring.

Sametingets myndighet etter opplæringsloven var den første lovforvaltningsmyndighet som ble lagt direkte til Sametinget gjennom lov, og ikke delegert ved forskrift. Sametinget fikk denne myndigheten i 1998, uten noen form for egen administrativ kapasitet til å følge det opp. I praksis var det derfor Samisk utdanningsråd, som var en underliggende etat til Kirke- og utdanningsdepartementet, som faglig fulgte opp disse oppgavene. Først i 2000 ble sekretariatet til Samisk utdanningsråd, med totalt 25 stillinger, overført Sametinget.

Samarbeidet mellom Sametinget og departementet med ansvar for opplæring, har sannsynligvis blitt preget av den relativt lange overgangsfasen i overføringen av oppgaver og ansvar til Sametinget. Så sent som i 2008 var det sterk faglig uenighet mellom Sametinget og departementet i spørsmålet om i hvilken grad departementet kunne pålegge Sametinget endringer av vedtatte læreplaner i samiske fag. Ut ifra de erfaringene Sametinget har i arbeidet med læreplanene, så kan det være grunn til å tro at økt myndighet til Sametinget i opplæringsspørsmål, slik folkeretten gir grunnlag for, krever en grundig dialog mellom statlige myndigheter, Sametinget og samiske institusjoner med ansvar for opplæring.

Sametingets konsultasjonsrett gir tinget en bedre mulighet til å påvirke nasjonal utdanningspolitikk og lovgivning enn det som var tilfellet før konsultasjonsordningen kom på plass. Men dette forutsetter at de departementene som har ansvaret for utdanning og kunnskap følger avtalen slik den er forutsatt fulgt opp. Etter at avtalen om prosedyrer for konsultasjoner mellom Sametinget og statlige myndigheter ble fastsatt i Kongelig resolusjon i 2005, skal Sametinget konsulteres i alle utdanningsaker som berører samiske interesser.

Av aktuelle utdanningspolitiske saker hvor Sametinget har vært konsultert og hvor man har oppnådd enighet, kan nevnes spørsmålet om samisk representasjon i de nasjonale rådgivende organene, Foreldreutvalget for barnehager (FUB) og Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG). Fra 2010 har Kunnskapsdepartementet praktisert en ordning hvor Sametinget foreslår en samisk kandidat til hvert av foreldreutvalgene, og departementet legger vekt på å følge Sametingets anbefaling. Sametinget er ikke gitt egen oppnevningensmyndighet, siden medlemmene av disse to utvalgene oppnevnes av Kongen i Statsråd. Fra 2010 fikk FUB sin første samiske foreldrerepresentant.

Konsultasjonsavtalen har ført til mer ordnete prosesser mellom Sametinget og regjeringen. Det finnes flere eksempler på gode prosesser der Sametingets syn har blitt hørt og konkret fulgt opp i den aktuelle lov eller forskrift. Samtidig gjenstår fortsatt mange utfordringer, da særlig med tanke på en helhetlig tilnærming til samisk opplæringspolitikk. Sametinget arbeider i dag fra sak til sak, med små muligheter for å komme med mer overordnede innspill og prinsipielle avklaringer. Dette henger dels sammen med at samepolitikken er fragmentert i mange ulike departementer, og dels at utdanningsspørsmål (prosjektmidler til læremidler, særskilte tilskudd til skoledrift og liknende) ikke alltid ligger under Kunnskapsdepartementet, men ofte også involverer det departementet som har hovedansvaret for samepolitiske saker. Dette medfører store utfordringer både med hensyn til ekstern og intern koordinering og kommunikasjon, i tillegg til at Sametinget ofte kommer for sent inn i viktige prosesser. En annen utfordring er forholdet mellom departementet og Utdanningsdirektoratet og internt mellom ulike deler av departementet. Sametinget ser her et vesentlig forbedringspotensiale med tanke på samordning av tilgrensende prosesser og økt kunnskap om konsultasjonsordningen.

Når Sametinget deltar i beslutningsprosesser på et lavere medvirkningsnivå, eksempelvis gjennom konsultasjoner på detaljnivå, der de overordnede prinsipper allerede er fastsatt, er det Sametingets erfaring at slike prosesser ofte blir initiert med grunnlag i myndighetenes egne interesser, og samenes behov er sjelden prioritert. Dermed kan myndighetene fastsette egne vilkår for alle konsultasjoner og definere hva som utgjør viktige saker.

Det må være klart at det er deltagelse i beslutningsprosesser på overordnet nivå som vil gi de beste forutsetninger når man skal utvikle et samfunn på egne premisser. Jo lenger ned på detaljeringsnivåene vi kommer, jo mer fjerner vi oss fra retten til selvbestemmelse og desto mer spres Sametingets knappe ressurser.

Forskeren Graham Smith fra maori-folket har anbefalt at urfolk må være på vakt mot det han kaller "distraherende politikk" (Smith 2003: 3). Han viser til at det i mange situasjoner er myndighetenes agenda å oppholde urfolk ved å gi dem mange slags trivielle oppgaver å løse slik at de blir forhindret fra å fremme og utvikle egne saker. Man kan stille spørsmål ved om Sametinget nå har fått så mange administrative oppgaver innenfor utdanningspolitikken at man ikke får tid til å drive en strategisk politikktutvikling på området. Det er helt klart et behov for at Sametinget settes i stand til å ivareta oppgaven sin som politikktutvikler gjennom en konkretisering av samenes kollektive rettigheter etter folkeretten. Det er bare slik Sametinget kan identifisere og realisere de nødvendige utviklingstiltak og realisere målet om praktisk selvbestemmelse for samene.

Sametinget er et folkevalgt organ på nasjonalt nivå av og for samene. Det er derfor viktig at vi i dialogen med norske myndigheter møtes på like premisser, og at den overordnede tilnærmingen til samisk opplæringspolitikk ses på som en helhet og ses i sammenheng med tidligere og samtidige prosesser. Sametinget representerer ikke særinteresser, men ett av de to folk som nasjonalstaten ble etablert på territoriet til. Samepolitiske problemstillinger er følgelig ikke sektorpolitikk.

En praktisk måte å møte denne utfordringen på, kan være å gjøre de halvårlige kontaktmøter mellom Sametinget og departementet til en arena for overordnede spørsmål som legger føringer på enkeltprosessene på detaljnivå. Det vil i denne sammenheng være naturlig å se nærmere på behovet for en full revisjon av reglene om Sametinget i sameloven og Sametingets myndighet i opplæringsloven. Det vil videre være viktig at resultatene av slike møter kommuniseres godt ut til alle deler av departement og direktorat og tilsvarende internt i Sametinget.

Det kan også være naturlig at slike halvårlige møter skjer på politisk nivå og at også FAD som samepolitisk samordningsdepartement, spiller en aktiv rolle.

3.7 Økonomiske utfordringer

3.7.1 Budsjettmessig etterslep for Sametingets arbeid med opplæringsaker

Sametinget fikk i 1998 myndighet etter opplæringslovens § 6-4 til å gi forskrifter om læreplaner for opplæring i samisk språk i grunnskolen og i den videregående opplæringen, samt gi forskrifter om læreplaner for særskilte samiske fag i den videregående opplæringen. Denne overføringen av myndighet skjedde uten at det ble overført noen form for egne administrative ressurser til å følge det opp. Siden Sametinget ikke hadde midler til å håndheve denne myndigheten, ble der derfor i praksis Samisk utdanningsråd som var en underliggende etat til Kirke- og utdanningsdepartementet, som faglig fulgte opp disse oppgavene.

Det er på det rene at der Sametinget har fått overført oppgaver, har bevilgningene enten ikke fulgt med, eller ikke fått den samme budsjettmessige utvikling som andre oppgaver som fortsatt gjøres av statlige myndigheter. Tilstrekkelige bevilgninger er helt avgjørende for å utvikle en helhetlig og overordnet opplæringspolitikk på Sametinget.

3.7.2 Fylkeskommunenes rolle som forvalter av de videregående skolene

Videregående opplæring er et fylkeskommunalt ansvarsområde, med unntak av de to samiske videregående skolene i Karasjok og Kautokeino, som er statlige.

Sametinget har samarbeidsavtaler med flere fylkeskommuner, og avtalene er ment å være forpliktende for begge parter når det gjelder samarbeid om saker hvor både fylkeskommunen og Sametinget har interesser og ansvar. Samarbeidsavtalene er noe ulike i form og innhold, men avtalene går ikke inn på detaljnivå på de områder den omfatter. Videregående opplæring er, uavhengig av avtalene, fortsatt å anse som et fylkeskommunalt ansvarsområde, hvor Sametinget er ment å være en samarbeidspartner. Endring av skolestruktur innenfor videregående opplæring er et spørsmål som kan ha stor innvirkning på samiske elevers skoletilbud og for bosetningen i de samiske områdene.

Nedleggelsen av den videregående skolen i Skånland viser at skoleeieren ut fra økonomiske hensyn kunne nedlegge et opplæringstilbud som var tilpasset for samiske elever. Troms fylkeskommune og Nordland fylkeskommune hadde et samarbeid om driften av denne skolen, da elevene i det markasamiske området er bosatt i begge fylkene. Nedleggelsen av den videregående skolen på Elvemo i Skånland skjedde mot Sametingets uttrykte vilje, og Sametinget har før nedleggelsen i 2009 og etter nedleggelsen hatt dialogmøter med fylkesrådet og tatt saken opp på konsultasjonsmøte med Fornyings-, administrasjons-, og kirkedepartementet. Sametinget har fortsatt en dialog med Skånland kommune angående videreføring av et videregående opplæringstilbud på kommunalt nivå i Skånland, et tilbud som forutsettes å ha et særlig fokus på samisk kultur. Fra Sametingets side viser denne saken at det er lite Sametinget kan gjøre når det er snakk om et politikkområde hvor fylkeskommunen forutsettes å ha selvstyre. Saken er også illustrerende for at samarbeidsavtalene ikke må bli sovende dokumenter, men brukes aktivt ikke bare av Sametinget, men også av fylkeskommunen. Skolestruktursaker er ofte saker som knyttes tett opp til budsjettbehandlingen i fylkestinget. For Sametinget er det erfaringsmessig vanskelig å nå fram med argumenter om bevaring av skoletilbud som er viktige for en mindre gruppe innenfor fylket, når motargumentet er økonomisk innsparing.

Fylkeskommunene er generelt sett ikke forpliktet til å gi opplæring på samisk eller etter samiske læreplanverk, som har sin basis i samisk språk, kultur og samfunnsliv. Dette viser at det er behov for å definere og forskriftsfeste hvilke videregående skoler som skal gi opplæring i og på samisk og etter samisk læreplanverk i de ulike fylkene i nord-, lule og sørsamisk område, og sikre finansiering av slik opplæring. Den samiske befolkningen har krav på fullverdig grunnopplæring og det omfatter en videregående opplæring tilpasset samisk språk, kultur og samfunnsliv i elevenes hjemfylke. Slik opplæring skal ikke være en salderingspost for skoleeiere.

Nedleggelsen av den videregående skolen i Skånland viser også hva som kan skje dersom forvaltningen av de samiske videregående skolene flyttes uten at de samiske elevenes rettigheter styrkes og skoleeiers forpliktelser overfor den samiske befolkningen lov- eller forskriftsfestes.

3.7.3 Kommunenes rolle som skoleeiere: Refusjonsordninger og tilskudd

Sametinget har flere ganger tatt opp og drøftet regelverket for refusjonssatsene for opplæring i og på samisk. Dette har skjedd både gjennom politiske møter med relevante departementer og gjennom møter med kommuner og hovedorganisasjoner, slik som KS. Regelverket er uklart og slår urimelig ut for de enkelte kommunene og fylkeskommunene. I tillegg har mange kommuner påpekt at satsene er for lave og at det må avsettes mer midler til refusjoner slik at faktiske kostnader blir dekket. Sametinget ønsker også å få revidert tilskuddsordningen for samiskopplæring i videregående opplæring. Saken er tatt opp mange ganger med Kunnskapsdepartementet og også med Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen i Stortinget.

Sametinget kjenner til at Utdanningsdirektoratet har foretatt vurderinger av tilskuddsordningen til samisk i grunnopplæringen på bakgrunn av Sametingets oppfordringer. Dette har imidlertid enda ikke gitt utslag i en justering av nåværende satser, eller ført til satser som dekker de reelle kostnadene for samiskundervisning.

Flere fylkeskommunale videregående skoler erfarer at de etter innføringen av Kunnskapsløftet ikke lenger får statlig tilskudd til samisk som fremmedspråk. Samisk som fremmedspråk er et reelt opplæringstilbud i samisk språk. Sametinget mener at skolene skal fremme tilpasset opplæring og varierte arbeidsmåter. Opplæringsloven omtaler retten til opplæring i og på samisk, men ikke de ulike alternativene for samiskopplæring. I tilfeller der den beste løsning for eleven er at hun/han får opplæring i samisk som fremmedspråk, bør det alternativet kunne velges. Det er nødvendig at de videregående skolene sikres ressurser til å kunne tilby fremmedspråksalternativet. Antall elever som ønsker samisk som fremmedspråk, er i noen tilfeller svært lavt sammenlignet med andre fremmedspråk. Samisk er et offisielt språk i Norge, og det blir dermed ikke riktig at samisk skal måtte konkurrere på lik linje med for eksempel tysk i spørsmålet om opplæring i fremmedspråk.

Sametinget ser det som positivt at kommuner gir lærere studiepermisjon for videreutdanning i samisk språk, og at slike studiehjemler gradvis har økt. Tilskuddet kommunene får til slik videreutdanning er et viktig bidrag til å sikre at samiske elever og andre som ønsker opplæring i samisk, får et godt læringstilbud i sin hjemkommune.

Sametinget ser et behov for en ny vurdering av tilskuddsordningene for samisk i grunnopplæring, grunnskole og videregående opplæring fra Utdanningsdirektoratets og Kunnskapsdepartementets side. Videre er det et behov for å fastsette nye retningslinjer for tilskuddsforvaltningen, og at Sametinget involveres i dette arbeidet. Dette gjelder også de budsjettmessige konsekvensene av en endring i tilskudds- og refusjonsordningen for samiskopplæring.

Sametinget er inne i en prosess, hvor en egen arbeidsgruppe sammensatt av Sametinget og Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon, KS skal se på utfordringene med samepolitikk i kommunene på et generelt grunnlag. Når resultatene av arbeidet i denne arbeidsgruppen foreligger, vil det aktualiseres også opplæringspolitiske spørsmål som det vil være aktuelt for Sametinget å behandle.

3.8 De statlige sameskolene

3.8.1 De samiske videregående skolene i Karasjok og Kautokeino

Et særskilt spørsmål som behøver en politisk avklaring i opplæringsmeldingen er spørsmålet om fremtidig tilknytning for de to samiske videregående skolene i Kautokeino og Karasjok. Sametinget har behandlet saken i flere omganger, med ulike konklusjoner.

Det har vært foretatt en grundig utredning om framtidig forvaltning av de statlige videregående skolene i Karasjok og Kautokeino. Den nedsatte arbeidsgruppens tilrådning i 2006, var at forvaltningen ble lagt til en etat som hadde system for å ta på seg oppgaven, nemlig en fylkeskommune. De samiske videregående skolenes plikt til å gi opplæring på samisk ble foreslått ivaretatt gjennom forskriftsendring, og det samme gjaldt plikten til å gi opplæring etter Kunnskapsløftet-samisk. Sametingets rolle og innflytelse ble foreslått ivaretatt gjennom forhandlinger.

Det har i lang tid vært et bærende prinsipp at staten ikke skal drive virksomhet som hører under kommunesektorens område, herunder videregående skoler. Som et ledd i evaluering av samisk videregående opplæring under Reform 94, ble det nedsatt en arbeidsgruppe (Kvalvikutvalget) som skulle vurdere tilknytningsformen for de to statlige samiske videregående skolene. Rapport forelå i september 2002, hvor tre alternativer var drøftet: enten fortsatt tilknytning til Utdannings- og forskningsdepartementet, tilknytning til Finnmark fylkeskommune eller til Sametinget.

Sametinget vedtok i plenum i 2003 at i følge vedtatt sametingsplan bør Sametinget utvikles til politikuttvikler og myndighetsutøver. Det anses ikke naturlig at Sametinget, som parlamentarisk organ, har ansvar for drift av de to samiske videregående skolene. Sametinget må dessuten få avklart sin fremtidige rolle, myndighet og ansvar i forbindelse med en eventuell slik overtagelse. Sametinget gikk inn for at de to skolene forblir tilknyttet Utdannings- og forskningsdepartementet inntil ytterligere andre tilknytningsformer er utredet.

En arbeidsgruppe sammensatt av Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet og Sametinget kom i 2006 til den konklusjon at forvaltningen av de samiske videregående skolene bør bli lagt til fylkeskommunen, som har et utbygd system for ta på seg en slik oppgave. Gruppen tilrådte også at det ble inngått forhandlinger med fylkeskommunen om forvaltningen av skolen. Prosessen og forhandlingsresultatet skulle sikre at statens rettsforpliktelser overfor det samiske folket, og Sametingets rolle og innflytelse på opplæringstilbudet ble ivaretatt.

Videre tilrådte gruppen at det fastsettes forskrift om at den samiske videregående skolen skal gi opplæring i og på nordsamisk og forskrift om at skolen skal gi opplæring etter læreplanverket for Kunnskapsløftet - samisk, at skolebygningene/eiendommene skulle eies av staten v/Statsbygg og at skolens virksomhet finansieres over statsbudsjettet (kap. 222). Gruppens tilrådning, om at skolens virksomhet fortsatt skulle finansieres over statsbudsjettets kap. 222, innebar at skolens virksomhet skulle finansieres på samme måte som undervisnings- og internattjenester ved de kommunale sameskolene i Snåsa og Troms.

I rapporten gir arbeidsgruppen også andre anbefalinger, og sier bl.a. at et tilfredsstillende opplæringstilbud, jf. urfolksrettslige forpliktelser, tilsier at det som minimum må gis opplæring på samisk på minst en skole (underforstått en videregående skole) innenfor hver av de tre samiske språkene. Som følge av dette foreslo arbeidsgruppen at opplæringslovens kap. 6 og forskrifter til loven revideres.

Sametinget fulgte ikke denne tilrådingen da saken ble behandlet i plenum i 2008. Følgende vedtak ble fattet:

”Sametinget ber sametingsrådet snarest om å utrede en forvaltningsmodell med Sametinget som forvaltningsansvarlig for de statlige samiske videregående skolene, herunder oppretting av et eget organ under Sametinget for forvaltning av samiske skole- og opplæringsspørsmål.”

Sametinget gikk inn for at de statlige samiske videregående skolene forble tilknyttet Utdanningsdirektoratet inntil en forvaltningsmodell med Sametinget som forvaltningsansvarlig er

utredet, og Sametinget er klar til å påta seg ansvaret for forvaltningen av skolene, jf. ILO-konvensjon nr. 169 art. 27.2.

Videregående opplæring for samiske elever omfatter alle samiske språkområder, og den omfatter både studieforberedende og yrkesfaglig opplæring. Definisjon av samisk skole, som er brukt i læreplanverket Kunnskapsløftet – samisk omfatter også videregående opplæring. Samisk ungdom får i dag sin opplæring bl.a. ved de statlige samiske videregående skolene, ved fylkeskommunale videregående skoler, ved lærebedrifter for særskilte samiske fag og i andre fag og som fjernundervisning.

Sametinget viser til blant annet FNs Urfolkserklæring som forutsetter at urfolk selv skal ha selvbestemmelse over egne utdanningsinstitusjoner og kunne påvirke innholdet i opplæringen som gis ved slike institusjoner. Sametinget er i prinsippet enig i at det ideelle hadde vært om de samiske videregående skolene hadde et samisk eierskap, hvor Sametinget var det organet som stod for blant annet finansiering av driften og oppnevning av styre. Sametinget har imidlertid gjort seg noen erfaringer med institusjoner som er blitt underlagt Sametinget, erfaringer som har overføringsverdi til skoledrift. Erfaringene disse institusjonene har er at deres utviklingsmuligheter før de kom inn under Sametingets budsjett var mye større enn etter at Sametinget overtok finansieringen. Eksempelet Sametinget ønsker å trekke frem er Beaivváš Sámi Teahter som gjentatte ganger har gitt uttrykk for sin misnøye med at teateret etter å ha blitt finansiert gjennom Sametingets budsjett ikke har fått den samme utviklingsmuligheten som andre tilsvarende teatre som får sin støtte direkte fra departementet har. Sametinget er bekymret over de samiske videregående skolenes fremtidige utviklingsmuligheter, særlig med henblikk på at Sametinget ikke har verktøyene som behøves for å sikre skolene den økonomiske tryggheten og forutsigbarheten de behøver for å tilby et godt utdanningstilbud til samiske elever.

Sametinget ser at en overføring av forvaltningsansvaret eller eierskapet til de to samiske videregående skolene avhenger blant annet av at Sametinget får en budsjettmessig rolle som gir muligheter for reelle konsultasjoner om budsjettmessige saker, konsultasjoner som ville medført at Sametinget har større innflytelse over bevilgningene som gis årlig til samiske formål generelt og til Sametingets virksomhet spesielt. I tillegg så er det også spørsmål ved om rammeverket for skoledrift og hvordan forholdet mellom Sametinget som fremtidig skoleeier og departementet og direktoratet skulle vært all den tid Sametinget har begrenset myndighet når det kommer til fastsettelse av læreplaner mv. Sametinget ønsker heller ikke at de samiske videregående skolene skal underlegges fylkeskommunen. Hovedargumentet mot at skolene blir fylkeskommunale er at det fort kan bli et spørsmål om lønnsomheten av skoledriften, ikke kvaliteten i opplæringen og verdien av å ha et samiske videregående utdanningstilbud. Sametinget har gjort seg noen erfaringer med fylkeskommunal forvaltning av videregående skoler som gir et særlig utdanningstilbud for samiske elever. Troms fylkeskommunes nedleggelse av en viktig videregående skole i et samisk område, Skånland videregående skole på Elvemo, viser at de samiske utdanningstilbudene på videregående nivå vanskelig vil overleve dersom de blir underlagt fylkeskommunal forvaltning og blir gjort gjenstand til rene økonomiske vurderinger. Det er en kjensgjerning at drift av samiske videregående skoler må bygge på en forutsetning om at det er viktig å tilby den samiske minoriteten i landet et utdanningstilbud på videregående nivå som gjør det mulig å bevare og utvikle samiske språk og samisk kultur. Selv om Sametinget har samarbeidsavtaler med fylkeskommunene, så vil graden av økonomisk og administrativ uforutsigbarhet være minst like høy hvis skolene underlegges fylkeskommunen som hvis skolene underlegges Sametinget. Sametinget har heller ikke mottatt signaler fra fylkeskommunalt hold om at de ønsker eierskapet til de samiske videregående skolene.

Sametinget viser også til at det er nedsatt en egen arbeidsgruppe som vurderer Sametingets rolle og myndighet, og til forhandlingene om en nordisk samekonvensjon som i stor grad vil få betydning for Sametingets utvikling som politisk organ og som forvaltningsorgan. Før Sametinget har fått på plass de verktøyene som behøves for å være ansvarlig for skoledrift, så vil det være mest hensiktsmessig at

de samiske videregående skolene forblir i statlig eier og styres slik som i dag. Det er også uttrykt et klart ønske fra styreleder ved de samiske videregående skolene om at skolene ikke ønsker å underlegges verken Sametinget eller fylkeskommunen. Sametinget ser imidlertid behov for endringer i lovverket når det gjelder retten til opplæring på samisk i videregående opplæring. Denne retten må lov- eller forskriftsfestes og plikten til å gi opplæring etter Kunnskapsløftet – samisk i videregående opplæring må også forskriftsfestes. Når denne retten og plikten er lov og/eller forskriftsfestet, er det underordnet for utdanningstilbudet hvem som eier eller forvalter de samiske videregående skolene. Skolene og dets eier er uansett forpliktet til å gi den lov- og forskriftsfestede opplæringen. Sametinget legger til grunn at finansiering av virksomheten på de samiske videregående skolene må fortsatt være som i dag, over statsbudsjettets kapittel 222.

Sametinget kan ikke se at det har kommet nye momenter i saken som skulle tilsi at Sametinget skal ta over forvaltning av de samiske videregående skolene, tvert imot er det kommet flere momenter som tilsier det motsatte. Dette støttes av Per Selle i hans rapport, ”Sametingets organisatoriske utfordringer”. Selle slår fast at å ta på seg en forvaltningsoppgave av en slik størrelsesorden og innhold, ikke lar seg gjøre med den hovedmodellen for forvaltningsoppgaver som Sametinget har i dag.

Sametinget støtter dette synet og ser også at hvis Sametinget skal ta over forvaltningsansvar for disse to skolene, kan det i neste omgang være snakk om å overta ansvar for den statlige internatskolen i Hattfjelldal. Sametingets standpunkt er derfor at Sametinget ikke skal ta på seg oppgaven med forvaltning av de statlige videregående skolene i Kautokeino og Karasjok eller andre skoler før Sametingets rolle i budsjettssammenheng er blitt styrket og rammeverket for et samisk eierskap til skolene er på plass. Sametinget skal bidra til at sentrale myndigheter sikrer elevenes og lærlingenes rettigheter, og til en forskriftsfesting av pliktene til eieren/forvalteren av de samiske videregående skolene og sikring av finansiering av den samiske videregående opplæringen over statsbudsjettet.

Når det gjelder spørsmålet om eierskap til de statlig eide sameskolene, kan det nevnes at Gaske-Nørjen Saemienskuvle i Hattfjelldal er en statlig eid grunnskole. Skolen driver blant annet med fjernundervisning og er inne i en prosess med avklaring av sin virksomhet i forhold de andre aktørene når det gjelder opplæring i sørsamiske områder og nasjonalt.

3.9 Den samiske skolen i endring: eksempler på positive tiltak

Kapittelet har hittil vist at den samiske eleven, samiske foreldre, det samiske samfunnet og Sametinget har mange utfordringer når det gjelder opplæringsaker. Gjennomgangen viser også at det finnes utdanningspolitiske milepæler som det er viktig å verdsette og bygge videre på.

Samisk foreldrerepresentasjon er blitt styrket nasjonalt, det er flere læremidler tilgjengelig nå enn bare for noen få år tilbake, samisk innhold er mer sentralt i læreplanverket enn tidligere og Sametinget er inne i en viktig fase når det gjelder utviklingen av Sametinget som forvaltningsorgan for læremiddelutvikling og annen forvaltning, samt som politisk organ for samene som folk.

Som et eksempel på vellykkede prosjekter innenfor opplæringspolitikken kan nevnes Elgå-prosjektet. Som et ledd i å styrke samisk utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, gjennomførte Sametinget et femårig språkmotiveringsprosjekt i sørsamisk ved Elgå oppvekstsenter i perioden 2000 – 2004. Hovedmålgruppa var barnehagebarn, som ved prosjektstart var 3-4 år. Målet var at disse skulle følge prosjektet i minst to år, for deretter å fortsette prosjektet på grunnskolenivå.

Dette prosjektet har gitt gode resultater og har ført til at samisk igjen er blitt et levende språk blant flere i området. Sámi allaskuvla har vært faglig rådgiver for prosjektet, og prosjektet er dokumentert gjennom rapport i Dieđut 2007,1: Samisk språk i Svahken Sijte.

Sámi allaskuvla la gjennom sin rådgivning spesielt vekt på å velge gode modeller for organisering av språkoppleringen både i barnehagen og skolen. Det ble lagt stor vekt på at modellene skulle ta utgangspunkt i lokale språkforhold og lokale målsettinger for opplæringen. Prosjektet ble derfor sterkt samfunnsbasert, først og fremst ved at foreldre og besteforeldre ble involvert, men også gjennom egenproduserte læremidler, faglig innhold og aktiviteter.

Prosjektet har tatt utgangspunkt i Kamil Øzerks bok fra 2006: "Fra språkbud til språkdrinking – modeller for opplæring av to språk", der han har systematisert viktige trekk ved blant annet den modellen som har blitt brukt for å vitalisere urfolksspråket maori på New Zealand. På grunnlag av Øzerks framstilling, ble det laget en systematisk sammenligning mellom språkmotiveringsprosjektet og den modellen som ble brukt på New Zealand, noe som ble brukt som grunnlag for valg av modell for prosjektet.

Ved valg av modeller for organisering av tospråklig opplæring på skolen, ble det tatt utgangspunkt i Colin Bakers typologi for de forskjellige tospråklige opplæringsmodellene som er i bruk rundt om i verden. Baker deler disse inn i to typer, sterke og svake opplæringsmodeller. Det ble lagt stor vekt på at sterke modeller for tospråklig opplæring var helt nødvendig for at elevene skulle bli aktive brukere av samisk språk.

Modellene som er brukt både i barnehagen og skolen er beskrevet i rapporten. Sametinget er av den formening at dette prosjektet kan ha stor overføringsverdi også til andre områder i det samiske samfunnet.

Når det gjelder læremidler har det også vært en positiv utvikling de siste årene. Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling opererer med følgende hovedmål når det gjelder læremiddelutvikling for perioden 2008-2011:

- Minst 135 igangsatte læremiddelprosjekter for opplæring etter Kunnskapsløftet – Samisk
- Minst 30 igangsatte læremiddelprosjekter på sør-, lule- og nordsamisk for barnehager og grunnpplæring som bidrar til optimal læringssituasjon for barn og unge
- Minst 16 igangsatte læremiddelprosjekter innenfor fagområdene i Rammeplan for barnehagen.

Status per medio 2011 er:

- 151 læremiddelprosjekter for opplæring etter Kunnskapsløftet-Samisk igangsatt
- 29 igangsatte prosjekter på sør-, lule- og nordsamisk for barnehager og grunnpplæring som bidrar til optimal læringssituasjon for barn og unge.
- 8 prosjekter igangsatt innenfor fagområdene for Rammeplan for barnehagen.

Prosjekter har to års tidsfrist for ferdigstillelse. Av bevilgninger gitt fra 2008-2010 er ca. 24 læremidler ferdigstilt pr år.

Også når det gjelder det samiske innholdet i grunnskolelærerutdanningen har det vært positiv utvikling ved at et slikt innhold er blitt styrket fra høsten 2010. Dette betyr at alle studenter i den nasjonale grunnskolelærerutdanningen skal ha kunnskap om samene. Dette er Sametinget og Kunnskapsdepartementet blitt enige om, og Sametinget har uttrykt tilfredshet over dette resultatet. Rammeplanen for samisk grunnskolelærerutdanning er dermed gjort gjeldende for alle universiteter og høyskoler i landet. I dag gis samisk grunnskolelærerutdanning ved Sámi allaskuvla, men det er ingenting i veien for at også andre institusjoner kan gi slik utdanning på samisk. Det er viktig for Sametinget at retningslinjene for fagene nå har en tydelig samisk profil. Samarbeidet med Kunnskapsdepartementet i arbeidet med ny lærerutdanning har vært positivt.

Når det gjelder lærerrekuttering så er det positivt at søkertallet av lulesamiske studenter til lærerstudier ved Universitetet i Nordland er økende, noe som lover godt for rekrutteringen av lulesamiske lærere. Sametinget har vært delaktig i arbeidet med en nasjonal rekrutteringsplan for samisk høyere utdanning. Rekrutteringsplanen er trådt i kraft fra høsten 2011, og midler er avsatt til ulike tiltak for å styrke rekrutteringen til samisk høyere utdanning, herunder til studier i samisk språk og til både førskole og allmennlærerutdanningen.

4. Utgangspunktet for en helhetlig samisk utdanningspolitikk

INNSATSOMRÅDER

På bakgrunn av redegjørelsen ovenfor om utdanningspolitiske utfordringer og muligheter, tegner det seg et bilde av hvilke innsatsområder Sametinget må prioritere i sitt arbeid med utformingen av en helhetlig opplæringspolitikk og i sitt daglige politiske virke.

Sametinget vil særlig prioritere disse politiske og administrative innsatsområder som kan deles inn i følgende hovedkategorier:

- Den samiske skolens innhold og verdigrunnlag
- Den samiske elevens rettigheter og læringsmiljø
- De lovmessige og strukturelle rammer for opplæringen
- Voksenopplæring
- Sametingets rolle og myndighet

4.1 INNSATSOMRÅDE 1: DEN SAMISKE SKOLENS INNHOLD OG VERDIGRUNNLAG

Sametingets utdanningspolitikk må bygge på en grunnforutsetning om at den samiske skolens kvalitative innhold og skolens verdigrunnlag er sentrale i videreutviklingen av en helhetlig samisk utdanningspolitikk. Det er viktig at den nasjonale utdanningspolitikken inneholder målsetninger og strategier for å sikre at de urfolksrettslige minstestandarder overholdes. Samisk utdanning må defineres som eget innsatsområde, ikke bare av Sametinget, men også av sentrale myndigheter.

Det er viktig å erkjenne fornorskningspolitikkenes negative innvirkning på den samiske skolen og fundamentet for samiske elevers opplæring. Utfra en slik erkjennelse skal utdanningspolitikken på individnivå ha som overordnet mål at den samiske eleven er likeverdige andre elever når det gjelder rett til utdanning. Innsatsområdet griper inn i overordnede spørsmål om myndighetsutøvelse innenfor utdanningssektoren, verdiene som Kunnskapsløftet er ment å fremme og bygge på, og spørsmålet om hvem som er ansvarlig for å sikre at den samiske skolen og de samiske elevene får god kvalitet i sin utdanning bygget på samiske verdier. Innsatsområdet reflekterer også et behov for en verdidebatt om hvilke samiske verdier våre barn og unges opplæring skal bygge på, og hvordan det best kan gjøres. Spørsmålet om verdigrunnlaget for den samiske skolen henger også sammen med hvem det er som fastsetter læreplaner og hvem som avgjør hvordan undervisningen skal skje.

På et overordnet nivå må samene som folk sikres retten til å utvikle egne utdanningsinstitusjoner, egne metoder for opplæring, læremidler og læreplaner. Samisk skoleforskning har vist at den samiske skolen i liten grad bygger på samiske verdier og at skolen i liten grad har sitt fundament i samisk opplæringsfilosofi og i de sosiale normene som er utbredt i samiske samfunn. Dette til tross for at det i enkelte områder er samiske rektorer, samiske kommuner som skoleeiere og samiske læreplaner. Årsakene til mangelfullt samisk innhold i opplæringen må kartlegges og gjøres til gjenstand for mer forskning.

Den samiske skolens innhold handler ikke bare om hvilke læremidler og metoder som brukes. Det handler også om innholdet i læremidlene og relevansen av metodene. Det er grunn til å tro at det behøves større fokus på differensiering både når det gjelder læremidler og læremetoder i skolen. Med

differensiering menes at de ulike samiske språkområdene i større grad må få tilpassede læremidler som tar høyde for ulikheter mellom de samiske språkene og de kulturelle forskjeller i de ulike samiske områdene. Kulturelt mangfold må gjenspeiles internt innenfor det samiske samfunnet, slik at nordsamiske barn lærer om sør-, lule-, pite- og østsamiske kulturer og vice versa. Samtidig er det viktig at det bygges opp en fellesskapsforståelse; at alle samiske barn og unge er en del av det samme samiske folket og at de har samme egenverdi og skal møtes med samme respekt og toleranse uavhengig oppvekst, næringstilknytning, sosial bakgrunn eller andre forskjeller. Samiske barn må fra barnehagestadiet lære at det finnes ulike samiske språk, ulike samiske drakter og ulike samiske næringer og kulturuttrykk. I tillegg bør samiske barn lære verdien av kulturelt mangfold, og lære at de er likeverdige medlemmer av det norske storsamfunnet. Den overordnede målsetningen for den samiske skolens innhold og verdigrunnlag må være reell likeverd mellom samiske barn og andre barn.

Mange samiske barn vokser opp i flerspråklige miljøer og mange samiske barn vokser opp med flere hjemmespråk. I fremtidens samiske samfunn har også samiske barn behov for å lære seg flere andre språk for å møte morgendagens utfordringer. Flerspråklighet har en videre betydning enn det som er vanlig for myndigheter og i offentlige dokumenter, der det ofte handler om individer med innvandrerbakgrunn. Flerspråklighet handler også om å kunne flere samiske språk. De ulike samiske samfunnene utgjør til sammen et mangfoldig Sápmi, med variasjoner i næringsliv, tradisjoner, kultur og språk. Dette mangfoldet utgjør en stor verdi som skolen må ta vare på og utvikle. Samisk språk er også en grunnleggende verdi. For alle mennesker er morsmålet en verdi i seg selv som ikke trenger å begrunnes i andre forhold. I de samiske samfunn har samisk språk både en instrumentell side og en identitetsskapende side. Skolen må ta vare på og utvikle begge disse sidene.

Respekt og toleranse for hverandres ulikheter er grunnleggende verdier for samiske elever i likhet med andre elever. For å ta del i det moderne samfunnet, må man kjenne både eget samfunns og storsamfunnets normer og språk. Dette må være et vesentlig innsatsområde og en prioritering fra skoleeierens og skolelederens side for å skape trygghet for den enkelte. Reell likestilling og likeverd mellom kjønnene er overordnede målsetninger for den generelle utdanningspolitikken. Likestilling betyr at kvinner og menn, jenter og gutter, uavhengig av sosial bakgrunn skal ha samme reelle muligheter, rettigheter og plikter på alle samfunnsområder. For å nå målet om reell likestilling, er det viktig at det blir lagt et godt grunnlag så tidlig som mulig. Barnehage og skole er viktige i denne sammenhengen. Likestilling er like viktig for gutter som for jenter, og det kan være nødvendig å ha et særlig fokus på ulikhetene mellom kjønnene for å kunne tilrettelegge for reell likestilling. Kjønnstradisjonelle valg av utdanning og yrke er blant de viktigste årsaker til systematiske forskjeller mellom kvinner og menn i arbeidslivet og i samfunnet ellers. Det er en stor utfordring å utjevne disse forskjellene. Målet er ikke å få like mange menn og kvinner i alle yrker, men å bryte ned barrierene som hindrer jenter og gutter i å ta utradisjonelle valg. Også når det gjelder rekruttering til primærnæringer som samisk jordbruk, fiske og reindrift, trengs det særskilte tiltak for å sikre rekruttering til yrket fra begge kjønn.

Samisk fellesskap på tvers av landegrensene utgjør også en verdi, og skolen må sette elevene i stand til å bli aktive deltakere i dette fellesskapet. Samtidig har samiske elever og det samiske samfunnet et fellesskap med andre urfolk og med minoritetsfolk som deler samme erfaringer som samene.

Opplærings situasjonen til de samiske elevene og lærlingene er ulik fra område til område, fra skole til skole og fra lærebedrift til lærebedrift. Det kan være stor forskjell på om skolen er innenfor eller utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, og om det er en full delt eller få delt skole. Sametinget er av den oppfatning at få delte skoler, også omtalt som grendeskoler, med sin nærhet til levende samiske samfunn og tradisjonelle næringer, har gode muligheter til å virkeliggjøre samfunnsmandatet om å gi kvalitetsmessig god opplæring med basis i samisk språk, kultur og samfunnsliv. Det er av den grunn viktig for Sametinget å bevare skolene i små samiske lokalsamfunn og den kompetansen som disse små institusjonene har.

Likeverd og respekt for menneskerettighetene er allerede viktige formål blant sentrale opplæringsmyndigheter og kommer flere steder til uttrykk i lovverket. Likevel er det ikke slik at alle samiske elever opplever det slik. Rent generelt og i en opphetet rettighetsdebatt, har alle aktører innen opplæringssektoren og ikke minst foreldre, et ansvar for at holdninger og politiske spenninger i storsamfunnet og lokalt ikke overføres til barnas hverdag. Skolehverdagen er heller ikke fri for mobbing. Dette gjelder også i de samiske samfunn.

Alle elever har rett til trygghet og trivsel i skolehverdagen. Skolen skal være en inkluderende arena som verdsetter kulturelt og språklig mangfold samtidig som den skal styrke og utvikle samiske elevers identitet. Samiske elever skal kunne føle seg stolte over sin opprinnelse og ikke utsettes etnisk diskriminering. Sametinget finner det urovekkende at en nyere studie i forbindelse med doktorgradsavhandlingen til forsker Ketil Lenert Hansen ved Senter for samisk helseforskning, indikerer at langt flere samer føler seg diskriminert enn andre folkegrupper. Dette er noe som Sametinget aktivt vil følge opp videre.

Dette innebærer at skolen må få et kvalitativt løft når det gjelder opplæring om samisk historie, kultur og samfunnsliv til alle elever. Situasjonen på mange skoler i dag er dessverre den at dette prioriteres bort og at det brukes foreldede læremidler, noe som kan bidra til å videreføre fordommer fra tidligere tider. Det er viktig at det er samene selv, gjennom Sametinget, som definerer det samiske innholdet i skolen og at norske myndigheter gir dette den nødvendige prioritet. Dette betyr at sentrale myndigheter, som normalt sitter med definisjonsmakten også når det gjelder samisk opplæring, må anerkjenne at Sametinget og samiske utdanningsinstitusjoner skal ha en særskilt rolle når det gjelder utformingen av utdanningspolitikk for samiske områder og samiske elever.

For å oppnå likeverd, vil det på enkelte områder være behov for å iverksette positive særtiltak for de samiske elevene slik at disse både skal kunne ha de samme mulighetene som andre elever til å bruke sine evner og realisere sine interesser samtidig som de bevarer sin kulturelle identitet og sitt språk. Sametinget vil arbeide videre med dette og utarbeide en egen handlingsplan der man vurderer og foreslår konkrete enkelttiltak for å styrke samiske elevers skolehverdag.

Tradisjonell kunnskap er av stor verdi i seg selv, og overføring av tradisjonell kunnskap mellom generasjonene er et viktig ledd i styrking og bevaring av kulturell identitet. Sametinget ser det som viktig å finne gode arenaer for dette, eksempelvis gjennom bruk av samiske museer i opplæringen og utvikling av samiske ressursentra. Gjennom opplæringen skal elevene også lære å nyttiggjøre seg naturressursene innenfor naturens tålegrense slik det tradisjonelt har blitt gjort i urfolksamfunn. Dette vil være med på å videreføre tradisjonell kunnskap. Denne kunnskapen er et viktig miljøprinsipp som også har en overføringsverdi til storsamfunnets miljøforvaltning.

Den samiske skolens innhold må gjenspeile det samiske samfunnets egne verdier og bidra til at samiske elevers læring tar utgangspunkt i samisk verdensforståelse og verdier som er sentrale i samisk barneoppdragelse. En ”samifisering” av den samiske skolen krever at skoleeier og sentrale myndigheter forstår behovet for en mer kultursensitiv skole.

Det må utarbeides egne strategier for transformering av samisk språk, kultur og tradisjonell kunnskap til skolen, slik at det opparbeides en slik forståelse og anerkjennelse blant skoleeiere, ledere og skolemyndigheter. Dette kan gjøres blant annet gjennom forskning, forsøks- og utviklingsarbeid og kompetanseheving.

Målet er at samiske barn og unge oppnår en dobbeltkompetanse som de skal ha nytte av senere i livet. Økt bevissthet hos skoleeiere, lærere og foreldre om hva som ligger i det at elevene skal oppnå dobbelt kompetanse og være reell likeverdige andre elever er viktig for at et slikt mål skal kunne realiseres for hver enkelt elev.

Kvalitet på opplæringen og det faglige innholdet er avgjørende for elevenes og lærlingenes fremtidige muligheter og for å utvikle et sterkt språk og bli gode språkbrukere. Dette gjenspeiles i mål og strategier som er valgt for opplæring i samisk. Ansvar for tilsyn er lagt til fylkesmennene. Sametinget ser det som viktig at også kvaliteten på opplæringen blir gjenstand for tilsyn. Hittil har det ikke vært ett av tilsynsoppdragene. Som nærmere omtalt nedenfor, ser Sametinget at det er behov for at Sametinget får en klarere rolle i forhold til samiske opplærings spørsmål, særlig når det gjelder tilsyn.

4.2 INNSATSOMRÅDE 2: DEN SAMISKE ELEVENS RETTIGHETER OG LÆRINGSMILJØ

4.2.1 Økt kunnskap om samiske elevers rettigheter og retten til medvirkning

Det andre innsatsområdet fokuserer på samiske elevers rett til opplæring i og på samisk og retten til et godt kvalitativt opplæringsstilbud og et godt læringsmiljø både i og utenfor forvaltningsområdet. Dette innebærer et ønske om en politisk dreining fra fokus på rett til utdanning, til retten til en innholdsmessig kvalitativ god utdanning.

Sametinget ser et stort behov for mer kunnskap om samiske elevers skolehverdag rundt om i landet. Det er også et stort behov for mer informasjon om samiske elevers rettigheter blant skoleeiere, rektorer og lærere. Ofte opplever foreldre og unge det som en ekstra byrde å måtte selv påse at deres rettigheter blir oppfylt. Sametinget ser at det må gjøres en større innsats for å styrke kunnskapen om samiske elevers rettigheter hos skoleeiere og lærere. Det er også grunn til å stille spørsmål ved om kommunene er klar over hvilke forpliktelser de som skoleeiere har for å ivareta samiske elevers rettigheter. Ordningen med Samiske Veivisere har bidratt til å øke opplysningen blant elevene om samisk kultur, tilsvarende informasjonsordning bør iverksettes med henblikk på kommuner som har samiske elever. Når kommunen er sitt ansvar bevisst, så vil dette være til stor hjelp for foreldre som opplever det som tungt å måtte informere offentlige myndigheter om sine barns rettigheter. Mange opplever at dette er en tilleggsbyrde som foreldre til norske barn og unge ikke har fordi deres rett til norskundervisning ikke avhenger av hvor godt du kjenner lovverket.

Det er også et behov for større innsats for å øke kunnskapen om urfolks rettigheter i utdanningssammenheng. Sametinget ser positivt på at Gáldu- Kompetansesenter for urfolks rettigheter, fokuserer på urfolksbarn og unges rettigheter i sine publikasjoner Gáldu čála. Den kunnskapen som dette kompetansesenteret og de resultatene som fremgår av prosjektene senteret formidler, bør brukes mer aktivt for å spre informasjon om samiske barns rettigheter i skoleverket. Egne offentlige informasjonskampanjer kan ha en positiv effekt, særlig hvis man involverer samiske unge i arbeidet.

En rapport som er av særlig betydning når det gjelder det nordiske samarbeidet på opplæringssektoren er Barneombudenes fellesrapport om samiske barns medvirkning, «Retten til delaktighet for samiske barn og unge», som vektlegger betydningen av samiske barn og unges rett til medvirkning.

4.2.2 Styrking av samiskopplæringen i grunnskolen

Evalueringen av erfaringene med Kunnskapsløftet viser at det er stor forskjell mellom ideal og realitet når det kommer til spørsmålet om opplæring i og på samisk i Norge. Konklusjonene fra evalueringene og elevundersøkelsene viser blant annet:

at samiske elever oppfatter samiskundervisning som en byrde
at samiske elever synes at andre fag enn samisk er mer interessante
at elever som har samisk som andrespråk, ikke lærer språket godt nok til å bli funksjonelt tospråklige

I tillegg har innspill Sametinget har fått under dialogmøtene vist at samiske lærere opplever liten forståelse for et godt tilrettelagt læringsmiljø for de elevene som har samiskundervisning. Samiskundervisning etter skoletid eller lange reiser med taxi eller kollektivtrafikk er eksempler for illustrerer at de elevene som ønsker å lære seg samisk ofte må gjennomgå mange praktiske hindre som kan virke demotiverende for eleven selv og for foreldre.

Fag- og timefordeling er styrende for hvilke fag det skal undervises i og hvor mange timer det skal være i hvert fag. Sametingsrådet har fått flere tilbakemeldinger på at det er store utfordringer for skoler å organisere opplæringen etter dagens fag- og timefordeling for elever som skal ha opplæring i samisk. Særlig gjelder dette utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, men også i kommuner innenfor forvaltningsområdet der samisk ikke er obligatorisk. Det kan føre til at foreldre ikke velger samisk for sine barn og at elever fra 8. årstrinn velger bort samisk på grunn av at opplærings situasjonen føles som ekstra byrdefull.

Sametinget ser at det er store utfordringer i å få flere foreldre til å velge samisk for sine barn. Rådet har også fått flere tilbakemeldinger på at det er store utfordringer for skoler å organisere opplæringen etter dagens fag- og timefordeling for elever som skal ha opplæring i samisk. Særlig gjelder dette utenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

Saken har vært drøftet med departementet både ved innføring av Kunnskapsløftet – Samisk og ved utvidelse av timetallet i 2008. Sametingsrådet har påpekt at det ikke har vært samsvar mellom timetall og læreplan i norsk for de elevene som har samisk som andrespråk, og har derfor gått inn for en egen læreplan i norsk for disse elevene.

Saken var behandlet i innledende konsultasjon i 2009, og det ble enighet om å opprette en arbeidsgruppe fra Sametinget, Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet. Gruppen la fram sin rapport i januar 2011 og den ble behandlet i sametingsrådet i 2011. I vedtaket sier sametingsrådet at rapporten gir et godt bilde av utfordringer innen samisk opplæring, og at rapporten danner et godt grunnlag for å arbeide videre med saken.

Siden dette er en stor og omfattende sak, der det må settes i verk konsultasjoner, vil den bli behandlet som en egen sak i Sametinget, og fag- og timefordelingen vil derfor ikke bli nærmere drøftet i opplæringsmeldingen.

Som urfolk har samiske elever rett til en likeverdig skole og en likeverdig opplæring med basis i egen kulturell og etnisk bakgrunn. Dette var intensjonen og grunnlaget for at det i 1997 for første gang kom en egen samisk læreplan for den 10-årige grunnskolen, og at det med Kunnskapsløftet- samisk i 2006 ble et samisk læreplanverk for hele det 13-årige skoleløpet. Både forskning om samiske elevers skolehverdag og evaluering av erfaringene med Kunnskapsløftet viser at det kreves større innsats for å sikre samiske elever en trygg, likeverdig skolehverdag og et godt læringsmiljø. Det er naturlig at Sametinget i sin utdanningspolitikk retter et særlig fokus på den samiske elevens skolehverdag, og sammen med sentrale og lokale myndigheter søker å finne løsninger til beste for de samiske elevene.

Vi vet i dag at mange elever som har samisk opplæring, står overfor en del utfordringer. De har et høyere timetall enn andre elever og samme eksamenskrav i norsk som øvrige elever, men med færre undervisningstimer. Samtidig kan statistikken over elevtallet tyde på at enkelte velger bort samiskundervisningen fordi det ses på som en økt arbeidsbelastning i skolehverdagen. Slike barrierer oppleves som en form for diskriminering og må bygges ned for at man skal oppnå likeverd og like muligheter for samiske og andre elever.

Språk er en viktig del av vår identitet. I Nordlandsforsknings tredje delrapport Rett til samisk opplæring – ideal eller realitet, som omhandler elevers valg og bruk av samisk språk og deres vurdering av opplæringen, kommer det frem at valg av samisk språk og på hvilket nivå, henger sammen med språksituasjonen i nærmiljøet. For elever som bor der språket står sterkt er samisk som førstespråk mer naturlig enn der språket står svakere. Opplæring på samisk er derfor viktig for å styrke og utvikle elevenes språk på ulike fagområder. Sametinget tolker regjeringens mål for grunnopplæringen i St. meld. nr. 31 (2007-2008) Kvalitet i skolen i et samisk perspektiv. Barn og unge som har samisk som førstespråk, skal tilegne seg grunnleggende lese- og skrive-, og regneferdighet gjennom det samiske språket, og de skal kunne uttrykke seg muntlig på samisk. Samtidig må samiske barn og unge beherske de grunnleggende ferdighetene på norsk og de skal kunne bruke digitale redskaper.

Elever som velger samisk som andrespråk er en viktig gruppe for å få opp antall språkbrukere. Sametinget ser viktigheten av å legge til rette for at barn og unge har arenaer der de kan bruke samisk språk både muntlig og skriftlig. Særlig viktig er dette for barn og unge som bor i områder der samisk ikke blir brukt til daglig. I dag er det mange som ikke blir funksjonelt tospråklige med opplæring i samisk som andrespråk. Dette er en elevgruppe som har behov for sterke opplæringsmodeller for opplæring i minoritetsspråk, jf. erfaringer fra språkmotiveringsprosjektet ved Elgå skole i Engerdal.¹⁵

For å sikre god oppfølging av samiske barns utvikling i opplæringen, så er det viktig at det foreligger nasjonale prøver for samiske elever på lik linje med det som foreligger for norske elever. Per i dag så er det ikke slik at samiske elever har et likeverdig opplegg når det gjelder nasjonale prøver, dette må Utdanningsdirektoratet og departementet ta fatt i. Fra et samisk perspektiv er det viktig at det ikke bare blir rene oversettelser av nasjonale prøver, men at det utvikles parallelle prøver på de ulike samiske språkene. Også andre typer kartlegginger av samiske elevers ferdigheter kan være nyttige for å sikre god kvalitet i opplæringen, men slike kartlegginger og offentliggjøring av resultatene fra de nasjonale prøvene kan også ha negative sider ved seg ved at det oppstår diskusjoner om gode og dårlige skoler istedenfor fokus på kvaliteten i opplæringen som sådan.

Språkleirer og språkreir har vist seg å være effektive tiltak for å styrke språkopplæringen. Erfaringer fra det sørsamiske området viser at barn og unge lærer seg samisk språk mye fortere gjennom deltakelse på slike språkleirer. Mulighetene er mange, særlig i grenseområdene, til å utnytte seg av lærerressurser i Sverige og Finland, og samordne språkleirsamlinger.

Alle samiske språk er sårbare og står på UNESCOs liste over truede språk. Sametinget ser at flere og flere kommuner ønsker å innlemmes inn i forvaltningsområdet for samisk språk. Samtidig ser vi en nedgang i antallet elever som har samisk som andrespråk i grunnskolen. Sametinget har som mål å få flere samiske elever til å snakke, lese og skrive samisk. Hva som må til for å få flere samiske språkbærere må gjøres til gjenstand for grundigere studier og forskning. Ved å invitere kommunene til avtale med Sametinget for utprøving av obligatorisk opplæring i samisk på de laveste trinnene i skolen, kunne man oppnå et slikt mål. For å øke antall samiskspråklige elever må flere ikke-samiske elever få mulighet til å lære samisk. Sametinget ser at dette kan øke rekrutteringsgrunnlag for samiskspråklig arbeidskraft innenfor alle samfunnsområder. Dette ville også være med på å styrke statusen til samisk språk.

¹⁵ Se Todal J. (2007) Samisk språk i Svahken sijte: sørsamisk vitalisering gjennom barnehage og skule.

Sametinget ønsker å bidra til at statlige myndigheter oppfyller de internasjonale forpliktelsene Norge har påtatt seg overfor samene som urfolk til opplæring i og på samisk. Dette skal skje uten at slik opplæring oppleves som en ekstra byrde. Det bør jobbes strategisk med skoleeiers, læreres, elevenes og foreldrenes holdninger i forhold til samisk språk. Samisk språk- og kulturkunnskap er en viktig tilleggskvalifikasjon som ofte verdsettes i jobbsammenheng og som gir elevene og voksne som lærer seg samisk en dobbeltkompetanse som er viktig for det samiske og det norske samfunnet. I dette strategiske arbeidet vil det være av avgjørende betydning med en tett og god dialog med de som selv opplever skolehverdagen, det være seg elever, foreldre eller lærere. Sametinget har merket seg at Finnmark fylkeskommune i 2011 har ansatt et eget elevombud for de videregående skolene i fylket. Sametinget mener det er behov for en nasjonal samisk elevombudsordning for å påse at samiske elevers rettigheter overholdes i praksis. I dag er det Barneombudet og Sametinget som er ment å påse at samiske barns rettigheter oppfylles, selv om sentrale myndigheter har et overordnet ansvar for tilsyn av samiskopplæringen.

4.2.3 Rett til kvalitativt god læring og et godt læringsmiljø

I St. meld. nr. 31 Kvalitet i skolen (2007-2008) satte regjeringen opp 3 mål for grunnopplæringen:

Alle elever som går ut av grunnskolen, skal mestre grunnleggende ferdigheter som gjør dem i stand til å delta i videre utdanning og arbeidsliv.

Alle elever og lærlinger som er i stand til det, skal gjennomføre videregående opplæring med kompetansebevis som anerkjennes for videre studier eller i arbeidslivet.

Alle elever og lærlinger skal inkluderes og oppleve mestring.

Overnevnte mål gjelder også for samiske elever, men i et samisk perspektiv. Det innebærer bl.a. at samiske elever eller elever som har gått ut av en samisk grunnskole skal kunne lese og uttrykke seg skriftlig og muntlig på samisk. Samisk er et redskapsfag, et identitetsskapende fag og et kulturbærende fag.

Oppfyllelse av retten til opplæring i og på samisk medfører ikke nødvendigvis at elevene får en kvalitativt god opplæring. At man får opplæring i eller på samisk betyr heller ikke at læringsmiljøet hvor man får denne opplæringen, er godt. Mange samiske elever har en god skolehverdag, der de får opplæring både i og på samisk. De har kompetente lærere som gir den undervisningen elevene har krav på, i omgivelser som bidrar til læringsutbytte. Men det er også samiske elever som ikke får den undervisningen som vil gi dem best mulig læringsutbytte i samisk språk og kultur.

I rapporter og i intervju med foreldre, skoleeiere og lærere har Sametinget fått bekreftet at utfordringene handler om for få samiskspråklige lærere, manglende læremidler, manglende kompetanseheving blant samisklærerne, behov for samiske lærernetter og de spesielle utfordringene med sammenslåtte klasser og vansker med å tilrettelegge for tilpasset opplæring. Nordlandsforsknings andre delrapport Fra plan til praksis omtaler et generelt dilemma: Hvordan tilrettelegge et opplæringsprogram for urfolk som både sikrer en fullverdig utdanning på egne premisser i samsvar med læreplanens intensjoner og en kompetanse som muliggjør deltaking på like vilkår i majoritetssamfunnets institusjoner, organisasjoner, arbeids- og samfunnsliv? Hvordan kan skolen, gjennom det lokale læreplanarbeidet og den daglige undervisningen, gi opplæring i ulike språk, i matematikk og i andre fag med utgangspunkt i urfolksperspektivet og lokal tilpassing, samtidig som elevene/lærlingene skal kvalifiseres for videre utdanning eller arbeidsliv?

Sametinget ser at grunnskole og videregående opplæring kan gjøres bedre på flere områder slik at en sikrer god kvalitet og gir dermed elevene en god lærings situasjon. God undervisning setter læring i gang, og læreren er stimulator i denne prosessen. Elevenes utbytte av undervisningen er avhengig av at de møter faglig sterke lærere som har kunnskap om samisk kultur og i samisk språk og som har kompetanse om ulike metoder og opplæringsmodeller. Sametinget ser positivt på at i den nye

lærerutdanningen er kunnskap om samisk språk, kultur og samfunnsliv tatt inn i kompetansekravene og at det er fastsatt kompetansekrav til lærere som skal undervise i samisk. Sametinget ser at det er utfordring i forhold til opplæring på samisk at terminologiarbeid innenfor alle samiske språk må styrkes og sikres god fremdrift.

Sametinget mener at trygge rammer rundt eleven og det å oppleve seg som del av et fellesskap er viktige forutsetninger for læring. Vellykket læring krever også en god og forutsigbar læringssituasjon. Mange elever sliter med motivasjonen til å ta samisk. Dette har blant annet å gjøre med praktiske utfordringer. I følge ulike rapporter er ikke organiseringen av opplæringen tilfredsstillende. En del elever må ta samisk i tillegg til ordinær undervisning og ofte til ugunstige tider. På grunn av få samisklærere, blir samiskundervisningen i flere områder samlet på en skole.

Både under fremleggelse av redegjørelsen i plenum, under intervju med enkeltpersoner og på folkemøter har det kommet klart frem at det er mange utfordringer knyttet til fjernundervisning. Det gis tydelige signaler om at fjernundervisningen må integreres mer i skolens øvrige opplæringssystem, og det må settes krav til den undervisningen som gis.

De fleste som får undervisning via fjernundervisning er alene i undervisningssituasjonen og ikke en del av en gruppe. Det forekommer også at elever blir sittende alene i små kott eller andre utrivelige lokaler foran en skjerm, uten assistenter til stede. En slik læringssituasjon er ikke akseptabel og skoleeiers ansvar for å tilrettelegge for godt læringsmiljø for barna som får fjernundervisning må tydeliggjøres. Slike læringsmiljø som her beskrevet er i strid med de formålene som fremgår av opplæringsloven. En slik undervisning er også avhengig av tekniske løsninger som fungerer og et godt samarbeid mellom skolen hvor elevene går og de som tilbyr opplæringen. Som en av lærerne uttrykte: ” Vi opplever at teknikken ofte svikter og elevene mister motivasjon. Mottakerskolene har ikke prioritert konferanseutstyr, men bruker skype”.

De yngste elevene er mest avhengige av å ha læreren fysisk tilstede i undervisningen. Dette krever både midler og tilrettelegging med for eksempel en assistent som kan hjelpe eleven med det praktiske. Utbytte av undervisningen er igjen avhengig av et nært samarbeid mellom lærer og assistent. Andre utfordringer er mangel på samordning av opplæringstilbudet, slik at det ikke blir satt inn vikar når samisklæreren er borte, eller at elevene går glipp av andre ting som skjer på skolen. Sametinget vil inngå dialog med departementet for å sikre bedre kvalitet og større forutsigbarhet på opplæring i samisk, også når den blir gitt som fjernundervisning.

Hospiteringsordningen er viktig for at elevene får anledning til å praktisere språket muntlig sammen med andre. Hospitering skulle være en naturlig del av opplæringen, men ordningen blir praktisert ulikt. Mange elever får ikke tilbud om hospitering eller deltakelse i mer intensive opplegg, som for eksempel språkbad.

Sametingsrådet har i 2010 igangsatt et pilotprosjekt, Verdde-prosjektet, som har til formål å lage en hospiteringsmodell for samiske og norske barn, hvor hospiteringen skal bidra til større forståelse for hverandres ulike kulturer og bidra til å forebygge mobbing. Pilotprosjektet får midler fra Sametingets budsjett, og det er Alta og Guovdageaidnu-Kautokeino kommuner som er pilotkommuner for denne hospiteringsordningen. Hospiteringen er tenkt å gjennomføres etter en leirskolemodell, hvor elevene får opplæring i tradisjonelle gjøremål ute i felt. Fra Sametingets side har det vært særlig viktig å presisere at prosjektet skal benytte seg av eldre menneskers kunnskap og bidra til kunnskapsoverføring fra eldre til unge. Pilotprosjektet har grunnet forsinkelser ikke kommet i gang slik som planlagt i 2010, men vil etter det Sametinget erfarer komme i gang i årsskiftet 2011-2012. Pilotprosjektet skal evalueres når det foreligger grunnlag for slik evaluering.

Sametinget har støttet opp om Senter for samisk i opplæringen, som er lokalisert ved Sámi Allaskuvla i Kautokeino. Sametinget ser at dette senteret får en sentral rolle når det gjelder tilrettelegging,

veiledning og kursvirksomhet for å sikre en kvalitativ god opplæring for samiske elever og voksne. Senter for samisk i opplæringa er et ressurscenter spesielt rettet mot opplæringssystemet fra barnehagestadiet til høyere utdanning. Senter for samisk i opplæringa arbeider vidt for å fremme muntlig og skriftlig bruk av samisk i befolkningen.

Senteret arbeider innenfor hovedområdene lese- og skriveopplæring og muntlig språkutvikling. Dette innbefatter å styrke og fremme bruk av muntlig samisk i opplæringssystemet, kunnskap om flerspråklighet og språkrevitalisering, og formidle kunnskap om lesing og skriving. Senteret arbeider også med forsknings- og utviklingsarbeid knyttet til disse fagområdene.

Senter for samisk i opplæringa finansieres av Sametinget, Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Kunnskapsdepartementet fram til 2012. Sametinget ønsker at senteret skal få permanent drift, og vil ta initiativ overfor sentrale myndigheter for å sikre senterets fremtid og utviklingsmuligheter.

4.2.4 Kulturskolen, skolefritidsordningen og leksehjelp

Kulturforståelse, kommunikasjon, danning og identitetsutvikling er viktige elementer i opplæringen. Elever skal få anledning til å utvikle sine estetiske sider og arbeide kreativt, oppleve gleden av å skape og mestre, og praktisere kunnskap. Når barna begynner på skolen har de allerede tilegnet seg en estetisk kompetanse gjennom tegning, sang, rollespill, dans og bevegelse i hjemmet, med venner og i barnehagen. Den kompetansen er det viktig at barn og unge får mulighet til å styrke og utvikle gjennom opplevelse, læring og utøvelse. Kulturskolen og skolefritidsordningen (SFO) vil være viktige i det arbeidet.

Skolefritidsordning (SFO) er et kommunalt tilbud for elever på første til fjerde årstrinn i barneskolen. Barn med spesielle behov har plass frem til 7. klasse. SFO er viktig arena for barn til å få oppleve og delta i ulike aktiviteter basert på deres egen kultur. I formidling av kultur og i språkarbeid vil bruk av eldre kunne være en viktig ressurs også i SFO. Samiske kunst- og kulturuttrykk må bli en naturlig og viktig del av tilbudet i kulturskolen og i SFO. I læreplanverket for Kunnskapsløftet-samisk, generell del, kapitlet om ”Prinsipper for opplæring – samisk” heter det: Samarbeidet mellom skolen, kulturskolen, lokale lag, foreninger og andre i lokalsamfunnet gir barn og unge muligheter til å videreutvikle sine evner og talenter gjennom aktiv deltakelse i et mangfold av sosiale og kulturelle aktiviteter.

Kommunene er gjennom opplæringsloven pålagt å ha et offentlig musikk- og kulturskoletilbud. Opplæringsloven sier at: Alle kommunar skal aleine eller i samarbeid med andre kommunar ha eit musikk- og kulturskoletilbud til barn og unge, organisert i tilknytning til skoleverket og kulturlivet elles.

Opplevelse og erfaring med kunst og kultur er en måte å tilegne seg dannelse på. Samiske elever må få mulighet gjennom kunstfagene i opplæringen i skolen og gjennom tilbud i kulturskolen å møte samisk kunst og kultur og utvikle sine ferdigheter og kreative sider. Kulturskolene er organisert ulikt og har ulike tilbud fra kommune til kommune. I noen kommuner får de fleste elever tilbud om kulturskoleplass, men det er mange barn og unge står på venteliste rundt om i kommunene.

Regjeringen har som mål å gjennomføre et kulturskoleløft frem til 2014. Høsten 2010 leverte et utvalg oppnevnt av Kunnskapsdepartementet rapporten Kulturløftet – kulturskole for alle. Utvalget skulle blant annet se nærmere på de utfordringene og mulighetene som ligger i et styrket samarbeid mellom kulturskolen, grunnskolen og SFO og synliggjøre ulike alternativer som bidrar til å sikre et forsterket og likeverdig kulturskoletilbud for flere barn til en rimelig pris, med god kvalitet og en effektiv utnyttelse av ressursene. Rapporten ble sendt på høring. Sametinget er av den oppfatning at samiske barn og unge må få et likeverdig tilbud i kulturskolen og i SFO som andre barn og unge i Norge. Sametinget presiserte i sin høringsuttalelse at kulturskolen er viktig for samiske barn og unge og at

rammevilkår for og tilbud i kulturskolen må være tilpasset samisk kultur. Mange kulturskoler har samisk innhold i sine tilbud. For eksempel har noen tilbud i duodji eller teaterforestillinger og korsang på samisk. Sametinget venter at de samiske kommunene prioriterer kulturskoletilbudet for unge, og andre kulturtiltak for barn og unge i kommunene. Sametinget har egne tilskuddsordninger for kulturtiltak for barn og unge. Dette er en budsjettpost hvor det er veldig mange søkere hvert år.

Samisk kultur skal være en integrert del av Den kulturelle skolesekken, og Sametinget har etter samarbeidsavtaler med fylkeskommunene en forpliktelse til å påse at Den kulturelle skolesekken skal inneholde konkrete formidlingstiltak for samisk kultur. Tiltakene i den kulturelle skolesekken skal ha som formål til å bidra til økt kontakt mellom barn og unge på tvers av kommunegrenser.

4.2.5 Større fokus på tilrettelegging og fullføring av videregående utdanning

NOU 2009:18 Rett til læring, påpeker at ett av fire barn og unge vil trenge ekstra oppfølging og tilrettelegging, periodevis eller kontinuerlig, for å oppnå tilstrekkelig utbytte av opplæringen. Dette er også situasjonen for de samiske elevene. Sametinget ønsker større fokus på hvilket ansvar kommunene og andre offentlig hjelpeapparater har når det gjelder utviklingshemmede samiske barn og unge, og hvordan hverdagen er for disse barna og deres foresatte når det gjelder adgang til relevante opplæringstilbud. Sametinget ser at det kreves særskilt oppfølging av denne problemstillingen, på tvers av kommunegrensene, slik at barna og foresatte ikke behøver å bruke mye menneskelige ressurser på å kjempe for den grunnleggende retten til utdanning som også disse barna har.

Sametinget ser at det er viktig å bygge opp god kompetanse på det spesialpedagogiske feltet. Samiske elever som har rett til spesialundervisning møter ofte et hjelpeapparat som har ingen eller liten kunnskap om samisk språk og kultur. Dette kan virke som en ekstra byrde for foresatte og kan i sin ytterste konsekvens føre til feilvurderinger. Som et ledd i å styrke likeverdigheten i det spesialpedagogiske tilbudet for samiske brukere, vil Sametinget arbeide for at kunnskap om samisk språk og kultur blir integrert i relevante utdanningsinstitusjoner, og at Samisk spesialpedagogisk støtte (SEAD) får gode rammevilkår for best mulig å ivareta sin landsdekkende funksjon. Det er også viktig å komme inn med tiltak så tidlig som mulig.

Utdanningsnivået i den samiske befolkningen er økende. Samisk statistikk viser imidlertid at det fortsatt er utfordringer, spesielt i gjennomføring av videregående opplæring. Frafall er et problem også blant samiske elever. Sametinget ser positivt på at St.meld. 22 (2010-2011) Mangfold – Mestring – Muligheter, Ungdomstrinnet

Ungdomstrinnsmeldingen legger vekt på et mer praktisk, variert og relevant ungdomstrinn, noe som gjør at skoleeier kan tilrettelegge for elevenes deltakelse i blant annet primærnæringene. Sametinget forventer at skolene utnytter det mulige handlingsrommet for praktisk arbeid med tradisjonelle samiske aktiviteter.

Regjeringen har igangsatt et tre-årig prosjekt, NY GIV - Gjennomføring i videregående opplæring. Kunnskapsdepartementet har invitert Sametinget til å delta i en referansegruppe for det videre arbeidet. Sametinget har oppnevnt Mats Steinfjell som sin representant i den nasjonale referansegruppa for NY GIV.

Prosjektet har tre del-prosjekter:

Overgangsprosjektet - overgangen fra grunnskole til videregående opplæring
Oppfølgingsprosjektet - oppfølging av elever som ikke gjennomfører videregående opplæring
Statistikkprosjekt som skal utvikle og legge til rette et felles statistikkgrunnlag og indikatorer for vurdering av om en når målene.

Overgangsprosjektet ble iverksatt høsten 2010 og skal gå over tre år, dvs. ut 2013. Hovedvekten er lagt på tett oppfølging av de svakest presterende elevene etter første termin i 10. klasse. Dette er nærmere omtalt i Meld. St. 22 (2010-2011) Mangfold – Mestring – Muligheter, Ungdomstrinnet.

Sametinget ser positivt på at regjeringen har igangsatt prosjektet NY GIV, som er et samarbeidsprosjekt mellom stat, fylkeskommuner og kommuner for å bedre elevenes forutsetninger til å fullføre og bestå videregående opplæring. Også samiske elever vil ha behov for særskilt organisert støtte og oppfølging, slik at de får bedre forutsetninger for å gjennomføre videregående opplæring.

Sametinget ser et særlig behov for oppfølging av samiske unge i ungdomstrinnet for å forhindre frafall, særlig gjelder dette samiske gutter som erfaringsmessig har størst risiko for å falle fra i den videregående opplæringen. Samisk representasjon i NY GIV prosjektet er viktig for å skape større forståelse for samiske elevers utfordringer når det gjelder frafall i videregående opplæring, og behovet for mer praktisk anlagt opplæring både på grunnskole og videregående skole nivå.

Et annet viktig utdanningspolitisk satsningsområde er utformingen av egne fagskoler som et ledd i den videregående opplæringen og styrking av den yrkesfaglige videregående opplæringen. Med de begrensningene som sametingsmeldingen har i forhold til omfang, så vil ikke yrkesfaglig videregående opplæring blir gjenstand for egen behandling i meldingen. Dette er imidlertid et område Sametinget følger opp som et ledd i utformingen av en tiltaksplan for utdanningspolitikken.

4.2.6 Entreprenørskap

Sametinget mener det er viktig at det i den videregående opplæringen stimuleres til å delta i Ungt Entreprenørskap, som er en landsomfattende ideell organisasjon som arbeider med entreprenørskap i utdanning og som tilbyr ulike programmer fra grunnskole til høyere utdanning. Etter at det ble mer fokus på å sikre samisk innhold i entreprenørskapssatsingen på skolene, har samiske elever i videregående opplæring hevdet seg godt blant hele landets unge entreprenører. I 2006 avholdt Sametinget ungdomskonferansen "Funky Business", som hadde samisk entreprenørskap som tema. Både de samiske videregående skolene og Nordreisa videregående skole kan vise til gode resultater etter at de har satset på Ungt Entreprenørskap.

4.2.7 Eldre som ressurs for skolen

I dagens samfunn er samisk språk utsatt for et stort press fra majoritetsspråkene. Mer enn noen gang spiller de samiske språk- og kulturbærerne en viktig rolle, og de bør trekkes inn i undervisningen, slik at elevene får styrket det muntlige språket i samtaler og gjennom praktiske aktiviteter. Som en av lærerne uttrykte: "Skulle svært gjerne hatt en samisktalende assistent, en "giellačeahppi". Føler meg veldig alene i språksituasjonen og tenker at språktreningen kunne blitt bedre om vi var to voksne bestandig i klasserommet".

Endringer i samfunnsliv og familiestruktur og forholdet til de tradisjonelle næringene preger også de samiske samfunnene. Tidligere var det en naturlig overføring av tradisjonskunnskap fra generasjon til generasjon gjennom bo- og arbeidsfellesskap. Barna deltok i arbeidet og fikk på den måten kunnskaper gjennom praktiske aktiviteter. I dag er det færre arenaer der folk i ulike aldersgrupper samles eller har felles aktiviteter. I dag er det ikke vanlig at flere generasjoner bor sammen. Endringer i familiestrukturen kan medføre at mange barn og unge har lite kontakt med den eldre generasjonen. Mange barn har ikke besteforeldre eller vokser opp langt unna sine besteforeldre og slekt. Av den grunn vil det være viktig at skolen ser verdien av å bruke eldre som en ressurs i opplæringen.

Mange skoler har prosjekter der eldre blir brukt som ekstra ressurs i forbindelse med lesetrening i småskolen eller i forbindelse med tradisjonelle kunnskaper eller praktiske aktiviteter. Det er viktig at den erfaringsbaserte kunnskapen som besteforeldregenerasjonen besitter blir verdsatt i skolesammenheng. I språkopplæringen og i formidling av kulturtradisjoner vil eldre kunne være viktig

ressurs. For at bruk av slike ressurser ikke skal falle på den enkelte lærer er det viktig at dette forankres på systemnivå.

Sametinget ønsker mer fokus på opplæring i tradisjonell kunnskap utenfor klasserommet, og ønsker velkommen prosjekter som styrker praktisk opplæring i tradisjonelle gjøremål som en del av den ordinære opplæringen. Sametinget ser mange utviklingsmuligheter når det gjelder blant annet mer bruk av leirskoler, utmarksskoler, feltskoler, sommerskoler som ledd i styrkingen av opplæringen i tradisjonelle gjøremål i skoleverket. Sametinget ser også behovet for at det vektlegges at det må forefinnes egne metoder for slik opplæring for å sikre kvaliteten i opplæringen.

4.3 INNSATSOMRÅDE 3: DE LOVMESSIGE OG STRUKTURELLE RAMMER FOR OPPLÆRINGEN

Et tredje innsatsområde for å sikre samiske elever et likeverdig utdanningsløp, ligger på det lovmessige og strukturelle planet. Selv om man har nok informasjon om samiske elevers rettigheter, så vil det likevel alltid være behov for tilsyn av om opplæringen er kvalitativt god og om elevenes rett til opplæring i/på samisk faktisk oppfylles. For å sikre at dette skjer, utfører fylkesmennene i dag tilsyn av undervisningen. Sametinget har ikke en tilsynsrolle etter dagens lovgivning og system. En slik tilsynsrolle er det viktig at Sametinget får, fordi Sametinget har den kompetansen som behøves for å vurdere ikke bare om elevene får undervisning i/på samisk, men også de kvalitative sidene ved undervisningen. Å gi Sametinget en tilsynsmyndighet vil dessuten være et tiltak som kan medføre mer fokus på samiske barns rettigheter og en reell overholdelse av disse rettighetene lokalt i de ulike kommunene i landet.

Sametinget ser det som uheldig at det er ulik rett til opplæring i eller på samisk i og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk og avhengig av om du er i grunn-, eller videregående skole. Bestemmelsene i opplæringsloven bør revideres, blant annet bør man vurdere å gå bort fra begrepet "samiske distrikt" da dette begrepet ofte virker villedende. Videre bør rettighetene til opplæring i eller på samisk styrkes, og muligheten for valgfri opplæring i samisk istedenfor norsk sidemål på videregående skole bør utredes.

Sametinget ser videre et behov for lovendring når det gjelder retten til samiske læremidler. Etter gjeldende rett er det i dag kun en lovfestet rett for norske barn og unge til norske læremidler, ikke en tilsvarende rett for samiske barn og unge til samiske læremidler.

Barneombudet har uttalt seg om dette i forbindelse med en høring om nynorskelevers rett til parallelle nynorske læremidler. Høringsutkastet omfattet ikke spørsmålet om samiske barn og unges krav på parallelle læremidler på samisk. Ombudet etterlyser imidlertid en tilsvarende presisering for retten til læremidler på samisk. Barneombudet erfarer at problemene med å skaffe til veie nynorske parallellutgaver og uklareheter rundt hvilke læremidler som omfattes av kravet, i enda større grad er til stede når det gjelder samiske elevers rett til læremidler på eller i eget språk. Den nordiske barneombudsrapporten "Retten til medvirkning for samiske barn og unge" er bare en av mange kilder som bekrefter at samiske elevers læremiddelsituasjon ikke er tilfredsstillende. Det kan her vises til en egen evaluering som Utdanningsdirektoratet har fått fra Fylkesmannen i Finnmark. Barneombudet uttaler:

”Barneombudet har tidligere bedt Utdanningsdirektoratet vurdere hvorvidt det bør innføres et krav om språklige parallellutgaver for samiske læremidler. Utdanningsdirektoratet har i brev til Barneombudet (deres ref 2008/702) gitt klart uttrykk for at opplæringsloven § 6-2 omfatter rett til læremidler på samisk i grunnskolen. Barneombudet innser at et krav om språklige parallellutgaver på samtlige samiske språk for et stort antall læremidler vil være praktisk vanskelig å gjennomføre. Det er imidlertid Ombudets oppfatning at det også for retten til samiske læremidler er behov for en

presisering av rettigheter og skoleeiers ansvar. Vi ber derfor direktoratet om å se nærmere på hvordan man kan sikre samiske barns rett til læremidler på en bedre måte.”¹⁶

Utdanningsdirektoratet har i et brev til Barneombudet uttalt at elever som har opplæring i samisk har krav på læremidler i dette fag etter opplæringsloven § 9-4. Videre opplyser direktoratet i brevet at elever i videregående opplæring kun har rett til læremidler i samisk, ikke på samisk.

Barneombudet viser til at det finnes flere samiske videregående skoler i forvaltningsområdet for samisk språk hvor all undervisning foregår på samisk, men der læremidlene er norske. Barneombudet ser med bekymring på elevens mulighet til å bli reelt tospråklige når undervisningen skjer med norske læremidler. Etter det barneombudet forstår, er det stor mangel på lærere og fagpersonell som behersker de samiske språkene fullgodt, samtidig som ungdom som ønsker å gå videre på høyere utdanning i samisk ofte har fått for dårlig språkopplæring til å klare opptakskravene. Barneombudet ber derfor direktoratet om å se nærmere på muligheten for å lovfeste rett til samiske læremidler utover samisk-faget i videregående skole.

Når det gjelder de strukturelle rammene for opplæring, strukturer slik som soneinndelinger for hvor man kan søke seg på videregående skole, så er det behov for større samordning og dialog mellom Sametinget og fylkeskommunene som ansvarlige for videregående skoler. Ofte passer ikke slike inndelinger med det tradisjonelle samiske bosetningsmønsteret og de kulturelle bånd som eksisterer mellom folk. Eksempelvis er Sametinget kjent med at det er ungdommer i Karasjok som ønsker å ta videregående opplæring i Alta, hvor det samiske miljøet er større enn i byene i Øst-Finnmark, men som hindres i å ta slik opplæring der på grunn av strukturelle forhold som fylkeskommunen fastlegger. Samarbeidsavtalene mellom Sametinget og fylkeskommunen kan være med på å få mer klarhet i ansvarsforhold og bevisstgjøre fylkeskommunene om hvilke hensyn de må ta når de planlegger utdanningstilbudene eller vurderer å nedlegge tilbud som er viktige for samiske ungdommer.

I områder hvor de samiske ressursentrene/bygdene ligger veldig spredt geografisk, slik som i det sørsamiske området, kan det være utfordrende å sikre et godt opplæringstilbud uten å måtte ty til fjernundervisning. En særlig utfordring i slike områder er å foreta en ansvarsfordeling mellom kommuner, fylkesmann, fylkeskommune og Sameting som regionale aktører. I slike områder kan det være aktuelt å bygge opp skolenettverk, og andre samarbeidsformer som gir elevene et godt opplæringsopplegg. Grenseoverskridende samarbeid kan gjøre det enklere å benytte seg av utdanningstilbud i et annet land, eksempelvis har Sirma og Ohcejohka/Utsjok innledet et skolesamarbeid og fått statlig støtte til dette samarbeidet.

4.4 INNSATSOMRÅDE 4: VOKSENOPPLÆRING

4.4.1 Endringer i voksenopplæringsloven og forskrifter med betydning for de samiske studieforbund og den samiske befolkning

I Sametingsrådets politiske tiltredelseserklæring for perioden 2009-2013 står det følgende:

”Vi vil arbeide for at forholdene legges til rette for at voksne samer som ikke behersker samisk, skal kunne skaffe seg nødvendige basiskunnskaper gjennom relevant opplæring. Vi vil skape et opplæringsystem som gir alle samiske barn, unge og voksne gode læringsarenaer for kunnskapsutvikling og videreutvikling av språk og kultur”.

Hoveddelen av den gjeldende voksenopplæringsloven trådte i kraft 1. januar 2010, og erstatter voksenopplæringsloven av 1976 som oppheves fra samme tidspunkt. Loven er en oppfølging av

¹⁶ Se høringsuttalelse fra Barneombudet til forslag til endring av forskrift til opplæringsloven Kapittel 17, ”Krav om språklig parallellutgaver”, datert 11.2.2009
Møtesekretærer: Ellen Mienna/Ellen Aina Eira

Tronutvalgets anbefalinger, jf. NOU 2007:11 Studieforbund – læring for livet.

Voksenopplæringsloven er i dag primært en tilskuddslov som regulerer organisasjonsstrukturen i studieforbund og frittstående fjernundervisningsinstitusjoner. Formålet med denne loven er å fremme livslang læring ved å legge til rette for organiserte læringsaktiviteter ved siden av det formelle utdanningssystemet. Loven skal bidra til motivasjon og tilgang til kunnskap og kompetanse for alle, og slik fremme den enkeltes utvikling og møte behovene i samfunns- og arbeidslivet.

Forskriften til Lov om voksenopplæring trådte i kraft fra samme tidspunkt og er på mange måter viktigere enn selve loven. Det er forskriften som regulerer det praktiske arbeidet og kravene knyttet til studieaktiviteten.

Ny lov om voksenopplæring har vært gjenstand for konsultasjoner. Sametinget og Kunnskapsdepartementet oppnådde enighet om Sametingets posisjoner. De viktigste endringene var at samiske studieforbund ikke trenger å ha virksomhet over hele landet. Sametinget er også fornøyd med at samiske studieforbund skal bidra til overføring av tradisjonskunnskap mellom generasjonene. Dette ser Sametinget som en viktig tilføyelse fordi tradisjonskunnskap er en kulturarv som må sikres og videreføres. En annen viktig endring var at førstegangsutdanning/analfabetisme vil kunne omfattes av tilretteleggingsstilskuddet dersom disse krever særlig tilrettelegging som medfører økte kostnader for studieforbundet. Særdeles viktig er det at voksne som har tapt sitt språk og som trenger ekstra tilrettelegging får lik mulighet til å tilegne seg språket. Sametingsrådet ser positivt på at det ble oppnådd enighet om å legge seg på et krav om læringsaktivitet og antall medlemsorganisasjoner i samiske studieforbund som muliggjør aktivitet. Det ble også avklart at ved fremtidige evalueringer av retningslinjene og vurderinger av tilskuddsordninger skal Sametinget kontaktes i en tidlig fase og gis tilbud om konsultasjon. Tilskuddet til de samiske studieforbund vurderes særskilt og eventuelle påfølgende endringer i forskrift eller retningslinjer, skal skje i dialog med Sametinget.

4.4.2 Samiske studieforbund

Vi har i dag to samiske studieforbund. Det er Samisk studieutvalg (SOL) og Sjøsamisk studieforbund (SSF). Samiske studieforbund er en av aktørene som er viktig i forhold til voksenopplæring. Samiske studieforbund er et viktig supplement til det formelle utdanningssystemet og har viktige oppgaver både i forhold til språk og overføring av tradisjonell kunnskap i det samiske samfunnet. De samiske studieutvalgene skal også utbre kunnskap om samer og samiske forhold til allmennheten. Samisk Studieutvalg /SOL er Norske Samers Riksforbunds (NSR) studieforbund. Kurstilbudene er mange og varierte og tilrettelegges i forhold til ønsker fra lokallaget. Kurs arrangeres i samarbeid med NSR sine lokallag. Sjøsamisk forbund/SSF har til nå drevet med prosjekter for å kunne utvikle seg og sine medlemsorganisasjoner. Disse to studieforbundene er de minste studieforbundene i Norge med samlet mellom 15.000 og 20.000 studietimer pr. år, hvor SOL har størst aktivitet. Begge de to samiske studieforbundene har samisk kultur, samisk næringsliv, samisk historie, samisk språk, samisk håndverk og samisk samfunnsliv som sine hovedområder innen kursvirksomheten. Sametingets rolle er i konsultasjoner med Kunnskapsdepartementet å sørge for gode rammebetingelser til de samiske studieforbundene for å øke deres muligheter til å gi kurstilbud blant hele den samiske befolkningen.

4.4.3 Voksenopplæringens betydning for dagens generasjon

Det at mange voksne i ulike deler av Sápmi på grunn av tidligere fornorskningspolitikker har mistet sitt morsmål, ser vi har betydning for språkstøtten til dagens elever i grunn – og videregående skoler. Mange av dagens foreldregenerasjon har ikke den muligheten som andre til å hjelpe sine barn med lekser og støtte dem i språkinnlæringen. Det er store variasjoner i språkkompetansen til dagens foreldregenerasjon alt etter hvilket lokalsamfunn vi er i. Vi har foreldre som snakker og skriver samisk, vi har foreldre som snakker samisk, men ikke har lært å skrive samisk og vi har foreldre som verken snakker eller skriver samisk. Mange foreldre velger ikke førstespråk for sine barn fordi de selv føler at de ikke behersker samisk godt nok til å følge dem opp. Elevenes skolehverdag er preget av hvilken støtte de har hjemme og i nærmiljøet i forhold til samisk språk og synliggjøring av det samiske. Dette er også noe som dokumenteres i evalueringen av Kunnskapsløftet - samisk.

Samisk språk er en grunnleggende verdi. For alle mennesker er morsmålet en verdi i seg selv som ikke trenger å begrunnes i andre forhold. I følge opplæringsloven har den enkelte kommune og fylkeskommunens ansvar for opplæringen på grunn- og videregående nivå. Sametinget ser at det å legge til rette for kurs til dagens foreldre er av avgjørende betydning for språkets utvikling fremover. Her er utfordringene store. Sametinget registrerer at det i alle samiske områder nå er stor aktivitet i forhold til ulike voksenopplæringstilbud.

Sametingsrådet ser frem til at de samiske studieforbundene igangsetter kurs i ulike samiske temaer som kan bidra til å få overført tradisjonskunnskap mellom generasjonene. Samisk kunnskap kan forstås på mange måter avhengig av hvilken tilnærming en velger. Dette er viktig samisk kunnskap som kan styrke samisk kultur og identitet hos deltakerne.

4.4.4 Femårig voksenopplæringsprogram

Sametinget har gitt Sámi allaskuvla i oppdrag å utvikle og gjennomføre 5-årig voksenopplæringsprogram i samisk som del av språkprogram for ikke-samisktalende befolkning i nord, lule- og sørsamisk område. Voksenopplæringsprogrammet skal tilpasses lokale behov. Sametinget vektlegger at Sámi allaskuvla i dette arbeidet involverer de samiske språkmiljøene i Norge. Språkopplæringen skal være forankret lokalt og ta utgangspunkt i stedlige varianter for å kunne bevare og styrke lokal samisk identitet. Voksenopplæringsprogrammet består av følgende:

- a) Begynnerkurs 1 i samisk,
- b) Begynnerkurs 2 i samisk
- c) Samisk semesteremne

Målet er at det gjennom et 5-årig språkprogram settes i gang tiltak som kan resultere i flere aktive samiskspråklige brukere. Målgruppen for voksenopplæringsprogrammet er alle ikke-samisktalende i et vidt geografisk område og spesielt i de områdene hvor fornorskningen har skadet mest. Dette tiltaket foregår i nært samarbeid med lokale språksentre og språkmiljøer. Sametingsrådet har jevnlig statusmøter med Sámi allaskuvla for å holde seg oppdatert om fremdriften i prosjektet. Prosjektet kan vise til svært positive resultater når det gjelder både antall voksne som har gjennomført samisk språkopplæring og antallet språksentre og andre institusjoner som er involvert i prosjektet. I fortsettelsen vil de samiske språksentrene fortsatt være viktige aktører og samarbeidspartnere i språkprogrammet. Samiske studieforbund kan også være en samarbeidspartner for at alle bygder i Sápmi skal få muligheter til å delta i dette viktige språkprogrammet. Dette språkprogrammet skal utvikles på alle samiske språkene og lokal identitet og variasjon skal gjenspeiles i tilbudene.

Målet fremover er å komme i gang med kurs i sør- og lulesamisk område, samt i de største byene i Norge. Disse kursene skal bidra til at ikke-samisktalende får mulighet til å ta språket tilbake, samt at samisktalende skal lære å lese og skrive samisk. Det skal også gjennom dette programmet gis mulighet for å skaffe seg studiekompetanse for å fortsette på ordinære studier. Kursene gir studiepoeng og mulighet for videre utdanningsløp i samisk ved Sámi allaskuvla. Det viser seg at etter oppstart av voksenopplæringsprogrammet er det større rekruttering til videre studier i samisk.

Voksenopplæringsprogrammet er også en kvalitativ hjelp for foreldre som skal gi leksehjelp til sine barn. På sikt ønsker man fra Sametingets side å utvide prosjektet til å også omfatte kurs i metodikk og pedagogikk og lese- og skrivekurs for voksne som behersker samisk muntlig, men som ønsker å lære seg å lese og skrive samisk. Her vil Senter for samisk i opplæringen være en mulig samarbeidspartner. Utvikling og styrking av det samiske språket er en av de største utfordringene det samiske samfunnet står overfor.

4.4.5 Voksenopplæring som et kommunalt og fylkeskommunalt ansvar

Kommunene har ansvaret for å ivareta voksnes rett til opplæring på grunnskolenivå, men har i liten grad hatt et målrettet opplæringstilbud for voksne i grunnleggende ferdigheter.

Situasjonen i dag i forvaltningskommunene for samisk språk er at brukerne skal betjenes på begge språk. Alle som arbeider i kommunal forvaltning i en av forvaltningskommunene for samisk språk, må inneha de nødvendige basiskunnskapene i spesielt lesing og skriving for å mestre sin arbeidssituasjon etter gjeldende regler.

Det er viktig å anerkjenne den uformelle kompetansen som unge, voksne og eldre mennesker i tradisjonelle primærnæringer og innenfor de ulike samiske områders tradisjonelle naturbruk har. Flere må få vurdert sin realkompetanse og få et kompetansebevis.

Regjeringens program for basiskompetanse i arbeidslivet (BSA) i St. meld. nr. 44 (2008-2009) Utdanningslinja, tolkes i et samisk perspektiv. Som en konsekvens av langvarig fornorskning er det mange voksne samer som ikke behersker de grunnleggende ferdigheter på samisk. Sametinget ser at det å beherske de grunnleggende ferdigheter er viktig for å mestre utfordringene og endringene i arbeidslivet. Staten Norge er etablert på territoriet til to folk, og det vil være naturlig at statens satsing på den landsomfattende bedriftsinterne kurs også inkluderer arbeidsplasser i samiske områder.

4.5 INNSATSOMRÅDE 5: Sametingets rolle og myndighet

Slik kapittelet om utfordringer viser, så er det behov for å klargjøre Sametingets rolle i utdanningspolitikken. Drøftelsen viser at det særlig er to spørsmål som behøver en avklaring i det videre:

Sametingets rolle som ombud for samiske barn og unges rett til utdanning

Sametingets rolle som politisk og faglig organ i forhold til andre myndigheter og aktører

Evalueringsrapporten om Kunnskapsløftet og Kunnskapsløftet – samisk har bekreftet at i det videre arbeidet med den samiske utdanningspolitikken blir det viktig å finne ut om hva som eventuelt er barrierer for bred deltaking og økt samhandling og samarbeid på tvers av nivå og institusjoner. Sametinget har i konsultasjoner og i andre sammenhenger erfart at det mangler en helhetlig koordinering av innsatsen til samisk opplæring, og Sametinget må få en mer styrende og koordinerende rolle på nasjonalt nivå for alle de samiske språkområdene, i forhold til samiske barns og unges opplærings situasjon.

Evalueringsrapporten har videre vist at fylkesmannen blir sentral i forhold til ønsket om effektivisering og mer samordning av innsatsen innen samisk opplæring. Dette begrunnes med fylkesmannens mange oppgaver, som informant (formidler av sentrale signaler), rettleder, pådriver, kontrollinstans/kvalitetssikrer og forvalter av tilskuddsordninger overfor kommunene, som bindeledd mellom lokalt og sentralt nivå og som koordinator mellom kompetansemiljø og fylke/kommuner. Sametinget er av den oppfatning at Sametinget i samiske opplærings spørsmål må ha en tilsvarende rolle som fylkesmannen og derfor bør få ansvaret for blant annet tilsyn når det gjelder opplæring av samiske barn og unge. Dette fordrer at Sametinget settes ressursmessig i stand til å ivareta disse oppgavene. Samtidig er det viktig at fylkesmennenes rolle og ansvar for samisk opplæring samordnes med Sametinget og sentrale myndigheter og at fylkesmennene er sitt ansvar bevisst når det gjelder koordinering innenfor sitt geografiske område. Det behøves en klarere samordning og ansvarsfordeling mellom Sametinget, fylkesmenn, fylkeskommuner og kommuner. Sametinget vil initiere til en slik avklaringsprosess. Det er også behov for en ansvars- og rollefordeling på regionalt nivå mellom de ulike lokale aktørene, skoleeiere og rektorer. Sametinget viser til at Fylkesmannen i Nordland har initiert til en slik regional ansvarsfordelingsprosess gjennom sitt nasjonale koordineringsansvar for sørsamisk opplæring. Dette initiativet har Sametinget stilt seg positivt til forutsatt at Sametinget og de samiske skolemiljøenes holdninger til en slik ansvarsfordeling tas tilbørlig hensyn til i en slik prosess. Det bør legges stor vekt på hva de samiske miljøene selv ønsker og Sametingets ønske om en klarere rolle når det gjelder tilsynsvirksomheten.

Når det gjelder forholdet til andre myndigheter, så er dette spørsmål som også vil bli aktualisert ved revisjon av sameloven og ved Sametingets drøfting av utviklingen av sin egen rolle som politisk organ og fagorgan i opplæringsaker. Sametinget ser det som naturlig at tinget fortsatt har ansvaret for fastsettelse av læreplaner i samisk, men ønsker et videre ansvarsområde når det gjelder fastsettelse av innholdet i læreplaner i andre fag. Her vil det være naturlig å videreføre dialogen med Kunnskapsdepartementet om ansvarsfordeling og vurdere forskrifts/lovendringer som gir Sametinget en mer sentral rolle i fastleggelsen av læreplaner som bestemmer innholdet i det de samiske elevene skal tilegne seg av kunnskaper. Sametinget ser også at det er naturlig at Sametinget fortsatt har ansvaret for samiske læremidler, at tinget utvikler strategier, målsetninger og tiltak for å effektivisere læremiddelproduksjonen og for å kvalitetssikre den. Samiske forlag er per i dag sentrale aktører i læremiddelproduksjonen. Sametingets plenum fastsetter budsjettvedtaket årlig og bestemmer prioriteringer med hensyn til hvilke læremidler som samiske elever behøver mest. Budsjettprioriteringene foreslås av Sametingets administrasjon på bakgrunn av blant annet en egen strategisk plan for læremiddelutvikling.

Det er likevel ønskelig med en nærmere vurdering av forholdet mellom forvaltningsoppgaver Sametinget har (stipendordninger, læreplaner med videre), og den utdanningspolitiske utviklingen, strategiutviklingen som Sametinget som politisk organ skal stå for.

5. SAMETINGETS OVERORDNEDE UTDANNINGSPOLITISKE STRATEGIER OG MÅLSETNINGER

Alle barn og unge i Norge, også de samiske, har rett til utdanning. Barn og unge som har behov for det, har rett til spesialundervisning. Retten til utdanning er en grunnleggende menneskerettighet nedfelt i flere internasjonale avtaler og konvensjoner. Retten til utdanning må ses i sammenheng med andre menneskerettigheter som tilligger samene som kollektiv, som ett folk, slik som retten til selvbestemmelse etter felles artikkel 1 i FN-konvensjonene om sivile og politiske rettigheter og økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter av 1966.

Sametinget vil i sin opplæringspolitikk ta høyde for at staten Norge er grunnlagt på territoriet til to folk, samer og nordmenn. Dette setter det samiske folket i en spesiell stilling som Norges urfolk. Våre rettigheter som samer, folk og urfolk med en egen kultur, er bærebjelkene i vår overordnede politikk og i våre visjoner for de samiske samfunn. Vi har rett til selvbestemmelse, likeverd og beskyttelse og styrking av vår felles identitet, kultur, samfunnsliv og språk. Sametinget ser behov for større fokus på hvordan Norge oppfyller menneskerettslige standarder når det gjelder retten til utdanning og særlig hvilke tiltak staten har iverksatt og må iverksette for å hindre diskriminering av samiske elever i skolen og i samfunnet for øvrig. Sametinget vil styrke sitt engasjement nasjonalt og internasjonalt for å synliggjøre utfordringene for samiske barn og unge når det gjelder mobbing, diskriminering og rasisme. Sametinget vil ved behov rapportere til relevante overvåkningsorganer på de områder hvor samiske barn og unges rettigheter ikke ivaretas i det norske skolesystemet, med det formål å få økt fokus på urfolks opplæringsrettigheter også internasjonalt.

Sametinget ser et stort behov for at samiske elevers rettigheter etter folkeretten synliggjøres, både for å øke kunnskapen om disse blant elevene selv, foreldre og lærere. I denne forbindelse vil det være nyttig med etablering av samarbeidsfora med relevante partnere slik som likestillings- og diskrimineringsombudet, barneombudet, academia generelt, samiske utdannings- og forskningsmiljøer spesielt, Gáldu- Kompetansesenter for urfolks rettigheter og Senter for menneskerettigheter.

Det er videre viktig at norske myndigheter i langt større grad enn i dag i samråd med Sametinget utformer samiske utdanningspolitiske overordnede prinsipper i sin utforming av utdanningssektoren. FNs spesialrapportør, James Anaya, har understreket behovet for dette og dette er noe norske myndigheter må følge opp. Sametinget vil prioritere dette arbeidet og ta initiativ til at dette får

praktiske konsekvenser ved at det initieres en helhetlig gjennomgang av lov, læreplanverk og andre rammebetingelser. Sametinget vil følge opp anbefalingene som James Anaya har kommet med når det gjelder retten til opplæring for samiske barn og unge.

Samene er et folk i fire land. For at fremtidige generasjoner fortsatt skal oppleve den fellesskapsfølelsen dette medfører, er det avgjørende at samiske barn og unge får opplæring som gir et felles kunnskapsgrunnlag i samisk språk og kultur. For å medvirke til at et slikt kunnskapsgrunnlag kommer på plass, er det derfor viktig at Sametinget fortsatt har et godt samarbeid med sametingene i Sverige og Finland og ansvarlige for samisk opplæring i Russland.

Mulighetene til å kombinere grunnopplæring på tvers av grensene er fortsatt begrenset grunnet ulike utdanningssystemer i Norge, Sverige, Finland og Russland. Utviklingen av en helhetlig utdanningspolitikk er en forutsetning for å kunne gi samiske barn og unge muligheter til grenseoverskridende samarbeid. Samiske barn og unge er grenseløse i den forstand at deres felles kultur, slektsbånd og fellesskapsfølelse med samiske unge i andre land gjør dem mobile. En god samisk utdanningspolitikk må ta høyde for å styrke mulighetene for at samiske unge kan ta utdanning utenfor landegrensene til det landet de bor i. For at dette skal være mulig må det til en harmonisering av lovverk og læreplaner.

Samisk Parlamentarisk Råd (SPR) er et viktig organ for samarbeid mellom Sametingene også når det gjelder utdanningspolitikk. SPR fastsetter overordnede politiske målsetninger som er felles mellom de tre sametingene i Norden. Dette kan blant annet være felles målsetninger og strategier for styrking av lærerutdanningen i de tre nordiske landene, felles strategier med russiske samer for å øke kunnskapsnivået om samene i Russland og liknende. SPR har som en del av sitt nåværende strategiarbeid uttalt et klart behov for å vurdere felles læreplaner, allsamiske læremidler og fellesnordisk utvikling av læremidler som særskilte tiltak for å effektivisere læremiddelutviklingen.

Sametinget i Norge vil derfor, som en del av Samisk Parlamentarisk Råd, følge opp det arbeidet som er satt i gang for å styrke opplæring i samisk språk og kultur for samiske elever i Norge, Sverige, Finland og Russland.

Sametinget ser det som svært viktig at forhandlingene om nordisk samekonvensjon resulterer i vedtagelse av en konvensjon som bygger ned hindre for samisk opplæring og utdanning på tvers av landegrensene og som anerkjenner det samiske folks rett til selvbestemmelse. Samekonvensjonen skal sikre samiske barn og unges rett til opplæring i og på samisk, styrke Sametingets rolle i utdanningssaker og skape større oppmerksomhet på utdanningsspørsmål i samepolitikken på nordisk nivå. Sametingets deltakelse i forhandlingene forutsettes å sikre at samiske barn og unges rettigheter etter barnekonvensjonen ivaretas. Det er viktig at konvensjonsutkastet og dets innhold gjøres kjent blant samisk ungdom. Sametingsmeldingen om opplæring vil danne et viktig utgangspunkt for de pågående forhandlingene om konvensjonstekst, uten å binde forhandlingsutvalget til konkrete formuleringer eller konvensjonstekst.

Sametingets arbeid med utdanningspolitikken vil på mange måter tøye de etablerte grensene for hvordan man tidligere har utformet samepolitikk på, ved at det legges opp til nær samhandling og dialog med lokalsamfunn, innspill fra kompetansemiljøer og bærere av tradisjonell kunnskap og et perspektiv som ikke er avgrenset til nasjonalstatens grenser. Dette er en ressurskrevende øvelse, som også vil ha innvirkninger for Sametingets politiske prioriteringer.

Samiske barn og unges læringsmiljø skal være inkluderende, skape toleranse for kulturelt mangfold og være fritt for mobbing, diskriminering og rasisme. Sametinget forventer at statlige myndigheter iverksetter særlige tiltak for å hindre diskriminering mot barn og unge med samisk bakgrunn. Sametinget viser til FN's Barnekomité's anbefalinger om at stater skal iverksette offentlige kampanjer og utarbeide informasjonsmateriell og læremateriale som har til formål å skape forståelse for urfolks

kultur og samfunnsliv blant majoritetssamfunnets barn, unge og voksne. Sametinget ser at Gáldu - Kompetansesenteret for urfolks rettigheter innehar viktig kompetanse i så måte, kompetanse som bør brukes i arbeidet med å sikre nasjonal gjennomføring av og respekt for samiske barn og unges menneskerettigheter. Sametinget vil arbeide videre for å styrke sitt samarbeid med andre urfolk også når det gjelder opplæringsspørsmål. Samisk ungdom kan ha stor nytte av utvekslingsordninger med andre urfolk. Sametinget ser behov for økt forskning på samiske barnehager og skoler, og ønsker en dialog med samiske kunnskapsinstitusjoner om gjennomføringen av slik forskning.

Opplæringen skal forberede samiske barn og ungdom til et arbeidsliv i det samiske samfunnet og i storsamfunnet. Sametinget vil bidra til å skape en framtidig grunnopplæring som bygger på grunnleggende samiske verdier og hvor opplæringen har høy kvalitet. Sametinget må få en rolle som tilsynsmyndighet for samiskopplæring. Sametinget vil derfor ta initiativ til at det innledes en konsultasjonsprosess der man kan få en avklaring av de ulike aktørers roller innenfor samisk opplæring, og hvor resultatet er endringer i lovverket som sikrer at Sametinget får den rollen den vil ha når det gjelder tilsyn. En naturlig del av en slik prosess vil være informasjonstiltak om de ulike aktørers rolle og en forbedret samhandling mellom de forskjellige aktører.

Sametingets første opplæringsmelding skisserer behov for lov- og forskriftsrevideringer. For å sikre at elevenes rettigheter til opplæring i og på samisk ivaretas, og at det ikke blir en stor forskjell mellom rettighetene i grunnskolen og videregående skole, må retten til opplæring på samisk i videregående opplæring lov- eller forskriftsfestes og plikten til å gi opplæring etter Kunnskapsløftet – samisk i videregående opplæring må også forskriftsfestes. Sametinget må initiere en prosess hvor man også ser på behovet for å iverksette særlige tiltak for å få flere til å velge samisk som andrespråk i den videregående skolen.

Mangel på samiske læremidler har vært en utfordring helt siden samisk ble innført som fag. Selv om det blir utgitt nye læremidler hvert år, er det fremdeles ikke dekning i alle fag, spesielt på lule- og sørsamisk. Sametinget vil prioritere læremidler i sine årlige budsjett. I handlingsplanene vil man vurdere ulike løsninger for læremiddelutvikling.

Når det gjelder tilknytningen til de samiske videregående skolene, er Sametinget av den oppfatning at disse skolene fortsatt skal være statlige. Sametinget oppfatter at styringsformen skolene har i dag er god og sikrer forutsigbarhet økonomisk og faglig for skolene og elevene som tar sin utdanning der.

Sametinget vurderer fjernundervisning som en alternativ opplæringsform som kun skal benyttes i de tilfellene hvor vanlig opplæring ikke er mulig. Sametinget ser et behov for mer samordning og en vurdering av elevenes læringsutbytte av fjernundervisning. Fjernundervisning kan virke demotiverende særlig for de minste barna. Tilgangen til ordinær samiskundervisning på elevenes egne lokale skoler bør styrkes nasjonalt. Tiltak for å styrke samiskopplæringen vil kunne være rekruttering av flere samisklærere, mer informasjon om hvilke krav som stilles for gjennomføring av samiske barns rett til utdanning, og avklaring av ansvarsforholdene med hensyn til gjennomføringen av slik utdanning.

Opplæringspolitikken skal i størst mulig grad være av en generell karakter, det vil si at den skal omfatte alle de samiske språkene og kunne være relevant for alle regionene, for elever i by og i bygd. Sametinget anerkjenner at sør-, lule-, pite- og østsamiske språk er i en særskilt utsatt posisjon og at utdanningspolitisk må Sametinget vurdere om det er behov for særlige tiltak for å sikre fremtiden for disse språkene.

Sametinget ønsker mer fokus på samisk tradisjonell kunnskap i skoleverket. Den samiske skolen og andre skoler som tilbyr undervisning i/på samisk bør i større grad bygge på samiske verdier og gi elevene kunnskaper i samisk verdensforståelse og samenes historie og samfunnsliv.

Samiske eldre må få en mer sentral rolle i skoleverket, som viktige kunnskapsbærere, og arenaer for overføring av uformell tradisjonell kunnskap må etableres i opplæringsøyemed. Slike arenaer kan etableres av skoleeier som en del av skolestrukturen, men kan også etableres i tilknytning til allerede eksisterende samiske institusjoner. Sametinget mener det er positivt at det er igangsatt arbeid med dokumentasjon, formidling og bevaring av tradisjonell kunnskap gjennom blant annet egne prosjekter ved Sámi allaskuvla. Sametinget ser behov for å formalisere dette arbeidet med tradisjonell kunnskap i opplæringsøyemed, og ser behovet for et senter for samisk tradisjonell kunnskap hvor metoder for overføring av slik kunnskap utvikles.

Sametinget ser at det er behov for særskilte kompetansehevingsstrategier for lærere i samiske skoler og samisklærere, bl.a. i skrive- og leseopplæring på samisk, tospråklighetspedagogikk, bruk av sterke opplæringsmodeller og metoder som gir vellykket språkopplæring. Det er behov for kompetanseheving i bl.a. duodji, flerkulturell forståelse og urfolkspedagogikk. Kompetanseheving i engelsk, som det også er behov for i samiske skoler, ivaretas av den nasjonale strategien for videreutdanning av lærere. Imidlertid kan det være behov for å tilpasse denne videreutdanningen i forhold til engelskopplæring for elever med samisk som førstespråk. Videre er det behov for økt kompetanse om hvordan samisk språk og kultur og tradisjonell kunnskap kan transformeres til skolen, herunder integrering av samisk språk og tradisjonell kunnskap i naturfag, samfunnsfag, matematikk og i andre fag og bruk av eldre i opplæringen. Det kan også være nødvendig å øke denne kompetansen gjennom forsøk- og utviklingsarbeid, aksjonsforskning eller lignende.

Sametinget ser det som viktig at det etableres gode arenaer for kontakt mellom Sametinget og samiske elever, lærere og foreldre. Det må gjennomføres flere elevundersøkelser i skolen blant de samiske elevene, slik at elevenes egne erfaringer kan utgjøre en viktig premisse for utformingen av Sametingets utdanningspolitikk. Sametinget ser viktigheten av at samiske elever sikres likeverdighet i forhold til norske elever når det gjelder nasjonale prøver og andre typer undersøkelser.

Sametinget verdsetter den innsatsen samiske foreldre, besteforeldre og andre nedsetter for å sikre sine barn, barnebarn og slektninger retten til å lære samisk og få opplæring på samisk. Sametinget ønsker et permanent nasjonalt samisk foreldrenettverk med forutsigbare arbeidsforhold. Den samiske foreldrestemmen må fortsatt være representert i nasjonale utvalg som arbeider med opplæringsfaglige og politiske spørsmål.

Et overordnet mål for Sametingets opplæringspolitikk er at samiske elever har et likeverdig utdanningstilbud i forhold til andre norske elever. Sametinget vil derfor arbeide for at det ved utvikling av nye læreplaner og revisjon av eksisterende læreplaner, tilpasses omfang og innhold i de ulike fagene, slik at den totale belastningen blir overkommelig. Dette vil innebære at samisk innhold erstatter deler av det nasjonale innholdet i ulike fag. Sametinget ser at det er behov for å foreta slike grep, selv om opplæringen ikke blir identisk med annen nasjonal opplæring.

Sametinget ønsker fortsatt fokus på førskole- og lærerutdanning og studier i samisk språk og vil vurdere særskilte tiltak for å sikre at samiske ungdommer velger disse studiene. Det samiske samfunnet har et stort udekket behov når det gjelder samiskspråklige lærere. Sametinget ser behov for å vurdere tiltak for å sikre at flere får kompetansen som behøves for å bli tatt opp til lærerstudier. Sametingets utdanningspolitikk skal også utvikle strategier og tiltak for å bedre lærernes arbeidsvilkår. Samiske elever i byer får opplæring av ambulerende lærere hvis arbeidsdag kan by på mange utfordringer.

Sametinget ser et stort behov for flere samiske språkbærere. Sametinget ønsker fortsatt å ha fokus på voksenopplæring, og vil vurdere å videreføre voksenopplæringsprogrammet som Sámi allaskuvla har ansvaret for i dag. Sametinget ser behov for motiverende tiltak for å få flere til å snakke samisk. En gruppe som behøver særlig oppmerksomhet, er eldre samer som ikke har fått opplæring i samisk.

Sametinget ønsker at det igangsettes tiltak som gir samer som ikke kan lese og skrive samisk et godt utdanningstilbud, og vil gå i dialog med aktuelle aktører for å kartlegge behovene for slik opplæring.

Sametinget er fornøyd med at det er etablert et senter for samisk i opplæringen. Senterets virksomhet er av stor betydning for å sikre kvaliteten i samisk språkopplæring på grunnskolenivå. Sametinget har som målsetning at senteret sikres permanent drift.

Sametinget ser fortsatt behov for forskning og evaluering av erfaringene med Kunnskapsløftet. Delrapportene som er lagt frem av Nordlandsforskning i prosjektet Evaluering av Kunnskapsløftet 2006 – Samisk gir et viktig grunnlag for det videre arbeidet for å sikre samiske elevers rett til opplæring i og på samisk. Sametinget vil ha en tettere dialog med Utdanningsdirektoratet når det gjelder oppfølgingen av evalueringene av Kunnskapsløftet 2006. Sametinget ser frem til endelig rapport som skal komme i november 2011. Via resultatene i disse delrapportene registrerer vi at samiskopplæringen og implementeringen av læreplanverket er ulik fra språkområde til språkområde, og også fra skole til skole. Dette har ulike årsaker, både miljømessige og innsatsmessige faktorer spiller inn. Sametinget vil, etter at endelig rapport foreligger, studere resultatene nøye og se hvilke tiltak Sametinget kan igangsette for å bidra til at det blir en likeverdig skole og likeverdig opplæring for alle samiske elever og lærlinger, uansett bosted.

Samenes kollektive rettigheter er de rettigheter som tilkommer samene som folk. Innenfor opplæringssektoren er Sametinget en viktig aktør og forvalter av disse rettigheter. Sametinget er samenes folkevalgte organ av og for samene og har allerede i kraft av dette, autonomi. Det er videre klart at Sametinget er et selvstendig rettssubjekt som er fristilt fra regjeringen. Dette innebærer at Sametinget ikke kan instrueres politisk og heller ikke pålegges oppgaver uten samtykke.

Innenfor utdannings- og opplæringssektoren ønsker Sametinget en klarere rolle. En slik avklaring må skje delvis gjennom interne prosesser hvor man ser på Sametingets egen organisering og hvilke arenaer og redskaper Sametinget har for å føre en aktiv og inkluderende utdanningspolitikk i fremtiden. For å sikre samiske barn og unges rettigheter og gi dem en kvalitativ god opplæring, er det avgjørende Sametinget får tilsynsmyndighet for samiskopplæring.

For å ivareta samenes kollektive rettigheter er det av avgjørende betydning av samenes rett til selvbestemmelse, slik den følger av folkeretten fullt ut anerkjennes og implementeres i lovverket av norske myndigheter. Det er også av stor betydning at Sametingets rolle avklares gjennom konsultasjoner.

Sametinget ønsker en arena for drøfting av overordnede spørsmål innen utdanningspolitikken som legger føringer på enkeltprosessene på detaljnivå. Det vil i denne sammenheng være naturlig å se nærmere på behovet for en full revisjon av reglene om Sametinget i sameloven og Sametingets myndighet i opplæringsloven. Det vil videre være viktig at resultatene av konsultasjonsmøter kommuniseres godt ut til alle avdelinger i departement og direktorat og tilsvarende internt i Sametinget.

6. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Sametinget vil ved vedtakelse av sametingsmelding om opplæring ha klarlagt noen viktige prinsipielle sider ved Sametingets opplæringspolitikk. Meldingen er imidlertid ikke uttømmende når det gjelder aktuelle utdanningspolitiske spørsmål. Spørsmålet om fag - og timefordeling for elever med samiskundervisning er et stort utdanningspolitisk spørsmål som Sametinget må gjøre til gjenstand for en egen behandling. Kompleksiteten i saken og det faktum at forslagene fra arbeidsgruppen som har vurdert alternative modeller for fag - og timefordelingen skal sendes ut på høring fra Utdanningsdirektoratets side, medfører at disse problemstillingene ikke er behandlet på en grundig måte i denne meldingen.

Videre er det ønskelig at aktuelle utdanningspolitiske spørsmål skal kunne løftes opp for behandling i Sametingets plenum som en videreføring av de overordnede strategier og prinsipielle drøftelser som er gjort i meldingen om opplæring. Det er også viktig at sametingsmeldingen om opplæring gjøres kjent i samiske miljøer og hos statlige myndigheter som har det øverste ansvaret for fastsettelse av utdanningspolitiske rammer i form av lover og forskriftsverk.

Meldingen har fastslått behov for revisjon av blant annet sameloven og opplæringsloven når det gjelder retten til samiskopplæring i Norge på grunnskolenivå. Videre er det fra Sametingets side et ønske om en revisjon av og oppjustering av satsene for refusjon - og tilskudd for samiskundervisning. Dette er et arbeid Sametinget ønsker å prioritere blant annet gjennom vårt engasjement i arbeidsgruppen som skal vurdere samepolitikken i kommunene. I denne gruppen deltar også KS. Sametinget ser et klart behov for økte rammer når det gjelder utdanningsstipend for de som tar høyere utdanning i samiske språk og samisk lærerutdanning. Handlingsplanen for samiske språk vil være ett av flere mulige verktøy for å utløse flere midler til stipend og for å sikre at kommunene får dekket sine reelle kostnader ved å tilby samiskundervisning. Sametinget viser til regjeringens Handlingsplan for samiske språk og ser et klart behov for å styrke de økonomiske virkemidlene for å sikre voksenopplæring i samisk nasjonalt.

Sametinget ser at når det gjelder spørsmålet om Sametingets økonomiske rammer til stipend og andre økonomiske konsekvenser som følger av blant annet Kunnskapsløftet-samisk, så er det viktig at særlig Fornyings- administrasjons- og kirkedepartementet, sammen med Kunnskapsdepartementet, følger opp de signalene Sametinget gir på vegne av det samiske samfunnet gjennom sine budsjettprosedyrer.

For at Sametinget skal kunne styrke sitt arbeid med samisk utdanningspolitikk og styrke samhandlingen med statlige myndigheter når det gjelder oppfølgingen av ulike tiltak som iverksettes fra sentralt hold, slik som tiltak for å hindre frafall fra videregående skole, kampanjer for å sikre flere søkere til lærerutdanningen med videre, er det avgjørende at Sametinget involveres i oppfølgingsarbeidet og settes i stand til å prioritere utdanningspolitikk på en bedre måte enn vi er i stand til i dag. Det kreves tettere dialog med statlige myndigheter om Sametingets økonomiske rammer for oppfølging av nasjonale utdanningspolitiske tiltak og Sametingets egne utdanningspolitiske tiltak.

Sametinget vil særlig vise til at de økonomiske konsekvensene av tidligere tiders fornorskningspolitikk enda gjør seg gjeldende i form av stort behov for voksenopplæring i samisk, lese og skrivehjelp for samer som ikke har fått den utdanning de har rett til på grunn av språklige barrierer med videre. Sametingets utdanningspolitikk må ta høyde for å synliggjøre de negative konsekvensene av tidligere tiders politikk, og finne positive tiltak som kan bøte på disse og som kan bygge opp den samiske skolen og det samiske samfunnet til å ta større politisk og samfunnsmessig ansvar for samisk utdanning. Sametinget alene er ikke i stand til å bære et slikt ansvar for resultatene av aktiv statlig assimilasjonpolitikk.

Sametingsrådet vil utarbeide egne tiltaksplaner for samisk utdanningspolitikk og følge opp sametingsmeldingen gjennom fremlegg av budsjettforslag innenfor opplæringssektoren på Sametingets årlige budsjett. Sametinget vil i den forbindelse kunne synliggjøre de konkrete behovene for økonomiske rammer gjennom en tettere dialog med aktuelle departementer om tiltakene i denne tiltaksplanen.

Litteraturliste

Aikio-Puoskari, U. (2006): Rapport om den samiska undervisningen i grundskolorna i Norden. En nordisk jämförelse med utgångspunkt i undervisningens grundförutsättningar, Samisk parlamentarisk råd/Sametinget, Enare i Finland

Handlingsplan for samiske språk – status 2010 og videre innsats 2011. Oslo: Fornyings-, administrasjons og kirkedepartementet

Kunnskapsdepartementet, Sametinget, Utdanningsdirektoratet (2008): Læreplanverket for Kunnskapsløftet – samisk. Samiske læreplaner i norskspråklig versjon og med læreplanene for faget samisk på sør-, lule- og nordsamisk.

Lund, S. Boine, E. Broch Johansen, S. (2005): Sámi skuvlahistorja 1/ Saemien skuvle-vaajese 1/ Samisk skolehistorie 1. Davvi Girji, Kárášjohka/Karasjok.

NIFU STEP Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning og Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling ved Universitetet i Oslo (2009): Kunnskapsløftet – tung bør å bære? Underveisanalyse av styringsreformen i skjæringspunktet mellom politikk, administrasjon og profesjon, Rapport 42/2009

Nordlandsforskning (2009): Samisk opplæring under LK06-samisk. Analyse av læreplan og tidlige tiltak for implementering, NF-rapport nr. 3/2009

Nordlandsforskning (2010): Fra plan til praksis. Erfaringer med Kunnskapsløftet Samisk (LK06S), NF-rapport nr. 6/2010

Nordlandsforskning (2011): Rett til samiskopplæring. Ideal eller realitet, NF-rapport nr. 3/2011

NOU 2007:11 Studieforbund – læring for livet

NOU 2009:18 Rett til læring

Rapport fra arbeidsgruppe med medlemmer fra Kunnskapsdepartementet, Sametinget og Utdanningsdirektoratet (2007): De statlige samiske videregående skolene – vurdering av framtidig forvaltningsansvar

Rapport fra arbeidsgruppe sammensatt av Sametinget, Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet(2010): Tiltak for å effektivisere utvikling og produksjon av samiske læremidler

Rapport fra arbeidsgruppe med medlemmer fra Kunnskapsdepartementet, Sametinget og Utdanningsdirektoratet (2011): Fag- og timefordeling for elever som har samisk opplæring

Rapport fra arbeidsgruppe: Sametingets rettslige stilling og brev fra Lovavdelingen 26 januar 1995

Rätten til delaktighet och inflytande för samiska barn och ungdomar (2008): Ett samarbetsprojekt mellan Barnombudsmannen i Finland, Barneombudet i Norge och Barnombudsmannen i Sverige.

Samiske verdier- Árvokommišuvdna- Verdikommisjonen, redaktør: Edel Hætta Eriksen, Davvi Girji (2003)

Sámi allaskulva/ Sámi University College (2009): Rapport 1/2009 Samiske tall forteller 2, kommentert samisk statistikk 2009

Sámi allaskulva/ Sámi University College (2010): Rapport 1/2010 Samiske tall forteller 3, kommentert samisk statistikk 2010

St.meld. nr. 28 (2007-2008) Samepolitikken

St.meld. nr. 31 (2007-2008) Kvalitet i skolen

St.meld. 44 (2008-2009) Utdanningslinja

Stortingsmelding 22 (2010-2011) Motivasjon –Mestring – Muligheter. Ungdomstrinnet

Stortingsmelding 18 (2010-2011) Læring og fellesskap. Tidlig innsats og gode læringsmiljøer for barn, unge og voksne med særlige behov

Todal, J (2004): ”Det lappiske Tungemaal til at forstaa”. Ei vurdering av andrespråksfaget som reiskap for språkleg vitalisering. I Engen, T.O. og Solstad, K.J. (red): En likeverdige skole for alle? Om enhet og mangfold i grunnskolen. Oslo: Universitetsforlaget, s. 220-235.

Todal, J.(2007): Samisk språk i Svahken Sijte: sørsamisk vitalisering gjennom barnehage og skule Dieđut 2007-1

Originalspråk: Norsk

Ášši/Sak NKK	001/12
Ášši/Sak SP	008/12

Endringer av reindrifftsforvaltningen - grunnlag og premisser

Arkivsaknr.
11/2498

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	17.01.12	SR 012/12
Nærings- og kulturkomiteen	20.–21.02.12	NKK 001/12
Sametingets plenum	22. – 24.02.12	SP 008/12

Saken påbegynt 23.12.12 kl. 18.30

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	17.01.12	Sámediggerádi/Sametinget	Ášši/Sak 012/12 Boazodoallohálldašeami rievdadus – vuoddu ja eavttut/ Endringer av reindrifftsforvaltningen - grunnlag og premisser
2	30.09.11	Landbruks- og matdepartementet	Avvikling av ordningen med områdestyrer – høring
3	03.11.11	Sametinget	Sametinget behandling av endringer av reindrifftsforhandlingene
4	01.12.11	Landbruks- og matdepartementet	Vedrørende anmodning om utsettelse av høringsfrist på forslag til endringer i reindrifftsloven – avvikling av områdestyrene
5	12.01.12	Sametinget	Sametingets behandling av høring av endringer av reindrifftsforvaltningen med mer.
6	Januar 2011	Landbruks- og matdepartementet	Internevaluering av den offentlige forvaltningen av reindrifften i Norge
7	Januar 2011	NIBR Sigrid Skålnes	Den offentlige forvaltninga av reindriffta – omdømmeundersøkinga
8	04.04.11	Landbruks- og matdepartementet	Nyhet: Reindrifftsforvaltningen http://www.regjeringen.no/nb/dep/lmd/aktuelt/nyheter/2011/april-11/reindrifftsforvaltningen.html?id=637867
9	14.04.11	Landbruks- og matdepartementet	Endringer av den offentlige forvaltningen av reindrifften i Norge – Notat til Sametinget og Norske Reindrifftsamers Landsforbund som grunnlag for konsultasjoner
10	Mai 2011	Sametinget	Utvalg for utredning av organiseringen av reindrifftsforvaltningen – Forslag til mandat og sammensetning fra Sametinget og Norske Reindrifftsamers Landsforbund
11	08.06.11	Sametinget	Sak 24/11 Ny organisering av den offentlige forvaltningen av reindrifften
12	27.06.11	Landbruks- og matdepartementet	Invitasjon til konsultasjon om ny organisering av reindrifftsforvaltningen
13	08.07.11	Sametinget	Vedrørende invitasjon til konsultasjoner om ny organisering av reindrifftsforvaltningen
14	12.07.11	Kopi av brev fra Norske	Vedr. ny organisering av reindrifftsforvaltningen

			Reindrifsamers Landsforbund	
15		16.-17.08.11	Epostutveksling mellom Landbruks- og matdepartementet og Sametinget	Om konsultasjon om endringer av reindriftsforvaltningen
16		01.09.11	Sametinget	Brev til parlamentariske ledere på St.t for partiene for AP, SP, SV, H og KrF med forespørsel om møte om endringene av reindriftsforvaltninga.
17		30.09 og 28.10.11	Sametinget	Notat til parlamentariske ledere om endringer av reindriftsforvaltninga
18		04.10 og 11.10.11	Stortinget	Skriflig spørsmål fra Geir Jørgen Bekkevold (KrF) til landbruks- og matministeren. Svar fra landbruks- og matministeren http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qid=51397
19		05.09.11	Sametinget	Invitasjon til statsråd Lars Peder Brekk til møte for drøfting av utfordringene i reindriffta
20		15.09.11	Epostutveksling mellom Landbruks- og matdepartementet og Sametinget	Møte mellom sametingspresidenten og landbruks- og matministeren
21			Høringsuttalelser	http://www.regjeringen.no/nb/dep/lmd/dok/horinge_r/horingsdokumenter/2011/horing--avvikling-av-ordningen-med-omra/horingsuttalelser.html?id=656989
				Fauske kommune
				Fylkesmannen i Sør-Trøndelag
				Gildeskål kommune
				Meldal kommune
				Møre og Romsdal Fylkeskommune
				Nord-Trøndelag Fylkeskommune
				Områdestyret for reindrifft i Vest-Finnmark
				Oppdal kommune
				Rana kommune
				Reindriftsforvaltningen i Nord-Trøndelag
				Reindriftsforvaltningen i Øst-Finnmark
				Rennebu kommune
				Rindal kommune
				Tana kommune
				Tranøy kommune
				Norske Reindrifsamers Landsforbund
				Arbeidsdepartementet
				Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet
				Helse- og omsorgsdepartementet
				Kunnskapsdepartementet
				Miljøverndepartementet
				Forsvarsdepartementet
				Justisdepartementet
				Fiskeri- og kystdepartementet
				Nærings- og handelsdepartementet
				Samferdselsdepartementet
				Utenriksdepartementet
				Fylkesmannen i Buskerud
				Finnmark fylkeskommune
				Fylkesmannen i Nordland
				Hedmark fylkeskommune
				Karasjok Arbeiderparti
				Karasjok kommune
				Kautokeino Arbeiderparti
				Kautokeino kommune
				Målselv kommune
				Nord-Senja Reinbeitedistrikt
				Nord-Trøndelag reinsamelag
				Norges Bondelag
				Norske Samers Riksforbund
				Polmak Flyttsamelag
				Reinbeitedistrikt 19 Sorøy
				Reinbeitedistrikt 30C Østre sone
				Reinbeitedistrikt 40 Orda
				Reinbeitedistrikt 5 A/C Pasvik

				Reinbeitedistrikt 9 Corgas
				Reindrifftsforvaltningen
				Reindrifftsforvaltningen Nordland
				Reindrifftsforvaltningen Sør-Trøndelag og Hedmark
				Reindrifftsforvaltningen i Troms
				Rødøy kommune
				Snåsa kommune
				Sør-Trøndelag fylkeskommune
				Vågå
				Reinbeitedistrikt 41 Beaskades
				Fylkesmannen i Finnmark
				Fylkesmannen i Troms
				Fylkesmannen i Nord-Trøndelag
				Svahken Sijte

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Sametinget ser behov for at den offentlige forvaltninga av reindriften bedres og styrkes. Sametinget er derfor åpen for å konsultere om endringer for dette, slik regjeringen har besluttet. Den forvaltningsstrukturen Landbruks- og matdepartementet fremmer, med avvikling av områdestyrer og samtidig overføring av områdekantorene til fylkesmannen i de fem nordligste fylkene, kan ikke gjennomføres.

Sametinget understreker at konsultasjoner om endringer av den offentlige forvaltninga av reindriften bare kan skje ut fra forutsetningen om at ulike ordninger og løsninger vurderes.

Sametinget påpeker at i denne saken:

Har mandat for omdømmeundersøkelser og mandat og sammensetning av arbeidsgruppe for evaluering av reindrifftsforvaltningen blitt utarbeidet og fastsatt uten at Landbruks- og matdepartementet har søkt enighet om dette med Sametinget, slik det følger av konsultasjonsprosedyrene punkt 8 Utredninger/kunnskapsgrunnlag.

Har fastsettingen av hvilken forvaltningsstruktur en vil innføre skjedd uten at det er søkt å oppnå enighet etter konsultasjonsprosedyrene punkt 1 Formål, og uten at det har vært forsøk på konsultasjoner i god tro etter konsultasjonsprosedyrene punkt 6 Generelle bestemmelser.

Har det ikke blitt gitt noen informasjon om vurderinger av endring av forvaltningsstruktur for fastsettingen har skjedd. Konsultasjoner forutsettes å skje med full informasjon i alle stadier i behandlingen av saken etter konsultasjonsprosedyrene punkt 3 Informasjon.

Har det av Landbruks- og matdepartementet blitt hevdet at spørsmål om virksomhetsoverdragelse av områdekantorene fra Reindrifftsforvaltningen til fylkesmennene er utenfor konsultasjonsprosedyrene punkt 2 Virkeområde, noe som er galt. Det avgjørende for hva det skal konsulteres om er om tiltaket vil kunne påvirke samiske interesser direkte.

Sametinget konstaterer at Landbruks- og matdepartementet til nå i denne saken ikke har forholdt seg til bestemmelsene i regjeringens vedtatte konsultasjonsprosedyrer mellom statlige myndigheter og Sametinget. Sametinget vil påpeke at det ikke innebærer en oppfyllelse av konsultasjonsprosedyrene at departementet har invitert Sametinget til såkalte konsultasjonsmøter om gjennomføring av en ny forvaltningsstruktur. Det er derfor ikke riktig at Sametinget ikke har ønsket å konsultere med departementet, slik landbruks- og matministeren har informert Stortinget.

Sametinget framhever at det har vært et fravær i etterlevelsen av konsultasjonsprosedyrene så langt i denne saken. Dette tilsier alene at Landbruks- og matdepartementet i oppfølgingen av høringen legger

til rette for reelle konsultasjoner. I slike konsultasjoner må det åpnes for vurdering av ulike forvaltningsordninger med de prosesser som er nødvendige i den forbindelse.

Landbruks- og matdepartementets høringsforslag er preget av vurderinger som ikke har dekning i grunnlagsdokumentene det vises til. Sametinget kan ikke slutte seg til påstanden om at: Dagens forvaltningsordning er isolert, lite effektiv, og med manglende legitimitet i samfunnet for øvrig.

En endret forvaltningsstruktur, slik departementet foreslår, bidrar til økt forvaltningsmessig handlekraft.

Oppfatninger om et utydelig skille mellom reindrifta og den offentlige forvaltninga er et resultat av eksisterende forvaltningsstruktur.

Det er store habilitetsutfordringer i forvaltninga, bl.a ved bruk av sanksjonsmidler.

Reindrifta som viktig samfunnsaktør må være inn under statlig regional forvaltning.

Reindriftas betydning for samisk kultur, og statens internasjonale forpliktelser for den, tilsier en sterkere statlig regional forvaltning.

Sametinget vil framføre at omdømmeundersøkelsen av 2011 i stor grad gir grunnlag for tolkinger som peker i retning av at:

Forvaltningsmessig handlekraft først og fremst er knytte til kapasiteten og ressursene reindrifftsforvaltninga har.

Oppfatninger av utydelig skille mellom reindrift og forvaltning er dels resultat av villet politikk fra Stortinget ved at aktive reindrifftsutøvere skal sitte i styrende organer, og dels et resultat av en begrepsbruk fra Landbruks- og matdepartementet som utydeliggjør skillet mellom forhold av privatrettslig og offentligrettslig karakter.

Kritikken mot reindrifftsforvaltningens manglende helhetstenking og legitimitet er et uttrykk for andre arealinteressers behov for å svekke reindriftas ressurs- og rettighetsgrunnlag, og at reindrifta representerer en minoritets- og urfolkskultur det er store kunnskapsmangler om i det norske samfunnet.

Statens plikt for vern av reindrifta som samisk kultur tilsier utvikling mot samisk selvbestemmelse og selvstyre innenfor saksområdet.

Sametinget konstaterer at Landbruks- og matdepartementet med sitt høringsforslag søker å endre hva som har vært gjeldende samepolitikk siden vedtakelsen av sameloven i 1987. Det er en samepolitisk målsetting at avgjørelsesmyndighet i saker som i særlig grad berører det samiske folk skal overføres Sametinget. I denne saken går Landbruks- og matdepartementet inn for sterkt å svekke samisk styring og reindriffts faglig innflytelse over den offentlige forvaltninga av reindrifta. Reindriftpolitikk er mer enn næringspolitikk eller ressursforvaltningspolitikk. Det er samepolitikk, og må derfor forutsettes å være i tråd med den samepolitiske utvikling det har vært brei enighet om på Stortinget og med Sametinget i snart 25 år.

Sametinget konstaterer at Landbruks- og matdepartementet i sitt høringsforslag ikke har foretatt vurderinger av de menneskerettslige forpliktelsene overfor samene som urfolk. Ved beslutning om framtidig offentlig forvaltningsstruktur av reindrifta må de menneskerettslige forpliktelsene legges til grunn. Dette innebærer at:

Samenes rett til selvbestemmelse og selvstyre etter FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 1 og FNs erklæring om urfolks rettigheter artikkel 3 og 4 tilsier at Sametinget må gis en avgjørende og sentral rolle i forvaltninga av reindrifta. Det vises her også til FNs spesialrapportør for urfolk sin rapport av 11.01.11 hvor han anbefaler Norge å konsultere med Sametinget om overføring av avgjørelsesmyndighet til Sametinget i saker som berører samenes tradisjonelle næringer.

Samenes rett til å vedta egne prioriteringer i saker som angår våre liv og landområder og utøve kontroll med vår egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling etter ILO- konvensjonen nr. 169 artikkel 7 tilsier at Sametinget gis en sentral rolle i politikktutforming for og forvaltning av reindrifta. Videre tilsier ILO artikkel 15 at samenes rett til deltakelsen i forvaltninga av reindrifta skal sikres.

Statens plikt til å sikre det materielle kulturgrunnlaget etter FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27 vil og innebære at vi samer selv styrer og forvalter en kulturspesifikk samisk næring som reindrifta er. Det er også dette som ligger i GrL § 110a om at det påligger staten å legge til rette for at samisk språk, kultur og samfunnsliv skal sikres og utvikles.

Sametinget fester seg ved at de klart fleste politiske instanser og faginstanser som er i befatning med reindrifftsforvaltninga, samt alle reinbeitedistrikt som har uttalt seg og Norske Reindrifftsamers Landsforbund sterkt går i mot Landbruks- og matdepartementets høringsforslag. Sametinget forventer at dette tillegges avgjørende vekt.

Landbruks- og matdepartementets manglende konsultasjoner, forutinntatte vurderinger, og fraværende vurderinger av forslaget forhold til gjeldende samepolitikk og menneskerettslige forpliktelser, medfører at forslaget ikke kan gjennomføres. Det vil i tilfelle resultere i en offentlig forvaltning uten forståelse, troverdighet eller tillit i reindrifta, Sametinget og da det samiske samfunnet. En slik forvaltning vil resultere i en flertapssituasjon for alle berørte parter både i reindrifta, det samiske samfunnet, statlige myndigheter, planmyndigheter og andre næringer. En gjennomføring av departementets forslag vil fra Sametinget side resultere i at: Sametinget vanskelig kan oppnevne representanter til Reindrifftsstyret, siden det vil representere en forvaltning uten Sametingets samtykke

Sametinget må vurdere å prioritere særskilt samarbeid med reindrifta ved Sametingets myndighetsutøvelse etter plan- og bygningsloven.

Sametinget må, i samforståelse med Norske Reindrifftsamers Landsforbund, vurdere å nedsette et utvalg for å utrede framtidig organisering av reindrifftsforvaltninga.

Sametinget forutsetter at Landbruks- og matdepartementet etter høringen av sitt forslag legger til rette for korrekte og løsningsorientert konsultasjoner om framtidig forvaltningsstruktur for den offentlige reindrifftsforvaltninga. Dette innebærer at det er åpent for at ulike ordninger blir vurdert og at andre løsninger enn departementets forslag velges.

Sametinget legger til grunn at følgende kriterier må følges i de oppfølgende konsultasjonene: Utformingen av rammebetingelsene for reindrifta og organiseringa av den offentlige forvaltninga av reindrifta skal være i samsvar med Grunnloven § 110a og udiskutabelt innenfor Norges menneskerettslige forpliktelser overfor samene som urfolk. Dette omfatter retten til selvbestemmelse, selvstyre, deltakelse og prioriteringer over egen utvikling.

Organiseringa av den offentlige forvaltninga av reindrifta er en del av samepolitikken, og skal følge gjeldende samepolitiske målsettinger.

Organiseringa av den offentlige forvaltninga av reindrifta skal virke til en effektiv, handlekraftig forvaltning med brei troverdighet, tilslutning og legitimitet, særlig i reindrifta og det samiske samfunnet.

Nærings- og kulturkomiteens innstilling

Innledning

Sametinget behandler i denne saken forslaget til endringer av reindrifftsforvaltningen – grunnlag og premisser. Landbruks- og matdepartementet fremmer en endring av forvaltningsstrukturen, med avvikling av områdestyrer og samtidig overføring av områdekantorene til fylkesmannen i de fem nordligste fylkene.

Sametinget forutsetter at Landbruks- og matdepartementet etter høringen av sitt forslag legger til rette for korrekte og løsningsorienterte konsultasjoner om framtidig forvaltningsstruktur for den offentlige reindrifftsforvaltningen. Dette innebærer at de er åpne for at ulike ordninger blir vurdert og at andre løsninger enn departementets forslag velges.

Merknader

Komiteens mindretall, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Geir Tommy Pedersen, Mathis Nilsen Eira og Randi A. Skum, medlemmet fra Norske samers riksforbund/ Samefolkets parti (NSR/Sjþ) Gunn-Britt Retter, Flyttsamelista (FSL) Per A. Bøhr mener tiden er moden for en helhetlig gjennomgang av organisering av forvaltningen av reindrifta. Dette må gjøres i tett dialog med næringen selv og Sametinget, nettopp fordi reindriften er en spesifikk samisk næring. I en slik gjennomgang vil det også være naturleg å vurdere hvilken rolle Sametinget skal ha i den framtidige forvaltningen.

Komiteens mindretall beklager at Landbruks- og matdepartementet ikke har gjennomført reelle konsultasjoner med Sametinget og NBR/NRL om denne saken, og mener at uten en slik prosess er beslutningsgrunnlaget for omorganisering og avvikling av områdestyrene altfor mangelfullt. Mindretallet stiller seg kritisk til forslaget om å overføre reindrifftas regionkontorer til fylkesmannsembetene, blant annet fordi dette vil fragmentere viktige fagmiljøer og forhindre en helhetlig forvaltning av en samisk og er en viktig språk- og kulturbærer. I tillegg vil man risikere å miste verdifull reindrifftsaglig kompetanse.

Komiteens mindretall stiller seg kritisk til nedlegging av områdestyrene fordi det ikke synes å være vurdert hvordan reindrifftas representasjon regionalt og lokalt skal ivaretas i et selvbestemmelsesperspektiv, og hvordan områdestyrenes funksjon som bindeledd mellom reindrifta og forvaltningen skal ivaretas. Mindretallet mener at hensynet til "effektiv" saksbehandling ikke kan veie tyngre enn hensynet til demokrati og den reindrifftssamiske kunnskapen i forvaltningssammenheng.

Komiteens mindretall er også bekymret for reinbeitedistriktene og siidaenes kapasitet til å følge opp plan- og arealsaker, og mener at den foreslåtte ordningen ikke kan innføres uten at denne kapasiteten økes og at det sikres reindrifftssamisk medvirkning i beslutningsprosessene i saker på regionalt og lokalt nivå. I dette ligger også at reindriften gjennom medvirkning i forvaltningen på regionalt nivå må ha innsigelseskompetanse. Komiteens mindretall mener det er bekymringsfullt at innsigelseskompetansen som områdestyrene har hatt siden 1978 er tenkt overført Fylkesmannen, blant annet fordi fylkemannsembetet har mange roller i forhold til arealsaker.

Komiteens mindretall mener det må tas initiativ til en ny prosess som kan avklare framtidig organisering og Sametingets rolle, der NBR/NRL og Sametinget inkluderes fra starten av. I påvente av en slik avklaring, kan det åpnes for midlertidige løsninger så fram disse tar høyde for de nevnte forhold som helhetlig forvaltning, samisk selvbestemmelse og reindrifftas kapasitet i arealsaker.

Medlemmet fra Nordkalottfolket, Toril Bakken Kåven fremmer følgende merknad:

Ny reindrifftslov trådte i kraft i 2007, og inneholder mange verktøy for forvaltning av reindrifftsneringen. Det er blant annet gitt sterkere sanksjonsmuligheter gjennom loven, enn det man hadde hjemmel til tidligere. Det bør være aksept for at det tar tid å innarbeide en ny lov i næringen.

Reintallet i enkelte distrikter i Finnmark har lenge vært for høyt, og man hører stadig om overtredelse av loven mtp høyeste tillate antall beitedyr, beitegrenser som overskrides, overskridelse av beitetidsbestemmelser osv. Gjennom den nye reindrifftsloven reguleres reintallet i hvert enkelt distrikt, og det er nå kun et fåtall som ikke har fastsatt reintallet.

Områdestyrene er statens verktøy i forvaltningen av reindrifften. Områdestyrene har en viktig funksjon. Ved at områdestyret både har personer med reindrifftsaglig bakgrunn og personer fra samfunnet forøvrig, har det potensial for å få tillit og legitimitet både i reindrifftsneringen, i det samiske samfunn generelt og i ikke-samiske samfunn.

Det er prisverdig at Landbruksdepartementet søker løsninger som kan gjøre reindrifftsneringen og -forvaltningen mer effektiv og at man ønsker å bidra til at forvaltningen har høy legitimitet i både i næringen og samfunnet for øvrig. Men, å gjøre endringer på et såpass tidlig tidspunkt etter at reindrifftsloven har trådt i kraft, synes som en overilt handling. I stedet bør man lete etter andre tiltak som kan gjøre ikrafttreden av reindrifftsloven, og forvaltningen av reindrifften i Norge, mer effektiv.

En alternativ måte å bidra til løsning på utfordringer i reindrifften vil være:

1. Områdestyrene beholdes som i dag i en videre periode på 3-5 år. Dette vil gi områdestyrene tid til å implementere de nye reintallene og løse andre utfordringer i næringen.
2. Det gjøres en evaluering innen 3-5 år, for å se på ytterligere forbedringer, evt omorganisering om det viser seg at dagens organisering ikke fungerer tilfredsstillende. En evaluering bør settes ned av representanter fra både reindrifften og andre naturnæringer (jordbruk, utmarksnæring etc), i tillegg til LMD og Sametinget.
3. Reindrifftsforvaltningen øker fokuset på å a) hensiktsmessige, raske og klare sanksjoner dersom næringen ikke følger det rammeverket og pålegg som er vedtatt, og b) sikre tilfredsstillende informasjon til både reindrifften og samfunnet for øvrig. Å sikre god informasjon er avgjørende viktig for å lykkes med håndhevingen av den nye reindrifftsloven, og sikre tillit til at prosessene skjer på en god måte. Dette vil også bidra til økt legitimitet både hos reindrifftsneringen og samfunnet for øvrig.
4. Det opprettes et uavhengig kontrollorgan som skal kontrollere at reindrifftsneringen og forvaltningen drives i tråd med de rammebetingelser som er vedtatt. Kontrollorganet bør kunne kontrollere alle aspekter ved reindrifften: etterprøvelse av reintellinger, telling ved store årlig rapporterte avvik, etterfølgelse av beitetidsbestemmelser og beitegrenser, rovdyrtap etc. Mange i næringen har lenge bedt om et uavhengig kontrollorgan. Dette vil bidra til at flere får tillit til systemet økt troverdighet i reindrifften.

Forslag

Forslag fra *Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Knut Store, Inga-Lill Sundset, Heidi Persdatter Greiner Haaker, Margit Eli Anti Oskal og Inger Jørstad, Norske samers riksforbund (NSR) Geir Tommy Pedersen, Mathis Nilsen Eira og Randi A. Skum, medlemmet fra Norske samers riksforbund/Samefolkets parti (NSR/Sfp) Gunn-Britt Retter, Arja Olaf Eliassen og Flyttsamelista (FSL) Per A. Bæhr*

Forslag 1

Punkt 1:

Møtesekretærer: Ellen Mienna/Ellen Aina Eira

3. setning flyttes som ny siste setning under punkt 2 og endres til følgende:

Derfor vil Landbruks- og matdepartementets forslag om avvikling av områdestyrer og samtidig overføring av områdestyrene til fylkesmannen i de fem nordligste fylkene ikke kunne gjennomføres slik det foreligger i dag.

Punkt 6, første avsnitt:

Ny andre setning:

Sametinget kan blant annet ikke slutte seg til påstandene om at:

5. og 6. kulepunkt strykes

Punkt 7:

2. kulepunkt strykes.

Punkt 9:

1. kulepunkt endres til følgende:

Samenes rett til selvbestemmelse og selvstyre etter FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 1 og FNs erklæring om urfolks rettigheter artikkel 3 og 4 må legges til grunn.

2. kulepunkt endres til følgende:

Samenes har rett til å vedta egne prioriteringer i saker som angår våre liv og landområder og utøve kontroll med vår egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling etter ILO-konvensjonen nr. 169 artikkel 7. I henhold til artikkel 7,3 heter det at:

”I samarbeid med vedkommende folk skal regjeringene sikre at det blir gjennomført studier, når dette er relevant, for å vurdere de sosiale, åndelige, kulturelle og miljømessige virkninger for dem av planlagt utviklingsvirksomhet. Resultat av disse undersøkelser skal anses som grunnleggende kriterier for gjennomføringen av slik virksomhet”.

3. kulepunkt endres til følgende:

Staten har en plikt til å sikre det materielle kulturgrunnet etter FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27. Det påligger også en plikt for staten å legge til rette for at samisk språk, kultur og samfunnsliv sikres og utvikles, jfr. Grl § 110 a.

Punkt 11:

3. kulepunkt endres til følgende:

Sametinget må sammen med NRL og Landbruks- og matdepartementet nedsette et utvalg for å utrede framtidig organisering av reindriftsforvaltninga.

Punkt 13:

2. kulepunkt endres til følgende:

Organiseringa av den offentlige forvaltninga av reindrifta er en del av samepolitikken. Det er derfor viktig at man følger gjeldende reindriftpolitiske målsetninger for å oppnå en helhetlig samepolitikk.

Forslag fra *Fremskrittspartiet (FrP)* *Selmer Jobansen*

Forslag 2

Sametingsrådets forslag til innstilling utgår og erstattes med følgende:

Sametinget er av den formening at forvaltningen av reindriftnæringen skal være underlagt statens forvaltning av reindriftnæringen.

Sametinget er av den formening at tilsyns- og klageorgan for reindriftnæringen bør ivaretas av Landbruks- og matdepartementet.

Forslag fra *Nordkalottfolket (NKF)* *Toril Bakken Kåven*

Forslag 3

Sametingsrådets forslag til innstilling utgår og erstattes med følgende:

Det er beklagelig at LMD ikke har konsultert om denne saken på forhånd, og åpnet for å vurdere alternative løsninger. Ved en bedre prosess ville man antakelig kommet frem til en bredere forståelse av hverandres synspunkter, og dermed skapt mer legitimitet for de foreslåtte endringene, uansett hvilke endringer som måtte komme. Det er derfor vanskelig å støtte innføringen ny organiseringen av reindriftsforvaltningen.

Sametinget konstaterer at reindrifta og reindriftsforvaltningen har flere utfordringer, blant annet knyttet til for høyt reintall i enkelte distrikter, overholdelse av regelverk som beitetidsbestemmelse, beitegrenser i tillegg til utfordringer både med tanke på habilitetsspørsmål, tillit og integritet. I tillegg kommer utfordringer knyttet til produktutvikling og markedsføring av reinkjøtt. Å legge ned områdestyrene vil ikke nødvendigvis endre dette.

Reindriftsloven av 2007 har fått virke for kort tid til at alle virkemidlene og sanksjonsmuligheter nedfelt i loven har blitt tilfredsstillende implementert og benyttet i praktisk forvaltning.

Samtidig som reindriftsloven og områdestyrene bør få virke en lengre periode, må det nedsettes et uavhengig kontrollorgan som kan kontrollere at reindriftsnæringen drives i tråd med de rammebetingelser som er vedtatt.

Komiteens tilrådning

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

III Votering

Av 39 representanter var 36 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 3 ble forkastet med 35 stemmer. 1 stemte for.
- Forslag 2 ble forkastet med 33 stemmer. 3 stemte for.
- Forslag 1 ble vedtatt med 32 stemmer mot 4 stemmer.
- Nærings- og kulturkomiteens tilrådning ble vedtatt med 32 stemmer mot 4 stemmer..

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Per Andersen Bæhr, saksordfører	
2	Selmer Johansen	Mariann Wollmann Magga
	Geir Tommy Pedersen, til forretningsorden	
3	Randi A. Skum	
4	Inga-Lill Sundset	
5	Aili Keskitalo	
6	Mathis Nilsen Eira	Alf Isaksen
7	Marit Kirsten Anti Gaup	Anders Somby jr.

		Olaf Eliassen
		Trond Are Anti
	Marit Kirsten Anti Gaup	
8	Mariann Wollmann Magga	Aili Keskitalo
		Anders Somby jr.
	Mariann Wollmann Magga	
9	Per Andersen Bæhr	Marit Kirsten Anti Gaup
10	Toril Bakken Kåven	Mariann Wollmann Magga
		Anders Somby jr.
	Toril Bakken Kåven	
11	Anne-Marit Eira	
12	Olaf Eliassen	Marit Kirsten Anti Gaup
		Anders Somby jr.
	Olaf Eliassen	
13	Ellinor Marita Jåma	
	Per Andersen Bæhr, saksordfører	

VI Sametingets vedtak

Sametinget ser behov for at den offentlige forvaltninga av reindriften bedres og styrkes. Sametinget er derfor åpen for å konsultere om endringer for dette, slik regjeringen har besluttet

Sametinget understreker at konsultasjoner om endringer av den offentlige forvaltninga av reindriften bare kan skje ut fra forutsetningen om at ulike ordninger og løsninger vurderes. Derfor vil Landbruks- og matdepartementets forslag om avvikling av områdestyrene og samtidig overføring av områdestyrene til fylkesmannen i de fem nordligste fylkene ikke kunne gjennomføres slik det foreligger i dag.

Sametinget påpeker at i denne saken:

Har mandat for omdømmeundersøkelser og mandat og sammensetning av arbeidsgruppe for evaluering av reindriftsforvaltningen blitt utarbeidet og fastsatt uten at Landbruks- og matdepartementet har søkt enighet om dette med Sametinget, slik det følger av konsultasjonsprosedyrene punkt 8 Utredninger/kunnskapsgrunnlag.

Har fastsettingen av hvilken forvaltningsstruktur en vil innføre skjedd uten at det er søkt å oppnå enighet etter konsultasjonsprosedyrene punkt 1 Formål, og uten at det har vært forsøk på konsultasjoner i god tro etter konsultasjonsprosedyrene punkt 6 Generelle bestemmelser.

Har det ikke blitt gitt noen informasjon om vurderinger av endring av forvaltningsstruktur før fastsettingen har skjedd. Konsultasjoner forutsettes å skje med full informasjon i alle stadier i behandlingen av saken etter konsultasjonsprosedyrene punkt 3 Informasjon.

Har det av Landbruks- og matdepartementet blitt hevdet at spørsmål om virksomhetsoverdragelse av områdekontorene fra Reindriftsforvaltningen til fylkesmennene er utenfor konsultasjonsprosedyrene punkt 2 Virkeområde, noe som er galt. Det avgjørende for hva det skal konsulteres om er om tiltaket vil kunne påvirke samiske interesser direkte.

Sametinget konstaterer at Landbruks- og matdepartementet til nå i denne saken ikke har forholdt seg til bestemmelsene i regjeringens vedtatte konsultasjonsprosedyrer mellom statlige myndigheter og Sametinget. Sametinget vil påpeke at det ikke innebærer en oppfyllelse av konsultasjonsprosedyrene at departementet har inviterer Sametinget til såkalte konsultasjonsmøter om gjennomføring av en ny

forvaltningsstruktur. Det er derfor ikke riktig at Sametinget ikke har ønsket å konsultere med departementet, slik landbruks- og matministeren har informert Stortinget.

Sametinget framhever at det har vært et fravær i etterlevelsen av konsultasjonsprosedyrene så langt i denne saken. Dette tilsier alene at Landbruks- og matdepartementet i oppfølgingen av høringen legger til rette for reelle konsultasjoner. I slike konsultasjoner må det åpnes for vurdering av ulike forvaltningsordninger med de prosesser som er nødvendige i den forbindelse.

Landbruks- og matdepartementets høringsforslag er preget av vurderinger som ikke har dekning i grunnlagsdokumentene det vises til. Sametinget kan blant annet ikke slutte seg til påstanden om at Dagens forvaltningsordning er isolert, lite effektiv, og med manglende legitimitet i samfunnet for øvrig.

En endret forvaltningsstruktur, slik departementet foreslår, bidrar til økt forvaltningsmessig handlekraft.

Oppfatninger om et utydelig skille mellom reindrifta og den offentlige forvaltninga er et resultat av eksisterende forvaltningsstruktur.

Det er store habilitetsutfordringer i forvaltninga, bl.a ved bruk av sanksjonsmidler.

Sametinget vil framføre at omdømmeundersøkelsen av 2011 i stor grad gir grunnlag for tolkinger som peker i retning av at:

Forvaltningsmessig handlekraft først og fremst er knytte til kapasiteten og ressursene reindriftsforvaltninga har.

Kritikken mot reindriftsforvaltningens manglende helhetstenking og legitimitet er et uttrykk for andre arealinteressers behov for å svekke reindriftras ressurs- og rettighetsgrunnlag, og at reindriftra representerer en minoritets- og urfolkskultur det er store kunnskapsmangler om i det norske samfunnet.

Statens plikt for vern av reindriftra som samisk kultur tilsier utvikling mot samisk selvbestemmelse og selvstyre innenfor saksområdet.

Sametinget konstaterer at Landbruks- og matdepartementet med sitt høringsforslag søker å endre hva som har vært gjeldende samepolitikk siden vedtakelsen av sameloven i 1987. Det er en samepolitisk målsetting at avgjørelsesmyndighet i saker som i særlig grad berører det samiske folk skal overføres Sametinget. I denne saken går Landbruks- og matdepartementet inn for sterkt å svekke samisk styring og reindriftsfaglig innflytelse over den offentlige forvaltninga av reindriftra. Reindriftpolitikk er mer enn næringspolitikk eller ressursforvaltningspolitikk. Det er samepolitikk, og må derfor forutsettes å være i tråd med den samepolitiske utvikling det har vært brei enighet om på Stortinget og med Sametinget i snart 25 år.

Sametinget konstaterer at Landbruks- og matdepartementet i sitt høringsforslag ikke har foretatt vurderinger av de menneskerettslige forpliktelsene overfor samene som urfolk. Ved beslutning om framtidig offentlig forvaltningsstruktur av reindriftra må de menneskerettslige forpliktelsene legges til grunn. Dette innebærer at:

Samenes rett til selvbestemmelse og selvstyre etter FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 1 og FNs erklæring om urfolks rettigheter artikkel 3 og 4 må legges til grunn.

Samenes har rett til å vedta egne prioriteringer i saker som angår våre liv og landområder og utøve kontroll med vår egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling etter ILO-konvensjonen nr. 169 artikkel 7. I henhold til artikkel 7,3 heter det at:

”I samarbeid med vedkommende folk skal regjeringene sikre at det blir gjennomført studier, når dette er relevant, for å vurdere de sosiale, åndelige, kulturelle og miljømessige virkninger for dem av planlagt utviklingsvirksomhet. Resultat av disse undersøkelser skal anses som grunnleggende kriterier for gjennomføringen av slik virksomhet”.

Staten har en plikt til å sikre det materielle kulturgrunnlaget etter FN's konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27. Det pålegger også en plikt for staten å legge til rette for at samisk språk, kultur og samfunnsliv sikres og utvikles, jfr. GrL § 110 a.

Sametinget fester seg ved at de klart fleste politiske instanser og faginstanser som er i befatning med reindriftsforvaltninga, samt alle reinbeitedistrikt som har uttalt seg og Norske Reindriftsamers Landsforbund sterkt går i mot Landbruks- og matdepartementets høringsforslag. Sametinget forventer at dette tillegges avgjørende vekt.

Landbruks- og matdepartementets manglende konsultasjoner, forutinntatte vurderinger, og fraværende vurderinger av forslaget forhold til gjeldende samepolitikk og menneskerettslige forpliktelser, medfører at forslaget ikke kan gjennomføres. Det vil i tilfelle resultere i en offentlig forvaltning uten forståelse, troverdighet eller tillit i reindrifta, Sametinget og da det samiske samfunnet. En slik forvaltning vil resultere i en flertapssituasjon for alle berørte parter både i reindrifta, det samiske samfunnet, statlige myndigheter, planmyndigheter og andre næringer. En gjennomføring av departementets forslag vil fra Sametinget side resultere i at:

Sametinget vanskelig kan oppnevne representanter til Reindriftsstyret, siden det vil representere en forvaltning uten Sametingets samtykke

Sametinget må vurdere å prioritere særskilt samarbeid med reindrifta ved Sametingets myndighetsutøvelse etter plan- og bygningsloven.

Sametinget må sammen med NRL og Landbruks- og matdepartementet nedsette et utvalg for å utrede framtidig organisering av reindriftsforvaltninga.

Sametinget forutsetter at Landbruks- og matdepartementet etter høringen av sitt forslag legger til rette for korrekte og løsningsorientert konsultasjoner om framtidig forvaltningsstruktur for den offentlige reindriftsforvaltninga. Dette innebærer at det er åpent for at ulike ordninger blir vurdert og at andre løsninger enn departementets forslag velges.

Sametinget legger til grunn at følgende kriterier må følges i de oppfølgende konsultasjonene: Utformingen av rammebetingelsene for reindrifta og organiseringa av den offentlige forvaltninga av reindrifta skal være i samsvar med Grunnloven § 110a og udiskutabelt innenfor Norges menneskerettslige forpliktelser overfor samene som urfolk. Dette omfatter retten til selvbestemmelse, selvstyre, deltakelse og prioriteringer over egen utvikling.

Organiseringa av den offentlige forvaltninga av reindrifta er en del av samepolitikken. Det er derfor viktig at man følger gjeldende reindriftpolitiske målsetninger for å oppnå en helhetlig samepolitikk.

Organiseringa av den offentlige forvaltninga av reindrifta skal virke til en effektiv, handlekraftig forvaltning med brei troverdighet, tilslutning og legitimitet, særlig i reindrifta og det samiske samfunnet.

Behandlingen av saken ble avsluttet 23.02.12 kl. 19.50.

Originalspråk: Norsk

Ášši/Sak PFK	003/12
Ášši/Sak SP	009/12

Møteplan for Sametingets komité- og plenumsmøter 2012

Arkivsaknr.
12/279

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Plenumsledelsen	01.02.12	DCJ 001/12
Plan- og finanskomiteen	20. – 21.02.12	PFK 003/12
Sametingets plenum	22. – 24.02.12	SP 009/12

Saken påbegynt 23.02.12 kl. 19.50

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	01.02.12	Plenumsledelsen	Ášši/Sak DCJ 001/12 Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimat 2012 – čoahkkinplána/Møteplan for Sametingets komité- og plenumsmøter 2012

II Forslag og merknader

Plenumsledelsens forslag til innstilling

Sametinget vedtar følgende møteplan for 2012:

Sametingets komité- og plenumsmøter første halvdel 2012:

- uke 8: 20. – 24. februar
- uke 23: 4. – 8. juni

Sametingets komitémøter og plenumsmøter andre halvdel 2012:

- uke 39 24. – 28. september
- uke 48 26. – 30. november

Plan- og finans komiteens innstilling

Innledning

Bakgrunnen for denne saken er at Sametinget under behandling av budsjettet for 2012 har vedtatt at det skal være 4 plenum i 2012, samtidig som tidligere vedtatte møteplan står oppført med 5 møter i 2012.

Forslag

Forslag 1

Forslag fra Arbeiderpartiet sametingsgruppe (AP), Norske samers riksforbund (NSR), Arja og Samer bosatt i Sør-Norge (SbS):

Erstatter plenumsledelsens forslag:

Sametinget opprettholder den allerede vedtatte møteplanen for 2012.

III Votering

Av 39 representanter var 35 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 1 ble vedtatt med 33 stemmer mot 2 stemmer.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Ronny Wilhelmsen, saksordfører	
2	Aili Keskitalo	Willy Ørnebakk
3	Anders Somby jr.	
4	Rolf Johansen	Willy Ørnebakk
	Ronny Wilhelmsen, saksordfører	
	Rolf Johansen, til forretningsorden	

VI Sametingets vedtak

Sametinget opprettholder den allerede vedtatte møteplanen for 2012.

Sametingets komité- og plenumsmøter første halvdel 2012:

- uke 8: 20. – 24. februar
- uke 16: 16. – 20. april
- uke 23: 4. – 8. juni

Sametingets komitémøter og plenumsmøter andre halvdel 2012:

- uke 39 24. – 28. september
- uke 48 26. – 30. november

Behandlingen av saken ble avsluttet 23.02.12 kl. 20.05.

Originalspråk: Norsk

Åšši/Sak PFK	004/12
Åšši/Sak SP	010/12

Møteplan for Sametingets komité- og plenumsmøter 2013

Arkivsaknr.
12/279

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Plenumsledelsen	01.02.12	DCJ 002/12
Plan- og finanskomiteen	20. – 21.02.12	PFK 004/12
Sametingets plenum	22. – 24.02.12	SP 010/12

Saken påbegynt 23.02.12 kl. 20.05

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1			Kalender 2013

II Forslag og merknader

Plenumsledelsens forslag til innstilling:

Sametingets komité- og plenumsmøter første halvdel 2013:

Uke 9: 25. februar – 01. mars

Uke 17: 22. – 26. april

Uke 23: 3. – 7. juni

Sametingets komitémøter og plenumsmøter andre halvdel 2013:

Åpning av nytt sameting. Dato i oktober ikke bestemt.

Uke 49: 02. – 06. desember

Plan- og finans komiteens innstilling

Innledning

Møteplanen er det styrende dokument for når Sametinget skal gjennomføre sine møter i 2013.

Forslag

Forslag 1

Forslag fra Arbeiderpartiet sametingsgruppe (AP), , Norske samers riksforbund (NSR), Fremskrittspartiet (FrP) og Samer bosatt i Sør-Norge (SbS):

I den norske versjonen av møteplan står det: uke 17: 3.-7. juni, dette er feil og rettes til uke 23: 3.-7. juni.

Komiteens tilrådning

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig plenumsledelsens forslag til innstilling.

III Votering

Av 39 representanter var 34 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 1 ble vedtatt med 32 stemmer mot 2 stemmer.
- Komiteens tilrådning ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Ronny Wilhelmsen, saksordfører	
2	Geir Tommy Pedersen	Willy Ørnebakk
3	Anders Somby jr.	

VI Sametingets vedtak

Sametingets komité- og plenumsmøter første halvdel 2013:

Uke 9: 25. februar – 01. mars

Uke 17: 22. – 26. april

Uke 23: 3. – 7. juni

Sametingets komitémøter og plenumsmøter andre halvdel 2013:

Åpning av nytt sameting. Dato i oktober ikke bestemt.

Uke 49: 02. – 06. desember

Behandlingen av saken ble avsluttet 23.02.12 kl. 20.10

Åšši/Sak NKK	002/12
Åšši/Sak SP	011/12

Innspill til jordbruksforhandlingene 2012

Arkivsaknr.
11/5423

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	17.01.12	SR 007/12
Nærings- og kulturkomiteen	20. – 21.02.12	NKK 002/12
Sametingets plenum	22. – 24.02.12	SP 011/12

Saken påbegynt 24.02.12 kl. 08.30

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	17.01.12	Sámediggeráđi/Sametingsrådet	Åšši/Sak 007/12 - Cealkámuš 2012 eanadoallošiehtadallamiidda/Innspill til jordbruksforhandlingene 2012
2	16.12.11	Troms bondelag	Innspill til jordbruksforhandlingene 2012
3	09.01.12	Sametinget	Rapportering om Sametingets tilskudd til jordbruk i 2011
4	10.11.12	Deanu gieldda	Landbrukspolitisk uttalelse fra Tana kommunestyre
5	06.12.11	Jon-Harald Nedrum	Landbruk
6	24.11.11	Lyngen bondelag	Lyngen bondelag ber om at Sametinget støtter denne uttalelsen

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Jordbruk i samiske områder har spilt en betydelig rolle som råvareprodusent, som sysselsetter og som grunnlag for bosetting i samiske områder. Jordbruk har fortsatt denne rollen, men den er i ferd med å bli svekket. Jordbruket spiller også en viktig rolle i å videreføre samisk språk og kulturtradisjon. Sametinget er opptatt av at jordbruksnæringen har gode rammebetingelser for sin drift og utvikling.

Landbruks- og matdepartementet la fram en stortingsmelding om ny landbruks- og matpolitikk i 2011. Meldingen har som overordnet mål matvaresikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk.

Det har de siste årene vært en bekymringsfull utvikling for jordbruksnæringen i de samiske områdene. I Finnmark fylke er det en markant nedgang i antall bruk fra 2004 til 2011 fra 438 jordbruksbedrifter til 352 jordbruksbedrifter. Det er en nedgang på over 20 %. I Troms er nedgangen enda større fra

1462 bruk i 2004 til 1083 bruk i 2010, som utgjør 26 %. I flere kommuner er jordbruket så svekket at det er en håndfull produsenter igjen. Et annet forhold er at personlige brukere blir eldre. Mens det i Finnmark var 18 % brukere over 60 år i 2004 var andelen steget til 25 % i 2011. I Troms er det samme utvikling – der var tallene henholdsvis 18 % i 2004 og 26 % i 2011.

Opprettholdelse av sysselsettingen er en av de største utfordringene i samiske områder. Sametinget har gjennomført en analyse av næringsutvikling i 22 utvalgte samiske kommuner. Den viser at en nedgang i sysselsatte på nærmere 200 for fiskeri og landbruk i årene 2009 og 2010. Det tilsvarer en nedgang på 8,6 %. Befolkningsutviklingen viser en negativ trend i samiske områder.

Nedgangen i antall bruk er ekstra bekymringsfull ettersom jordbruksmiljøene i de samiske områdene allerede er små sammenliknet med jordbruket på landsbasis. En ytterligere nedgang i jordbruket vil derfor utfordre det samiske næringslivet og true næringen som en betydningsfull kultur- og språkarena. Nedgangen vil også få negative konsekvenser for matproduksjonen, meierier, slakterier, videreforedlingsanlegg og for handelsstanden i de samiske bosetningsområdene.

Levende bygder er den beste garantien for at samisk kultur og språk får en sikker fremtid. Å sikre dagens bruksstruktur og opprettholde sysselsettingen i næringen og øke lønnsomheten er avgjørende for å opprettholde levende bygder. Derfor er det viktig for Sametinget å jobbe for et styrket driftsgrunnlag i det samiske jordbruket. Sametinget har som langsiktig mål å øke sysselsettingen og produksjonen i næringen. Et av virkemidlene Sametinget har er tilskudd til investeringer og ulike tiltak – forbruket de siste årene har variert mellom 4 og 5 millioner kroner til jordbruksformål. Tilskuddene er i hovedsak bevilget til investerings-, utviklings- og samarbeidstiltak i jordbruket.

I landbruksmeldingen er et lagt opp til en særskilt satsing på arktisk landbruk. Produkter fra arktisk landbruk har et stort potensial både med tanke på kvalitet og som en merkevare fra arktiske områder. Disse begrepene må innarbeides i de kommende jordbruksavtalene - det gjelder å legge til rette for å profilere og markedsføre arktisk landbruk. Klimaet gjør at vi har kortere vekstsesong, som sammen med en karrig jord, gjør at vi må ha store arealer og har høye driftskostnader.

Gjennomsnittsstørrelsen pr bruk er på 270 dekar i Finnmark, 227 dekar i Troms og 219 dekar ellers i landet. Størrelsen på areal er misvisende som målestokk for omfanget av jordbruksproduksjonen. Arealbehovet pr dyreenhet er mer enn dobbelt så stort i nord som på de beste jordbruksområdene i landet. Det forholdet at det er en høsting i sesongen i de nordligste områdene tilsier at arealbehovet vil bli mer enn det dobbelte i disse områdene. Det innebærer også høyere investeringer pr dyreenhet enn lenger sør i landet. Samtidig er det arktiske klimaet en styrke fordi mat dyrket i slike omgivelser har mindre behov for sprøytemidler, og er av den grunn forbundet med kvalitet, renhet og sikkerhet. Et annet positivt forhold er at det sjelden er problemer med å finne spredeareal i nord siden det er større arealer pr dyreenhet enn lenger sør.

Klimaendringene vil gi størst utslag i arktiske og subarktiske områder. Vi har allerede registrert lengre vekstsesong. Konsekvensene er vanskelige å forutse, men lengre sesong vil gi muligheter for dyrking av nye vekster. Samtidig kan klimaendringene gi utfordringer i forhold til inntreden av sykdommer, skadeinsekter og fremmede planter.

Betydning av jordbruket for opprettholdelse og utvikling av samisk kultur i mange samiske områder, sammenholdt med næringens negative utvikling, tilsier at det må iverksettes flere tiltak som særlig sikter mot å styrke mulighetene og grunnlaget for jordbruk i de samiske områdene. Dette innspillet til tiltak i jordbruksforhandlingene vurderes derfor som svært viktige for det samiske samfunnet, både i samfunnspolitisk og næringspolitisk forstand.

Sametinget ønsker å få mulighet til å bidra til at jordbruksnæringens rammebetingelser sikres, og på den måten bidra til levende samiske miljøer og levende bygder.

Sametinget viser til Soria Moria-erklæringen der det blant annet heter:

”Regjeringen ønsker å bidra til gode rammevilkår både for tradisjonelle næringer og moderne arbeidsplasser knyttet til kultur og teknologi i samiske bosettingsområder.”

Videre heter det:

”Regjeringen vil sikre et landbruk med en variert bruksstruktur over hele landet gjennom en klar distriktsprofil, og videreføre styrking av det grasbaserte husdyrholdet”

Sametinget fremmer følgende innspill til jordbruksavtaleforhandlingene for 2012:

1. Lønnsomhet

En grunnleggende forutsetning for at landbrukets eksistens og utvikling er at lønnsomheten i jordbruket er god og at den er konkurransedyktig i forhold til andre yrkesgrupper. Slik er det ikke i dag og dette bærer næringen preg av med stadige bruksnedleggelse og manglende rekruttering til næringen. For at noen skal finne det interessant å satse på bondeyrket framfor andre yrker er at disse finner det økonomisk interessant. Dessverre er inntektsforskjellen mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet altfor stor.

I jordbruksoppjøret for 2012 må det til et kraftig inntektsløft som gir bonden et inntektsgrunnlag som gjør det mulig å kunne ha en inntekt som står i forhold arbeidsmengden. Den store inntektsforskjellen mellom jordbruket og andre grupper må reduseres. Inntektsgrunnlaget må styrkes slik at det er mulig å ha bondeyrke som ene yrke med en akseptabel inntekt. Dette vil gjøre næringen attraktiv for unge mennesker og vil være avgjørende for rekruttering av ungdom til bondeyrket.

I landbruksmeldingen legges det opp til å prioritere den grovforbaserte produksjonen. En slik politikk vil være i tråd med den utvikling Sametinget ønsker seg. Melkeproduksjonen og saueholdet er bærebjelken for landbruket i samiske områder. Saueholdet utnytter utmarka på en optimal måte og må sikres en positiv økonomisk utvikling i 2012. Produksjonstilskudd er avgjørende for lønnsomheten. Selv om områdene i Troms og Finnmark har høyere satser enn resten av landet legges det ned flere og flere bruk. God lønnsomhet vil gjøre jordbruksnæringen mer attraktiv. Allerede i dette jordbruksoppjøret må tilskuddssatsene for areal, melk og kjøtt heves i Troms og Finnmark. Produksjonstilleggene må i det minste justeres i forhold til prisstigningen i landbruket.

I landbruksmeldingen går det fram at departementet vil ha en gjennomgang av distriktsprofilen i produksjonstilskuddene. Sametinget regner med at Sametinget blir inkludert i dette arbeidet.

Tilbakegangen i svinekjøttproduksjonen i Troms er urovekkende. Fra 2000 til 2010 sank antall avlspurker fra 870 til 578 i fylket – en nedgang på 33 %. Antall bruk ble halvert til 25 bruk i 2010. Produsentmiljøet er svekket som følge av færre produsenter. Redusert produksjon av svinekjøtt vil også kunne skape problemer for slakteri og videreforedling ved slakteriet i Målselv. En styrking av svinekjøttproduksjonen vil kunne skje ved å øke distriktstilskuddet for svinekjøtt. Bedre økonomi vil samtidig sikre framtidig produksjon ved anlegget i Målselv.

2. Investeringer

Økningen i investeringskostnadene i jordbruket og bygging av større bruk tilsier at ordninger for investeringsstøtte må endres. Dette gjelder spesielt unge etablerere som ofte ikke har klart å bygge opp egenkapital. Andelen tilskudd til unge må løftes slik at den er 10 % høyere i samiske områder enn tilfellet er i dag.

Jordbruksnæringen har i tidligere tider hatt muligheter for fondsavsetning i jordbruket som skulle brukes til fremtidige investeringer i bygg. Dette må innføres på nytt igjen. Fondsavsetning vil gjøre det mulig å planlegge fremtidige investeringer på en bedre måte. Samtidig ville det ha gitt forutsigbarhet i skatteplanleggingen.

For øvrig må investeringsordningene i jordbruket beholdes slik at gårdbrukerne er sikret forutsigbare forhold. Byggeaktiviteten varierer fra år til år. Om vi skal ha tidsmessige bygninger i samiske områder må det åpnes for at vedlikehold av driftsbygg også kan oppnå investeringsstøtte. Det vil gjøre det mer attraktivt for unge til å overta gårdsbruk. Slik situasjonen er i dag er mange av de brukene som legges ned nedslitte og umoderne.

3. Etableringspakker for unge

En fjerdedel av bøndene i Troms og Finnmark er over 60 år. Det vil derfor være stort behov for nyrekruttering til landbruket, dersom ikke antall gårdsbruk skal bli betydelig redusert. Det må være et mål å få gjennomsnittsalderen ned, men en forutsetning for dette er at lønnsomheten i jordbruket må heves. Rekruttering til næringa krever dessuten gode kompetanse- og utdanningstilbud.

For å motivere unge til å starte med jordbruk må det settes inn økonomiske tiltak for å sikre rekrutteringen.

Det må etableres en ordning med etableringskvote for melk for unge som vil starte med gård. De må ofte investere i produksjonsarealer, besetning, redskaper og bygninger. Noen velger å kjøpe jordbrukseiendommer. Når disse i tillegg må kjøpe melkekvote til statens pris (kr. 3,50 pr liter) eller på det private markedet, er det vanskelig å få det til å gå økonomisk. For å sikre rekruttering må det etableres gunstigere ordninger for unge som vil inn i jordbruksnæringen - gratis melkekvotes for unge under 35 år som vil starte med gårdsbruk eller utvide i samiske områder.

4. Melkekvotes

For å sikre en variert bruksstruktur må de minste brukene prioriteres ved økning av melkekvotes. En økning i melkekvotes vil bedre det økonomiske grunnlaget for drift på disse gårdene. Det vil være med på å sikre jordbruk i samiske områder.

5. Frakttilskudd

Avgangen i antall melkeproduksjonsbruk har ført til diskusjon om det økonomiske grunnlaget for opprettholdelse av slakterier og meierier. Mindre volum på de enkelte jordbruksproduktene fører til høyere frakt- og produksjonskostnader pr enhet. Videreforedlingsbedriftene, som ofte er samvirkebedrifter, er også avhengige av å drive med lønnsomhet. En svekkelse av disse har hittil påført gårdbrukeren høyere fraktkostnader.

Nedleggelse av slakterier fører til lengre transportavstander og dermed høyere fraktkostnader. Nedgang i antall bruk fører til at det blir lengre mellom gårdene og fraktkostnadene vil også av den grunn øke. Dette må dekkes inn på en eller annen måte. Inntektsutviklingen for kjøtt har ikke fulgt kostnadsutviklingen for inntransport av slakt. Av den grunn er det nødvendig å ha høyere tilskudd på frakt.

Det samme forholdet gjelder også for transport av kunstgjødsel og kraftfôr der behovet for kraftfôr har økt betraktelig ettersom melkeytelsen har gått opp pr ku.

Endring av frakttilskudd skal virke utjevnende på pris til produsent uavhengig av transportavstand.

6. Reduksjon av rovviltstammen for å få opp økonomien i saueholdet.

Sauenæringen er en arealkrevende næring hvor utnyttelsen av utmarka har vært avgjørende for det økonomiske resultatet. Avbøtende tiltak iverksatt av rovviltforvaltningen for å redusere skader forvoldt av fredet rovvilt, har ført til at saueholdere blant annet har måttet redusere bruken av utmark til fordel for innmark. Større bruk av innmark vil i mange tilfeller øke kostnadene i form av mer gjødsling og jordbearbeiding og gjerdehold. En slik endret bruk vil også føre til større parasitt- og infeksjonsfare (større dyretetthet) blant sau. Avbøtende tiltak fordyrer saueholdet og avskjærer gårdbrukerne fra å bruke utmarka på en optimal måte.

Selv om antall rovdyrdrepte sau er redusert i 2011 er det høye rovdyrtallet et hinder for å sikre en positiv utvikling i saueholdet. I landbruket er det nødvendig å ha en langsiktighet og forutsigbarhet i støtteordningene som sikrer at husdyr kan gå på utmarksbeite. Rovviltpolitikken har direkte innvirkning på det økonomiske resultatet i saueholdet. Rovviltforliket innebærer at det skal være både beitedyr og rovvilt i landet. Etter Sametingets syn er ikke disse to målene forenlig i det hele tatt.

7. Konfliktforebyggende tiltak

Bygging av reingjerder er et tungt økonomisk løft, men er en investering for mange år framover. Ved å bygge gjerder vil jordbruksnæringen i ettertid bli spart for merarbeid samtidig som man sikrer avlingene. Sametinget anser det som nødvendig at statlige myndigheter prioriterer arbeidet med konfliktforebyggende tiltak for å øke forståelsen av hverandres næringer og samordne de ulike brukerinteressene. Informasjon om hverandres næringer er en viktig del av de konfliktforebyggende tiltakene. Det er derfor viktig å unngå at konflikter skal kunne utvikle seg. Det psykososiale presset konflikter medfører vil over lengre tid kunne være til skade for berørte parter.

Sametinget vil foreslå at det etableres dialogarenaer som skal ha som mål å utveksle synspunkter og redegjøre for hverandres driftsforhold. En slik arena kan være et positivt tiltak for å forebygge konflikter og gjøre det enklere å finne konstruktive løsninger. På den måten vil de mellommenneskelige forholdene mellom partene kunne forbedres.

Det er i dag lite kunnskap om biologiske forhold i områdene der det foregår sambeiting mellom småfe og rein. Sametinget ønsker derfor mer kunnskap og forskning på beitemønster i forhold til biotop utnyttelse. Det er også behov for mer kunnskap om sykdomsoverføring mellom dyr på utmarksbeite.

I flere tilfeller kan inngjerding av større områder være aktuelt. Det kan dreie seg om arealer som er avgrenset på en naturlig måte av terreng, bebyggelse etc. Det bør være mulig å bevilge tilskudd til slike konfliktforebyggende tiltak også. Dette forutsetter enighet mellom partene.

8. Vinterskader på eng og avlingssvikt

I jordbruket finnes det to ordninger for skader forårsaket av klimatiske forhold — vinterskader er relatert til forhold som skjer i overvintringsperioden og avlingssvikt som skjer i vekstsesongen. Jordbruket drives under arktiske forhold der både vinterskader og avlingssvikt i vekstsesongen kan forekomme samme år slik det gjorde i Troms i 2010.

Ordningene for erstatning av skader på eng er ikke tilrettelagt for Troms og Finnmark. De færreste kan høste mer enn en gang på grunn av klimatiske forhold. Jordbruket i disse områdene er dessuten preget av høy andel av leiejord, jordteigene ligger spredt og avstanden mellom teigene er ofte store. Ved skader skaper disse forholdene store utfordringer når engareal må sås på nytt igjen.

Erstatningsordningene for overvintringsskader trer først i kraft når en har skader på mer enn 20 % av arealet og dette er reparert. Det er lik sats for hele landet. For å kompensere for det store arealbehovet og klimatiske forhold må egenandelen reduseres til 10 % for overvintringsskader i Troms og Finnmark.

Egenandelen ved avlingssvikt er på 30 %. I likhet med vinterskader på eng er det lik prosentsats for hele landet. Det slår uheldig ut for jordbruket i samiske områder. Foruten de utfordringene som er nevnt ovenfor vil ikke en gårdbruker i nord kunne regne med å så enga i skadeåret og samtidig få avling det året i det hele tatt. Alternativet er enten å slakte ned buskappen eller å kjøpe inn vinterfôr. Egenandelen må halveres til 15 % for avlingssvikt i samiske områder.

9. Sametingets tilskuddsordninger til næringsutvikling.

Sametingets virksomhet omfatter de områder i landet der det bor samer. Enkelte av Sametingets innspill i forbindelse med jordbruksforhandlingene er tatt til følge de siste årene, men med en begrensning til Finnmark fylke. Både endring av arealgrenser for tilskudd og økte melkekvoter har kommet deler av den samiske befolkning til gode, men ikke hele. Det finnes en rekke områder utenfor Finnmark hvor det bor samer som driver med jordbruk - det gjelder spesielt Troms og nordre del av Nordland. Økonomiske tiltak som settes verk i samiske områder må dekke større områder enn bare Finnmark.

Landbruks- og matdepartementets overføring til Sametingets tilskuddsordninger til næringsutvikling (STN) utgjør 2,0 millioner kroner. Midlene har ikke vært justert på mange år. Kostnadene til bygg og andre tiltak i jordbruket har økt hvert år. Sametinget har også utvidet virkeområdet for ordningen i den samme perioden. Nedgangen i jordbruket i samiske områder gjør det dessuten nødvendig å åpne for finansiering av motivasjonstiltak for å sikre rekruttering til jordbruket og sikre jordbruket i disse områdene. Midlene må økes til 4,0 millioner kroner.

Nærings- og kulturkomiteens innstilling

Innledning

Sametinget kommer i plenum med årlige innspill til jordbruksforhandlingene. Sametinget ser at jordbruket står ovenfor store fremtidige utfordringer og dette gjelder spesielt for landbruksstrukturen i det som av mange beskrives som arktiske områder. Sametinget har også merket seg at regjeringen har lagt frem for Stortinget en overordnet melding om landbruks- og matpolitikken.

Forslag

Forslag fra *Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap)* Knut Store, Inga-Lill Sundset, Heidi Persdatter Greiner Haaker, Margit Eli Anti Oskal og Inger Jørstad, *Norske samers riksforbund (NSR)* Geir Tommy Pedersen, Mathis Nilsen Eira og Randi A. Skum, *medlemmet fra Norske samers riksforbund/ Samefolkets parti (NSR/ Sfp)* Gunn-Britt Retter, *Arja Olaf Eliassen, Flyttsamelista (FSL)* Per A. Bøhr og *Nordkalottfolket (NKF)* Toril Bakken Kåven

Forslag 1

Erstatt første setning i første avsnitt:

Jordbruket har spilt og spiller en betydelig rolle som grunnlaget for produksjon av dyrefôr og matvarer, som sysselsetter, kulturbærer og som grunnlag for bosetting i samiske områder.

Andre avsnitt strykes.

3. avsnitt endres til:

Det har de siste årene vært en svært bekymringsfull utvikling for jordbruksnæringen i de samiske områdene. I Finnmark fylke er det en markant nedgang i antall bruk fra 2004 til 2011 fra 438

jordbruksbedrifter til 352 jordbruksbedrifter. Det er en nedgang på over 20 %. I Troms er nedgangen enda større fra 1462 bruk i 2004 til 1083 bruk i 2010, som utgjør 26 %. Nedgangen i antall bruk er ekstra bekymringsfull ettersom jordbruksmiljøene allerede er små sammenliknet med jordbruket på landsbasis og i flere kommuner i samiske områder er jordbruket sterkt svekket ved at det er få produsenter igjen. Nedgangen vil også få negative konsekvenser for matproduksjonen, meierier, slakterier, videreforedlingsanlegg og for handelsstanden i de samiske bosetningsområdene. En ytterligere nedgang i jordbruket vil derfor utfordre det samiske næringslivet og true næringen som en betydningsfull kultur- og språkarena.

Nest siste setning i 3. avsnitt utgår og gjøres om til et neste avsnitt og endres til:

Et annet forhold er at gjennomsnittsalderen for gårdbrukerne har økt. Mens det i Finnmark var 18 % brukere over 60 år i 2004 var andelen steget til 25 % i 2011. I Troms er det samme utvikling – der var tallene henholdsvis 18 % i 2004 og 26 % i 2011.

5. avsnitt strykes.

7. avsnitt, første setning, endres til:

Begrepet arktisk landbruk er blitt lansert fra ulik hold og Sametinget ønsker en særskilt satsning på arktisk landbruk.

Første setning i 3. avsnitt under punkt 1. Lønnsomhet, endres til:

Sametinget mener at den grovfor baserte produksjonen skal prioriteres spesielt i nordområdene.

Andre setning i 3. avsnitt under punkt 1. Lønnsomhet strykes

Siste setning i 3. avsnitt under punkt 1. Lønnsomhet strykes

4. avsnitt endres til:

Når departementet vil ha en gjennomgang av distriktsprofilen i produksjonstilskuddene, regner Sametinget med at Sametinget blir inkludert i dette arbeidet.

Overskriften punkt 4 endres til:

4. Melkeproduksjon

Nytt 2. avsnitt under punkt 4:

Geitenæringen har vært og er under omfattende omstilling ved en sanering av geitebesetningen i Norge, hvor målsetningen er å avskaffe enkelte sykdommer som opptrer hos geit. Sametinget er spesielt bekymret for de bruksnedleggelsene som saneringsprosjektet medfører og vil vektlegge at det settes i gang nye tiltak i forbindelse med jordbruksforhandlingene som sikrer en fortsatt livskraftig geitnæring.

Under punkt 5, endres nest siste setning til:

Det samme forholdet gjelder også for transport av kunstgjødsel og kraftfôr der behovet for kraftfôr har økt betraktelig ettersom melkeytelsen har gått opp pr. melkeproduserende dyr.

Nytt punkt 6:

I generasjoner har samer høstet av naturen; i kombinasjon mellom ulike næringer, som jordbruk, utmarksnæringer og sjøfiske. Man har gjerne hatt hovedutkomme fra jordbruk, men også inntekter fra ulike andre næringer. Dette er gjerne ofte utmarksnæringer som innlandsfiske, bær- og urtesanking,

Møtesekretærer: Ellen Mienna/Ellen Aina Eira

Side 356 av 377

skogdrift eller annet. Utmarksnæring var tidligere sterk i hele landet, men kanskje aller sterkest i nord, hvor man også har hatt stor andel befolkning som drev med utmarksnæring uten å være knyttet til landbruket for øvrig. Klimaet og de lange avstandene tilsa at man måtte ha høyest mulig grad av variert høsting, og gjennom ulike tilleggsnæringer fikk man totalt sett nok inntekt til å overleve gjennom året.

Utmarksnæringer, både som binæring for landbruket og selvstendig næring er fortsatt en viktig samisk kulturbærer i nordområdene, men sliter med store utfordringer. For å styrke samisk landbruk må man øke fokuset også på utmarksnæringer; dette kan gi viktig og lønnsom tilleggsnæring. Spesielt bør man fokusere på utviklingsarbeid innenfor innlandsfiske, bær- og urtesakning.

Punkt 6 endres til punkt 7.

Avsnitt 2 under punkt 6 i sametingsrådets forslag til innstilling strykes og erstattes med:

Sametinget har merket seg at antall rovdyrdrepte sau er redusert i 2011, og vil bemerke at årsaken til dette kan være den store nedgangen av sauebruk i rovdyrutsatte områder. Det høye rovdyrtallet et hinder for å sikre en positiv utvikling i saueholdet og beiteområder må ikke avgis til rovdyr pga. bruksnedleggelse. I landbruket er det nødvendig å ha en langsiktighet og forutsigbarhet i støtteordningene som sikrer at husdyr kan gå på utmarksbeite. Rovviltpolitikken har direkte innvirkning på det økonomiske resultatet i saueholdet. Rovviltforliket innebærer at det skal være både beitedyr og rovvilt i utmarka. Etter Sametingets syn er denne målsetningen vanskelig forenlig i enkelte beiteområder.

Punkt 7 endres til punkt 8.

Rekkefølgen på avsnittene i punkt 7 i sametingsrådets forslag til innstilling endres og blir som følger:

Sametinget vil foreslå at det etableres dialogarenaer som skal ha som mål å utveksle synspunkter og redegjøre for hverandres driftsforhold. En slik arena kan være et positivt tiltak for å forebygge konflikter og gjøre det enklere å finne konstruktive løsninger. På den måten vil de mellommenneskelige forholdene mellom partene kunne forbedres. Sametinget anser det som nødvendig at statlige myndigheter prioriterer arbeidet med konfliktforebyggende tiltak for å øke forståelsen av hverandres næringer og samordne de ulike brukerinteressene. Informasjon om hverandres næringer er en viktig del av de konfliktforebyggende tiltakene. Det er derfor viktig å unngå at konflikter skal kunne utvikle seg. Det psykososiale presset konflikter medfører vil over lengre tid kunne være til skade for berørte parter.

Bygging av reingjerder er et tungt økonomisk løft, men er en investering for mange år framover. Ved å bygge gjerder vil jordbruksnæringen i ettertid bli spart for merarbeid samtidig som man sikrer avlingene. I flere tilfeller kan inngjerding av større områder være aktuelt. Det kan dreie seg om arealer som er avgrenset på en naturlig måte av terreng, bebyggelse etc. Det bør være mulig å bevilge tilskudd til slike konfliktforebyggende tiltak. Dette forutsetter enighet mellom partene.

Det er i dag lite kunnskap om biologiske forhold i områdene der det foregår sambeiting mellom småfe og rein. Sametinget ønsker derfor mer kunnskap og forskning på beitemønster i forhold til biotop utnyttelse. Det er også behov for mer kunnskap om sykdomsoverføring mellom dyr på utmarksbeite.

Punkt 8 endres til punkt 9.

Punkt 9 endres til punkt 10.

Første avsnitt under punkt 9 i sametingsrådets forslag til innstilling endres til:

Sametingets virksomhet omfatter de områder i landet der det bor samer. Enkelte av Sametingets innspill i forbindelse med jordbruksforhandlingene er tatt til følge de siste årene, men med en geografisk begrensning. Både endring av arealgrenser for tilskudd og økte melkekvoter har kommet deler av den samiske befolkning til gode, men ikke hele. Det finnes en rekke områder utenfor hvor det bor samer som driver med jordbruk - det gjelder spesielt Troms og nordre del av Nordland. Økonomiske tiltak som settes verk i samiske områder må dekke større geografiske områder.

Andre avsnitt under punkt 9 i sametingsrådets forslag til innstilling endres til:

Landbruks- og matdepartementets overføring til Sametingets tilskuddsordninger til næringsutvikling (STN) utgjør 2,0 millioner kroner i 2011. Midlene har ikke vært justert på mange år.

Nytt 3. avsnitt:

Sametinget har registrert at Landbruks- og matdepartementet har lagt fram en stortingsmelding om landbruks- og matpolitikk, St.meld. St.9, velkommen til bords (2011-2012). Meldingen har overordnede målsetninger som bl.a. matvaresikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk. Stortinget behandling av meldingen vil danne grunnlaget for landbrukspolitikken fremover og Sametinget ønsker å være en viktig premissgiver for å sikre og styrke jordbruksnæringens rammebetingelser i samiske områder.

Forslag fra Norske samers riksforbund Geir Tommy Pedersen, Mathis Nilsen Eira og Randi A. Skum, Norske samers riksforbund/ Samefolkets parti (NSR/Sfp) Gunn-Britt Retter og Arja Olaf Eliassen

Forslag 2

Nytt siste avsnitt:

Sametinget har registrert at Landbruks- og matdepartementet har lagt fram en stortingsmelding om landbruks- og matpolitikk, St.meld. St.9, velkommen til bords (2011-2012).

Sametingets finner naturlig at det i sammenheng med behandlingen av stortingsmeldingen å styrkes Sametingets rolle i landbrukspolitikken.

Sametinget må få utvidede roller innen ulike samiske fagområder, samt utvikle konsultasjonsavtalen for landbrukssektoren. Sametinget ønsker å få mulighet til å bidra til at jordbruksnæringens rammebetingelser sikres og styrkes, og på den måten følge opp våre forpliktelser overfor næringen, blant annet ansvaret Sametinget har for levende samiske bygder.

Sametinget krever at forhandlingsinstituttet for jordbruksavtalen revideres slik at den reflekterer den folkerettslige utvikling. Sametinget bør ha full informasjon og deltakelse i alle stadier av beslutningsprosessen, og skal kunne gi sitt forhåndsinformerte samtykke til forslag til tiltak og økonomiske rammer og at deres synspunkter og vurderinger framkommer i det som forelegges øvrige departementer og i proposisjonen til Stortinget. Dette innebærer at Sametinget og Landbruks- og matdepartementet kommer til enighet om prosedyrer når det gjelder de ulike prosessene som leder frem til en endelig jordbruksavtale.

Videre ber Sametinget om at også avtaleinstituttet for jordbruksforhandlingene vurderes, herunder flerpartsforhandlinger mellom Sametinget, Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Staten.

Slik strukturen som blant annet. jordbruksforhandlingene har i dag, samsvarer dette etter Sametingets syn ikke med folkerettslige forpliktelsene som Norge har påtatt seg ovenfor samene som urfolk.

Møtesekretærer: Ellen Mienna/Ellen Aina Eira

Side 358 av 377

Forslag fra *Norske samers riksforbund Geir Tommy Pedersen, Mathis Nilsen Eira og Randi A. Skum*, *Norske samers riksforbund/ Samefolkets parti (NSR/ Sfp) Gunn-Britt Retter, Fremskrittspartiet (FrP) Selmer Johansen, Flyttsamelista (FSL) Per A. Bahr og Nordkalottfolket (NKF) Toril Bakken Kåven*

Forslag 3

Sametinget vil behandle stortingsmelding om landbruks- og matpolitikken, Meld. St. 9 (2011-2012), Velkommen til bords, på neste plenumsmøte.

Forslag fra *Fremskrittspartiet (FrP) Selmer Johansen*

Forslag 4

Sametingsrådets forslag til innstilling utgår og erstattes med følgende:

Ordningen med jordbruksforhandlinger har eksistert siden 1950 tallet.

Jordbruksavtalen regulerer blant annet

- målpris på råvarer som korn, melk, egg og kjøtt fra svin og lam
- soneinndeling for produksjonstilskudd
- bøndernes inntekt
- samt produksjonsmål

2. desember 2011 ble det lagt frem en ny stortingsmelding for landbruket.

Da hadde det gått nærmere 10 år siden forrige melding om landbrukspolitikken hadde vært behandlet. Og i denne perioden har det vært store endringer i norsk landbruk

Hvert år legges det ned nærmere 1.000 gårdsbruk (nesten 2-3 gårdsbruk daglig), og over 36.000 gårdsbruk står tomme.

Litt over 44.000 gårdsbruk søkte om produksjonstilskudd i 2011; dette representerer om lag 53.000 ansatte i primærproduksjonen. Imidlertid er det knappe 13-14 prosent av disse som faktisk driver med landbruk på heltid, over 2/3 henter hovedinntekten sin utenfor næringen.

Dette gir et bilde av at vi produserer mat i Norge på dugnad.

Den siste tiden har det aktualisert seg forholdet til markedsregulatoren Tine, Nortura og Norske Felleskjøp da vi har hatt store behov for å dekke innenlands etterspørsel etter basismatvarer som storfekjøtt, svinekjøtt, sauekjøtt, melk og smør, for ikke å glemme korn til mat og kraftforproduksjon.

Vi opererer i dag med et system som sikrer oss en selvforsyningsgrad på knappe 41-44 prosent for basismatvarer fra norsk landbasert landbruk. Og det samtidig som vi overfører over 17 milliarder årlig til landbruket. Ca 61 prosent av bondens årsinntekt anses for å være offentlige overføringer.

Samtidig eksporterer vi fra en annen primærnæring; nemlig fiskeri og havbruk for nærmere 55 milliarder kroner årlig, noe som utgjør om lag 38 millioner fiskemåltid hver dag.

Dette regnes ikke med i selvforsyningsgraden, men Sametinget er av den formening at fisk også er mat.

Frem til 2005 hadde også fiskeri mye av det rigide reguleringsystemet som landbruket har, men etter dereguleringen har næringen selv sett sitt potensiale gjennom lønnsomhetsvurderinger og forsøker hele tiden å være innovative og ekspandere produksjonen

Vi har i dag en handelslekkasje til Sverige på nærmere 11 milliarder årlig ifølge SSB, hvorav ca 1/2 kan relateres til matvarer. Dette rammer spesielt landbruks- og næringsmiddelindustrien på Østlandet.

Sametinget mener at dagens landbrukspolitikk er overmoden for endringer og vil i størst mulig grad fokusere på å legge til rette for at den som ønsker å være næringsutøver innen landbruket på heltid skal ha de beste rammevilkår for å kunne klare dette.

Sametinget mener at det viktigste må være å legge til rette for lønnsomhet i landbruket og heller nedtone distriktpolitiske hensyn for å sikre bosettingen rundt omkring.

Sametinget mener at for å nå disse målene må en foreta en deregulering av landbruket for å sikre næringsutøverne faktisk og juridisk rådighet over egen eiendom samt fjerne restriksjoner på produksjonen slik som dagens kvotetak representerer.

Skal vi i Norge kunne ha et landbruk som er lønnsomt og som kan konkurrere opp i mot våre nærmeste naboland så må kursen på landbrukspolitikken endres drastisk og det må skje nå.

Det er mye bedre at vi selv starter denne prosessen enn at vi blir oss fortalt å gjøre det av andre når en ser utviklingen i EU og med tanke på WTO forhandlingene.

Med dette som bakgrunn fremmer sametinget følgende innspill til jordbruksforhandlingene 2012:

- Justere periodiseringen av jordbruksoppgjøret til å følge kalenderåret, og at forhandlingene kommer inn som en del av budsjettprosessen.
- Bedre rammevilkårene for bønder som ønsker å satse som selvstendig næringsdrivende på heltid
- Fremme forslag om nødvendige lovendringer slik at bo- og driveplikten og prisreguleringen av landbrukseieendom kan oppheves.
- Endring av jordlovens bestemmelser om delingsforbud.
- Utvide muligheten for valgfrie organisasjonsformer innen landbruket (jordbruk og skogbruket) med hensyn til drift
- Endre innretning av produksjonstilskudd for husdyr fra dagens nivådifferensiering til lik produksjonsstøtte pr dyr
- Endre regelverket for samdrifter, slik at fleksibiliteten blir større og at mulighetene for en variert og allsidig bruksstruktur blir bedre.
- Oppheve de geografiske begrensningene og antall deltakere for deltakelse i samdrifter.
- Oppheve kvotetak innen produksjon
- Tillate demonstrasjonssalg og servering ved besøk i produksjonslokaler eller i tilknytning til disse.
- Bidra til at arbeidet med utvikling av nisje- og spesialprodukter i landbruket samt markedsføring av disse, intensiveres.
- Økt satsing på bioenergi innen landbruket

Komiteens tilrådning

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Merknad fra Norske samers riksforbund Geir Tommy Pedersen, Mathis Nilsen Eira og Randi A. Skum og Norske samers riksforbund/Samefolkets parti (NSR/Sfp) Gunn-Britt Retter

Sametinget har registrert at Landbruks- og matdepartementet har lagt fram en stortingsmelding om landbruks- og matpolitikk, St.meld. St.9, velkommen til bords (2011-2012).

Sametingets finner naturlig at det i sammenheng med behandlingen av stortingsmeldingen å styrkes Sametingets rolle i landbrukspolitikken.

Sametinget krever at forhandlingsinstituttet for jordbruksavtalen revideres slik at den reflekterer den folkerettslige utvikling. Sametinget bør ha full informasjon og deltakelse i alle stadier av beslutningsprosessen, og skal kunne gi sitt forhåndsinformerte samtykke til forslag til tiltak og økonomiske rammer og at deres synspunkter og vurderinger framkommer i det som forelegges øvrige departementer og i proposisjonen til Stortinget. Dette innebærer at Sametinget og Landbruks- og matdepartementet kommer til enighet om prosedyrer når det gjelder de ulike prosessene som leder frem til en endelig jordbruksavtale.

Videre ber Sametinget om at også avtaleinstituttet for jordbruksforhandlingene vurderes, herunder flerpartsforhandlinger mellom Sametinget, Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Staten.

Forslag 5, representant Geir Tommy Pedersen, NSRs sametingsgruppe, levert etter fristen men godkjent av plenum.

Nytt avsnitt under pkt 4 etter første avsnitt:

Villsauproduksjon har de senere årene tatt seg kraftig opp, og i enkelte områder har man lagt stor innsats i videreføring og produktutvikling med utgangspunkt i villsau/utegangersau. For mange har dette betydd å gå tilbake til de sauerasene som ”naturlig” hørte til i ens eget område. Denne sauerasen synes godt tilpasset å overleve i nordområdene. Samtidig som den gir noe mindre svinn på beite enn vanlig sau, gir den også lavere vekt pr dyr. En tilpasning av beitedyr er viktig i et fremtidig landbruk, og det bør settes i gang tiltak for å gjøre villsau til et reelt og lønnsomt alternativ i der man ser denne sauerasen passer spesielt bra.

III Votering

Av 39 representanter var 37 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 5 ble enstemmig vedtatt.
- Forslag 4 ble forkastet med 34 stemmer. 3 stemte for.
- Forslag 1 ble vedtatt med 34 stemmer mot 3 stemmer
- Forslag 2 ble vedtatt med 34 stemmer mot 3 stemmer. Deler av forslaget ble omgjort til merknad.
- Forslag 3 ble enstemmig vedtatt. Følgende setning fjernes fra forslaget: ”på neste plenumsmøte”
Nærings- og kulturkomiteens innstilling ble vedtatt 34 stemmer mot 3 stemmer

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Geir Tommy Pedersen, skyggesaksordfører	Olaf Eliassen
	Willy Ørnebakk, forretningsorden	
2	Selmer Johansen	Olaf Eliassen
		Geir Tommy Pedersen
		Willy Ørnebakk
3	Geir Tommy Pedersen	
4	Heidi Persdatter Greiner	

	Haaker	
5	Per Andersen Bæhr	
6	Gunn-Britt Retter	
7	Willy Ørnebakk	Geir Tommy Pedersen
		Olaf Eliassen
		Alf Isaksen
8	Mathis Nilsen Eira	
9	Olaf Eliassen	
10	Marianne Balto	Olaf Eliassen
		Alf Isaksen
		Geir Tommy Pedersen
	Marianne Balto	
11	Geir Tommy Pedersen	Willy Ørnebakk
	Geir Tommy Pedersen	
12	Per Andersen Bæhr	
13	Anne- Marit Eira	
	Geir Tommy Pedersen, saksordfører	

VI Sametingets vedtak

Jordbruket har spilt og spiller en betydelig rolle som grunnlaget for produksjon av dyrefor og matvarer, som sysselsetter, kulturbærer og som grunnlag for bosetting i samiske områder.

Jordbruk har fortsatt denne rollen, men den er i ferd med å bli svekket. Jordbruket spiller også en viktig rolle i å videreføre samisk språk og kulturtradisjon. Sametinget er opptatt av at jordbruksnæringen har gode rammebetingelser for sin drift og utvikling.

Det har de siste årene vært en svært bekymringsfull utvikling for jordbruksnæringen i de samiske områdene. I Finnmark fylke er det en markant nedgang i antall bruk fra 2004 til 2011 fra 438 jordbruksbedrifter til 352 jordbruksbedrifter. Det er en nedgang på over 20 %. I Troms er nedgangen enda større fra 1462 bruk i 2004 til 1083 bruk i 2010, som utgjør 26 %. Nedgangen i antall bruk er ekstra bekymringsfull ettersom jordbruksmiljøene allerede er små sammenliknet med jordbruket på landsbasis og i flere kommuner i samiske områder er jordbruket sterkt svekket ved at det er få produsenter igjen. Nedgangen vil også få negative konsekvenser for matproduksjonen, meierier, slakterier, videreforedlingsanlegg og for handelsstanden i de samiske bosetningsområdene. En ytterligere nedgang i jordbruket vil derfor utfordre det samiske næringslivet og true næringen som en betydningsfull kultur- og språkarena.

Et annet forhold er at gjennomsnittsalderen for gårdbrukerne har økt. Mens det i Finnmark var 18 % brukere over 60 år i 2004 var andelen steget til 25 % i 2011. I Troms er det samme utvikling – der var tallene henholdsvis 18 % i 2004 og 26 % i 2011.

Opprettholdelse av sysselsettingen er en av de største utfordringene i samiske områder. Sametinget har gjennomført en analyse av næringsutvikling i 22 utvalgte samiske kommuner. Den viser at en nedgang i sysselsatte på nærmere 200 for fiskeri og landbruk i årene 2009 og 2010. Befolkningsutviklingen viser en negativ trend i samiske områder.

Levende bygder er den beste garantien for at samisk kultur og språk får en sikker fremtid. Å sikre dagens bruksstruktur og opprettholde sysselsettingen i næringen og øke lønnsomheten er avgjørende for å opprettholde levende bygder. Derfor er det viktig for Sametinget å jobbe for et styrket driftsgrunnlag i det samiske jordbruket. Sametinget har som langsiktig mål å øke sysselsettingen og produksjonen i næringen. Et av virkemidlene Sametinget har er tilskudd til investeringer og ulike tiltak

– forbruket de siste årene har variert mellom 4 og 5 millioner kroner til jordbruksformål. Tilskuddene er i hovedsak bevilget til investerings-, utviklings- og samarbeidstiltak i jordbruket.

Begrepet arktisk landbruk er blitt lansert fra ulike hold og Sametinget ønsker en særskilt satsning på arktisk landbruk. Produkter fra arktisk landbruk har et stort potensial både med tanke på kvalitet og som en merkevare fra arktiske områder. Disse begrepene må innarbeides i de kommende jordbruksavtalene - det gjelder å legge til rette for å profilere og markedsføre arktisk landbruk. Klimaet gjør at vi har kortere vekstsesong, som sammen med en karrig jord, gjør at vi må ha store arealer og har høye driftskostnader.

Gjennomsnittstørrelsen pr bruk er på 270 dekar i Finnmark, 227 dekar i Troms og 219 dekar ellers i landet. Størrelsen på areal er misvisende som målestokk for omfanget av jordbruksproduksjonen. Arealbehovet pr dyreenhet er mer enn dobbelt så stort i nord som på de beste jordbruksområdene i landet. Det forholdet at det er en høsting i sesongen i de nordligste områdene tilsier at arealbehovet vil bli mer enn det dobbelte i disse områdene. Det innebærer også høyere investeringer pr dyreenhet enn lenger sør i landet. Samtidig er det arktiske klimaet en styrke fordi mat dyrket i slike omgivelser har mindre behov for sprøytemidler, og er av den grunn forbundet med kvalitet, renhet og sikkerhet. Et annet positivt forhold er at det sjelden er problemer med å finne spredeareal i nord siden det er større arealer pr dyreenhet enn lenger sør.

Klimaendringene vil gi størst utslag i arktiske og subarktiske områder. Vi har allerede registrert lengre vekstsesong. Konsekvensene er vanskelige å forutse, men lengre sesong vil gi muligheter for dyrking av nye vekster. Samtidig kan klimaendringene gi utfordringer i forhold til inntreden av sykdommer, skadeinsekter og fremmede planter.

Betydning av jordbruket for opprettholdelse og utvikling av samisk kultur i mange samiske områder, sammenholdt med næringens negative utvikling, tilsier at det må iverksettes flere tiltak som særlig sikter mot å styrke mulighetene og grunnlaget for jordbruk i de samiske områdene. Dette innspillet til tiltak i jordbruksforhandlingene vurderes derfor som svært viktige for det samiske samfunnet, både i samfunnspolitisk og næringspolitisk forstand.

Sametinget ønsker å få mulighet til å bidra til at jordbruksnæringens rammebetingelser sikres, og på den måten bidra til levende samiske miljøer og levende bygder.

Sametinget viser til Soria Moria-erklæringen der det blant annet heter:

”Regjeringen ønsker å bidra til gode rammevilkår både for tradisjonelle næringer og moderne arbeidsplasser knyttet til kultur og teknologi i samiske bosettingsområder.”

Videre heter det:

”Regjeringen vil sikre et landbruk med en variert bruksstruktur over hele landet gjennom en klar distriktsprofil, og videreføre styrking av det grasbaserte husdyrholdet”

Sametinget fremmer følgende innspill til jordbruksavtaleforhandlingene for 2012:

1. Lønnsomhet

En grunnleggende forutsetning for at landbrukets eksistens og utvikling er at lønnsomheten i jordbruket er god og at den er konkurransedyktig i forhold til andre yrkesgrupper. Slik er det ikke i dag og dette bærer næringen preg av med stadige bruksnedleggelse og manglende rekruttering til næringen. For at noen skal finne det interessant å satse på bondeyrket framfor andre yrker er at disse finner det økonomisk interessant. Dessverre er inntektsforskjellen mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet altfor stor.

I jordbruksoppjøret for 2012 må det til et kraftig inntektsløft som gir bonden et inntektsgrunnlag som gjør det mulig å kunne ha en inntekt som står i forhold arbeidsmengden. Den store inntektsforskjellen mellom jordbruket og andre grupper må reduseres. Inntektsgrunnlaget må styrkes slik at det er mulig å ha bondeyrke som eneyrke med en akseptabel inntekt. Dette vil gjøre næringen attraktiv for unge mennesker og vil være avgjørende for rekruttering av ungdom til bondeyrket.

I Sametinget mener at den grovfor baserte produksjonen skal prioriteres spesielt i nordområdene. Melkeproduksjonen og saueholdet er bærebjelken for landbruket i samiske områder. Saueholdet utnytter utmarka på en optimal måte og må sikres en positiv økonomisk utvikling i 2012. Produksjonstilskudd er avgjørende for lønnsomheten. Selv om områdene i Troms og Finnmark har høyere satser enn resten av landet legges det ned flere og flere bruk. God lønnsomhet vil gjøre jordbruksnæringen mer attraktiv. Allerede i dette jordbruksoppjøret må tilskuddssatsene for areal, melk og kjøtt heves i Troms og Finnmark.

Når departementet vil ha en gjennomgang av distriktsprofilen i produksjonstilskuddene, regner Sametinget med at Sametinget blir inkludert i dette arbeidet.

Tilbakegangen i svinekjøttproduksjonen i Troms er urovekkende. Fra 2000 til 2010 sank antall avlspurker fra 870 til 578 i fylket – en nedgang på 33 %. Antall bruk ble halvert til 25 bruk i 2010. Produsentmiljøet er svekket som følge av færre produsenter. Redusert produksjon av svinekjøtt vil også kunne skape problemer for slakteri og videreforedling ved slakteriet i Målselv. En styrking av svinekjøttproduksjonen vil kunne skje ved å øke distriktstilskuddet for svinekjøtt. Bedre økonomi vil samtidig sikre framtidig produksjon ved anlegget i Målselv.

2. Investeringer

Økningen i investeringskostnadene i jordbruket og bygging av større bruk tilsier at ordninger for investeringsstøtte må endres. Dette gjelder spesielt unge etablerere som ofte ikke har klart å bygge opp egenkapital. Andelen tilskudd til unge må løftes slik at den er 10 % høyere i samiske områder enn tilfellet er i dag.

Jordbruksnæringen har i tidligere tider hatt muligheter for fondsavsetning i jordbruket som skulle brukes til fremtidige investeringer i bygg. Dette må innføres på nytt igjen. Fondsavsetning vil gjøre det mulig å planlegge fremtidige investeringer på en bedre måte. Samtidig ville det ha gitt forutsigbarhet i skatteplanleggingen.

For øvrig må investeringsordningene i jordbruket beholdes slik at gårdbrukerne er sikret forutsigbare forhold. Byggeaktiviteten varierer fra år til år. Om vi skal ha tidsmessige bygninger i samiske områder må det åpnes for at vedlikehold av driftsbygg også kan oppnå investeringsstøtte. Det vil gjøre det mer attraktivt for unge til å overta gårdsbruk. Slik situasjonen er i dag er mange av de brukene som legges ned nedslitte og umoderne.

3. Etableringspakker for unge

En fjerdedel av bøndene i Troms og Finnmark er over 60 år. Det vil derfor være stort behov for nyrekruttering til landbruket, dersom ikke antall gårdsbruk skal bli betydelig redusert. Det må være et mål å få gjennomsnittsalderen ned, men en forutsetning for dette er at lønnsomheten i jordbruket må heves. Rekruttering til næringa krever dessuten gode kompetanse- og utdanningstilbud.

For å motivere unge til å starte med jordbruk må det settes inn økonomiske tiltak for å sikre rekrutteringen.

Det må etableres en ordning med etableringskvote for melk for unge som vil starte med gård. De må ofte investere i produksjonsarealer, besetning, redskaper og bygninger. Noen velger å kjøpe jordbrukseiendommer. Når disse i tillegg må kjøpe melkekvote til statens pris (kr. 3,50 pr liter) eller på det private markedet, er det vanskelig å få det til å gå økonomisk. For å sikre rekruttering må det etableres gunstigere ordninger for unge som vil inn i jordbruksnæringen - gratis melkekvoter for unge under 35 år som vil starte med gårdsbruk eller utvide i samiske områder.

4. Melkeproduksjon

For å sikre en variert bruksstruktur må de minste brukene prioriteres ved økning av melkekvoter. En økning i melkekvoten vil bedre det økonomiske grunnlaget for drift på disse gårdene. Det vil være med på å sikre jordbruk i samiske områder.

Geitenæringen har vært og er under omfattende omstilling ved en sanering av geitebesetningen i Norge, hvor målsetningen er å avskaffe enkelte sykdommer som opptrer hos geit. Sametinget er spesielt bekymret for de bruksnedleggelsene som saneringsprosjektet medfører og vil vektlegge at det settes i gang nye tiltak i forbindelse med jordbruksforhandlingene som sikrer en fortsatt livskraftig geitnæring.

Villsauproduksjon har de senere årene tatt seg kraftig opp, og i enkelte områder har man lagt stor innsats i videreføring og produktutvikling med utgangspunkt i villsau/utegangersau. For mange har dette betydd å gå tilbake til de sauerasene som "naturlig" hørte til i ens eget område. Denne sauerasen synes godt tilpasset å overleve i nordområdene. Samtidig som den gir noe mindre svinn på beite enn vanlig sau, gir den også lavere vekt pr dyr. En tilpasning av beitedyr er viktig i et fremtidig landbruk, og det bør settes i gang tiltak for å gjøre villsau til et reelt og lønnsomt alternativ i der man ser denne sauerasen passer spesielt bra.

5. Frakttilskudd

Avgangen i antall melkeproduksjonsbruk har ført til diskusjon om det økonomiske grunnlaget for opprettholdelse av slakterier og meierier. Mindre volum på de enkelte jordbruksproduktene fører til høyere frakt- og produksjonskostnader pr enhet. Videreføringens bedriftene, som ofte er samvirkebedrifter, er også avhengige av å drive med lønnsomhet. En svekkelse av disse har hittil påført gårdbrukeren høyere fraktkostnader.

Nedleggelse av slakterier fører til lengre transportavstander og dermed høyere fraktkostnader. Nedgang i antall bruk fører til at det blir lengre mellom gårdene og fraktkostnadene vil også av den grunn øke. Dette må dekkes inn på en eller annen måte. Inntektsutviklingen for kjøtt har ikke fulgt kostnadsutviklingen for inntransport av slakt. Av den grunn er det nødvendig å ha høyere tilskudd på frakt.

Det samme forholdet gjelder også for transport av kunstgjødsel og kraftfôr der behovet for kraftfôr har økt betraktelig ettersom melkeytelsen har gått opp pr. melkeproduserende dyr.

Endring av frakttilskudd skal virke utjevne på pris til produsent uavhengig av transportavstand.

6.

I generasjoner har samer høstet av naturen; i kombinasjon mellom ulike næringer, som jordbruk, utmarksnæringer og sjøfiske. Man har gjerne hatt hovedutkomme fra jordbruk, men også inntekter fra ulike andre næringer. Dette er gjerne ofte utmarksnæringer som innlandsfiske, bær- og urtesanking, skogdrift eller annet. Utmarksnæring var tidligere sterk i hele landet, men kanskje aller sterkest i nord, hvor man også har hatt stor andel befolkning som drev med utmarksnæring uten å være knyttet til landbruket for øvrig. Klimaet og de lange avstandene tilsa at man måtte ha høyest mulig grad av variert høsting, og gjennom ulike tilleggsnæringer fikk man totalt sett nok inntekt til å overleve gjennom året.

Utmarksnæringer, både som binæring for landbruket og selvstendig næring er fortsatt en viktig samisk kulturbærer i nordområdene, men sliter med store utfordringer. For å styrke samisk landbruk må man øke fokuset også på utmarksnæringer; dette kan gi viktig og lønnsom tilleggsnæring. Spesielt bør man fokusere på utviklingsarbeid innenfor innlandsfiske, bær- og urtesakning.

7. Reduksjon av rovviltstammen for å få opp økonomien i saueholdet.

Sauenæringen er en arealkrevende næring hvor utnyttelsen av utmarka har vært avgjørende for det økonomiske resultatet. Avbøtende tiltak iverksatt av rovviltforvaltningen for å redusere skader forvoldt av fredet rovvilt, har ført til at saueholdere blant annet har måttet redusere bruken av utmark til fordel for innmark. Større bruk av innmark vil i mange tilfeller øke kostnadene i form av mer gjødsling og jordbearbeiding og gjerdehold. En slik endret bruk vil også føre til større parasitt- og infeksjonsfare (større dyretetthet) blant sau. Avbøtende tiltak fordyrer saueholdet og avskjærer gårdbrukerne fra å bruke utmarka på en optimal måte.

Sametinget har merket seg at antall rovdyrdrepte sau er redusert i 2011, og vil bemerke at årsaken til dette kan være den store nedgangen av sauebruk i rovdrytsatte områder. Det høye rovdryttallet et hinder for å sikre en positiv utvikling i saueholdet og beiteområder må ikke avgis til rovdryr pga. bruksnedleggelse. I landbruket er det nødvendig å ha en langsiktighet og forutsigbarhet i støtteordningene som sikrer at husdyr kan gå på utmarksbeite. Rovviltpolitikken har direkte innvirkning på det økonomiske resultatet i saueholdet. Rovviltforliket innebærer at det skal være både beitedyr og rovvilt i utmarka. Etter Sametingets syn er denne målsetningen vanskelig forenlig i enkelte beiteområder.

8. Konfliktforebyggende tiltak

Sametinget vil foreslå at det etableres dialogarenaer som skal ha som mål å utveksle synspunkter og redegjøre for hverandres driftsforhold. En slik arena kan være et positivt tiltak for å forebygge konflikter og gjøre det enklere å finne konstruktive løsninger. På den måten vil de mellommenneskelige forholdene mellom partene kunne forbedres. Sametinget anser det som nødvendig at statlige myndigheter prioriterer arbeidet med konfliktforebyggende tiltak for å øke forståelsen av hverandres næringer og samordne de ulike brukerinteressene. Informasjon om hverandres næringer er en viktig del av de konfliktforebyggende tiltakene. Det er derfor viktig å unngå at konflikter skal kunne utvikle seg. Det psykososiale presset konflikter medfører vil over lengre tid kunne være til skade for berørte parter.

Bygging av reingjerder er et tungt økonomisk løft, men er en investering for mange år framover. Ved å bygge gjerder vil jordbruksnæringen i ettertid bli spart for merarbeid samtidig som man sikrer avlingene. I flere tilfeller kan inngjerding av større områder være aktuelt. Det kan dreie seg om arealer som er avgrenset på en naturlig måte av terreng, bebyggelse etc. Det bør være mulig å bevilge tilskudd til slike konfliktforebyggende tiltak. Dette forutsetter enighet mellom partene.

Det er i dag lite kunnskap om biologiske forhold i områdene der det foregår sambeiting mellom småfe og rein. Sametinget ønsker derfor mer kunnskap og forskning på beitemønster i forhold til biotop utnyttelse. Det er også behov for mer kunnskap om sykdomsoverføring mellom dyr på utmarksbeite.

9. Vinterskader på eng og avlingssvikt

I jordbruket finnes det to ordninger for skader forårsaket av klimatiske forhold — vinterskader er relatert til forhold som skjer i overvintringsperioden og avlingssvikt som skjer i vekstsesongen. Jordbruket drives under arktiske forhold der både vinterskader og avlingssvikt i vekstsesongen kan forekomme samme år slik det gjorde i Troms i 2010.

Ordningene for erstatning av skader på eng er ikke tilrettelagt for Troms og Finnmark. De færreste kan høste mer enn en gang på grunn av klimatiske forhold. Jordbruket i disse områdene er dessuten preget av høy andel av leiejord, jordteigene ligger spredt og avstanden mellom teigene er ofte store. Ved skader skaper disse forholdene store utfordringer når engareal må sås på nytt igjen.

Erstatningsordningene for overvintringsskader trer først i kraft når en har skader på mer enn 20 % av arealet og dette er reparert. Det er lik sats for hele landet. For å kompensere for det store arealbehovet og klimatiske forhold må egenandelen reduseres til 10 % for overvintringsskader i Troms og Finnmark.

Egenandelen ved avlingssvikt er på 30 %. I likhet med vinterskader på eng er det lik prosentsats for hele landet. Det slår uheldig ut for jordbruket i samiske områder. Foruten de utfordringene som er nevnt ovenfor vil ikke en gårdbruker i nord kunne regne med å så enga i skadeåret og samtidig få avling det året i det hele tatt. Alternativet er enten å slakte ned buskapen eller å kjøpe inn vinterfôr. Egenandelen må halveres til 15 % for avlingssvikt i samiske områder.

10. Sametingets tilskuddsordninger til næringsutvikling.

Sametingets virksomhet omfatter de områder i landet der det bor samer. Enkelte av Sametingets innspill i forbindelse med jordbruksforhandlingene er tatt til følge de siste årene, men med en geografisk begrensning. Både endring av arealgrenser for tilskudd og økte melkekvoter har kommet deler av den samiske befolkning til gode, men ikke hele. Det finnes en rekke områder utenfor hvor det bor samer som driver med jordbruk - det gjelder spesielt Troms og nordre del av Nordland. Økonomiske tiltak som settes verk i samiske områder må dekke større geografiske områder.

Landbruks- og matdepartementets overføring til Sametingets tilskuddsordninger til næringsutvikling (STN) utgjør 2,0 millioner kroner i 2011. Midlene har ikke vært justert på mange år.

Sametinget har registrert at Landbruks- og matdepartementet har lagt fram en stortingsmelding om landbruks- og matpolitikk, St.meld. St.9, velkommen til bords (2011-2012). Meldingen har overordnede målsetninger som bl.a. matvaresikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk. Stortinget behandling av meldingen vil danne grunnlaget for landbrukspolitikken fremover og Sametinget ønsker å være en viktig premissgiver for å sikre og styrke jordbruksnæringens rammebetingelser i samiske områder.

Sametingets finner naturlig at det i sammenheng med behandlingen av stortingsmeldingen å styrkes Sametingets rolle i landbrukspolitikken.

Sametinget må få utvidede roller innen ulike samiske fagområder, samt utvikle konsultasjonsavtaler for landbrukssektoren. Sametinget ønsker å få mulighet til å bidra til at jordbruksnæringens rammebetingelser sikres og styrkes, og på den måten følge opp våre forpliktelser overfor næringen, blant annet ansvaret Sametinget har for levende samiske bygder.

Slik strukturen som blant annet. jordbruksforhandlingene har i dag, samsvarer dette etter Sametingets syn ikke med folkerettslige forpliktelsene som Norge har påtatt seg ovenfor samene som urfolk.

Sametinget vil behandle stortingsmelding om landbruks- og matpolitikken, Meld. St. 9 (2011-2012), Velkommen til bords.

Behandlingen av saken ble avsluttet 24.02.12 kl. 09.55

Åšši/Sak OOUK	002/12
Åšši/Sak SP	012/12

Rusbehandling og forebygging av rusmisbruk

Arkivsaknr.
12/156

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	17.01.12	SR 013/12
Oppvekst-, omsorg- og utdanningskomiteen	20. – 21.02.12	OOUK 002/12
Sametingets plenum	22. – 24.02.12	SP 012/12

Saken påbegynt 24.02.12 kl. 10.35.

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	17.01.12	Sámediggeráddi/Sametingsrådet	Åšši/Sak 013/12 Gárrenmirkodikšu ja gárrenmirkogeavaheami easttadeapmi / Rusbehandling og forebygging av rusmisbruk

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Forebygging, behandling og ettervern er tre tema som er svært viktig når en helhetlig ruspolitikk skal utformes. Vi vet allerede nå at håndtering av rusproblematikk kan være kulturelt betinget, og kan uttrykkes forskjellig alt etter hvilken kultur man lever i. Tema som rus og rusproblematikk er tabubelagte tema i det samiske samfunnet, og kan dermed være vanskelig og nå frem. En slik taushet kan føre til at problemer får vokse seg store før mennesker får hjelp. Sametinget mener at fokus på forebygging av rusmisbruk er viktig også for å bryte denne tausheten.

Tilnæringsmåte i de behandlingsformer som tilbys i dag er så fremmede at de kan virke skremmende for mange samiske pasienter. Sametinget mener det er viktig å sette fokus på hvordan man kan jobbe annerledes for å nå ut til samer som har et rusproblem. Samiske pasienter har rett på et likeverdig rusbehandlingstilbud som tar utgangspunkt i samisk språk og kultur. I dag vet vi at kompetansen om samisk språk og kultur er varierende. For å få til en god rusomsorg for samer over hele landet mener Sametinget at oppbyggingen av en rusomsorg for samiske pasienter må ha et nasjonalt perspektiv. Psykiske helseproblemer og rusmisbruk henger ofte sammen. Ved oppbygging av samisk språk og kulturkompetanse i rusomsorgen, mener Sametinget at den allerede eksisterende kompetansen som er bygd opp innenfor psykisk helsevern til samiske pasienter, kan være verdifull for rusomsorgen.

Sentrale myndigheter må sette inn ressurser på å bygge opp en rusomsorg som har kompetansen i samisk språk og kultur. Sametinget forventer at det bevilges midler til forskning og utvikling. For å få

til en god rusomsorg for samiske pasienter er det helt avgjørende at det rekrutteres personell som har kompetanse i samisk språk og kultur til rusomsorgen, og at kompetansen i og om samisk språk og kultur blant alle i hjelpeapparatet styrkes. Effekten av et godt spesialisttilbud kan falle helt bort, om ikke pasienter møtes av et fungerende ettervern når de kommer hjem. En god rusomsorg for samiske pasienter inkluderer også et godt ettervern med kompetanse i samisk språk og kultur.

Oppvekst-, omsorgs- og utdanningskomiteens innstilling

Innledning

Regjeringen skal i 2012 legge frem en melding om rusmiddelpolitikken. Stortingsmeldingen skal oppsummere erfaringer med dagens opptrappingsplan, følge opp Stoltenbergutvalgets rapport og peke på hovedutfordringer og strategier for framtidig rusmiddelpolitikk. Sametinget vil gi innspill til denne meldningen.

Merknader

Merknad fra Norske samers riksforbund Silje Karine Muotka, Kirsti Guvsám, og Miriam Paulsen, medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe Geir Johnsen, Mariann Wollmann Magga, Jørn Are Gaski og Marit Kirsten A. Gaup, medlemmet fra Árja Odd Iver Sara, medlemmet fra Áarjel-Saemiej Gielh Leif Aksel Renfjell, medlemmet fra Flyttsamelista Anders Somby jr.:

Rusbruk og spesielt rusmisbruk i det samiske samfunnet er lite dokumentert. De tallene som foreligger skriver seg fra SAMINOR-undersøkelsen i 2003-04, og fra Ung i Nord-undersøkelsen i 1994/95 og 1997/98. Begge undersøkelsene har vist at den samiske befolkningen har et lavere alkoholforbruk enn den norske. SAMINOR-undersøkelsen viste at andelen av totalavholdende var en del høyere hos både samiske menn og kvinner enn hos andre. Andelen som rapporterte at de drakk mer enn to ganger i uka var lavere blant samer enn hos andre grupper. Mønsteret av lavere alkoholinntak var mer markant hos samiske kvinner enn hos samiske menn. Andelen blant totalavholdende var høyest blant de eldste. Ung i Nord undersøkelsen viste at samiske ungdom som gruppe er mindre involvert i alkohol enn annen nordnorsk ungdom. Det er grunn til å anta at Læstadianismen med sin restriktive holdning til alkoholbruk har påvirket til at samer har et lavere alkoholforbruk enn norske også i dag.

For tobakk er det ikke påvist store forskjeller mellom samer og nordmenn. For menn har vi en noe høyere forekomst av røyking blant samer på innlandet enn blant ikke-samer. Blant ungdom ble det funnet at samisk ungdom starter tidligere å røyke enn norske. Når det gjelder narkotika så har kun 4% av samisk ungdom prøvd narkotika, mot 11% av nordnorsk ungdom. Disse tallene stammer fra Ung i Nord-undersøkelsen fra 1994-1995 og 1997/98. Her må det nevnes at antall beslag av narkotiske stoffer i Norge har økt betraktelig siden den gang, det samme har anmeldte narkotikalovbrudd. Det er derfor viktig å få oppdatert kunnskap om narkotikamisbruk også blant samer. For illegal bruk av legemidler og doping blant den samiske befolkningen finnes det i dag ingen informasjon.

Begge disse undersøkelsene er gamle, og vi trenger oppdatert kunnskap om rusmiddelbruk og -misbruk i det samiske samfunnet. Vi trenger både kunnskap om utbredelse, bruk og misbruk av rusmidler, og vi trenger kunnskap om risikofaktorer for misbruk. I andre urfolksområder vet man at urfolk har en høyere risiko for rusmisbruk enn andre. I Ung i Nord undersøkelsen var store sørsamiske områder utelatt da den inkluderte kun Finnmark, Troms og Nordland. I tillegg bor det mange samer i byene som vi også mangler informasjon om.

Senter for samisk helseforskning ved Universitetet i Tromsø er nå i gang med SAMINOR 2 som er en helse- og levekårsundersøkelse. Formålet med undersøkelsene er å få mer kunnskap om helse, sykdom og levekår blant befolkningen i Nord-Norge og Trøndelagsfylkene. Den vil kartlegge forekomst av både risikofaktorer og ulike sykdommer, samt psykisk helse og rus. Dette er Sametinget glad for. Sametinget vil derfor oppfordre den samiske befolkningen til å delta på disse undersøkelsene. Sametinget har også gitt støtte til Universitetet i Tromsø for et forprosjekt til en

nordisk studie på samiske ungdommers helse, levekår og mestring: NUORRA/UNGT: Fra ung til voksen: helse i et utviklingsperspektiv. Denne undersøkelsen kommer også til å se på bruk av rusmidler.

Forebygging, behandling og ettervern er tre tema som er svært viktig når en helhetlig ruspolitikk skal utformes. Vi vet allerede nå at håndtering av rusproblematikk kan være kulturelt betinget, og kan uttrykkes forskjellig alt etter hvilken kultur man lever i. Tema som rus og rusproblematikk er tabubelagte tema i det samiske samfunnet, og det kan dermed være vanskelig og nå frem. I tillegg er tilnæringsmåte i de behandlingsformer som tilbys i dag så fremmede for mange samiske pasienter at de kan virke skremmende. Sametinget mener det er viktig å sette fokus på hvordan kan man jobbe annerledes for å nå ut til samer som har et rusproblem.

Sametinget mener at vi trenger mer fokus på kvaliteten på behandlingstilbudet til samiske rusmisbrukere. I den forbindelse viser Sametinget til sin behandling i sak 43/11 om kvalitet og pasientsikkerhet for samiske pasienter hvor man har påpekt at pasientenes språk og kultur må innlemmes som indikatorer for å måle kvalitet og pasientsikkerhet. Det er en forutsetning for kvalitet og pasientsikkerhet at pasienten og behandleren forstår hverandre. I rusomsorgen hvor samtaler mellom pasient og behandler er en viktig del av behandlingsmetoden er dette spesielt viktig. Høy faglig kompetanse er en viktig forutsetning i alt helse- og sosialfaglig arbeid. Vi ser at det fortsatt er et stort behov for kunnskap om samisk språk og kultur, og flerkulturell forståelse blant helse- og sosialfaglig personell på alle nivåer.

Finnmarksklinikken - Helse Finnmark har satt i gang et toårig prosjekt der målet er å registrere status innenfor rusbehandling som tilbys samiske pasienter nå, samt å utrede behov for ulike spesialiserte behandlingstiltak som konkret kan styrke tilbudet til den samiske befolkningen. Foreløpige tall fra denne undersøkelsen viser at det er liten andel innleggelser i rusbehandlingsklinikker fra de samiske kommunene. Kun 12 % av de som søker hjelp fra samiske kommuner, søker om innleggelser, mens over 40 % av de som søker hjelp fra samiske kommuner, søker om poliklinisk oppfølging. Dette kan tyde på at samiske pasienter ønsker andre typer tilbud enn de norske. Det må hjelpetjenesten ta hensyn til når de skal hjelpe samiske pasienter. Kommunene som deltar i denne undersøkelsen rapporterer også om at få samer søker om hjelp for rusproblematikk. En grunn til det kan være at det er få samer med rusproblematikk. Sametinget mener likevel at det er interessant å se på hva årsaken til det kan være. Sametinget mener forskning er viktig ser behovet for en slik registrering i samiske områder utenfor Finnmark Helse Nord gjennomførte i 2011 en kartlegging om bruk av spesialisthelsetjenester i kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. I følge den kartleggingen kan det virke som om samiske rusmisbrukere er eldre når de ber om hjelp. Dette er svært bekymringsfullt fordi vi ikke kan utelukke at dette skyldes at samiske rusmisbrukere venter lenger med å oppsøke hjelp.

Det er dokumentert at det blant samer er knyttet skam til det å snakke om rusproblematikk, og temaet er et svært tabubelagt område i det samiske samfunnet. Fra Finnmarksklinikken har man også erfaringer med at alkoholmisbruk er et tabubelagt tema blant samer. For eksempel er drikkemønster et tema som sjelden berøres i det samiske samfunnet. De har erfaring med at samiske rusmisbrukere ofte er en del av samfunnet, og de opplever sjelden å bli fråstet ut. Det er et positivt moment som det er viktig å ta med seg for eksempel i rusbehandling i ettervern. Men samtidig må vi innse at dersom man har et rusproblem, og ingen i omgivelsene stiller spørsmål om levemåte og drikkemønster er et problem, så kan problemet få vedvare. Når rusmisbruk er et så tabubelagt område må man begynne å snakke om det. Det er bare ved den måten kan man skape en endring som på sikt kan føre til mer åpenhet om problemet, og igjen kan føre til at flere søker hjelp.

Forebygging

Røyking fører til helseskader og ikke sosiale problemer. Bruk av tobakk er forbundet med en rekke sykdommer, som for eksempel hjerte-karsykdommer og kreft. Tobakk er det rusmiddelet som stjeler flest friske leveår. Selv om man tidligere har funnet at den samiske befolkningen har en noe lavere forekomst av hjerte- og karsykdommer, så er det både behov for oppdaterte tall på området, samt behov for å se på dette i forhold til at man nå ser en ”modernisering” av livsstil også blant samer med lite fysisk aktivitet. Når det gjelder røykings så vet vi at samisk ungdom begynner å røyke tidligere enn norsk ungdom. Vi vet også at samiske menn på innlandet har en høyere forekomst av røyking enn ikke samiske menn. Dette tilsier at man forebyggingsarbeidet må tilpasses for at det skal ha effekt. Vi vet for eksempel at i indre-Finnmark er det mange menn som jobber innen primærnæringen. For dem kan det være både unaturlig og praktisk vanskelig å skulle delta på et vanlig røykeslutt-kurs. Her må man tilrettelegge slik at forebyggingen tilpasses deres språk og livsstil.

Vi vet fra en svensk undersøkelse at reindriftsutøvere med symptomer på depresjon har en økt risiko for alkoholmisbruk. Sametinget har flere ganger tatt opp situasjonen til utøvere av tradisjonelle samiske næringer. De er under sterkt press fra samfunnet utenfor. Arealinngrep, konflikter og rovdyrtap er bare noen av de utfordringer som utøverne stilles ovenfor. Dette er forhold som er med å påvirke utøvernes fysiske og psykiske helse. Utøverne opplever å være i en stadig stressituasjon, hvor man er bekymret for egen og næringas fremtid. Opplevelsen av å måtte forsvare næringenes berettigelse føles belastende. SANKS avholdt seminar i november 2010, hvor psykisk helse hos reindriftsutøverne var ett av temaene. På dette seminaret kom det frem entydige signaler fra forskere, behandlere og utøvere. De helsemessige belastningene på reindriftsutøverne er betydelige. Dette er forårsaket av en rekke faktorer som i helhet fremstår som betydelige helsemessige belastninger. Sametinget vil derfor igjen påpeke behovet denne gruppen har for ekstra oppmerksomhet når det gjelder forebygging av helseskader.

Sametinget ønsker kampanjer som en del av rusforebyggende tiltak i det samiske samfunn. Det er viktig at det er direkte rettet mot den samiske befolkningen i alle aldersgrupper, kulturtilpasset og på samisk. Sametinget vil presisere at det er viktig med forebyggende tiltak tidlig i livet, og vil ha kampanjer som er direkte rettet mot ungdom i grunnskole- og videregående skole. Videre vil gode aktivitetsrettede tilbud for unge i lokalsamfunnene være viktig som ledd i rusforebygging.

Behandling

Samiske pasienter har rett på et likeverdig rusbehandlingstilbud som tar utgangspunkt i samisk språk og kultur. I dag vet vi at denne kompetansen om samisk språk og kultur er varierende. For å få til en god rusomsorg for samer over hele landet mener Sametinget at oppbyggingen av en rusomsorg for samiske pasienter må ha et nasjonalt perspektiv. Psykiske helseproblemer og rusmisbruk henger ofte sammen. Ved oppbygging av samisk språk og kulturkompetanse i rusomsorgen, mener vi at den allerede eksisterende kompetansen som er bygd opp innenfor psykisk helsevern til samiske pasienter, kan være verdifull for rusomsorgen. Rusmisbrukerne har selv ytret ønske om at det gis et tilbud der de kan bruke naturen mer eller at tilbudet er basert på felles aktiviteter. Det er unaturlig å sitte inne på et kontor og kun snakke. Om man er ute i naturen blir samtalen mer naturlig, og det kan bli lettere å åpne opp for problemene de har.

Både kommuner og spesialisthelsetjeneste må tilrettelegge for mer kultursensitiv og språklig tilpasset behandling. Man må kunne se på alternative måter å jobbe på for å nå ut med tilbud til flest mulig. Utbygging av for eksempel ambulant poliklinisk behandling kan være en måte å nå ut. Det vil si at hjelpeapparatet oppsøker brukeren der de er. I tillegg må det settes inn flere ressurser slik at familier og nettverk kan kobles inn i behandlingen tidligst mulig. For å få til dette må sentrale myndigheter sette inn ressurser på å bygge opp en rusomsorg som har kompetansen på samisk språk og kultur. Det betyr å bevilge midler til forskning og utvikling. Det betyr også å rekruttere personell som har kompetanse i samisk språk og kultur til rusomsorgen, men også styrke kompetansen i og om samisk språk og kultur blant alle i hjelpeapparatet. Her spiller utdanningsinstitusjoner en stor rolle. Kulturforståelse er en viktig kompetanse som gir et godt grunnlag for kulturkompetanse. Vi ser det

som en forutsetning for utøvelse av praksis i velferdstjenesten at behandlende personal innehar kulturforståelse og kulturkompetanse i samisk språk og samfunnsliv.

Det er viktig at kompetansen om samisk rusomsorg finnes i psykisk helsevern styrkes og overføres til behandlede institusjoner og kommuner, for å sikre at samiske pasienter kan ivaretas på en god måte. SANKS har i flere år jobbet med psykisk helsevern og rusproblematikk fra samisk språk,- og kulturperspektiv. SANKS har derfor kunnskap og erfaring som er verdifull når det gjelder rusomsorg for samiske pasienter. Det må sikres at disse erfaringene og den kunnskapen overføres til aktuelle behandlingstilbud, og til kommuner som jobber med forebygging og ettervern. Det vil være avgjørende for å lykkes at ettervernsmodellene tar utgangspunkt i samisk kultur og levesett, og kan tilpasses ulike aldersgrupper.

Sametinget ser det som naturlig at SANKS er sentralt når det gjelder oppbygging av en rusomsorg for samiske pasienter i et nasjonalt perspektiv.

Det er også sentralt at tilbud for de som sliter med kombinasjoner av rusutfordringer og psykiatri sikres. De som har behov for rusbehandling som samtidig har en psykiatrilatert diagnose vil kunne oppleve at de ikke kan få behandling for rusproblematikken på grunn av psykiatrien, mens de også kan bli avvist i behandlingstilbud rettet mot psykiatrien med den begrunnelse at de er rusede.

Sametinget ser det kan være utfordring for tilbudet til samiske pasienter når strukturer i helse- og omsorgstjenesten endres. Etter samhandlingsreformen vil rusbehandling og oppfølging av rusmisbruk i større grad legges til kommunene. Sametinget vil presisere at kommunene har et ansvar for å gi samiske pasienter et tilbud som er språklig og kulturelt tilpasset, dette uavhengig om kommunene er en del av samisk språkforvaltningsområde. Sametinget ser også med bekymring på forslag om å legge ned Distriktpsykiatriske sentre i samiske områder, da de gjerne har omfattende fagkompetanse på dette området. Komiteen vil presisere at ved eventuell nedleggelse så må man sikre at kompetanse og ressurser overføres og videre føres til det beste for den samiske pasienten.

Fokus på ettervern

Samiske brukere melder om dårlig og manglende ettervern i kommunene. Effekten av et godt spesialisttilbud kan falle helt bort, om ikke brukeren møtes av et fungerende ettervern når de kommer heim. Hva som er godt ettervern, er det i mange tilfeller brukeren selv som må få være med å definere. Vi vet at for samiske brukere er det viktig at det kommunale hjelpeapparatet er klar over hvilken betydning samisk språk og kultur har, når brukeren skal bygge opp et rusfritt liv i hjemkommunen. For mange kan det også være viktig å inkludere familie og nettverk i ettervernarbeidet. Behovet for kompetanse i samisk språk og kultur er like viktig i ettervernet som i behandlingstjenesten. Det er derfor viktig at kommuner har en tjeneste som har kompetanse i samisk språk og kultur.

Forslag

Forslag 1

Forslag fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe, Geir Johnsen, Mariann Wollmann Magga, Jørn Are Gaski og Marit Kirsten A. Gaup, Norske samers riksforbund, Silje Karine Muotka, Kirsti Guvsám, og Miriam Paulsen, Árja, Odd Iver Sara, medlemmet fra Áarjel-Saemiej Gielb, Leif Aksel Renfjell og Flyttsamelista, Anders Somby jr.:

Tillegg etter siste avsnitt:

Sametinget mener at alle samiske pasienter har rett til å bruke samisk språk i helse- og omsorgstjenesten, også i kommuner utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Sametinget mener strukturene må tilpasses den samiske pasienten, slik at pasienten møter tilpasset behandling i alle ledd. Sametinget mener det er viktig med tiltak direkte tilpasset samisk rusomsorg, som for eksempel utbygging av ambulerende poliklinisk behandling, samt styrking av DPS i samiske områder.

Forslag 2

Forslag fra Fremskrittspartiet, Hans Eriksen:

Fremskrittspartiet er enige i første avsnitt, men vil erstatte påfølgende tekst med dette:

Fremfor å ha fokus på etnisitet, er det viktigere å ha fokus på at alle som sliter med rusavhengighet uavhengig av etnisk bakgrunn, har sin egen problemstilling, sine egne grunner for å ruse seg og sine egne behov for behandling og hjelp. Derfor er mangfoldet innen rusomsorgen helt avgjørende for at vi skal lykkes. Mangfoldet gjør at hver og en kan fanges opp og få hjelp i forhold til sine utfordringer og forutsetninger.

Effekten av et godt spesialisttilbud kan falle helt bort, om ikke pasienter møtes av et fungerende ettervern når de kommer hjem. En god rusomsorg inkluderer også et godt ettervern med kompetanse i den enkelte pasients språk og kultur.

Komiteens tilrådning

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig sametingsrådets forslag til innstilling.

III Votering

Av 39 representanter var 36 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge

- Forslag 2 ble forkastet med 33 stemmer. 3 stemte for.
- Forslag 1 ble vedtatt med 33 stemmer mot 3 stemmer.
- Oppvekst-, omsorgs- og utdanningskomiteens tilrådning ble vedtatt med 33 stemmer mot 3 stemmer.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Marit Kirsten Anti Gaup, saksordfører	Gunn-Britt Retter
		Silje Karine Muotka
		Anne-Marit Eira
	Marit Kirsten Anti Gaup	
2	Miriam Paulsen	Silje Karine Muotka
3	Hans J. Eriksen	Silje Karine Muotka
		Geir Johnsen
		Kirsti Guvsám
4	Anders Somby jr.	Marit Kirsten Anti Gaup
		Silje Karine Muotka
		Trond Are Anti

	Anders Somby jr.	
5	Silje Karine Muotka	Geir Tommy Pedersen
		Miriam Paulsen
		Rolf Johansen
	Silje Karine Muotka	
6	Heidi Persdatter Greiner Haaker	Marit Kirsten Anti Gaup
		Rolf Johansen
		Trond Are Anti
	Heidi Persdatter Greiner Haaker	
7	Alf Isaksen	
8	Ronny Wilhelmsen	
9	Ragnhild Melleby Aslaksen	
10	Egil Olli	
11	Kirsti Guvsám	
12	Stig Furu	
	Marit Kirsten Anti Gaup, saksordfører	

VI Sametingets vedtak

Forebygging, behandling og ettervern er tre tema som er svært viktig når en helhetlig ruspolitikk skal utformes. Vi vet allerede nå at håndtering av rusproblematikk kan være kulturelt betinget, og kan uttrykkes forskjellig alt etter hvilken kultur man lever i. Tema som rus og rusproblematikk er tabubelagte tema i det samiske samfunnet, og kan dermed være vanskelig og nå frem. En slik taushet kan føre til at problemer får vokse seg store før mennesker får hjelp. Sametinget mener at fokus på forebygging av rusmisbruk er viktig også for å bryte denne tausheten.

Tilnæringsmåte i de behandlingsformer som tilbys i dag er så fremmede at de kan virke skremmende for mange samiske pasienter. Sametinget mener det er viktig å sette fokus på hvordan man kan jobbe annerledes for å nå ut til samer som har et rusproblem. Samiske pasienter har rett på et likeverdig rusbehandlingstilbud som tar utgangspunkt i samisk språk og kultur. I dag vet vi at kompetansen om samisk språk og kultur er varierende. For å få til en god rusomsorg for samer over hele landet mener Sametinget at oppbyggingen av en rusomsorg for samiske pasienter må ha et nasjonalt perspektiv. Psykiske helseproblemer og rusmisbruk henger ofte sammen. Ved oppbygging av samisk språk og kulturkompetanse i rusomsorgen, mener Sametinget at den allerede eksisterende kompetansen som er bygd opp innenfor psykisk helsevern til samiske pasienter, kan være verdifull for rusomsorgen.

Sentrale myndigheter må sette inn ressurser på å bygge opp en rusomsorg som har kompetansen i samisk språk og kultur. Sametinget forventer at det bevilges midler til forskning og utvikling. For å få til en god rusomsorg for samiske pasienter er det helt avgjørende at det rekrutteres personell som har kompetanse i samisk språk og kultur til rusomsorgen, og at kompetansen i og om samisk språk og kultur blant alle i hjelpeapparatet styrkes. Effekten av et godt spesialisttilbud kan falle helt bort, om ikke pasienter møtes av et fungerende ettervern når de kommer hjem. En god rusomsorg for samiske pasienter inkluderer også et godt ettervern med kompetanse i samisk språk og kultur.

Sametinget mener at alle samiske pasienter har rett til å bruke samisk språk i helse- og omsorgstjenesten, også i kommuner utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Sametinget mener strukturene må tilpasses den samiske pasienten, slik at pasienten møter tilpasset behandling i alle ledd. Sametinget mener det er viktig med tiltak direkte tilpasset samisk rusomsorg, som for eksempel utbygging av ambulerende poliklinisk behandling, samt styrking av DPS i samiske områder.

Behandlingen av saken ble avsluttet 24.02.12 kl. 12.00.

Undertegnede har lest gjennom protokollen, og finner de bokførte beslutninger å være i overensstemmelse med Sametingets vedtak.

Karášjohka 14.03.2012

Plenumsledelsen

Jarle Jonassen
leder

Toril Bakken Kåven

Jørn Are Gaski

Hilde Anita Nyvoll

Mathis Nilsen Eira
